ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВ

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

3

بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار

ئالا ئىت قىياسى

ئاق پاراخوت

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВ

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

3

بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار
ئالا ئىت قىياسى
ئاق پاراخوت

مۇنارجان توختاخۇن

پەرھات ئىلياس

جىمە قىلغۇچىلار: دىلبەر ياقۇپ

ئەزىزجان مەخسۇت

ئىسمائىل ئىبراھىم

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

早归来的仙鹤：维吾尔文/（吉尔）艾特玛托夫著；穆那尔江等译. -- 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2011.12
（艾特玛托夫作品选；3）
ISBN 978-7-228-14838-7

Ⅰ.①… Ⅱ.①艾… ②穆… Ⅲ.①中篇小说 — 小说集 — 吉尔吉斯 — 现代 — 维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ.①I36…

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2011)第224460号

© Айтматов Э.Ч., 2011
© Шинцзян Эл Басма ищи, 2011

译　　者	穆那尔江，帕尔哈特，迪力拜尔，艾则孜江，司马义
责任编辑	艾合买提·伊明
责任校对	阿依古丽·沙比提
特约校对	阿不列孜·阿巴斯
封面设计	买买提·努比提
出版发行	新疆人民出版社
电　　话	0991-2827472
地　　址	乌鲁木齐市解放南路348号
邮　　编	830001
印　　刷	北京盛通印刷股份有限公司
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230毫米 32开本
印　　张	15
版　　次	2011年12月第1版
印　　次	2011年12月第1次印刷
印　　数	1—3000
定　　价	41.00 元

مۇندەرىجە

بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار 1

ئالا ئىت قىياسى 159

ئاق پاراخوت 283

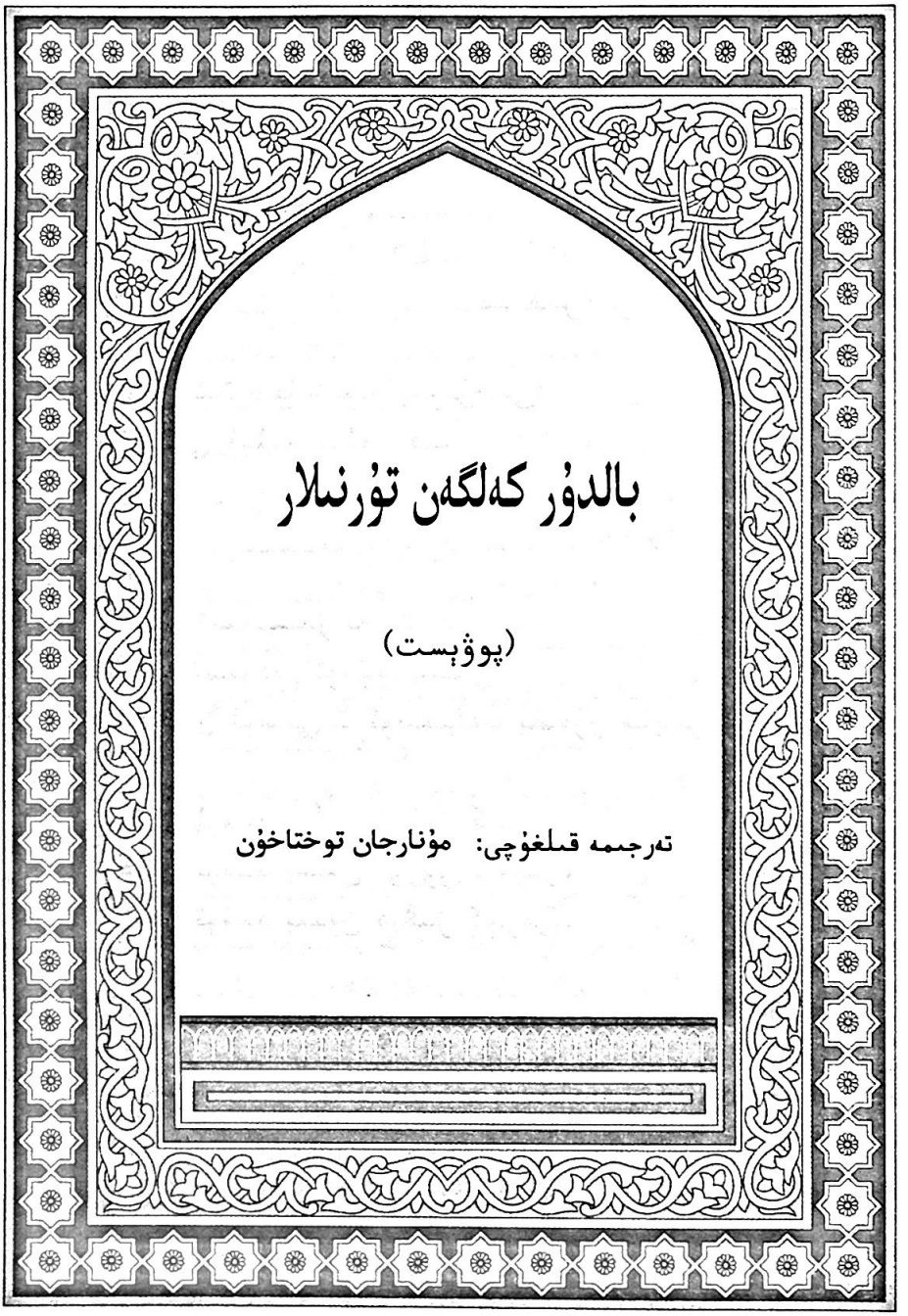

بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار

(پوۋېست)

تەرجىمە قىلغۇچى: مۇنارجان توختاخۇن

ئاقساي بىلەن كۆكسىيىم،
مۇنبەت تۇپراق جايلارغۇ...

— قىرغىز خەلق قوشىقى

چاپارمەن ئىئوۋغا خەۋەر بېرىۋەتتى:
«ئەۋلادىڭنى قىلىچ بىلەن قىرىۋەتتى...»

— «ئىئوۋ»نىڭ كىتابى

قوشچىلار تىنىمسىز يەر ئاغدۇرۇپ،
دېھقانلار دەممۇدەم ئۇرۇق باستى،
كۆك تەڭرى ئۇستىلەپ يامغۇر چاچتى...
.....
ئىنسانلار ئۈمىد بىلەن ئېڭىز كېچەر،
ئىنسانلار ئۈمىد بىلەن ئۇرۇق سېپەر،
ئىنسانلار ئۈمىد بىلەن دېڭىز كېزەر...

— قەدىمكى ھىندىستان ئەدەبىياتى
«تېخراگاتخا»دىن

1

بەدىنىگە قوپال توقۇلغان تۆت شال ئورۇالغان، چىرايى سوغۇقتىن كۆكىرىپ كەتكەن ئىگىكامال مۇئەللىم جۇغراپىيە دەرسى ئۆتۈۋاتاتتى. ئۇ ھىندىستان دېگىز قىرغىقىغا يىراق بولمىغان، رۇبايەت تۇسىنى ئالغان ئارال دۆلىتى سېيلون توغرىسىدا سۆزلەۋاتاتتى. سېيلون ئوقۇغۇچىلارنىڭ قولىدىكى خەرىتىدە خۇددى قۇرۇقلۇق سىقىپ چىقىرىۋەتكەن بىر تامچە سۇدەك كۆرۈنەتتى. لېكىن، ئۇ يەردە مايمۇن، پىل دەمسىز، بانان، دۇنيا بويىچە ئەڭ ئېسىل چاي دەمسىز، ئىشقىلىپ ھەرخىل - ھەر ياڭزا، ئاجايىپ - غارايىپ مېۋە - چىۋە ۋە ئۆمرىگىزدە كۆرۈپ باقمىغان ئۆسۈملۈكلەرنى كۆرىسىز، ھەيرانلىقتىن ئاغزىڭىز ئېچىلىپ قالىدۇ. ئادەمنى بۇنىڭدىنمۇ بەكرەك ئۆزىگە تارتىدىغىنى يەنىلا ئۇ يەرنىڭ ئىسسىق ھاۋاسى. ئۇ دۆلەتتە ھەرقانداق پەسلىدە ئۆتۈك، قۇلاقچا، جۇۋا كىيىش كەتمەيدۇ، ئىسسىنىشقا پۇل خەجلىمەيسىز، جاڭگالغا ئوتۇنغا بارمايسىز، ئېغىر ئوتۇننى دۇمبىڭىزگە ئېلىپ توشۇيدىغان ئىش يوق. مانا بۇنى ھەقىقىي تۇرمۇش دېسە بولىدۇ! كىشىلەر نېمىنى خالىسا شۇنى قىلىدۇ، خالىسا ئاپتاپقا قاقلىنىدۇ، خالىسا دەرەخ ئاستىدا سايىداپ ئولتۇرىدۇ. سېيلوندا كۇندۇزى، كېچىسى ئوخشاشلا ئىسسىق، گۈزەل، تۆت پەسلىنىڭ ھەممىسى ياز. دېگىزدا چۆمۈلگۈچىز كەلسە خاتىرجەم چۆمۈلۈۋېرىڭ، ئەتە-گەندىن - كەچكىچە سۇدىن چىقمىسىڭىزمۇ زىيان قىلمايدۇ. چۆمۈلۈپ زېرىكسىڭىز، تۆگىقۇشلارنى قوغلاپ ئويناسىڭىز بولىدۇ. ئۇ يەردە تۆگىقۇش دېگەن تولا گەپ، مۇنداق يوغان ھەم دۆت قۇشنى سىز ھېچقانداق يەردە ئۇچرىتالمايسىز. سېيلوندا

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

شاتۇتىغا ئوخشاش ئەقىللىك قۇشلارمۇ بار. ئۇنىڭدىن بىرەرنى تۇتۇۋېلىپ، ناخشا ئېيتىشنى، كۈلۈشنى، ئۇسسۇل ئويناشنى ئۆگەتسىڭىز بولىدۇ. شاتۇتى دېگەن بۇ قۇشنىڭ بىلمەيدىغىنى يوق. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، خەت ئوقۇيالايدىغان شاتۇتىلارمۇ بار ئىكەن. كەنتتىكى بىرى جامبۇل بازىرىدا كىتاب ئوقۇيالايدىغان شاتۇتىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپتۇ. بىر ئادەم بىر پارچە گېزىتنى شاتۇتنىڭ ئالدىغا ئاپارسا، ئۇ شۇنداق ئىتتىك ئوقۇپ بېرىپتۇ، ئازراقمۇ دۇدۇقلىماپتۇ...

شۇنداق، سېيلون مۆجىزىگە باي، توخۇ سۈتىدىن باشقا ھەممە نەرسە تېپىلىدۇ. مۇنداق زېمىندا ھەرقانداق ئادەم غەم ـ ئەندىشىسىز ياشايدۇ. ئەمما زە، قورۇق ئىگىسى بېگىمگە ئۇچراپ قالماڭ. ئۇ قولىدا قامچا، ئەتراپىنى ئايلىنىپ يۈرىدۇ. ئۇ سېيلوز-لۇقلارنى قۇل قىلىۋالغان، ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوقلا ئۇلارنى قامچا بىلەن ساۋايدۇ. ھەي زومىگەر! ئامال يوق، بولسا ئۇنى ئىككى شاپىلاق سېلىپ، كۆزلىرىدىن ئوت چىقىرىۋەتسە، قولىدىكى قامچىنى تارتىۋېلىپ، ئۆزىنى بىر ئىشقا سېلىپ باقسا! ئەزگۈچى ۋە باشقا ھەر خىل كاپىتالىستلارغا قىلچە ئىچ ئاغرىتىشقا بولمايدۇ، ئۇلار بىلەن مادارا قىلىپ ئولتۇرۇشمۇ كەتمەيدۇ. ئۇلار ئۆزلىرى ئىشلەپ، ئۆز جېنىنى بېقىشى كېرەك! فاشىست ئۇنسۇرلار مانا مۇشۇ ئەزگۈچى ۋە كاپىتالىستلاردىن ئۆزگەرگەن، بۇنىڭغا ھېچكىم كۆز يۇمالمايدۇ... ئۇرۇشمۇ مۇشۇ يەردە پەيدا بولغان... كەنتتىكى نۇرغۇن ئادەم ئالدىنقى سەپتە جېنىنى سېلىپ بېردى. ئانىلارنىڭ كۆزىدىن ياش قۇرۇمىدى، ئۇلارنىڭ يىغلاشتىن باشقا ئامالى يوق. ئېرىم ئالدىنقى سەپتە ئۆلۈپ ـ تارتىپ قالسا، تۆت بالام بىلەن كۈنۈمنى قانداق ئالارمەن، دەپ قوشنىلارغا زار ـ زار يىغلايدۇ...

ئىڭكامال سوغۇق سىنىپتا دۇگدىيىپ كەتكەندى، ئوقۇغۇچىلارنىڭ بەسلەشكەندەك يۆتىلىشلىرى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن سېيلون توغرۇلۇق دەرسنى يەنە داۋاملاشتۇراتتى، دېڭىز ـ

ئوكيان، ئىسسىق بەلباغ دۆلەتلىرى ھەققىدە سۆزلەيتتى. سۇلتانمۇرات مۇئەللىمنىڭ گەپلىرىگە بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي، قۇلاق سېلىپ ئولتۇراتتى (نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك، نېمىدېگەن ياخشى يەرلەر ئۇ)، ئۆزىنىڭ سېيلوندا تۇغۇلۇپ قالمىغىنىغا ئۆكۈنەتتى. «ئادەم ئەنە شۇنداق يەردە ياشىسا!» ئۇ خىيال ئىچىدە نەزىرىنى دېرىزە سىرتىغا بۇرىدى. بۇ ئۇنىڭ دائىملىق ئادىتى، قاريىسىغىز مۇئەللىمنىڭ دەرسىنى شۇنداق دىققەت بىلەن ئاڭلاۋاتقاندەك كۆرۈنىدۇ، ئەمەلىيەتتە كۆزى سىرتتىكى مەنزىرىلەردە. بولمىسا سىرتتىغۇ ئادەمنى ئۆزىگە تارتقۇدەك مەنزىرە يوق، يەنىلا شۇ قوغۇشۇن رەڭ ئاسمان، قار لەپىلدەپ چۈشۈپ تۇرغان. دېرىزە ئەينەكلىرىنى مۇز تۇتۇپ كەتكەن، سىرتنى ئېنىق كۆرگىلى بولمايدۇ. ئەينەك چۆرىسىگە تۇتۇلغان زاماسكىلار سوغۇقتا كۆپۈشۈپ، بەزىلىرى سىياھتا بۇلغىنىپ كەتكەن دېرىزە تەكچىسىگە چۈشۈپ كەتكەندى. «سېيلوندا دېرىزىلەرگە زاماسكا ئۇرۇشمۇ كەتمەيدىغاندۇر، — ئويلىدى سۇلتانمۇرات، — زاماسكىنىڭ نېمە كېرىكى، ئۆيمۇ سالماي، شاخ ـ شۇمبىلار بىلەن لاپاستەك بىر نەرسە ياسىۋېلىپ ئولتۇرىۋەرسە بولىدىغان يەر تۇرسا...»

شامال دېرىزە يوچۇقلىرىدىن ئۇشقىرىتىپ كىرىپ تۇرىدۇ. سۇلتانمۇراتنىڭ دېرىزە تەرەپتىكى پۈت ـ قوللىرىدىن مۇز چىقىپ كەتتى، چىدىمايى ئامال يوق، ئۇنى دېرىزە تەرەپكە ئىگىكاـ مال مۇئەللىم ئولتۇرغۇزۇپ قويغان. مۇئەللىم: «سۇلتانمۇرات، سىنىپ بويىچە سېنىڭ سالامەتلىكىڭ ئەڭ ياخشى، سوغۇققا چىدىيالايسەن» دېگەنىدى، سوغۇق چۈشۈشتىن ئىلگىرى بۇ ئورۇندا مىرزاگۇل ئولتۇرغانىدى. كېيىن مۇئەللىم ئۇنى سۇلتانمۇراتنىڭ ئورنىغا يۆتكەپ قويدى، ئۇ ئورۇن شامالدىن ھەر ھالدا دالدا ئىدى. ئەسلىدە ئۇنى سۇلتانمۇرات بىلەن بىر پارتىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويسا بولاتتى. سۇلتانمۇرات ئۇنىڭ ئۈچۈن ھەرقانداق سوغۇقنى توسۇپ تۇرالايتتى. ئامال يوق، بىر پارتىدا

ئولتۇرغان بولسا! بىراق سۇلتانمۇرات تەنەپپۇستا ئۇنىڭ يېنىغا بارسا، ئۇ نېمىشقىدۇر قىزىرىپ كېتەتتى، باشقىلار بىلەن كۇلكە ـ چاقچاق قىلىشسا گەپ يوق، سۇلتانمۇرات كەلسىلا خىجىل بولۇپ ئۆزىنى قاچۇراتتى. ئارقىسىدىن قوغلاش ئەپسىز، شاڭخودا قالىدىغان گەپ. بۇ قىزلارغا مۇناسىۋەتلىك ئىشلار تېپىلغۇسىز، بىرگە تۇرغىنى كۆزگە چېلىقىپ قالىدىمۇ بولدى، «سۇلتانمۇرات + مىرزاگۇل = ئاشىق ـ مەشۇقلار» دېگەن خەتلەر ئۇ پارتىدىن ـ بۇ پارتىغا ئۇچىدۇ. ئەگەر ئىككىسى بىر پارتىدا ئولتۇرغان بولسا، ھەممىسىنىڭ زۇۋانى بېسىلاتتى.

سىرتتا قار لەپىلدەپ چۈشۈۋاتىدۇ، ھازىرلاردىن توختايدىغاندەك ئەمەس... ھاۋا ئوچۇق كۈنلىرى دېرىزىدىن سىرتقا قارىسا يىراقتىكى تاغلارنى ئېنىق كۆرگىلى بولىدۇ. مەكتەپ كەنت بېشىدىكى دۆڭ ئۈستىگە سېلىنغان، ئۇ يەردىن قارىسا يىراقتىكى قارلىق چوققىلار تولۇق كۆرۈنىدۇ. ئەمما، ھازىر قارلىق چوققىلارنى سۇس بىر قەۋەت تۇمان قاپلىۋالغان، ئېنىق كۆرۈنمەيدۇ.

پۇت ـ قوللار مۇزلاپ قېتىپ كەتتى، غوللار قورۇپ تۇرىدۇ. سىنىپنىڭ سوغۇقلۇقىغا چىداپ بولمايتتى! ئۇرۇشتىن ئىلگىرى مەكتەپتە مەشلەرگە تېزەك قالايتتى. تېزەك كۆمۈرگە ئوخشاشلا ياخشى كۆيەتتى، ئوت ساقلايتتى. ھازىر بۇغداي پاخىلى قالايدۇ، پاخال گۈرلا قىلىپ كۆيۈپ ئۆچۈپ قالىدۇ، تۈزۈك ئىسسىق بەرمەيدۇ. ئىككى كۈندىن كېيىن پاخالمۇ تۈگىدى، بىر دۆۋە كۈللا قالدى شۇ.

ئامال يوق، تالاس تاغلىق رايونىنىڭ ھاۋا كىلىماتى ئىسسىق بەلباغ دۆلەتلىرىنىڭكىگە ئوخشىمايدۇ. ئەگەر ئوخشاش بولغان بولسا، تۇرمۇش باشقىچە بولغان بولاتتى. ئۆز ئالدىغا پىل باقاتتى، خۇددى ئۆكۈزگە مىنگەندەك، نەگە بارسا پىلغا مىنىپ باراتتى. قورققۇدەك نېمىسى بار! سۇلتانمۇرات بىرىنچى بولۇپ پىلغا مىنەتتى، خۇددى دەرسلىك كىتابىدىكى رەسىمدىكىدەك،

پىلىنىڭ ئىككى قۇلىقىنىڭ ئوتتۇرىسىغا مىنىۋالاتتى، ئاندىن كەنتنى تولۇق بىر ئايلىنىپ چىقاتتى. كىشىلەر چوقۇم: «خالايىق، قاراڭلار، بېكباينىڭ ئوغلى سۇلتانمۇرات پىلغا مىنىۋاپتۇ!» دەپ ۋارقىرىشىپ كېتەتتى. يەنە مىرزاگۇلگىمۇ ئۆزىنى بىر كۆرسىتىپ قويىاتتى. ئۇ چاغدا مىرزاگۇل ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈرگىنىگە ئۆلگۈدەك پۇشايمان قىلغان بولاتتى. نېمانچە قىلىپ كېتىدىكىنتاڭ، خۇددى دۇنيادا تەڭداشسىز گۈزەلدەك! ئۇ يەنە بىر مايمۇن بىلەن خەت ئوقۇيالايدىغان بىر شاتۇتى باقىدۇ. ئۇلارنىمۇ پىلغا مىندۇرىدۇ. پىلنىڭ دۇمبىسى يوغان بولىدۇ، پۇتۇن سىنىپتىكى ساۋاقداشلار مىنىۋالسىمۇ يېتىدۇ. بۇ راست گەپ، سۇلتانمۇرات بۇنى باشقىلاردىن ئاڭلىغان ئەمەس، ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن.

سۇلتانمۇرات ھەقىقىي پىلنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن، بۇنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ. ئۇ يەنە ھەقىقىي مايمۇن ۋە باشقا ھايۋانلارنىمۇ كۆرگەن. بۇ ئىشنى پۇتۇن كەنتتىكىلەر ئۇقىدۇ، سۇلتانمۇراتمۇ ئۇلارغا نۇرغۇن قېتىم سۆزلەپ بەرگەن. شۇنداق، بۇنىمۇ ئۇنىڭ تەلىيى دېيىشكە بولىدۇ.

ئۇروش پارتلاشتىن بىر يىل ئىلگىرى، سۇلتانمۇراتنىڭ ھاياتىدا ئۇنتۇلغۇسىز بىر ئىش بولغان. ياز، دەل چۆپ چېپىش ۋاقتى ئىدى. ئۇ يىلى ئۇنىڭ دادىسى بېكباي جامبۇل شەھىرىدىن ئۆزلىرىنىڭ يېرىدىكى دېھقانچىلىق ماشىنىلىرى پونكىتىنىڭ ماي ئىسكىلاتىغا ماي توشۇيتتى. ماي توشۇش ۋەزىپىسىنى ھەرقايسى كولخوزلار بۆلۈشۈۋالغان، ھارۋا بىلەن توشۇيتتى. بېكباي چاقچاقچى ئادەم ئىدى، دائىم ئۆزىنى ماختاپ: «مەن ئادەتتىكى ھارۋىكەش ئەمەس، ياراتقان قىممىتىم يۇقىرى، مەن ئېتىم ۋە ھارۋام ئۈچىمىز دۆلەت خەزىنىسىدىن كولخوزىمىزغا نۇرغۇن كىرىم قىلىپ بەردۇق» دەپ قويىاتتى. ئۇ يەنە: «مەن كولخوزغا نۇرغۇن پۇل تېپىپ بەردىم، شۇڭا كاسسىر مېنى كۆرسە، يىراقتىنلا ئاتتىن چۈشۈپ سالام بېرىدۇ...» دەپمۇ

قويىدۇ.

بېكبايىنىڭ ھارۋىسى مەخسۇس كىرسىن توشۇشقا لايىھە-لەنگەن. تۆت چاق ئۇستىدىكى قۇرۇق جازىغا يوغان ئىككى قەلەي تۇك ئورنىتىلغان، ئالدى تەرەپتە ھارۋىكەشنىڭ ئورنى بار. بۇ ئورۇنغا ئىككى ئادەم قىسىلىپ ئولتۇرسا ئاران پاتىدۇ. بىراق، بېكبايىنىڭ ئاتلىرىنى ئات دېسە بولىدۇ. ئىككى ئېتى بىر – بىرىدىن قاۋۇل، سېمىز، ھارۋا دېگىنىڭنى ئۇچۇرۇۋېتىدۇ.

ئاتلارنىڭ بىرى چابدار، يەنە بىرى چوڭتورى. ئات جابدۇق-لىرى پۈتۈنلەي كالا تېرىسىدىن تىكىلگەن، مايلاپ پارقىرىتىۋې-تىلگەن، پۈختا، ئۇنداق – مۇنداق تارتىشلارغا ئۇزۇلمەيدۇ، بولمىسا مۇنداق ئۇزۇن يوللارغا چىدامدۇ. بېكباي ئىشنى جاي – جايىدا پۈختا قىلىدۇ، ئاتلىرىمۇ ئۇنىڭغا شۇنداق ماسلاشقان، ئىككى ئات ھارۋىنى تەڭ تارتىپ، باشلىرىنى مەغرۇر كۆتۈرۈپ ماڭىدىغان بولسا، ئارقىسىدىن قاراپ قالىسىز! ھارۋا چاقىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىسا، كىشىلەر يىراقتىنلا تونۇۋالالايدۇ: «بېكباي جامبۇلغا مېڭىپتۇ – دە.» جامبۇلغا بىر بېرىپ – كېلىشكە ئىككى كۈن كېتىدۇ. بېكباي قايتىپ كەلگەندە يەنىلا شۇنداق روھلۇق، يۈز نەچچە كىلومېتىر يولنى بېسىپ كەلگەنىدەك ئەمەس. كىشىلەر بىكارغا ھەيران قالمايدۇ. ھارۋا چاقىنىڭ ئاۋازىدىنلا ئاتلارنىڭ ھۇرۇن، قاشاڭلىقىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ. ئۇنداق ھارۋىلار يېنىڭىزدىن ئۆتۈپ بولغۇچە ئىچىڭىز سىقىلىپ كېتىدۇ. ئەمما، بېكبايىنىڭ ئاتلىرى ئەزەلدىن ھېرىش – چارچاش دېگەننى بىلمەيدۇ. شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، جىددىي ھارۋا ئىشلىتىدىغان ئىشلارغا بېكبايىنى ئەۋەتىدۇ.

ئالدىنقى يىلى، ئىمتىھانلار تۈگەپ، تەتىلگە قويۇۋەتكەن چاغ ئىدى. بىر كۈنى بېكباي سۇلتانمۇراتقا:

— ئوغلۇم، شەھەرگە كىرگۈڭ بارمۇ؟ مەن ئەكىرىپ چىقاي، — دەپ قالدى.

سۇلتانمۇراتنىڭ خۇشاللىقىتىن بېشى ئاسمانغا يەتتى. خۇشال

بولماي تۇرالامدۇ؟ ئۇنىڭ شەھەرگە بىر كىرىپ ئايلىنىپ چىقىش ئارزۇسىدا كۆيۈپ يۇرگىنىگە ئۇزاق بولغان، بۇنى دادىسى قانداق بىلىپ قالغاندۇر؟ ئۇ مۇشۇ كەمگىچە شەھەر دېگەننى كۆرۈپ باقمىغان، ئەمدى بىر كۆرۈۋالمىغان بولدى ـ دە!

ـــ ئەمما بۇ ئىشنىڭ بۇسىنى چىقىرىپ قويما، ـــ دېدى دادىسى چىرايىنى ھەييارلىق بىلەن پۇرۇشتۇرۇپ، ـــ ئۇكىلىرىڭ ئۇقۇپ قالمىغان بولسا سەنمۇ بارالمايسەن.

بۇمۇ يوق گەپ ئەمەس. ئۇنىڭدىن ئۇچ ياش كىچىك ئىنىسى ھاجىمۇرات ھەرقانداق ئىشتا «مەنلا بولسام» دەيدىغان بالا، مىجەزى ئېشەكنىڭكىدەك تەرسا ئىدى. دادىسى ئۆيدە چاغلاردا، ھاجىمۇرات دادىسىنىڭ يېنىدىن چىقمايتتى، خۇددى دادا ئۇنىڭغىلا كېرەك، باشقىلارغا كېرەك ئەمەستەك، ھېچقايسى بالىنى دادىسىغا يېقىن كەلتۈرمەيتتى. ئۇ چاغلاردا ئىككى سىڭلىسى كىچىك، دادىسىنى تالىشىپ جېدەل قىلاتتى. ھاجىمۇراتنىڭ دادىسىنى مۇنداق يالغۇز ئىگىلىۋېلىشىغا قوشنىلىرىنىڭمۇ ئىچى پۇشاتتى. ئارۇقان دېگەن بىر موماي بار ئىدى، ئۇنىڭ ئاچچىقى يامان، ئاۋازىمۇ ئادەم قورققۇدەك غەلىتە چىقاتتى. بالىلار ئۇنىڭدىن ئۆلگۈدەك قورقاتتى. موماي قوپال قوللىرى بىلەن ھاجىمۇراتنىڭ قۇلىقىدىن تۇتۇپ نەچچە قېتىم قورقۇتۇپ قويغان:

ـــ ھەي بەڭباش! نېمانداق دادائىنىڭ قولتۇقىدىن چىقالمايسەن؟ بۇ ياخشىلىق ئەمەس! بېشىمىزغا بالا ياغمىغان بولدى! ئوغۇل بالا تۇرۇپ، ھايات تۇرغان دادىسىغا مۇنداقمۇ يېپىشۋالغان بارمۇ. قانداق بالا بولۇپ قالغان بۇ؟ ئېسىڭلاردا بولسۇن، راست دەپتۇ دەپ قالىسىلەر، ئۇ بىزنىڭ بېشىمىزغا بالا تىلەۋاتىدۇ!

ھاجىمۇراتنىڭ ئاپىسى بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، يەرگە بىرنەچچىنى تۆكۈردى، ئاندىن ھاجىمۇراتنىڭ بېشىغا بىر شاپىلاق سالدى. ئۇ ئارۇقان مومايغا گەپ قىلالمىدى، ئۇنىڭدىن قورقمايدىغىنى يوق ئىدى.

ئارۇقان مومانىڭ دېگىنى راست بولۇپ چىقتى. ئۇلارنىڭ

بېشىغا ئاخىر بالا ياغدى. ھاجىمۇرات ئادەمنىڭ ئىچى ئاغرىغۇدەك بىچارە ھالغا چۈشۈپ قالدى. ئۇ خېلى چوڭ بولۇپ قالغان، ئۇچىنچى يىللىقتا ئوقۇۋاتاتتى. ئۇ پۈتۈن دەردىنى ئىچىدە بىلىپ يۈرەتتى، ئاپىسىنىڭ ئالدىدا چاندۇرماسلىققا تېخىمۇ تىرىشاتتى. ئەمەلىيەتتە دادىسىنىڭ ئۇرۇش مەيدانىدىن تېزرەك قايتىپ كېلىشىنى ھەر كۈنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋاتاتتى، تېخى كەچتە ئۇخلاشتىن بۇرۇن چوڭ ئادەملەردەك خۇداغا ئىلتىجا قىلىپ كېتەتتى: «خۇدا، دادامنى ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن، ئۇنى ئەتىلا ئالدىمدا پەيدا قىلغايسەن.» ئۇ ھەر كۈنى مۇشۇنداق تىلەكلەر بىلەن ئۇخلاپ قالاتتى. ئاجايىپ ئىش، ئۇ، بىر ئۇخلاپ ئويغانسامىلا ھەممە نەرسە ئۆزگىرىدۇ، مۆجىزە يۈز بېرىدۇ، دەپ ئويلايتتى!

مەيلى، دادىسى ساق ـ سالامەت قايتىپ كېلىدىغانلا ئىش بولسا، ھاجىمۇرات ئۇنى يالغۇز ئىگىلىۋالمىدۇ، ئەتىدىن ـ كەچكىچە بوينىغا مىنىۋالمىدۇ، ئىختىيارى. ئىشقىلىپ، سۈلتانمۇرات ئۇچۈن دادىسى ھايات قايتىپ كەلسىلا، بەخت ـ تەلىيى شۇ.

سۈلتانمۇراتچۇ؟ ئۇ ئاشۇ يىلى دادىسى چۈي قانىلىدىن قايتىپ كەلگەن چاغدىكى مەنزىرىنىڭ يەنە بىر قېتىم كۆز ئالدىدا زاھىر بولۇشىنى ئارزۇ قىلاتتى. دادىسى ئالدىنقى يىلى يازدا چۈي قانىلى ئىش ئورنىغا ھارۋا ھەيدەپ كەتكەن، كۈزگىچە ساق بەش ئاي ئۇ يەردە توپا توشۇدى.

دادىسى ئۆيگە كۆز باغلانغاندا قايتىپ كەلدى. ھويلىدا تۈيۇقسىز ھارۋىنىڭ تاراقلىغان، ئاتنىڭ كىشنىگەن ئاۋازى ئاڭلانغاندا، بالىلار ئورۇنلىرىدىن سەكرەپ تۇرۇشۇپ كەتتى. دادام! دادىسى ئورۇقلاپ، قاپداپ كەتكەن، سىگانلارغىلا ئوخشاپ قالغاندى، ساقال ـ بۇرۇتىنى بولۇشىغا قويۇۋەتكەندى. كېيىن ئاپىسىنىڭ دەپ بېرىشىچە، ئۇچىسىدىكى كىيىملىرى سەرگەردانلارنىڭكىدەك جۇل ـ جۇل بولۇپ كېتىپتىكەن، پۈتىكى

ەنكى خۇرۇم ئايىغىلا يېڭى ئىكەن. ھاجىمۇرات بىرىنچى بولۇپ يۇگۈرۈپ بېرىپ، دادىسىنىڭ بوينىدىن قۇچاقلاپ، پەقەتلا قويۇپ بەرمىدى، ئۆكسۈپ يىغلاپ تۇرۇپ، بىر گەپنى قايتا - قايتا تەكرارلايتتى:

— دادا، جېنىم دادا! دادا، جېنىم دادا...

دادىسى ئۇنى قۇچاقلاپ تۇراتتى، كۆزلىرىدىن تارامىلاپ ياش تۆكۈلەتتى. بۇ چاغدا قولۇم - قوشنىلىرى توپۇرلاپ كىرىپ كېلىشتى، بۇ مەنزىرىنى كۆرۈپ، ئۇلارمۇ كۆزلىرىگە ياش ئېلىشتى. ئاپىسى خىجىل بولاتتى، خۇشاللىقىدا بىر چەتتە پىرقىراپ يۇرەتتى، ھاجىمۇراتنى دادىسىدىن ئاجرىتىۋېلىشقا تىرىشاتتى:

— بولدى قىل، بالام، دادىڭنى قويۇۋەت! بۇ يەردە باشقىلارمۇ بار، دادىڭ بىلەن كۆرۈشۈۋالسۇن. گەپ ئۇقمايدىغان بالا بولۇپ قاپسەن، ۋاي خۇدا، قاراپ باققىنا، دادىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە بىرمۇنچە ئادەم ساقلاپ تۇرىدۇ...

لېكىن، ھاجىمۇرات گەپ ئاڭلار ئەمەس...

سۇلتانمۇرات ئىسسىق بىر نەرسىنىڭ يۈرىكىدىن ئۆرلەپ، بوغۇزىغا ئۇرۇلغانلىقىنى ھېس قىلدى. ئۇ ھەرگىز يىغلىمايمەن، دېگەنىدى، ئۆزىنى تولىمۇ تەستە تۇتۇۋالدى...

ئىككامال مۇئەللىم جۇغراپىيە دەرسىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتاتتى. ئۇ ھازىر ئوقۇغۇچىلارغا جاۋا، كالىمانتان ۋە ئاۋستىرالىيەنى تونۇشتۇرۇۋاتاتتى. ئۇ يەرلەرمۇ ياخشى ئىكەن، بىر يىلنىڭ تۆت پەسلى يازلا ئىكەن، تىمساھ، مايمۇن، پالما دەرىخى، يەنە ئاللە-قانداق ئىسمىنىمۇ ئاڭلاپ باقمىغان ئاجايىپ - غارايىپ گۈل - گىياھلار، ئەتىۋارلىق ھايۋانلار بار ئىكەن. مانا كېنگۇرۇ دېگىنى ئاجايىپ مەخلۇق ئىكەن! ئۇ بالىسىنى قورسىقىدىكى خالتىسىغا سېلىۋېلىپ، نەمۇ نەلەردە يۈگۈرۈپ يۈرىۋېرىدىكەن. كېنگۇرۇ دېگىنى مۇئەللىم ئويدۇرۇپ چىقارغان نەرسىمىكىن يا؟ بىرنېمە

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

دەپ بولمايدۇ، مۆجىزىگە باي بۇ تەبىئەت قوينىدا بولسىمۇ باردۇر...
سۇلتانمۇرات كېنگۇرۇنى كۆرۈپ باقمىغان. كۆرمىگەننى كۆرمىدىم دېيىش كېرەك ـ دە. ھەي، ئامال يوق. لېكىن پىل، مايمۇن دېگەندەك ھايۋانلارنى كۆرگەن، كۆرگەندىمۇ شۇنداق يېقىندىن كۆرگەن، قول ئۇزاتسىلا تۇتقىلى بولىدىغان يەردىن...

دادىسى شەھەرگە ئەكىرىمەن دېگەندىن تارتىپ، سۇلتانمۇرات ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي يۇردى. جېنى ئالدىراپ كېتىۋاتاتتى، خۇشاللىقى ئىچىگە سىغمايتتى. بىراق، بۇ خۇشاللىقىنى بىركىمگە ئېيتقىلى بولمايدۇ. ئەگەر ھاجىمۇرات ئۇقۇپ قالسا، سۇلتانمۇرات باردىكەن، مەن نېمىشقا بارمايمەن؟ دادام سۇلتانمۇراتنى ئاپارغان يەرگە مېنى نېمىشقا ئاپارمايدۇ؟ دەپ يىغلاپ ئالمىنى بېشىغا كىيىدۇ. ئۇنىڭغا نېمە دېگىلى بولىدۇ؟ شۇنداق قىلىپ، سۇلتانمۇرات ئەتىكى سەپىرى ئۇچۇن خۇشال، تەقەززا. ئۇ تۇرۇپ ئىنىسىنىڭ ئالدىدا خىجىل. لېكىن، ئۇنىڭ يەنىلا ئەتە شەھەرگە كىرىدىغان ئىشنى ئىنى ـ سىڭىللىرىغا ئېيتىپ ماختانغۇسى، ئىچىگە سىغمايۋاتقان خۇشاللىقىنى تۆكۈۋەتكۇسى كېلىدۇ. ئەمما زە، دادىسى، بولۇپمۇ ئاپىسى، بۇسىنى چىقارما، دەپ بەك جېكىپ كەتتى. ھاجىمۇرات ئۇ كەتكەندىن كېيىن ئۇقۇپ قالسۇن. شۇنداق بولغىنى ياخشىراق. سۇلتانمۇرات بۇ خۇشاللىقىنى ئىچىدە تەستە يوشۇرۇپ يۇردى. مەخپىيەتلىكنى ساقلاش دېگەنمۇ ئالامەت ئازابلىق ئىشكەنغۇ! قىزىق يېرى، سۇلتانمۇراتتا ئاجايىپ يېڭىلىق، پۇت ـ قولى شۇنداق يېنىك بولۇپ كەتكەن، شۇنداق قىزغىن، كىمنى كۆرسىلا كۈلۈپ قارايدۇ. ئۇي ئىشلىرىغا ئۆزىنى ئۇرۇپ تۇرىدۇ. بىردەم قارىسىڭىز مالىلارنى چۆپ ياخشى يەرلەرگە ئاپىرىپ بېقىپ كېلىۋاتقان، بىردەم قارىسىڭىز ياڭيۇلارغا توپا يۆلەۋاتقان، ئاپىسىغا كىر يۇيۇشۇپ بېرىش، پاتقاقتا يىقىلىپ كەتكەن سىڭلىسى ئالماتاينىڭ يۇزىنى يۇيۇش دېگەندەك ئىشلار ئۇنىڭدىن ئاشمايدۇ. ئىشقىلىپ، سۇلتاندا-

مۇراتنىڭ ئۇ كۈنى باشقىچە ئىشچان بولۇپ كەتكىنىگە قاراپ، ئاپىسىمۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي، باشلىرىنى چايقىغىنىچە كۈلۈپ كەتتى.

— بۈگۈن ساڭا نېمە كۆرۈندى؟ — دېدى ئاپىسى كۈلكىسىنى تەستە بېسىپ، — دائىم مۇشۇنداق بولساڭ نېمىدېگەن ياخشى! خەقنىڭ كۆزى تەگمىسۇن ساڭا! بولمىسا شەھەرگە كىرمەيلا قوي، ماڭا بىر ئوبدان يارەملىشىدىكەنسەن.

بۇ ئاپىسىنىڭ مۇنداقلا چېقىشىپ دەپ قويغان گېپى ئىدى. ئۇ ئۇلارنىڭ يولدا يېيىشى ئۈچۈن، خېمىر يۇغۇرۇپ نان پىشۇرىدى، يەنە ئۇششاق - چۈششەك يېمەكلىكلەردىن باشقا، بىر بوتۇلكا سېرىق مايمۇ تەييار قىلىپ قويدى.

كەچتە بىر ئائىلە كىشىلىرى ساماۋارنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ، ئىسسىق نان ۋە ماي - قايماقلار بىلەن چاي ئىچىۋاتاتتى. ئۇلار هويلا ئىچىدىن ئېقىپ ئۆتىدىغان ئۆستەڭ بويىدىكى ئالما دەرىخىنىڭ ئاستىدا ئولتۇراتتى. دادىسى هاجىمۇرات بىلەن قىزىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئولتۇرغانىدى. ئاپىسى چاي قۇيۇپ بېرىۋاتاتتى. سۇلتانمۇراتنىڭ كەيپى چاغ، قۇيغان چايلارنى سۇنۇپ تۇرىدۇ، ساماۋارغا ئوتۇن سالىدۇ. كاللىسىدا، ئەتە شەھەرگە كىرىمەن، دېگەندىن باشقا خىيال يوق. دادىسى ئۇنىڭغا ئىككى - ئۈچ قېتىم كۆز ئىشارىسى قىلىپ قويدى، ئاندىن هاجىمۇرات بىلەنمۇ چېقىشىپ قويدى.

— قانداق، هاجىمتاي، — دېدى دادىسى چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ، — قاراگېرىڭنى كۆندۈرەلىدىڭمۇ؟

— نەدىكىنى، دادا، — هاجىمۇرات دەردىنى تۆكتى، — ئەتىدىن - كەچكىچە ئىتتىڭ ئارقامدىن چىقمايدۇ، لېكىن مېنەي دېسەم مېنگۈزمەيدۇ. بولمىسا ئوتنى، سۈيىنى ئۆزۈم بېرىمەن. ئۇ تېخى بىر قېتىم ئارقامدىن مەكتەپكە بېرىپتۇ. مەن دەرستىن چۈشكۈچە دېرىزە تۈۋىدە ساقلاپ تۇرغان گەپ. ساۋاقداشلىرىمنىڭ هەممىسى كۆردى. چاتاق يېرى ئادەمنى ئۇستىگە يولاتمايدۇ كاسا-

پەت. مىنسەتكىلا يەرگە ئاتمىدۇ. تېخى تېپىشى بار...

— نېمە، ئۇنى ساقلا كۆندۈرۈپ بەرگۈدەك بىرەرى چىقمىدىمۇ؟ — دېدى دادىسى مۇنداقلا قىلىپ.

— مەن كۆندۈرۈپ بېرەي، ھاجىمتاي، — دېدى سۇلتانمۇرات ئوتتۇرىغا چىقىپ، — گەپ يوق كۆندۈرۈپ بېرىمەن...

— ھۇررا... — ئىنىسى ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى، — ئۇنداق بولسا ھازىرلا ماڭ!

— ئولتۇر ئورنۇڭدا! — ئاپىسى ۋارقىرىدى، — نېمىگە ئالدىرايسەن؟ ئەل قاتارى چېيىڭنى ئىچىپ چىقساڭمۇ كېچىكمەيسەن.

ئۇلار گېپىنى قىلىۋاتقىنى غۇنان چىقار ئېشەك. ھاجىمۇرات ئۇنىڭغا جېنىدەك ئامراق، ئۇنى ئەتىيازدا نۇرغازى تاغىسى بەرگەن. يازدىن بېرى ئوبدانلا چوڭىيىپ قالدى. ئەمدى بۇ يوغان قۇلاق جانۋارنى كۆندۈرۈپ، ئانچە ـ مۇنچە ئىشقا سالمىسىمۇ بولمايدۇ ـ دە. تۇگمەنگە بېرىش، ئوتۇن ـ ياغاچ توشۇش دېگەندەك ئىشلارغا بىر ئائىلىدە بىر ئېشەك بولمىسا بولمايدۇ. نۇرغازى تاغىسىمۇ ئېشەكنى شۇنىڭغا بەرگەن. بىراق، ئېشەكنى ئەكەلگەن كۈنىدىن تارتىپ، ھاجىمۇرات ئۇنىڭغا ھېچكىمنى يېقىن يولاتمىدى. بۇ جاھىل بالا كۈن بويى ئېشەكنىڭ يېنىدىن كەتمەيتتى، جان كۆيدۈرۈپ قارايتتى، بىر ئادەمگە بېشىنى تۇتقۇزمايتتى، بىرەرى ئىشىغا ئارىلىشىپ قويسا، ئېشىكىمگە يېقىن يولاشما، ئۇنىڭغا ئۆزۈم ئوت بېرىمەن، ئۆزۈم سۇغىرىمەن، دەپ ۋارقىرايتتى. بىر قېتىم تېخى ئاكا ـ ئۇكا ئىككىسى ئېشەكنىڭ ئارىسىغا كىرىپ سوقۇشۇپمۇ قالدى، سۇلتانمۇرات ئۇكىسىنى ئۇرۇپ سېلىپ، ئاپىسىدىن بىرمۇنچە تىل ـ ئاھانەت ئاڭلىۋالدى. شۇنىڭدىن كېيىن سۇلتانمۇرات ئىنىسىغا ئىچىدە غۇم ساقلاپ يۈردى. ئېشەك كۆندۈرگۈدەك ۋاقىتقا كەلگەندىمۇ، ئۇنىڭ بىلەن قىلچە كارى بولمىدى. ئېشەك ئۆزۈڭنىڭ بولغاندىن كېيىن، يامان بولساڭ، ماڭا يالۋۇرمايلا ئۆزۈڭ كۆندۈرۈۋال، دەپ

قېيىداپ يۈردى. بولمىسا مال كۆندۈرۈشتە كىچىكىدىنلا سۈلتاڭ-مۇراتنىڭ ئالدىغا ئۆتىدىغان ئادەم يوق. ئۇنىڭ ئۆزىمۇ كۆندۈرۈل-مىگەن ماللارنى كۆندۈرۈشكە ئامراق. مال كۆندۈرۈشمۇ ئالامەت چىڭ ئىش. شۇڭا يىراق - يېقىن قوشنىلىرى تاي، تورپاق، ئېشەك دەمسىز، ئۇلاغلىرىنى كۆندۈرىدىغان چاغدا سۈلتانمۇراتنى ئىزدەيدۇ. مال كۆندۈرۈشكىمۇ پۇت - قولى يېنىك بالىلار بولمىسا بولمايدۇ. چوڭلارنىڭ بەدىنى ئېغىر بولغاچقا، مال كۆندۈرۈشكە قاملاشمايدۇ. قولۇم - قوشنىلار سۈلتانمۇراتنىڭ ئالدىغا كېلىپ تۇرىدۇ: «سۈلتانمۇرات، جېنىم ئۇكام، بىزنىڭ ھېلىقى تورپاقنى بىر كۆندۈرۈپ بەرسەڭچۇ»، «سۈلتانمۇرات، بىزنىڭ ئېشەكنى ئۆزۈڭ كۆندۈرۈپ بەرمىسەڭ بولمىدى. ئۇچ-سىغا قولنىمۇ تەگكۈزمەيدۇ، تېخى ئادەمنى چىشلەپ، تېپىدىغان قىلىقى بار. ئۇنى سېنىڭدىن باشقا ئادەم بويسۇندۇرالمىغۇدەك...»

مانا، سۈلتانمۇراتنىڭ بۇ ئەتراپتا ئاشۇنداق داڭقى بار. لېكىن ئۆز ئىنىسى ئاشۇ جېنىدىن ئەزىز كۆرىدىغان ئېشىكى ئۈستىدىن ئىككى قېتىم يىقىلىپ، باش - كۆزىنى كۆكەرتىۋالغاندىمۇ، ئۇ ئىنىسىنىڭ يالۇڭۇرۇشلىرىغا قۇلاق سالمىدى، ئۇنى مەسخىرە قىلدى، تېخى چىشىغا تېگىپ:

— ئۇنى ئىتتەك ئارقاڭغا سېلىپ يۈرىۋەر! تېخى ئۇنىڭدىن كۆرىدىغان كۈنۈڭ بار! — دېدى.

ھەي، ئۇكىسىغا ئۇنداق قىلمايدىغان گەپكەن. سۈلتانمۇرات دادىسىنىڭ بېشارىتىدىن كېيىن شۇنداق ئويلاپ قالدى. ئاكا بولغان ئادەمنىڭ ئىنىسىدىن ئۆچ ئالغىنىمۇ ئىشمۇ! ئۇ زادى قاملاشمىغان ئىش قىپتۇ. مانا ئۇ ئەمدى شەھەرگە كىرمەكچى، ئۇكىسىنىڭ بولسا بۇنىڭدىن خەۋىرى يوق. سۈلتانمۇرات ئازابلاندى، پۇشايمان قىلدى، ئۇكىسىنىڭ دېگىنىنى قىلىپ، كۆڭلىنى ئېلىۋېلىشنى ئويلىدى.

چايدىن كېيىن ئاتا - بالا ئۇچى كۆكتاتلىق ئارقىسىدىكى چىملىققا كەلدى، ئاۋۇال بىرلىكتە ئەتراپتىكى تاشلارنى تېرىپ

يىراققا تاشلىدى، ئاندىن قاراگىر (ھاجىمۇرات ئېشىكىگە مانا مۇشۇنداق ھەيۋەتلىك ئىسىم قويۇۋالغانىدى)غا يۈگەن سالماقچى بولدى. دادىسى قاراگىرنىڭ ئىككى قۇلىقىدىن قامالالاپ تۇتۇپ تۇردى، سۇلتانمۇرات ئۇنىڭ بېشىغا ئەپچىللىك بىلەن يۈگەن سېلىۋالدى. ئاندىن سۇلتانمۇرات ئىشتىنىنىڭ بەلبېغىنى چىڭىتتى. بۇ ئاسان ئىش ئەمەس - دە. شۇنىڭ بىلەن، بىر مەيدان سېرىك ئويۇنى باشلاندى. قاراگىرنى ھاجىمۇرات ئەتىۋارلاپ، ئۆز مەيلىگە قويۇۋېتىپ يامان ئۆگىتىپ قويغان، نۇرغۇن ئەسكى مىجەزلىرى بار ئىدى. سۇلتانمۇرات ئۇستىگە مىنىشىگە، ئۇ تېپىچەكلەپ، مۆڭكۈپ، ئۆزىنى نېرى - بېرى ئېتىشقا باشلىدى. بۇ ئۇزۇن قۇلاق مەخلۇق ئۇستىدىكى ئادەمنى يەرگە ئېتىشقا ھەممىدىن ئۇستا ئىدى، لېكىن بۇ قېتىم تازا ئەپلەشمەي قالدى. سۇلتانمۇرات يىقىلىپ چۈشسە، يەنە ئورنىدىن دەس تۇرۇپ ئۇنىڭغا يېپىشىدۇ، باشتا ئېشەكنىڭ دۇمبىسىگە چىڭ چاپلىشىپ يېتىۋالىدۇ، كېيىن تىكلىنىدۇ. ئېشەك ئەسەبىيلەرچە مۆڭكۈيدۇ، سۇلتانمۇرات يەنە يىقىلىپ، يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭغا يېپىشىدۇ.

سۇلتانمۇرات بۇ ئىشتا چاققان، تەمتىرىمەيدۇ، ھەتتا ھاياجانلىنىپ كېتىدۇ. مۇھىمى قانداق يىقىلىشنى بىلىش كېرەك. ئېشەكتىن يىقىلساڭ، ئات، تۆگىدىن يىقىلغاندىنمۇ قاتتىق چۈشسەن، دېگەن گەپ بار. لېكىن، يىقىلىشنىڭمۇ ئېپى بولىدۇ: يىقىلغان چاغدا ئىككى قول بىلەن يەرنى تىرىۋېلىش كېرەك. ئات، تۆگە دېگەنلەر ئېگىز، ئادەم ئۇلارنىڭ ئۇستىدىن چۈشكۈچە ئۆزىنى ئوڭشىۋالالايدۇ. ئەمما، تەجرىبىسى يوق ئادەملەر ئېشەكنىڭ ئۇستىدىن تاغاردەك گۈپلا قىلىپ چۈشىدۇ، نېمە بولغانلىقىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە، ئۆزىنى قاتتىق يەردە كۆرىدۇ...

سۇلتانمۇراتنىڭ بۇ جەھەتتە تەجرىبىسى مول، ئۇنىڭدىن ئەنسىرەش كەتمەيدۇ. ئاتا - بالا ئۇچەيلەن يۈگۈرۈپ، كۈلۈپ، ۋارقىراپ، ئەتراپنى بىر ئالدى. دادىسى كۈلكىدىن ئۆزىنى

تۇتۇۋالالماي قورسقىنى تۇتۇۋالغان، كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتكەندى. بۇ تاماشىنى ئاڭلاپ نۇرغۇن ئۇششاق بالىلارمۇ يېتىپ كەلدى، ئۇلارنىڭ بىرى بىر كۆچۈكنى ئەگەشتۇرۇپ كەلگەنىدى. بۇ قىزنىڭچىلىقتىن كۆچۈكنىڭمۇ چەتتە قالغۇسى كەلمىدى، ئۇ قاراگېرنىڭ ئارقىسىدىن قاۋاپ يۈگۈرۈۋاتاتتى، قاراگېر تېخىمۇ ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي كەتتى. سۇلتانمۇراتچۇ؟ ئۇ ياردەمچى تەشكىلات① نىڭ ئەزاسىدەك، «ئات ئويۇنى» كۆرسەتمىشنى باشلىۋەتكەنىدى. ئۇنىڭ ماھارىتىگە ئادەم ھەيران قالاتتى. ئۇ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان قاراگېرنىڭ ئۈستىدىن سەكرەپ چۈشەتتى، يەنە مىنىۋالاتتى، يەنە چۈشەتتى، يەنە مىنەتتى.

ئۇرۇشتىن ئىلگىرى ياردەمچى تەشكىلاتنىڭ چەۋەندازلىرى كەنت سوۋېتىنىڭ يېنىدىكى مەيدانىدا مانا مۇشۇنداق مەشىق قىلاتتى. كەنتتىكى چەۋەندازلار ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن مەشىق ئېلىپ باراتتى. ئۇلار ئات چاپتۇرۇپ، قىلىچ ئويناتقىنىچە دەرەخلەرنىڭ ئۇچىنى كېسىپ مەشىق قىلاتتى، يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان ئاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ، يەنە مىنەتتى. ئۇلار ئالتۇن مېدالىلار بىلەن مۇكاپاتلىناتتى، مېدالىلار شۇنداق چىرايلىق ئىدى، ئۇنى كۆرگەن بالىلارنىڭ كۆزلىرى قىزىراتتى. ياردەمچى تەشكىلات مەشىق قىلسىلا، تاماشا كۆرىدىغان بالىلار يىغىلىپ كېتەتتى. ھازىر ئۇ تەشكىلاتنىڭ ئەزالىرى قەيەردىكىن؟ يەنە ئات ئۈستىدە قىلىچ ئويناتقىنىچە يۈرەمدىكىن ياكى ئاكوپلاردا ياتامدىكىن؟ بەزىلەرنىڭ دېيىشىچە، ھازىرقى ئۇرۇشلارغا ئاتلىق ئەسكەرلەرنىڭ ھاجىتى يوق ئىكەن...

---

① ياردەمچى تەشكىلات — سوۋېت ئىتتىپاقى دۆلەت مۇداپىئە ئاۋىياتسىيە خىمىيىلىك قۇرۇلۇش ياردەمچى تەشكىلاتىنى دېمەكچى. بۇ سوۋېت ئىتتىپاقى پۈقرالىرى ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن تەشكىللىگەن ئاممىۋى تەشكىلات، 1927 ـ يىلىدىن 1948 ـ يىلىغىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان، ئاساسىي نىشانى — ئارمىيىگە ھەمكارلىشىپ، پۈقرالارغا ھەربىي تەلىم ـ تەربىيە ئېلىپ بېرىش، ئۇلاردا سوۋېت ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى يېتىلدۈرۈش.

سۇلتانمۇرات دېرىزىدىن سىرتقا لەپپىدە قاراپ قويۇپ ئويلاپ قالدى: قىشتا ئات بىچارىگە سوغۇق ئۆتىدۇ، تانكا بولسا سوغۇقنى سەزمەيدۇ. بىراق، ئۇنىمۇ دەيمىز، بۇنىمۇ دەيمىز، بەربىر ئاتقا يەتمەيدۇ!

... ئۇ ھەقىقەتەن كۆڭۈللۈك چاغلار ئىدى. قاراگېر تېزلا كۆندۈرۈلدى، شۇنداق رايىش، ئاستا دېسەك ئاستا، ئىتتىك دېسەك ئىتتىك ماڭىدۇ، ئايلان دېسەك ئايلىنىدۇ، تۈز ماڭ دېسەك تۈز ماڭىدۇ...

ـــ كەل، ئەمدى مىنگىن، ـــ دېدى سۇلتانمۇرات ئۇكىسىغا، ـــ قىلچە ئەنسىرىمە!

ھاجىمۇرات ئېشەككە مىندى. ئۇنىڭ بېشى ئاسمانغا تاقاشقان، يۈزى قىزىرىپ كەتكەنىدى. ئۇ ئېشەكنى دېۋىتىپ قويۇۋىدى، ئېشەك چىملىقتا يېنىك يۈگۈرۈشكە باشلىدى. مانا ھەممىسى كۆردى، ئاكىسى بوش بالا ئەمەس، ئۇ قانداقمۇ ماختانماي تۇرالمىسۇن!

كەچ كىرىپ قالغان بولسىمۇ، قاراڭغۇ چۈشەر ئەمەس، جاھان شۇنداق يورۇق، ئۇلار ئۆيگە قايتقاندا ھېرىپ ھالىدىن كەتكەنىدى، لېكىن كەيپىياتى كۆتۈرەڭگۇ. ھاجىمۇرات ئاپىسىغا كۆز - كۆز قىلىش ئۈچۈن، ھويلىغا ئېشەكنى مىنىپلا كىردى.

كەچتە ھاجىمۇرات چوڭ غېمى تۈگىگەچكە، يېتىپلا ئۇخلاپ قالدى، لېكىن سۇلتانمۇراتنىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ كېلەر ئەمەس. ئۇنىڭ كاللىسىدا يەنىلا ئەتە شەھەرگە كىرىدىغان ئىش. شەھەردە نېمىلەرنى كۆرەركىن، قانداق خۇشاللىقلار كۈتۈپ تۇرىدىكىن؟ ئۇنىڭ كۆزى ئەمدىلا ئۇيقۇغا ئىلىنىاي دەپ تۇرۇشىغا، ئاپىسى بىلەن دادىسىنىڭ پەس ئاۋازدا قىلىشقان گېپى قۇلىقىغا كىرىپ قالدى.

ـــ كىچىكىنىمۇ ئېلىۋالغان بولسام، ئاكا ـ ئۇكا ئىككىسى تېخىمۇ خۇشال ئۇيناپ كېلەتتى، ـــ دېدى دادىسى، ـــ بىراق بۇ ئەسكى ھارۋىغا ئۇچ ئادەم پاتمايدۇ. ھارۋىنىڭ ئالدىدا ماي تۇڭىغا

يۆلىنىپ دېگۈدەك قىسىلىپ ئولتۇرىدىغان گەپ. يولمۇ يىراق، كىچىكى مۇگدەپ قالسىلا ھارۋىدىن يىقىلىدۇ.

— خۇدايىم ساقلىسۇن! — ئاپىسى قورقۇپ كەتتى، — بولدى، ھەرگىز ئاپارماڭ، — ئۇ ئاۋازىنى پەسلەتتى، — كېيىن بارسۇن، سەل چوڭ بولغاندا ئاپارسىڭىزمۇ كېچىكمەيسىز. سۇلتانمۇراتقىمۇ ياخشى قاراڭ، ئۇنى چوڭ دەپ قارايسىز، لېكىن...

سۇلتانمۇرات ئاتا ـ ئانىسىنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلىغاچ، ئەتە سەھەردە دادىسى بىلەن شەھەرگە ماڭىدىغانلىقىنى ئويلاپ، شېرىن خىياللار ئىچىدە تاتلىق ئۇيقۇغا كەتتى...

ئۇ ئۇيقۇ سەھراسىغا كېتىۋېتىپ، ئاجايىپ بىر ھېسسىياتقا كېلىپ قالدى، ئۆزىنى ھاۋادا ئۇچۇۋاتقان ھالەتتە سەزدى، خۇشاللىقىدىن يۇرىكىنىڭ سوقۇشى توختاپ قالغاندەك بولدى. قىزىق ئىش، ئۇ ئۇچۇشنى قانداق بىلىۋالدى؟ ئادەم دېگەن مېڭىش، يۈگۈرۈش، سۈ ئۈزۈشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان، لېكىن ئۇ ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ ئۇچۇپ يۈرىدۇ. يەنە كېلىپ، ئۇچۇشى قۇشلارنىڭكىگە پۈتۈنلەي ئوخشمايدۇ، قۇشلار ئىككى قانىتىنى بولۇشىغا قېقىپ ئۇچىدۇ، لېكىن ئۇ بولسا قوللىرىنى يېيىپ، بارماقلىرىنى شۇنچىكىم مىدىرلىتىپ قويۇپلا ئۇچۇۋاتىدۇ، جاھاز-نىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلىرىدىن خالىي، «ئۇمىدكە تولغان» بىپايان كۆكتە توسالغۇسىز لەيلەپ يۈرىدۇ، قەيەردىن ئۇچۇپ كەلگەنلە-كىنى، نەگە بارىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ... بۇ ئۇچۇش روھىي دۇنيانىڭ ئۇچۇشى ئىدى، ئۇ ئۆزىنى چۈش قويىنىدا چوڭ بولۇۋاتقاندەك ھېس قىلاتتى.

دادىسى ئۇنىڭ مۇرىسىدىن يېنىك تەۋرىتىپ، قۇلىقىغا پىچىرلىدى:

— ئورنۇڭدىن تۇر، سۇلتانمۇرات، ماڭمىز.

سۇلتانمۇرات دەرھال كۆزىنى ئاچتى، ئۇ ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇۋاتقان ئارىلىقتا دادىسىنىڭ يىرىك ساقىلى قۇلىقى تۈۋىگە

سانجىلدى. شۇ تاپتا دادىسىنىڭ ئاشۇ ئادەتتىكى گەپىمۇ ئۇنىڭ يۈرەكلىرىنى دولقۇنلىتىۋەتكەندى. ئۇنىڭ دادىسىغا ئامراقلىقى كەلدى، ئۇنىڭدىن ئىچ - ئىچىدىن مىننەتدار بولدى. ئەينى چاغدا ئۇ دادىسىنىڭ ئاشۇ يىرىك ساقاللىرىنى، «ئورنۇڭدىن تۇر، سۇلتانمۇرات، ماڭمىز» دېگەن سۆزلىرىنى قايغۇ - ئەلەم ئىچىدە ئەسلەپ قالىدىغانلىقىنى ھەرگىز خىيالىغا كەلتۈرمىگەن.

ئاپىسى ئورنىدىن بالدۇرلا تۇرۇپ كەتكەندى. ئۇ پاكىز يۇيۇپ قويغان كۆڭلەكنى، بۇلتۇر بالىلارنىڭ دادىسى چۈي قانىلىدىن ئالغاچ كەلگەن، ئادەتتە ئوفىتسېرلار كىيىدىغان بۆكنى ۋە بىر جۈپ چىرايلىق ئاياغنى سۇلتانمۇراتنىڭ ئالدىغا ئەكەلدى.

— بۇ ئاياغنى كىيىپ باق، پۇتۇڭنى قىسامدىكىن، — دېدى ئاپىسى.

— ياق، قىسمىدى، — دېدى سۇلتانمۇرات. ئەمەلىيەتتە ئازراق قىسقانىدى، — ھېچقىسى يوق، كىيگەنسېرى چوڭىيىپ كېتىدۇ.

ئۇلار ئاپىسى بىلەن خوشلىشىپ ھويلىدىن چىقتى. تاراقلاپ كېتىۋاتقان ماي ھارۋىسى تاش ئۆستەڭدىن ئۆتكەندە، سۇلتانمۇراتنىڭ يۈرىكى دۈكۈلدەپ سوقۇپ كەتتى. بۇ ھاياجاندىن، يەنە بىرى، ئات تۇياقلىرىدىن چاچرىغان مۇزدەك سۇنىڭ تەسىرىدىن ئىدى. ئۇ سوغۇق سۇدا ئەندىكىپ، دۈگدىيىپ كەتتى. ئۇ ئەمدى ئىشەندى، بۇ چۇش ئەمەس، ئۇ راستلا شەھەرگە قاراپ ماڭغانىدى.

بۇ يازنىڭ بىر تاڭ سەھەر ۋاقتى، تاڭ شەپەقى ئەتراپقا قىزغۇچ نۇرىنى سېپىشكە باشلىغانىدى. قۇياش يىراقتىكى قارلىق تاغ ئارقىسىدىن تېخى كۆتۈرۈلمىگەن، لېكىن ئاستا - ئاستا كۆتۈرۈلۈپ، تاغ چوققىسىغا يېقىنلىشىۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى، ئۇزاقتا قالمايلا جامالىنى نامايان قىلىپ، ئالتۇن نۇرلىرىنى زېمىنغا چاچاتتى. ئەتراپ تىنچ، ساپ ھاۋادا كېچىنىڭ سوغۇقى بار. ھەي ئىسىت، دادىسى ئىككىسىنىڭ كەنتتىن چىقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى بالىلاردىن ھېچقايسىسى كۆرمەي

قالدى ـ ده، پەقەت بىرنەچچە ئىت ھارۋىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، خۇشياقمىغاندەك بىرنەچچىنى قاۋاپ ئۈزىتىپ قويدى...

بۇ يول دۆڭنى بويلاپ مېڭىپ يايلاققا تۇتىشىدۇ، ئاندىن يىراقتا قارىيىپ كۆرۈنۈپ تۇرغان ئېدىرلارغا سوزۇلىدۇ. ئاشۇ ئېدىردىن ئۆتسىلا جامبۇل شەھىرى دېگەن گەپ.

ئىككى قاۋۇل ئات ھارۋىنى سۆرەپ، تەكشى قەدەملەر بىلەن قاتراپ كېتىۋاتىدۇ، ئادىتى بويىچە تۇرۇپ ـ تۇرۇپ پۇشقۇرۇپ قويىدۇ، ھارۋا جابدۇقلىرى ئۈلارنىڭ مېڭىشلىرىغا تەسىر كۆرسەتمەيتتى. ئۈلار ماي ھارۋىسىنى سۆرەپ بۇ يولدا سانسىز قېتىم ماڭغان، شۇڭا يول بەش قولدەك تونۇش؛ ئىگىسى قولىدا بوجا، يەنە شۇ بۇرۇنقى ئورنىدا ئولتۇرىدۇ، يېنىدا بىر بالا بار، بىراق ئۆز ئادەم، ئاتلارغا يات كۆرۈنمەيدۇ...

شۇنداق قىلىپ، ئۈلار ئولتۇرغان ماي ھارۋىسى ئالدىغا تېز سۈرئەتتە كېتىۋاتىدۇ، دۇنيادىكى باشقا ھارۋىلارغا ئوخشاش غىچ ـ غىچ، تاراق ـ تۇرۇق ئاۋاز چىقىرىپ تۇرىدۇ. بۇ چاغدا، قۇياش يان تەرەپتىكى ئىككى تاغ ئوتتۇرىسىدىن ئاستا ـ ئاستا كۆتۈرۈلدى. يېقىملىق قۇياش راھەتبەخش نۇرلىرىنى تەرلەپ كەتكەن ئاتلارنىڭ ئۈستىگە بىمالال چاچتى، چابدار ھازىر ئالدىچىپار تۇسكە كىرىپ قالغان، بەئەينى بۆدۈنە تۇخۇمىنىڭ رەڭگىگە ئوخشاپ قالغاندى، چوڭتورىنىڭ ئۈچىسى تېخىمۇ پارقىراپ كەتكەن، قىزغۇچ رەڭدە جۇلالىنىپ تۇراتتى؛ يېقىملىق قۇياش نۇرى دادىسىنىڭ خورمارەڭ چىرايىغا چۈشتى، ئۇنىڭ قىسىلغان كۆزلىرىنىڭ ئۈستىدىكى قورۇقلار تېخىمۇ چوڭقۇرلاشقان، بوجا تۇتقان قوللىرى تېخىمۇ چوڭ، مۇسكۇللىرى بۆرتۈپ چىققاندەك كۆرۈنەتتى؛ يېقىملىق قۇياش نۇرى چوڭ يولغا سېپىلىپ، ئات تۇياقلىرى ئاستىدا چاقنايتتى؛ ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتقان ھارۋىغا ئەگىشىپ يۆتكىلەتتى؛ يېقىملىق قۇياش نۇرى بەدەنلىرگە، كۆزلەرگە سىڭىپ كىرەتتى؛ يېقىملىق قۇياش نۇرى كائىناتتىكى پۈتۈن جان ـ جانىۋارلارغا جۇشقۇنلۇق ئاتا قىلماقتا ئىدى... شۇ

كۈنى ئەتىگەندە، سۇلتانمۇرات يول بويى ئۆزىنى شۇنداق ئەركىن سەزگەن، خۇشاللىقىنى ئىچىگە سىغدۇرالماي قالغانىدى.

ــ قانداق، ئۇيقۇڭ ئېچىلغاندۇر؟ ــ سورىدى دادىسى چېقىشىپ.

ــ ئېچىلغىلى نەۋاق، ــ دېدى سۇلتانمۇرات.

ــ ئۇنداق بولسا ھارۋىنى سەن ھەيدە، ــ دېدى دادىسى بوجىنى ئۇنىڭغا بېرىپ.

سۇلتانمۇرات رازىمەنلىك بىلەن كۇلۇمسىرىدى، دادىسىنىڭ مۇشۇ گېپىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈۋاتقىنىغا خېلى بولغانىدى. ئەسلىدە ئاۋۋال ئۆزى ئېغىز ئاچسا بولاتتى، لېكىن بوجىنى ۋاقتى كەلگەندە دادىسى ئۆزى ئۇنىڭغا تۇتقۇزغىنى ياخشى. چۈنكى بۇ دېگەن چوڭ يول، ھارۋا ھەيدەش ئۇيۇشىدىغان ئىش ئەمەس ــ دە. ئىككى ئات بوجىنىڭ باشقا بىرىنىڭ قولىغا ئۆتكەنلىكىنى سېزىپ، نارازى بولغاندەك قۇلاقلىرىنى يوپۇردى، كېتىۋېتىپ بىر ــ بىرىنى چىشلىشىپ قويدى، خۇددى ئىگىسى دەققەت قىلمىغان پۇرسەتتە ئاچچىقىنى چىقىرىۋالماقچى بولغاندەك ئىدى. لېكىن، سۇلتانمۇراتمۇ بوش كەلمەيدۇ، ئاتلارغا ئۆزىنى بىر كۆرسىتىپ قويماقچى بولدى، بوجىنى كۇچ بىلەن سىلكىپ ۋارقىرىدى:

ــ ھە، ياۋاشلىق بىلەن مېڭىش! بولمىسا كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسىتىمەن!

ئەگەر بىر ئادەمنىڭ بەختىنى ئۆتمۇش ياكى كەلگۈسىگە ئەمەس، شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىگە باغلىساق، ئۇنداقتا، سۇلتانمۇراتنى شۇ كۈنى شەھەرگە كىرىدىغان يولدا بەختىنىڭ تەمىنى تولۇق تېتىدى دېسەك بولىدۇ. شۇ كۈنى ئۇنىڭ يۈرىكىدە غەم ــ ئەندىشە دېگەن نەرسە يوق، دادىسىنىڭ يېنىدا ئولتۇرىدۇ، يۈرىكىنى چەكسىز پەخىرلىك تۇيغۇ چۇلغۇۋالغان، خۇشاللىقىغا ھېچنېمە توغرا كەلمەيتتى. باشقا ئادەم بولغان بولسا، ماي ھارۋىسىنىڭ تاراقلاشلىرىدىن باشلىرى ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتى، لېكىن

هارۋىنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭغا بەخت سىگنالىدەك يېقىملىق ئاڭلىنىدۇ. هارۋىنىڭ ئارقىسىدىن كۆتۈرۈلگەن قويۇق توپا - چاڭ، هارۋا چاقلىرى ئىز قالدۇرۇپ كېتىۋاتقان چوڭ يول، تۇياقلىرىدىن زىل ئاۋازلارنى چىقىرىپ، بىر - بىرى بىلەن بەسلەشكەندەك كېتىۋاتقان ئاتلار، پارقىراپ تۇرغان، تەر ۋە ماي ھىدى كېلىپ تۇرغان يۈگەنلەر، باش ئۇستىدە ئاق شايىدەك لەيلەپ يۈرگەن بۇلۇتلار، ۋايىگە يەتكەن، تېخى قۇرۇشقا باشلىمىغان سېرىق، يېشىل، بىنەپشە رەڭ گۈل - گىياھلار، هارۋا ئۆتكەندە تەرەپ - تەرەپكە چاچرىغان ئېرىق - ئۆستەڭ سۇلىرى، ئالدى تەرەپتىن كېلىۋاتقان هارۋىلار، يول بويىدا نېرى - بېرى پەسلەپ ئۇچۇپ، بەزىدە ئاتلارنىڭ بېشىغا تېگىپ دېگۈدەك ئۆتۈپ كېتىدىغان قارلىغاچلار... مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى سۇلتانمۇرات ئۈچۈن بەختنىڭ سىمۋولى، ئۇلار ئۇنىڭغا باشقىچە گۈزەل كۆرۈندى، لېكىن ئۇ بۇلارغا كاللا قاتۇرمايدۇ، چۈنكى ئادەم بەختكە ئېرىشكەندە، باشقا تەرەپلەرگە كاللا قاتۇرۇپ كەتمەيدۇ. سۇلتانمۇرات ئۈچۈن بۇ دۇنيا ئەڭ گۈزەل، دادىسى دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى ئادەم.

ئاڭلا، ھەتتا ئاشۇ سېرىق قورساق، قارا باش ياۋا قۇشلارمۇ خۇددى ئۆزلىرىگە پىشىشىق بىر مۇزىكىنى قايتا - قايتا تەكرارلاۋاتقاندەك چاتقاللىقلار ئارىسىدا توختىماي سايرىماقتا. ئۇلار شۇ تاپتا كىم ئۈچۈن سايراۋاتقانلىقىنى بىلمىدۇ. ئۇلار بىلمىدۇ، سۇلتانمۇرات ئۇلارنى جېنىدىن ئەزىز كۆرىدۇ. بۇ قۇش سارئايغىر دەپ ئاتىلىدۇ. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆمرى خۇددى ئات ھەيدىگەندەك: «چۇ، چۇ، سارئايغىر! چۇ، چۇ، سارئايغىر!» دەپ ئۆتۈپ كېتىدۇ. سارئايغىر دېگىنىگىمۇ غەلىتە قۇش ئىكەن، سايرىشىمۇ ئوخشىمىغان تىلدا ئوخشىمىغان مەنە بېرىدىكەن، بىر قېتىم كەنتكە بىر كىنوچى كەلدى، ئۇ ناھايىتى ئوچۇق - يورۇق رۇس يىگىت ئىدى. سۇلتانمۇرات ئۇنىڭ يېنىدىن چۆرگىلەپ كەتمەيتتى، كىنو سايمانلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ بېرەتتى، شۇڭا

كىنوچى كەچتە گېنېراتورنى ئوت ئالدۇرىدىغان ئىشنى بىرىنچى بولۇپ ئۇنىڭغا تاپشۇرغانىدى. گېنېراتور ئوت ئېلىپ، چىراغ نۇرى ئاپپاق تامغا چۈشەتتى. مانا بۇ ئېكران ئىدى، ئېكراندا ھەرخىل كۆرۈنۈشلەر پەيدا بولاتتى.

بىر چاغدا كىنوچى ئەتراپقا قۇلاق سېلىپ تۇرۇپ كېتىپ سورىدى:

— چىتلاق سىرتىدا سايراۋاتقان قانداق قۇش؟

— سارئايغىر، — دېدى سۇلتانمۇرات چۈشەندۈرۈپ.

— نېمەدەپ سايراۋاتىدۇ؟

— «چۇ، چۇ، سارئايغىر» دەپ.

— نېمىشقا ئۇنداق دەپ سايرايدۇ؟

— بىلمەيمەن. رۇسچە «نو، نو، سېرىق يالىلىق ئايغىر» دېگەن سۆزگە توغرا كەلسە كېرەك.

— بىرىنچىدىن، سېرىق يالىلىق ئايغىر بولمايدۇ، بوپتۇ، شۇنداق ئايغىر بار دەپمۇ تۇرايلى، بىراق ئۇ نېمە ئۈچۈن «چۇ، چۇ، سارئايغىر» دەپ سايرايدۇ.

— ئاڭلىشىمچە، بۇ قۇش ئۆزىنى سېرىق يالىلىق ئايغىرغا مىنىپ تويغا كېتىۋاتىمەن دەپ ئويلايدىكەن، لېكىن ھەر قانچە ماڭسىمۇ يېتەلمەيدىكەن، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ: «چۇ، چۇ، سارئايغىر» دەپ سايرايدىكەن.

— مېنىڭ ئاڭلىغىنىم باشقىچە. بۇ قۇش بىر بازاردا قىمار ئوينىپتۇ. ئۇ ئۈچ رۇبلى ئوتۇۋالغىلى ئازلا قاپتىكەن، شۇڭا ئۇ: «ئۈچ رۇبلىنى ئوتۇۋالغىلى ئازلا قالغان» ① دەپ سايرايدىكەن. ئۇ ئۈچ رۇبلىنى ئوتمىغۇچە مۇشۇنداق توختىماي سايرايدىكەن.

— قاچان ئوتىدىكەن؟

— مەڭگۈ ئوتالمايدۇ. خۇددى توي بولۇۋاتقان ئۆيگە مەڭگۈ يېتىپ بارالمىغاندەك.

① رۇس تىلىدا «ئازلا قالغان» دېگەن سۆزنىڭ ئاھاڭى «چۇ» دېگەن سۆزنىڭ ئاھاڭىغا يېقىن كېلىدۇ.

ـــ قىزىق گەپكەن...
راست، ئۇ ئۆزى كۆرۈمسىز قۇش بولغىنى بىلەن، نامى كەك تارقالغان.
سارئايغىر يول بويى توختىماي سايراپ ماڭدى. سۇلتانمۇرات ئۇلارغا كۈلۈپ تۇرۇپ ۋارقىرىدى:
ـــ بىز بىلەن بىللە ماڭمۇەرگىن، بازارغا بېرىپ ئۇچ رۇبلىنى ئۇتۇپ كېلەيلى!
قۇش بولسا توختىماي چاڭلىدايدۇ، بىر بولسا: «چۇ، چۇ، سارئايغىر!» دەپ سايرىسا، بىر تۇرۇپ: «ئۇچ رۇبلىنى ئۇتۇۋالغىلى ئازلا قالغان!» دەپ سايرايدۇ.
شەھەرگە بالدۇرراق كىرىشكە سۇلتانمۇراتنىڭ جېنى ئالدىراپ كېتىۋاتاتتى. قۇياش تاغ ئارقىسىدىن كۆتۇرۇلدى. تېزرەك، تېزرەك ماڭساق بولاتتى. سۇلتانمۇرات ئاتلارغا ۋارقىرىدى:
ـــ چۇ، چۇ، سارئايغىر! ـــ بۇ چابدارغا قارىتىلغىنى ئىدى، ـــ چۇ، چۇ، تورئايغىر! ـــ بۇ چوڭتورىغا قارىتىلغىنى ئىدى.
دادىسى ئۇنى توسۇدى:
ـــ بەك تېز ھەيدىمىگىن، ئاتلارنى ئۆزىنىڭ مېڭىشىغا قويۇۋەت، سەن كۈچىمسەڭمۇ، ئۇلار تېز ماڭۇبرىدۇ.
ـــ دادا، بۇ ئىككى ئاتنىڭ قايسىسى ياخشى، چابدارمۇ ياكى چوڭتورىمۇ؟
ـــ ئىككىلىسى بىر - بىرىدىن قېلىشمايدۇ، مېڭىشىمۇ، كۈچىمۇ ئوخشاش، يۈك تارتىشى ماشىنىدىن قېلىشمايدۇ. ئۇلارنى ياخشى بېقىپ، يۈكنى ئارتۇق ئارتماي، جابدۇقلىرىنى ئوبدان قىلىپ بەرسەڭلا، سېنى ھەرگىز يەرگە قاراتمايدۇ. ساڭا چۈي قانىلىغا بېرىپ ئىشلىگەن چاغدىكى ئىشىنىلا سۆزلەپ بېرەي:
ئىشلەيدىغان يېرىمىز پۈتۈنلەي دېگۈدەك سازلىق ئىدى. ھارۋىغا مال باسساق، چاقلىرى يەرگە پېتىپ كېتەتتى. بەزىدە ھارۋىلار پېتىپ قالسا، باشقىلارنىڭ ياردىمىسىز چىقارغىلى بولمايتتى. باشقىلار قېيىن ئەھۋالدا قالسا قاراپ تۇرغىلى بولمايدۇغۇ! مەن

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

چابدار بىلەن چوڭتورىنى ھارۋامدىن چىقىرىپ، پېتىپ قالغان ھارۋىغا قاتاتتىم. قانداق بولىدۇ دېمەمسەن؟ ئۇلار ھايۋان بولغىنى بىلەن شۇنداق ئىش ئۇقىدۇ، ئۆزلىرىنىڭ بىكارغا باشقا ھارۋىغا قېتىلمىغانلىقىنى چۈشىنىدۇ. مەن ئۇلارغا قامچا ئۇرۇپ كەتمەيمەن، شۇنداقلا ۋاقىراپ قويسام، تىرمىشىپ، يۇلقۇنۇپ، پاتقاققا پېتىپ قالغان ھارۋىنى بىردەمدىلا تارتىپ چىقىرىدۇ. چۈي قانىلىدا بۇ ئىككى ئات داڭق چىقىرىۋەتتى، ھەممە ئادەمنىڭ كۆزى ئۇلارغا چۈشەتتى. بېكباي ئامەتلىك ئىكەنسەن جۇمۇ، دېيىشىپ كېتەتتى. ئامىتىم بولسىمۇ باردۇر، مۇھىمى ئادەم ئاتنى ياخشى باقسا، ئاندىن ئامەت كېلىدۇ.

چابدار بىلەن چوڭتورى ئۆزلىرى توغرۇلۇق بولۇۋاتقان گەپلەر بىلەن كارى يوق، ئۇششاق دەسسەپ، بىر - بىرى بىلەن بەسلەشكەندەك ماس قەدەم بىلەن كېتىۋاتىدۇ. ئۇلار يول ئاۋۇتۇش بىلەنلا ئاۋارە، قورساقلىرىدىن، قولاق تۇۋىلىرىدىن تەر تەپچىرەشكە باشلىدى، ئۇلار تۇرۇپ - تۇرۇپ يالىلىرىنى سىلكىپ چۈشۈن قورۇپ قويىدۇ.

— دادا، قايسى ئاتنىڭ يېشى چوڭ؟ — سورىدى سۇلتانمۇرات، — چابدارنىڭمۇ ياكى چوڭتورىنىڭ؟

— چوڭتورى چوڭ، ئۇچ ياشچە چوڭ بولسا كېرەك. قارىسام چوڭتورىغا بىرئاز قېرىلىق يەتكەندەك قىلىدۇ، بەزىدە تازا كۈچ ئېلىشالمايدۇ. ئەمما زە، چابدارنىڭ تازا كۈچ - قۇۋۋىتىكە تولغان ۋاقتى - دە بۇ. بەستىمۇ بار، يۇرۇشمۇ بار. ئۇنى مىنىپ بەيگە-گە چۈشۈپ قالساڭ ئالدىنى بەرمەيسەن. ئىلگىرى كىشىلەر مۇنداق ئاتلارنى چەۋەندازلار ئېتى دەپ ئاتايتتى.

سۇلتانمۇرات دادىسىنىڭ چابدارنى ماختىغىنىدىن بەك خۇشال بولدى، چۈنكى ئۇ چابدارغا بەك ئامراق ئىدى. ئۇنىڭغا دىققەت قىلىپ باق، تۆكلىرىمۇ ئالاھىدە، مايلاپ قويغاندەك پارقىراپ تۇرىدۇ، يەنە تېخى ئادەمنىڭ ئامراقلىقى كەلگۈدەك ئالىچىپار، ئۇستىخىنى چىرايلىق، كۈچ دېگەن بار.

— مەن چابدارنى بەك ياخشى كۆرىمەن، — دېدى سۇلتانمۇرات دادىسىغا، — چوڭتورىنىڭ مىجەزى ياخشى ئەمەس، قارا، ئۇنىڭ كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا بىزگە قاراشلىرىغا.

— ئۇنى مىجەزى ئەسكى ئەمەس، ئىش بىلىدۇ دەيمىز، — دېدى دادىسى كۇلۇمسىرەپ، — ئۇ ئادەملەرنىڭ كۆزىگە كىرىشلىشىنى ياقتۇرمايدۇ، — دادىسى سەل تۇرۇۋېلىپ قوشۇپ قويدى، — ھەر ئىككىسى ياخشى ئات.

سۇلتانمۇرات دادىسىنىڭ گېپىگە قايىل بولدى.

— ھەر ئىككىسى ياخشى ئات، — دەپ تەكرارلىدى ئۇ ھارۋىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ.

— توختا، — دېدى دادىسى بىردەمدىن كېيىن، — ھارۋىنى بىرئاز توختىتىپ تۇر، — ئاندىن ئۇ يېنىك ئىسقىرتىپ، سەۋرچانلىق بىلەن ساقلاپ تۇردى، — ئاتلارنىڭ سىيگۇسى كەلسىمۇ گەپ قىلالمايدۇ، بۇنى سەن سېزىۋالالايدىغان بولۇشۇڭ كېرەك.

دېگەندەكلا، ئىككى ئات توپىسى توزۇپ تۇرىدىغان يولغا شارقىرىتىپ سىيىشكە باشلىدى، ئۇلارنىڭ سۇيدۇكلىرى يۇمشاق توپا ئۇستىدە كۆپۈكچىلەر پەيدا قىلاتتى.

ئۇلار يولىنى داۋاملاشتۇردى. يول ئالدى تەرەپتە سوزۇلۇپ ياتىدۇ، ئارقىدا قالغان تاغلار بارغانسېرى يىراقلاشماقتا.

ئۇزاق ئۆتمەي، شەھەر ئەتراپىدىكى باغلار كۆزگە كۆرۈنۈشكە باشلىدى، يولدا ئات ـ ھارۋا ۋە ئادەملەرمۇ كۆپەيدى. مانا ئەمدى بوجىنى دادىسى قولىغا ئالدى. مۇشۇنداق قىلغىنى توغرا. ھازىر سۇلتانمۇراتنىڭ ئاتلارنى باشقۇرۇشقا چولىسى يوق. مانا شەھەرگە يېقىنلىشىپ قالدى، شەھەرنىڭ شاۋقۇن ـ سۇرەنلىرى، ھەرخىل پۇراقلار، رەڭگارەڭ مەنزىرىلەر ئۇنى ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالدى، ئۇ ئۆزىنى دېڭىز دولقۇنلىرى ئۇستىدە ئۇزۇپ يۈرگەندەك ھېس قىلماقتا.

شۇنداق، شۇ كۈنى ئۇ دۇنيادا ئەڭ بەختلىك، ئەڭ تەلەيلىك

ئادەم بولۇپ قالدى. ئاتچابار، جامبۇلنىڭ قاياناق مال بازىرىدا شۇ كۈنى سىرتتىن كەلگەنلەر ئۇيۇشتۇرغان ھايۋانات كۈرگەزمىسى بولۇۋاتاتتى. مۇنداقمۇ توغرا كېلىپ قالامدۇ، ئۇ ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم شەھەرگە كىرگىنى بىلەن، ئاز ئۇچرايدىغان قىممەتلىك ھايۋانلار كۈرگەزمىسىنى، ئايلىنىدىغان ياغاچ ئاتنى كۆردى، تېخى شەيتان ئەينەكنىمۇ كۆردى.

2

سۇلتانمۇرات شەيتان ئەينەكنىڭ ئالدىغا ئۇچ قېتىم بېرىپ بولدى، كۈلۈپ تېلىقىپ قالاي دېدى، بىرئاز ئۆزىنى بېسىۋېلىپ يەنە باردى، ئەينەكتىكى چىراي ـ تۇرقىنىڭ غەلىتىلىكىگە ھەرقانداق ئادەم كۈلمەي تۇرالمايتتى! ئادەم ھەرقانچە قىلغىنى بىلەنمۇ ئۇنداق غەلىتە ھالەتنى دوريالمايدۇ.

بېكباي ھارۋىنى چايخانا ئاچىدىغان تونۇشىغا تاپشۇرۇپ قويۇپ، ئوغلىنى بازار كۆرسەتكىلى ئېلىپ ماڭدى. ئۇلار يول بويى دادىسىنىڭ ئۆزبېك ئاغىنىلىرى بىلەن كۆرۈشۈپ ماڭدى.

ـــ ئەسسالامۇئەلەيكۈم، بۇ مېنىڭ چوڭ ئوغلۇم بولىدۇ، ـــ دەيتتى بېكباي ئوغلىنى ئۇلارغا تونۇشتۇرۇپ.

دادىسىنىڭ ئۆزبېك ئاغىنىلىرى ئورنىدىن يېرىم تۇرۇپ، بىر قولىنى مەيدىسىگە قويۇپ، سۇلتانمۇراتقا ھۆرمىتىنى بىلدۈرەتتى.

ـــ ئۆزبېكلەر بەك قائىدە ـ يوسۇنلۇق كېلىدۇ، ـــ دېدى دادىسى خۇشاللىق بىلەن، ـــ ئۇلار ئالدىغا ئۇچرىغانلارغا چوڭ ـ كىچىك دېمەي سالام قىلىدۇ...

ئاتا ـ بالا ئىككىسى يايمىلارنى، ماگىزىنلارنى بىر قۇر ئارىلىدى، كۆپرەك ۋاقتى ھايۋانات كۈرگەزمىسى كۆرۈش بىلەن ئۆتتۇپ كەتتى. ئۇلار كىشىلەر توپى ئىچىدە ئۇرۇلۇپ ـ سوقۇلۇپ يۈرۈپ، قەپەس ۋە رېشاتكىلار ئىچىگە سولانغان ھايۋانلارنىڭ

هەممىسىنى دېگۈدەك كۆرۈپ چىقتى. پىل، ئېيىق، مايمۇن دەمسىز، ئىشقىلىپ، سۈلتانمۇرات نامىنىمۇ ئاڭلاپ باقمىغان ھەرخىل ھايۋانلار بار ئىدى.

سۈلتانمۇراتنىڭ ھەممىدىن بەكرەك قىزىققىنى پىل بولدى. ئېگىز ھەم يوغان، خۇددى ياۋا ئوت بېسىپ كەتكەن دۆڭگىلا ئوخشايدىغان بۇ كۈل رەڭ مەخلۇق پۇتلىرىنى پات - پات ئالماش-تۇرۇپ دەسسەپ، خارتۇمىنى نېرى - بېرى پۇلاڭلىتىپ تۇراتتى. ئاجايىپ ھەيۋەتلىك ھايۋان ئىكەن بۇ! كىشىلەر پىلنى كۆرۈ-ۋېتىپ، پىل توغرۇلۇق ھەرخىل گەپلەرنى قىلىشاتتى. بەزىلەر ئۇنى چاشقاندىن قورقىدۇ دېيىشسە، بەزىلەر، پىلنىڭ چىشىغا تەگكۈلۈك ئەمەس، ئەگەر ئۇنىڭ ئاچچىقى كەلسە، زەنجىر - پەنجىرىنى ئۈزۈپ، پۈتۈن بىر شەھەرنى دەسسەپ تۈزلىۋېتىشتىن يانمايدۇ، دېيىشەتتى. بىر ئۆزبېك بوۋاينىڭ گەپلىرىلا سۈلتانمۇراتقا ياقتى. بوۋاينىڭ دېيىشچە، پىل دۇنيادا ئەڭ ئەقىللىك ھايۋان ئىكەن، ياغاچ كەسكەندە، ئۇ ياغاچلارنى خارتۇ-مىغا ئىلىپ توشۇيدىكەن، ئەگەر ئىگە - چاقسىز بىر بالا يىلان چېقىۋېلىش ياكى باشقا خەتەرگە دۇچ كەلسە، پىل ئۇنى خارتۇمى بىلەن كۆتۈرۈۋېلىپ، خەتەردىن ساقلاپ قالىدىكەن.

بېكبايمۇ مۇنداق ھېكايىلەرگە ئامراق ئىدى. ئۇ ھەربىر گەپكە ھەيرانلىق ئىچىدە باش چايقايتتى.

— ئاڭلىدىڭمۇ، — دەيتتى ئۇ ئوغلىغا، — دۇنيادا مۇنداقمۇ ئاجايىپ ئىشلار بار.

ئەلۋەتتە، سۈلتانمۇرات شەيتان ئەينەكنىمۇ ئۇنتۇپ قالمايدۇ. ئۇ شەيتان ئەينەك ئالدىدا قانغۇچە كۈلۈۋالدى...

سۈلتانمۇرات ئۆزىدىن بىرنەچچە پارتا نېرىدا ئولتۇرغان مىرزاگۈلگە لەپپىدە قاراپ قويدى، شەيتانلىقى تۇتۇپ ئىچىدە ئويلىدى: «ھەي ساھىبجامال، ئامال يوق، سېنىمۇ ئاشۇ شەيتان ئەينەكنىڭ ئالدىغا بىر ئاپىرىپ باققان بولسام! ئۆزۈڭنىڭ

ئەكسىنى ئاشۇ ئەينەكتە بىر كۆرگەن بولساڭ، ھازىرقىدەك يوغانچىلىق قىلىپ يۈرمەس ئىدىڭ!» لېكىن، ئۇ تۇرۇپلا ئۆزىنىڭ بۇ خىياللىرىدىن خىجىل بولۇپ قالدى. شۇنچىلىك ئۆچمەنلىك قىلغۇدەك مىرزاگۇل ئۇنىڭغا نېمە يامانلىق قىلدى؟ قىزنىڭ گۈزەللىكىدە گەپ يوق، سىنىپتا ئۇنىڭ ئالدىغا ئۆتىدىغىنى يوققۇ. لېكىن، ئۇ چىرايلىق بولغىنى ئۈچۈن گۇناھكارمۇ؟ ئۇ تېخى بەزىدە ئىمتىھانلاردىن ئۆتەلمەي قالمدۇ.

بىر قېتىم دەرس ۋاقتىدا مۇئەللىم مىرزاگۇلنىڭ قولىدىكى كىچىك ئەينەكنى تارتىۋالدى ۋە ئاچچىق بىلەن:

— سېنىڭ تېخى ئەينەككە قارايدىغان ۋاقتىڭ بولمىدى، — دېدى. مىرزاگۇل بويۇنلىرىغچە قىزىرىپ كەتتى، يىغلىۋەتكىلى تاس قالدى. نېمىشقىدۇر سۇلتانمۇراتنىڭمۇ يۈرىكى ئېچىشىپ كەتتى. ئەينەككە قاراپ قويغانغا نېمە بولىدۇ، بەلكىم ئۇ خىيالىدا يوق ئېلىپ سالغان بولغىيدى...

سۇلتانمۇرات مىرزاگۇل تەرەپكە يەنە قاراپ قويدى، ئۇنىڭغا ئىختىيارسىز ئىچى ئاغرىپ قالدى. مىرزاگۇل سوغۇقتىن دۈگدىيىپ ئولتۇرىدۇ، چىرايى كۆكىرىپ كېتىپتۇ، نەمخۇش كۆزلىرى خۇددى ئۇستىدە سۇ تامچىلىرى يالتىراپ تۇرغان ئالماستەك پارقىراپ تۇرىدۇ، بەلكىم ئۇ يىغلىغان بولسا كېرەك. ئۇنىڭ دادىسى بىلەن ئاكىسى ئالدىنقى سەپتە... لېكىن سۇلتانمۇرات ئۇنىڭغا كۆڭلىدە يامانلىق ئويلاپ يۈرىدۇ. قاملاشمىغان ئىش، تازىمۇ قاملاشمىغان ئىش.

سىنىپتىكى نۇرغۇن ئوقۇغۇچىلار سوغۇقتىن چاڭلىداپ يۆتىلىپ تۇراتتى. سۇلتانمۇراتمۇ بىرنەچچىنى يۆتىلىپ قويۇشى كېرەكمۇ؟ شۇنىڭ بىلەن، ئۇ مۇرىلىرىنى يالغاندىن سىلكىشىتۇرۇپ، بىرنەچچە قېتىم قۇرۇق يۆتىلىپ قويدى. ھەممە ئادەم يۆتىلىۋاتقان يەردە، ئۇ بىرنەچچىنى يۆتىلىپ قويغانغا نېمە بوپتۇ؟ ئىشكاماللىم مۇئەللىم ئۇنىڭغا مەنىلىك قاراپ قويۇپ، دەرسىنى داۋاملاشتۇردى.

3

ئۇلار هايۋانلارنى كۆرۈپ بولدى، شەيتان ئەينەكتىنمۇ قانغۇ-چە هۇزۇرلاندى. مانا ئەمدى ئاتا - بالا ئىككىسى كونا مالىلار بازىرىغا قاراپ يول ئالدى. ئۇلار بۇ بازاردىن ئۆيگە بازارلىق ئالدى، هاجىمۇراتقا يېپيېڭى ئويۇنچۇق تاپانچىدىن بىرنى ئالدى، تاپانچا تۆمۈردىن ياسالغاندەك پارقىراپ تۇرىدۇ، راست تاپانچىنىڭ ئۆزى، سىڭىللىرىغا رېزىنكە بېغى بار قىزىل - ئالا توپ ئالدى، رېزىنكىنى تارتىپ قويسا، توپ يۇقىرى - تۆۋەن سېھىرلىك هەرىكەتلىنىدۇ؛ ئاپىسىغا باش ياغلىق ئالدى، ئاخىرىدا ئازراق تاتلىق - تۇرۇم ئالغان بولدى...

ئۇلار بازارنىڭ هەممە يېرىنى ئارىلىدى، كۆرمىگەن نەرسىسى قالمىدى. سۇلتانمۇراتنىڭ بىرلا ئارمىنى، ئايلىنىدىغان ياغاچ ئاتقا مىنەلمىدى، دادىسى مىنگىلى قويمىدى، بۇ ئۇششاق بالىلار ئۈينايدىغان نەرسە، سەن دېگەن چوڭ يىگىت بولۇپ قالدىڭ، بېشىڭ ئامان بولسا ئىككى - ئۈچ يىلدىن كېيىن ئۆيلىنىسەن، دەپ تۇرۇۋالدى. بۇغۇ بىر چاقچاق گەپ. لېكىن، ئۇلار ئايلىنىدىغان ياغاچ ئاتنىڭ يېنىغا بېرىپ بىردەم تاماشا كۆردى. كېيىن دادىسى ئۇنى ئالدىراتتى، ۋاقىت بىر يەرگە بېرىپ قالدى، ئەمدى ماي پونكىتىغا بېرىپ، كىرسىننى قاچىلاپ قايتىمساق بولمايدۇ، دېدى. راست، ئۇلار ماي پونكىتىغا بارغاندا قۇياش تاغقا باش قويايي دەپ قالغانىدى. ئۇلار ماي پونكىتىدىن قوزغىلىپ، شەهەر ئەتراپى رايونىدىن ئۆتكەندىن كېيىن يول بويىدىكى ئاشپۇزۇلدىن پولۇ يېدى، ئاندىن كەينىگە قايتتى.

قاش قارايغان چاغ، ئۇلار شەهەر ئەتراپىدىكى باغلاردىن يىراقلىشىپ، كۈندۈزى شەهەرگە كېلىشتە ماڭغان يولغا چۈشتى. هاۋا كەچتىمۇ ئوخشاشلا ئىسسىق، ئادەمنىڭ دىمىقىغا گۇل - گىياهلارنىڭ يېقىملىق هىدى ئۇرۇلۇپ تۇرىدۇ، يول بويىدىكى

ئۆستەڭدىن پاقىلارنىڭ كۇرۇلدىغان ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ. سۇلتاندۇراتنى مۇڭدەك بېسىشقا باشلىدى. ئۇ ھېرىپ كەتكەندى، ھارمايدۇ دەمسىز، بىر كۈن تىنىم تاپماي ئويناغان تۇرسا. يامان يېرى ھارۇندا پۇت ـ قولنى سوزۇپ ياتقۇدەك ئورۇن يوق. بىراق، سۇلتانمۇراتنىڭ ئۇيقۇسى بەك كېلىپ كەتكەچكە، بېشىنى دادىسىنىڭ مۇرىسىگە قويۇپلا ئۇيقۇغا ماڭدى، تېخى شۇنداق راھەت ئۇخلىدى، ھارۇا بەزىدە كاتاڭلارغا چۈشۈپ سىلكىنگەندە، سۇلتانمۇرات ئويغىنىپ كېتەتتى. ھەر قېتىم ئويغىنىپ قايتىدىن ئۇخلاش ئالدىدا، ئادەمنىڭ دادىسى بولسا نېمىدېگەن ياخشى، دېگەنلەرنى خىيالىدىن ئۆتكۈزۈپ، يەنە تاتلىق ئۇيقۇغا كېتەتتى. دادىسىنىڭ قاۋۇل مۇرىسى ئۇنىڭغا تولىمۇ مۇستەھكەم، راھەت بىلىنەتتى. ھارۇا بىر خىلدا تاراقلايتتى، ئات تۇياقلىرىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

سۇلتانمۇرات قانچىلىك يول باسقانلىقىنى ئەسلىيەلمەيدۇ، بىر چاغدا ھارۇا تۇيۇقسىز توختىغاندەك قىلدى، ھارۇا چاقلىرىنىڭ ئاۋازى ئۆچتى. ئەتراپ جىمجىت ئىدى. دادىسى ئۇنى كۆتۈرۈپ نەگىدۇر ئېلىپ ماڭدى.

ـــ پاھ، چوڭ بولۇپ قالغاندا كۆتۈرمەكمۇ تەس ئىكەن ـ ھە، قارا ئېغىرلىقىنى، ـــ دېدى بېكباي ئوغلىنى كۆتۈرۈپ كېتىۋېتىپ.

ئۇ ئوغلىنى قۇرۇق چۆپ دۆۋىسىنىڭ ئۈستىگە قويدى، پوپايكىسىنى ئۇنىڭغا يېپىپ قويۇپ:

ـــ ئۇخلاۋەرگىن، مەن ئاتلارنى چېقىرىپ ئوتقا قويۇۋېتەي، ـــ دېدى.

سۇلتانمۇرات تولىمۇ تاتلىق ئۇخلاۋاتاتتى، كۆزىنىمۇ ئاچقۇسى كەلمىدى، ئىچىدە بولسا يەنىلا، ئادەمنىڭ دادىسى بولسا نېمىدېگەن ياخشى، دېگەننى ئويلىدى...

كېيىن دادىسى ئايىغىنى سالدۇرۇۋاتقاندا، ئۇ يەنە ئويغىنىپ كەتتى. پاھ، بۇ ئاياغ ئەتىگەندىن بېرى پۇتىنى تازا قىسىپتىكەن ـ

ده، سىلىۋېتىۋىدى، راھەتكە چىقىپلا قالدى. دادىسى بۇ ئاياغنىڭ ئۇنىڭ پۇتىنى قىسىپ كەتكەنلىكىنى قانداق ئۇققاندۇر؟

سۇلتانمۇرات يەنە ئۇيقۇغا كەتتى، ئۆزىنى خۇددى توسال-غۇسىز ئېقىندا لەيلەپ كېتىۋاتقاندەك راھەت ھېس قىلدى. ئۇ چۈش كۆردى: يېنىك شامال سوقۇپ تۇرغان بىپايان يايلاق، ئوت - چۆپلەر دولقۇنلىنىپ تۇرغۇدەك. ئۇ ئوتلاقتا يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقۇدەك، دولقۇنلىنىپ تۇرغان ئوت - چۆپلەر ئارىسىدا بىردە كۆرۈنۈپ، بىردە يوقىلىپ كەتكۈدەك، ئاسماندىكى يۇلتۇزلار ئوت - چۆپلەرنىڭ ئۇچىغا قونۇپ تۇرغۇدەك. نۇرلۇق يۇلتۇزلار ئاسماندىن بىردەم ئۇ يەرگە، بىردەم بۇ يەرگە ئۇن - تىنسىز ئېقىپ چۈشۈۋاتقۇدەك. لېكىن، ئۇ يۈگۈرۈپ يېتىپ بارغۇچە يۇلتۇزلار ئۆچۈپ قالغۇدەك... سۇلتانمۇرات ئۆزىنىڭ چۈش كۆرۈۋاتقانلىقىنى بىلەتتى. ئۇ بەزىدە ئويغىنىپ، چۈشەپ قويۇلغان ئاتلارنىڭ سەكرەپ يۈرۈپ ئوتلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلايتتى، ئاتلار چۆپ دۆۋىسىنىڭ ئەتراپىدىن يىراق كەتمەي ئوتلاۋاتاتتى، چىقىرىۋېتىلگەن ئېغىزدۇرۇقى توختىماي شاراقلايتتى. ئۇنىڭغا ئايان، دادىسى يېنىدا ئۇخلاۋاتىدۇ. ئۇلار دالادا ياتىدۇ، سۇلتانمۇرات كۆزىنى ئاچسىلا، كۆكتىن ئېقىپ چۈشۈۋاتقان يۇلتۇزلارنى چوقۇم كۆرەلەيدۇ...

لېكىن، ئۇنىڭ تاتلىق ئۇيقۇسىنى بۇزۇپ كۆزىنى ئاچقۇسى يوق. تۇن يېرىمدىن ئاشقاندا ھاۋا ئوبدانلا سالقىنلاپ قالدى. سۇلتانمۇرات ئورنىدىن سۇرۇلۇپ دادىسىغا چاپلىشىپ ياتتى، دادىسى ئۇيقۇلۇق ئىچىدە ئۇنى مەھكەم قۇچاقلىدى. نېمە دېگەن-بىلەن بۇ يەر ئۆيدە يۇمشاق ياستۇقلارنى باشقا قويۇپ ياتقاندەك راھەت بولمايدۇغۇ...

سۇلتانمۇرات ئۆزىنىڭ چۈشىدىكى يۇلتۇزلۇق دۇنيانى كېيىنمۇ پات - پات ئەسلەپ يۈردى...

ئىككى - ئۈچ قەدەم نېرىدا بىر بۆدۈنە تاڭ ئاتقۇچە سايراپ چىقتى... دۇنيادىكى بۆدۈنىلەرنىڭ ھەممىسى ناھايىتى بەختلىك بولسا كېرەك.

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

4

— سۇلتانمۇرات، ساڭا نېمە بولدى ؟ — ئىككامال مۇئەللىم پارتىسى يېنىغا كەلگەندىلا، ئۇ ئاندىن ئېسىنى يىغدى.

— ھە، ھېچنېمە، — سۇلتانمۇرات ئۆزىنىڭ گېپىنى ئىسپاتلىماقچى بولغاندەك ئورنىدىن دەسسىدە تۇرۇپ كەتتى.

سىنىپ يەنىلا شۇنداق سوغۇق، شۇنداق جىمجىت. بۇ چاغدا بالىلارنىڭ كۆلكە ئاۋازى ۋە يۆتەل ئاۋازى ئاڭلاندى.

— سەن بىر بولسا يالغان يۆتىلىپ قويىسەن، بىر بولسا دەرسنى قۇلاق سېلىپ ئاڭلىمايسەن، — دېدى سوغۇقتىن تىترەپ تۇرغان ئىككامال مۇئەللىم نارازى بولۇپ، — ئۇنداق ئولتۇر-غۇچە چىقىپ پاخال ئەكىرىپ ئوت قالىۋەتكىن.

سۇلتانمۇرات مۇئەللىمنىڭ تاپشۇرۇقىنى ئورۇنلاشقا خۇشال-لىق بىلەن يۈگۈردى. بۇنىڭدىنمۇ كۆڭۈللۈك ئىش بولامدۇ! دەرس ۋاقتىدا مۇنداق ئىشلار بولمايتتى، ئادەتتە دىجورنى تەنەپپۇستا پاخال ئەكىرىپ ئوت قالاپ قويياتتى، دەرس ۋاقتىدا مۇنداق سىرتقا چىقىپ پاخال ئەكىرىش يوق گەپ ئىدى.

ئۇ كارىدورغا چىقىشىغا يۈزىگە قار ئۇرىلاش شامال ئۇرۇلدى. ھەي، بۇ سېيلون ئەمەس - دە! ئۇ قۇرۇق پاخال قويۇلغان لاپاسقا يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ، كولخوز رەئىسى تىنالىيېفنىڭ ئاتتىن چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆردى. تىنالىيېف ئۇرۇشقا قاتنىشىپ يارىلانغان، ئۆزى ياش بولسىمۇ، يول ماڭغاندا ئۆزىنى بىر چەتكە سەل تاشلاپ ماڭاتتى. ئۇنىڭ بىرنەچچە قوۋۇرغىسى كەم ئىدى. ئۇ ئىلگىرى پاراشۇتچى قىسمىدا تۇرغانىكەن، پاراشۇت بىلەن سەكرەپمۇ باققانىكەن. باشقىلارنىڭ دېيىشچە، ئۇ ئۇرۇشتىن ئىلگىرى ئاگرونوم ئىكەن. لېكىن ئۇ ئىشلار سۇلتانمۇراتنىڭ ئېسىدە يوق. ئۇرۇشتىن ئىلگىرىكى ھەممە نەرسە خۇددى باشقا بىر دۇنياغا تەۋەدەك بىلىنىدۇ، ئۇرۇشتىن ئىلگىرىكى كۈنلەرگە

ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدۇ...

سۇلتانمۇرات يوغان بىر قۇچاق پاخالنى قۇچاقلاپ، سىنىپ-نىڭ ئىشىكىنى تېپىپ ئېچىپ كىرىپ كەلدى. سىنىپ ئىچى بىردىنلا جانلىنىپ، بالىلارنىڭ كۈسۈرلاشقان ئاۋازى بىر ئالدى.

— گەپ قىلماي دەرسكە دىققەت قىلىڭلار! — ۋارقىرىدى ئىڭكامال مۇئەللىم، — سۇلتانمۇرات، سەن ئۆز ئىشىڭنى قىلە-ۋەر، ئاۋاز چىقارماي قىل.

مەشتىكى پاخال كۇلىنىڭ ئارىسىدا يېڭى تۇغۇلغان بوۋاقنىڭ نەپىسىدەك ئاجىز ئوت پىلىلداپ تۇراتتى. سۇلتانمۇرات ئوت ئۈستىگە ئازراق پاخال تاشلاپ كۈچ بىلەن پۈۋلىدى، پاخال چاراسلاپ تۇتىشىشقا باشلىدى. ئۇ ئۈستىلەپ يەنە پاخال سالدى، پاخال ئاخىر گۈرۈلدەپ ئوت ئالدى. ئەمدى پاخالنى توختىماي سېلىپ تۇرۇشقا توغرا كېلەتتى. سىنىپ ئىچى خېلىلا جانلىنىپ قالدى.

سۇلتانمۇراتنىڭ ئوقۇغۇچىلارغا قاراپ چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ بىر كۇلدۇرۇۋەتكۈسى، كىملەرگىدۇر، بولۇپمۇ ئەڭ ئارقىدىكى پارتىدا ئولتۇرىدىغان ئاناتايغا مۇشتىنى كۆرسىتىپ قورقۇتۇپ قويغۇسى كېلەتتى. ئاناتاي دېگىنى سىنىپتا يېشى ئەڭ چوڭ بالا، ئون بەش يېرىم ياشلارغا كىرىپ قالدى. ئۇ يوقىلاڭ ئىشلار ئۈچۈن جېدەل تېرىپلا يۈرىدۇ، پۈرسەت بولسىلا مىرزاگۇلنىڭ كەينىدىن چىقمايدۇ. ئۇنىڭغا، مۇنۇنى يەيسەن (سۇلتانمۇرات مۇشتۇمىنى تۈگۈپ، باش بارمىقىنى بىگىز بارمىقى بىلەن ئوتتۇرانچى بارمىقىنىڭ ئارىسىدىن چىقاردى)، دەپ قويۇش كېرەك ئىدى! بىراق، ئۇنداق قىلىشقا بولمايدۇ، مۇئەللىمنىڭ ئاچچىقى يامان. يەنە بىر تەرەپتىن مۇئەللىمنىڭ كۆڭلىنى ئايە-مىسا بولمايدۇ. ئۇنىڭ دۇنيالىقتا بىر تال ئوغلىدىن نېمىشقىدۇر يېقىندىن بېرى خەت ئۈزۈلۈپ قالدى. ئۇ توپچى قىسمىنىڭ قوماندانى ئىدى. مۇئەللىم ئوغلىدىن تولىمۇ پەخىرلىنىدۇ. ئۇنىڭ ئېرى خېلى بۇرۇنلا ئالدىنقى سەپكە كەتكەن، قانداق بالا —

www.uyghurkitap.com

قازاغا ئۇچرىغىنى نامەلۇم، ھېچقانداق خەت ـ خەۋەرسىز جىمىپلا كەتتى. باشقىلار مۇئەللىمنىڭ ئالدىدا بۇ ئىشلار توغرۇ-لۇق بىر ئېغىز گەپ ئاچمايدۇ. كېيىن ئىڭكامال مۇئەللىم كەنتكە ئوقۇتقۇچى بولۇپ كەلدى، ئوغلى جامبۇلدىكى پېداگو-گىكا مەكتىپىدە قېلىپ ئوقۇۋەردى، كېيىن شۇ يەردىن ئالدىنقى سەپكە كەتتى. ئىڭكامال مۇئەللىم ئات مىنىپ كەلگەن پوچتىـ-كەشنى كۆرسىلا، دەرس ۋاقتى بولسىمۇ، ئوقۇغۇچىلارنى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقارتاتتى. ئەگەر خەت كەلگەن بولسا، ئوقۇغۇچى چاقماق تېزلىكىدە قايتىپ كىرەتتى. ئوقۇغۇچىلار، ھەتتا ئىڭكامال مۇئەللىمنىڭ خېتىنى ئەكىرىدىغان رەت تەرتىپنىمۇ تۇرغۇ-زۇۋالغانىدى.

خەت كەلسە ئىڭكامال مۇئەللىم ئۈچۈن بايرام بولاتتى! ئوغلىنىڭ قىسقىلا يېزىلغان خېتىنى ئالدىراشلىق ئىچىدە ئوقۇپ چىقىپ بېشىنى كۆتۈرگەندە، ئوقۇغۇچىلار ئۇنى باشقىچە بىر قىياپەتتە كۆرەتتى. كۈمۈشتەك چاچلىرىنى رەتلىك تاراپ ياغلىق تېڭىۋالغان مۇئەللىمنىڭ چىرايىدا ئاجايىپ بىر خۇشاللىق نۇرلىرى چاقنايتتى، قانداقمۇ ھاياجانلانماي تۇرالىسۇن. ئۇنىڭ ياشقا تولغان كۆزلىرىگە قارىغاندا، ھەممە ئادەمنىڭ كۆڭلى بىرخىل بولۇپ قالاتتى.

ـــ ساۋاقداشلار، تاغاڭلار سىلەرگە قىزغىن سالىمىنى يەتكۈ-زۈپ قويۇشۇمنى تاپىلاپتۇ. ئۇ ناھايىتى ياخشى تۇرۇۋېتىپتۇ، قەيسەرلىك بىلەن كۈرەش قىلىۋېتىپتۇ، ـــ مۇئەللىم ئۆزىنىڭ تىترەپ كېتىۋاتقان ئاۋازىنى بېسىۋالالىغان بىلەن، ئوقۇغۇ-چىلارنىڭ خۇشاللىقىنى باسالمىدى، ئوقۇغۇچىلار خۇددى مۇئەلـ-لىمنىڭ خۇشاللىقىغا ئورتاقلاشماقچى بولغاندەك، ئۇنىڭغا قاراپ ھاياجىنىنى باسالمايۋاتاتتى. لېكىن، ئاخىرىدا كەسكىنلىك بىلەن ئۇلارنى باستى، ـــ بولدى، ساۋاقداشلار، دەرسىمىزنى داۋاملاشتۇرايلى.

مانا بۇ سىنىپتىكى ئەڭ كۆڭۈللۈك چاغلار ئىدى: مۇئەلـ-

لىمنىڭ ھەربىر ئېغىز گېپى گويا قۇدرەتلىك كۈچكە ئايلىـ-
ناتتى، ئۇنىڭ تەپەككۇر ئىشىكى كەڭ ئېچىلاتتى، ئۇ چۈشەنـ-
دۈرگەن ھەربىر نەرسە ئوقۇغۇچىلارنىڭ يۈرىكىگە، مېڭىسىگە
چوڭقۇر ئورنايتتى. بۇ مۇئەللىمنىڭ روھىي كەيپىياتىنىڭ ئەڭ
يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلگەن ۋاقتى. ئوقۇغۇچىلار ئۇنىڭ
سۆزلىرىگە پۈتۈن زېھنى بىلەن قۇلاق سالاتتى...

يېقىنقى كۈنلەردىن بېرى ئىڭكامال مۇئەللىمنىڭ كەيپىياتى
تازا ياخشى ئەمەس، قانداقتۇر بىر ئەنسىزچىلىككە چۈشۈپ
قالغاندەك كۆرۈنەتتى... شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، كولخوز
رەئىسى تىنالىيېف ئىلمىي بۆلۈم مۇدىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا
سىنىپقا كىرىپ كەلگەندە، ئۇ ئىختىيارسىز دوسكا تەرەپكە
بىرنەچچە قەدەم چېكىندى، لېكىن ئۆزىنى تېزلا تۇتۇۋېلىپ،
ئوقۇغۇچىلارغا يۈزلەندى:

— ساۋاقداشلار، ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار، سۇلتانمۇرات،
ئورنۇڭغا بېرىپ ئولتۇر.

سۇلتانمۇرات مەشنىڭ ئاغزىنى يېپىپ، دەرھال ئورنىغا
بېرىپ تۇردى.

كولخوز رەئىسى بىلەن ئىلمىي بۆلۈم مۇدىرى ئوقۇغۇ-
چىلاردىن ئەھۋال سورىدى:

— ياخشىمۇسىلەر؟

ئوقۇغۇچىلار تەكشى ئاۋازدا جاۋاب قايتۇردى.

ئارقىدىنلا سىنىپ ئىچىنى گۆرىستان جىمجىتلىقى قاپلىدى،
ھەتتا يۆتەلگەن ئاۋازمۇ يوق.

— بىرەر ئىش يۈز بەردىمۇ؟ — سورىدى ئىڭكامال مۇئەللىم.
ئۇنىڭ تەلەپپۇزىدىن جىددىيلىشىپ كەتكەنلىكى بىلىنىپ
تۇراتتى.

— ئىڭكامال مۇئەللىم، ھېچقانداق ئىش يوق، — دېدى تىنا-
لىيېف ئۇنى خاتىرجەم قىلىپ، — مەن باشقا بىر ئىش بىلەن
كەلدىم، بالىلارغا دەيدىغان گېپىم بار. كەچۈرىسىلەر،

www.uyghurkitap.com

دەرسىڭلارغا تەسىر يەتكۈزۈپ قويدۇم. لېكىن، مەن بۇ يەرگە رۇخسەت بىلەن كىردىم، — ئۇ ئىلمىي بۆلۈم مۇدىرىغا قاراپ باش لىڭشىتىپ قويدى.

— شۇنداق، بالىلارغا دەيدىغان مۇھىم گەپ بار، — دېدى ئىلمىي مۇدىر ئۇنىڭ گېپىنى تەستىقلاپ، — ئولتۇرۇڭلار، بالىلار.

ئوقۇغۇچىلار ئولتۇرۇشتى.

تىنالىيېف ئەتىيازدا ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كېلىپ كولخوز رەئىسى بولغان، بۇ ۋەزىپىنى ئۆتەۋاتقىلى ئۇزاق بولمىغاندى، لېكىن كەنتتىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئۇنى تونۇيتى، ئۇمۇ كەنتتىكىلەرنى ئاساسەن تونۇيتتى. ئۇ بۇ يەرگە ئوقۇغۇچىلار بىلەن تونۇشقىلى كەلگەن ئەمەس. بۇنىڭ زۆرۈرىيىتى يوققۇ. يەتتىنچى سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى كەنتتە كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىپ تۇرىدۇ. ئەگەر ئىشى بولسا ئۇلارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، يولدا ياكى ئىشخانىغا چاقىرتىپ پاراڭلاشسا بولاتتى. كولخوز رەئىسىنىڭ ئۆزى قانداقتۇر مۇھىم ئىش بىلەن مەكتەپكە ئالايتەن كېلىشى ئەمەسلا بىر ئىشقۇ. ئۆزى كېلىپ سۆزلەشكۈدەك قانداق مۇھىم ئىش بولۇشى مۇمكىن؟ ياز ۋاقتىدا ھەربىر ئادەمنىڭ كولخوز ئەمگىكىگە قاتنىشىشى يېڭىلىق ئەمەس، ئۇنداقتا زادى نېمە ئىش بىلەن كەلگەندۇر؟

— مەن مۇنداق بىر ئىش بىلەن كەلگەن، — دېدى تىنالىيېف بالىلارنىڭ جەددىي تۇس ئالغان چىرايىغا قاراپ. ئۇ ئۆزىنىڭ مېيىپلىكىنى چاندۇرماسلىق ئۈچۈن قەددىنى رۇسلاپ تۇردى، — سىنىپىڭلار بەك سوغۇق ئىكەن، لېكىن سىلەرگە قۇرۇق پاخالدىن باشقا نەرسە بېرەلمەيمەن. سىلەرمۇ بىلىسىلەر، پاخال دېگەن گۇررىدە كۆيۈپ ئۆچىدۇ، تۈزۈك ئىسسىق بېرمەيدۇ. سىلەر ئىلگىرى قالىغان تېزەكلەرنى تاغدىكى قىشلاقلاردىن ئاۋۇال ئۇلاغلارغا ئارتىپ ئەچۈشۈپ، ئاندىن ھارۋىغا يۆتكەپ ئەكېلەتتۇق. بۈلتۇر بۇ ئىشقا بىرمۇ ئادەم چىقىرالمىدۇق، ئۇنىڭغا

ۋاقىتمۇ يوق ئىدى، ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئالدىنقى سەپكە كەتكەنىدى، ھازىر بىزدە ئىككى تونىنا كۆمۈر بار، ئۇنى جامبۇل-دىكى قاراڭغۇ بازارچىلاردىن سېتىۋالغان، مەن بۇ كۆمۈرنى تۆمۈرچىلەرگە بەرمەكچى. ئۇلار ئىشلىتىدىغان تۆمۈرنىمۇ ئاشۇ قىزىل كۆز قاراڭغۇ بازارچىلاردىن سېتىۋالدىم. ئۇ قىزىل كۆزلەر بىلەن ھېسابلىشىۋالمىدىغان ۋاقىتمۇ بولۇپ قالار. ھازىر بىز ۋاقىتلىق قىيىنچىلىققا ئۇچراۋاتىمىز، ئالدىنقى سەپتىمۇ قىيىنچىلىق ئېغىر. بۇلتۇر ئىككى يۈز گېكتاردىن ئوشۇق يەرگە ۋاقتىدا كۈزلۈك بۇغداي تېرىيالمىدۇق، بۇنى ھېچكىمدىن كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇرۇش بولۇۋاتىدۇ ئەمەسمۇ، بۇنىڭغا ئامال يوق، لېكىن ھەممە كولخوز ۋە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدا ئەھۋال بىزنىڭكىدەك بولۇپ، ۋاقتىدا يېغىم - تېرىم قىلالمىسا، باشقا ئىشلارنىمۇ جايىدا پۈتتۈرەلمىسە، ئۇ چاغدا دۇشمەن ئۇستىدىن غەلىبە قىلىشىمىز يوق گەپ بولىدۇ. دۇشمەن ئۇستىدىن غەلىبە قىلىش ئۈچۈن ئاشلىق بىلەن زەمبىرەك بولمىسا بولمايدۇ. بالىلار، بۇگۈن سىلەرنىڭ ئالدىڭلارغا مۇنداق بىر ئىش بىلەن كەلدىم. سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى بەزىلەرنى مەكتەپتىن ۋاقىتلىق ئايرىپ ئەمگەككە سېلىشقا مەجبۇر بولۇۋاتىمىز. ۋاقىت ئادەمنى ساقلاپ تۇرمايدۇ، ئەتىيازلىق تېرىلغۇدىن ئىلگىرى ئۇلاغلارنى تەييارلىۋالمىساق بولمايدۇ. ئۇلاغلىرىمىز ئورۇق، دەسسەپ تۇرغۇدەك ھالى يوق، قارىسا ئادەمنىڭ ئىچى ئاغرىيدۇ. ئات جابدۇقلىرىنىڭ تايىنى قالمىدى، ئۇنىمۇ ئوڭشىمىساق بولمايدۇ. ساپان ۋە چاناقلىرىمىز رېمونتسىز، قار ئاستىدا كۆمۈلۈپ ياتىدۇ... مەن نېمىشقا بۇلارنى سۆزلەپ ئولتۇرىمەن؟ دېمەكچى بولغىنىم، كۈزلۈك بۇغداي تېرىۋالمىغان يەرلىرىمىزگە يازلىق بۇغداي بولسىمۇ تېرىۋالمىساق بولمايدۇ. خۇددى ئالدىنقى سەپتىكىگە ئوخشاش، بۇ ئىشنى شەرتسىز ئورۇنلىمىساق بولمايدۇ! دېمەكچى، ئۆز كۈچىمىزگە تايىنىپ پىلاندىن سىرت ئىككى يۈز گېكتار يەر ئاغدۇرۇپ يازلىق

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىن www.uyghurkitap.com

زىرائەت تېرىشىمىز كېرەك. ئىككى يۈز گېكتار! چۈشىنىۋاتامسىزلەر؟ بۇنىڭغا ئادەم كۈچىنى نەدىن تاپىمىز؟ بىز ئويلىشىپ، ھازىر بار بولغان ئادەم كۈچى بىلەن ئەتىيازلىق تېرىلغۇدىن ئىلگىرىكى ئىشلارنى پۈتتۈرۈشتىن باشقا، قوش چىشلىق ساپان زەربىدارلار ئەترىتى تەشكىللەشنى قارار قىلدۇق. بىز بۇ توغرۇلۇق كۆپ ئويلاندۇق. بۇ ئىشقا ئايالالارنى سالغىلى بولمايدۇ، ئىشلەيدىغان يەر بۇ يەردىن ناھايىتى يىراق، ئاقسايغا بېرىپ ئىشلەيدىغان گەپ. باشقا ئامال بولمىدى، سىلەر ئوقۇغۇچىلاردىن يارەدەم سوراشقا مەجبۇر بولدۇق...

ئادەتتە چىرايى ناھايىتى جىددىي كۆرۈنىدىغان، كەم سۆز تىنالىيېۋ ئوقۇغۇچىلارغا توختىماي سۆزلىمەكتە. ئۇ ئۇچىسىغا سوغۇققا دالدا بولغۇدەك ھالى قالمىغان ھەربىيچە كۇل رەڭ پەلتو، بېشىغا كۇل رەڭ قۇلاقچا كىيگەن، يېنىدىن ئايرىمايدىغان ھەربىيچە سومكا مۇرىسىدە، ئېڭىكى ئۇچلۇق، چىرايىدىن قاچانلا قارىسا غەمكىنلىك چىقىپ تۇرىدۇ. ئۇ ياش بولسىمۇ، بىرنەچچە قوۋۇرغىسى كەم بولغاچقا، بەدىنى سىڭارىان كۆرۈنىدۇ...

كولخوز رەئىسى تىنالىيېۋ دوسكا ئالدىدا ئوقۇغۇچىلارغا سۆزلىمەكتە. دوسكا ئۈستىدە بىر پارچە دۇنيا خەرىتىسى ئېسىق-لىق تۇرىدۇ. ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمەيدۇ. شۇ كىچىككىنە قەغەزگە سىيلون، جاۋا، سۇماترا ۋە ئاۋستىرالىيەگە ئوخشاش گۈزەل ئىسسىق بەلباغ رايونلىرىدىكى بارلىق قۇرۇقلۇق ۋە دېڭىزلار پېتىپتۇ. ئۇ ئىسسىق بەلباغ رايونلىرىدا كىشىلەر غەمسىز ياشايدۇ...

كولخوز رەئىسى تىنالىيېۋ مەشكە پاخال قالاپ ئىسسىتىۋاتقان سىنىپتا ئوقۇغۇچىلارغا سۆزلىمەكتە. سىنىپ ئىچى سوغۇق، مەشنىڭ يېنىغا كۇل دۆۋىلىنىپ كەتكەن. تىنالىيېۋ يىراق ئاقسايغا بېرىپ پىلانىدىن سىرت نەچچە يۈز گېكتار يەر ئاچىدىغانلىقىنى، يازلىق زىرائەت تېرىپ ئالدىنقى سەپكە يارەدەم قىلىدىغانلىقىنى سۆزلەۋاتقاندا، ئاغزىدىن خۇددى سىرتتا تۇرغاندەك

دەك هور چىقىپ تۇردى...

كولخوز رەئىسى تىنالىيېۋ بالىلارغا مانا مۇشۇنداق سۆزلە-مەكتە...

سىرتتا شۇرغان قۇترىماقتا، قارلار ئۇچماقتا، دېرىزە ئاراشلىرىدىن سوغۇق كىرمەكتە. دېرىزە يېنىدا ئولتۇرغان سۆلتانمۇرات كولخوز رەئىسىنىڭ موما ياغاچقا باغلاپ قويغان ئېتىغا قارىدى، ئات قارغا كۆمۈلۈپ كەتكەن، قارنى ئۇچىسىغا قوندۇرماسلىققا تىرىشىپ، پۇتلىرىنى توختىماي ھەرىكەتلەندۇ-رەتتى، بېشىنى سىلكىيەتتى. ئات يالى بوراندا توختىماي يەلپۇ-نەتتى، قۇيرۇقى بىر تەرەپكە ئۇچۇپ تۇراتتى. ئاتقىمۇ قاتتىق سوغۇق ئۆتمەكتە...

شۇنداق بولىدۇ، بۇ دېگەن سېيلون ئەمەس - دە...

— سىلەرنى ئوقۇشتىن ئايرىۋېلىپ ئەمگەككە سېلىش ئامال-سىزلىقتىن بولۇۋاتقان ئىش، — دېدى تىنالىيېۋ چۈشەن-دۈرۈپ، — مۇشۇنداق قىلمايمۇ بولمىدى. سىلەرنىڭ توغرا چۈشىنىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن. ئۇرۇش ئاخىرلاشقاندا، بەلكىم ئۇنىڭدىنمۇ بالدۇر بولۇشى مۇمكىن، جېنىم تېنىمدىلا بولسا، سىلەرنى مەكتەپكە قايتۇرۇپ كېلىمەن، ئوقۇشۇڭلارنى داۋاملاشتۇرىسىلەر، لېكىن ھازىرچە مۇشۇ يولنى تۇتماي بولمە-دى...

ئارقىدىن ئىلمىي بۆلۈم مۇدىرى سۆزلىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن تىنالىيېۋ يەنە سۆزلىدى. ئوقۇغۇچىلار بەس - بەستە قول كۆتۈرۈپ، ئەمگەككە قاتنىشىشنى تەلەپ قىلغاندا، سىنىپ ئىچى بىردىنلا جانلىنىپ كەتتى. تىنالىيېۋ ئالدىراپ چۈشەنچە بەردى:

— مېنى قانداق ئادەم بولسىمۇ ئالىۋېرىدۇ دەپ ئويلىغان بولساڭلار، خاتالىشىپسىلەر. دەرستە ياخشى بولمىغان ئادەم ئىشنىمۇ ئوڭشاپ قىلالمايدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، دەرستە ياخشى ئوقۇغۇچى قېيىقالغان دەرسنى كېيىن ئاسان تولۇقلىۋالالايدۇ. سۆلتانمۇرات، سىنىپتا ئەڭ چوڭى سەنغۇ دەيمەن...

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بالىلار چۈرقىراشتى:

ــ بىزنىڭ سىنىپتا ئاناتاي ئەڭ چوڭ، ئۇ ئون ئالتە ياشقا كىرىپ قالدى.

ــ مەن يېشىنى ئەمەس، بويىنىڭ ئېگىزلىكىنى سوراڭلار-مەن. بۇمىغۇ مۇھىم ئەمەس. سۇلتانمۇرات، ــ كولخوز رەئىسى كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا قادىدى، ــ سەن بۇلتۇر كۆكتاتلىقنى ئاغدۇرۇشقا قاتناشقانغۇ دەيمەن؟

ــ ھەئە، ــ سۇلتانمۇرات جاۋاب بېرىۋېتىپ ئورنىدىن تۇردى، ــ ئارال كوچىسىدىكى كۆكتاتلىقنى ئاغدۇرغان.

ــ قوش چىشلىق ساپان بىلەنمۇ؟

ــ ھەئە، تۆت ئات قېتىلىدىغان ساپان. لېكىن، مەن يارداملىشىپ بەردىم شۇ، ئۇ سارتبايىنىڭ ساپىنى ئىدى، ئۇ ئۇرۇشقا كەتكەچكە، كۆكتاتلىقى ئاق قاپتۇ، شۇڭا چېكىش ئاقساقال مېنى يارداملىشىپ چاقىرغانىدى.

ــ بۇنىڭدىن خەۋىرىم بار، شۇڭا ئاۋۋال سېنىڭدىن سوراۋاتىمەن، ــ دېدى كولخوز رەئىسى.

ھەممە ئوقۇغۇچىنىڭ نەزىرى سۇلتانمۇراتقا مەركەزلەشتى. مىرزاگۇلنىڭمۇ بىر خىل غەلىتە نەزەردە لەپپىدە قارىغانلىقىغا سۇلتانمۇرات دىققەت قىلدى، لېكىن ئوخشىمايدىغان يېرى، مىرزاگۇل خۇددى گەپ ئۆزى ئۈستىدە بولۇۋاتقاندەك شاپپىدە قىزىرىپ كەتتى. سۇلتانمۇرات خىجىل بولۇپ قالدى، يۈرىكى دۈكۈلدەپ سوقۇپ كەتتى.

ــ كۆكتاتلىقنى مەنمۇ ئاغدۇرۇپ باققان! ــ ئاناتاي ئورنىدا ئولتۇرۇپ ۋارقىرىدى.

ــ مەنمۇ ئاغدۇرۇپ باققان، ــ ئەركىنبېكنىڭمۇ ئۇلاردىن قالغۇسى كەلمىدى.

ئارقىدىن يەنە بىرنەچچە ئوقۇغۇچىمۇ ۋارقىرىدى. تىنالىيېف ئوقۇغۇچىلارنى تەرتىپكە چاقىردى:

ــ بالىلىرىم، ئىش ناھايىتى مۇھىم. بىر باشتىن كېلەيلى،

ئاۋۋال ئۆگىنىش ئەھۋالىڭلارنى ئۇقۇپ باقاي. سېنىڭ ئۆگىنىشىڭ قانداقراق؟ — كولخوز رەئىسى سۇلتانمۇراتتىن سورىدى.

— قەدىر ئەھۋال، — دېدى سۇلتانمۇرات.

— ھوي، قەدىر ئەھۋال دېگىنىڭ قانداق گەپ؟

— يامان ئەمەس دېمەكچىمەن.

— ئانچە ياخشى دېگىلىمۇ بولمايدۇ، — باشتىن - ئاخىر گەپكە ئارىلاشماي تۇرغان ئىشكاماللىم مۇئەللىم گەپ قىستۇرىدى، — ئۇنىڭ قۇلىقىغا قۇيۇپ تۇرىمەن، تىرىشىپ ئۆگەنسەڭ، ھەممىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كېتىسەن دەپ. ئۆزى ئوبدان بالا، بىرلا يېرى، دەرسكە قۇلاق سالمايدۇ.

— ھە... — دېدى كولخوز رەئىسى قانداقتۇر بىر نەرسىنى ئويلاۋاتقاندەك سوزۇپ، — مەن تېخى... بولىدۇ، سېنىڭ داداڭ ئالدىنقى سەپتە، سەن ئۇنىڭ ئۈچۈن ئاشلىق تېرىپ بەرگىن. ئاناتاي، سېنىڭ ئۆگىنىشىڭ قانداقراق؟

— ئۇنىڭدىن پەرقلىنىپ كەتمەيدۇ.

ئاناتاي قوشۇمسىنى تۇرۇپ ئورنىدىن تۇردى.

— دېمەكچى، ھەممىڭلارنىڭ ئۆگىنىشى يامان ئەمەس ئىكەن دەڭلار، — تىنالىيېۋ مىيقىدا كۇلۇمسىرىدى، سەل تۇرۇۋالغاندىن كېيىن گېپىنى داۋاملاشتۇردى، — بىر مەزگىلدىن كېيىن مەكتەپكە قايتىپ كەلگەندە ئۆگىنىشىڭ قەدرىگە شۇ چاغدا يېتىسىلەر. بۇ مېنىڭ بېشىمدىن ئۆتكەن ئىش. بەزىلەر ئۆگىنىشكە قىزىقمايدۇ، ئىش سەل تەس كەلسىلا، قويە ئوقۇش دېگەننى، ئۇنىڭدىن بېرىپ ئىشلىگىنىم ياخشىكەن، دەيدۇ. بىز ئىشلەش ئۈچۈنلا يارالغانمۇ؟ بۇ گېپىمگە قانداق قارايسەن، ئاناتاي؟

ئاناتاي ئىككى ئېغىز گەپ قىلماقچى بولدى - يۇ، ئاخىرىدا يەنىلا:

— بىلمەيمەن، — دەپلا قۇتۇلدى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— مېنىڭ بىلمەنغانلىرىمۇ كۆپ ئەمەس، — دېدى تىنا-لىيېۋ، — ئەگەر ئۇرۇش بولمىغان بولسا، مەنمۇ ئوقۇغان بولاتتىم. مېنىڭ يەنە ئوقۇغۇم بار ئىدى.

سىنىپتا كۈلكە كۆتۈرۈلدى. قىزىق گەپ بولدى، چوڭ بىر ئادەم، يەنە كېلىپ كولخوز رەئىسى بولۇپ تۇرغان بىر ئادەمنىڭ، ئوقۇغۇم بار، دېگىنى قىزىق! بۇ يەردىكى ئوقۇغۇچىلار ئوقۇشتىن ئۆلگۈدەك زېرىكىپ تۇرسا!

— بۇنىڭ كۈلگۈدەك نېمىسى بار؟ — تىنالىيېۋمۇ كۈلۈ-ۋەتتى، — راست گەپ قىلىۋاتىمەن، ساۋاقداشلار، مېنىڭ بەكلا ئوقۇغۇم بار، بۇنى سىلەر كېيىن چۈشىنىپ قالىسىلەر.....

بۇ چاغدا، ئارىلىقتىكى سەل توختىغان پۇرسەتتىن پايدا-لىنىپ، بىرەيلەن كولخوز رەئىسىنىڭ گېپىنى بۆلدى:

— تاغا، سىز راستلا ئايروپىلاندىن سەكرىگەنمۇ؟

تىنالىيېۋ بېشىنى لىڭشىتتى.

بالا يەنە سورىدى:

— ۋاھ، قالتىسكەنسىز! قورقمىدىڭىزمۇ؟ مەن بىر قېتىم لاپاسنىڭ ئۈستىدىن پاخالنىڭ ئۈستىگە سەكرەپ قويۇپ، قورقۇپ جېنىم چىققىلى تاس قالغان!

— ئايروپىلاندىن سەكرىگىنىم راست، بىراق پاراشۇت بىلەن سەكرەيدىغان گەپ، — تىنالىيېۋ چۈشەندۈردى، — ئۇ باش تەرەپتە ساڭگىلاپ تۇرىدىغان يۇمىلاق نەرسە، خۇددى چېدىرەدەك ئېچىلىدۇ...

— بىلمىز، بىلمىز، — ئوقۇغۇچىلار تەڭلا ۋارقىراشتى.

— بايا دەپ ئۆتتۈم، بىز پاراشۇتچى قىسىم ئىدۇق، پاراشۇت بىلەن سەكرەش بىزنىڭ ۋەزىپىمىز.

— پاراشۇتچى قىسىم دېگىنى قانداق بولىدۇ؟ — سورىدى يەنە بىر ئوقۇغۇچى.

— پاراشۇتچى قىسمىنى دەمسىلەر؟ ئۇ بىر ھەربىكەتچان ئۇرۇش قىسمى. دائىم ھاۋادىن چۈشۈپ ياكى مەلۇم يەرگە بېرىپ

ئالاهىده مۇھىم ۋەزىپىلەرنى ئۆتەيدۇ. چۈشەندىڭلارمۇ؟

ئوقۇغۇچىلاردىن ھېچقانداق سادا چىقمىدى.

— پاراشۇتچى قىسىم بىرنەچچە ئادەم ياكى بىرنەچچە مىڭ ئادەمدىنمۇ تۇزۇلۇشى مۇمكىن، — تىنالىيېف ئىچكىرلەپ چۈشەندۈردى، — بىر نۇقتا ناھايىتى مۇھىم، دېمەكچى، ئۇلار دۇشمەننىڭ ئارقا سېپىگە ئۆتۈپ مۇستەقىل ھەرىكەت ئېلىپ بارىدۇ. يەنە چۈشەنمىگەن يېرىڭلار بولسا كېيىن بىر پۈرسەت تېپىپ چۈشەندۈرۈپ قويارمەن. ھازىر ئەمدى ئۆزىمىزنىڭ ئىشىغا كېلەيلى، ئاناتاي، نېمىگە ئۆرە تۇرىسەن، ئولتۇر. سېنىڭ داداڭمۇ ئالدىنقى سەپتىمۇ؟

— مېنىڭ دادامۇ ئالدىنقى سەپتە!

— مېنىڭ دادامۇ شۇنداق!

— يەنە مېنىڭ دادامۇ بار!

— مېنىڭ دادامۇ ئالدىنقى سەپتە!

تىنالىيېف بىر قولىنى كۆتۈردى:

— بىلىمەن، بالىلىرىم. سىلەر مېنى كولخوزنىڭ ئىشىدىن باشقا ئىشنى ئۇقمايدۇ دەپ ئويلامسىلەر؟ كىملەر ئالدىنقى سەپتە، كىملەر يارىلىنىپ دوختۇرخاندا يېتىۋاتىدۇ، ھەممىسىنى بىلىپ تۇرىمەن. مەن سىلەرنى چۈشىنىمەن، شۇڭا ئىشەنچلىك ئىزدەپ كەلدىم. مۇنداق بولسۇن، ئاناتاي، سەنمۇ بېرىپ داداڭ ئۈچۈن ئاشلىق تېرىغىن. بىر يىل ياكى ئۇنىڭدىن ئۇزاق بولۇشى مۇمكىن، مەكتەپتىن ئايرىلىشىڭغا توغرا كېلىدۇ.

— مەنمۇ بارىمەن!

— مەنمۇ بار! مەنمۇ بارىمەن!

— بىرنەچچە ئوقۇغۇچى ۋاراقىرىشىپ كەتتى. مۇنداق ئەھۋالدا ئەسلىدىنلا ھەممە ئوقۇغۇچىنىڭ ئۆزىنى كۆرسىتىۋالغۇسى كېلەتتى. مانا بۇ پۈرسەت ئىدى. ئەتىدىن ـ كەچكىچە ئات مىنىپ ئىشلەيدىغان گەپ، دەرسكە قاتنىشىش يوق، مۇنداق ئىشقا ئادەم قىزىقمامدۇ؟

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ ياق، توختاپ تۇرۇڭلار! ـــ كولخوز رەئىسى بالىلارنى تىنچلاندۇردى، ـــ مۇنداق قىلساڭلار بولمايدۇ. بىز ساپان تۇتالايدىغان ئادەملەرنى ئالىمىز. ماڭا قارا، ئەركىنبېك، سەنمۇ كۆكتاتلىقتا ئىشلەپ باققانغۇ دەيمەن؟ سېنىڭ داداڭ موسكۋانى قوغداش ئۇرۇشىدا قۇربان بولغان، بۇنىڭدىن خەۋىرىم بار. نۇرغۇن بالىلارنىڭ دادىلىرى، ئاكىلىرى ئۇرۇشتا قۇربان بولدى. ئەركىنبېك، مەن سېنىمۇ يارەمگە تەكلىپ قىلماقچى. هازىر بىزدە ئوقۇشنى توختىتىپ تېرىقچىلىق قىلماقتىن باشقا ئامال قالمىدى. ئاپاڭ بىلەن ئۆزۈم سۆزلىشىمەن...

كولخوز رەئىسى كېيىن يەنە ئىككى بالىنى ـــ ئېرىگىش بىلەن قۇباتقۇلنى قوشتى هەمدە ئۇلارغا ئەتە ئەتىگەن ئات قورۇسىغا يىغىلىپ، ئەترەت باشلىقىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىنى ئاڭلاشنى تاپىلىدى...

كېچە بىر يەرگە بېرىپ قالغانىدى. يېتىش ئالدىدا، سۇلتاز-مۇرات كولخوز رەئىسىنىڭ مەكتەپكە كەلگەن ئىشىنى ئاپىسىغا سۆزلەپ بەردى. ئاپىسى ئۇنىڭ گەپلىرىنى جىممىدە ئولتۇرۇپ ئاڭلىدى. ئۇ كولخوز چارۋىچىلىق مەيدانىدا تىنىم تاپماي بىر كۈن ئىشلىدى، ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن بالىلارنىڭ ئاش ـ تامىقىنى قىلمىسا يەنە بولمىغان. ئۇ هارغىنلىق ئىچىدە پىشانىسىنى ئۇۋۇلاپ ئولتۇراتتى. گۆدەك هاجىمۇرات بولسا خۇشاللىق بىلەن ۋارقىرىدى:

ـــ قالتىس پەيزى ئىش ئىكەنغۇ بۇ! مەكتەپكە بارماي يەر ئاغدۇرىدىغان گەپكەن! مېنىڭمۇ بارغۇم بار!

ئاپىسى ئۇنىڭغا ئۆڭدى:

ـــ تاپشۇرۇقلارنى ئىشلەپ بولدۇڭمۇ؟

ـــ ئىشلەپ بولدۇم، ـــ دېدى هاجىمۇرات.

ـــ ماڭ كىرىپ ئۇخلا، ئاغزىڭنى ئاچقۇچى بولسا! ئۇقتۇڭمۇ؟ ئۇ سۇلتانمۇراتقا بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى.

ئۇ ئىككى قىزنى ئۇخلىتىۋەتتى، چىراغنى ئۆچۈرمەكچى

بولدى ـ يۇ، لېكىن نېمىشقىدۇر چىراغقا تىكىلگىنىچە غەمگە پېتىپ ئولتۇرۇپ قالدى، سۇلتانمۇراتنى ئۇخلاپ قالدى دەپ ئويلاپ، يۈزىنى قوللىرى بىلەن توسۇغىنىچە ئۆپكىدەپ يىغلاپ كەتتى. ئۇ خېلىغىچە ئۆزىنى بېسىۋالالماي يىغلىدى، قۇرۇق ئۇستىخان بولۇپ قالغان مۇرىلىرى توختىماي سىلكىنەتتى. سۇلتانمۇراتنىڭ يۇرىكى ئېچىشىپ كەتتى. ئورنىدىن تۇرۇپ ئاپىسىغا تەسەللى بېرەكچى بولدى ـ يۇ، بولدى، ئۆزى يالغۇز بىردەم ئولتۇرۇۋالسۇن، دېگەننى ئويلاپ قالدى. شۇ تاپتا ئاپىسى سۇلتانمۇراتنىڭ دادىسىنى ئويلاۋاتىدۇ (ئالدىنقى سەپتە ئۇنىڭ كۇنى قانداق بولۇپ كەتكەندۇر؟)، تۆت بالىسى ۋە باشقا نۇرغۇن تۇرمۇش ئىشلىرىغا باش قاتۇرۇۋاتىدۇ.

ئايال كىشى دېگەننى بىلىسىلەر، كۆزىدە يېشى تەييارلا تۇرىدۇ. كولخوز رەئىسى تىنالىيېف سىنىپتىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئىشكاماك مۇئەللىمنىڭ كۆڭلى بەك يېرىم بولدى، ھەتتا نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي قالدى. دەرستىن چۈشۈش قوڭغۇرىقى چېلىنىپ بولدى، لېكىن ئۇ يەنىلا سىنىپتا مىدىرلىماي تۇرىدۇ. ئوقۇغۇچىلارمۇ ئۇنىڭ چىقىپ كېتىشىنى كۈتۈپ جىممىدە ئولتۇرىدۇ. ئىشكاماك مۇئەللىم ئىشىك تۈۋىگە بارغاندا ئاخىر كۆز ياشلىرىنى توختىتىۋالالمىدى، سىنىپتىن يىغلاپ چىقىپ كەتتى. مىرزاگۇل مۇئەللىم ئۇنتۇپ قالغان خەرىتىنى ئېلىپ ئوقۇتقۇچىلار ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى، قايتىپ چىققاندا ئۇنىڭ كۆزلىرىمۇ ياشقا تولغانىدى. شۇنداق، ئايالىلارنىڭ يېشى كۆز چانىقىدىلا تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچ ئاغرىتمايدىغان نېمىسى يوق، شۇڭا كۆزىدىن ياش قۇرۇمايدۇ. ئەمەلىيەتتە بۇ قانچىلىك ئىش ئىدى. شۇ بىر ـ ئىككى يىل ئوقۇشتىن قالدىغان گەپقۇ، ئۇرۇش ئاخىرلاشقاندا داۋاملىق ئوقۇۋالسا بولىدۇغۇ...

سۇلتانمۇرات شۇنىرغانىنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سالغاچ خىيال ئىچىدە ئۇيقۇغا كەتتى.

ئەتىسى ھاۋا يەنىلا شۇنداق ناچار، بوران قارلارنى يەر

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

بىغەرلاپ ئۇچۇرتماقتا، ئاسماننى قارا بۇلۇت تەكشى قاپلىغان. سۇلتانمۇرات ئات قورۇسىغا بارغۇچە مۇزلاپ كۆكىرىپ كەتتى.

كولخوز رەئىسى تىنالىيېف پىلانلىغان بۇ ئىش سۇلتانمۇرات تۇنۇگۈن ئويلىغاندىن كۆپ قېتىن ئىدى. ئالدى بىلەن ئۇلار كولخوز رەئىسى ۋە ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقالنىڭ يول باشلىشى بىلەن ئات قورۇسىغا كىردى. قىزغۇچ بۇرۇت قويۇۋالغان، ئورۇق بۇ بوۋاي ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە تۆتتىن نوختا تارقىتىپ بەردى. ئاتلار قار ئۈستىدە روھسىز ھالدا نېرى - بېرى مېڭىپ يۈرەتتى، بەزىلىرى ئوقۇردىكى چۆپنى تېرىپ يەيتتى. ھەممە ئادەم بىلىدۇ، ئاتلار يازدا سەمرىپ پارقىراپ كېتىدۇ، قىش كىرگەندە ئەت تاشلايدۇ. بۇ يەردىكى ئاتلارنىڭ ھەممىسى ئورۇقتىن - ئورۇق، قۇرۇق ئۈستىخان ئىدى. ئۇلار يازىچە ئىشلەيدۇ، قىش كىرىشى بىلەن ئات قورۇسىغا سولۇېتىلىدۇ. يەم - خەشەك بېرىدىغان، ھالىدىن خەۋەر ئالىدىغان ئادەم يوق. ئوت - چۆپمۇ بار - يوقنىڭ ئورنىدا بېرىلىدۇ. ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ۋاقتىغا كۆپرەك يەم - خەشەك ئېلىپ قالمىسا بولمايدۇغۇ.

بۇ ئاتلارنىڭ ھالىنى كۆرۈپ، بالىلار روھى چىقىپ كەتكەندەك تۇرۇپ قالدى.

— ھوي، نېمىگە ھاڭۇېقىپ تۇرۇشسەن! — چېكىش ئاقساقال ۋارقىرىدى، — سىلەر خىيالىڭلاردا بۇ يەردىن ماناس① نىڭ تۇلپارىنى ئەكېتىمىز دەپ ئويلىغانمىدىڭلار؟ ئاتلارنى بىر چەتتىنلا تۇتۇڭلار. يىگىرمە كۈنگە قالماي، بۇ ئاتلارنىڭ ئوينىقىشىپ تۇرغانلىقىنى كۆرىسىلەر، مېنىڭ گېپىمگە ئىشىنىڭلار! ئوت - چۆپ يېتەرلىك بولۇپ، ياخشى قارىساڭلارلا، مەسىلە يوق، ئاتلار تېزلا ئوڭشىلىپ كېتىدۇ. ئاتلار ئۆزىنى سەللا ئوڭشىۋالسا، قالغان ئىشلىرىڭلار يۇرۇشۇپ كېتىۋېرىدۇ.

— قېنى، بالىلار، ئاتلارنى تۇتۇڭلار، قالغان لازىملىق نەرسە-

① ماناس — قىرغىز مىللىتىنىڭ قەھرىمانلىق داستانى «ماناس» تىكى باش قەھرىمان.

لەرنى مەن تارقىتىپ بېرىمەن، — دېدى كولخوز رەئىسى، — كېلىڭلار، ھەربىرىڭلار تۆتىن ئات تۇتۇڭلار، قايسىسىغا كۆزۈڭلار چۈشسە شۇنى تۇتساڭلار بولىدۇ.

بۇ چاغدا، سۇلتانمۇرات خىيالىغا كەلتۈرمىگەن بىر ئىش بولۇپ قالدى. ئات قورۇسىدىكى قارانچۇقسىز، قۇرۇق ئۇستەخانىغا ئايلىنىپ قالغان ئاتلارنىڭ ئارىسىدا دادىسىنىڭ ئىككى ئېتى — چابدار بىلەن چوڭتورى يۈرەتتى. سۇلتانمۇرات باشتا مايلاپ قويغاندەك پارقىراپ تۇرغان تۇكلىرىدىن چابدارنى تونۇپ قالدى، ئارقىدىن ئىزدەپ يۈرۈپ چوڭتورىنى تاپتى. بۇ ئىككى ئاتنىڭ بېشى بۆلەكچە يوغان كۆرۈنەتتى، تۇكلىرى تەتۇر ئۆرۈلۈپ كەتكەن، پۇتلىرىدا گۆش دېگەن نەرسە يوق، دىرىلداپ تىترەپ تۇرىدۇ، شۇنداقلا ئىتتەرسە يىقىلىپ كېتىدىغاندەك كۆرۈنىدۇ. سۇلتانمۇرات ئۇلارنى كۆرۈپ ھەم ھەيران بولدى، ھەم خۇشال بولدى. دادىسى بىلەن شەھەرگە كىرگەن چاغدىكى مەنزىرە لاپپىدە كۆز ئالدىغا كەلدى. بۇ ئىككى ئات دادىسىنىڭ قولىدا چاغدا كۇچ ـ ماغدۇرى ئۇرغۇپ تۇراتتى، ھازىر قانداق ھالغا چۈشۈپ قالغان ـ ھە!

— قاراڭلار، بۇ يەردە دادامنىڭ ئىككى ئېتى بار ئىكەن ! — دېدى سۇلتانمۇرات ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ يېنىدىكى كولخوز رەئىسى بىلەن ئەترەت باشلىقىغا، — چابدار بىلەن چوڭتورى! قاراڭلار، ئاۋۇ شۇلار!

— راست، شۇئىكەن! بېكبايىنىڭ ئىككى ئېتى ئىكەن ! — دېدى چېكىش ئاقساقالمۇ.

— ئۇنداق بولسا سەن شۇلارنى تۇت ! داداڭنىڭ ئاتلىرىنى ئىشلەت، — دېدى كولخوز رەئىسى.

سۇلتانمۇرات دادىسىنىڭ ئاتلىرىدىن باشقا يەنە ئىككى ئات — چالقۇيروق بىلەن قاراگېرنى تاللىدى. تۆت ئات تاللاندى، ساپان تارتىشقا كېتىدىغان جابدۇقلارنىمۇ ئالدى. باشقا بالىلارمۇ تۆتتىن ئات تاللىدى.

مانا شۇنداق قىلىپ، مەكتەپتىن ئايرىۋېلىنغان بالىلار ئىشقا كىرىشىپ كەتتى. بۇ 1943 - يىلى قىشتىكى ئىشلار...

قىلىدىغان ئىش ناھايىتى كۆپ، ئويلىغىنىدىنمۇ كۆپ ئىدى. ئات قوروسىدىكى ئىشلارمۇ بالىلارغا يېتىپ ئاشاتتى. ئۇنى ئاز دېگەندەك، بالىلار يەنە ھەر كۈنى تۆمۈرچى دۇكىنىغا بېرىپ، بارچە تاغا ۋە ئۇنىڭ بىر پۇتى چولاق شاگىرتىغا ياردەملىشىپ ساپانلارنى رېمونت قىلىدۇ. ئۇلار مۇشۇ ساپانلارنىڭ پۇتۇشىگە قاراشلىق. ئىلگىرى كىرەكسىز تۆمۈر قاتاردا تاشلىۋېتىلگەن دېھقانچىلىق سايمانلىرى باشقىدىن تېرىپ كېلىنىپ، داتلىرى تازىلىنىپ رېمونت قىلىنىۋاتاتتى، چىشلىرى قايرىلىپ كەتكەن ساپانلارنى تەستە ئوڭشايتتى، تېرىپ كەلگەن تۆمۈر - تەرسەك-لەرنىڭ ھەممىسى كارغا كېلىۋەرمەيتتى، بىرەر ساپان پۇتكۈدەك ماتېرىيال يېغىۋالسا، بارچە تاغا ئالتۇن تېپىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ كېتەتتى. ھەر قېتىم ساپان چىشىنى ياساپ بولغاندا، ئۇ شاگىرتىنى ئۆگزىگە چىقىرىپ، ئات قوروسىدىكى بالىلارنى چاقىرتاتتى.

— ھوي بالىلار! — دەپ ۋارقىرايتتى ياش شاگىرت ئۆگزىگە چىقىپ، — تېز كېلىڭلار، ئۇستام سىلەرنى چاقىرىۋاتىدۇ!

بالىلار يۈگۈرۈپ كېلىشەتتى. شۇنىڭ بىلەن بارچە تاغا يېڭى سوقۇلغان، تېخى قىزىقى كەتمىگەن، قارامتۇل، ئېغىر ساپان چىشلىرىنى ئېلىپ ئۇلارغا كۆرسىتەتتى.

— مانا، سىناپ كۆر، — دەيتتى ئۇ نۆۋىتى كەلگەن بالىغا ساپان چىشىنى بېرىپ، — ئال، ئاپىرىپ ئۆزۈڭ سىناپ باق، قارا، چىرايلىقلىقىنى، ساپانغا ئورنىتىپ سىناپ كۆر، توپىغا قانداقراق ماڭىدىكىن؟ ۋاھ، مۇنداقمۇ چىرايلىق چىقامدۇ، خۇددى خۇدا قوشقان بىر جۈپلەردەك! ئىككى كۈنلا يەرگە سالساڭ، تاشكەنت ئەينىكىدەك پارقىراپ كېتىدۇ، ئۇ چاغدا ئۇنىڭدا مۇبا-رەك چىرايىڭنى كۆرسەڭمۇ بولىدۇ! ئۇنى سۈۋغات ئورنىدا قىزلارغا سۈۋغات قىلساڭمۇ بولىدۇ دېگىنە، قانداق دېدىم؟

ئەمازە، بۇ سوۋغات بىر ئۆمۈر ئىشلىتىشكە يېتىدۇ - دەپ ئەمدى ئۇنى ئۆز جايىغا قويۇپ قوي، ئېتىزغا چىققاندا كېلىپ ئېلىۋالسا بولىدۇ. شۇنداق بولسۇن، ئەمدى باشقىلارغا ياسايمەن، ھەربىر ئادەمگە ئۇچتىن ياساپ بېرىمەن، بىرمۇ ئادەمگە كەم بولمايدۇ. بىرلا ئۆزۈمگە يالغان چىش ياسۇېلىشنى ئۇقمايمەن، قالغىنى قولۇمدىن كېلىدۇ. ساپان چىشىنى ھەممىگىلارغا تەييارلاپ بېرىمەن، ئېتىزدا يەر ھەيدەۋاتقاندا، چوقۇم مەن قېرىنى ئەسلەپ قالىسىلەر، چۇنكى ساپان چىشى دېگەن ساپانىنىڭ جېنى. كونىلار ياخشى ئېيتقان، ساپان چىشى ئۆتكۇر بولسا يەر باغرىنى يارار، ساپان چىشى ناچار بولسا ئادەم باغرىنى يارار...

بارپى تاغا ئۇستا تۆمۇرچى، ئۆمرى تۆمۇرچىلىك بىلەن ئۆتكەن، شۇ ئازراق پو ئېتىپ قويىدىغىنىنى دېمىسە، قولىدىكى ھۇنىرىگە گەپ كەتمەيدۇ.

ئەتىرەت باشلىقى يەنە بالىلارنى دائىم ئات جابدۇقلىرىنى تەييارلايدىغان يەرگە ئەۋەتىپ تۇرىدۇ. ئۇ، بېرىپ ئات جابدۇقلىرىنى تەييارلاشقا يارەملىشىدىغان، جابدۇق بولمىسا، ئات ۋە ساپاللىرىنى تەييارلاشقا بولغىنى بىلەنمۇ بىكار، دەيدۇ. بۇ گېپىمۇ ئورۇنلۇق، شۇڭا، ھەربىر بالا جابدۇق تەييارلايدىغان ئۆيگە بېرىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئاتلىرىغا جابدۇق تىكىشكە يارەملىشىدۇ.

لېكىن، ئاساسلىق، ئەڭ مۇھىم ئىش ئۇلاغلارنى ياخشى بېقىش. بالىلار ئەتىگەندىن - كەچكىچە، ھەتتا يېرىم كېچىلەردىمۇ ئات قورۇسىدا ئالدىراش يۈرىدۇ. ئۇلار ئوقۇرغا ئەڭ ئاخىرقى قېتىملىق چۆپنى سېلىپ ئۆيگە قايتقىنىدا، ۋاقىت يېرىم كېچىدىن ئاشقان بولىدۇ. بارلىق تەييارلىق خىزمەتلىرىنى تېزرەك تۈگەتمەي بولمايدۇ.

ۋاقىت ناھايىتى قىس، بىرىنچى ئايمۇ ئاخىرلىشىپ قېلىۋاتاتتى. دېمەك، ئۇلاغلارنى ئىشقا سالىدىغانغا ئوتتۇز كۈن، ئەڭ كۆپ بولغاندىمۇ ئوتتۇز بەش كۈن ۋاقىت قالدى. بۇ ئۇلاغلارنىڭ ئەتىيازلىق تېرىلغۇغىچە كۈچ - ماغدۇرىغا كېلىش - كېلەلمەسلىكى

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

لىكى پۇتۇنلەي بالىلارنىڭ تىرىشچانلىقىغا باغلىق ئىدى. ئوقۇردا كېچە ـ كۈندۈز چۆپ بولۇشى كېرەك...

تىنالىيېفنىڭ پىلانى بويىچە، ئىككىنچى ئاينىڭ ئاخىرى قار ئېرىشى بىلەنلا، بالىلار ئاقسايغا ئاتلىنىدۇ. ئىلگىرى كىشىلەر ئاقسايدا تېرىقچىلىق قىلغان، ئاشلىق تېرىغان، كېيىن نېمىشقىدۇر ئۇ يەر تاشلىنىپ قالدى. بەلكىم ئاقساي كەنتىنىڭ بەك يىراق بولغانلىقى، ئادەمسىز چۆل بولغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق بولغاندۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇ يەرنىڭ كۆپ قىسمى بىنەم بولغاچقا، سۇغىرىش ئىمكانىيىتى يوق ئىدى... ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقالنىڭ سۆزلەپ بېرىشچە، دادىسى ئىلگىرى دائىم شۇنداق دەيدىكەن: ئاقسايغا تېرىقچىلىق قىلغان ئادەم بىر بولسا ئەسل ـ ۋەسلىدىن ئايرىلىپ تىلەمچىلىك قىلىدىغان ئورۇنغا چۈشۈپ قالىدۇ، بىر بولسا، ئاشلىقىنى يېغىشتۇرۇۋالماي، ئادەم يالالاشقا مەجبۇر بولىدۇ. چېكىش ئاقساقال دائىم، ئاقسايدىن مول ھوسۇل ئالىمەن دېگەن ئادەم ئالدى بىلەن ئۇرۇقنى يەرگە ۋاقتىدا سېلىۋېلىشى كېرەك، ئاندىن قالسا يامغۇرغا باغلىق، ھوسۇلنىڭ ئاز ـ كۆپ بولۇشىدا يامغۇرغا قارايدىغان گەپ، دەيدۇ.

ـــ ئۇرۇقنى يەرگە دەتىكام دەپلا چاچىدىغان گەپ، يەنە ئادەمدە ئاجايىپ زور ئۈمىد بولىدۇ، ـــ دەيتتى تىنالىيېف، ئۇ ئۆزىمۇ دەل مۇشۇنداق ئۈمىد بىلەن تەييارلىق قىلىۋاتىدۇ. ئاقسايدا يامغۇر ياخشى يېغىپ بەرسە، كۆپرەك ھوسۇل ئالسام دېگەن ئارزۇسى بار...

كۈنلەر بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ ئۆتۈپ كېتىۋاتىدۇ. ھەپتە ئاخىرىغا بارغاندا، ئۇلاغلار ئوبدانلا رەڭ تۇزۇپ، جانلىنىپ قالدى، ئەھۋال ياخشىلىنىۋاتاتتى. ھاۋا كۈندۈزى ئوبدانلا ئىللىپ قالغانىدى. قارا قىش ئەھۋالنىڭ چاتاقلىقىنى كۆرۈپ، ئاستا قايتىشنىڭ تەييارلىقىغا چۈشكەندەك قىلاتتى. شۇڭا، بالىلار ئاتلارنى كۈندۈزى لاپاس سىرتىغا ئاچىقىپ ئاپتاپلىق يەردە باقاتـ

تى. ئاپتاپ مالالارنىڭ ئىشتىهاسىنى ئاچىدۇ ھەم تېز سەمرىشىگە پايدىسى بار. ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتىنىڭ بەش ساپانلىق يىگىرمە ئېتى ئۈزۈن ئوقۇرنى ياقىلاپ تۇراتتى. ھەربىر بالا ئۆزىگە تەۋە تۆت ئاتنىڭ يېنىدا تۇرۇپ، كولخوز رەئىسى تىنالىيېفنىڭ ئەتىگەنلىك تەكشۈرۈشىنى ساقلاۋاتاتتى. «ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتى» دېگەن نامنى تىنالىيېف ئۇلارغا قويۇپ قويغان. شۇنىڭدىن باشلاپ، ئەترەت باشلىقى، ھارۋىكەش، ئات باققۇچىلار ئۇلارنى پاراشۇتچى ئەترەت، پاراشۇتچىلار دەپ چاقىرىدىغان، ئات، يەم ـ خەشەك ۋە ساپانلارنى ئاقساي ئېتى، ئاقساي يەم ـ خەشىكى، ئاقساي ساپىنى دەپ ئاتايدىغان بولدى. ھازىر كىشىلەر ئات قورۇسى تەرەپكە ئۆتۈپ قالسىلا، ئۇ يەرگە كېلىپ پاراشۇتچى ئەترەتنى كۆرۈپ كېتىدىغان بولدى. ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتى كەنتتىكى كىشىلەرنىڭ پاراڭ تېمىسىغا ئايلاندى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بېكباينىڭ ئوغلى سۇلتانمۇراتنى تىنالىيېف بۇ پاراشۇتچى ئەترەتكە باشلىق قىلىپ بېكىتكەنلىكىدىن ھەممە ئادەم خەۋەر تېپىپ بولغانىدى. بۇ ئىش ئاناتاينىڭ يېغىرىغا تەگكەن، ئۇ شۇ چاغدىلا قارشى تۇرۇپ:

ـــ سۇلتانمۇراتنى نېمىسىگە ئەترەت باشلىقى قىلغۇدەك؟ بۇنىڭدا بىزدىن پىكىر ئېلىشى كېرەك ئىدىغۇ! ـــ دېگەنىدى.

بۇ گەپ سۇلتانمۇراتنىڭ نەپسىگە ئېغىر كەلدى، ئۇ چىداپ تۇرالماي:

ـــ مەن مۇنداق ئەترەت باشلىقلىقى دېگەنگە خۇشتار ئەمەس، شۇنچىلىك ھەۋەس قىلسىڭ سەن بولۇۋال! ـــ دېدى.

ئەركىنبېك بىلەن قۇباتقۇل گەپكە ئارىلاشتى:

ـــ ئاناتاي، ئۇنداق كۆزى كىچىكلىك قىلمىغىن!

ـــ قانداق، چىدىماي قېلىۋاتامسەن؟ سۇلتانمۇراتنى ئەترەت باشلىقى دەپ ئېلان قىلىپ بولدى، ئەمدى بىزنىڭ باشلىقىمىز شۇ.

ئېرگېش قوپۇپ ئاناتاينىڭ دۇمبىقىنى چالدى:

ئۇيغۇر كتاب تورىدىن www.uyghurkitap.com

— ئەترەت باشلىقى بولۇشقا ئاناتاينىڭ قەيىرى توشمايدىكەن، كۇچ دېسە ئۇنىڭدا بار، شۇ بىرلا كەمچىلىكى سۇلتانمۇراتتىن پاكارراق. بىز مەكتەپتىكى چاغدا سىنىپ باشلىقىنى كوللېكتىپ سايلايتتۇق، بۇ يەردىمۇ شۇنداق قىلىش كېرەك ئىدى... بولمىسا، بۇ يەردە سۇلتانمۇراتنىڭ ئېتى ئۇلۇغ بولۇپ كېتىدۇ!

تىنالىيېۋ بۇ تالاش ـ تارتىشلارنى جىممىدە ئاڭلىدى، كېيىن بېشىنى چايقاپ كۇلۇمسىرەپ قويۇپ، چىرايىغا بىردىنلا جىددىي تۇس بەردى.

— بولدى، تالاشماڭلار! — دېدى ئۇ بۇيرۇق تەلەپپۇزىدا، — ھەممىڭلار بۇ يەرگە كېلىپ بىر قاتار بولۇپ تىزىلىڭلار. پاراشۇتچى ئەترەت ئىكەنسىلەر، ئىش ـ ھەرىكىتىڭلارمۇ شۇنىڭغا لايىق بولۇشى كېرەك. ئەمدى گېپىمگە قۇلاق سېلىڭلار، ئېسىڭلاردا بولسۇن، ئەترەت باشلىقىنى سايلام ئارقىلىق ئەمەس، يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەر بېكىتىدۇ.

— ئۇنداقتا يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرنى كىم بېكىتىدۇ؟ — ئېرگېش ئۇنىڭ گېپىنى بۆلدى.

— ئۇنىڭدىنمۇ يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەر بېكىتىدۇ!

ھەممەيلەننىڭ ئاغزى بېسىلدى.

— گېپىمگە قۇلاق سېلىڭلار، بالىلار، — كولخوز رەئىسى گېپىنى داۋاملاشتۇردى، — ھازىر ئۇرۇش دەۋرى، تۇرمۇش-مىزمۇ ئۇرۇش دەۋرىگە خاس بولىدۇ. ئېسىڭلاردا بولسۇن، مەن سىلەرگە كاللام بىلەن مەسئۇل بولىمەن. سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا ئىككى بالىنىڭ دادىسى ئۇرۇشتا قۇربان بولدى، ئۇچىڭلارنىڭ دادىسى ئالدىنقى سەپتە ئۇرۇش قىلىۋاتىدۇ. مەن ھاياتلار ۋە قۇربان بولغانلارنىڭ ئالدىدا سىلەرنىڭ ھەربىرىڭلارغا مەسئۇل بولۇشۇم كېرەك. مەن بۇ مەسئۇلىيەتنى ئۇستۇمگە ئالالايمەن، چۇنكى مەن سىلەرگە ئىشىنىمەن. سىلەر ساپانلارنى ئېلىپ يىراق ئاقسايغا ئاتلىنىسىلەر، خۇددى ئېيغىر ۋەزىپىنى ئۇستىگە ئالغان پاراشۇتچى ئەترەتتەك، ئۇ يەردە نۇرغۇن كېچە ـ كۇندۇز-

لەرنى ئۆتكۈزسىلەر. ئەگەر سىلەر مۇشۇنداق يوقىلاڭ ئىشلار ئۈچۈن قىزىرىشىپ، تاتىرىشىپ يۈرسەڭلار، ئۇ يەردە قانداق بىللە تۇرمۇش كەچۈرىسىلەر، قانداق ئىشلەيسىلەر؟

مانا شۇنداق قىلىپ ئۆز ۋاقتىدا پاراشۇتچى قىسمىدا تۇرغان، ئۈچىسىغا دائىم كۈل رەڭ ھەربىيچە پەلتو، بېشىغا كۈل رەڭ ھەربىيچە قۇلاقچا كىيىپ يۈرىدىغان، مۇرىسىدىن سومكىسى چۈشمەيدىغان كولخوز رەئىسى تىنالىيېف ئالدىدا تىزلىنىپ تۇرغان بالىلارغا يۈقىرىقى گەپلەرنى قىلدى. ئۇ تېخى ياش، لېكىن بىرنەچچە قوۋۇرغىسىدىن ئايرىلىپ قالغاچقا، بەدىنى سەل سىڭاريان بولۇپ قالغان، ئورۇق يۈزىدىن غەمكىنلىك كەتمەيدۇ.

كولخوز رەئىسى تىنالىيېف ئۆزى ئەترەت باشلىقى قىلىپ بېكىتكەن بېكباينىڭ ئوغلى سۇلتانمۇرات باشچىلىقىدىكى ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتىگە قاراپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— ئادەم، ئۇلاغ، ساپان ۋە ئات جابدۇقلىرىغا سەن مەسئۇل بولىسەن، — دېدى ئۇ سۇلتانمۇراتقا، — ئاقساينىڭ تېرىقچىلىق ئىشلىرىغىمۇ سەن مەسئۇل بولىسەن. مەسئۇل بولۇش دېگەنلىك، ۋەزىپىنى ئورۇنلاش دېگەنلىك. ئەگەر بۇ ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىساڭ، ئەترەت باشلىقلىقىغا باشقا بىرىنى قويىمەن. لېكىن، ھازىر ھېچكىمنىڭ ئۇنداق ـ مۇنداق گېپىنى ئاڭلىمايمەن.

ئاشۇ كۈنى، كولخوز رەئىسى تىنالىيېف ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتىگە ئات قورۇسى ئالدىدا يۈقىرىقى گەپلەرنى قىلدى.

بالىلار بىرخىل ساداقەتمەنلىك ۋە قايىللىق كەيپىياتى ئىچىدە تىنالىيېفقا قارىدى، ئۇ تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئورۇنلاشقا ئىرادىسى تېخىمۇ چىڭىدى. كولخوز رەئىسى ئۇلارنىڭ ئالدىدا تۇرىدۇ، گويا چاچلىرى ئۈچتەك ئاقارغان، چىرايى سۇرلۇك، ئۈچىسىغا ساۋۇت كىيگەن ماناستەك، بالىلار بولسا بىر قولىدا قالقان، بىر قولىدا قىلىچ تۇتقان، ماناسنىڭ سادىق سەپداشلىرىدەك ھەيۋەتلىك كۆرۈنىدۇ. لېكىن، ئېغىر ۋەزىپىنى ئورۇنلاپ، ماناسنىڭ ئۇمىدىنى ئاقلايدىغان شەرەپلىك ئەزىمەت زادى كىم؟

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

بىرىنچى شەرەپلىك ئەزىمەت سۇلتانمۇرات. ياش جەھەتتىن ئېيتقاندا، ئۇ ئەلۋەتتە ھەممىدىن چوڭ ئەمەس، لېكىن ئۇمۇ ئون بەش ياشقا توشتى. ئۇ ئەقىللىق، باتۇر بولغاچقا، ئەترەت باشلىقلىق ۋەزىپىسى ئۇنىڭغا ئارتىلغان. ئۇنىڭ دادىسى دۇنيادا ئەڭ ياخشى دادا، يىراق ئالدىنقى سەپتە قەھرىمانلارچە ئۇرۇش قىلىۋاتىدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ تۇلپارى چابدارنى سۇلتانمۇراتقا قالدۇرۇپ كەتتى. سۇلتانمۇراتنىڭ كىچىك ئىنىسى ھاجىمۇراتمۇ بار، بەزدە ئۇ ئاكىسىنىڭ چىشىغا تېگىپ قويسىمۇ، لېكىن سۇلتانمۇرات ئۇنى يەنىلا ناھايىتى ياخشى كۆرىدۇ. سۇلتانمۇرات بىر قىزغا ئىچىدە كۆيۈپ يۈرىدۇ، ئۇ قىز سىنىپ بويىچە ئەڭ چىرايلىق مىرزاگۇل. مىرزاگۇلنىڭ تەبەسسۇمى ئۇنىڭغا ھەرقانداق ئادەمنىڭكىدىنمۇ چىرايلىق كۆرۈنىدۇ. ئۇنىڭ ئۇستىخىنى تۇركىيە ئاق تېرەكلىرىدەك تۇز، تېرىسى ئاجايىپ سۈزۈك، كۆزلىرى تاغ چوققىسىدا كېچىدە يېنىۋاتقان گۈلخان...

شەرەپلىك ئەزىمەتلەرنىڭ ئىككىنچىسى ئاناتاي. پاراشۇتچى ئەترەتتە ئۇنىڭ يېشى ئەڭ چوڭ، ئون ئالتە ياشقا كىرىپ قالدى. ئۇنىڭ بويىنىڭ پاكارلىقىنى دېمىسە، باشقىلاردىن قېلىشمىغۇچىلىكى يوق، بالىلار ئىچىدە ئەڭ كۈچلۈكمۇ شۇ. ئۇ چەۋەندازلارنى دوراپ ئۆزىنىڭ ئېتىغا ئوقتورى دەپ نام قويۇۋالغان! ئۇنىڭ دادىسى يىراق ئالدىنقى سەپتە قان كېچىپ ئۇرۇش قىلىۋاتىدۇ. ئايدەك چىرايلىق مىرزاگۇلگە ئۇمۇ كۆيۈك، بۇ گۈزەل نازىنىنىڭ لەۋلىرىدىن شەربەت ئىچىشكە تەشنا...

شەرەپلىك ئەزىمەتلەرنىڭ ئۈچىنچىسى بوي - تۇرقى كېلىشكەن ئەركىنبېك. ئۇ ئۆيدىكى بالىلارنىڭ چوڭى. ئەركىنبېك دوستلۇققا يارايدۇ، ھېسسىياتنى قەدىرلەيدۇ. ئۇ پات - پاتلا ئازابلىق تىنىپ قويىدۇ، بەزىدە باشقىلاردىن يوشۇرۇنچە كۆز يېشى قىلىدۇ. ئۇنىڭ دادىسى موسكۋانى قوغداش ئۇرۇشىدا قەھرىمانلارچە قۇربان بولغان. ئەركىنبېكمۇ چەۋەندازلارنى دوراپ ئۆزىنىڭ ئېتىغا ئاق پايپاق دەپ نام قويۇۋالغان!

شەرەپلىك ئەزىمەتلەرنىڭ تۆتىنچىسى ئىرگىش. ئۇمۇ دوستلۇقىغا يارايدىغان بالا، ياخشى يولداش، ئون بەش ياشقا كىردى، ئۆز گېپىنى يورغىلىتىشقا ئامراق، تالاش ـ تارتىشتىن ئۆزىنى تارتمايدۇ، لېكىن ئىشنى جاي ـ جايىدا قىلىدۇ. ئۇنىڭ دادىسى ئالدىنقى سەپتە. ئۇمۇ چەۋەندازلارنى دوراپ ئۆزىنىڭ ئېتىغا ئالتۇن تۇياق دەپ نام قويۇۋالغان.

ئەزىمەتلەرنىڭ ئىچىدىكى بەشىنچىسى قۇباتقۇل. ئۇمۇ ئون بەش ياشقا كىردى، ئۆيدە بالىلارنىڭ چوڭى. ئۇنىڭ دادىسى يىراق ئالدىنقى سەپتىكى بېلورۇسىيە ئورمانلىقىدا قەھرىمانلارچە قۇربان بولغان. قۇباتقۇل ئەمگەكنى سۆيىدۇ، ئۆزىنىڭ ھەمراھلىرىغا ئوخشاش، يىپەك يال تۇلپارنى تولىمۇ ياخشى كۆرىدۇ!

تىنالىيېفنىڭ ئالدىدا تۇرغىنى مانا مۇشۇ بەش ئەزىمەت. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا ــ ئورۇق مۇرىلىرىنىڭ ئۇزۇن بويۇنلىرى كۆتۈرۈپ تۇرغان باشلىرىنىڭ ئارقىسىدا ئۇزۇن ئوقۇرنى بويلاپ ئۇلارنىڭ تۇلپارلىرى تۇرىدۇ. ھەربىر ساپان ئۇچۇن تۆت ئات، بەش ساپان ئۇچۇن يىگىرمە ئات تەييار. بالىلار بۇ ئاتلارنى ساپاغا قېتىپ يىراق ئاقسايغا ئاتلىنىدۇ...

ئۇلار ئاقسايغا بارىدۇ، قار ئېرىشكە باشلىغاندا ئاقسايغا بېرىپ تېرىقچىلىق قىلىدۇ! ئۇلار ئاقسايغا بارىدۇ، زېمىن نەپەسلىنىشكە باشلىغاندا، يەر باغرىغا ساپان سالىدۇ!

ئەتراپتىكى قېلىن قار تېخى ئېرىمىگەن بولسىمۇ، ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ۋاقتى قاش بىلەن كىرپىك ئارىلىقىدا قالدى. ھازىر ھەممە ئىش ئەتىيازلىق تېرىلغۇغا قارىتىلماقتا...

5

تېرىلغۇ ۋاقتى يېقىنلىشىپ كېلىۋاتىدۇ...

كىشىلەر ئاقسايغا باردىغان ئاتلارغا ھەرخىل ئىسىملارنى قويۇشۇۋالدى، بەزىلەر ئۇلارنى پاراشوتچى ئەترەتنىڭ ئاتلىرى دېيىشسە، بەزىلەر ئاقساي ئېتى دېيىشتى. لېكىن، مەيلى نېمىلا دېسۇن، ئىككى ھەپتىلەر باققاندىن كېيىن بۇ ئاتلارنىڭ يەم - خەشىكى، سۇيى كەڭتاشا، ئۇچىسىنى چوتكا بىلەن يۇيۇپ تۇرىدۇ، شۇڭا ئۇلارغا تېز ئەت قونىدۇ. ئۇلار ئۇزۇن ئوقۇرمەنلىڭ ئالدىدا دىڭ قۇلاقلىرىنى ئوينىتىپ تۇرىدۇ، كۆزلىرى نۇرلۇق، قارىسا ئادەمنىڭ ئامراقلىقى كېلىدۇ. ئاتنىڭ ھەقىقىي تەبىئىتى ئۇلارنىڭ بەدىنىدە ئويغانغان، ھەربىر ئات ئەسلىدىكى كۈچ - ماغدۇرىغا كەلگەنىدى، ئىلگىرىكى ئۇنداق - مۇنداق مىجەزلىرى يەنە پەيدا بولۇشقا باشلىغانىدى. بۇ ئاتلار ئۆزلىرىنىڭ يېڭى خوجايىنلىرىغا ئامراق بولۇپ قالدى، بالىلارنىڭ ئاۋازىنى ۋە ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلىسىلا، باشلىرىنى بۇراپ، ئىشەنچىنى بىلدۇرمەكچى بولغاندەك، سىلىق كالپۇكلىرىنى مىدىرلىتىدۇ، خۇددى مەشۇقنىڭ شۇنىرلىشىدەك يېقىملىق ئاۋاز چىقىرىدۇ. بالىلارمۇ ئاتلارغا شۇنداق ئۆگىنىپ قالدى، ئىشەنچلىكلا ئاتلارنىڭ ئاستىغا كىرىپ دېگۈدەك ئوينايدۇ، خوجايىنلارغا خاس تەلەپپۇزدا ۋارقىرايدۇ:

«ھەي، پۇتۇڭنى كۆتۈر، ئارقاڭغا چېكىن! توختا، توختا، ھوي ئەخمەق، نېمىگە ئالدىرايسەن! ئادەمگە نېمانچە سۈركىشىسەن، قارا بۇنىڭ قۇۋلۇقىنى! ئۇنداق ھېيىلىرىڭگە ئالدانمايمەن، بۇ يەردە يالغۇز سەنلا ئەمەس، باشقا ئاتلارمۇ بار!»

دەسلەپكى بىرنەچچە كۈندە، ئاتلار سۇغارغىلى ئېلىپ ماڭسا، تولىمۇ روھسىز، يەرنى ئاياپ دەسسەپ ماڭاتتى، كېيىن جانلىنىپ قالدى، بولۇپمۇ دەريادىن سۇ ئىچىپ قايتقاندا باشقىچە جانلىنىپ كېتەتتى. بالىلار ئۆزلىرىنىڭ تۇلپارلىرىغا مىنىپ، قالغانلىرىنى ھەيدەپ دەريا بويىغا باراتتى. سۇلتانمۇرات چابدارنى، ئاناتاي ئوقتورنى، ئەركىنبېك ئاق پايپاقنى، ئېرگېش ئالتۇن تۇياقنى، قۇباتقۇل يېپەك يالنى مىنەتتى. ئۇلار ئاتلارنى تۆت تەرەپتىن

قورشاپ، دەريا بويىغا ھەيدەپ ماڭاتتى.

ئات سۇغىرىدىغان يەرنى ياخشى تاللاش، تېيىلغاق بولماسلىقى كېرەك ئىدى. چۈنكى ئات جانىۋارلار سۇ ئىچىشنى تالىشىپ تۇرۇۋالىدۇ. شۇڭا، ئاۋۋال دەريا بويىدىكى مۇزلارنى چوقۇپ، بەك تېيىلغاق يەرلەرگە سامان چېچىشقا توغرا كېلىدۇ. قەھرىتان سوغۇق چاغلاردا تېخى مۇز ئۇستىدىن كاچكۇل ئاچمىسا بولمايدۇ. سۇلتانمۇرات بۇ ئىشقا دىجورنى تۇرغۇزدى، ئات سۇغىرىشنىڭ تەييارلىق خىزمىتىنى ھەربىر ئادەم نۆۋەت بىلەن قىلىدۇ.

ئاتلار بالىلارنىڭ كۆز - قۇلاق بولۇپ تۇرۇشىدا رەت - رېتى بىلەن، ئالدىرىماي سۇزۇك دەريا سۈيىنى ئىچىدۇ. دەريا سۈيى كاچكۇللاردىن يامراپ چىقىپ، تاشلار ئارىسىغا سىڭىپ، يەنە مۇز ئاستىغا كىرىپ كېتىدۇ، مۇزنىڭ ئاستى يۇزىگە شالاقلاپ ئۇرۇلۇپ تۇرىدۇ...

ئاتلار قۇياش نۇرى ئاستىدا خۇددى سۇنىڭ مۇز ئاستىدىكى شىلدىرلىغان ئاۋازىغا قۇلاق سېلىۋاتقاندەك، سۇدىن بىرنەچچە ئوتلاپ قويۇپ تۇرۇپ كېتىدۇ، سۇنى تويغۇچە ئىچىپ بولغاندىن كېيىن ئاستا ئارقىسىغا قايتىدۇ. قايتىدىغان يولدا، ئۇلار توختىماي پۇشقۇرۇپ، قۇيرۇقلىرىنى ئوينىتىپ قىيغىتىشىدۇ. بالىلار ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا چۇرقىرىشىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئات مىنىشتىكى ماھارەتلىرىنى نامايان قىلىشىدۇ.

ئارىدىن يەنە بىرنەچچە كۈن ئۆتتى. ھازىر كىشىلەر ئات قورۇسىغا ئالايىتەن كېلىپ پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ ئاتلىرىنى كۆرۈپ كېتىدىغان بولدى. بۇ يەردىكى ئاتلاردا ئۆزگىرىش چوڭ، خۇددى يېڭى ھاياتلىققا ئېرىشكەندەك ئىدى. يۇرتنىڭ ئاقساقاللىرى بۇ پۇرسەتنى ئۆتكۈزۈۋەتمەي مۇنازىرە قىلىشاتتى. ئىشچان، ياخشى ئادەمنىڭ قولىغا چۈشكەن ئات دۇنيادا مېھرىبانلىقنى ئەڭ چۈشىنىدىغان جانىۋارغا ئايلىنىدۇ. سەن ئۇنىڭغا شۇنچىكىم ياخشىلىق قىلساڭ، ئۇ ساڭا يۈز ھەسسىلەپ قايتۇ-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

رىدۇ، دېيىشىدۇ ئۇلار. ئۇلار يەنە ئات توغرۇلۇق نۇرغۇن رىۋايەت-لەرنى سۆزلىشىدۇ.

كولخوز رەئىسى تىنالىيېفلا بىر ئادەمنى ئالدىراپ ماختى-مايدۇ. ئۇ ئاتلارغا، بولۇپمۇ پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ ھەربىر ئەزاسىغا تەلەپچان كۆزلىرى بىلەن سەپسېلىپ قارايدۇ، ساپان، ئات جابدۇقلىرىنىڭ تەييارلىنىش ئەھۋالىنى قايتا - قايتا تەكشۈرىدۇ، ئەگەر بىرەر يالىنىڭ ئىشتىنىنىڭ تىزى يىرتىلىپ قالغانلىقىنى كۆرسە سوراققا تارتىدۇ: نېمىشقا يامىۋالمىدىڭ؟ ئاپاڭنىڭ ۋاقتى يەتمىسە، يېڭنىگە يىپنى ئۆتكۈزۈپ يامىۋېلىش قولۇڭدىن كەلمىدىمۇ؟ ئات كۆرپىلىرى قاچان تەييار بولىدۇ؟ ئات قورۇسىنى ئاقسايغا ئەكەتكىلى بولمايدۇ. ئاقساي دالاسى ناھايىتى سوغۇق. تېرىلغۇ ۋاقتىغا كۈنلەر ئاز قېلىۋاتىدۇ، قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى ھازىر قىلىۋالمىساق، ئاقسايغا بارغاندا پۇشايمان قىلىپ ئولتۇرىمىز... بەزىدە ئۇ يەم - خەشەكلەرنىڭ، بولۇپمۇ ئاقسايغا بارىدىغان ئاتلارنىڭ يەم - خەشەكلىرى تەييار بولمىغانلىقىنى كۆرسە، ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقال بىلەن ۋارقىرىشىپ كېتەتتى.

بالىلارنىڭ ئاپىلىرىدا ماختايدىغان گەپ يوق. ئۇلاردىن بۇگۈن بىرى، ئەتە يەنە بىرى كېلىپ يەتكۈچە زارلىنىدۇ: «مۇشۇنداقمۇ تارتقۇلۇق بولامدۇ! پاراشۇتچى ئەترەت، يەر ئېچىش دېگەنلەر زادى قانداق گەپ. ئەرلىرىمىز ئالدىنقى سەپكە كەتكەننى ئاز دەپ، ئەمدى بالىلىرىمىزنى ئەسكەرلەردەك يىغۋالغىنى نېمىسى. ئەتىدىن - كەچكىچە ئات ئايىغىدا پوق - سۈيدۈككە مىلىنىپ يۈرگەن، ئۆينىڭ ئىشلىرىغا قارىشىش يوق. ئۆيدە گۇڭۇر - مۇڭۇر ئولتۇرىدىغان ئادەمىمىزمۇ شۇلار ئىدى...» ئويلاپ باقسا، ئۇلارنىڭ گەپلىرىمۇ ئورۇنلۇق.

سۇلتانمۇرات ئەترەت باشلىقى بولغاندىن كېيىن تارتىدىغان جاپاسى ھەممىدىن كۆپ. ئۇ قالغان تۆت بالىغا مەسئۇل بولۇشى كېرەك، تېخىمۇ قىيىن بولغىنى، بۇ بالىلارنىڭ ئاپىلىرىغىمۇ

مەسئۇل بولۇشى كېرەك. ئاپىسى ئۇنىڭغا گەپ ئۆتكۈزەلمەي، ئاخىر ئۆز مەيلىگە قويۇۋەتتى: «داداڭ ئالدىنقى سەپتىن ساق - سالامەت قايتىپ كەلسە، سېنى ئۆزى يولغا سېلىۋالار. مەن سېنى باشقۇرالمىدىم. ھەي، بالا دېگەن. مېنىڭ كۆزۈم يۇمۇلغاندا بۇ ئىشلىرىڭغا پۇشايمان قىلىپ قالسەنغۇ...» بىچارە ئانا، بەك بىچارە! بىراق، سۇلتانمۇراتمۇ ئامالسىز، ئۇنىڭ ئورنىدا باشقىلار بولسىمۇ ئوخشاشلا شۇنداق قىلغان بولاتتى. پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ ھەربىر خادىمى تۆت ئاتقا مەسئۇل، يەنە قىلىشقا تېگىشلىك نۇرغۇن ئىشلار بار. ئاتلارغا يەم بەرمىسە، سۇغارمىسا، ئۇچىلەرنى تازىلاپ تۇرمىسا، يەم - خەشەك تەييارلىمىسا بولمىغان. بۇ ئىشلار توختىماي تەكرارلىنىپ تۇرىدۇ... يەنە ئاتلارنى پاكىز يۇيۇپ - تازىلاپ، يېغىرلىرىنى داۋالايدىغان گەپ. ئاتلار ئۇ يەر، بۇ يېرىنى سۈرۈپ يارىلاندۇرۇپلا يۈرىدۇ. يەرلىك مال دوختۇر ئۇلارغا ھەر خىل قويۇق - سۇيۇق دورىلارنى قالدۇرۇپ كەتتى. ئۇلار ئاتلارنى ئۆزى داۋالىشى كېرەك. ئات يېغىرلىرىغا ھەر كۈنى دورا چېپىپ تۇرمىسا ساقايتقىلى بولمايدۇ. ئات ھەرقانچە سېمىز بولغىنى بىلەنمۇ، بويۇنتۇرۇقنى يېغىر ئۇستىگە سالغىلى بولمايدۇغۇ. ئاتلارنىڭ بىرىمۇ ساق ئەمەس، بىرىنىڭ يانپىشى، يەنە بىرىنىڭ پۇتى يېغىر، ئات ئۆزىنى داۋالاۋاتقانىنى چۈشەنمەيدۇ، بالىلارنى ئۆزىگە يېقىن كەلتۈرمەيدۇ.

ئات سەمرىگەندىن كېيىن بىر جايدا ئۇزاق تۇرسا، پۇتى ئۇيۇشىدىغان بولۇپ قالىدۇ. شۇڭا، ھەر كۈنى ئېلىپ چىقىپ بىر - ئىككى سائەت ئايلاندۇرۇپ كېلىشكە توغرا كېلىدۇ. بولمىسا، ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقال ئېيتقاندەك: «ئات ساپانغا سېلىنغان ھامان بەدىنىدىن شۇرقىراپ تەر قۇيۇلىدۇ، ئاتنىڭ تۇگەشكىنى شۇ.» ئويلىمىغان يەردىن، دەل مۇشۇ ئات ئايلاندۇرۇپ كېلىش ئىشىدا ئادەمنىڭ نېرۋىسىغا تېگىدىغان بىر ئىش بولۇپ قالدى...

بىر كۈنى، ئۇلار بەشى ئۆزلىرىنىڭ «تۇلپار»لىرىغا مىنىپ،

ئايلاندۇرۇپ كەلگىلى سىرتقا چىقتى. سۇلتانمۇرات چابدارغا، ئاناتاي ئوقتورىغا، ئەركىنبەك ئاق پايپاقىغا، ئىرگىش ئالتۇن تۇياقىغا، قۇباتقۇل يىپەك يالغا مىندى. باشتا ئۇلار ئات قورۇسىنىڭ ئەتراپىنى بىر قۇر ئايلاندى، كېيىن چوڭ يولنى بويلاپ كەنت سىرتىغا چىقىپ، قارلىق دالادا ئاتلىرىنى قاتارتىپ ماڭدى. ھاۋا ئوچۇق، قۇياش پارلاپ تۇرىدۇ، ھاۋادا باھارنىڭ پۇرىقى بار. ئاپپاق قار بىلەن قاپلانغان تاغ چوققىلىرى تىمتاس، ئەينەكتەك پارقىراپ تۇرىدۇ، تاغ باغرىغا بىر تال چۈشەن قونسىمۇ، ئاۋازىنى ئېنىق ئاڭلىغىلى، ئۆزىنى ئېنىق كۆرگىلى بولىدۇ. قىشمۇ ئاخىرلىشىپ قاپتۇ، قۇياشنىڭ تەپتى خېلى بار.

ئاتلار ئۆزىنى ئالدىغا ئۇرۇپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭمۇ بەدەنلىرىنى راھەتلەندۇرۇپ، بىر قىيغىتۇالغۇسى كەلگەندۇر. بالىلار تىزگىنلەرنى بوش قويۇۋەتتى، ئاتلار قەدەملىرىنى تېزلەتتى، ئۇلارنىڭ تازا يايراپ بىر چېپىۋالغۇسى بار ئىدى. سۇلتانمۇرات ئالدىدا كېتىۋاتاتتى، ئاناتاي ئۇنىڭ ئارقىسىدا ئاتنى ھەدەپ دېۋەتەتتى:

«چۇ، چۇ، نېمىدېگەن قاشاڭ ئات بۇ!»

ئەترەت باشلىقى سۇلتانمۇرات ئاتلارنى چاپتۇرۇشقا رۇخسەت قىلمايدۇ. ئايلاندۇرۇپ كېلىش - چاپتۇرۇپ كېلىش دېگەنلىك ئەمەس - دە، ئات ئايلاندۇرۇپ كېلىشمۇ بىر خىزمەت، ئاتلارنى يەر ھەيدىگەندە قىينالمايدىغان قىلىپ چېنىقتۇرۇشتا ناھايىتى مۇھىم. بۇ پاراشۇتچى ئەترەت دالادا بىر قۇر ئايلىنىپ ئەمدىلا قايتايلى دەپ تۇرۇشىغا، تاغ تەرەپتىن ۋاراڭ - چۇرۇڭ ئاۋاز ئاڭلاندى. ئەسلىدە بالىلار مەكتەپتىن قايتقانىدى. ئوقۇغۇچىلار پاراشۇتچى ئەترەتنى كۆرۈپ، قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ تېخىمۇ چۇرقىراشقىلى تۇردى. پاراشۇتچى ئەترەتتىكىلەرمۇ ئۇلارغا قاراپ ۋارقىراپ، قول پۇلاڭلاتتى. توپ - توپ بولۇپ، ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلىشىپ كېلىۋاتقان ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە ئۇلارنىڭ يەتتىنچى يىللىقتىكى ساۋاقداشلىرى، يەنە باشقا يىللىقنىڭ ئوقۇغۇچىلە-

رىمۇ بار ئىدى. سۇلتانمۇرات بۇ ئوقۇغۇچىلار توپى ئىچىدىن مىرزاگۇلنى تونۇۋالدى، بىر قاراپلا تونۇۋالدى، قانداق تونۇۋال-غانلىقىنى ئۆزىمۇ دەپ بېرەلمەيدۇ. ئىشقىلىپ مىرزاگۇل ئۇلارنىڭ ئىچىدە بار. ئۇ مىرزاگۇلنى كىچىك ياغلىق ئىچىدە نۇر يىغىپ تۇرغان چىرايىدىن، كېلىشكەن ئۇستىخىنىدىن، مېڭە-شىدىن، ئاۋازىدىن تونۇۋالدى. مىرزاگۇلمۇ سۇلتانمۇراتنى تونۇ-غاندەك قىلدى. ئۇمۇ باشقا ساۋاقداشلىرى بىلەن بىللە سومكە-لىرىنى پۇلاڭلىتىپ ۋارقىرىغىنىچە تاغدىن پەسكە قاراپ يۇگۇ-رۇشكە باشلىدى، تېخى: «سۇلتانمۇرات!» دەپ ۋارقىرىغاندەكمۇ قىلدى. ئۇنىڭ غۇلاچلىرىنى كېرىپ ئۆزى تەرەپكە ئېتىلىپ كېلىۋاتقان ھالىتى سۇلتانمۇراتنىڭ مېڭىسىگە چوڭقۇر ئورناپ قالدى. ئۇ مۇشۇ بىرنەچچە كۈننى مىرزاگۇلنى سېغىنىش ئىچىدە ئۆتكۈزگەنلىكىنى بىردىنلا ھېس قىلدى... پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ھاياجان چۇلغىۋالغان سۇلتانمۇرات شۇ تاپتا ئۆزىنى دەھشەتلىك دولقۇنلار ئىچىدە سەزدى، ئۇ دولقۇنلار ئىچىدە كۆتۈرۈلۈپ - چۈشەتتى، پىرقىرايتتى...

بالىلار ئاتلىرىنىڭ قەدىمىنى ئىختىيارسىز تېزلەتتى، ئۇلار ساۋاقداشلىرى چۈشۈۋاتقان تاغ چوققىسىغا ئات سالغاندى. ئۇلار دالادىن تېزلا ئۆتۈپ يۇقىرىغا ئۆرلىدى. ئۇلار ئەسلىدە تاغنىڭ پەسرەك قاپتىلىنى بويلاپ مېڭىپ، ساۋاقداشلىرىغا بىر كۆرۈنۈش قىلىۋېتىپلا ئارقىسىغا قايتسا بولاتتى، سۇلتانمۇراتنىڭ ئويلى-غىنىمۇ شۇ ئىدى. لېكىن دەل شۇ چاغدا، ئاناتاي تۇيۇقسىزلا چۇلۇۋرنى شىلتىپ قالدى، ئۇنىڭ ئوقتورىسى بار كۈچى بىلەن يۇگۇردى.

— توختا، نەگە بارىسەن؟ توختا دەيمەن! — سۇلتانمۇرات ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ۋارقىرىدى، لېكىن ئاناتاي قۇلاق سالمىدى.

بۇ چاغدا سۇلتانمۇراتنىڭ كاللىسىدا بىر غەلىتە خىيال پەيدا بولدى: «ئۇ مىرزاگۇلنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى كۆرسەتمەكچى!» مۇشۇلارنى ئويلىغاندا، سۇلتانمۇرات يۈرىكىدىكى غەزەپنى

بىسۇالالمىدى، ئۇمۇ ئېتىنىڭ يالىغا باش قويۇپ، قىيقاس سالغىنىچە ئاناتاينىڭ ئارقىسىدىن ئېتىنى قويۇۋەتتى. ئاناتاي ئېتىنى قامچىلاپ، سۇرئىتىنى تېخىمۇ ئىتتىكلەتتى، ئىككىسى، مىرزاگۇلنىڭ يېنىغا كىم بالدۇر بارىدۇ، كىم ئەڭ باتۇر، كىم ئۇتۇپ چىقىدۇ، دېگەن سەۋدادا بەيگىنى باشلىۋەتتى. ئۇلار قۇيۇۇندەك چىقىپ كېتىۋاتىدۇ، يەنىلا چابدار يامان ئىكەن، دادىسىنىڭ ئۇنى ئالىي نەسىللىك تۇلپار دېگىنى بىكار ئەمەسكەن، سۇلتانمۇرات قۇيۇندەك مېڭىپ ئاناتايغا يېتىشتى، ئۇ كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا ساۋاقداشلىرىغا قارىدى، ساۋاقداشلىرى ئەمدى پەسكە چۈشۈشتىن توختىغان، ئورنىدا تۇرۇپ تۇيۇقسىز باشلانغان بۇ ئات بەيگىسىنى تاماشا قىلىۋاتاتتى، سۇلتانمۇرات ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مىرزاگۇلنىمۇ كۆرۈپ ئۇلگۈردى، ئۇنىڭ بۇ ئىشلىرى مىرزاگۇل ئۇچۇنغۇ! ساۋاقداشلىرى ئىچىدە مىرزاگۇل بولغاچقىلا، ئۇ دۇئىل تۇسىنى ئالغان بۇ مەيدانغا چۈشتى. ئۇ ئالدىغا ئۆتتى! ئۇ ئاناتاينى قوغلاپ يەتكەندە، مىرزاگۇلگە تېخىمۇ يېقىنلىشىش ئۇچۇن، ئاناتاينىڭ ئوستى تەرىپىگە ئۆتۇپ يۇگۇرگەنىدى، ئىككىسىنىڭ ئارىلىقى يېقىنلا ئىدى. تەلىيى بار ئىكەن، ئەگەر چابدار ئالدىغا ئۆتەلمىگەن بولسا، قانداق ئاقىۋەت كېلىپ چىقىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايتتى. چۇنكى سۇلتانمۇرات ئاناتاينى قوغلاپ يېتىپ، ئازراق ئالدىغا ئۆتۈشىگە، ئاناتايدىن چاتاق چىقتى، ئوقۇغۇچىلار چىرىدە چىرقىرىشىپ قالدى. سۇلتانمۇرات دەرھال تىزگىننى تارتىپ، ئارقىسىغا قارىدى، ئاناتاي ئارقىسىدا كۆرۇنمەيتتى. سۇلتانمۇرات ئۇچقاندەك كېتىۋاتقان ئاتنى تەستە توختىتىپ ئارقىسىغا بۇرۇلدى، شۇندىلا ئاناتاي مىنگەن ئوقتورنىڭ تاغدىن دومىلاپ كەتكەنلىكىنى كۆردى، قار ئوستىدە ئاتنىڭ دومىلىغان ئىزى قېلىپ قالغانىدى. ئاناتايمۇ بىر چەتكە دومىلاپ چۈشكەن ئورنىدىن تەستە تۇرۇۋاتاتتى، قالغانلار ئۇ تەرەپكە قاراپ يۇگۇرۇپ كېتىۋاتاتتى.

سۇلتانمۇراتنىڭ يۇرىكى جىغغىدە قىلىپ قالدى، دەرھال

ئاناتاينىڭ يېنىغا كەلدى، ئاناتاينىڭ قوللىرىدىكى قانىنى كۆرۈپ تېخىمۇ قورقۇپ كەتتى. دەل مۇشۇ چاغدا مىرزاگۇل ئىككىسىنىڭ كۆزلىرى ئۇچرىشىپ قالدى. مىرزاگۇلنىڭ چىرايىدا قان دىدارى قالمىغان، كۆزلىرىنى ۋەھىمە قاپلىغانىدى، لېكىن ئۇ يەنىلا شۇنداق چىرايلىق، شۇنداق سۆيۈملۈك كۆرۈنەتتى... ئاناتاي سەل ئېسىنى يىغىۋالغاندىن كېيىن پەس تەرەپتىكى قار ئىچىدە تېپىرلاۋاتقان ئوقتورىغا قاراپ يۈگۈردى. ئات چۈلۈۋۈرىغا يۆگىشىپ قالغانىدى. بۇ چاغدا پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ ئارقىدا قالغان ئەزالىرىمۇ يېتىپ كەلدى، ئۇلار بىرلىكتە ئاتنى يۆلەپ تۇرغۇزدى، سۇلتانمۇراتنىڭ قۇلىقىغا ئەنە شۇ چاغدىلا باشقىلارنىڭ گەپلىرى ئاڭلاندى، چوڭ ئىش يۈز بەرمىگەنلىكىنى چۈشەندى.

ئەزىمەتلەر مىرزاگۇلنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى كۆرسىتىپ قويماقچى بولۇپ ئېلىپ بارغان مۇسابىقە ئاخىرىدا ئۇلارنى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى، ھەممىسى خىجىللىق ئىچىدە مىرزاگۇلگە قاراپ قويۇشتى. ئەمدى ئات قورۇسىغا قايتمىسا بولمايتتى. ئۇلار ئالدىراپ كەينىگە قايتىشتى، ھەممەيلەننىڭ زۇۋانى تۇتۇلغانىدى. كەنتكە ئاز قالغاندىلا، ئەركىنبېك ئاناتاينىڭ ئېتىنىڭ ئاقساۋاتقانلىقىنى بايقاپ قالدى.

— توختا! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ، — نېمە قىلغىنىڭ بۇ، ئېتىڭنىڭ ئاقساۋاتقانلىقىنى سەزمىدىڭمۇ؟

— ئاقساۋاتامدۇ؟ — ئاناتاي ئەندىكىپ كەتتى.

— ئاقساۋاتىدۇ! ئەمەس، دەردى خېلى باردەك قىلىدۇ!

— ماڭدۇرۇپ باققىنا، — دېدى سۇلتانمۇرات ئاناتايغا، — بىز قاراپ باقايلى.

راست، ئوقتورى ئالدى ئوڭ پۇتىنى ئوبدانلا ئاياپ دەسسەۋاتاتتى. بالىلار ئۇ پۇتىنى تۇتۇپ باقتى، ئازراق ئىششىپ قاپتۇ. ماۋۇ چاتاقنى! بالىلار نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي قالدى. ئاتلارنى شۇنچە كۈنلەردىن بېرى كۆز قارىچۇقىدەك ئاسراپ بېقىپ كەلگەنىدى، تېرىلغۇ ۋاقتىغا ئاز قالغاندا ئەمدى بۇ ئىشنىڭ چىققىنى،

www.uyghurkitap.com

ننى. ئۇلارغمۇ ئاز، قېلىن قار بىلەن قاپلانغان تاغ باغرىدىمۇ بەيگىگە چۈشكەن بارمۇ؟ شۇنداق تېيىلىپلا كەتسە، تاغ باغرىغا دومىلاپ چۈشۈپ كېتىدىغان گەپ. ئەمەلىيەتتىمۇ شۇنداق بولدى، خۇداغا شۈكۈر، ئادەم يارىلانمىدى.

— ھەممىنى قىلغان سەن! — دېدى ئاناتاي تۇيۇقسىز قىزىرىپ ـ تاتىرىپ، — سەن ئارقامدىن قوغلىمىغان بولساڭ، مۇشۇ ئىش يوق!

— «توختا» دەپ شۇنچە ۋارقىرىسام ئاڭلىمىغان ئۆزۈڭغۇ!

— سەن نېمىشقا قوغلايسەن؟

— ئۆزۈڭ نېمىشقا يۈگۈرىسەن؟

ئۇلار بارغانسېرى قىزىشىپ، ياقىلىشىپ كەتكىلى تاس قالدى. ئاخىرىدا يەنىلا ئۆزلىرىنى بېسىۋېلىپ، ئاقساق ئاتنى يېتىلەپ ماڭدى، ھەممىسىنىڭ بېشى ساڭگىلىغان، بىر ئېغىز گەپ قىلمايتتى. ئۇلار ئاتلارنى ئوقۇر ئالدىغا باغلاپ قويۇشتى. ئەمدى قانداق قىلىشنى ھېچكىم بىلمەيتتى، ھەممىسىنىڭ چىرايىدا ۋەھىمە، ئۆزلىرىنى دالدىغا ئېلىشقا تىرىشاتتى. بۇنىڭ چوڭ گۇناھ ئىكەنلىكى ھەممەيلەنگە ئايان ئىدى.

— سەن بېرىپ بولغان ئەھۋالنى ئات باقارغا دېگىن، — دېدى بالىلار ئاناتايغا، — ئوقتورى ئاقساپ قالدى، قانداق قىلىمەن، دەپ سوراپ باققىن.

— نېمىشقا مەن بارغۇدەكمەن؟ بۇ مېنىڭ خاتالىقىم بولمىسا، — ئاناتاي ئۇنىمىدى، — بىزنىڭ ئەترەت باشلىقىمىز بار، بارسا شۇ بارسۇن!

ئۇلار يەنە تۇتۇشۇپ قالغىلى تاس قالدى. ئاناتاي خاتالىقىنى بوينىغا ئالاي دېمەيتتى. سۇلتانمۇرات ئاچچىقتىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالدى.

— ئادەم ئەمەسكەنسەن! — دېدى سۇلتانمۇرات ئۇنىڭغا ئۆڭۈپ، — گەپ دېسە ئاغزىڭدا شەھەر ئالسەن، ئەمدى كىچىكىنە ئىش چىقىپ قالسا ئۆزۈڭنى قاچۇرىدىغان يەر تاپالمايۋا-

تىسەن! سەن قورقۇۋاتىدۇ دەمسەن؟ بوپتۇ، بولغۇلۇق بولدى، ئەمىسە ئۆزۈم بېرىپ ئېيتاي.

ــ ئەلۋەتتە سەن بارىسەن ـ دە، سەن دېگەن ئەترەت باشلىقى تۇرساق، ــ ئاناتاي يەنىلا ئۆز گېپىنى يورغىلىتىۋاتاتتى.

سۇلتانمۇرات ئۆزىگە غەيرەت بېرىپ، ئات باقارغا بولغان ئىشنى ئەينەن سۆزلەپ بەردى. ئات باقارمۇ جىددىيلىشىپ قالدى، دەرھال ئات قورۇسىغا كېلىپ ئاتنى كۆردى. شۇنىڭ بىلەن، ئەنسىزچىلىك يەنە باشلاندى. تېرىقچىلىق باشلىنىدىغان چاغدا ساپان سۆرەيدىغان بىر ئاتنى يارىلاندۇرۇپ قويۇش ئوينىشىدىغان ئىش ئەمەس ـ دە. بۇ چاغدا ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقال ئات قورۇسىغا تۇيۇقسىز كېلىپ قالدى. ئۇ يۈز بەرگەن ئىشنى كىمدىندۇر ئاڭلاپ يېتىپ كەلگەنىدى. بۇ چاغدا ئات باقار ئوقتورىنىڭ پۇتىنىڭ چاتىقى قانچىلىك ئىكەنلىكىنى تەكشۈرۈۋاتاتتى. تۇيۇقسىز ئارقا تەرەپتىن ئاتنىڭ تۇياق ئاۋازى ئاڭلاندى، ھەممەيلەن ئارقىسىغا تەڭلا بۇرۇلۇپ قاراپ، ئاتلىق كېلىۋاتقان چېكىش ئاقساقالنى كۆردى، ئۇ زۇۋان سۆرمەي ئاتتىن چۈشتى، چىرايىدىن مۈز ياغدۇرۇپ ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلىپ غەزەپلىك ۋارقىرىدى:

ــ بۇ زادى قانداق ئىش؟

ــ ئاقساقال، ئاتنىڭ جاراھىتىنىڭ ئېغىر ـ يېنىكلىكىنى تەكشۈرۈۋاتىمەن.

ــ ھۇ تەكشۈرمەي قۇرۇپ كېتىش! ــ چېكىش ئاقساقال غەزەپتىن قىزىرىپ كەتكەنىدى، ــ ھازىرلا ھەممىڭنى ھەربىي سوتقا تاپشۇرۇپ بېرىمەن، بىرىڭنى قويماي ئېتىۋېتىش كېرەك!

چېكىش ئاقساقال قامچىسىنى ئوينىتىپ بالىلارغا ئېتىلدى، بالىلار تەرەپ ـ تەرەپكە پىتىراپ قېچىشتى. ئاقساقال بالىلارنى قوغلاپ باقتى، لېكىن بىرىنمۇ تۇتالمىدى، ئەكسىچە ئۆزىنىڭ دېمى كېسىلىپ، چىرايى كۆكىرىپ كەتتى، غەزىپى تېخىمۇ ئۆرلىدى، قامچىسىنى شىلتىپ تۇرۇپ ۋارقىرىدى:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ خەپ، ئاتىلارنى تۇتقۇزغان ئادەمىمىزنى قارا! بىر توپ بۇزغۇنچى ئۇنسۇرلار ئىكەنغۇ بۇ! ھەممىسىنى ئېتىۋېتىش كېرەك بۇ خەقنىڭ! كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرىمىز، بەرگەن يەم - خەشەكلىرىمىز بىكار بوپتۇ! ئەمدى نېمە بىلەن تېرىقچىلىق قىلىمىز؟

ئۇ پۈتۈن ئات قورۇسىنى بېشىغا كىيىپ ۋارقىراۋېتىپ، سۇلتانمۇراتقا دۇچ كېلىپ قالدى. بالىلارنىڭ ھەممىسى قېچىپ كەتكەن، بىر سۇلتانمۇرات قالغانىدى. قورقۇنىدىن ئۇنىڭمۇ چىرايىدا قان قالمىغان، كۆزلىرىنى پارقىراتقىنىچە ئاقساقالغا قاراپ تۇراتتى.

ـــ ھە، پارقىراپ تۇرىسەنغۇ! قايسى يۈزۈڭ بىلەن ماڭا قاراۋاتىسەن! ـــ ئاقساقال ئۆزىنى بېسۋالالماي ئۇنىڭ مۇرىسىگە بىر قامچا سالدى، قولىنى ئىككىنچى قېتىم كۆتۈرۈپ بېرىپ توختاپ قالدى، يەرنى تېپىپ تۇرۇپ غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدى،

ـــ قاچە، ئىتنىڭ بالىسى! قاچمامسەن، قاراپ تۇرىسەنغۇ! قاچ دەيمەن! بولمىسا قامچىنىڭ ئاستىدا ئۆلىسەن!

سۇلتانمۇرات ئۆزىنى سەل قاچۇرۇپ، قوللىرى بىلەن يۈزىنى توسۇدى، كۆزلىرى بولسا يەنىلا چېكىش ئاقساقالدا ئىدى. ئۇ قامچا يېسەمۇ دۇمبەمگە يەي دېگەن يەرگە كەلگەنىدى. قاچماسلىق كېرەك، چىداي، ھەرقانچە ئىش بولسىمۇ چىداي...

ـــ خەير، بوپتۇ، ـــ دېدى ئاقساقال تۈيۈقسىز. بالىنىڭ جاھىللىقى ئۇنى ھەيران قالدۇرغانىدى، ـــ داداڭ ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەندە ئەدىپىڭنى ئۆزى بېرەر. بۇ يەردە داداڭ بولغان تەقدىردىمۇ سېنى كەچۈرمىگەن بولاتتىم!

سۇلتانمۇرات ئۇندىمەي تۇراتتى. چېكىش ئاقساقال ئاچچىقىنى بېسۋالالماي، قوللىرىنى پۇلاڭلاتقىنىچە نېرى - بېرى ماڭاتتى.

ـــ قاچ دېسە پارقىراپ تۇرغىنىنى بۇنىڭ! قاچساڭ تۇتالايتتىمۇ سېنى! بۇ قېرى جېنىم بىلەن قانداق تۇتاتتىم! يۈزۈمنى

قىلىپ بولسىمۇ قېچىپ قويساڭ بولمامدۇ، مېنى مۇنداق بوغۇل-
دۇرغۇچە! قامچا بىلەن تازا ساۋاي دېسەم، كىيىمىڭ يېلىڭ، بەدە-
نىڭدىمۇ توزۇڭ گۆش يوق، كۆتۈرەلمەيسەن! بولمىسا، جېنىڭدىن
ئۆتكۈدەك بىر ساۋىماقچىدىم! بولدى، مەن قېرىنى كەچۈر، داداڭ
قايتىپ كەلگەندە ئۆچۈڭلارنى ئېلىۋالارسىلەر. شۇنداق بولسۇن،
ئەمدى ماڭا سۆزلەپ بەر، ئاتنى قانداق قىلىپ يارىلاندۇ-
رۇۋالدىڭلار؟ ...

مانا بۇ ئاشۇ كۈنى يۈز بەرگەن ئىشنىڭ جەريانى. سۈلتانمۇرات
بىرمۇنچە ئاھانەت ئاڭلىۋالدى. خوپ بولدى، چېكىش ئاقساقال
ئۇنى كېلىشتۈرۈپ بىرنەچچە قامچا سالغان بولسا توغرا بولاتتى.
شۇنچە سىڭدۈرگەن ئەجىر بىكار كەتتى، بىر ئاقساق ئاتنى نېمە-
گە ئىشلەتكىلى بولىدۇ؟ سويۇپ يەۋەتسە بولىدۇ شۇ. لېكىن،
ساپانغا قېتىشقا تەييارلانغان بۇ ئاتنى سويۇشقا كىمنىڭ قولى
بارىدۇ؟ بىرلا ئۆمىد، چېكىش ئاقساقال ۋە ئاتنىڭ تىلىنى بىلە-
دىغانلارنىڭ ئېيتىشىچە، ئاتنىڭ جاراھىتى ئېغىر ئەمەسكەن،
كېيىن ئۇلار ئوقتورىنى بىر بوۋاينىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ بەردى. بۇ
بوۋاي ئات داۋالاشقا ناھايىتى ئۇستا ئىدى. ئۇلار يەم - خەشەك-
لەرنىمۇ ئاپىرىپ بەردى، قاراشقا ھەر كۈنى ئادەم ئەۋەتىپ
تۇردى. بالىلارنىڭ تەلىيى بار ئىكەن، ئوقتورى بەش - ئالتە
كۈنلەردىن كېيىن ئۆزىنىڭ توپىغا قايتىپ كەلدى، شۇنىڭ بىلەن
بۇ ئىش بېسىققان بولدى.

ئىشقىلىپ، ئۇ بىر كۆڭۈلسىز ھەپتە بولدى. سۈلتانمۇراتنىڭ
ئاپىسى يەنە ئاغرىپ قالدى. باشتا سەل ئەلەك - سەلەك بولۇپ
يۈردى، كېيىن قىزىتمىسى ئۆرلەپ ئورۇن تۈتۈپ يېتىپ قالدى.
سۈلتانمۇرات ئامالسىز ئەترەتتىن ئايرىلىپ، ئاپىسى ۋە ئىنى -
سىڭىللىرىغا قاراشقا مەجبۇر بولدى. ئۇ مانا ئەمدى دىققەت
قىلدى، ئۆي دېگەن ۋەيرانچىلىق، نامراتلىق بېسىپ كېتىپتۇ.
دادىسى ئالدىنقى سەپكە ماڭغاندا، ئۆيدە ئونغا يېقىن قوي بار
ئىدى، ھازىر بىرىمۇ يوق، ئىككىسىنى سويۇپ يەۋەتكەن، قالغان-

لىرىنى سېتىپ قەرز تۆلىدى، ئۇرۇش بېجى ۋە باشقا باجلارنى تاپشۇردى. ھەر ھالدا بىر ئېنىكى بار، يېلىنى چىڭقىلىپ قاپتۇ، بوغاز ئوخشايدۇ. يەنە ھاجمۇراتنىڭ ئەتىدىن - كەچكىچە ئۆينىڭ ئارقىسىدا ئوتلاپ يۈرىدىغان ئېشىكى بار. ئۇلارنىڭ ئۆيىدىكى بارلىق مال - ۋاران مانا مۇشۇ. ھويلىدا مۇشۇ جانىۋارلارغا بەرگۈدەكمۇ ئوت - سامان يوق. لاپاس ئۈستىدە شۇ ئازراق قوناق شېخى تۇرىدۇ. قىش سوزۇلۇپ كەتمىسىلا، ئېنەك تۇغقاندا ئوبدانراق بېقىۋالغۇدەك يەم - خەشەك ئاشىدۇ، ئەگەر قىش سوزۇلۇپ كەتسە، ئەھۋال چاتاق. ئېشەكقۇ ھويلا ئەتراپىدىكى چاۋا - چاتقاللارنى يېسىمۇ كۈنى ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئۆيگە قالايدىغان نەرسىمۇ ئاخىرلىشىپ قالدى، تېزەكقۇ تۈگىدى، ئوتۇن - ياغاچ-مۇ بىرنەچچە كۈن يەتكۈدەكلا قالدى. ئەمدى كۈنلەرنى قانداق ئۆتكۈزىدىغان گەپكىنتاك؟ ھەتتا ئۆي باقىدىغان ئىت ئاقتۆشمۇ سالپىيىپ يۈرىدۇ. سۇلتانمۇراتنىڭ خىجىللىقتىن بېشى ساڭگىلاپ كەتتى. ئۇئاقسايغا بارىدىغانىنىڭ تەييارلىقى بىلەن ئەتىدىن - كەچكىچە ئات قوروسىدا يۈرۈپ، ئۆي بىلەن كارى بولماپتۇ. دادىسى ئۆيدە چاغدا ھويلا - ئارانلار مۇشۇنداقمىدى؟ دادىسى ئوت - چۆپ دېگەننى يېتىپ ئاشقۇدەك يىغۋالاتتى، ئوتۇن - ياغىچىمۇ ئېشىپ تۇراتتى. قايسىبىرىنى سۆزلىسۇن، ئىشقىلىپ، دادىسى بار چاغدا ئىشلار باشقىچە ئىدى، ھەممە ئىش جاي - جايىدا، ئېدىتلىق، تۇرمۇش كۆڭۈللۈك. ئۇلارنىڭ ئائىلىسىلا ئەمەس، ھەممە يەر — پۈتۈن دۇنيا شۇنداق كۆڭۈللۈك بىلىنەتتى. مانا ھازىر ئۇلارنىڭ ھويلىسى يوپۇرمىقى تۆكۈلۈپ كەتكەن دەرەخلىكتەك چۆلدەرەپ قاپتۇ. كەنت يەنە شۇ كەنت، يوللار، ئۆيلەر يەنە شۇ بۇرۇنقى پېتى، لېكىن دادىسى بار چاغدىكىگە تۇيتىن ئوخشىمايدۇ، ھەتتا ئۇلارنىڭ ئۆيىنىڭ ئارقىسىدىكى يولدىن ئۆتكەن ھارۋىلارنىڭ ئاۋازىمۇ دادىسى بار چاغدىكىگە ئوخشىمايدۇ. ئوخشاش ھارۋا، ئوخشاش يول، لېكىن دادىسى ھارۋا ھەيدەپ ئۆتكەن چاغدىكىدەك كۆڭۈللۈك ئاڭلانمايدۇ...

جامبۇلغا بېرىپ كەلگەنلەر دائىم، شەھەردە نەرسە ـ كېرەك-لەر زەھەردەك قىممەت ئىكەن، ئادەم ئاچ قالىدۇ، ھاۋاسىمۇ ئادەمنىڭ ئىچىنى سىقىدۇ، بارغان ئادەم قايتقۇچە ئالدىراپ كېتىدۇ، دەيدىغان بولدى. قارىغاندا، شەھەرمۇ دادىسى بىلەن كىرگەن چاغدىكىگە ئوخشىماي قالغان ئوخشايدۇ.

نېمىشقا مۇنداق بولىدۇ؟ ئەسلىدە ئاتا بولمىغان ئۆيدە بەرد-كەتمۇ بولمايدىكەن... ھازىر ئۇ قەيەردىدۇر؟ قانداق تۇرۇۋاتقاندۇر؟ خەت ـ خەۋەر ئۇزۇلۇپ قالغىلى بىر يېرىم ئاي بولدى. سۇلتانمۇرات ئاپىسىنى غەمدىن خالاس قىلىش ئۈچۈن: خەت يېرىم يولدا توسۇلۇپ قېلىشى مۇمكىن، بولۇپمۇ ئالدىنقى سەپتىن كېلىدىغان خەتلەردە مۇنداق ئەھۋاللار دائىم كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ، بەلكىم ئۇرۇش جىددىي بولسا، خەت يېزىشقا ۋاقتى يەتمىگەندۇر دەپ قويياتتى. لېكىن، ئادەمنىڭ ئەنسىرەيدىغىنى، چۈي قانىلى تەرەپتىن خەت ـ خەۋەر بولمىسا، چوڭ ئىش يوق، ئالدىنقى سەپتىن خەت ـ خەۋەر كەلمىسە، ئىشنىڭ چاتاق بولغىنى شۇ. ئاپىسى بولسۇن ياكى بالىلىرى بولسۇن، ھەممىسىنىڭ غېمى مۇشۇنىڭدا.

ئالدىنقى كۈنى، تاڭ ئەمدىلا يورۇشىغا ئىت تۈيۇقسىز قاۋاپ كەتتى، كېيىن كىمگىدۇر ئەركىلەپ غىڭشىغان ئاۋازى ئاڭلاندى، ئارقىدىنلا كىمدۇر دېرىزە چەكتى. كېسەل ئازابىدا ياتقان ئانا ئىتتىك ئورنىدىن تۇرۇپ كارىۋاتتىن چۈشتى، ئاڭغىچە سۇلتان-مۇراتمۇ دېرىزە ئالدىغا يۈگۈرۈپ باردى. دېرىزە سىرتىدا بىرى تۇراتتى. ئانا بىر قاراپلا ئۇنى تونۇدى.

ـــ نۇرغازى تاغاڭلار ئىكەن، ـــ دېدى ئانا ئوغلىغا، ـــ ئىشىكنى ئاچقىن، ـــ ئۇ يەنە كارىۋىتىغا بېرىپ ياتتى، سوغۇق-تىن چىشلىرى كاسىلدايتتى.

ئاپىسىنىڭ ئاكىسى نۇرغازى تاغا تاغ ئىچىدە ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ ئۆمرى يېقىن ئەتراپتىكى بىر چارۋىچىلىق مەيدانىدا قوي بېقىش بىلەن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ يېشى بىر يەرگە بېرىپ قالغان

بولسمۇ، ئۇرۇشقا قاتنىشىشقا تىزىمغا ئالدۇرۇپ قىسمغا قوشۇلغاندى، لېكىن جامبۇلغا بارغاندا بىرنەچچە مالچى بىلەن قايتۇرۇۋەتتى. مالچىلارنىڭ ھەممىسى ئۇرۇشقا كەتسە، مالنى كىم باقىدۇ؟ ياخشى يېرى، نۇرغازى تاغىنىڭ ئۆيى سۇلتان-مۇراتلارنىڭ ئۆيىگە يىراق ئەمەس، كۈن ئارىلاپ دېگۈدەك كېلىپ تۇرىدۇ. بۇ قېتىممۇ سىڭلىسىنىڭ ئاغرىپ قالغانلىقىنى ئاڭلاپ، قويلىرىنى قورۇسىغا سولۇۋېتىپ، كېچىلەپ بۇ يەرگە يېتىپ كەلگەندى. ئۇ بۇ يەردە ئۇزاق تۇرالمايدۇ، بالدۇرراق قايتىمسا بولمايدۇ.

نۇرغازى تاغىنىڭ چىرايىدىن ھارغىنلىق چىقىپ تۇرىدۇ، تېرە جۇۋىسىغا قىروۋ باغلاپ كەتكەن، بېشىغا تۇلكە تېرىسىدىن تىكىلگەن قۇلاقچا، پۇتىغا پىيما كىيۋالغاندى. ئۇ ئۆيگە كىرگەندە، بەستلىك بەدىنى قويلارنىڭ ھىدى ۋە سوغۇق ھاۋانى بىللە ئەكىردى، ئۆي ئىچى بىردىنلا ئاۋاتلىشىپ، جانلىنىپ كەتتى. نۇرغازى تاغا جۇۋىسىنى سېلىپ، سىڭلىسىنىڭ كارىۋىتى يېنىغا بېرىپ ئولتۇردى، قاۋۇل، قاتاڭغۇر قوللىرى بىلەن سىڭلىسىنىڭ ئىنچىكە بېغىشىنى تۇتتى، زېھنىنى يىغىپ، تومۇرىنى خېلى ئۇزاق تۇتتى. ئۇ بىرنېمىنى بىلگەندەك قىلاتتى، يۆتىلىپ قويۇپ، خىيال ئىچىدە بۇرۇتلىرىنى سىلىدى، كۇلۇمسىرەپ تۇرۇپ سۇلتانمۇراتقا ئېغىز ئاچتى:

— چوڭ ئىش يوق. ئاپاڭ سوغۇق ئەڭگىز بولۇپ كېتىپتۇ. بىلگەندەك ئازراق گۆش بىلەن قۇيرۇق ماي ئالغاچ كەپتەكەنمەن... سىڭلىم، شورپا سېلىپ ئىچىپ، ئوبدان بىر تەرلىنىپ باققىن، — ئۇ يەنە سۇلتانمۇراتقا قارىدى، — سۇلتانمۇرات، غانجۇغىدىكى خۇرجۇندا نەرسە ـ كېرەكلەر بار، بۇ يەرگە ئەكىرىگىن، خۇرجۇننى ھازىرلا بوشتىپ بەرگىن... مالالارنى سولاپ قويۇپ كەلگەن، ھازىرلا قايتىمسام بولمايدۇ.

ئاپىسى بىلەن تاغىسى پاراڭلىشىۋاتقاندا، سۇلتانمۇرات ئوت قالاپ، بىر چەينەك چاي دەملىدى. ئاڭغىچە ئىنىسى بىلەن

سۈكۈللىرىمۇ ئويغاندى. ئۇلار كىيىملىرىنىمۇ كىيمەي تاغىسىغا ياماشتى. تاغىسى ئۇلارنى جۇۋىسىغا يۆگەپ يېنىغا ئولتۇرغۇزدى، لېكىن ئۇلار جىم ئولتۇرماي، تاغىسىنىڭ قۇچىقىغا چىقىۋالدى، بويۇنلىرىدىن قۇچاقلىدى. تاغىسى بەكرەك ئامراق ھاجىمۇرات ئۇچىنچى يىللىقتا ئوقۇۋاتقىنىغا قارىماي، شۇ تاپتا كىچىك بالىلاردەك تاغىسىغا سۇركىشەتتى. ئۇ تاغىسىنىڭ قۇلاقچىسىنى كىيىپ، قامچىسىنى قولىغا ئېلىۋالغان، خۇددى چەۋەندازنىڭ ئۆزى، تاغىسىنىڭ بوينىغا مىنىۋالغاندى.

ـــ تۆگىدەك تۇرۇپ ئىزا تارتمايدىكەنسەن، تاغامنىڭ بوينىدىن چۈش! ـــ سۇلتانمۇرات ئۇنى تارتقۇچلىدى. لېكىن، تاغىسى ئۇنى توسۇدى:

ـــ بولدى، قويۇپ بەر، بىردەم ئوينىۋالسۇن.

ئۇ كۇنى ئەتىگەندە ئۆيئىچىنى خۇشاللىق قاپلىدى. مەكتەپكە ماڭىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالغان بولسىمۇ، ھاجىمۇرات ئورنىدىن قىمىرلاي دېمەيتتى. ئاپىسى گەپ قىلىپ باقتى، لېكىن ئۇ تاغىسىنى چۆرگىلەپ كېتەلمەيتتى. ئاخىر تاغىسى ئۆزى گەپ قىلىپ يۇرۇپ، كىيىملىرىنى كىيگۈزدى، سۇلتانمۇرات ئۇنى قولىدىن تارتىپ ھويلىغا ئاچىقتى، ھاجىمۇرات يەنىلا ماڭغىلى ئۇنىماي يىغىنى سالدى، ئاخىرىدا مەكتەپكە يىغلاپ كەتتى. ھەممەيلەننىڭ ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ قالدى.

نۇرغازى تاغا خاپا بولدى.

ـــ ئۇنىڭ چىشىغا تەگمىسەك بولمامدۇ!... ـــ نۇرغازى تاغا سۇلتانمۇراتقا ئالايدى.

ـــ ياق، تاغا، ئۇنى ھېچنېمە قىلمىدىم.

ـــ ئەمىسە ئۇ نېمانچە يىغلايدۇ؟

ـــ سۇلتانمۇرات ئۇنىڭغا تەككىنى يوق، ـــ ئانا ياستۇقتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ سۇلتانمۇراتنى ئاقلىدى، ـــ بىچارە بالام دادىسىنى سېغىنىپ كەتكەن گەپ. بالىلار دادىسىنى سېغىنغاچقا ساڭا يېپىشىپ كېتىۋاتىدۇ، ئاكا، ئۇنىڭ يولىغا قاراپ ھەممە-

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurktap.com

مىزنىڭ كۆزى تېشىلەي دېدى. يا بىرەر پارچە خېتى بولسىچۇ كاشكى، ئىككى ئاي بولۇپ قالدى، ھېچقانداق خەت ـ خەۋىرى يوق...

ـــ كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما، ـــ نۇرغازى تاغا سىڭلىسىغا تەسەللى بەردى، ـــ بالىلىرىڭ ئۈچۈن ئۆزۈڭنى ئايىمىساڭ بولمايدۇ. بەزىلەرنى ئۆلۈپتۇ دەيدۇ، لېكىن بىرەر ـ يېرىم يىلدىن كېيىن يەنە خەت كېلىپ قالىدۇ. ھەي، ئۇرۇش دېگەنگە ئامال يوق...

سۇلتانمۇرات مۇشۇ قېتىم ئاپىسىنى بېقىش جەريانىدا ئاتـ-سىز ئۆينىڭ قانچىلىك كۆڭۈلسىز بولىدىغانلىقىنى ھەقىقىي ھېس قىلدى. ئەگەر ئۇ ھاجىمۇراتتىن كېچىك بولغان بولسا، قانغۇچە يىغلىۋالغان، يىغلىغىنىچە سىرتقا چىقىپ، نە ـ نەلەرگە كەتكەن بولاتتى. ئۇنىڭ بىرلا ئارزۇسى بار، دادىسى ھازىرچە قايتىپ كېلەلمىسىمۇ، ئۇنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى بىلىۋالسا خاتىرجەم بولاتتى، ئۇنىڭ قايتىپ كېلىشىنى سەۋرچانلىق بىلەن ساقلايتتى. ئۇ ئىڭكامال مۇئەللىمنىڭ كۆڭلىنى مانا ئەمدى ھەقىقىي چۈشەندى.

بىر كۈنى، ئىڭكامال مۇئەللىم ئات قورۇسىغا كەلگەندى. ئۇ ھارۋىكەشنىڭ ھارۋىنى قېتىپ، ئۆزىنى مەھەللىسىگە ئاپىرىپ قويۇشىنى ساقلاۋاتاتتى. ئۇ بەدىنىگە يەنىلا ئاشۇ قوپال توقۇلغان تۈت شالنى ئورىۋالغان، ئۆرۈلۈپ چۈشەي دەپ تۇرغان ئىشىك يېنىدا تۇراتتى، چىرايىنىڭ خۇنى يوق، كۆزلىرىدىن غەمكىنلىك چىقىپ تۇراتتى. ئارىدىن بىر كۈن ئۆتۈپ، مۇئەللىم ئات قورۇ-سىدا باشقىچە بىر قىياپەتتە پەيدا بولدى، توغرىسىنى ئېيتساق، ئۇ ئەسلىي قىياپىتىگە قايتقانىدى، يۈزىدىكى قورۇقلارمۇ ئازىيىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ تۇرمۇش ۋە ئىشلە-رىنى ئىنچىكىلەپ سورىدى. سۇلتانمۇرات ئۇنى باشلاپ، پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ ئاتلىرىنى كۆرسەتتى.

ـــ قاراڭ، ئىڭكامال مۇئەللىم، ئاۋۇ ئوقۇرنىڭ يېنىدا

تۇرغانلار بىزنىڭ ئاتلار!

— ياخشى ئاتلار ئىكەن، كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ، ئوبدان بېقىپ-سىلەر، — ئىگىكامال مۇئەللىم ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشىنى ماختىدى.

— بۇ ئاتلارنىڭ بۇرۇنقى ئەپتىنى كۆرمىدىڭىز، — دېدى سۇلتانمۇرات، — ئورۇقتىن - ئورۇق، يېغىر بېسىپ كەتكەن، يەرنى دەسسەپ تۇرغۇدەك ماغدۇرى يوق ئىدى. لېكىن ھازىرچۇ، قارىساق ئۆزىمىزنىڭمۇ ئىشەنگۈسى كەلمەيدۇ. ئىگىكامال مۇئەللىم، قارىڭ، ئاۋۇ مېنىڭ چابدار ئېتىم، قانداق، قاۋۇلمىكەن؟ ئۇ ئىلگىرى دادام ئىشلەتكەن ئات، بۇنى ئاق پايپاق دەيمىز، ئاۋۇسى يەل تاپان...

ئۇ مۇئەللىمنى ئات جابدۇقلىرىنى تىكىدىغان يەرگىمۇ ئېلىپ باردى. ئات جابدۇقلىرى ئاچقىپ ئىشلەتسىلا بولىدىغان قىلىپ تەييارلاپ قويۇلغانىدى. ئاندىن ساپانلارنىڭ يېنىغا باردى. ھەممە نەرسە تەييار بولۇپ بوپتۇ، تېرىقچىلىقنى باشلاشقىلا قاراشلىق قاپتۇ.

ئىگىكامال مۇئەللىم بۇلارنى كۆرۈپ ناھايىتى رازى بولدى. ئۇ قايتىدىغان چاغدا سۇلتانمۇراتقا شۇنداق دېدى:

— دەسلەپتە سىلەرنى ئوقۇشتىن توختىتىپ، ئىشلەپچىقىرىشقا سالىدىغىنىنى ئاڭلاپ خاتىرجەم بولالمىغان، ئىچىمدە قوشۇلمىغانىدىم، ھازىر قارىسام، ئوقۇغۇچىلىرىم قۇربان بەرگىنىگە لايىق نەتىجە قازىنىپتۇ. قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ئۇرۇش مەيدانىدىن بالدۇرراق قايتىپ كېلىشى ئۇچۇن، ھازىرقى ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىمىز، دۇشمەن ئۇستىدىن غەلىبە قىلىش. زىيان تارتقان نەرسىلەرنىڭ ئورنىنى تولۇقلۇغلى بولىدۇ، چوقۇم تولۇقلۇغلايمىز...

ئەسلىدە ئىگىكامال مۇئەللىم يىراق - يېقىندا خېلى نامى بار بىر پالچى خوتۇنغا يولۇقۇپ كەلگەنىكەن. بۇ پالچى خوتۇن ئەگەر پال سالغاندا ياخشىلىق بولسا، بىر تىيىن ھەق ئالمايدىكەن، باشقىلارغا ياخشىلىقتىن بېشارەت بولسا، ئۇلاردىنمۇ بەكرەك

www.uyghurkitap.com

خۇشال بولۇپ كېتىدىكەن، شۇڭا ھەرگىز يالغان ئېيتمايدىكەن. پالچى خوتۇن ئۈچ قېتىم پال سالغاندىن كېيىن ئىڭكامال مۇئەلـ-لىمگە، ئوغلىڭىز ھايات، ئەسىرگىمۇ چۈشمىگەن ھەم يارىلانـ-مىغان، زىممىسىدە مۇھىم ۋەزىپە بولغاچقىلا خەت يازالمايۋېـ-تىپتۇ، ۋاقتى كەلگەندە ئۇ خەت دېگەننى قاردەك ياغدۇرۇۋېـ-تىدۇ... دېگەندەك گەپلەرنى قىپتۇ. ئىشقىلىپ، پالغا ئىشەنمە، پالسىز يۈرمە، دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ.

ئۇ چاغدا، مۇئەللىمنىڭ پالچى ئىزدەپ بارغانلىقىنى ئاڭلاپ، سۇلتانمۇرات غەلىتىلىك ھېس قىلغانىدى، مانا ھازىر مۇئەلـ-لىمنىڭ غەم ـ ئەندىشىلىرىنى چۈشەندى، ھەتتا ئاپىسى سەل ساقايغاندا، ئۇنىڭغا پالچى خوتۇننىڭ يېنىغا بېرىپ، دادىسىغا بىر پال ئاچقۇزۇپ بېقىشنى ئېيتىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ قويدى.

راست، بۇ ئىشلارنى ئويلىسا ئادەم ئازابلىنىدۇ، ۋەھىمىگە چۈشۈپ قالىدۇ، لېكىن بەزىدە كۆڭۈللۈك خىياللارمۇ خۇددى ئۈن ـ تىنسىز سىرغىپ چىقىۋاتقان بۇلاق سۈيىدەك، سۇلتانـ-مۇراتنىڭ كۆڭلىنى سىيپاپ ئۆتىدۇ. ئۇ مىرزاگۈلگە بولغان سېغىنىش تۇيغۇسى! ئەسلىدە ئۇنىڭ بۇ ئىشلارغا كاللا قاتۇر-غۇسى يوق، لېكىن نېمىشقىدۇر بۇ خىياللار خۇددى توپىنى يېرىپ چىققان مايسىدەك، ئۇنىڭ كاللىسىدا تەبىئىيلا پەيدا بولۇپ قالىدۇ، ئۇنىڭغا لەززەت، خۇشاللىق ئاتا قىلىدۇ، شۇڭا، ئۇنىڭ بۇ خىياللاردىن ئۆزىنى قاچۇرغۇسى كەلمەيدۇ. ئۇنى سېغىنىدۇ، خىيال قىلىدۇ، سۆيۈملۈكى مىرزاگۈلنى سېغىنىدۇ. مىرزاگۈل خىيالىغا كەلسىلا، قانداقتۇر بىرەر ئىش قىلغۇسى، باش چۆكۈ-رۈپ ئىشلىگۈسى كېلىدۇ، شۇنداق قىلغاندىلا، ھەرقانداق بەختسىزلىك، ھەرقانداق قىيىنچىلىقلارنى ئۇنتۇيالايدۇ. لېكىن، ئۇنىڭ ھەممىدىن بەك ئارزۇ قىلىدىغىنى، مىرزاگۈل ئۇنىڭ قانچىلىك سېغىنغانلىقىنى، دائىم ئەسلەپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلگەن بولسا ياخشى بولاتتى.

ئۇ ئۆزىدە يۈز بېرىۋاتقان بۇ ئۆزگىرىشنى نېمەدەپ ئاتايدىغانـ-

لىقىنى تازا ئېنىق بىلىپ كەتمەيتتى، ھەر ھالدا ئازراق سەزمەي-
مۇ تۇرمىدى، مۇھەببەت دېگىنى مۇشۇ ئوخشايدۇ. مۇھەببەت
دېگەن بۇ نەرسە توغرۇلۇق ئۇ باشقىلاردىن ئاڭلىغان، كىتابلاردىن
كۆرگەن. ئالدىنقى سەپكە ماڭغان يىگىتلەر مېڭىش ئالدىدا
ئۇنىڭغا ئاغزى ھىم چاپلانغان خەتلەرنى تۇتقۇزۇپ، قايسىدۇر قىز
ياكى چوكانغا بېرىپ قويۇشنى تاپشۇرغانىدى. ئۇ مۇنداق
ئىشلارنى كۆپ قىلغان، مۇنداق مەخپىي ۋەزىپىلەرنى ھەر قېتىم
بىرخىل پەخىرلىنىش تۇيغۇسى ئىچىدە ئورۇنلايتتى، مەخپىيەت-
لىكنى قاتتىق ساقلايتتى. ئوغۇل بالا دېگەن مۇنداق ئىشلاردا
ئۇششاق گەپ قىلىپ يۈرسە بولمايدۇ - دە! تېخى بىر قېتىم
يىراق بىر تۇغقىنى ئۇنىڭغا مۇشۇنداق خەتتىن بىرنى يازدۇرغان.
ئۇ جامانقۇل ئىدى. ئۇ، تۇزۇك ساۋاتى يوق يىگىت ئىدى، كۇنى
تاغ ئىچىدە قوي بېقىش بىلەن ئۆتەتتى، كىچىكىدە ئازراقلا ئوقۇپ
قالغانىدى، ھازىر بولسا قىسمىغا قاتنىشىش ئۇقتۇرۇشىنى
تاپشۇرۇۋالغانىدى. يىگىت ئالدىنقى سەپكە مېڭىش ئالدىدا سۆيگەن
قىزىغا خەت ئارقىلىق بولسىمۇ ئۆز كۆڭلىدىكى گەپلىرىنى
ئىزھار قىلىۋېلىشنى ئويلىسا كېرەك. چۈنكى ئۇ زامانلاردا بېشى
باغلانمىغان قىزلارنى تارتىپ ئاچىقىپ پاراڭلىشىش مۇمكىن
ئەمەس ئىدى، شۇنىڭ بىلەن تۇزۇك ساۋاتى يوق بىچارە جامانقۇل
تۇغقىنىنىڭ ئوغلىدىن ياردەم سوراشقا مەجبۇر بولدى. جامانقۇل
ئېيتىپ بەردى، سۇلتانمۇرات قەلەم تەۋرەتتى. بۇ ئىشقا ئەسلە-
دىنلا سۇلتانمۇراتنىڭ كۇلگۈسى كېلىپ تۇراتتى، ئۇنىڭ
كۇلكىسىنى تېخىمۇ قىستىغىنى، جامانقۇل ھەربىر سۆزنى ئاجا-
يىپ ھېسسىيات، ئاجايىپ ھاياجان بىلەن ئېيتىپ بېرىۋاتاتتى.
ئىككىسى خەتنى يېزىپ بولغاندا، جامانقۇلنىڭ ئۇنلىرىمۇ پۈتۈپ
كەتتى. ئۇ چاغلاردا سۇلتانمۇرات مۇنداق خەتلەرنى يېزىپ
بېرىشكە ئۇنىمايتتى. جامانقۇلمۇ ئۇنىڭغا ئۆلگۈدەك يالۋۇرۇپ،
مۇڭگۈز ساپلىق بىر قەلەمتىراش بېرىپ ئاران يازدۇرغان، كىم

ئويغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئويلىغان، ئاردىدىن بىر يىلمۇ ئۆتمەي، ئۇنىڭ بېشىغىمۇ جامادىن قۇلىنىڭكىدەك سەۋدا چۈشتى.

ئاقساي بىلەن كۆكسېيىم،
مۇنبەت تۈپراق جايلارغۇ...
مەمنۇن سەندىن دېسەم مەن،
ئاشىقىم بۇنى ئاڭلارمۇ؟...

بۇ مىسرالار جامانقۇلنىڭ، ئۆزى يالغۇز تاغ ئارىسىدا يۈرۈپ توقۇۋالغان، سۈلتانمۇرات هازىر ئۇ مىسرالارنى ئېسىگە ئېلىپ، ئىچىدە تەكرارلاپ قويىدۇ.

تۈيۈقسىز ئۇنىڭ كۆڭلى يورۇپ كەتتى: «مىرزاگۈلگە خەت يازسا بولمامدۇ!» ئۇ يىراقتا تۇرۇپمۇ ئۆز كۆڭلىنى ئىزهار قىلالايدىغان، يۈزىمۇ تۆكۈلمەيدىغان هەم هېچقانداق خەتىرى يوق بۇ ئۇسۇلنى تاپقاندا، بىردىنلا غەيرەتكە كەلدى. توختا، ئاۋۇال باشقىلارمۇ ماڭا ئوخشاش رازى بولىدىغان، باشقىلارمۇ ماڭا ئوخشاش ئۆزىنى بەختلىك هېس قىلىدىغان ياخشى ئىشتىن بىرنى قىلاي! ئۇ ئالدى بىلەن ئاپىسىنى بىر رازى قىلىۋەتمەكچى بولدى. ئاپىسى تېزرەك ساقايسۇن، دادىسىدىن كۆپ ئەنسىرەپ يۈرمەي، چارۋىچىلىق مەيدانىغا بېرىپ ئىشلىيەلىگۈدەك بولسۇن، ئائىلىدە بىرخىل ئازادلىك، ئىللىقلىق پەيدا بولسۇن، يەنە بىر تەرەپتىن، ئاپىسى ئوغلىنىڭ مۇهەببەتلىشىۋاتقانلىقىنى، ئاشۇ مۇهەببەتنىڭ كۈچى بىلەنلا ئەتراپتىكى هەممە نەرسىنىڭ ياخشىلىنىۋاتقانلىقىنى ئاز - تولا بولسىمۇ سەزسۇن...

سۈلتانمۇرات ئۆيىدە تۇرغان مۇشۇ ئىككى - ئۈچ كۈن ئىچىدە بىر يىلدىمۇ قىلىپ بولالمايدىغان نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىۋەتتى. ئۇ ئۆي ئىشلىرىنى جاي - جايىدا ئورۇنلاشتۇردى، ئۆي ئىچى ۋە پۈتۈن هويلا - ئارانىنى ئەينەكتەك پاكىز تازىلىدى. ئۇ دائىم ئىش

قىلىۋېتىپ، ئاپىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ سوراپ قويىاتتى:

— مىجەزىڭ قانداقراق، ئاپا؟ بىر نەرسە يېگۈڭ بارمۇ؟

— ھازىر ماڭا ئۆلۈمۇ قورقۇنچلۇق بىلىنمەيدىغان بولدى، — دەيتتى ئاپىسى كۈلۈمسىرەپ، — ئەنسىرىمىگىن، كۆڭلۈم بىر نەرسىگە تارتسا ساڭا دەيمەن...

كېچە، ئەل ئايىغى بېسىققاندا، سۈلتانمۇرات مىرزاگۈلگە خەت يېزىشقا ئولتۇردى. كېچە تولىمۇ جىمجىت، ئۇنى پاراكەندە قىلىدىغان ئادەم بولمىسىمۇ، ئۇنىڭ قەلبى ھاياجاندىن دولقۇنلىنىپ تۇراتتى. ئۇ پۈتۈن زېھنىنى ئىشقا سېلىپ كاللا قاتۇراتتى، گەپنى نەدىن باشلىشىنى بىلمەيتتى. ئۇ نەچچە خىل باشلاشنى كاللىسىدىن ئۆتكۈزۈپ باقتى، لېكىن ئاخىرىغا بارغاندا ئۆزىگە بىرىمۇ يارىمىدى. ئۇنىڭ تەپەككۇرى خۇددى سۇغا تاش تاشلىغاندا پەيدا بولىدىغان قاتمۇقات مەيىن دولقۇنىدەك، تەرەپ ـ تەرەپكە تارقىلىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ يۈرىكىگە تولۇپ كەتكەن گەپلەرنىڭ ھەممىسىنى تۆكۈۋېتىشنى ئويلايدۇ، لېكىن قەلەمنى قولىغا ئېلىشىغىلا، تىزىۋالغان گەپلىرى نەگىدۇر غايىب بولىدۇ. ئۇ ئالدى بىلەن مىرزاگۈلگە، سەن گۈزەللەرنىڭ گۈزىلى، كەنت بويىچىلا ئەمەس، پۈتۈن دۇنيا بويىچە ئەڭ گۈزەل قىزسەن، دەپ يازماقچى، ئاندىن گەپنى مۇنداق چۈشۈرمەكچى بولدى: ماڭا نىسبەتەن ئېيتقاندا، سىنىپتا ئولتۇرۇپ سېنىڭ ئايدەك جامالىڭغا ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق قاراشتىنمۇ كۆڭۈللۈك ئىش يوق ئىدى. لېكىن، ھازىر تۇرمۇشۇم ئۆزگەردى، پاراشۇتچى ئەترەت بولۇپ تەشكىللىنىپ، مەكتەپتىن ئايرىلىشقا مەجبۇر بولدۇم. مەكتەپ قوينىغا قاچان قايتىدىغانلىقىمىزنى بىر خۇدانىڭ ئۆزى بىلىدۇ. ھازىر سېنى كۆپ ئۇچرىتالمايدىغان بولدۇم، بۇنىڭدىن كۆڭلۈم بەك يېرىم، سېنى سېغىنىپ ئۆلگۈدەك بولدۇم، بەزىدە ھۆڭگۈرەك ئېتىپ يىغلىغۇم كېلىدۇ... ئۇ يىغلايدىغان گەپنى مىرزاگۈلگە ئېيتىشتىن يالتايدى. ئوغۇل بالا دېگەن ئوغۇل

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بالىدەك بولۇشى كېرەك ـ دە. يالغان ئەمەس، بەزىدە ھەقىقەتەن ئۇنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ، كۆزلىرىگە لىققىدە ياش تولىدۇ. ئۇ خېتىدە مىرزاگۇلگە يەنە شۇنى چۈشەندۈرۈپ قويماقچى بولدى: ئىلگىرى تەنەپپۇس ۋاقتىدا قارامليق بىلەن يېنىڭغا باراتتىم، بۇ قانداقتۇر سەۋەبسىز ياكى تاسادىپىي بولغان ئىش ئەمەس، سەن مېنىڭدىن ئۆزۈڭنى قاچۇرمىساڭمۇ بولاتتى. مېنىڭ ھېچقانداق يامان نىيىتىم يوق ئىدى. ئۇ ئاشۇ قېتىملىق ئات بەيگىسى توغرۇلۇقمۇ چۈشەندۈرۈپ ئۆتۈشنى لايىق كۆردى. يولسىز ئاناتاي پاراشۇتچى ئەترەت ئىچىدە ئۆزىنىڭ ئەڭ باتۇر، ئەڭ كۈچلۈك، ئەڭ ئاساسلىق ئادەم ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ قويماقچى بولدى، نەتىجىسى قانداق بولدى؟ مىرزاگۇلمۇ كۆردى، يۈزىنى تۆكۈۋېتىپ ئىشتىن باشقا نەرسىگە ئېرىشەلمىدى. ئەپسۇسلىنارلىقى، كەلگۈلۈك بىچارە ئوقتورىغا كەلدى. لېكىن، سۈلتانمۇرات خېتىدە مىرزاگۇلگە ئېيتماقچى بولغان ئەڭ مۇھىم گەپ مۇنۇ: مەن تاغ ئۈستىدىن يۈگۈرۈپ چۈشۈۋاتقان بىر توپ ئوقۇغۇچىلار ئىچىدىن سېنى بىر قاراپلا تونۇۋالدىم، شۇ ۋاقىتتىنلا ئۆزىدە سېنى خېلى ۋاقىتتىن بېرىلا ياخشى كۆرۈپ كېلىۋاتقانلىقىمنى چۈشۈر ھېس قىلدىم. سەن قوللىرىڭنى كېرىپ، ۋارقىرىغىنىڭچە تاغدىن چۈشۈۋاتقاندا، كۆزۈمگە شۇنداق سۆيۈملۈك كۆرۈنۈپ كەتتىڭ! ئەينى چاغدا سەن گويا بىر مۇزىكا، شارقىراتما، مەشئەل بولۇپ مەن تەرەپكە يۈگۈرۈپ كېلىۋاتاتتىڭ...

دېرىزە تەكچىسىدىكى لامپىنىڭ پىلىكى قىسقىراپ كەتتى، سۈلتانمۇرات ئىككى ـ ئۈچ قېتىم ئورنىدىن تۇرۇپ پىلىكنى چىقىرىپ قويدى. تەلىيىگە ئاپىسى يەنە بىر ئۆيدە ئۇخلاۋاتىدۇ، بولمىسا، ئەڭ ئاخىرقى كىرسىنىمۇ تۈگىتىدىغان بولدۇڭ، دەپ خاپا بولغان بولاتتى. لېكىن، ئۇ خېتىنى يەنىلا يازالمىدى، يازىدىغانغا گەپ يوق ئەمەس، گەپنىڭ جىقلىقىدىن قايسىبىرىنى يېزىشنى بىلەلمەيۋاتىدۇ.

كەنتتىكى ئۆيلەرنىڭ چىراغلىرى ئۆچۈپ بولغىلى خېلى بولدى، ئىتلارنىڭ قاۋاشلىرىمۇ بېسىلدى. تىمتاسلىققا چۆمگەن بۇ فېۋرال كېچىسىدە ماناس تېغىنىڭ قارلىق چوققىسى ئاستىغا جايلاشقان مەھەللىدىكى كىشىلەرمۇ ئاللىبۇرۇن تاتلىق ئۇيقۇغا كەتكەنىدى. دېرىزە سىرتى قاراڭغۇ كېچە، سۇلتانمۇرات بۇ دۇنيادا مۇشۇ قاراڭغۇ كېچە بىلەن مىرزاگۇلنى سېغىنىپ ئولتۇرغان ئۆزىدىن باشقا نەرسە قالمىغاندەك بىر تۇيغۇغا كېلىپ قالدى.

ئۇ ئاخىر كۆڭلىنى توختاتتى. خەتكە «سۆيگۈ مەكتۇپى» دەپ ماۋزۇ قويۇلدى. خەتنىڭ بېشىغا، بۇ خەت كەنتتىكى ئەڭ گۈزەل قىز مىرزاگۇلگە مەنسۇپ، ئۇنىڭ گۈزەللىكىدىن تارقالغان نۇرلار ئۆي ئىچىدىكى چىراغنىڭ يورۇقىنى خۇنۇكلەشتۈرىدۇ، دەپ يازدى، ئارقىدىن، جاھاندا مەڭگۈ كىشى، كۆڭۈلدە بىر كىشى، دەيدىغان گەپ بار، دېگەن قۇرلارنى قوندۇردى. بۇلارنىڭ ھەممىسى جامانقۇلنىڭ خېتىدىكى سۆزلەر ئىدى. ئاندىن، مەن پۈتۈن ھايات تىمنى ساڭا تەقدىم قىلىمەن، ئاخىرقى نەپىسىمگىچە يۈرىكىم سەن ئۈچۈن سوقىدۇ، دېگەندەك سۆزلەرنى يازدى، ئەڭ ئاخىرىغا جامانقۇلنىڭ شېئىرىنى كۆچۈرۈپ قويدى:

ئاقساي بىلەن كۆكسېيىم،
مۇنبەت تۈپراق جايلارغۇ...
مەنۇن سەندىن دېسەم مەن،
ئاشىقىم بۇنى ئاڭلارمۇ؟...

6

ئەتىسى، ھاجىمۇرات مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا ئاكىسى بەلەن ئوتۇنغا ماڭدى. ئۇلار ئوتۇننى ھاجىمۇراتنىڭ قارا ئېشىكىگە ئارتىپ ئەكەلمەكچى. ئارغامچا، ئورغاق ۋە پەلەيلەرنى غانجۇغىغا باغلىدى، ئىتى ئاقتۆشنى ئەگەشتۈرۈپ يولغا چىقتى. ئىت ئەر-

كىلەپ، سەكرەپ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشتى، ھاجىمۇرات كىچىك، شۇڭا ئېشەككە مىنىۋالدى، ئاكىسى ئارقىسىدىن ئېشەكنى ھەيدەپ ماڭدى. ئېشەك دېگەن نەرسە ئارقىسىدىن ئۇرۇپ تۇرمىسا، ئىتتىنىڭ ماڭمايدۇ. ئۇلارنىڭ بارىدىغان يېرى خېلى يىراق، ئۇ يەردە قۇرۇق شاخ - شۇمبىلارنىڭ ناھايىتى كۆپلۈكىنى بىر سۇلتانمۇراتلا بىلىدۇ. ئۇ تۈيۈق - جار دېگەن جىلغا. ئەتىيازدىكى قار - مۇزنىڭ سۇيى ۋە يازدىكى يېتەرلىك يامغۇر سۇيى تەرەپ - تەرەپتىن كېلىپ مۇشۇ جىلغىغا قۇيۇلىدۇ. يامغۇر چېلەكلەپ قۇيغاندەك يېغىپ، تاغ جىرالىرىدىن سۇلار كەلكۇندەك چۇشۇپ، گۇلدۇرماملار گۇلدۇرلىگەندە، بۇ جىلغا باشقىچە جاننىپ كېتىدۇ. كۇز ۋاقتى بولغاندا، جىلغىدىكى ئەمەنلەر ئادەم بويى بولۇپ كېتىدۇ. بۇ يەرگە ئادەملەر كەمدىن - كەم كېلەتتى، كەلگەنلىرى قۇرۇق قول قايتمايتتى.

يېقىن ئەتراپتىكى شاخ - شۇمبىلارنى خەق توشۇپ بولغانىدى. شۇڭا، ئۇلار تۈيۈق - جار جىلغىسىغا بېرىشقا مەجبۇر بولىدى. سۇلتانمۇرات ئاپىسىغا، ئاقسايغا مېڭىشتىن بۇرۇن ئوتۇن - ياغىچىڭنى تەييارلاپ بېرىمەن، دەپ ۋەدە بەرگەن.

سۇلتانمۇراتنىڭ كەيپىياتى دېگەندەك ياخشى ئەمەس ئىدى، شۇڭا، ئاغزى بېسىلماي گەپ قىلىدىغان ئىنىسى بىلەن پاراڭلىشىپ مېڭىش خۇشياقمىدى. مۇشۇ پۇرسەتتە بەزى نەرسىلەر ئۇستىدە ئوبدانراق ئويلىنىۋالمىسا بولمايتتى. ئۇلارنىڭ ئاقسايغا بارىدىغان كۇنلىرى يېقىنلىشىپ، بارماق بىلەن سانىۋالغۇدەكلا كۇنلەر قالدى. تېخى پۈتمىگەن ئۇششاق - چۇششەك ئىشلارنى تازا يولغا چىقىدىغان چاغدا بايقايسەن، ئاقساي دېگەن يەردە ۋاقتى كەلگەندە بىرەر تال مىخمۇ ئىزدەپ تاپالمايسەن، كولخوز رەئىسى تىنالىيېف ئۇلارنىڭ ئۆيىگە بىر قېتىم كېلىپ كەتتى. ئۇ سۇلتانمۇراتنىڭ ئاپىسىنى يوقلىغاچ، پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ تەييارلىق خىزمىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن كەلگەنىدى. كولخوز رەئىسى يەنە نۇرغۇن ئىشلارنى تاپىلىدى، ئۇ چۆل-

لۇكته (ئۇلار شۇ يەرگە ماكانلىشىپ ئىشلەيتتى) تۇرمۇشنى قانداق ئورۇنلاشتۇرۇش، يەم ـ خەشەك ۋە ئاشلىقنى قانداق ھەل قىلىش توغرۇلۇق يول كۆرسەتتى، ئەڭ مۇھىمى، سۇلتانمۇراتنىڭ ئاپىسى بىلەن ئوبدان پاراڭلاشتى. يېقىندىن بېرى سۇلتانمۇراتنىڭ ئاپىسى تېرىككەك بولۇپ كەتتى. بەلكىم بۇ كېسەل ئازابى ۋە سۇلتانمۇراتنىڭ دادىسىدىن خەت كەلمىگەنلىك سەۋەبىدىن بولسا كېرەك. ئانا كولخوز رەئىسىگە ئوبدانلا خاپا بولدى.

— سىز بۇ بىر توپ بالىنى نەگە ئېلىپ بارماقچى؟ — دېدى ئۇ، — ئۇلار ئۇ چۆللۇكته يوقىلىپ كېتىشى مۇمكىنغۇ! مەن ئوغلۇمنى ئەۋەتەلمەيمەن. ئۆزۈم كېسەلچان، بالىلىرىم كىچىك، ئېرىم بولسا خەت ـ خەۋەرسىز يوقالدى. ئۆيده يا يەم ـ خەشەك، يا ئوتۇن ـ ياغاچ قالمىدى!

— يەم ـ خەشەكتىن ئازراق يەتكۇزۇپ بېرەي، — دېدى كولخوز رەئىسى، — لېكىن كۆپ بېرەلمەيمەن. ئوتۇن ـ ياغاچنىڭ ئىشىغا بىرنېمە دېيەلمەيمەن. ئۇنداق بولۇشى، ھازىر ئەتىيازلىق تېرىلغۇنىڭ ئىشى بىلەن باش تاتىلىغۇدەك ۋاقتىمىز يوق، — كولخوز رەئىسى ۋابا كېسىلىگە گىرىپتار بولغاندەك، چىرايىدا قان دېدارى يوق ئىدى، — سىز بالىلارنى چۆللۇكته يوقىلىپ كېتىدۇ دەپ ئارتۇقچە غەم يېمەڭ. مەن سىزنى چوڭقۇر چۇشەندۇرۇپ، بۇ گەپلىرىڭىزگە قوشۇلمايمەن. بۇمۇ بىر ئۇرۇش ۋەزىپىسىغۇ. شۇنداق ئىكەن، سىزنىڭ قوشۇلۇش ـ قوشۇلماسلىقىڭىزغا قاراپ تۇرغىلى بولمايدۇ، ھەرقانداق ۋەزىپىنى شەرتسىز ئورۇنلاشقا توغرا كېلىدۇ، ئالايلى، ئەگەر سىزنىڭ ئېرىڭىز ئاتا-كىغا ئۆتۇشنىڭ ئالدىدا ئائىلىسىنىڭ غېمى بىلەن زارلىنىپ، ئۇ كەم ئىدى، بۇ يوق ئىدى، ئوتۇن ـ ياغاچ قالمىغان، يەم ـ خەشەك تۇگىگەن، دەپ تۇرۇۋالسا، ئاتاكىغا قانداقمۇ ئۆتكىلى بولسۇن! بۇ قامىلاشمىغان گەپ ـ دە. ئۇرۇش ۋاقتىدا مۇنداق نەرسىلەرگە قانداقمۇ يول قويغىلى بولسۇن! ھازىر بىزگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئاقساي — ھۇجۇم نىشانىمىز. بۇ قېتىم ئاتاكىغا ئۆتىدە-

غىنى بىزنىڭ زاپاس قوشۇنىمىز ـــ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلار. ئۇلاردىن باشقىمۇ ئادەم چىقمايدۇ.

ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پاراڭ مۇشۇنىڭ بىلەن ئاخىرلاشتى. سۇلتانمۇراتنىڭ ئاپىسىغا ئىچى ئاغرىپ قالدى، لېكىن تىنالمىيىغىنىمۇ توغرا چۈشەنمەي بولمايتتى. ئۇمۇ ئامالىنىڭ يوقىدىن مۇشۇنداق قىلىۋاتىدۇ. ئۇ سۇلتانمۇراتقا ئىش ئورنىغا تېز-رەك قايتىشنى، ۋاقىتنىڭ قىستاپ قالغانلىقىنى، ئاپىسى سەل ياخشى بولۇپ قالسىلا، ۋاقىتنى ئۆتكۈزمەي، ئىشلارنى پۈتكۈزۈشنى تاپىلىدى...

ئاپىسىنىڭ ئەھۋالى تۇنۇگۈندىن بېرى خېلى ياخشى، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆي ئىشلىرىنى ئانچە ـ مۇنچە قىلىپ يۈرىدۇ. سۇلتانمۇرات ئەمدى پاراشۇتچى ئەترەتكە قايتسا بولىدۇ. لېكىن، ئەڭ بولمىسا ئۆيدىكىلەرنىڭ ئىسسىقراق ئولتۇرۇشى ئۈچۈن، ئوتۇن ـ ياغىچىنى بولسىمۇ تەييارلاپ بېرىشى كېرەك ـ دە...

بۇ باش باھار، ھاۋا ئىللىق چۈش مەزگىلى ئىدى. ھاۋا يا قىشقا، يا باھارغا ئوخشىمايتتى، پەسىل ئالمىشىش مەزگىلىدە تۇرۇۋاتاتتى. ئازراقمۇ شامال يوق، ئەتراپ جىمجىت، بىپايان دالا سوزۇلۇپ ياتىدۇ. قارلار ئېرىشقا باشلاپ، يەر يۈزىنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يەرلىرى ئېچىلغان، يىراقتىكى قارلىق چوققىلاردىن ئادەمنىڭ كۆزىنى قاماشتۇرىدىغان نۇرلار چاقناپ تۇرىدۇ، ئەتراپ كەڭرى دالا، قانچىلىغان ئىشلار ئادەملەرنى كۈتۈپ تۇرىدۇ ـ ھە!

سۇلتانمۇرات مېڭىشتىن توختىدى. ئۇ غەربتىكى ماناس تېغىنىڭ ئېتىكىدىكى ئاقسايغا قارىدى، لېكىن يىراق ئاقساي تەرەپتە ھېچنېمىنى كۆرەلمىدى، كۆزىگە كۆرۈنگىنى پەقەت بىپايان دالا ۋە قۇياش نۇرىلا بولدى... ئۇ يەرگە بېرىش ئۈچۈن نەچچە كۈن يول يۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ. ئۇ يەرگە بارسا قانداق بولۇپ كېتەر؟ ئۇ تۇيۇقتا ئۇلارنى قانداق قىسمەتلەر كۈتۈپ تۇرغاندۇ؟ بىرخىل غەم ـ ئەندىشىدىن ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا سوغۇق ئېقىم يۈگۈردى...

لېكىن، ھازىر ھاۋا ناھايىتى ياخشى، ھاجىمۇرات خۇشاللىقىدىن ھەممىنى ئۇنتۇغاندى. ئۇ ئۆزىنى ئەركىن قۇشتەك ھېس قىلدى، ئاكىسى يېنىدا، ئەتىۋارلىق ئىتى ئاقتۆشمۇ ئۇنىڭغا ھەمراھ، بىردەم ئالدىغا ئۆتۈپ كېتىدۇ، بىردەم كەينىدە قالىدۇ. دۇنيادا بۇنىڭدىنمۇ كۆڭۈللۈك ئىش بولامدۇ! ئۇلار مانا مۇشۇنداق كېتىۋاتىدۇ، ھاجىمۇرات ئېشەك ئۈستىدىن چۈشۈپ باقمىدى. ئۇ ئىنچىكە ئاۋازى بىلەن ئۇرۇش ھارپىسىدىكى ھەر خىل ناخشىلارنى ئېيتاتتى:

بەرگىن بۇيرۇق، مارشاللار،
ھەممىمىز تەڭ چىقىمىز.
تۇمەن مىڭ ياۋ بولسىمۇ،
تامامەن ئۇنى يېڭىمىز.

ھەي، ئەخمەق بالا! ئىش كۆرمىگەن گۆدەك بالا...

لېكىن، ھاجىمۇراتنىڭ خىيالىغا ھېچنېمە كىرىپ چىقمايدۇ، يەنىلا ئۆزىنىڭ ناخشىسىغا ئۆزى مەست بولۇپ غىڭشىپ كېلىۋاتىدۇ:

بىر، ئىككى، ئۈچ،
بىزلەردە بار كۈچ!...

ئەمدى سۇلتانمۇراتنىڭ روھىمۇ كۆتۈرۈلۈپ قالدى. ئېشەككە مىنىۋالغان بۇ ئەزىمەتكە قارىسا، ئۇنىڭ كۈلگۈسى كېلەتتى. لېكىن، بۇلتۇرقى خامان يېنىدىن ئۆتكەندە، ئاكا ـ ئىنى ئىككىسى نېمىشقىدۇر جىمىپ قالدى. ئۇ يەر ـ بۇ يەردە پاخال دۆۋىلىرى كۆرۈنۈپ تۇرغان بۇ چەت ـ ياقىدا ئادەمنىڭ بۇرنىغا باھار ھىدى ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. ئەتراپ شۇنداق جىمجىت، بۇلتۇر خامانىنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن بۇ يەر چۆلدەرەپ قالغانىدى. ھەممە يەر ـ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

دىن سېسىغان ئوت ـ چۆپلەرنىڭ ھىدى كېلىپ تۇراتتى. ئېرىق ئىچىدە تۆمۈر چەمبىرىكى يوق بىر ئەسكى چاق ياتاتتى. پاخاللار-نى باغلاپ ياسىۋالغان لاپاس شۇ پېتى تۇرۇپتۇ، ئۇنى خامان تې-پىدىغانلار سايىداش ئۈچۈن ياسىۋالغانىدى. خامانلىنىڭ ئاپتاپ ياخشى چۈشىدىغان يەرلىرىدە بۇلتۇر تۆكۈلۈپ قالغان بۇغدايلار مىژژىدە ئۇنۇپ كەتكەنىدى.

ئاقتۆش بىردە ئالدىغا ئۆتۈپ كېتىپ، بىردە كەينىدە قېلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇ خاماندا ئۇنى ـ بۇنى پۇراشتۇرۇپ يۈرۈپ، بىر توپ ياۋا كەپتەرنى ئۇركۈتۈۋەتتى. ئۇلار ئۇستىلىرىنى قار ـ مۇز باسقان پاخال دۆۋىلىرىنىڭ دالدىلىرىدا بىر قىشنى ئۆتكۈزگەنىدى. كەپتەرلەر توپى ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ، خامان ئۈستىدە ئايلىنىپ ئۇچۇشقا باشلىدى، ئاقتۆش ئۇلار بىلەن ئويناشقاندەك بىردەم يۈگۈرۈپ قويۇپ توختاپ قالدى. ھاجىمۇراتمۇ ئاسماندىكى كەپ-تەرلەرگە قاراپ بىرنەچچىنى ۋارقىراپ قويۇپ، كېيىن كارى بولمىدى. لېكىن، سۇلتانمۇرات كەپتەرلەرگە ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق قاراپ كەتتى، ئۇلارنىڭ قانات قېقىشلىرىغا، قۇياش نۇرىدا پەيلە-رىنىڭ پارقىراشلىرىغا قاراپ ھۇزۇرلاندى. بىر جۈپ كەپتەر توپ-تىن ئايرىلىپ ئۇچۇشقا باشلىدى. سۇلتانمۇرات ئۇلارغا قاراپ، ئالدىنقى سەپكە كەتكەن ياش ماتېماتىكا مۇئەللىمىنى ئەسلەپ قالدى:

شاخقا قونغان كەپتەرسەن،
ۋايىگە يەتكەن شۇڭقارمەن.
خالىماس شۇڭقار باشقىنى،
جۈپ بولۇپ ئۇچۇپ تۇرساڭسەن.

يېقىن ـ يورۇقلار بوزىكەش① نىڭ ئۆيىدە مۇئەللىمگە ئۇزد-

① بوزىكەش ـــ تېرىق، ئارپا قاتارلىق ئاشلىقلاردىن كەيپ قىلىش رولىغا ئىگە ئېچىملىك ـــ بوزىنى ياسايدىغان كىشى.

تىش چېيى بېرىۋاتقاندا، مۇئەللىم مەست بولۇپ قالدى. ئۇ دىشـ
لو ھارۋىغا ئولتۇرۇپ كەنتتىن چىقىپ كېتىۋاتقاندا، توختىماي
ناخشا ئېيتىپ ماڭدى. ئۆزىنى كۆك ئاسماندا پەرۋاز قىلىۋاتقان
كۆك كەپتەرگە ئوخشاتتى، يېنىدا چىشى كەپتەر ھەمراھ... شۇ
چاغدا بۇ ناخشىنى ئاڭلاپ سۇلتانمۇراتنىڭ كۈلگۈسى كەلگەن،
ئادەتتە شۇنداق سۇرلۇك، تەمكىن مۇئەللىمنىڭ ھالىغا ھەيران
بولغانىدى. مانا ھازىر بارغانسېرى يېراقلاپ كېتىۋاتقان كۆك
كەپتەرلەرگە قارىغاندا، نېمىشقىدۇر ۋۇجۇدىنى بىر سوغۇق ئېقىم
سىيپاپ ئۆتتى. ئۇ بىر نەرسىنى چۈشەنگەندەك بولدى، توغرا،
سۇلتانمۇرات كۆكتە پەرۋاز قىلىۋاتقان ئاشۇ كەپتەر، ئۇنىڭغا
ھەمنەپەس بولۇپ، يېنىدىن ئايرىلماي ئۇچۇپ كېتىۋاتقان چىشى
كەپتەر مىرزاگۇل. ئىسىت، قىش ئاسمىنىدا پەرۋاز قىلىۋاتقان
ئاشۇ بىر جۈپ كەپتەردەك، شۇ تاپتا مىرزاگۇلمۇ ئۇنىڭ يېنىدا
بولغان بولسىچۇ! سۇلتانمۇرات مىرزاگۇلگە خەت يازىدىغان ئىشـ
نى ئېسىگە ئېلىپ، ئاشۇ شېرىن «ئاق كەپتەر»نىمۇ خېتى ئىچىـ
گە قىستۇرۇپ قويۇشنى مۇۋاپىق كۆردى... ئەمدىكى گەپ خەتنى
مىرزاگۇلنىڭ قولىغا قانداق يەتكۈزۈشتە قالغانىدى. سۇلتانـ
مۇراتقا مەلۇم، خەتنى بالىلارنىڭ ئالدىدا بەرسە، مىرزاگۇل ھەر-
گىز ئالمايدۇ. ئىلگىرى تەنەپپۇس ۋاقتىلىرىدىمۇ مىرزاگۇل ئۇ-
نىڭدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈرگەن تۇرسا. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ھازىر
سۇلتانمۇراتمۇ مەكتەپتە ئەمەس. مىرزاگۇلنىڭ ئۆيىگە ئەسلىي
بارغىلى بولمايدۇ، ئۇنى بەك چىڭ تۇتىدۇ...

باردى دېگەن ھالەتتىمۇ نېمە دەيدۇ، نېمەدەپ چۈشەندۈرىدۇ؟
خەق قوپۇپ، بىر مەھەللىدە تۇرۇپ، يەنە نېمىگە خەت يېزىپ يۈ-
رىسەن، دېمەمدۇ؟

لېكىن، ئۇ قانچە ئويلىغانسېرى، يۈرىكىنىڭ بىر مىرزاگۇلـ
نىڭ ئوتىدا پۈچىلىنىۋاتقانلىقىنى ئۇنىڭغا شۇنچە ئۇقتۇرغۇسى
كەلدى. ئۇنىڭغا بۇنى ئۇقتۇرۇش كېرەك، بۇ ناھايىتى مۇھىم،
ئەڭ مۇھىمى مانا مۇشۇ.

سۇلتانمۇرات يول بويى بىردەم مىرزاگۇلنى، بىردەم ئاقسايغا باردىغان ئىشنى، يەنە بىردەم ئالدىنقى سەپتىكى دادىسىنى ئويلاپ، تۇيۇق - جار جىلغىسىغا قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى سەزمەي قالدى. بۇ يەرلەرگىمۇ ئادەملەر كېلىپ ئوتۇن ئەكەتكەنكەن. لېكىن، شاخ - شۇمبا دېگەن يەنىلا سامانداك يېتىپتۇ. قار بىلەن قاپلانغان ئېدىرنىڭ ئىككى تەرىپى كەتكەن تاللىق. ھازىر ئەنسىرەيدىغان ئىش ئوتۇننى قانداق كېسىش ئەمەس، قانداق ئەكېتىش ئىدى. سۇلتانمۇرات بىلەن ھاجىمۇرات بىرئاز ئويلىنىپ تۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئىشنى باشلىۋەتتى. ئۇلار ئېشەكنى قار ئاستىدىن چىقىپ تۇرغان قۇرۇق ئوت - چۆپلەرگە قويۇۋەتتى. ئاقتۆش بىلەن ئۇلارنىڭ كارى بولمىسىمۇ بولىدۇ، نېرى - بېرى يۈگۈرۈپ، ئۇ يەر - بۇ يەرنى پۇراپ يۈرىدۇ. ئاكا - ئىنى ئىككىسىنىڭ ئىشلىرى ناھايىتى ئوڭۇشلۇق كېتىۋاتىدۇ. قۇرۇق شاخ - شۇمبىلار يوغان بىر دۆۋە بولغاندا، ئىككىسى ئوبدان قىلىپ باغلايدۇ. ئۇلار ئۇن - تىنسىز ئىشلىمەكتە.

بىردەم ئىشلىگەندىن كېيىن ھەر ئىككىسى ئىسسىپ كەتتى، تېرە جۇۋىلىرىنى سېلىپ بىر چەتكە تاشلىدى. قۇرۇق شاخلار ناھايىتى قويۇق، غولىمۇ قالتىق، ئادەمنىڭ ئورغاق بىلەن چاپسا چاپقۇسى كېلىدۇ. كەنت ئەتراپىدىن مۇنداق ياخشى ئوتۇننى تاپقىلى بولمايدۇ، ئازراقمۇ يوق! لېكىن بۇ يەردە كېسىپ تۇگەتكۈسىز، مۇنداق بولسا ئادەممۇ قىزىقىپ ئىشلەيدىكەن. قۇرۇق شاخلار شاراقلاپ تۇرىدۇ، ئۇرۇقلىرى يېقىملىق ئاۋاز چىقىرىپ قار ئۈستىگە چېچىلىدۇ. ئەمەنلەرنىڭ ئاچچىق ھىدى بۇرۇنغا ئۇرۇلسا، ئادەم ئۆزىنى يازنىڭ تومۇز ۋاقتىدا تۇرغاندەك ھېس قىلىدۇ. ئېڭىشىپ ئىش قىلسا بەل چىدىمايدۇ، لېكىن ئۇلارغا بىلىنمەيدۇ، بۇ يەردىكى قۇرۇق شاخلار بەك ياخشى ئىكەن، چوقۇم ناھايىتى ياخشى كۆيىدۇ، ئاپىسى ۋە سىڭىللىرى چوقۇم رازى بولىدۇ، ئۆي ئىللىق بولسا، ئادەملەرنىڭ كەيپىياتىمۇ ياخشى بولىدۇ.

ئۇلار قوروق شاخلارنى خېلىلا جىق كېسىپ بولدى، ئەمدى بىرئاز ئارام ئېلىۋالماقچى بولوپ تۇراتتى، ئاقتۆش نېمىشقىدۇر تۇيۇقسىز قاۋاپ كەتتى. سۇلتانمۇرات بېشىنى كۆتۈردى ـ دە، قولىدىكى ئورغاقنى تاشلىۋېتىپ ۋارقىرىدى:

ـــ ھاجىمۇرات، قارا، تۇلكە!

ئىتتىن ئۇركۈگەن بىر تۇلكە قار ئۇستىدە يۇگۇرۇپ كېتىۋا-تاتتى. ئۇ يۇگۇرۇپ كېتىۋېتىپ، پات ـ پات ئارقىسىغا قاراپ قو-ياتتى، بەزىدە توختاپ قالاتتى. ئۇ خۇددى قار ئۇستىدە تېيىلىپ كېتىۋاتقاندەك ناھايىتى سىلىق يۇگۇرەيتتى. تۇلكە ناھايىتى چوڭ ئىدى، قارا ئىككى قۇلىقى دىك، دۇمبىسى ۋە ئۇزۇن قۇيرۇقى قىزغۇچ ئىدى. ئاقتۆش ھېچنېمىگە قارىماي ئۇنى قوغلاش-قا باشلىدى. لېكىن، ئۇ قانچە كۈچەپ قوغلىغانسېرى، پۇتلىرى قارغا شۇنچە پېتىپ قېلىۋاتاتتى.

ـــ ئۇنى تۇت! تۇت! ـــ ھاجىمۇرات ۋارقىرىدى. ئارقىدىن ئاكا ـ ئىنى ئىككىسى ئورغاقلىرىنى پۇلاڭلىتىپ يۇگۇردى.

تۇلكە ئالدى تەرىپىدىن ئادەم قوغلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆ-رۈپ، شارتتىدە كەينىگە بۇرۇلۇپ، قويۇق چاتقاللىقنىڭ ئارقا تە-رىپىگە قاراپ يۇگۇردى. ئاقتۆشنىڭ بايا ئۆزى قېچىپ كەلگەن يول بىلەن كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە بولسا، يەنە ئارقىسىغا يې-نىپ قاچتى. تۇلكە ئۇلاردىن ئاسان قۇتۇلۇپ كەتكەنمۇ بولاتتى، لېكىن قېرىشقاندەك جىلغىنىڭ خالتىسىمان ئايىغىغا كىرىپ قالدى، ئالدى تىك يار، ئۇنىڭدىن يامىشىپ چىقىپ كېتىش مۇم-كىن ئەمەس. تۇلكىگە قاچىدىغان يول قالمىدى. ئەگەر توختىماي قاۋاپ تۇرغان مۇنۇ ئىت بولمىغان بولسا، ئۇ قويۇق تاللىق ئە-چىگە كىرىپ كەتكەن بولاتتى، ئۇ چاغدا ھەرقانچە كارامىتى بول-سىمۇ، ئۇنى ھېچكىم تۇتالمىغان بولاتتى. بۇ ئىت ئۇۋ ئىتى بول-مىسىمۇ، ناھايىتى ياماندەك قىلاتتى، توختىماي قاۋايتتى، تۇل-كىنىڭ ئېسىنى ئېلىۋاتقىنىمۇ مۇشۇ قورقۇنچلۇق ئاۋاز ئىدى.

ئاكا ـ ئىنى ئىككىسى تۇيۇقسىز پەيدا بولغان بۇ ئىشتىن

قىزىشىپ كەتتى، تۇلكىنى بار كۈچى بىلەن قوغلىدى، ئىسسىپ بەدەنلىرىدىن تەر قۇيۇلۇپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ۋارقىراشلىرىغا چىداپ بولمايتتى، ئوۋنىڭ قىزىقچىلىقى بىلەن ھەممىنى ئۇنتۇ-غانىدى. تۇلكىگە ھازىر بىرلا يول قالدى: يا ئىتتىن شەپقەت تە-لەش، يا ئىككى بالىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتۈپ، جىلغە-نىڭ چىقىش ئېغىزىغا قېچىش.

تۇلكە ئەتراپىغا قارىدى. ئۇ قوغلاپ كېلىۋاتقان بالىلاردىن ئۆزىنى قاچۇرمىدى، بەلكى ئۇدۇل ئۇلارغا قاراپ يۈگۈردى. ئىككى بالا تۈيۇقسىز يۇز بەرگەن بۇ ئۆزگىرىشتىن ئېسەنگىرەپ قالدى. تۇلكە ئېگىز - پەس قارلارنى دەسسەپ ھودۇقماي يۈگۈرۈپ كې-لىۋاتاتتى، ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ، قارغا بىر پېتىپ، بىر چىقىپ ئارقىسىدىن قوغلاپ كېلىۋاتقان ئىتتىن ھەر ھالدا خاتىرجەمدەك كۆرۈنەتتى. بىچارە ئاقتۆش تولا قاۋاپ، تولا يۈگۈرۈپ باشلىرىمۇ ئايلىنىپ كەتكەن، تۇلكىنىڭ ئۆزىنى كۈلتۇك قارلار ئۈستىگە باشلاپ قويغانلىقىنى سەزمىگەنىدى.

ئەمەلىيەتتە، ئاكا - ئىنى ئىككىيلەنمۇ بۇنى سېزىپ يېتەل-مىدى. ئۇلار ئورنىدا مىخلاپ قويغاندەك تۇرۇپ قالدى. كۆز ئال-دىدىكى غەلىتە مەنزىرە ئۇلارنى ئۆزىگە جەلىپ قىلىۋالغانىدى: تۇلكىنىڭ يۈگۈرۈشى شۇنداق چىرايلىق، خۇددى سۇنىڭ ئېقە-شىغا قويۇۋەتكەن قولۇاقلا ئوخشايتتى. تۇلكە گويا ھەر ئىككى بالىنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىشنى خالىمىغاندەك، ئىككىسىنىڭ دەل ئوتتۇرىسىغا ئۆزىنى ئۇرۇپ قالدى، لېكىن ئاخىرىدا سەل سول تەرەپكە قېيىپ، سۇلتانمۇراتتىن ئىككى - ئۈچ قەدەم نې-رىدىن ئۆتۈپ كەتتى. بۇ قىسقىغىنا ۋاقىتتا، سۇلتانمۇرات ئۆزە-نى چۈش كۆرۈۋاتقاندەك ھېس قىلدى، پۈتۈن - سۇرۇك بىر تۇلكىنى شۇنداق ئېنىق كۆردى - يۇ، لېكىن كۆز ئالدىدا يۇز بەرگەن بۇ كارامەتكە بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنگۈسى كەلمىدى. تۇلكە ئۇنىڭ يېنىدىن يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، بېشىنى لىككىدە كۆتۈرۈپ، نۇر چاقناپ تۇرغان قارا كۆزلىرى بىلەن

ئۇنىڭغا بىرنى قارىدى. بۇ جانىۋارنىڭ ئەقىل نۇرلىرى چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى ئۇنى ھەيران قالدۇردى، بەشىنى تىك تۇتۇپ، يۇمشاق قۇيرۇقىنى دىڭگايتىپ يۇگۇرۇشلىرى، ئاقۇچ قورسىقى، چاققان پۇتلىرى ۋە سەگەك كۆزلىرى سۇلتانمۇراتتا ئۇنتۇلغۇ-سىز تەسىرات قالدۇردى... تۇلكە سۇلتانمۇراتنىڭ ئۆزىگە تەگ-مەيدىغانلىقىنى بىلگەنىدى.

ھاجىمۇرات قولىدىكى ئورغاقنى تۇلكىگە ئېتىپ ۋارقىرىغاندىلا، سۇلتانمۇرات ئاندىن ئېسىگە كەلدى.

— تۇلكىنى ئۇر! ئۇرمامسەن! — ھاجىمۇرات ۋارقىراۋاتاتتى.

سۇلتانمۇرات قولىنى كۆتۇرۇپ بولغۇچە، تۇلكە چاتقاللىق ئىچىگە كىرىپ بولدى. ئاقتۆش جىلغا بويلاپ قوغلاپ كەتتى.

— قالتىس بولدى! — سۇلتانمۇرات نەمىشقىدۇر شۇنداق دەپ سالدى.

ئاكا - ئىنى ئىككىسى تۇلكىنىڭ ئارقىسىدىن بىردەم قوغلاپ توختاپ قېلىشتى. تۇلكە كۆزدىن يىتكەنىدى. پەقەت ئاقتۆشنىڭ قاۋغان ئاۋازىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

— خەپ، — دېدى ھاجىمۇرات، — شۇنداق ياخشى بىر تۇلكىنى قاچۇرۇپ قويدۇڭ - دە! قولۇڭنىمۇ ئۇزىتىپ قويماي قاراپ تۇرغىنىڭ نېمىسى!

سۇلتانمۇرات گەپ قىلالمىدى. ئۇكىسىنىڭ گېپى ئورۇنلۇق ئىدى.

— ئۇنى تۇتۇپ نېمە قىلاتتىڭ؟ — دېدى ئۇ كېيىن غۇدۇراپ.

— نېمە قىلاتتىڭ دېگەن قانداق گەپ؟ — ئۇكىسى چۈشەندۈرمەكچى بولغان گېپىنى يۇتۇۋېتىپ، قولىنى سىلكىپلا قويدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئىككىسى كەسكەن شاخلارنى ئۇن - تىنسىز بىر يەرگە يىغىشقا باشلىدى. يەنە ئازراق كېسىشكە توغرا كېلەتتى. بۇ چاغدا ھاجىمۇرات ئاچچىق بىلەن ۋارقىرىدى:

— نېمە قىلاتتىڭ؟! نېمە قىلاتتىڭ دەۋاتقىنىنى ماۋۇنىڭ!

ئەگەر تۇلكىنى تۇتۇۋالغان بولساق، تېرىسىدە دادامغا نۇرغازى تا-
غامنىڭكىدەك قۇلاقچا تىكتۇرۇپ بەرمەيتتۇقمۇ! ھاڭۋېقىپ تۇر-
مىغان بولساڭ، ئۇنى تۇتۇۋالالايتتۇق!

سۇلتانمۇرات تۇرۇپلا قالدى: ئەسلىدە ئۇكىسى تۇلكىنى قوغلاپ كېتىۋاتقاندا مۇشۇلارنى ئويلىغانىكەن ـ دە! ئۇ پۇشايمان قىلىپ قالدى. ئىسىت، شۇنداق چىرايلىق تۇلكىنى قولدىن چى-
قىرىپ قويغىنىنى! ئۇ دادىسىنىڭ نۇرغازى تاغىسىنىڭكىدەك قۇلاقچا كىيگەن ھالىتىنى كۆز ئالدىغا كەلتۇردى. شۇنداق يۇ-
شاق، شۇنداق ئىسسىق بولاتتى. دادىسىغا مۇنداق قۇلاقچا شۇنداق يارىشىدۇ. سۇلتانمۇراتنىڭ خىياللىرىنى ئۇكىسىنىڭ ئۆكسۈپ يىغلىغان ئاۋازى بۆلۈۋەتتى. ھاجىمۇرات ئوتۇن ئۈستىدە ئولتۇ-
رۇپ، ئۆزىنى بېسىۋالالماي يىغلاۋاتاتتى.

ـــ ھوي، ساڭا نېمە بولدى؟ ـــ سۇلتانمۇرات ئۇكىسىنىڭ يېنىغا باردى.

ـــ ھېچنېمە، ـــ ئۇكىسىنىڭ كۆزلىرىدىن تارامىلاپ ياش تۆ-
كۈلەتتى.

سۇلتانمۇرات ئارتۇقچە گەپ سورىمىدى. يېقىندا نۇرغازى تا-
غىسى كەلگەندىمۇ ھاجىمۇراتنىڭ يىغلىغانلىقىنى ئېسىگە ئې-
لىپ، بىر نەرسىنى چۈشەنگەندەك بولدى. توغرا، ئۇكىسى دادا-
سىنى سېغىنغانلىقتىن يىغلاۋاتاتتى. تۇلكە ۋە تۇلكە تېرىسىدە تىكىلگەن قۇلاقچا دېگەنلەر پەقەت بىر باھانە...

سۇلتانمۇرات ئۇكىسىنى قانداق بەزلىۋېلىشنى بىلەلمىدى. ئۆزىنىڭ كۆڭلىمۇ بەك يېرىم بولدى. ئۇكىسىغا ئىچى ئاغرىپ، يۇرىكىنىڭ چوڭقۇر قېتىدا يوشۇرۇپ يۈرگەن سىرنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بېرىش نىيىتىگە كەلدى.

ـــ بولدى، يىغلىمىغىن، ھاجىمۇرات، ـــ دېدى ئۇ ئۇكىسىنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ، ـــ يىغلىمىغىن. ساڭا بىر ئىشنى ئېيتىپ بېرەي. مەن دادام قايتىپ كەلگەندىن كېيىن توي قىلماقچى.

هاجمۇرات يىغىدىن توختاپ، ھەيرانلىق ئىچىدە ئاكىسىغا قارىدى:

— توي قىلىمەن دەمسەن؟

— شۇنداق. لېكىن، سەن بىر ئىشىمغا ياردەم قىلمىساڭ بولمايدۇ.

— نېمە ئىش؟ — ھاجمۇرات قىزىقىپ دەرھال سورىدى.

— بۇ ئىشنى ھېچكىمگە تىنماسلىقىڭ كېرەك.

— خاتىرجەم بولغىن، ھېچكىمگە تىنمايمەن!

بۇ چاغدا سۇلتانمۇرات يەنە ئىككىلىنىپ قالدى. ئېيتسام بولارمۇ؟ ئۇ نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي جىممىدە ئولتۇرۇپ كەتتى. ئۇكىسى ئەمدى ئۇنى بوش قويمايتتى:

— ئېيتە، ئېيتمامسەن؟ نېمە ئىشتى، ئېيتقىنا، سۇلتانمۇرات. قەسەم ئىچىپ بېرەي، ھېچكىمگە ئېيتمايمەن.

سۇلتانمۇراتنىڭ پىشانىسىدىن پۇژۇرىدە تەر ئۆرلىدى، ئۇكىسىنىڭ چىرايىغا قارىيالماي، تەستە ئېغىز ئاچتى:

— بىر قىزغا بىر پارچە خەت ئاپىرىپ بېرىسەن. ئۇ قىز مەكتەپتە ئوقۇيدۇ.

— خەت قېنى، نېمە خەت ئۇ؟ — ھاجمۇرات ئاجايىپ قىزىقىش ئىچىدە ئاكىسىغا يېقىنلاشتى.

— كېيىن بېرىمەن، خەت ھازىر يېنىمدا ئەمەس.

— قەيەردە؟

— ئىشقىلىپ بىر يەردە، كېيىن بىلىپ قالىسەن.

— خەتنى قايسى قىزغا بېرىمەن؟

— سەن ئۇنى تونۇيسەن، ئىسمىنى كېيىن دەپ بېرەي.

— ھازىرلا دەۋەتكىنە.

— ياق، كېيىن دەپ بېرىمەن.

ھاجمۇرات بولدى قىلمىدى، دەپ بېرىسەن، دەپ ئاكىسىنىڭ كۆزىگە كىرىپلىۋالدى. سۇلتانمۇرات ئېغىر تىنىپ قويۇپ، كەكەچلىگىنىچە:

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— ئۇ ... ئۇ خەتنى ... مىرزاگۇلگە ئاپىرىپ بېرىسەن.

— قايسى مىرزاگۇل؟ سىلەرنىڭ سىنىپتىكى ھېلىقى قىزمۇ؟

— ھەئە.

— ۋاھ! — خۇشاللىقتىنمۇ ياكى شوخلۇقتىنمۇ، ئۇكىسى تۇيۇقسىز ۋارقىرىدى، — مەن ئۇنى تونۇيمەن. ئۇ دېگەن ئۆزىنى بەك چىرايلىق چاغلايدىغان قىزغۇ! تۆۋەن يىللىقنىڭ بالىلىرىغا گەپمۇ قىلىپ قويمايدۇ.

— نېمىگە ۋارقىرايسەن! — سۇلتانمۇراتنىڭ ئاچچىقى كەلدى.

— بولدى، بولدى، ۋارقىرىمىدىم. سەن ئۇنى ياخشى كۆرەمسەن؟ ئايچۆرۈك بىلەن سېمىتېي① ئىكەنسىلەر دېگىنە؟

— ئاغزىڭنى يۇمغىنا! — سۇلتانمۇرات ئۇكىسىغا قاتتىق تەگدى.

— نېمە بولدى، ئادەمنى گەپ قىلغىلىمۇ قويمامسەن! — دېدى ھاجىمۇرات ئاچچىق بىلەن.

— ۋارقىرىغىن، تاغ ئۇستىگە چىقىپ پۈتۈن دۇنياغا جاكارلىغىن!

— ۋارقىرايمەن قانداق! سەن مىرزاگۇلنى ياخشى كۆرىسەن! ياخشى كۆرىسەن! ياخشى كۆرىسەن! سەن مىرزا...

سۇلتانمۇرات ئۇكىسىنىڭ يولسىزلىقىغا چىداپ تۇرالمىدى، ئۇنىڭ گەجگىسىگە كېلىشتۇرۇپ بىر شاپىلاق سالدى. ھاجىمۇرات ئاغزىنى ئۇمچەيتىپ، پۈتۈن جىلغا ئاڭلىغۇدەك ۋارقىرىدى:

— دادام ئۇرۇشقا كەتسە، ئەمدى مېنى سەن ئۇرامسەن؟ ھىم، توختاپ تۇر! توختاپ تۇر! سەندىن ئۆچۈمنى ئالماي قويمايمەن!

ئەمدى ئۇكىسىنى ئالدىۋالمىسا بولمايدىغان يېرى كېلىپ قالدى. قاملاشمىغان ئىش بولدى ـ دە بۇ! ئىككىسى ئەپلىشىپ

① ئايچۆرۈك بىلەن سېمىتېي — تارىخىي داستان «ماناس»تىكى ئاساسلىق پېرسوناژلار.

قالدى. هاجمۇرات كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈۋېتىپ ئېغىز ئاچتى:

— ئەنسىرىمىگىن، بۇ سىرىڭنى ھېچكىمگە ئېيتمايمەن، ھەتتا ئاپامغىمۇ ئېيتمايمەن. سەن يوقلاڭ ئىش ئۈچۈن ئادەمنى ئۇرۇپ... لېكىن خېتىڭنى چوقۇم يەتكۈزۈپ بېرىمەن. ئەمدىلا شۇ گەپنى دەي دەپ تۇرۇشۇمغا، ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوق ئا-دەمنى ئۇرۇپ كەتتىڭ... تەنەپپۇس ۋاقتىدا ئۇنى بىر چەتكە چا-قىرىپ خەتنى تۇتقۇزۇپ قويسامىلا بولىدۇ. بۇنىڭ ھەققىگە سەندىن ئۆتۈنىدىغان بىر ئىشىم بار. ئۇرۇش ئاخىرلىشىپ دادام قايتىپ كەلگەندە، ھەممە ئادەم پويىز ئىستانسىسىغا چىقىپ ئۇنى كۈ-تۈۋالىدىغان گەپ. شۇ چاغدا مېنىمۇ بىللە ئالدىغا ئاچقىسەن. ئىككىمىز چابدارغا مىنىپ ھەممىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كېتىمىز. پەقەت ئىككىمىزلا. ھازىر چابدار سېنىڭ، سەن ئالدىغا مىنە-سەن، مەن كەينىگە مىنگىشىمەن، ئۇچقاندەك يېتىپ بارىمىز. ئاندىن دادامنى چابدارغا مىندۈرۈپ، ئىككىمىز ئىككى ياندا ماڭىمىز. ئالدىمىزدىن ئاپام ۋە پۇتۇن كەنتتىكىلەر چىقىدۇ...

ئۇ بىرمۇنچە گەپ قىلىۋەتتى، گەپلىرىدىن ئاغرىنىش، خور-لۇق ھەم ئۆتۈنۈش چىقىپ تۇراتتى. سۇلتانمۇرات تەسىرلەنگىنە-دىن كۆزلىرىگە ئىختىيارسىز ياش ئالدى، ئۇكىسىنى ئورۇنسىز ئۇرۇپ قويغىنىغا قاتتىق پۇشايمان قىلدى.

— بولدى، ھاجمۇرات، يىغلىمىغىن. دادام قايتىپ كەلگەندە ئىككىمىز چابدارغا مىنىپ ئالدىغا چىقىمىز...

ئۇلار ئوتۇنلارنى بىر يەرگە يىغىپ، ئوچكە بۆلۈپ باغلىدى. سۇلتانمۇرات ئوتۇن باغلاشقا بەك ئۇستا ئىدى. باشتا ئوتۇن تاغ-دەك دۆۋىلىنىپ كەتكەندە، ئۇلار سەل ئەنسىرىگەن، لېكىن ئوبدان رەتلەپ بىر باغلۇبدى، ئوبدان ئوچ باغلاملا چىقتى. بۇ باغلاملار كۆتۈرۈشكىمۇ ئەپلىك ئىدى. ئۇلار ئىككى باغلامنى چېتىپ ئې-شەككە ئارتىشقا تەييارلىدى، بىر باغلامنى سۇلتانمۇرات كۆتۈرۈپ ماڭماقچى بولدى. ئارىلىق خېلى بار، كۆتۈرۈپ بارغۇچە قىينە-لىدۇ، لېكىن ئۆيگە ئازراق بولسىمۇ ئوتۇننىڭ ئارتۇق بارغىنى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ياخشى. شۇنداق چىرايلىق ئوتۇننى تاشلاپ قويۇشقىمۇ ئادەمنىڭ كۆزى قىيمايدۇ.

ئېشەككە يوغان ئىككى باغلام ئوتۇن ئارتىلدى، ئۇنىڭ قۇلاق ۋە قۇيرۇقلىرىمۇ كۆرۈنمەي قالدى. ھاجىمۇرات ئېشەكنى يېتەلەپ ئالدىدا ماڭدى، سۇلتانمۇرات بىر باغلام ئوتۇننى كۆتۈرۈپ ئارقىسىدىن ئەگەشتى.

ئۇلار مانا مۇشۇنداق كېتىۋاتىدۇ. ھاجىمۇرات ئېشەكنى يېتەلەپ ئالدىدا، سۇلتانمۇرات ئوتۇننى كۆتۈرۈپ ئارقىدا كېتىۋاتىدۇ. بۇ ئەترەتنىڭ ئارقىسىدا ئاقتۆش كېلىۋاتىدۇ، ئۇ ھېرىپ ھالدىن كەتكەن، شۇڭا ئالدىرىماي ئارقىدا كېلىۋاتاتتى.

ئوتۇن كۆتۈرۈپ ماڭغان ئادەم ئارىلىقتا ئۇزاق ئارام ئېلىۋەتسە بولمايدۇ، بىرىنچى قېتىم دەم ئالغاندىن كېيىن ئارىلىقتا دەم ئالمىغان ۋاقتىنى بارغانسېرى قىسقارتىپ مېڭىش كېرەك. دەم ئالمىغان ۋاقىت ئىككىنچى قېتىم بىرىنچى قېتىملىق ۋاقىتنىڭ يېرىمىدىن، ئۈچىنچى قېتىملىق ۋاقىت ئىككىنچى قېتىملىق ۋاقىتنىڭ يېرىمىدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك... سۇلتانمۇرات بۇ قائىدىنى چۈشىنىدۇ. شۇڭا ئۆزىنى تەڭشەپ، چوڭ ـ چوڭ قەدەم ئېلىپ كېتىۋاتىدۇ. بىر نەرسە كۆتۈرۈپ ماڭغاندا، ئادەم ئارىلىقتا دەم ئېلىشنىلا ئويلىماي، باشقا بىر ئىشلارنى ئويلاپ مېڭىش كېرەك، شۇنىلا ھارغىنلىق ھېس قىلمايدۇ.

ئۇ كېتىۋېتىپ، ئەتە ئەتىگەن ئات قورۇسىغا بېرىپ ئىشقا چۈشىدىغان ئىشنى ئويلىدى. ئۇ پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ باشلىقلىق ۋەزىپىسىنى داۋاملىق ئۆتەيدۇ. ئاقسايغا بارىدىغان كۈنلەر سانىقلا قالدى، ۋاقىتنى چىڭ تۇتمىسا بولمايدۇ. ئاتلار تازا سەمرىپ تولدى، ئۇلاردا مەسىلە يوق، ساپان ۋە ئات جابدۇقلىرىمۇ تەييار، ئەمما زەسمي ئىشقا چۈشكەندە يەنە بىرمۇنچە نەرسىنىڭ كەملىكىنى بايقايسەن. چېكىش ئاقساقال توغرا ئېيتىدۇ: توشقاندەك زېرەك، يولۋاستەك كۈچلۈك بولۇش، دادىللىق بىلەن ئىشلەش

كېرەك. قانداق قىلىش، قانداق ئىشلەشنى ئەمەلىيەت جەريانىدا ئۆگىنىۋالغىلى بولىدۇ، ئىشتىن ئىلگىرى ھەممە نەرسىنى تولۇق مۆلچەرلىگىلى بولمايدۇ. بەلكىم ئۇنىڭ دېگىنىمۇ ئورۇنلۇقتۇر.

سۇلتانمۇرات يەنە ئاپىسىنىڭ يۈكىنى قانداق يېنىكلىتىش توغرۇلۇقمۇ باش قاتۇردى. ئاپىسىغا قاراشلىق ئىشلار چاچتىن تولا. چارۋىچىلىق مەيدانىغا بېرىپ كالا ساغمىسا، كالىلارغا قارىمىسا بولمىغان، ھېرىپ - ئېچىپ ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە، مەشكە ئوت قالمىسا، تاماق ئەتمىسە، كىر يۇمىسا يەنە بولمىغان، ھەممە ئىش ئاشۇ بىر ئادەمگە قاراشلىق. سىڭىللىرى تېخى كىچىك، ھاجىمۇراتمۇ تېخى تۇزۇك ئىشقا يارىمايدۇ. ئۆزى بولسا ئاقسايغا مېڭىش ئالدىدا تۇرىدۇ، قاچان قايتىپ كېلىدىغىنى نامەلۇم. نۇرغۇن ئاق يەر ئۇلارغا قاراشلىق تۇرىدۇ... لېكىن ئۇلاردا بار - يوقى بەش ساپان. قالغان ئۇلاغ ۋە ساپانلار مۇشۇ ئەتراپتىكى يەرلەرنى تېرىشقا قالىدۇ. بۇ يەردىمۇ ئىش ناھايىتى كۆپ، لېكىن نېمىلا دېگەنبىلەن كەنت ئەتراپى - دە. تازا بولماي كەتكەندە، ساپاننى ئاياللار تۇتۇپ بەرسىمۇ بولىدۇ. ئەسلىدە بۇلار ئاياللار قىلىدىغان ئىش ئەمەس. لېكىن، ھازىر ئۆستەڭلەرنىمۇ ئاياللار چېپىۋاتىدۇ، ئېتىز سۇغىرىدىغان، توسما قوپۇرىدىغان ئىشلارمۇ شۇلارنىڭ زىممىسىدە...

ئاپىسىنىڭ يۈكىنى قانداق قىلغاندا يېنىكلەتكىلى بولىدۇ؟ سۇلتانمۇرات نېرى ئويلاپمۇ، بېرى ئويلاپمۇ، تۇزۇك بىر چارە تاپالمىدى...

ئۇنىڭ ھەممىدىن بەك كاللا قاتۇرغىنى، ئەتە خەتنى مىرزاگۇلنىڭ قولىغا يەتكۈزۈش بولدى. «ئاق كەپتەر» دېگەن شېئىرنى قىستۇرۇۋەتسىلا خەت پۇتكەن بولاتتى. ئۇ مىرزاگۇلنىڭ خەتنى ئوقۇغان چاغدىكى ھالىتىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. ئۇ بۇ ئىشقا قانداق قارار؟ پاھ، سۆيگۈ مەكتۇپى يېزىش دېگەن ئالامەت تەس گەپ ئىكەن جۇمۇ! ئويلىغانلىرىڭ قەغەز يۈزىگە چۈشكەندە باشقىلا بىرنېمە بولۇپ قالىدىكەن. يۈرەكتىكى سۆزنى ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ قەغەز يۈزىدە ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمىغۇدەك.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

مىرزاگۇل خەتنى كۆرۈپ نېمىلەرنى ئويلاپ كېتەر؟ ئۇمۇ چوقۇم جاۋاب خەت يازىدۇ. يېزىشى كېرەك ـ دە. لېكىن، ئۇنىڭ مۇھەببەت تەلىپىگە قوشۇلامدۇ، قوشۇلمامدۇ، بۇمۇ بىر گەپ... ئەگەر قوشۇلماي قالسىچۇ؟... ئۇ چاغدا قانداق قىلغۇلۇق؟...

ئۇلار تۈيۈق ـ جار جىلغىسىدىن خېلىلا يىراقلاپ كەتتى. غەربكە پېتىۋاتقان قۇياش شولىسى ئۇلارنىڭ يۈزىنىڭ يېرىمىغا چۈشۈپ تۇراتتى. زېمىن قىشتىكى تىمتاسلىقى ۋە كۆركەملىكىنى يەنىلا يوقاتمىغانىدى. بۇ كۆپ هاللاردا جۇدۇننىڭ بېشارىتى بولۇپ قالىدۇ، تۇرغۇنلۇق، جىمجىتلىق دەقىقە ئارىلىقىدا بىر ـ بىرى بىلەن سوقۇشۇپ، ئالەمنى مالەم قىلىدۇ. مۇنداق چاغلاردا، بالا ـ قازادىن ساقلىنىش ئۇچۇن، ئادەم بىلگىنىچە بىر نەرسىلەرنى ئوقۇپ قويغىنى ياخشى: «خۇدا، ئىشلىرىمنى ئوڭۇشلۇق قىلغايسەن، هەممىزگە ئامانلىق بەرگەيسەن!» بەزىدە مۇشۇنىڭمۇ ئۇنۇمى بولۇپ قالىدۇ. «خۇدا، ئىشلىرىمنى ئوڭۇشلۇق قىلغايسەن، هەممىزگە ئامانلىق بەرگەيسەن!» سۇلتانمۇرات بىرىنچى قېتىم دەم ئالىدىغان يەرنى ئويلىغىنىچە، ئىچىدە شۇلارنى ئوقۇدى.

دەم ئالىدىغان چاغدا ئوتۇننى قويىدىغان ئېگىزرەك يەر تاپمىسا، كېيىن كۆتۈرۈپ قويماق تەس. سۇلتانمۇرات شۇنداقراق يەردىن بىرنى تېپىپ، مۇرىسىدىكى ئوتۇننى قويدى، ئوتۇنغا ئۆزىنى تاشلاپ، كۆزلىرىنى يۇمدى، بايىاتىن مەيدىسىنى قىسىپ تۇرغان ئارغامچىنى بوشاتقاندا چەكسىز راهەتلەندى. ئۇ راهەتلىنىپ يېتىپ، كېيىنكى قېتىم دەم ئالىدىغان يەرنى ئويلىدى. بۇ ئېغىر ئىشلاردىن قاچانمۇ قۇتۇلۇپ، مىرزاگۇلنى ئارامخۇدا ئويلىغۇدەك بولار؟

«تېزرەك جاۋاب قايتۇر، ئاڭلاۋاتامسەن؟» سۇلتانمۇرات ئۇنسىز نىدا قىلدى، ئۆزىچە كۈلۈمسىرەپ، ئەتراپقا قۇلاق سالدى.

هەممىگە باي گۈزەل تىمتاسلىق زېمىننى قاپلىماقتا، تەبىئەت تۇيدۇرماي قارا پەردىسىنى ياپماقتا.

7

ئۇزاقتىن بېرى كۆتكەن كۈن يېقىنلىشىپ قالدى...

قاق سەھەر ئورنىدىن تۇرۇپ، يېرىم كېچىدە ئۇيقۇغا كەتكۈچە سۆلتانمۇراتنىڭ پۈتۈن كۈنى مىرزاگۆلنىڭ جاۋاب خېتىنى كۆتۈش بىلەن ئۆتۈۋاتىدۇ، كۆتۈشنىڭ قانچىلىك ئازابلىقىنى بىر ئۆزىلا بىلىدۇ... ئۇ مەيلى نەگە بارسۇن، نېمە ئىش قىلسۇن، ئويلايدىغىنى بىرلا ئىش، ھاجىمۇرات مەكتەپتىن قايتقاندىن كېيىن مىرزاگۆلنىڭ جاۋاب خېتىنى قولىدا پۈلاڭلاتقىنىچە ئات قورۇسىغا يۈگۈرۈپ كەلسە، دېگەندىن باشقىنى ئارزۇ قىلمايدۇ. ئۇ ھەتتا ھاجىمۇرات بىلەن شۇنداق كېلىشىۋالغان، ئەگەر مىرزاگۆلدىن جاۋاب بولسا، ھاجىمۇرات سەكرەپ، يۈگۈرۈپ، قوللىرىنى پۈلاڭلىتىپ كېلىدۇ، ئەگەر جاۋاب بولمىسا، يۈگۈرمەي، سەكرىمەي، ئىككى قولىنى يانچۇقىغا سېلىپ كېلىدۇ.

سۆلتانمۇراتنىڭ كۆزى ھەرقاچان ھاجىمۇرات كېلىدىغان يولدا، لېكىن ئۇكىسى ھەر كۈنى قوللىرىنى سالپايتىپ كېلىدۇ، سۆلتانمۇرات ئازابلىنىدۇ، ئىچى سىقىلىدۇ، تازا بولماي كەتكەندە ھاجىمۇراتنى بىر چەتكە تارتىپ، ئۇ سەن بىلەن كۆرۈشكەندە نېمىلەرنى دېدى، ئۇنىڭ بىلەن قانداق كۆرۈشتۇڭ، ئوتتۇرىدا قانداق گەپ ـ سۆزلەر بولدى، دېگەندەك سوئاللارنى ياغدۇرۇۋېتىدۇ. ئۇ ئادەتتە ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە ھاجىمۇرات بالدۇرلا ئۇخلاپ قالغان بولىدۇ. ئۇنىڭ ھاجىمۇراتنى ئويغىتىپ، قانداق يېڭىلىقلار بارلىقىنى سورىغۇسى كېلىدۇ. ئەمەلىيەتتە سوردىغۇدەك ئىشمۇ يوق ئىدى. ھاجىمۇراتنىڭ گېپى بويىچە ئېيتقاندا، چېچىنى ئىككى تال قىلىپ ئۆرۈۋالىدىغان مىرزاگۈل قاملاشمىغان قىز ئىكەن، تەنەپپۇس ۋاقتىلىرىدا ھاجىمۇراتقا بىر ئېغىز مۇ گەپ قىلىپ قويمايدىكەن، خۇددى ھېچقانداق خەت تاپشۇ-

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

رۇۋالمىغاندەك بىر قىياپەتتە يۈرىدىكەن، دەرستىن چۈشكەندە قىزلارنىڭ ئارىسىغا قوشۇلۇۋېلىپ پاراڭ سېلىشىپ تۇرىدىكەن، ھاجىمۇرات ئۆزى بېرىپ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشمىسە، ئۇنىڭغا كۆز قىرىنى سېلىپمۇ قويمايدىكەن.

سۇلتانمۇرات مىرزاگۇلنىڭ مۇنداق قىلىشىدىكى مەقسىتىنى چۈشىنەلمىدى. ئەگەر مىرزاگۇلنىڭ ئۇنىڭ بىلەن ئارىلاشقۇسى بولمىسا، خەت يېزىپ ئوچۇق گەپنى قىلىۋەتسە بولمىدىمۇ؟ نېمىشقا جىممىدە يۈرۈۋالىدۇ؟ كۆتۈشنىڭ قانچىلىك ئازابلىق بولىدىغانلىقىنى ئازراقمۇ چۈشەنمەمدۇ؟

سۇلتانمۇرات مۇشۇنداق خىياللار بىلەن ئۇخلاپ قالىدۇ، ئەتىسى ئويغانغاندا كاللىسىدا يەنە شۇ ئىش. ۋاقىت قىستاپ قالىدى. ئەمدى ئارتۇق كۈتەلمەيدۇ. قارلار ئېرىپ بولاي دېدى، تۇڭ ئېرىپ زېمىن ئويغانسا، يەر ئاغدۇرۇشقا چۈشۈپ كېتىدىغان گەپ، ئۇ چاغدا ھېچكىمنىڭ ۋاقتى يوق...

بىر كۈنى سۇلتانمۇرات ئىنىسىغا شۇنداق دېدى:

— سەن مىرزاگۇلگە، مېنىڭ ئاقسايغا يېقىندا ماڭىدىغانلىقىم، ئۇزۇنغىچە قايتىپ كېلەلمەيدىغانلىقىمنى ئېيتقىن...

ھاجىمۇرات يەنە ئاددىيلا جاۋاب ئەكەلدى:

— ئۇ: «بۇنى بىلىمەن» دېگەندىن ئارتۇق گەپ قىلمىدى.

سۇلتانمۇرات ئەتىدىن ـ كەچكىچە مۇشۇ ئىشقا كاللا قاتۇراتتى. ئۇ ھەتتا بىر كۈنى مەكتەپكە بېرىپ، مىرزاگۇل دەرستىن چۈشكەندە ئۇنىڭدىن زادى نېمىشقا جىم تۇرۇۋېلىۋاتقانلىقىنى ئۆزى بىر سوراپ باقماقچىمۇ بولدى، لېكىن نېمىشقىدۇر بىر قارارغا كېلەلمىدى. ئىلگىرى ئەڭ ئاددىي بىلىنگەن ئىشلار ئەمدى ئۇنى گاڭگىرىتىپ قويۇۋاتاتتى. قورقۇش، خىجىللىق، گاڭگىراش ۋە گۇمان دېگەنلەر خۇددى ئېزىتقۇ تۇمانداك ئۇنى قىينىماقتا ئىدى...

يەنە بىر تەرەپتىن، قولىدىكى ئىشنى تاشلاپ قويغىلى بولمايتتى. قىلىدىغان ئىش ساماندەك. پاراشۇتچى ئەترەتكە قو-

ماندانلىق قىلىش ئاسان ئەمەس. ھەر كۈنى ئەتىگەندىن - كەچ-
كىچە قولى بىردەم بىكار بولمايدۇ. ئاقسايغا ماڭىدىغان كۈن يې-
قىنلاشقانسېرى، ئىشلارمۇ كۆپەيدى، يەنە كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش-
غا گۈزەللىك، يېڭىلىق قوشۇلدى، غەم - ئەندىشىلىرى تېخىمۇ
كۆپەيدى. ئات سۇغىرىدىغان يەرمۇ باھارنىڭ ھىدى بىلەن قاپلا-
نىپ، ئاجايىپ كۆڭۈللۈك تۇس ئالدى، مۇزلار ئېرىپ، توڭلار
بوشىدى، دەريا سۈيى تاشتىن - تاشقا سەكرىشىپ لەرزان ئاقما-
تا. سۇ ئاستىدىكى تاشلار پارقىراپ، بىر - بىرىدىن چىرايلىق
كۆرۈنىدۇ. ئاتلار سۇغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ، پۇتلىرى بىلەن سۇ
چاچرىتىدۇ. بالىلارمۇ ئاتلىرىغا مىنىپ دەريىغا ئىچكىرىلەپ كە-
رىدۇ، ئەتراپنى كۈلكە ئاۋازى، قىيقاس - چۇقانلار بىر ئالىدۇ...

سۇلتانمۇرات مىرزاگۇلنى ئات سۇغىرىۋاتقاندا كۆرۈپ قالدى.
بۇ چاغدا مىرزاگۇل دەريادىن ئۆتۈۋاتاتتى. سۇلتانمۇرات ئۇنى
كۆرۈپ ھاڭۇېقىپ تۇرۇپلا قالدى. نېمىشقا تۇرۇپ قالدى؟ مىرزا-
گۇل يالغۇز ئەمەس، ئۇلار تۆت قىز ئىدى، مەكتەپتىن قايتىشى
ئىدى. سۇلتانمۇرات ئۇلارغا دىققەت قىلماي قېلىشىمۇ مۇمكىن
ئىدى، چۈنكى بۇ يولدا توختىماي ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان، تاشلارنى
دەسسەپ سۇدىن ئۆتىدىغان ئادەملەر ناھايىتى كۆپ. تەلىيى بار
ئىكەن، ئۇ تاسادىپىي نېرى تەرەپكە قاراپ سالغاندا كۆزى مىرزا-
گۇلگە چۈشۈپ قالدى، ئۆزىنى يوقىتىپ، داڭقېتىپ قالدى،
چابدارنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ، ئۇنىڭغا يەنمۇ سىنچىلاپ قارا-
دى. مىرزاگۇل تاشلارنى دەسسەپ سۇدىن ئۆتۈۋاتاتتى. ئۇمۇ سۇل-
تانمۇراتنى تونۇدى، تاش ئۇستىدە نېرى - بېرى پۇلاڭلاپ بې-
رىپ، كېيىن قوللىرىنى يېيىپ تەڭپۇڭلۇقىنى ساقلىۋالدى،
قىرغاققا چىقىۋالغاندىن كېيىن توختاپ سۇلتانمۇرات تەرەپكە يە-
نە بىر قارىدى، دوستلىرى بىلەن كېتىۋېتىپ ئارقىسىغا يەنە
نەچچە قېتىم قايرىلىپ قارىدى. مىرزاگۇل ھەر قېتىم قايرىلىپ
قارىغاندا، سۇلتانمۇراتنىڭ ئۇنىڭ يېنىغا ئاتلىق ئۇچۇپ بارغۇ-
سى، يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر قېتىدا ساقلاپ كېلىۋاتقان مۇھەببە-

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

دۇردانىلىرىنىڭ بىرىنى قويماي ئۇنىڭ ئالدىدا تۆكۈۋەتكۈسى، ئۇنىڭسىز ياشىيالمايدىغانلىقىنى ئوچۇق ئېيتقۇسى كېلەتتى، لېكىن مىرزاگۇل ھەر قېتىم قايرىلىپ قارىغاندا مۇنداق قىلىشقا جۇرئەت قىلالمايتتى، روھى چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك ئورنىدا تۇرغىنىدى. مىرزاگۇل دوستلىرى بىلەن ئارال كوچىسىنىڭ بېشىدا كۆزدىن غايىب بولدى، لېكىن سۇلتانمۇرات يەنىلا ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرىدۇ. قالغان ئاتلار سۇغا قېنىپ قىرغاققا چىقىپ بولدى، بالىلار قايتىش ئۈچۈن ئاتلارنى بىر يەرگە يىغىۋاتاتتى، لېكىن سۇلتانمۇرات خۇددى چابدارنى سۇغىرىۋاتقان قىياپەتتە دەريا ئوتتۇرىسىدا مەدىر قىلماي تۇراتتى...

كېيىن ئۇ بۇ ئىشلارنى ئويلىغاندا، ئۆزىنى سانسىز قېتىم تىللىدى. مىرزاگۇل مەكتەپتىن قايتقاندا مۇشۇ يول بىلەن ماڭىدىغانلىقىنى ئۇ نېمىشقا بۇرۇن ئويلىمىدى ! راست، دەريادىن ئۆتىدىغان ئاشۇ يەردە ھەرقانداق ۋاقىتتا تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالغان قىياپەتتە ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈۋالغىلى بولاتتىغۇ! ئىلگىرى نېمىشقا بۇنى خىيالىغا كەلتۈرمىگەن بولغىيدى؟ بۇمۇ بولدى، ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن ئۆزى كۆرۈشۈپ، خېتىنىڭ جاۋابىنى سوراپ باقىدىغانغا پۇرسەت چىقتى.

سۇلتانمۇرات كېيىن بىلىپ قالدى، ئاتلارنى سۇغىرىشقا ۋاقچىرەك بارسىلا، ئۇنىڭ بىلەن ھەر كۈنى ئۇچراشقىلى بولىدىكەن. سۇلتانمۇرات شۇنداق پۇشايمان قىلدى، ئىلگىرى ئۇلار ئاتلارنى سۇغىرىپ قايتىپ كەتكەندە مىرزاگۇل بۇ يەردىن ئۆتەكەن، ئۇ مۇشۇنداق ئاددىي ئىشنىمۇ خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىدى. ئىش مانا مۇشۇنداقلا ئاددىي، ئۇ ئۆزىگە ئاچچىقلاندى، ئازابلاندى...

شۇنىڭ بىلەن ئۇ مىرزاگۇلنى دەريا بويىدا كۈتۈش نىيىتىگە كەلدى. ئەتىسى، سۇلتانمۇرات دەريا بويىدىن قايتماي تۇرۇۋالدى، ھەمراھلىرىغا، مەن بۇ يەردە چابدارنى ئايلاندۇرۇپ بىرەمدىن

كېيىن قايتىمەن، سىلەر مېڭىۋېرىڭلار، خاپا بولماي مېنىڭ قالغان ئاتلىرىمنى باغلاپ، چۆپ سېلىپ بېرەرسىلەر، دېدى.

يەنىلا شۇ ئاناتاينىڭ كاساپىتى!

ئۇ ئاتلارنى سۇغىرىپ بولۇپمۇ ماڭماي تۇرۇۋالدى، تېخى باشقىلارنىمۇ ماڭغۇزمىدى.

— سېنىڭ بۇ يەردە كىمنى ساقلاۋاتقانلىقىڭنى ئوبدان بىلىمەن، — دېدى ئۇ سۇلتانمۇراتنىڭ نېرۋىسىغا تېگىپ.

مۇنداقمۇ ئىچى يامان ئادەم بولامدۇ!

لېكىن، سۇلتانمۇراتمۇ بوش كېلىدىغانلاردىن ئەمەس. «بىلگەن بولسىڭ ياخشى، ھەر ھالدا خاتالاشماپسەن» دېگەندەك گەپلەرنى قىلىپ ئولتۇرماي، ئاناتايغا بىسمىللاسىغا قاتتىق تەگدى:

— سەن فاشىستلارنىڭ ئىشپىيونى ئىكەنسەن!

— كىمنى ئىشپىيون دەۋاتسەن، مەنمۇ؟

— ھە، سەن ئىشپىيون!

— مېنى قانداقسىغا ئىشپىيون دەيسەن! ئەگەر ئىشپىيون بولسام ھەربىي سوتقا يوللاپ ئاتقۇزۇۋەتمەمسەن! ئەگەر ئىشپىيونلۇقۇمنى ئىسپاتلاپ بېرەلمىسەڭ، كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسىتىمەن!

ئۇلار مۇشۇنداق گەپ تالىشىپ، دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا ئاتلىرىنى بىر - بىرىگە دېڭىتىپ پىرقىرىشاتتى، ۋارقىرىشاتتى، بىر - بىرىگە ھومىيىشىپ، قارشى تەرەپنى ئاتتىن تارتىپ چۇشۇرۇشكە ئۇرۇناتتى. قالغان بالىلارغا بۇ بىر ئويۇن بولۇپ بەرگەنىدى، ئۇلار قىرغاقتا تۇرۇۋېلىپ كۈلۈشەتتى، ئۇلارنى كۇشكۇرتەتتى. ئۇ ئىككىسى بولسا چۈجە - خورازلاردەك بارغانسېرى قىزىشىپ كېتىۋاتاتتى. سۇلار ئەتراپقا چاچرايتتى، ئات تۇياقلىرى تاشقا تېگىپ تاراقلايتتى. بىر چاغدا ئەركىنبېك ۋارقىرىدى:

— ھەي، بولدى قىلىش! ئاتلارنى يەنە يارىلاندۇراي دەمسىلەر!

ئۇلار شۇندىلا ئېسىنى يىغىشتى، ھەتتا خۇشال بولۇشتى. چۈنكى بولدى قىلىدىغانغا باھانە تېپىلغانىدى. شۇنىڭ بىلەن،

ئىككىسى ئارتۇق گەپ قىلماي ئۆز يوللىرىغا مېڭىشتى.

مەيلى نېمە بولسۇن، بۇ ئادەمنىڭ كەيپىنى ئۇچۇرىدىغان ئىش ئىدى. ئاتلارنى ھەيدەپ ئات قوروسىغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ سۇلتانمۇرات غەزىپىنى زادىلا باسالمىدى. ئۇ ئاچچىقىنى چىقىرىش ئۈچۈن، ئېتىنى مىنىپ دەريا بويىغا قاراپ يۈگۈردى. ئۇ دەريا بويلاپ يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ يولغا پات - پات قاراپ قوياتتى. ئۇ دەريا بويىدا مۇشۇنداق نېرى - بېرى يۈگۈرۈپ يۈرگەندە، كۆزى يەنە مىرزاگۇلگە چۈشۈپ قالدى. مىرزاگۇل تۇنۇگۈن كىمدەك ساۋاقداشلىرى بىلەن بىللە كېلىۋاتاتتى. قىزلار قىزغىن پاراڭ بىلەن كېلىۋاتاتتى. بىر يىگىتنىڭ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر قىز ئۈچۈن جېدەل چىقارغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئۈتىدا كۆيۈپ ئازابلىنىپ يۈرگەنلىكىنى ئۇلار نەدىن خىيالىغا كەلتۈرسۇن. يەقىندا ئاپىسى سۇلتانمۇراتنىڭ سالپىيىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ ئۇنىڭدىن قاتتىق ئەنسىرىگەن، «نېمە بولدۇڭ؟ ئاغرىپ قالمىغاڭسەن؟ بەكلا جۇدەپ كېتىپسەن؟» دېگەندەك سوئاللارنى ياغدۇرۇۋەتكەن، سۇلتانمۇرات ئاپىسىنىڭ كۆڭلىنى چىرايلىق ياساپ قويغانىدى، لېكىن ئۆزى ئەينەككە قاراپ (ئۇنىڭ ئەينەككە قاراپ باقمىغىنىغا ئۇزاق بولغان، قارىغۇدەكمۇ ۋاقتى يوق) ھەيران قالدى، راست، يېقىندىن بېرى ئۇ بۆلەكچىلا ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ، كۆزلىرىنىڭ خۇنى يوق، يۈزىنىڭ گۆشلىرى تارتىلىپ قاپتۇ، بوينى بۇرۇنقىدىن ئۇزۇن كۆرۈنىدۇ، كۆزلىرىنىڭ ئەتراپىدا بىرنەچچە تال قورۇق پەيدا بوپتۇ، بۇرۇتى خەت تارتىشقا باشلاپتۇ. ماۋۇ كارامەتنى كۆرۈڭ، ئادەم تونۇۋالالمىغۇدەك دەرىجىدە ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ... دادىسى قايتىپ كەلسىمۇ، بىر قاراشتىلا تونۇۋالالمىغۇدەك...

سۇلتانمۇرات ئۇلارنىڭ يان تەرىپىنى توغرىلاپ ماڭدى. مىرزاگۇل كىمنىدۇر ئىزدەۋاتقاندەك، ئۇلار ئات سۇغىرىدىغان تەرەپكە قاراپ - قاراپ قويىاتتى، لېكىن، ئۇ سۇلتانمۇراتنى كۆرۈشى بىلەن تېنى جۇغلىدە قىلىپ قالدى، سەل تۇرۇپ قالغاندىن

كېيىن يەنە قىزلارغا قوشۇلۇپ يۇرۇپ كەتتى. ئۇلار خۇددى ھېچ-قانداق ئىش يۈز بەرمىگەندەك تاشتىن - تاشقا سەكرەپ دەريادىن ئۆتتى - دە، ھەرقايسىسى ئۆز ئۆيىگە قاراپ يۇرۇپ كەتتى. سۇل-تانمۇرات خۇددى مۇھىم بىر ئىش بىلەن ماڭغاندەك ئاتنى قام-چىلاپ، كۆكتاتلىقنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ مىرزاگۇلنىڭ ئالدىدىن چىقماقچى بولدى. ئۇ يولنىڭ يەنە بىر بېشىدا مىرزاگۇلنى كۆردى ۋە ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ ئاستىلاتتى. ئۇلارنىڭ ئارىلىقى قىسقىرىغانسېرى، سۇلتانمۇراتنىڭ يۈرىكىنى ۋەھىمە قاپلاۋال-دى. خۇددى ھەممە ئادەم ئىشىك - دېرىزىلىرىدىن ئىككىسىنى كۆزىتىۋاتقاندەك، ئۇلارنىڭ بىر يەرگە كېلىشىنى، ئۇنىڭ قىزغا نېمىلەرنى دەيدىغانلىقىنى ئاڭلاشنى كۈتۈۋاتقاندەك سېزىلىپ كەتتى.

مىرزاگۇل ئۇنىڭغا قاراپ ئالدىرىماي كېلىۋاتاتتى. نېمە كۆ-رۈندىكىن، سۇلتانمۇرات باشقىچە ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتاتتى. قىزىق ئىش، ئىككىسى ئىلگىرى بىر سىنىپتا ئوقۇغان، ئۇ چاغلاردا سۇلتانمۇرات قىزنىڭ قولىدىن بىرەر نەرسىنى تار-تىۋالسا، ھەتتا ئۇنى خاپا قىلىپ قويسىمۇ، ھېچقانداق بولۇپ كەتمەيتتى، لېكىن ھازىر ئۇنىڭغا يېقىنلاشقانسېرى ئىچ - ئە-چىگە تىترەك ئولىشىپ كېتىۋاتىدۇ. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كەينىگە بۇرۇلۇپلا كەتكۈسى كېلىپ كەتتى، لېكىن كېچىككەنىدى. مىرزاگۇلمۇ ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى سېزىپ قالغاندەك ئىدى. سۇل-تانمۇراتقا يېقىنلىشىپ قالغاندا، تۇيۇقسىزلا قەدىمىنى تېزلە-تىپ، ئۆزىنىڭ ئۆيىگە يېتىپ كەلمەيلا، قوشنىسىنىڭ ھويلىسە-غا كىرىپ كەتتى. سۇلتانمۇرات يەلكىسىدىن ئېغىر يۈكنى ئېلە-ۋەتكەندەك يېنىك نەپەس ئالدى، مىرزاگۇلدىن تولىمۇ رازى بول-دى. ئىككى ياشنىڭ ئۇچرىشىشى ئەسلىدە مۇنداقمۇ قورقۇنچلۇق بولىدىكەن - دە...

لېكىن، بىردەمدىن كېيىنلا ئۇ ئۆزىنى ئەيىبلەپ كەتتى، تو-خۇ يۇرەكلىكىدىن ئاغرىندى. ئۇ كېچىچە تۈزۈك ئۇخلىيالمىدى،

تاك ئەمدىلا ئاقىرىپ ئويغىنىشىغا كاللىسىغا يەنە مىرزاگۇل كىرىۋالدى. ئۇ شۇنداق نىيەتكە كەلدى، بۇگۈن قانداقلا بولسۇن ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشمەن، يۈرىكىمدىكى بارلىق سۆزۈمنى قىلىۋالىمەن، خېتىمگە جاۋاب قايتۇرامدۇ ـ قايتۇرمامدۇ، قايتۇرسا قاچان قايتۇرىدۇ، ئېنىق سورايمەن. جاۋاب قايتۇرمايدىغان ئىش بولسىمۇ خاپا بولۇپ كېتىشنىڭ ئورنى يوق، ئۇ بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئاقسايغا ماڭىدۇ، بۇ مىرزاگۇل بىلەن ئايرىلغىنى بولۇپ قالسۇن. توغرا، شۇنداق دېيىش كېرەك.

ئۇ تولۇق بىر قارارغا كېلىپ بولغاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇردى. مۇشۇ خىياللار بىلەن ئىشقا كىرىشتى، ئاتلارنى سۇغىرىپ بولغاندىن كېيىن يەنە شۇ خىياللار بىلەن دەريا بويىغا ماڭدى. ئۇ چابدارغا مىنىپ دەريا بويىدا نېرى ـ بېرى مېڭىپ يۈردى، ئىختىيارسىز ھالدا ئۆزىنىڭ كەنتىگە نەزەر تاشلىدى، ئۆگزىلەردىكى ئوە تەسكەيدىكى قارلار ئېرىپ بوپتۇ، قىش بويى ياغقان قار يىغىلىپ كەتكەن تاغ چوققىسىدا بولسا زوئولوگىيە دەرسىدە ئۇلار مەشىق دەپتىرىگە سىزغان ئامىيوبانىڭ رەسىمىدەك قاريىپ كەتكەن نېپىز قار قالغانىدى.

تۇنۇگۈن كولخوز رەئىسى تىنالىيېف بىلەن ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقال ئات قورۇسىغا كېلىپ ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى تەكشۈردى. بارلىق ساپانلار نومۇر قويۇلۇپ ساپانچىلارغا تاپشۇرۇپ بېرىلدى. سۇلتانمۇراتنىڭ ساپانى بىرىنچى نومۇرلۇق ئىدى. ئالدى بىلەن بالىلار ئۆزلىرىنىڭ ماھارىتىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئاتلارغا بويۇنتۇرۇق سالىدى، ئاندىن ھەر تۆت ئاتنى بىردىن ساپانغا قاتتى. ئاتلارغا قېتىلغان بەش يۈرۈش ساپان قاتار بولۇپ تىزىلدى. ياندىن قارىغاندا بۇ مەنزىرە ئاجايىپ ھەيۋەتلىك كۆرۈنەتتى، «تاچانكا»① ئەترىتىنىڭ ئۆزى ئىدى، ئوخشىمايدىغان يېرى، ئاتلارنىڭ سۆرەيدىغان

① تاچانكا ـــ سوۋېت ئىتتىپاقى ئىچكى ئۇرۇشى مەزگىلىدىكى ئېغىر تېپىتىكى قوراللار توشۇلىدىغان ھارۋا.

غىنى ئېغىر تىپتىكى قوراللار ئەمەس، ساپان ئىدى، ئاتلار بىر - بىرىدىن قاۋۇل، جابدۇقلار شۇنداق پىششىق، ساپان چىشلىرى يالىلداپ پارقىراپ تۇرىدۇ. ساپانچىلار كۆكرەكلىرىنى كېرىپ ئۆزلىرىگە تەۋە ساپانلارنىڭ يېنىدا تۇرىدۇ. تىنالىيېف زور بىر قوشۇننىڭ قوماندانىدەك سۇر بىلەن پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ ئالدىغا ئاۋازدا ۋارقىرىدى:

— تەييارلىق ئەھۋالىڭنى دوكلات قىل!

— دوكلات، رەئىس، ھەممە تەييارلىقىم پۈتتى: تاقىلانغان تۆت ئات، پۇختا تۆت بويۇنتۇرۇق، تۆت يۇرۇش خۇرۇم جابدۇق، سەككىز تال ئارغامچا، بىر دانە ئېگەر، بىر قامچا، ئۈچ دانە زاپاس چىشى بار قوش چىشلىق بىر ساپان.

بەئەينى مۇنتىزىم قوشۇننىڭ ئۆزى! پەقەت ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقالنىڭ قوشۇمىسىنى تۇرۇۋالغان يېرىلا بار. بۇ - نىڭدىنمۇ ئەجەبلىنىپ كەتكىلى بولمايدۇ، ئۇ ياشىنىپ قالدى، نۇرغۇن نەرسىلەرگە ئېرەن قىلمايدۇ.

تەكشۈرۈش ئۈچۈشلۇق بولدى، لېكىن ئۇلارنىڭ ئىككى ئىشى لاياقەتسىز بولۇپ چىقتى. رەئىس تىنالىيېف كۆپچىلىكنى ئېگىشكە تەۋە ساپاننىڭ ئالدىغا يىغدى.

— قاراپ بېقىڭلار، كۆپچىلىك، جابدۇقلارنىڭ باغلىنىشىدا خاتالىق بارمۇ، قانداق؟ — دېدى ئۇ.

كۆپچىلىك ئۈياق - بۇياققا قارىدى، ئۇ يەر - بۇ يەرنى سىلاپ باقتى، لېكىن ھېچقانداق چاتاق تاپالمىدى. ئاخىر بولمىغاندا تىنالىيېف ئۆزى كۆرسىتىپ بەردى:

— قاراڭلار، بۇ نېمە؟ دىققەت قىلمىدىڭلارمۇ، تور ئاتنىڭ تارتمىسى بەك چىڭ تارتىلىۋېتىپتۇ. ئوبدان قاراپ بېقىڭلار! مۇنداق بولسا ئات ماڭغاندا تارتما قورسقىنى يالاپ يارا قىلىۋېتىدۇ. بىلىسىلەر، ئات جانىۋار گەپ قىلالمايدۇ، ساپاننى مۇشۇنداق سۆرىسە، ئەتىسىلا قورسقى ئىششىپ، ساپانغا قوشۇشقا

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى
www.uyghurkitap.com

يارىمايدۇ. ئۇ چاغدا سىلەرگە نەدىن زاپاس ئات تېپىپ بېرىمەن؟ نەدە تەييار ئات بار دەيسىلەر! مۇنداق بولغاندا، جابدۇقنى توغرا ئىشلىتەلمىگەننىڭ كاساپىتىدىن ئىش ئاقسايدىغان گەپ! ئويلاپ بېقىڭلار، مۇشۇنداق بوشاڭلىق قىلساڭلار بولامدۇ؟ بىز نېمە ئۈچۈن بىر قىش تېپىرلاپ چىقتۇق؟...

ھەممەيلەن تولىمۇ خىجىل بولدى. مۇشۇ كىچىككىنە يەردە كەتكۈزۈپ قويغىنىنى قارىمامدىغان!

— سۈلتانمۇرات، — دېدى رەئىس تىنالىيېۋ، — سەن پارا-شۇتچى ئەترەتنىڭ باشلىقى، ھەر قېتىم ئىش باشلاشتىن ئىلگە-رى مۇشۇ تەرەپلەرنى تەكشۈرۈپ چىقىشىڭ كېرەك، ئۇقتۇڭمۇ؟

— ئۇقتۇم، يولداش رەئىس!

پاراشۇتچى ئەترەتنى تەنقىدكە قويغان يەنە بىر ئىش تېخىمۇ ئېغىر بولۇپ چىقتى. ئەترەت باشلىقىمۇ بۇنىڭدىن تولىمۇ بە-ئارام بولدى. رەئىس تىنالىيېۋ ئۇلارغا سوئال قويدى:

— سىلەردىن سوراپ باقاي، بىر كۈنلۈك ئىشتىن كېيىن كېچىسى جابدۇقلارنى قەيەرگە قويۇش كېرەك؟

قالغانلار ئۇيان ئويلاپ باقتى، بۇيان پەرەز قىلىپ باقتى، جاۋاب ھەر خىل بولسىمۇ، ئاخىرىدا ھەممىسى، ئېتىزدا قالدۇ-رغان ساپاننىڭ يېنىغا قويۇپ قويۇش كېرەك، دەپ جاۋاب بەردى.

— بۇ ئىشقا سەن قانداق قارايسەن، ئەترەت باشلىقى؟

— مەنمۇ شۇنداق ئويلايمەن. جابدۇقلارنى ساپانلارنىڭ يېنىغا قويۇش كېرەك. ئىشقىلىپ، ئۇنى ئالمىغان ئوغرىمۇ يوققۇ.

— ياق، خاتالاشتىڭ. جابدۇقلارنى كېچىسى ئېتىزغا تاشلاپ قويسا بولمايدۇ. بۇ ئوغرىلاپ كېتىشتىن قورققان گەپ ئەمەس، ئاقسايدا ئۇلارغا كۆز قىرىنى سالمىغان ئادەم يوق. ئەمما، كې-چىسى يامغۇر ياكى قار يېغىپ قالسا جابدۇقلار كاردىن چىقىدۇ، چۈنكى جابدۇقلارنىڭ ھەممىسى خۇرۇم. ئۇنىڭ ئۈستىگە، تۆلكە، سۇغۇر دېگەندەك ھايۋانلار غاجاپ كاردىن چىقىرىۋېتىشىمۇ مۇم-كىن. نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىمنى چۈشىنىۋاتامسىلەر؟ مۇنداق

ئەھۋالدا قانداق قىلىش كېرەك؟ ساپانلارنى ئېتىزغا قويۇپ قويۇ-
ساڭلار بولىدۇ، لېكىن جابدۇقلارنى ئات بىلەن قونالغۇغا قايتۇ-
رۇپ كېلىسىلەر. سىلەرگە بىر چېدىر بېرىمەن، سىلەر شۇنىڭ
ئىچىدە ياتىسىلەر. بار - يوقى شۇ بىرلا چېدىر، مەندە ئارتۇقىمۇ
يوق. ھەممىڭلار جابدۇقلارنى قايتۇرۇپ كېلىسىلەر، ئۆزۈڭلار قە-
يەردە ئۇخلىساڭلار، جابدۇقلارنىمۇ شۇ يەرگە قويىسىلەر، چۈشە-
دىڭلارمۇ؟ جابدۇقلارنى ياستۇق قىلىپ ياتىسىلەر! بۇ ھەربىي
بۇيرۇق! جابدۇقلار سىلەرنىڭ قوراللىرى! ھەربىر جەڭچى قورال-
نى كۆز قارىچۇقىنى ئاسرىغاندەك ئاسرىشى كېرەك!

كولخوز رەئىسى تىنالىيېف ئاشۇ كۈنى ئاقساي پاراشۇتچى
ئەترىتىگە يۇقىرىقى سۆزلەرنى قىلدى، ھەممەيلەن تولۇق قورال-
لىنىپ تەكشۈرۈشنى قوبۇل قىلدى.

مانا بۇلار ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتى يولغا چىقىشتىن ئىل-
گىرى رەئىس تىنالىيېف ئۇلارغا قىلغان سۆز. ئاقسايغا ئاتلىنى-
دىغان كۈن يېقىنلىشىپ قالدى. ھەممە ئادەم ئالدىراش بولۇپ
كەتتى...

رەئىس تىنالىيېف ئىشلارنى ئۇلارغا مانا مۇشۇنداق قايتا -
قايتا چېكىلىدى...

مانا مۇشۇنداق...

شۇنداق، ئەگەر ھاۋا ئۇچ - تۆت كۈن ياخشى تۇرۇپ بەرسە،
ئۇلار ئاقسايغا قاراپ يولغا چىقسا بولىدۇ. ئۇ چاغدا مىرزاگۇل
بىلەن يازغا چىققاندا ئاران كۆرۈشەلەيدىغان گەپ. مۇشۇنى ئويـ-
لىسىلا سۇلتانمۇرات جىددىيلىشىپ كېتىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن كۆ-
رۈشەلمىسە... توۋا، قانداق گەپ بولۇپ كەتتى بۇ، ئادەمنىڭ ئەق-
لى يەتمەيدۇ، ئۇنىڭ بىلەن بىرەدەم بولسىمۇ بىللە بولۇۋالسا، ئەڭ
بولمىسا يىراقتىن بولسىمۇ بىر كۆرۈۋالسا نەقەدەر ياخشى بولاتـ-
تى - ھەي ئۇنىڭ بۇگۈنلا مىرزاگۇل بىلەن ئوچۇق سۆزلىشىۋال-
غۇسى بار، بولامدۇ - بولمامدۇ، بولمايدىغان يېرى بولسىمۇ مەيـ-
لى، ئۇ ئەمدى كۈتەلمەيدۇ، ئۇنى ئاقسايدا تېخىمۇ مۇھىم ئىشلار

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

كۆتۈپ تۇرىدۇ...

سۇلتانمۇرات قىرغاقتا ئايلىنىپ يۈرەتتى، ئاشۇ يولغا كۆز ئۈزمەي قارايتتى. ئۇ ۋاقىت ئۆتكەنسېرى جىددىيلىشىپ كېتىۋاتاتتى. ۋاھ، ئەنە، قىزلار كېلىۋاتىدۇ! لېكىن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا مىرزاگۇلنىڭ قارىسى كۆرۈنمەيدۇ. ئۇنىڭ دوستلىرى كېلىۋاتىدۇ، لېكىن ئارىسىدا ئۇ يوق. سۇلتانمۇرات تولىمۇ ئازابلاندى. ئەمدى ئۇنىڭغا نېمە ئامال، سالپايغىنىچە ئات قورۇسىغا قاراپ ماڭدى، يولدا كېتىۋېتىپ ئەندىشىلىك خىياللارغا چۆكتى: ئەگەر ئۇ ئاغرىپ قالغان ياكى باشقا بىرەر ئىش چىقىپ قالغان بولسىچۇ؟ مۇشۇلارنى ئويلىغاندا، ئۇنىڭ كۆڭلى تېخىمۇ پاراكەندە بولدى. ئۇنىڭ كەلمەسلىكىنىڭ سەۋەبىنى بىلمىگۈچە كۆڭلى ئەمىن تاپىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئۇ بېرىپ قىزلاردىن سوراپ باقماقچى بولدى، چابدارنىڭ بېشىنى بۇراپ قىزلار تەرەپكە ماڭدى. دەل شۇ چاغدا ئۇنىڭ كۆزى مىرزاگۇلگە چۈشۈپ قالدى. ئۇ ئۆزى يالغۇز كېلىۋاتاتتى، دەريادىن ئۆتىدىغان يەرگە يېقىنلىشىپ قالغانىدى. سۇلتانمۇرات ئۇنىڭ بىلەن دەريادىن ئۆتىدىغان يەردە ئۇچرىشىش ئۈچۈن ئېتىنى يېنىك دېۋېتتى. ئۇنىڭ خۇشاللىقى ئىچىگە پاتمايتتى. «سۆيۈملۈكۈم» دېگەن سۆزنىڭ قانداق ئېغىزىدىن چىقىپ كەتكىنىنى ئۆزىمۇ سەزمەي قالدى.

ئۇلار دەريادىن ئۆتىدىغان يەردە ئۇچراشتى. سۇلتانمۇرات ئاتىتىن چۈشۈپ، مىرزاگۇلنىڭ يېقىن كېلىشىنى ساقلاپ تۇردى.

مىرزاگۇل سۇلتانمۇراتقا قاراپ كۈلۈمسىرىگىنىچە كېلىۋاتاتتى.

— ئاۋايلاپ مېڭىڭ! — سۇلتانمۇرات ئۇنىڭغا قاراپ ۋارقىرىدى، ئەمەلىيەتتە يوغان، كەڭ تاشلارنىڭ ئوستىگە چىم قويۇلغان، يىقىلىپ كېتىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. مىرزاگۇل تاشلارنى دەسسەپ ئۆتۈۋاتىدۇ، ۋاھ، نېمىدېگەن ياخشى! بۇ دەريانىڭ كۆۋرۈك سالمىغانلىقى ئۆزىمۇ بىر ياخشى ئىش بوپتۇ!

سۇلتانمۇرات ئۇنى تۇتۇۋېلىش ئۈچۈن قولىنى ئۇزاتتى،

مىرزاگۇل ئۇنىڭدىن كۆزىنى ئۇزمەي، تاشتىن - تاشقا ئاتلاپ ئۆتۈۋاتاتتى.

— يىقىلىپ كەتمەڭ، — دېدى سۇلتانمۇرات يەنە.

لېكىن، قىز گەپ قىلمايتتى، ئۇنىڭغا قاراپ تاتلىق كۇلۇمسىرىگىنىچە كېلىۋاتاتتى. سۇلتانمۇرات سورىماقچى بولغان سوئاللارنىڭ جاۋابىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ كۇلۇمسىرەشكە مۇجەسسەملەنگەنىدى. ئۇمۇ قىزىق ئىش قىپتۇ، خەت يېزىپ يۇرگىنىنى. خەتنىڭ جاۋابىنى ئازابلىق كۈتكەنلىرىچۇ تېخى...

مىرزاگۇل قولىنى ئۇنىڭغا ئۇزاتتى، ئۇ قىزنىڭ قولىنى كاپىپىدە تۇتۇۋالدى. ئۇلار بىر سىنىپتا شۇنچە ئۇزاق بىللە ئوقۇدى، لېكىن سۇلتانمۇرات سەزمەپتۇ، ئەسلىدە قىزنىڭ قولىمۇ كۆڭلىدىكىنى ئىپادىلەپ بېرەلەيدىكەن. «مەن بۇ يەردە، — دەيدۇ بۇ قول، — مەن ... مەن تولىمۇ خۇشال! مېنىڭ قانچىلىك ھاياجانلىنىۋاتقانلىقىمنى سەزمەيۋاتامسەن؟!» سۇلتانمۇرات قىزنىڭ چىرايىغا قارىدى، ئۇنى ھەيران قالدۇرغىنى، قىزنىڭ ۋۇجۇدىدا ئۆزىنى كۆرگەندەك بولدى! شۇ تاپتا خۇددى سۇلتانمۇراتقا ئوخشاش مىرزاگۇلمۇ باشقىلا بىر ئادەمگە ئايلىنىپ قالغان، چوڭ بولۇپ قالغاندەك، بويى ئۆسۈپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى، خۇددى ئېغىر كېسەلدىن يېڭىلا قوپقان ئادەمدەك، كۆزلىرىدىن بىرخىل غەلىتە، تۇرغۇنسىز نۇر چاقنايتتى. ئۇمۇ سۇلتانمۇراتقا ئوخشاپ قاپتۇ، چۈنكى ئۇنىمۇ قاتمۇقات خىياللار چىرمىۋالغان، نۇرغۇن كېچىلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزگەن، ئۇمۇ مۇھەببەت تورىغا ئىلىنىپ قالغاچقا سۇلتانمۇراتقا ئوخشاپ قالغان، دەل مۇشۇ مۇھەببەت ئۈنى تېخىمۇ گۈزەل، تېخىمۇ سۆيۈملۈك قىلىۋەتكەن. قىزنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىدىن بەخت نۇرى چاقناپ تۇرىدۇ. مانا بۇلارنىڭ ھەممىسىنى سۇلتانمۇرات دەقىقە ئىچىدە بايقىدى، چوڭقۇر ھېس قىلدى.

— مەن تېخى سىزنى ئاغرىپ قالغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپتىمەن، — دېدى سۇلتانمۇرات، ئاۋازى تىترەپ كەتتى.

مىرزاگۇل ئۇنىڭ گېپىگە جاۋاب بەرمەي، باشقا بىر ئىشنى قىلدى.

ــ مەڭ، ــ دېدى ئۇ ئالدىن تەييارلىۋالغان بىر كىچىك بولاقنى ئۇنىڭغا ئۇزىتىپ، ــ بۇنى سىزگە ئەكەلگەن! ــ ئۇ شۇ گەپنى قىلىپلا ئىتتىك ـ ئىتتىك يۇرۇپ كەتتى.

كېيىن سۇلتانمۇرات كەشتە ئىشلەنگەن بۇ يىپەك قول ياغلىقنى قايتا ـ قايتا تويماي كۆردى. ئۇ قول ياغلىقنى يانچۇقىدىن ئالاتتى، يەنە سالاتتى، بىردەمدىن كېيىن يەنە ئېلىپ تويماي قاراپ كېتەتتى. قول ياغلىق دەپتەر چوڭلۇقىدا بار، چۆرىسىگە يوپۇرماق شەكلىدە گۈللەر ئىشلەنگەن، بىر بۇرجىكىدىكى گۈللەر ئارىسىغا توق قىزىل يىپتا: «S.G.M» دېگەن ھەرپلەر چۈشۈرۈلگەن، «سۇلتانمۇرات بىلەن مىرزاگۇل» دېگەن مەنىدە ئىدى. بۇ لاتىن ھەرپلىرىنى ئۇلار قىرغىز يېزىقى ئىسلاھ قىلىنىشتىن ئىلگىرى مەكتەپتە ئۆگەنگەن، ئەمدىلىكتە ئۇ سۇلتانمۇراتنىڭ سانسىز يۈرەك سۆزلىرى ۋە شېئىرلار بىلەن تولغان سۆيگۈ مەكتۇپىنىڭ جاۋابى بولۇپ قالغانىدى.

سۇلتانمۇرات ئات قورۇسىغا تولىمۇ خۇشال قايتتى، ئۇ ئەچىدىكى خۇشاللىقىنى ئىنتايىن تەستە بېسىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئۇنىڭغا مەلۇم، بۇ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا مەنسۇپ بەخت، باشقا ھەرقانداق ئادەم ئۇنىڭدەك بەختلىك بولالمايدۇ، شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ بۇگۈنكى ئۇچرىشىشىنى ساۋاقداشلىرىغا ئېيتقۇسى، مىرزاگۇل سوۋغات قىلغان قول ياغلىقنى ئۇلارغا كۆرسىتىپ قويغۇسى كېلىپ كېتىۋاتاتتى...

بۇگۈن قىلىدىغان ئىشىمۇ خېلى بار ئىدى. يىگىتلەر ئاتلىرىنى سۇغىرىپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن چوتكا بىلەن ئاتلارنى پاكىز يۇدى، چېلەكلەر بىلەن يەم توشۇپ ئوقۇرلارنى توشتۇردى. سۇلتانمۇراتمۇ قايتىپ كېلىپلا ئىشقا كىرىشىپ كەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ قاۋۇل ئاتلىرىنى چاقماق تېزلىكىدە چوتكىلاپ يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن يەم توشۇشقا كىرىشىپ كەتتى. ئۇ ئاپىسى

ئۆزگەرتىپ تىكىپ بەرگەن ھەربىيچە چاپىنىنىڭ تۆش يانچۇقىغا سېلىپ قويغان قول ياغلىقنى بىردەمۇ ئېسىدىن چىقىرىپ قويمىدى، ئۇ يەردە گويا كۆرۈنمەس بىر ئوت كۆيۈۋاتاتتى، ئۇنى خۇشاللىقتا چۆمدۈرەتتى ھەم ئەندىشىگە سالاتتى. خۇشال قىلىدىغىنى، مىرزاگۇل ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە جاۋاب قايتۇرغانىدى؛ ئەندىشىگە سالىدىغىنى، بۇ مۇھەببەت تېخى كەلگۈسى دۇنيانىڭ باشلىنىشى ئىدى...

كېيىن سۇلتانمۇرات ئات قورۇسىنىڭ كەينىگە چۆپ ئالغىلى باردى. ئۇ يەر ئادەمسىز، جىمجىت، قۇياش نۇرى چاقناپ تۇراتتى. قۇرۇق چۆپنىڭ مەززىلىك ھىدى دىماققا گۈپۈلدەپ ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. سۇلتانمۇراتنىڭ قول ياغلىقنى يەنە بىر قېتىم كۆرگۈسى كەلدى، يانچۇقىدىن چىقىرىپ تويماي قارىدى. قۇرۇق چۆپنىڭ قويۇق ھىدى ئىچىدىمۇ قول ياغلىقتىن ئەتىر سۈپۈنىنىڭ پۇرىقىغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىرخىل پۇراق كېلىپ تۇراتتى. ھازىرمۇ ئېسىدە، مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدا بىر قېتىم مىرزاگۇلنىڭ چاچلىرىدىن ئۇنىڭ بۇرنىغا شۇنداق يېقىملىق بىر پۇراق ئۇرۇلغانىدى. ھازىر ئويلاپ باقسا، ھازىرقىسىمۇ دەل شۇ پۇراق ئىكەن. ئۇ قول ياغلىقنى مۇشۇنداق تۇتۇپ تۇرغاندا، تۇيۇقسىز ئارقىسىدىن بىرى كېلىپ قول ياغلىقنى تارتىۋالدى. ئۇ شارتتىدە ئارقىسىغا ئۆرۈلدى. ئاناتاي!

— ۋاھ ... بۇ قول ياغلىقنى ئۇ بېرىپتۇ - دە!

سۇلتانمۇرات بويۇنلىرىغچە قىزىرىپ كەتتى.

— قول ياغلىقنى قايتۇرۇپ بەر!

— ئالدىرىماي تۇرغىنا، مەن كۆرۈپ باقاي.

— ساڭا گەپ قىلىۋاتىمەن، دەرھال قايتۇرۇپ بەر!

— بولىدۇ، ئۇنچىلىك ئۆڭۈپ كەتمىگىن، ھازىرلا قايتۇرۇپ بېرىمەن. بۇ دېگەن سېنىڭ يۈرەك پارەڭ تۇرسا!

— ئەكەل دەيمەن!

— قېنى، ۋارقىراۋەرگىن، يۈرەك پارەمنى تارتىۋالدى، دەپ

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

بار ئاۋازىدا ۋارقىرا! ــ ئاناتاي شۇنداق دېگىنىچە قول ياغلىقنى يانچۇقىغا سېلىۋالدى.

كېيىن بولغان ئىشلارنى سۇلتانمۇرات ئەسلىيەلمەيدۇ. ئېسىدە قالغىنى، ئاناتاينىڭ غەزەپ ۋە ۋەھىمىدىن ئۆزگىرىپ كەتكەن چىرايى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئالاڭلايتتى. سۇلتانمۇرات پۈتۈن كۈچىنى يىغىپ ئۇنى بىر مۇشت سالدى، لېكىن ئۇنىڭ قورسىقىغا قاتتىق بىر نەرسە تەگدى، ئۇ ئىككى پۈكلىنىپ يەردە يېتىپ قالدى، ئەمما دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاناتايىنىڭ ئارقىسىدىن غەزەپ بىلەن يۈگۈردى، ئاڭغىچە قالغان بالىلارمۇ يېتىپ كېلىشتى. سۇلتانمۇرات بىلەن ئاناتاي پوماقلىشىپ كەتكەنىدى. ئۈچ بالا ئۇلارنى ئاجرىتىپ باقتى، بولدى قىلىڭلار دەپ يالۋۇرۇپمۇ باقتى، لېكىن ئۇ ئىككىسى بىر ــ بىرىدىن قېلىشمىغۇدەك دەرىجىدە ئەسەبىيلەشكەن، ھېچقايسىسى يول بەرمەي ئېتىشىپلىۋاتاتتى. سۇلتانمۇرات: «قايتۇرۇپ بەر! قايتۇرۇپ بەر!» دەپ گەن گەپنى قايتا ــ قايتا تەكرارلايتتى. ئۇ بۇ قېتىم بىراقلا كۆرمەكچى بولغان، يا ئۇنىڭ قولىدا ئۆلۈشكە، يا قول ياغلىقنى قايتۇرۇۋېلىشقا تەييارلىنىپ قويغاندەك قىلاتتى. ئاناتاي بەستىلىك، چاققان ئىدى، لېكىن سۇلتانمۇراتمۇ ئۇنىڭغا بوش كەلمەيۋاتاتتى. ئۇ ئاناتايغا توختىماي مۇشت ئاتاتتى، ئۆزىمۇ مۇشت يەپ نەچچە قېتىم يىقىلدى. ئەڭ ئاخىرقى قېتىم چۆپ دۆۋىسىنىڭ يېنىغا قالايمىقان تاشلاپ قويۇلغان ئارىلارنىڭ يېنىغا يىقىلدى. ئۇ ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا بىر ئارىنى قولىغا ئېلىپ ئورنىدىن سەكرەپ تۇردى. بالىلار ئۆزلىرىنى چەتكە ئېلىشىپ ۋارقىراشتى:

ــ توختا!

ــ ئۇنداق قىلما!

ــ ئارىنى تاشلا!

ئاناتاي ھاسىرىغىنىچە ئۇنىڭ ئالدىدا نەگە قېچىشىنى بىلەلمەي تۇراتتى، ھېچ ياققا قاچالمايتتى، بۇ تەرەپ چۆپ دۆۋىسى، ئۇ

تەرەپ ئات قوروسىنىڭ ئارقا تېمى. بۇ چاغدا سۇلتانمۇراتقا باش-قىچە جان كىرگەندى. ئۇ ئۆزىنىڭ بەك ئاشۇرۇۋەتكەنلىكىنى سېزىپ تۇراتتى، لېكىن ھازىر شۇنداق قىلمايمۇ بولمايتتى.

— ئەكەل، — دېدى ئۇ ئاناتايغا، — بولمىسا، ياخشىلىق كۆرمەيسەن!

— مانا، مانا، ئالغىنە! — ئاناتاي پۈت - قولى تىترەپ تۇر-سىمۇ، بۇ غەزەپلىك ئېلىشىشنى ئويۇنغا ئايلاندۇرماقچى بولدى، — ھېچنېمە كۆرمىگەن نېمىكەنسەن! ساڭا چاقچاق قىلغىلىمۇ بول-مايدۇ ! ئەخمەق ! — ئۇ قول ياغلىقنى سۇلتانمۇراتقا قايتۇرۇپ بەردى.

سۇلتانمۇرات قول ياغلىقنى يانچۇقىغا سېلىۋالدى. قورقۇنچ-لۇق ئېلىشىش شۇنىڭ بىلەن ئاخىرلاشقان بولدى. بالىلار يېنىك تىنىشىپ، باشقىدىن زۇۋانغا كېلىشتى. ئەنە شۇ چاغدىلا سۇلتان-مۇرات باشلىرىنىڭ قېيىپ، پۈت - قوللىرىنىڭ تىترەۋاتقانلى-قىنى سەزدى. ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر مۇشت تەگكەن، قان ئارىلاش بىر تۈكۈرۈۋېتىپ، خۇددى مەست ئادەمدەك دەلدەڭشىپ چۆپ دۆ-ۋىسىنىڭ ئارقىسىغا ماڭدى، چۆپ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلاپ، ئاسمانغا قارىغىنىچە ئېغىر نەپەس ئالدى، شۇندىلا سەل سەگ-گەندەك بولدى...

8

قاراڭغۇ چۈشكىچىمۇ سۇلتانمۇراتنىڭ ئاناتايغا بولغان ئاچ-چىقى بېسىلمىدى، لېكىن ئورتاق خىزمەت ئۈچۈن يەنىلا ئىككى-سىنىڭ يارىشىپ قېلىشىغا توغرا كەلدى، بىراق يۈرىكىدە بىر تۈگۈن چىگىلىپ قالدى، ئەخمىقانە ئىش قىلىپ قويغانلىقىدىن ئۆكۈندى. سۇلتانمۇراتنىڭ يەنە بىر ئويلاپ قالغىنى، ئۇ بىر چوڭ سىناقتىن ئۆتتى. ئەگەر ئۇ سەل توخۇ يۈرەكلىك قىلغان بولسا، ئەڭ ئالدى بىلەن ئۆزىنىڭ يۈز - ئابرۇيىنى تۆكۈۋالغان بولاتتى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇ چاغدا، ئۇ پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ باشلىقى بولۇشقا مۇناسىپ كەلمەيتتى.

ئاشۇ كۈنى كەچتە كولخوز رەئىسى تىنالىيېۋ بىلەن ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقال ئۇلارنى ئىزدەپ كەلگەندە، سۆلتان-مۇرات بۇ نۇقتىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلدى. ئۇلار ئاتلىق ئۇزاق يول باسقاچقا ھېرىپ ھالىدىن كەتكەن، ئۇستىبېشى لاي - توپا ئىدى. ئەسلىدە رەئىس تىنالىيېۋ بىلەن چېكىش ئاقساقال تاڭ سەھەردىلا ئاقسايىنى كۆرۈپ كېلىش ئۈچۈن كەتكەن، ھازىر شۇ يەردىن كېلىشى ئىدى. ھەر ئىككىسى خۇشال، بىر - ئىككى كۈندىن كېيىن ئاقسايغا ئاتلانسا بولىدىكەن، يايلاق ئېغىر ئۈيقۇ-دىن ئويغانغانىدى. ئۇ يەرنىڭ قوينى كەڭ ئىكەن، قانچىلىك يەر ئاچىمەن دېسە شۇنچىلىك ئاچقىلى بولىدىكەن. ئۇلار تېرىقچىلىق قىلىدىغان، چىدىر تىكىدىغان يەرلەرگىچە كۆرۈپ قويۇپ كەپتۇ. ئەمدى ئاقسايغا بېرىپ ماكانلىشىپ، قىشچە تەييارلىق قىلغان ئەتىيازلىق تېرىلغۇنى باشلاش ئىشلا قاپتۇ.

— قانداق، بالىلار؟ — سورىدى تىنالىيېۋ، — بۇ ئىشقا غەيرىتىڭلار بارمۇ؟ قانداق تەكلىپ ۋە پىكرىڭلار بار؟ بار بولسا ھازىر دەۋېلىڭلار، بۇ يەردىن كەتكەندىن كېيىن دېگىنىڭلارنىڭ پايدىسى يوق.

بالىلار ئۇندىمىدى، خۇددى ھېچقانداق پىكىر - تەلىپى يوق-تەك قىلاتتى. مۇھىمى ھېچقايسىسى ئېغىز ئېچىشقا جۈرئەت قىلالمايۋاتاتتى.

— بىزنىڭ ئەترەت باشلىقىمىز بار، — دېدى ئېرگېش بىر چاغدا، — ئۇ ھەممە ئەھۋالنى چۈشىنىدۇ، ئاشۇ بىرنېمە دەپ باقسۇن.

شۇنىڭ بىلەن سۆلتانمۇرات ئەھۋالنى دوكلات قىلدى:

— تەييارلىق خىزمىتى ئوڭۇشلۇق بولدى، باشقا تەلىپىمىز يوق، ھەممە نەرسىنى تولۇق تەييارلىدۇق، كىيىم - كېچەك، ئا-ياغ - پايپاقلارنى ياماپ تەييارلاپ قويدۇق، يوتقان ئورنىدا ئىش-

لىتىلىدىغان جۇۋىلار تەييار. قىسقىسى، ئادەم، ئات ۋە سايمان - جابدۇقلار تەخ بولدى، يەر ئېرىسىلا، دەرھال ئىشقا كىرىشىپ كېتەلەيمىز.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار، تاماق ئېتىش، ئوت قالاش، چېدىر تىكىش دېگەندەك ئىشلار ئۈستىدە باش قاتۇرۇشتى. ئاخىردا مۇشۇ ئىككى - ئۈچ كۈنگىچە ھاۋادا باشقا ئۆزگىرىش بولمىسا، قار ياغمىسا، ئاقسايغا قاراپ يولغا چىقىدىغانغا كېلىشتى...

ئاسمان بۇلۇتلۇق، قۇياش ئۆزىنى بىر كۆرسىتىپ، بىر يوشۇرۇندۇ، ھاۋانى يامان دېگىلى بولمايدۇ. قار بىلەن قاپلانغان زېمىن ئېرىماقتا، ھاۋادا بىر خىل نەمخۇش ھىد بار...

ئاقسايغا ئاتلىنىدىغان كۈن بارغانسېرى يېقىنلاشماقتا... ھەممە ئىش مۇشۇ نىشان بويىچە ئېلىپ بېرىلىۋاتىدۇ...

تەييارلىق خىزمىتى ئىنچىكە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، يولغا چىقمىغان چاغدا يەنە نۇرغۇن كەم - كۈتىسى بايقالدى. ئات كۆر-پىسىدىن يەنە ئىككىسى كەم ئىدى. ئىككى كۆرپىغۇ تۇرىدۇ، لېكىن ئۆتمىتۆشۈك بولۇپ كەتكەن، ئاقسايغا ئاپارغۇدەك ئەھۋالى يوق ئىدى. باش باھاردا، بولۇپمۇ تېرىلغۇ يېڭى باشلانغان بىر-نەچچە كۈندە، كېچىسى قىش كۈنىدىكىدەك سوغۇق بولىدۇ... چېكىش ئاقساقالنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، ئىلگىرى ئۇلار ئادەتتىكى ساپاندا يەر ئاغدۇرغاندا، دەسلەپكى بىرنەچچە كۈندە ۋاقىت چۈشكە يېقىنلىشىپ، كېچىچە توڭلاپ كەتكەن يەرلەر ئېرىغاندا ئاندىن ئېتىزغا چىقىدىكەن... مۇنداق چاغلاردا، ئۇچىسىغا كۆرپە ياپمىغان ئاتلار كېچىچە توڭلاپ تىترەپ چىقىدىغان بولغاچقا، ئەتىسى ساپانغا يارىمايدىكەن.

سۇلتانمۇرات بىردەم باشقۇرۇش ئورنىغا، بىردەم كولخوز رەئىسىنىڭ يېنىغا، يەنە بىردەم ئەترەت باشلىقىنىڭ يېنىغا يۈگۈرەيتتى، ئاخىرىدا كەنتتىن ئىككى ئات كۆرپىسى ھەل قىلىپ بەرگەندىلا ئاندىن توختىدى...

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يولغا چىقىش ئالدىدىكى ئالدىراشلىق ئىچىدىمۇ، سۇلتانمۇرات ئات سۇغىرىدىغان ۋاقىتنىڭ تېزرەك يېتىپ كېلىشىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتەتتى. ئۇ ئالدىنقى قېتىم دەريا بويىدا كۆرۈشكەندەك، يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى مىرزاگۇل بىلەن يەنە بىر قېتىم كۆرۈشۈۋېلىشنى ئارزۇ قىلاتتى... ھەر قېتىم شۇنداق ئارزۇ بىلەن باراتتى، لېكىن ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشمايتتى. سۇلتانمۇرات ئالدىراپ قالدى، ئەمدى ئۇنىڭغا كۈتكۈدەك ۋاقىت قالمىغانىدى. شۇنداق بولغاچقا، ئۇ مىرزاگۇل بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنىدە سۆزلىشىۋېلىشقا تېگىشلىك نۇرغۇن ئىشلار بارەدەك ھېس قىلاتتى، يولغا چىقىش ئالدىدا ئۇنىڭ بىلەن يۈز كۆرۈشەلمەسلىك سەۋەبىدىن پەيدا بولغان بىرخىل غۇۋا خاتىرجەمسىزلىك ئۇنى قىينايتتى. ئۇنىڭغا مەلۇم، مىرزاگۇلمۇ ئۇنى سېغىنىدۇ، ئۇ ئالدىنقى قېتىم مىرزاگۇلنىڭ بىرىنچى قېتىم ئۇنىڭغا تەكىلگەن خۇمارلىق كۆزلىرىدىنلا بۇنى سېزىۋالغان ھەم شۇ چاغىنىڭ ئۆزىدە قىزنىڭ ۋۇجۇدىدا ئۆزىنىڭ ئەكسىنى كۆرگەندەك بولغانىدى. لېكىن، سۇلتانمۇرات قىزنىڭمۇ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە پۇرسەت ئىزدەپ يۈرگىنىنى خىيالىغا كەلتۈرمىگەن. بۇ ئەمدىلا رەسىدە بولغان مەسۇم قىزلارغا يات ھەرىكەت. قىز ئۆزىگە تېگىشلىك ئىشنى قىلىپ بولدى، كەشتە ئىشلەنگەن قول ياغلىقنى ئۇنىڭغا سوۋغات قىلدى. قالغان ئىش ئەمدى مۇشۇ ئوغۇل بالىغا قالدى...

ئەلۋەتتە، سۇلتانمۇرات يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى مىرزاگۇل بىلەن چوقۇم كۆرۈشەلەيتتى، ئۆزىمۇ شۇنداق پىلان تۈزۈپ تۇرغان، ئەپسۇسلىنارلىقى، ئويلىمىغان بىر ئىش يۈز بېرىپ قالدى. ئاقسايغا مېڭىشنىڭ ئالدىدا، پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ ئەزالىرى ئاتلارنى بۇ يەردە ئەڭ ئاخىرقى قېتىم سۇغىرىپ كېلىشكە ھەيدەپ ماڭدى. سۇلتانمۇرات ئاتلارنى سۇغىرىپ بولغاندىن كېيىن مىرزاگۇلنى ساقلىماقچىدى. لېكىن ئۇلار ئەمدىلا ئات قوروسىنىڭ ئالدىغا چىقىشىغا ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقال كېلىپ

قالدى. ئۇنىڭ قوشۇملىرى تۇرۇلگەن، چىرايىدا قايغۇ، قىزغۇچ بۇرۇتى دىردىيىپ كەتكەندى، تۇمشۇقىنى كۆزىگە چۆكۈرۈپ كېيىۋالغانىدى...

— نەگە ماڭدىڭلار؟

— ئاتلارنى سۇغىرىشقا.

— توختاپ تۇرۇڭلار، بىر ئىش چىقىپ قالدى. ئاناتاي، دەرھال ئۆيۈڭگە قايت، ئاپاڭ ئاغرىپ قاپتۇ. ماڭ، تېز ماڭغىن. ماڭا قاراڭلار، بالىلار، ئاتلارنى ئاپىرىپ تېز سۇغىرىپ، تېز قايتىڭلار، مەن بۇ يەردە سىلەرنى ساقلاپ تۇرىمەن!

سۇلتانمۇرات دەريا بويىغا بارىدىغان يولدا ئاتلارنى ئۇچقانىدەك ھەيدەپ كېتىۋېتىپ، مىرزاگۇل كېلىدىغان يولغا پات — پات قاراپ قويساتتى، قايتىپ كېلىۋاتقاندىمۇ ئارقىسىغا قاراپ ماڭدى: يوق، مىرزاگۇلنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيدۇ. ئۇلارنىڭ تېخى مەكتەپتىن تارقىلىدىغان ۋاقتى بولمىغانىدى. چېكىش ئاقساقال ئۇلارنى نېمىشقا مۇنچە ئالدىرىتىدىغاندۇر؟ زادى نېمە ئىش بولۇغاندۇر؟ بولمىسا، ئۇ بۇگۈن مىرزاگۇل بىلەن كۆرۈشۈۋالايتتى! سۇلتانمۇرات ئۇنىڭ بىلەن دەريا بويىدا يەنە بىر قېتىم كۆرۈشۈۋېلىشقا نەقەدەر تەشنا ئىدى — ھە!...

ئۇلار ئات قورۇسىغا قايتىپ كېلىپ ئاتلارنى جايلاشتۇرۇپ بولۇغاندىن كېيىن چېكىش ئاقساقال تۆت بالىنى بىر يەرگە يىغىپ:

— سىلەرگە دەيدىغان گېپىم بار، — دېدى. ئۇ بالىلارغا ئولتۇرۇشنى ئېيتتى. بالىلار تامغا يۆلىنىپ زوڭزايدى. رەئىس تالىيىپ ئۆرە تۇرۇپ سۆزلەشنى ياخشى كۆرەتتى، ئۆزى ئۆرە تۇرغاندىن كېيىن ئالدىدىكى ئادەملەرنىڭمۇ ئولتۇرۇشىغا يول قويمايتتى. لېكىن، چېكىش ئاقساقال ئەكسىچە، ئۇ ئولتۇرۇپ ئالدىرىماي سۆزلەشنى ياخشى كۆرەتتى. ياشىنىپ قالدى ئەمەسمۇ. بالىلار ئولتۇرۇپ بولدى. چېكىش ئاقساقال چىرايى يەنىلا تۇتۇق، قىزغۇچ بۇرۇتىنى ئويناپ تۇرۇپ سۆز باشلىدى:

— چەۋەندازلار، مېنىڭ سىلەرگە دېمەكچى بولغىنىم، سىلەر

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

هازىر كىچىك بالا ئەمەس. سىلەر تۇرمۇشنىڭ ئاچچىق - چۈچۈ-
كىنى ناھايىتى بالدۇر تېتىدىڭلار، يا يېگەن - ئىچكىنىڭلارنىڭ،
يا تۇرغان - ياتقىنىڭلارنىڭ تاينى بولمىدى. مانا بۇ تەقدىرنىڭ
ئورۇنلاشتۇرۇشى. قاراڭلار، بۇگۈن ئاراڭلاردىكى بىرەيلەننىڭ
بېشىغا يەنە چوڭ بالا - قازا كەلدى ـــ ئاناتاينىڭ دادىسى ساتار-
قۇل ئالدىنقى سەپتە قۇربان بوپتۇ. سىلەرمۇ چوڭ بولۇپ قال-
دىڭلار، بىر ئادەمنىڭ بېشىغا كۈن چۈشسە، ھەممىمىز ھەمدەمدە
بولمىساق بولمايدۇ. دەرھال تەييارلىق قىلىڭلار. ئاناتاينىڭ ئۆيە-
گە پەتىگە بارىمىز. ئۇلارنىڭ ئىشلىرىغا قارىشىپ بەرمىسەك
بولمايدۇ. رەھمەتلىك ساتارقۇلنىڭ ئۆيىگە پەتىچىلەر ناھايىتى
كۆپ كېلىۋاتىدۇ، سىلەرمۇ بارمىساڭلار بولمايدۇ - دە. ئۇششاق
بالىلارغا ئوخشاش ئاناتاينىڭ يېنىدا مىچىلداپ يىغلاپ ئولتۇر-
ماي، ھەقىقىي ئەزىمەتلەردەك ئاۋازىڭلارنى قويۇۋېتىپ يىغلاڭلار،
باشقىلار ئاناتاينىڭ يېقىن دوستلىرىكەن دەپ بىلگۈدەك
يىغلاڭلار. قېنى، ئەمدى ماڭايلى، مەن سىلەرنى مۇشۇ ئىشقا ئال-
دىراتقان...

ئۇلار كەنت سىرتىغا جايلاشقان ئاناتاينىڭ ئۆيىگە چىغىر يول-
نى بويلاپ مېڭىشتى. ئۇلارغا ئوخشاش ئۇچتىن - تۆتتىن بو-
لۇشقان ئادەملەر ھەر تەرەپتىن كېلىشىۋاتىدۇ، بەزىلىرى ئاتلىق،
بەزىلىرى پىيادە، باشلىرى ساڭگىلىغان، ئۇن - تىنسىز، ھەم-
مىسى ئاناتاينىڭ ئۆيىگە ماڭغانىدى.

ئۇ كۈنى ھاۋا ناھايىتى ئوسال بولدى، بىردەمدىلا قۇياش نۇر-
لۇق جامالىنى كۆرسىتىدۇ، بىردەمدىلا ئاسمانىنى قارا بۇلۇت
قاپلاپ، ئاچچىق شامال چىقىدۇ. سۇلتانمۇرات ئاناتاينىڭ ئۆيىگە
قاراپ كېتىۋاتىدۇ، يۈرىكىنى ئېغىر قايغۇ باسقان، ۋەھىمە ۋە
ئىچ ئاغرىتىش يۈرىكىنى مۇجۇماقتا. قورقۇنچلۇقى، يەنە بىردەم-
دىن كېيىن ئالەمچە قايغۇ - ھەسرەت پۈتۈن كەنتنى بىر ئالىدۇ.
مانا، ئەجدادلاردىن قالغان تۈپراقتا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بىر ئەزىمەت
ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كېلەلمەيدىغان بولدى، ئۇنى كىشىلەر

ئەمدى مەڭگۇ كۆرەلمەيدۇ... «دادامغا نېمە بولغاندۇر؟ خەت ـ خەۋەرسىز يوقلىپلا كەتتىغۇ. بىرەر ئىش بولمىغاندۇر؟ ئاپام بەك ئەنسىرەپ كېتىۋاتىدۇ. خۇدايىم، مۇنداق ئىش ھەرگىز بولۇپ قالمىسۇن، ھەرگىز!»

ئۇلار ئاناتاينىڭ ھويلىسىغا يېقىنلىشىپ قالغاندا، ھويلا ئىچىدىن يۇرەكنى ئېزىدىغان يىغا ئاۋازى ئاڭلاندى. يىغا ئاۋازى بارغانسېرى كۈچىيىپ كوچىلارغىچە يامراپ چىقتى. ھەممە يەردە ئادەملەر غۇزمەكلىشۈپلىپ يىغا ـ زار قىلىشۋاتاتتى...

پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ ئەزالىرى چېكىش ئاقساقالنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە ئۇنىڭ ئارقىسىدا مېڭىپ بار ئاۋازى بىلەن يىغىنى سالدى، قوشاقمۇ قېتىپ ئۇلگۈردى:

ـــ ئاھ، ئاتىمىز ساتارقۇل، شەرەپلىك ئاتىمىز ساتارقۇل، سېنى ئەمدى نەلەردىن ئىزدەرمىز؟ ئەزىز بېشىڭ قەيەرلەردە قالغاندۇر؟

مۇشۇ دەقىقىدە، ھەممە ئادەم قايغۇ ئەسىرىدە تۇرغاندا، ئاناتاينىڭ دادىسى ساتارقۇل ھەممە ئادەمگە شۇنچە قەدىردان بولۇپ قالغانىدى. شۇ تاپتا ساتارقۇل ھەقىقىي شەرەپ ئىگىسى، چۈنكى، ھەربىر ئادەم قېرىندىشىدىن ئايرىلغاندىلا، ئاندىن ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ھەقىقىي ھېس قىلىدۇ... ئىلگىرى شۇنداق بولغان، بۈنىڭدىن كېيىنمۇ شۇنداق بولىدۇ...

ـــ ئاھ، ئاتىمىز ساتارقۇل، شەرەپلىك ئاتىمىز ساتارقۇل، سېنى ئەمدى نەلەردىن ئىزدەرمىز، ئەزىز بېشىڭ قەيەرلەردە قالغاندۇر؟

پاراشۇتچى ئەترەتتىكىلەر چېكىش ئاقساقالنىڭ ئارقىسىدىن مۇشۇنداق يىغا سالغىنىچە كىشىلەر توپى ئارىسىدىن ئۆتۈپ ھويلىغا كىردى. ئاناتاي ئىشىك ئالدىدا تۇراتتى. قايغۇ ـ ئەلەم ئادەمنى سۇندۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئاناتاينىڭ يېشى ئەڭ چوڭ، بوي ـ بەستىمۇ بار، ئادەتتە ئۆزىنى بەك چوڭ تۇتاتتى، لېكىن شۇ تاپتا ئۇ بىر ئاجىز بالىغا ئايلىنىپ قالغانىدى. ئېغىر

قايغۇ ـ ئەلەم ئۇنىڭ يەلكىسىدىن باسقان، خۇددى ناچار ھاۋادا تام تۇۋىگە بېرىۋالمىدىغان تايچاقلاردەك، تامغا يۆلىنىپ يىغلاپ تۇراتتى، كۆزلىرىدىن تارىلاپ ياش قۇيۇلاتتى، يىغلاپ يۇزلىرىمۇ ئىششىپ كەتكەنىدى. يېنىدا ئىنى ـ سىڭىللىرى يىغلاۋاتاتتى.

بالىلار ئاناتايىنىڭ يېنىغا باردى، ئاناتاي ئۇلارنى كۆرۈپ تېخىمۇ ھەسرەتلىك يىغلاشقا باشلىدى، گويا ئىچىدىكى قايغۇ ـ ئەلەمنى تۆكۈۋاتقاندەك، كۆز ئالدىدىكى بۇ بەختسىزلىك ئۇستىدىن شىكايەت قىلىۋاتقاندەك ئىدى. مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئۇ ھەمراھلىرىدىن تەسەللى، مەدەت كۈتۈۋاتاتتى. ئاناتايىنىڭ مۇنداق بىچارە ھالىتى ھەممىدىن بەكرەك سۇلتانمۇراتقا قاتتىق تەسىر قىلدى. ئۇلار بىرخىل تەمتىرەش ئىچىدە ئاناتايىنى چۆرىدەپ تۇرۇشتى، قانداق قىلىشىنى، ئۆزلىرىنىڭ بۇ ھەمراھىغا قانداق تەسەللى بېرىشىنى بىلمەيتتى. قارىغاندا، ئۇنىڭ قايغۇسىنى يېنىكلىتەلەيدىغان بىرەر ئادەم چىقمىغاندەك ئەمەس. ئامال يوق، سۇلتانمۇراتنىڭ قولىدا بىر ئاپتومات بولسا، ھويلىدىن ئېتىلىپ چىقىپ، بار كۈچى بىلەن ئالدىنقى سەپكە ـــ ئۇرۇش ئوتى ئەڭ كۈچلۈك يەرگە قاراپ يۈگۈرگەن بولاتتى. ئۇ غەزەپلىك نەرە تارتىپ، كۆز ياشلىرىنى كۆچكە ئايلاندۇرۇپ، ئاناتايىنىڭ دادىسى ئۇچۇن ئىنتىقام ئالاتتى، كەنتتىكىلەرنىڭ بېشىغا كېلىۋاتقان بالا ـ قازا، دەرد ـ ئەلەملەرنى يوقىتىش ئۈچۈن، فاشىستلارغا شىددەتلىك ئوت ئاچاتتى، ئاپتوماتنىڭ ئوقى مەڭگۈ تۈگىمەيتتى، ئوق ئاۋازى مەڭگۈ ئۆچمەيتتى...

ئەپسۇس، سۇلتانمۇراتنىڭ قولىدا ئاپتومات يوق! سۇلتانمۇرات ئامالسىز ئاناتايغا تەسەللى ئېيتتى (ئۇ دېگەن پاراشۇتچى ئەترەتنىڭ باشلىقى ـ دە):

ـــ ئاناتاي، سەۋر قىلغىن. قانداق قىلىمىز، ئەركىنبېك بەلەن قۇباتقۇلنىڭ دادىلىرىمۇ ئالدىنقى سەپتە قۇربان بولدى. بۇ نېمىدېگەن خەۋىرىڭ بار، ھەتتا مېنىڭ دادامدىن خەت ـ خەۋەر ئۇزۇلۇپ قالغىلىمۇ ئۇزاق بولدى. ئۇرۇش ئەمەسمۇ، ئامالىمىز

يوق. قانداق ئىش بولسا بىزگە ئېيتقىن، ئاناتاي، ياردەمسىزنى ئايىمايمىز. سېنىڭ قايغۇلىرىڭنى يېنىكلىتىدىغانلا ئىش بولسا، ھەرقانداق ئىشتىن باش تارتمايمىز...

لېكىن، ئاناتاي تامغا يۆلىنىپ تۇرىدۇ، ئۆكسۈشتىن مۇرىلىرى لىكىلدايدۇ، بىر ئېغىز گەپ قىلمايدۇ. بۇ گەپلەر ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىش ئەمەس، ئەكسىچە ئۇنىڭ يۈرىكىدىكى ئازابلارنى تېخىمۇ قوزغىۋەتكەندى. ئاناتاي ئۆزىنى بېسىۋالالمايتى، چىرايى بارغانسېرى كۆكىرىپ كېتىۋاتاتتى. سۇلتانمۇرات دەرھال چۆمۈچ بىلەن سۇ ئەكېلىپ ئۇنىڭغا تۇتتى.

بۇ چاغدا، سۇلتانمۇرات بۇ يەردىكى ئىشلارغا ئۆزىنىڭ مەسئۇل بولۇشى كېرەكلىكىنى بىردىنلا ھېس قىلدى.

توغرا، بۇ يەردە قاراپ تۇرماي ئۆينىڭ ئىشلىرىغا قارىشىپ بېرىش كېرەك. شۇنىڭ بىلەن، تۆت بالا دەريادىن سۇ توشۇش، ئوتۇن يېرىش، قولۇم - قوشنىلاردىن ئاچىققان ساماۋارلارغا ئوت يېقىش، كەلگەن - كەتكەن پەتىچىلەرگە قاراش، ياشانغانلارنى ئاتتىن يۆلەپ چۈشۈرۈش دېگەندەك ئىشلار بىلەن ئالدىراش بولۇپ كەتتى...

كەلگەن - كەتكەنلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمىدى. بەزىلەر رەھمەتلىك ساتارقۇلنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرگە كۆڭۈل ئېيتىپ خېلى ھايال بولدى، بەزىلەر رەسمىيەت يۈزىسىدىن كېلىپلا كەتتى. پاراشۇتچى ئەترەتتىكىلەر بولسا ھويلىدا ساق بىر كۈن تىنىم تاپماي ئىشلىدى.

ئىككامال مۇئەللىمنىڭ كېلىشى بولۇپمۇ سۇلتانمۇراتقا باشقىچە تەسىر قىلدى. ئىككامال مۇئەللىم يەتتىنچى يىللىقنىڭ قىز ئوقۇغۇچىلىرىنى باشلاپ كەلگەن، ئارىسىدا مىرزاگۈلمۇ بار ئىدى. ئىككامال مۇئەللىم بىلەن ئاناتاي قۇچاقلىشىپ، ئادەمنىڭ يۈرىكىنى ئەزگۈدەك ھەسرەتلىك يىغلاشتى، ئۇلارنى كۆرۈپ ئەتراپتىكىلەرنىڭ كۆزلىرىدىنمۇ تارىلاپ ياش تۆكۈلدى. ھېلىقى ئايال پالچى ئىككامال مۇئەللىمنىڭ ئوغلىغا سېلىپ بەرگەن پال

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بىكار ئىدى، مۇئەللىمۇ مۇنداق نەرسىلەرگە ئىشەنمەيتتى. مۇ-ئەللىمنىڭ يۈرىكىگىمۇ بىر شۇملۇق سايە تاشلاپ تۇرىدۇ، شۇ-ڭا، يۈرىكىدىكى ئازابلارنى ئازراق بولسىمۇ يېنىكلىتىش ئۈچۈن، ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ، ئىچى - ئىچىدىن تۆكۈلۈپ يىغلاۋاتاتتى. قىز ئوقۇغۇچىلارمۇ مۇئەللىمنى چۆرىدەپ تۇرۇپ يىغلاشماقتا، مىرزاگۈلمۇ بېشىنى يەرگە قىلىپ ئۆكسۈپ يىغلىماقتا، بەلكىم دادىسى بىلەن ئاكىسى ئېسىگە كېلىپ قالغاندۇر. ئۇ سۈلتانمۇرات تەرەپكە كۆز قىرىنىمۇ سېلىپ قويمىدى. ئۇ مۇشۇنداق قايغۇلۇق ھالىتىدىمۇ ھەرقانداق ئادەمدىن گۈزەل ئىدى. سۈلتانمۇرات ئۇ-نىڭدىن پەخىرلەندى، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ھېسداشلىقى قوزغالدى. ئۇنىڭ مىرزاگۈلنىڭ يېنىغا بارغۇسى، ئۇنىڭ بىلەن قۇچاقلىشىپ يىغلاشقۇسى، قايغۇ - ئەلەمدە ئۇنىڭ بىلەن ھەمدەم بولغۇسى كېلەتتى...

ھەي، مىرزاگۈل، مىرزاگۈل،
ۋايىگە يەتكەن شۇڭقارمەن،
لەرزان ئۈچقان كەپتەرسەن،
.....

كېيىن ھويلىدا قىرائەت باشلاندى، ھەممە ئادەم قوللىرىنى دۇئاغا كۆتۈرۈشۈپ جىممىدە تۇرۇشتى. بۇ يەردە گويا تەقدىر قە-سىدىسى ئوقۇلۇۋاتاتتى، ئۇ ھاياتلار ۋە ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلغۇ-چىلار ئۈچۈن مەڭگۈلۈك بىر دۇنيانى جاكارلاۋاتاتتى. مانا بۇگۈن ئاناتاينىڭ ئۇرۇشتا قۇربان بولغان دادىسى ساتارقۇل ئۈچۈن قۇر-ئان - تىلاۋەت قىلىنىۋاتىدۇ. قىرائەت قىلىنىۋاتقاندا، سۈلتان-مۇرات كۆزلىرىنى يەردىن ئېلىپ، قوللىرىنىڭ ئۇستىدىن مىرزاگۈلگە قارىدى. پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن قىرائەتكە قۇلاق سې-لىپ تۇرغان مىرزاگۈل يەنىلا شۇنداق گۈزەل، جەلپكار كۆرۈنەت-تى، قانداقتۇر بىر خىيال ئۇنى چىرمىۋالغاندەك قىلاتتى، سۈل-تانمۇرات تەرەپكە قاراپمۇ قويمايتتى.

ئۇ سۇلتانمۇراتقا بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي ماڭدى، پەقەت غەمكىن كۆزى بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ باش لىڭشىتىپلا قويدى. ئاھ، مىرزاگۇل، ئاھ، مىرزاگۇل...

رەھىمەتلىك ساتارقۇلنىڭ ھويلىسىدىكى يىغا - زار ئاستا - ئاستا بېسىلدى. كىشىلەر بۇ رەھىمسىز رېئاللىقنى ئاخىر قوبۇل قىلىشقانىدى. يىغلاش — بىرخىل نارازلىق، قارشىلىق، غەزەپ - نەپرەت. ئۇ ھەم تېخىمۇ قورقۇنچلۇق ھالدا ئادەمگە بالا - قازادىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى تونۇتىدۇ. مۇنداق چاغلاردا ئادەم كۆپرەك ئۇمىدسىز خىياللارغا چۆمىدۇ.

ئاناتاي تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ. سۇلتانمۇرات ئۇنىڭغا قاراشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ. قەيسەر، كۆچلۈك، يانماس ئاناتاينى بۇ بالا - قازا سۇندۇرغانىدى. شۇ تاپتا ئۇ بار ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ يىغلىۋالغان، كىيىملىرىنى يىرتىپ يەردە دومىلىغان بولسا، ئازابلىرى ئازراق بولسىمۇ يېنىكلەپ قالغان بولار ئىدى.

سۇلتانمۇرات ئاناتاينى قانداق قىلىپ بۇ چەكسىز قايغۇ ئىچىدىن قۇتۇلدۇرۇپ چىقىشنى، يېتىم ھېس قىلدۇرماسلىقنى بىلمەيتتى. لېكىن، ئۇنىڭغا ياردەم قىلىش كېرەك. قانداقلا بولسۇن، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ يالغۇز ئەمەسلىكىنى، ئۇنىڭ ئۈچۈن ھەتتا ئۆلۈشكىمۇ تەييار بولۇپ تۇرغان ھەمراھلىرىنىڭ ئەتراپىدا بارلىقىنى ھېس قىلدۇرۇش كېرەك.

— بۇ ياقتا ماڭغىن، ئاناتاي، ساڭا ئايرىم دەيدىغان گەپىم بار، — دېدى سۇلتانمۇرات.

ئاناتاي ئورنىدىن تۇردى، ئىككىسى بىر بۆلۈڭگە باردى.

— ئاناتاي، ھېلىقى ئىشنى كۆڭلۈڭگە ئالمىغىن، — سۇلتانمۇرات ناھايىتى ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتاتتى، نېمە دېيىشنى بىلمەيتتى، — چۈنكى بۇ ئىشتا مەن... ئەگەر خالىساڭ، مەن ئۇ قول ياغلىقنى ساڭا بېرىۋەتسەم بولىدۇ.

ئاناتاي ئاچچىق كۈلۈمسىرىدى.

— نېمىلەرنى دەۋاتىسەن، سۇلتان! يوق گەپنى قىلما، — دې-

www.uyghurkitap.com

دى ئۇ، ـــ قول ياغلىق ساڭا تەۋە، ئۇنى ھەرقانداق ئادەمگە بەر-
سەڭ بولمايدۇ، مەن پەقەت... مېنى كەچۈرۈۋەتكىن، خاتالىق مەن-
دىن ئۆتتى، مېنى كەچۈرگىن، ئۇ ئىشنى كۆڭلۈڭدىن چىقىرىـ-
ۋەت، ئۇنداق ئىشنى ئەمدى ھەرگىز قىلمايمەن، سۇلتان، ماڭا
ھازىر ھېچنېمىنىڭ كېرىكى يوق... دادام، ئۇ... بىز ئۇنىڭ... ـــ ئا-
ناتاي ئۆزىنى بېسىۋالالمىدى، كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈل-
دى، ئۈن سېلىپ يىغلىۋەتتى.

شۇتاپتا، ئۇلار ئۆزلىرى ياشاۋاتقان ۋە ئۆسۈپ يېتىلىۋاتقان
دەۋر بىلەن بىللە يىغلىماقتا ئىدى...

9

ئاقساي تۇپرىقىغا ساپان چۈشكىنىگە ئۈچىنچى كۈنى بولدى.
ئۈچ كۈندىن بېرى ساپانچىلارنىڭ قامچا ئوينىتىپ ۋارقىراشلىرى
ئەتراپنى بىر ئالدى. ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتى يېڭى ئاچقان يەر
ئېگىز ـ پەس بىنەملىكتە خۇددى جىگەررەڭ بەلباغدەك دولقۇن-
سىمان سوزۇلۇپ ياتىدۇ. قولغا كەلگەن نەتىجە كۆرۈنەرلىك، قا-
رىسا ئادەمنىڭ روھى كۆتۈرۈلۈپ قالىدۇ. ھازىر ھاۋا ياخشى بو-
لۇپ بەرسىلا، ئىشلاردا چاتاق يوق.

ئۇلۇغ ماناس تېغىنىڭ ئېتىكىدىكى كەڭ كەتكەن بوشلۇق ئە-
زەلدىن تىمتاسلىق قوينىدا ياتقان، بۇ يەرنىڭ گۆرىستان جىم-
جىتلىقىنى ھازىرغىچە ھېچكىم بۇزۇپ باقمىغانىدى. ئاقساي ياي-
لىقى مانا مۇشۇ يەردىن سوزۇلۇپ، چىمكەنت ۋە تاشكەنت بىنەم-
لىرىگە تۇتىشىپ كېتەتتى. ئەزەلدىن ئېچىلىپ باقمىغان بۇ بىـ-
پايان يايلاقنىڭ بىر چېتىدىن قارىسا، ئاتلار تارتىپ كېتىۋاتقان
ساپانلار شۇنداق كىچىك كۆرۈنىدۇ، گويا ئۇ دۆڭدىن ـ بۇ دۆڭگە
يامىشىپ، ئارقىسىدا ئۇزۇن قارامتۇل ئىز قالدۇرۇپ كېتىۋاتقان
قوڭغۇزنىڭ ئۆزى.

بۇ يەردە ھازىر ئۈچلا ساپان مېڭىۋاتىدۇ. ئېرگېش بىلەن قۇ-

باتقۇل كۆزلۈك بۇغداينىڭ ئىشلىرىغا بىرنەچچە كۈن قارىشىۋې-
تىش ئۈچۈن قېپقالغان. هەممىگە مەلۇم، ئۇمۇ سەل قارايدىغان
ئىش ئەمەس، لېكىن ئاقساينىڭ تېرىلغۇ ئىشلىرىنىمۇ كېچىك-
تۈرۈشكە بولمايدۇ. ئاندىن پىلانلاپ قويغان بۇ ئۇچ بۇلۇڭ شە-
كىللىك يەرنى ۋاقتىدا هەيدەپ ئۇرۇق سېلىۋېلىش ئۈچۈن، پۈتۈن
پاراشۇتچى ئەترەت ئەتىدىن - كەچكىچە تىنىم تاپماي ئىشلىشى
كېرەك ئىدى. بولمىسا تېرىلغۇ ۋاقتى ئۆتۈپ كېتىپ، قىشچە
قىلغان تەييارلىق نۆلگە تەڭ بولاتتى. سۈلتانمۇرات بۇ ئىشتىن
تولىمۇ ئەنسىرەپ تۇرىدۇ، قالغان ئىككى ساپانچىنىڭ تېزرەك
قايتىپ كېلىپ ئۆزلىرىنىڭ سېپىگە قوشۇلۇشىنى تۆت كۆز بە-
لەن كۈتۈۋاتىدۇ. بولمىسا، ئۇلار ۋاقتىدا ئەۋەتىۋېتىدىغانلىقىنى
ئېيتقانىدى. مانا هازىرغىچە يوق. سۈلتانمۇرات مۇشۇ ئىش ئۈ-
چۈن چېكىش ئاقساقال بىلەن ئوبدانلا گەپ تەرگىشىپ قالدى.

— ئەترەت باشلىقى، — دېدى سۈلتانمۇرات، — گېپىمنى
يەتكۈزۈپ قويسىڭىز، كولخوز رەئىسى تىنالىيېۋ ئۆزى بۇ يەرگە
كېلىپ بىر كۆرۈپ باقسۇن. ئۇچ ساپان بىلەن هېچقانداق ئىشنى
تاڭ ئاتقۇزغىلى بولمايدۇ، ۋەزىپىنى ئورۇنلاشقا ئامالسىزمىز...

چېكىش ئاقساقالچۇ؟ ئۇنىڭغا نېمە ئامال، ئۇمۇ ئۆلگۈدەك
ئالدىراۋاتىدۇ. سۈلتانمۇرات مانا ئەمدى چۈشەندى، كولخوزدا
هەممە ئىشنى جاي - جايىدا قىلىپ، هەممىنى تەڭ رازى قىلالە-
غۇدەك ئەترەت باشلىقى بولۇش ئاسان گەپ ئەمەس ئىكەن. هەر
قانداق ئىشنى رەت تەرتىپى بىلەن قىلىشى، تېرىلغۇ ۋاقتىغىمۇ
كاپالەتلىك قىلىشى كېرەك ئىكەن. لېكىن، تېرىلغۇ ئىشى هەمە-
مە يەردە ئوخشاشلا جىددىي، باهار كېلىشى بىلەن ئۇ ئىش، بۇ
ئىش چىقىپ تۇرغان، قىلىدىغان ئىش ناهايىتى كۆپ، ئارمانغا
تۇشلۇق دەرمان يوق، ئادەم كۈچى ئاز، ئاشلىق كەمچىل، ئۇ ئىش-
قا قارىسا بۇ ئىش تۇرغان. سۈلتانمۇرات تۇنۇگۈن مۇشۇ يەردە
ئولتۇرۇپ ئۇزاق ئويلاندى. هازىر كەنتىنىڭ تازا سېرىقتال
ۋاقتى، زاپاس ئاشلىق ئاخىرلىشىپ قالدى، يېڭى بۇغداينىڭ چە-

قىشىغا تېخى ئۇزاق زامان بار. يەم ـ خەشەك كەمچىل بولغاچقا، ئۇلاغلار كۈندىن ـ كۈنگە ئورۇقلاپ، ھەتتا ئۆلۈپ كېتىۋاتىدۇ، ئۇلارنىڭ سويۇپ يېگۈدەك ئەھۋالى يوق. بىمار ئۇچۇن بىر كىلو-گىرام گۆش سېتىۋېلىش ئۇچۇن چوڭ بازارغا بېرىشقا توغرا كە-لىدۇ. ئىلگىرى بىر قوي ئالغىلى بولىدىغان پۇلغا ھازىر بىر كىلوگىرام گۆش ئاران كېلىدۇ. لېكىن جان بېقىش كېرەكقۇ. كىشىلەر ئوتتۇز ـ قىرىق كىلومېتىر يولنى ئات ـ ئۇلاغ بول-مىسا پىيادە بېسىپ بازارغا بارىدۇ. مىنگۈدەك ئۇلاغلارنىڭمۇ ئەھۋالى ناچار، يېرىم يولغا بارا ـ بارمايلا مۇدۇرۇلۇپ يىقىلىشى مۇمكىن. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى يەم ـ خەشەكلەر قوشقا قاتىد-غان ئۇلاغلارغا بېرىلگەن، ئۇلارنىڭ ئەھۋالىغۇ ياخشى، لېكىن، مۇنداق بېسىپ ئىشلىسە، ئۇلارمۇ ئۇزۇنغا بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ.

مانا بۇلارنى ئويلىسا ئادەمنى سۇر باسىدۇ. لېكىن، ھازىرقى ئەڭ چوڭ ئاپەت ئۇرۇش بولۇۋاتىدۇ. ئۇرۇش قاچان ئاخىرلىشە-دۇ، بۇنىڭغا ھېچكىم بىرنېمە دېيەلمەيدۇ. ئادەمگە تەسەللى بول-دىغان، مەڭگۇ ئۆچمەيدىغان بىرلا ئۇمىد بار ـــ گېرمانىيە قاراق-چىلىرى ئۇستىدىن غەلىبە قىلىش، ئۇلارنى ئەزىز تۇپراقتىن چېكىندۈرۈش، قوغلاپ چىقىرىش...

بۇگۇن ھاۋا يامان ئەمەس بولىدىغاندەك تۇرىدۇ. ھاۋا بۇلۇتلۇق بولسىمۇ، ئاسمانىڭ يۈزى پات ـ پات ئېچىلىپ، قۇياش پارلاپ قالىدۇ، لېكىن بىر پەستىن كېيىن يەنە تۇتۇلۇۋالىدۇ. چۈشلۈك تاماق ۋاقتى بىلەن ھاۋا بىردىنلا ئۆزگىرىپ، ئاسمانىنى قارا بۇلۇت قاپلىدى، قار ياكى يامغۇر ياغىدىغاندەك قىلاتتى... ساپانچىلار چۈشلۈك تاماقلىرىنى يەپ ئېتىزغا ماڭدى، قار ياكى يامغۇر يې-غىپ قالسا ئۇچىسىغا ئارتىۋېلىش ئۇچۇن بىردىن تاغار ئېلىۋال-دى.

ئۇلار ئىلگىرى ئاغدۇرغان يېرىگە ئۇلاپ ئىش باشلىۋەتتى. ئالدىدا سۇلتانمۇرات، ئىككى يۈز مېتىر ئارقىدا ئاناتاي، ئاۋاز يەتكۈدەك ئارىلىق تاشلاپ ئەركىنبېك كېلىۋاتىدۇ. بۇگۇن بۇ

يەردە ئۇلار ئۇچىلا قالدى. رەئىس تىنالمىيچى ئىش باشلانغان كۇ-
نى كېلىپ بىر قۇر كۆزدىن كەچۈرۈۋېتىپ كەتكەن. ئۇنىڭ قە-
لبىدىغان ئىشى ناھايىتى كۆپ ئىدى، شۇڭا قالغان ئىشلارنى ئە-
رەت باشلىقى چېكىش ئاقساقالغا تاپشۇرۇپ كېتىپ قالغانىدى.
بۇگۈن چېكىش ئاقساقالمۇ كەنتتە قالغان ئېرگىش بىلەن قۇباد-
قۇلنى ساپانلىرى بىلەن قايتۇرۇپ كېلىش ئۇچۇن كەتتى. بۇنىڭ
بىلەن، ئۇچىنچى كۇنىگە كەلگەندە بۇ يەردە ئۇچ بالا ساپان، ئات،
ئاغدۇرۇلغان ۋە ئاغدۇرۇلۇش ئالدىدا تۇرغان يەرلەرگە ھەمراھ بو-
لۇپ قالدى. ئۇلار ئاشلىق ئۇچۇن، قورساق ئۇچۇن يەر ئاغدۇرد-
ىدۇ...

بۇ يەر قونالغۇغا، ئۇلارنىڭ چېدىرىغا، ئاتلارنىڭ يەم ـ خە-
شىكىگە، بۇگۇنكى كۇنلۇكتە ئۇلارغا ئائىلە بولۇپ قالغان ھەممە
نەرسىگە ناھايىتى يىراق. قونالغۇدا تاماق ئېتىدىغان بىر موماىلا
قالدى. موماينىڭ قىلغان ئىشىدىن گېپى تولا، بىردەم ئوتۇنلار
ھۆل ئىكەن دېسە، بىردەم ئۇ كەم، بۇ كەم دەۋاتقان، تاماقنى
ۋاقتىدا تەييار قىلمايدۇ. بالىلار ئېتىزغا بىرەر پارچىدىن نان بە-
لەن بىر قاچا ئۇماچ ئېلىۋالسىلا بولدى، باشقىسى كېرەك ئە-
مەس. لېكىن، موماي ئاغزى بېسىلماي سۆزلەيدۇ، ئاغرىنمايدىغان
نېمىسى يوق، بولمىسا بالىلار ئۇنىڭغا بىر ئېغىز قاتتىق گەپ
قىلمايدۇ. موماينى كەنتتە كۆپ ئادەم تونۇمايدۇ. ئۇ سىرتتىن
كېلىپ ئولتۇراقلىشىپ قالغان. باشقىلار بالىچاقا، ئۆيلىرىنى
تاشلاپ سىرتقا چىقالمايدۇ، لېكىن موماي ساپانچىلار بىلەن ئاق-
سايغا كېلىشكە ئۆزى رازى بولدى، بۇ يەردە ئەل قاتارى قورسە-
قىنىمۇ باقالايدۇ ـ دە. يەيدىغانىنى قانچىلىك يېسە مەيلىغۇ، لې-
كىن تاماقنى ۋاقتىدا تەييار قىلىشى كېرەكقۇ. بولمىسا كۇن بو-
يى تىنىم تاپماي تېپىرلايدۇ، لېكىن تاماقنى يەنىلا ئۇلگۇرتەلمەي-
دۇ. يەر ئاغدۇرۇۋاتقانلارنىڭ ئۇنىڭغا قارىشىشقا نەدە ۋاقتى. چۇن-
كى ئات دېگەن تىراكتورغا ئوخشىمايدۇ، تىراكتورنىڭ ئوتىنى
ئۆچۈرۈپ كېتىۋەرسە بولىدۇ، ماينى تولدۇرۇپ قويسا يەنە مېڭە-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ۋېرىدۇ. بالىلار ئېتىزدا ئاتتەك ئىشلەيدۇ. ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن ئاتلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالمىسا يەنە بولمىغان، ئۇلار-نىڭ قورسىقىغا يەم بەرمىسە، سۇغارمىسا بولمايدۇ. ئۇلار بۇ ئىشلار-نى تۈگىتىپ چېدىرغا قايتىپ كەلگەندە يەر دەسسەپ تۇرغۇدەك ماغدۇرى قالمايدۇ... ئەتىسى تاڭ ئەمدىلا يورۇشىغا يەنە ئېتىزغا ما-ڭىدۇ... ئۇلارغا ھەممىدىن تەس كېلىدىغىنى ئەتىگىنى تۇرۇش...

بالىلارنىڭ غېمى ــ ساپانلار توختىماي مېڭىپ تۇرسا، ئاتلار ھارمىسا، يارىلانمىسا. بولمىسا تېرىلغۇنى ئاخىرلاشتۇرغىلى بول-مايدۇ. مانا بۇ ئەڭ مۇھىم ئىش. يەر ئاغدۇرۇشقا چۈشكەن بىرىن-چى كۈنى ئاتلار ئون ـ يىگىرمە قەدەم ماڭمايلا ھاسىراپ توختاپ قالاتتى. مۇنداق چاغدا ساپاننى سەل كۆتۈرۈپ قويۇشقا توغرا كە-لەتتى.

بۇگۈن ئىشلار ناھايىتى ياخشى كېتىۋاتىدۇ. ئاتلار ئوبدان ماسلىشىپ بېرىۋاتىدۇ. ئۇلار ساپانغا كۆنۈپ قالدى، تۆت ئات بىر ـ بىرىگە يۆلىنىپ دېگۈدەك مېڭىپ، بويۇنلىرىنى ئالدىغا سوزۇشۇپ، ساپاننى بار كۈچى بىلەن تارتىدۇ، ساپانلار ئاتلار يەر باغرىنى يېرىپ توختىماي ئىلگىرىلەيدۇ.

بىراق، تەبىئەتنىڭ ئۇلار بىلەن قېرىشقۇسى كەلدى. ھاۋا بۇ-زۇلدى. قار ئۇچقۇنداپ چۈشۈشكە باشلىدى... دېمەك، قىش خۇد-دى ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئاخىرقى قېتىم كىشىلەرنىڭ ئېسە-گە بىر سېلىپ قويماقچى، ھەيۋىسىنى بىر كۆرسىتىپ قويماقچى بولغاندەك قىلاتتى. بۇغۇ چوڭ ئىش ئەمەس، لېكىن بۇ تېرىق-چىلار ئۈچۈن بىمەھەل ياغقان قار ئىدى...

سۇلتانمۇرات تاغارنى دەرھال بېشىغا ئارتىۋالدى. لېكىن، ئۇچقۇنداپ يېغىۋاتقان قارغا ئۇمۇ تازا دالدا بولالمىدى. ئۇ ئوتتۇ-رىدىكى ئاتقا مىنىۋېلىپ، قامچىسىنى ئاتلارنىڭ بېشىدا ئوينا-تاتتى. شامال بىردەم ئۇ تەرەپتىن، بىردەم بۇ تەرەپتىن ئۇرۇپ تۇراتتى. قار بارغانسېرى كۈچەيمەكتە. قار بەدەنگە تېگىپلا ئې-رىپ، ئۇنىڭ ئۈستىبېشىنى ھۆل قىلىۋەتتى. لەپىلدەپ چۈشۈۋات-

قان قاردا يىراقتىكى تاغلارنى كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ ئال-
دىغا قىلىن ئاق پەردە تارتىلغاندى. پەقەت ساپانچىلارنىڭ ئاتلار-
غا ۋارقىرىغان ئاۋازىلا ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ...

ئاتلار توختىماي ئىلگىرىلىمەكتە. قارامتۇل كۆرۈنگەن سا-
پانلار خۇددى دولقۇن ئۈستىدە كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنىدۇ، بىردە
دۆڭگە كۆتۈرۈلسە، بىردە سايدا كۆزدىن غايىب بولىدۇ...

تۆت ئاتنىڭ بۇرۇنلىرىدىن هور ئۆرلەپ تۇرىدۇ، ئۇلار ساپاننى
دۆڭگە قاراپ كۈچەپ تارتماقتا، يىراقتىن قارىسا خۇددى يەرنىڭ
تېگىدىن چىققاندەك كۆرۈنىدۇ. قارلار قىزىپ كەتكەن ئاتلارنىڭ
ئۈچىسىغا چۈشۈپلا ئېرىپ كېتىدۇ، ئاندىن قورساقلىرىدا ئىز
قالدۇرۇپ پەسكە ئاقىدۇ. ئاتلار ساپاننى ناھايىتى زورۇقۇپ تار-
تىۋاتىدۇ. يەر هۆل، ئاتلارنىڭ پۇتى تېيىلىپ توختىمايدۇ، هۆل
بولۇپ كەتكەن جابدۇقلار تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ كەتكەن، ساپان
چىشلىرى قاتتىق يەرگە چوڭقۇر پېتىپ كەتسە، تارتىپ چىقارماق
تەس. لېكىن، ساپاننى توختىتىپ قويۇشقا بولمايدۇ. ئەتە ئەتىگەن
هاۋا ئېچىلىپ كەتسە، ئاغدۇرۇلغان يەرلەرگە باشقىچە جان كىرىپ
كېتىدۇ. هازىرقى ۋاقىت ئالتۇندىن قىممەت.

ساپان يەرنىڭ باغرىنى يېرىپ كېتىۋاتىدۇ. سۇلتانمۇرات
پات ـ پات ئاتتىن چۈشۈپ، ساپان چىشىغا چاپلىشىۋالغان قېلىن
توپىنى قامچىسىنىڭ سېپى بىلەن قىرىپ چۈشۈرۈپ تۇرىدۇ،
ئاندىن ئارقىسىدىكى ئاناتاي بىلەن ئەركىنبېككە ۋارقىراپ قويە-
دۇ، ئۇلارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۈچىسى هۆل بولۇپ
كەتكەن ئاتلارنىڭ ئارىسىدىن قىسىلىپ ئۆتۈپ، ئوتتۇرىدىكى ئاد-
قا مىنىدۇ. تۆت ئات يەنە ئالغا ئىلگىرىلەيدۇ.

قار توختايدىغاندەك ئەمەس. قارىيىپ كۆرۈنۈپ تۇرغان سا-
پانلار تۇماندەك ئاقلىق ئىچىدە خۇددى دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقان
كېمىدەك كۆرۈنىدۇ. تىمتاسلىققا چۆمگەن بۇ قارلىق دالادا پەقەت
ساپانچىلارنىڭ ئاۋازىلا ياڭراپ تۇرىدۇ:

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurktap.com

ـــ ئا... نا... تاي!
ـــ ئەر... كىن ... بېك!
ـــ سۇل ... تان ... مۇرات!
ئۇلارنىڭ باش ـ كۆزىدىن قۇيۇلۇۋاتقىنى قار سۈيىمۇ، تەرمۇ، بۇنى بىلگىلى بولمايدۇ؛ بوجا تۇتقان قوللار ھۆلدە كۆكىرىپ ئىششىپ كەتكەن؛ ئىككى پۇتنى ئىككى تەرەپتىكى ئات نېرى ـ بېرى قىسىپ بىر يەرگە ئاپارغان، بۇنىڭغا ئامال يوق. لېكىن، سۇلتانمۇراتنىڭ كۆڭلى توق، ئارقىسىدا ئاناتاي بىلەن ئەركىن-بېك بار. ئۇچى ئۇچ ساپاننى ماڭغۇزۇۋاتىدۇ، قاراڭغۇ چۈشمەي تۇرۇپ، ئاقساي تۇپرىقىنى ھەيدەۋاتقان بۇ ئۇچ ساپاننى توختىتىشقا بولمايدۇ. ئاتلار چىداپ بەرسە، ئۇلارمۇ غەيرەت قىلمىسا بولمايدۇ. سۇلتانمۇرات ئىچىدە ئاتلارغا ئىلتىجا قىلاتتى:
«قامبار ئاتا① نىڭ پۇشتلىرى. بۇگۈن قار ياغدى، ئەتە ياغمايدۇ. غەيرەت قىلىڭلار، توختىماي ئالغا ئىلگىرىلەڭلار، چۇ، چۇ! غەيرەت قىلىڭلار، ئېتىزنىڭ بېشىغا ئاز قالدۇق، بېشىغا چىققاندىن كېيىن يەنە كەينىگە قايتىمىز. غەيرەت قىلىڭلار. قەدىمىڭلار ئاستىلاپ قالمىسۇن، ھازىر سىلەرنى ساپاندىن ئازاد قىلىشقا ئامالسىزمەن. مۇشۇ ئىش ئۈچۈن ساق بىر قىش تەييارلىق قىلدۇق، يەر قاتتىق بولسىمۇ، يۇمشاق بولسىمۇ، سىلەرنى توختىتىماي ئىشقا سېلىشقا مەجبۇرمەن. بىلىمەن، سىلەر قاتتىق جاپا چېكىۋاتىسىلەر، لېكىن مۇشۇنداق قىلمىساق، قورساققا ئاشلىق ئالالمايمىزغۇ. چېكىش ئاقساقال توغرا ئېيتىدۇ، بۇ تەۋرەنمەس ھەقىقەت، ئۆزگەرمەس قانۇنىيەت. ھەربىر پارچە بولكا تەر بىلەن سۇغىرىلغان، بۇ نۇقتىنى ھەممە ئادەم چۈشىنىۋەرمەيدۇ، بولكا يېگەندە بۇ تەرىپىنى ئويلاپ قويمىغان ئادەملەرمۇ يوق دېيەرلىك. لېكىن، بىز ئاشلىققا موھتاج، تولىمۇ موھتاج. بىز شۇنىڭ ئۈچۈن ئاقسايغا كەلدۇق.

① قامبار ئاتا ـــ قىرغىز خەلق رىۋايەتلىرىدىكى ئات ئىلاھى.

چابدار، سەن مېنىڭ قېرىندىشىم، سەن ئوتتۇرىدا ماڭىسەن، ساپانىنى تارتقاندىن باشقا مېنىمۇ كۆتۈرىسەن. قامچا بىلەن ئۇر-غانلىرىمنى كەچۈرگىن، بۇ مېنىڭ ئىختىيارىم ئەمەس، مەندىن رەنجىمىگىن، چابدار.

چوڭتورى، سەن سول تەرەپتە، ئاغدۇرۇلۇپ بولغان يەرنى دەسسەپ ماڭىسەن. هەممىسىدىن سېنىڭ ئىشىڭ ئېغىر، لېكىن چابداردىن قالسا، سەن ئەڭ قاۋۇل. دادام بېكباي سېنى ماختاپ ئېغىزىدىن چۈشۈرمەيتتى، ئېسىڭدىمۇ؟ بىزنىڭ بىللە شەھەرگە كىرگەن ئىشىمىزنى ئۇنتۇپ قالمىغانسەن... دادامدىن خەت ئۇ-زۇلۇپ قالغىلى ئۇزۇن بولدى. ئۇنىڭدىن بەك ئەنسىرەپ كېتىۋا-تىمىز، سىلەر جانۋارلار بۇنى چۈشەنمەيسىلەر. ئالدىنقى سەپتىن ئۇزۇنغىچە خەت ئۇزۇلۇپ قېلىش ياخشىلىقىنىڭ بېشارىتى ئە-مەس. دادامنىڭ دەردىدە ئاپامۇ كۈندىن - كۈنگە تۈگىشىپ كې-تىۋاتىدۇ. ئاناتاينىڭ دادىسىغا هەممىدىن بەكرەك يۇرىكى ئېز-لىپ يىغلىغىنى ئېنىكامال مۇئەللىم بىلەن ئاپام بولدى. باشلە-رىغا بالا - قازا كەلگىنىنى ئۇلارنىڭ كۆڭلى تۇيۇپ تۇرىدۇ، لې-كىن ئېغىزىدىن چىقىرالمايدۇ. ئۇلار بېشىغا كەلگەن بەختسىز-لىكنى چوقۇم ئۇقىدۇ... چۇ، چۇ، چوڭتورى، بوشىشىپ كېتە-شىڭگە رۇخسەت يوق. توختىماي ئالغا ئىلگىرىلە، چوڭتورى! غەيرەت قىل!

يەنە سەنمۇ بار، چالقۇيرۇق، سەنمۇ مېنىڭ قېرىندىشىم. سەن مېنىڭ ئوڭ تەرىپىمدە، تازا غوللۇق ئورۇندا ماڭىسەن، ئوبدان كۇچ چىقارمىساڭ بولمايدۇ، چابدار ئېككىلارنىڭ ۋەزىپىسى ئې-غىر. سەن ناھايىتى كېلىشكەن، يەنە ناھايىتى چىرايلىق ئاق قۇيرۇقۇڭ بار. سەن بوشىشىپ كەتسەڭ بولمايدۇ. مەنمۇ سېنى ئارتۇق قىينىمايمەن. چۇ، چۇ، چالقۇيرۇق! هۇرۇنلۇق قىلما!

قېرىندىشىم قاراگېر، سەن ساپ نەسىلىك ئات. مەن سېنى زور ئۇمىدلەر بىلەن تاللىغان، سەن ئادەمگە كۇچ بېرىسەن، ئۆ-زۇڭ رايىش. سېنى تولىمۇ قەدىرلەيمەن. سەن ئەڭ سىرتىدا ما-

www.uyghurkitap.com

ڭىسەن، ھەرقانداق ۋاقىتتا كىشىلەر سېنى كۆرەلەيدۇ. كىشىلەر سېنىڭ ھالىتىڭگە قاراپلا ئىشلىرىمىزنىڭ قانداق كېتىۋاتقانلىقىغا ھۆكۈم قىلالايدۇ. قېرىندىشىم قاراگېر، مەن ساڭا ئېغىر قامچا ئۇرمايمەن، لېكىن سەن ساپاننى كۈچ بىلەن تارتىشىڭ كېرەك. غەيرەت قىل، ھەرگىز بوشاشما. ھازىرلا ساڭا ۋەدە بېرەلەيمەن، ئاقسايدىكى يەرلەرنى ئاغدۇرۇپ ئۇرۇق سېلىپ بولغاندا، كەنتكە غەلىبە بىلەن قايتقىنىمىزدا، سەن يەنىلا ئەڭ سىرتىدا ماڭىسەن، ھەممە ئادەم سېنى كۆرىدۇ. بىز مىرزاگۈلنىڭ ئىشىكى ئالدىدىن ئۆتىمىز، ئۇ كوچىغا يۈگۈرۈپ چىقىپ بىرىنچى بولۇپ سېنى كۆرىدۇ، قاراگېر، قېرىندىشىم. ئۇ سوۋغات قىلغان قول ياغلىق ھازىر يېنىمدا، ئۇنى مەڭگۈ يېنىمدىن ئايرىماي ساقلايمەن، ئۇنىڭغا قار - يامغۇرلارنى تەگكۈزمەي ساقلايمەن. ئۇنى بەك سېغىندىم، بىر مىنۇت، بىر سېكۇنتمۇ خىيالىمدىن چىقمايدۇ. ئۇنى ئويلىماي قانداقمۇ تۇرالايمەن. ئۇنى خىيالىمدىن چىقىرىۋەتسەم، ھەممە ئىش مەنىسىنى يوقىتىدۇ، ياشىشىمنىڭمۇ ھېچقانداق ئەھمىيىتى بولمايدۇ...

چۇ، چۇ، قامبار ئاتىنىڭ پۇشتلىرى! ھەممىڭلار تەڭ كۈچ چىقىرىپ ئالغا ئىلگىرىلەڭلار، ئالغا! چۇ!...

قار توختىماي لەپىلدەپ چۈشۈۋاتىدۇ، توختىماي چۈشۈۋاتىدۇ! يەرگە چۈشۈپلا ئېرىپ كېتىۋاتىدۇ! ھەممىمىز چىلىق - چىلىق ھۆل بولۇپ كەتتۇق. شامالمۇ توختىماي چىقىۋاتىدۇ. ئات كۆرپىلىرىنى چۆپنىڭ ئۈستىگە يېپىپ قويۇش ئاشپەز موماينىڭ ئېسىگە كەلسە بولاتتىغۇ. ئەگەر ئېسىگە كەلمىسە، چۆپلەر ھۆل بولۇپ كېتىدۇ. ئۇ چاغدا سىلەر ئون ئىككى ئاتقا نېمە بېرىمىز؟ ئىشقا مېڭىشتىن ئىلگىرى ئۇنىڭغا دەپ قويىدىغان گەپكەن، ئۇنتۇپ قاپتىمەن. مۇنداق تۇيۇقسىز قار يېغىپ كېتىشىنى كىم ئويلىدى.

ئۇ غەلىتىلا بىر موماي، باشقىلارنىڭ نەرسىسىگە كۆز قىزارتىپلا يۈرىدۇ. ئۇ بىزنىڭ ئاتلىرىمىزنى ماختاپ ھارمايدۇ، قاراپ

تويمايدۇ. «ياھ، نېمىدىگەن ياخشى، نېمىدىگەن سەمرىگەن ئاتلار بۇ، ـــ دەيدۇ ئۇ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ، ـــ ئىككىلىك قېزا چىقىشىدا گەپ يوق. ئىلگىرى مۇنداق ئاتلار توي ـ تۆكۈن، نەزىر ـ چىراغلارغا سويۇلاتتى. گۆش دېگەن جىق. قىرىق قۇلاق قازانغا تولدۇرۇپ گۆش سېلىناتتى. ئات گۆشىنىڭ شورپىسى كېسەلگە شىپا بولىدۇ.» مومايىنىڭ قورسىقى تازا تويمىغاچقا، ئە-تىدىن ـ كەچكىچە ئات گۆشىنىڭ شورپىسىنى خىيال قىلاتتى. ئاتلارغا ئۇنىڭ كۆزى تەگمىسە بولاتتىغۇ. قۇرۇق گەپ، كۆز تې-گىدۇ دېگەن گەپلەرنىڭ پۈتۈنلەي يالغانچىلىق ئىكەنلىكىنى ئۇلار مەكتەپتە ئۆگەنگەنغۇ. ئۇ ئاغزىغا كەلگەننى دەۋەرسۇن، ئىشقىلىپ تاماقنى ۋاقتىدا تەييار قىلىپ بەرسىلا بولدى. قىزىق، تۇنۇگۈن كەلسەك، ئۇ جەرەن گۆشى پىشۇرۇپ قويۇپتۇ، ئورۇقراق ئىكەن، لېكىن نېمىلا بولسۇن گۆش ـ دە. مومايىنىڭ دېيىشچە، تاغدىن ئىككى ئۆڭچى چۈشۈپ، بىزنىڭ چېدىرغا ئوت سوراپ كىرىپتۇ. قايتىدىغان چاغدا ئولجىلىرىدىن ئازراق تاشلاپ كېتىپتۇ. مەيلى نېمە بولسۇن، بۇ قائىدە ـ يوسۇنلۇق ئۆڭچىلارغا رەھمەت. ئۆڭ-چىلار ئادەتتە كېيىنكى قېتىملىق ئۆڭنىڭ مۇڭپىپەقىيەتلىك بو-لۇشى ئۈچۈن، يولدا بىرىنچى بولۇپ ئۇچرىغان ئادەمگە ئولجە-سىنىڭ مەلۇم قىسمىنى بۆلۈپ بېرىدۇ. بۇ ئەتراپتا باشقا ئادەم يوق، ئالدىغا بىرىنچى بولۇپ ئۇچرايدىغىنى ئەلۋەتتە بىز بولـ-مىز ـ دە. بۇ يەردە مەيلى تاغ ئارىسىدا بولسۇن، مەيلى يايلاقتا بولسۇن، ئادەم قارىسىنى ئۇچراتقىلى بولمايدۇ. قار توختىمايـ يېغىۋاتىدۇ. ھازىرلا ئىشتىن چۈشمىز... ھەممىز ھېرىپ ھا-لىمىزدىن كەتتۇق...»

ئاتلار توختىدى، ئۇلارنىڭ پۇت يۆتكىگۈدەك ھالى قالمىغانـ-دى... سۆلتانمۇرات ئاتنىڭ ئۇستىدىن چۈشتى، ئۇيۇشۇپ قالغان پۇتلىرىدا يەرنى تەستە دەسسەپ، خۇددى ھاراق ئىچىۋالغان ئادەم-دەك دەلدەڭشىپ، ساپاننى بىر ئايلىنىپ چىقتى، تەرگە چۆمۈلۈپ كەتكەن، دىرىلداپ تىترەپ، ئىتتىك ـ ئىتتىك نەپەس ئېلىۋاتقان

ئاتلارغا قاربدى، قارىغانسېرى ئىچى ئاغرىپ، كۆزلىرىگە ئىختىيارسىز ياش ئالدى.

قار توختىماي ياغماقتا، قار ئۇچقۇنلىرى ئىسسىق هور ئۆرلەپ تۇرغان ئاتنىڭ دۇمبىسىگە چۈشۈپ ئېرىپ كېتەتتى. سۇلتانمۇرات قار سۈيىدە ئېغىرلىشىپ كەتكەن تاغارنى بېشىدىن ئالدى. ئۇنىڭ قوللىرى ئىشقا تۇزۇك قولاشمايتتى. ئۇ بويۇنتۇرۇقنى تەستە ئېلىۋېتىپ، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي، چابدارنىڭ بويۇنىغا ئېسىلىپ هۆڭرەك ئېتىپ يىغلىۋەتتى، «مېنى كەچۈرگىن، مېنى كەچۈرگىن!» دېدى ئۆكسۈپ. ئاغزىغا ئات تەرىنىڭ ئاچچىق، تۇزلۇق تەمى ئۇرۇلدى.

— هەي، سۇلتانمۇرات، ئۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىسەن؟ — ئاتاتاينىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ هەيدەلگەن يەرنى بويلاپ كېلىۋاتاتتى.

— ئىشتىن چۈشەيلى! — سۇلتانمۇرات ئۇنىڭغا قاراپ ۋارقىرىدى.

10

ئەتىسى ئەتىگەن هاۋا ئېچىلىپ كەتتى، ئاسماندا بىر پارچىمۇ بۇلۇت يوق، تۇنۇگۈنكى ناچار هاۋادىن ئەسەرمۇ قالمىغان، قالغىنى پەقەت نەمخۇش، ئادەمگە راهەت بېغىشلايدىغان شۇنچىكىم سوغۇق، زېمىننى ئوراپ تۇرغان سۇس قىزىللىق، تاغ قاپتاللىرىدا كۆزنى چاقنىتىپ تۇرغان ئاپپاق قار. قۇياش تاغ ئارقىسىدىن ئاستا ـ ئاستا كۆتۈرۈلمەكتە، ئۇنىڭدا باهارنىڭ چەكسىز خۇشاللىقى جىلۋىلىنىپ تۇرىدۇ، ئۇ نۇرلىرىنى بارغانسېرى كېڭەيتىپ، ئۆزىنىڭ كۆتۈرۈلۈۋاتقانلىقىنى پۈتۈن دۇنياغا جاكارلىماقتا. بىپايان ئاقساي، ئۇنىڭ باغرىدىكى ئېدىر، تۇزلەڭلىك، دۆڭ ـ ئويمانلىقلار كۆزگە ئېنىق تاشلىنىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ئۇلۇغ ماناس تېغىنىڭ باغرىدا تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان، بۇگۈن بۇ تاغ بىر كېچىدىلا سۇرۇلۇپ يېقىنلا كېلىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى.

ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى، لېكىن بۇ تاغ تېرىقچىلار سە-
ھەر ئويغىنىپ سىرتقا چىققاندا ئۆزىنىڭ جەسۇرانە قىياپىتىنى،
كۆركەملىكىنى ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدا نامايان قىلىپ ھەيران قال-
دۇرۇش ئۈچۈن ھەقىقەتەن بىر كېچىدىلا ئاقسايغا، تېرىقچىلارنىڭ
قونالغۇسىغا خېلىلا يېقىنلاپ كەلگەنىدى.

تاغلار قۇياش نۇرىدا باشقىچە چاقناپ تۇرىدۇ، بىر قارىساڭ
كۆز ئالدىڭدا، بىر قارىساڭ كۆز يەتكۈسىز يەردە، كۆز يېتىمىدۇ،
قەدەم يەتمەيدۇ...

مانا، ئاقساي چەكسىز گۈزەل سەھەرنى كۈتۈۋالدى. تېرىق-
چىلار يەرنى سەل ئەكچۇالسۇن دەپ ئېتىزغا چىقىشقا ئالدىراپ
كەتمىدى.

ئۇلار ئېتىزغا ماڭغۇچە بولغان ئارىلىقتا ئاتلىرىنىڭ ئۇچە-
سىنى چوتكىلىدى، جابدۇقلارنى تۈزەشتۈردى، ئاتلارغا يەم بەردى.
ئاپتاپ ئاستا ـ ئاستا قىزىتىشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار
ئېتىزغا قاراپ مېڭىشتى، ھەرقايسىسى ئۆزىنىڭ تۆت ئېتىغا ئە-
گە بولۇپ ماڭدى. ساپانلار تۈنۈگۈن ئاغدۇرۇپ توختىغان يەردە
توپىغا پېتىپ ياتاتتى. ئۈچ بالا ساپانلارنى بىر ـ بىرلەپ يانغا
تارتىپ چىقىرىپ چىشلىرىدىكى لايلارنى قىردى، چاقلىرىغا ماي
بەردى، ئاندىن ئاتلارغا قاتتى. ئۇلار پىلانىدا بۈگۈن كەچكىچە بۇ
بىر پارچە يەرنى ئاغدۇرۇپ بولۇپ، ئەتە باشقا بىر يەرگە يۆتكەل-
مەكچى. ئىش ياخشى يۈرۈشۈۋاتىدۇ، بىر كېچە ئارام ئالغان ئاتلار
باشقىچە جانلىنىپ كەتكەن، ئۆزىنى ئالدىغا ئۇرۇپ تۇراتتى.
ئاتلار ھازىر ئىزىغا چۈشۈپ، بۇ ئېغىر ئىشقا كۆنۈپ قالغانىدى.
تۈنۈگۈن ئاغدۇرۇلغان يەرلەر ناھايىتى ياخشى ئاغدۇرۇلغانەك
كۆرۈنەتتى: شامال ۋە قۇياش نۇرىدا تۇپراققا باشقىچە جان كىرىپ
كەتكەنىدى. دېمەك، تۇپراق بۇزۇۋېتىلمىگەن، ياخشى ئاغدۇرۇلغا-
نىدى.

بۈگۈن ئىشلار تولىمۇ كۆڭۈللۈك يۈرۈشتى. مۇنداق كۈنلەر
دائىم بولۇپ تۇرىدۇ: ھەممە ئىش ئوڭدىن كېلىپ تۇرىدۇ، تۇر-

مۇش جايىدا، گۈزەل، ئاددىي. بىر قىش جاپا تارتىپ قىلغان تەيياردلىق بىكار كەتمىدى، نۇرغۇن ئىش پۈتتى. ئوقۇش تاشلىغانغا لايىق ئىشلار ۋۇجۇدقا چىقتى. ئاقساي پاراشۇتچى ئەترىتى كۈرەش قىلماقتا، ساپانلار توختىماي ئىلگىرىلىمەكتە. ئېرگىش بىلەن قۇباتقۇل بۇگۈن كېلىشى كېرەك. ئۇ چاغدا، ئۇلار بەش ساپان بىلەن بىراق تېگىش قىلىدۇ، قالتىس قىزىپ كېتىدۇ. ھەقىقىي پاراشۇتچى ئەترەت بولىدۇ! ئۇرۇقنى يەرگە سېلىۋالسىلا، ئاشلىق-نىڭ پىشىشىنى كۈتۈشتىن باشقا ئىش قالمايدۇ. «يازلىق بۇغداي-مۇ ياخشى، — دەيدۇ ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقال، — كۈزلۈك بۇغدايدەك كۆپ مەھسۇلات بەرمەسمۇ، ئاش ـ تامىقى ناھايىتى ئوخشايدۇ.» ئىشلار ئىزىغا چۈشۈپ كېتىدۇ. ھۆل ـ يېغىن جايىدا بولۇپ بېرىدۇ. ئۇلار قىلغان ئەجرىگە لايىق ھوسۇل ئالىدۇ. ھازىرقى گەپ ئالدىنقى سەپتە قالدى. ئادەملىرىمىز غەلىبە قىلىپ توختىماي ئالغا ئىلگىرىلەسىلا بولدى، شۇندىلا بۇ زىرائەتلەرمۇ ئوبدان ئوخشايدۇ. ئىلاھىم ئىشلار يېرىم يولدا توختاپ قالمىسۇن...

ئۇلار يەرنى مۇشۇنداق ئاغدۇرۇۋاتىدۇ. سۇلتانمۇرات ئالدىدا كېتىۋاتىدۇ، ئاناتاي ئۇنىڭدىن ئىككى يۇز مېتىر ئارقىدا، ئەركىنبېك ئۇن يەتكۈدەك يەردە كېلىۋاتىدۇ...

قۇياش بارغانسېرى ئىللىماقتا. كۆز يەتكۈدەك يەردىكى تاغلار باشقىچە يېشىل كۆرۈنىدۇ، ئادەم ئۆزىنى چۆچەكلەر دۇنياسىدا ھېس قىلىدۇ: سەن ئاتقا مىنىپ بۇ تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتىسەن — ئوڭ تەرىپىڭ يېشىللىق، سەن ئۇ تەرەپكە قاراپ كېتىۋاتىسەن — سول تەرىپىڭ يېشىللىق. زېمىندىن بىرخىل نەمخۇش، يېڭىچە ھىد كېلىپ تۇرىدۇ. ئاقساي دالاسىدا ساپانلار توختىماي ئىلگىرىلىمەكتە، يەر يۈزىدە ئات يالىدەك تەكشى ئىزلارنى قالدۇرماقتا...

ئۇركۈگەن بىر بوز تورغاي يەردىن پۇرىرىدە كۆتۈرۈلۈپ، ئانچە يىراقتا بارمايلا زىل ئاۋازدا سايراشقا باشلىدى، قەيەردىندۇر بىر

بوز تورغاي ئۇنىڭغا تەڭكەش قىلىپ سايرىدى، ئۇلارغا يەنە بىرى قوشۇلدى. سۇلتانمۇرات كۈلۈمسىرىدى. ئۇلار قانغۇچە سايرىۋالسۇن، ئۇلارنىڭ تۇرارغا ماكانى يوق، بۇ قاقاس دالادا بىرەر تۇپ دەرەخمۇ ئۇچراتقىلى بولمايدۇ. ئۇلار ئۆزىنىڭ ئاجايىپ چىداملىقلىقى بىلەنلا بۇ يەردە ياشاپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇلار تەبىئەت دۇنياسىدىن رازى، باھار ئۇلارغا روھىي كۈچ - قۇۋۋەت، قۇياش ئۇلارغا خۇشاللىق ئاتا قىلىدۇ. بۇ جانىۋارلار تۇنۇگۈنكىدەك نا-چار ھاۋادا قانداقمۇ قىلار؟ خەير، ھازىر ھەممە ئىش ئۆتۈپ كەتتى.

مانا، ئەتراپنى باھار پەيزى قاپلىغان. قىلىدىغان ئىشلار ناھايىتى كۆپ. بۇ پەقەت بىر باشلىنىش. ئىشلەش كېرەك، قورقىدىغان نېمە بار! بۇگۈن ئېرگىش بىلەن قۇباتقۇل كەلسە، پۇتۇن پاراشۇتچى ئەترەت يەرگە يېپىلىپ بىراقلا چۈشىدۇ، ئىشنىڭ سۈرئىتى تېزلىشىدۇ، تېزلىشىدۇ...

سۇلتانمۇرات ساپاننى ھەيدەپ ئالدىغا كېتىۋېتىپ، بىر ئاتلىق ئادەمنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئارىلىق خېلى بار ئىدى. ئۇ ئادەم بۇ تەرەپكە قاراپ - قاراپ مېڭىپ، تاغ ئېچىگە ئېچكىرىلەپ كىرىپ كەتتى. ئۇ بېشىغا قۇلاقچا كىيگەن، مۇرىسىدە ئوۋ مىلتىقى، ئاستىدا قاۋۇل تور ئات بار ئىدى. قالغانلارمۇ ئۇ ئادەمنى كۆرۈپ تەڭلا ۋارقىراشتى:

— ھەي، ئوۋچى، بۇ ياققا كېلىڭ!

لېكىن، ئوۋچىدىن سادا بولمىدى. ئارىلىق ناھايىتى يىراق ئىدى. ئۇ ئادەم ئۇلار تەرەپكە قاراپ - قاراپ قويۇپ كېتىۋەردى. سۇلتانمۇرات ئوۋچىنى كۆرۈپ تولىمۇ خۇشال بولدى، ئاتلىرىنى توختاتتى، ئۇزەڭگىنى دەسسەپ تىكلىنىپ تۇرۇپ ۋارقىرىدى:

— ھەي، ئوۋچى، بىزگە تاشلاپ كەتكەن ئولجىلىرىڭىزغا رەھمەت! رەھمەت سىزگە! رەھمەت ھىممىتىڭىزگە!

لېكىن، ئوۋچى يەنىلا ئۇندىمەي كېتىۋەردى. ئۇ ئادەم سۇلتانمۇراتنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىمىغاندەك، نېمە دەۋاتقانلىقىنى ئۇق-

مىغاندەك قىلاتتى. ئوۋچى ئۇزاق ئۆتمەيلا تاغ ئارقىسىغا ئۆتۈپ كۆزدىن غايىب بولدى. دېمەك، ئۇمۇ ئۆز ئىشى بىلەن ئالدىراش، ئۇلارغا قارىغۇدەك ۋاقتى يوق.

ئارىدىن يېرىم سائەتلەر ئۆتۈپ يەنە بىر ئوۋچى پەيدا بولدى. ئۇمۇ ئاتلىق تاغ ئىچىگە ماڭغان، مۇرىسىدە ئوۋ مىلتىقى بار ئىدى، سۇلتانمۇراتلارغا يىراقتىن قاراپ ـ قاراپ قويۇپ، ئامانلىق سوراپمۇ قويماي كېتىپ قالدى. قائىدە بويىچە، ئۇ تېرىقچىلارنىڭ يېنىغا كېلىپ ئىشلىرىغا ياخشىلىق تىلەپ كېتىشى كېرەك ئىدى. چېكىش ئاقساقال، ھازىر ئادەملەر ئۆزگىرىپ كەتتى، دەيدىغان، بۇ ئەقىللىك بوۋاينىڭ دېگەنلىرىمۇ راست ئوخشايدۇ.

كېيىن ئادەمنىڭ يۇرىكىنى ئەڭ ھاياجانغا سالىدىغان بىر ئىش بولدى.

ئاۋازنى بىرىنچى بولۇپ ئاناتاي ئاڭلىدى. قالتىس ئىش! ئۇ بار ئاۋازى بىلەن ۋارقىرىدى:

ـــ تۇرنا! قاراڭلار، تۇرنىلار كەلدى!

سۇلتانمۇرات ئاسمانغا قارىدى: ئەينەكتەك سۈزۈك بىپايان ئاسماندا بىر توپ تۇرنا قاقىلداشقىنىچە چىرايلىق سەپ تۈزۈپ كېلىۋاتاتتى. ئۇلار خېلىلا كۆپ، ناھايىتى ئېگىز ئۇچۇپ كېلىۋاتاتتى، بىپايان سۈزۈك ئاسماندا گويا دېڭىزدىكى ھەربىكەتچان ئارالدەك كۆرۈنەتتى. تۇرنىلارغا مەھلىيا بولۇپ قېتىپ قالغان سۇلتانمۇرات خېلىدىن كېيىنلا ئېسىنى يىغىپ ۋارقىرىدى:

ـــ ھۇررا... تۇرنىلار!

تۇرنىلارنى ئۇلارنىڭ ھەر ئۇچىلىسى كۆرۈپ تۇرىدۇ، لېكىن كاتتا خەۋەردەك بىر ـ بىرىگە يەتكۈزۈپ ۋارقىرايدۇ:

ـــ تۇرنىلار!

ـــ تۇرنىلار!

ـــ تۇرنىلار!

سۇلتانمۇراتنىڭ ئېسىگە كەلدى، تۇرنىلارنىڭ بالدۇر كېلىشى ياخشىلىقنىڭ بېشارىتى.

— بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار ياخشىلىقتىن بېشارەت، — ئات ئۇستىدىكى سۇلتانمۇرات كەينىگە قايرىلىپ ئاناتايغا ۋارقىرىدى، — مول هوسۇلدىن بېشارەت، بۇ يىل ئاشلىقتىن مول هوسۇل ئالىمىز!

— نېمە، نېمە دېدىڭ؟ — ئاناتاي ئۇنىڭ گېپىنى ئېنىق ئاڭلىيالمىغانىدى.

— مول هوسۇل ئالىدىغان بولدۇق! بۇ يىل ئاشلىقتىن مول هوسۇل ئالىدىغان بولدۇق!

ئاناتاي ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ ئەركىنبېككە قاراپ ۋارقىرىدى:

— مول هوسۇل! مول هوسۇل ئالىدىغان بولدۇق!

ئەركىنبېك ئۇلارغا جاۋابەن ۋارقىرىدى:

— ئاڭلىدىم، ئاڭلىدىم! مول هوسۇل ئالىمىز!

تۇرنىلار بىپايان سۇزۇك ئاسماندا لەرزان قانات قاقماقتا، بەزىدە پەس ئاۋازدا، بەزىدە هەممىسى قوشۇلۇپ تەكشى ئاۋازدا قىلداپ قويىدۇ، كېيىن يەنە جىمىپ كېتىدۇ. بالىلار ئاسمانغا قاراۋېتىپ، تۇرنىلارنىڭ ئاستا ـ ئاستا پەسلەۋاتقانلىقىنى كۆرىدى. سۇلتانمۇرات ئۆمرىدە تۇرنىنى مۇنداق يېقىندىن كۆرۈپ باقمىغان، تۇرنىلار ئادەتتە خىيالىي تۇيغۇ ياكى چۈشىدىكىدەكلا ئاسمان قەرىدە ئۇچۇپ ئۆتۈپ كېتەتتى.

— قاراڭلار، تۇرنىلار قونىدىغان بولدى، قونىدىغان بولدى! — سۇلتانمۇرات ۋارقىرىدى. شۇنىڭ بىلەن، بالىلار ئاتلىرىدىن سەكرەپ چۈشتى، ئات ۋە ساپانلارنى تاشلاپ تۇرنىلار قونىدىغان تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى.

ئۇلار يۈگۈرگەنىمۇ پۈتۈن كۈچىنى چىقىرىپ يۈگۈردى. تۇرنا دېگەن زادى قانداق بولىدۇ، ئۇلار يېقىندىن بىر كۆرۈپ باقماقچىدى. بۇ قالتىس ئىش ـ دە!

قاراڭلار، سۇلتانمۇرات كېيىكتەك قىيغىتىپ چىقىپ كېتىۋاتىدۇ! ئايىغى ئاستىدىكى يەر ئۇنىڭغا قاراپ غۇيۇلداپ كېتىۋاتىدۇ، ئاق قار بىلەن قاپلانغان تاغلارمۇ زېمىنغا قوشۇلۇپ

ئۇنىڭغا قاراپ غۇيۇلداپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇ كۆكتىكى تۇرنىلاردىن كۆز ئۈزمەيدۇ، تۇرنىلارمۇ ئۇنىڭغا قاراپ ئۇچۇپ كەلمەكتە. ئۇ-نىڭ دېمى سىقىلىپ كېتىۋاتقان بولسىمۇ، ھاياجانلانغىنىدىن خۇددىنى بىلمەي يۇگۈرەيتتى، ۋارقىرايتتى، كۆڭلىدە بولسا، بە-رەر تال پېيى چۈشۈپ قالسا، ئۇنى ياخشى ساقلاپ قويۇپ مىرزا-گۈلگە سوۋغات قىلسام، تۇرنىلارنى كۆرگەن ئىشنى بىرىنى قال-دۇرماي سۆزلەپ بەرسەم، تۇرنىلارنى يېقىندىن بىر كۆرۈڭالسام بولاتتى، دېگەنلەرنى ئويلايتتى. ئۇ مىرزاگۈلگە بولغان مۇھەببە-تى بىلەن يۇگۈرەيتتى. مۇمكىن بولغان بولسا، ئۇ ھازىرلا تۇرنە-نىڭ پېيىنى ئېلىپ مىرزاگۈلنىڭ يېنىغا يۇگۈرگەن، ئۇنىڭ يې-نىغا يېتىپ بارغۇچە توختىماي يۇگۈرگەن بولاتتى...

11

ئۇلار يۇگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، لېكىن بىر زەھەرلىك كۆز قار-غا ئالغۇچىنىڭ كىچىك تۆشۈكىدىن ئۇلارغا مىختەك قادالماقتا، قورۇلنى بىرىدىن يەنە بىرىگە، ئاندىن ئۇچىنچىسىگە يۆتكىمەك-تە. بۇ كۆز تۇرنىلارغا قاراپ يۇگۈرۈپ كېتىۋاتقان بالىلارغا قار-غا ئالغۇچىنىڭ تۆشۈكىدىن زەھەرخەندىلىك بىلەن تىكىلمەكتە. قارىغا ئالغۇچىنىڭ سىرتىدىكى دۇنيا شۇنداق بىپايان كۆرۈنىدۇ، لېكىن قورۇلدىن قارىسا بالىلار شۇنداق كىچىك كۆرۈنىدۇ... ئۇلارنىڭ ئۈستىدىكى ئاسمان قارىغائالغۇچتا شۇنداق چوڭ كۆرۈ-نىدۇ، لېكىن بالىلار ئاجايىپ كىچىك كۆرۈنىدۇ. زەھەرلىك بار-ماق شۇنداقلا مىدىرلىسا، ئۇلار تۆگىشىدۇ... تەپكە شۇنداقلا بې-سىلسا، ھەممە نەرسە كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە كۆزدىن غايىب بولىدۇ، قارىغائالغۇچىنىڭ ئىچىدىن يوقىلىدۇ.

ـــ ھەي، مېنىڭ ئۇلارنى بىراقلا ئۇجۇقتۇرۇۋەتكۈم بار ئىدى، ۋارقىراشقىمۇ ئۇلگۈرمەي بىر ـ بىردىن پوك ـ پوك چۈشكەن بولسا... ـــ دېدى قارىغا ئالغان ئادەم دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ.

— يوق گەپنى قىلما! ئوق بىلەن ئويناشقىلى بولمايدۇ، قورا-لىكنى يىغىشتۇرا! — دېدى ئاتنى تىزگىنىدىن تۇتۇپ تۇرغان يەنە بىر ئادەم. ئۇ بۆرە ئۇۋىسىدەك بىر چوڭقۇرلۇقتا تۇراتتى، ئەتراپى چاتقاللىق ئىدى.

قارىغا ئالغۇچى ئۇنىدىمەي چىرايىنى پۈرۈشتۇرۇپ قويدى، لېكىن قورالىنى يۆتكىمىدى.

— ساڭا ئېيتىپ قويماي، تولا ئىشىمغا ئارىلاشما، — دېدى ئۇ ئات تۇتۇپ تۇرغان ئادەمگە، — ئۇلار مۇشۇنداق كېلىۋەرسە، تۇر-نىلارمۇ يەرگە قونمايدۇ، بۇنىڭغا قانداق قىلىسەن؟

قارىغا ئالغۇچىنىڭ ئۆزىگە تەن بەرگۈسى كەلمىدى. ئۇ يېنىپ-چە يېتىۋېلىپ، ساقال باسقان مەڭزىنى مىلتىققا ياقتىنىچە، تۇر-نىلارغا مەھەلىيا بولۇپ، ھېچنېمىگە قارىماي يۇگۇرۇپ كېلىۋاتقان بالىلارنى قارىغا ئېلىپ تۇرىۋەردى. ھىم، قارا، بۇ شۇملارنىڭ گۇلقەدەملىرىنىڭ ئېچىلىپ كەتكىنىنى! قارا، ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىنى يۇمۇشالماي قالغىنىنى! كۇلۇشۇۋال! ھازىرلا ئۇچ پاي ئوق بىلەن ئۇچىڭنى جىمىقتۇرىمەن. كۇلۇشە، قانچىلىك كۇلۇشسەنكىن! قارا ئۇلارنىڭ گۇلقەدەملىرىنىڭ ئېچىلىپ كەتكىنىنى...

بالىلار خېلى ئۇزۇن يۇگۇرۇپ دۆڭنىڭ ئۈستىگە چىقتى، ئۇلارنى ئۇمىدسىزلەندۈرگىنى، تۇرنىلار قونىدىغاندەك ئەمەس، بارغانسېرى ئۆرلەپ كېتىۋاتاتتى. دېمەك، ئۇلار يەرگە قونۇشتىن يالتايغان. بەلكىم تۇرنىلارنى قونىدۇ دېگەن پەقەت بالىلارنىڭ خىيالى بولسا كېرەك.

بالىلار ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ توختاشتى. ئۇلار ھالىدىن كەت-كەنىدى. سۇلتانمۇرات بولسا يەنە بىردەم يۇگۇرگەندىن كېيىن ئاندىن توختىدى، بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتقان تۇرنىلارغا قارىغىنىدا كۆز چاناقلىرىغا ئىختىيارسىز ياش تولدى...

كېيىن ئۇلار قايتىپ كېلىپ ئاقسايدىكى يەرنى يەنە ئاغدۇ-رۇشقا باشلىدى. ھاۋا ئاجايىپ ياخشى. چۈشكە يېقىن، كولخوز رەئىسى ئەۋەتكەن بىر ھارۋا يېتىپ كەلدى. ھارۋىغا يەم ـ خە-

www.uyghurkitap.com

شەك، ئوتۇن ـ ياغاچ، ياڭيۇ، گۆش، ئۇن دېگەنگە ئوخشاش لازىمەتلىك نەرسىلەر بېسىلغانىدى. ئەترەت باشلىقى چېكىش ئاقساقال ھارۋىكەشتىن گەپ ئېيتىپ بېرىپتۇ: ئۇ ئەتە ئۆزى بىلەن بىللە ئېرگېش ۋە قۇباتقۇلنى ساپانلىرى بىلەن قوشۇپ ئەكەلگۈدەك، ئاندىن سۇلتانمۇرات ۋە باشقا بالىلارنىڭ تىت ـ تىت بولماي تۇرۇشىنى، ھەممە ئىشنىڭ ھەل بولغانلىقىنى، پاراشۇتچى ئەترەت ئەتە تولۇق بولىدىغانلىقىنى، بۇ گېپىدە تۇرىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. بىر ـ ئىككى كۈندىن كېيىن رەئىس تىنالىيېفمۇ ئۇلارنى يوقلاپ ئاقسايغا كەلگۈدەك. مانا بۇلار ھارۋىكەش يەتكۈزۈپ كەلگەن گەپلەر. ئۇلار چۈشلۈك تاماقنى بىللە يەپ، بالىلار ئەمدىلا ئىشقا ماڭايلى دەپ تۇرۇشىغا، ئاشپەز موماي سۇلتانمۇراتقا، ئۆزىنىڭ كەنتكە بىر بېرىپ كەلگۈسى بارلىقىنى، ئەتە چېكىش ئاقساقال بىلەن بىللە قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. بۇنىڭ دېيىشىچە، كەنتتە پۈتتۈرىدىغان مۇھىم ئىشى بار ئىكەن، يەنە كىر يۇيىدىغانغا سوپۇن ـ پاراشوك ئەكېلىدىكەن، بالىلارنىڭ ئاچ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئۆزى كەلگۈچە يەتكۈدەك نان پىشۇرۇپ قويۇپتۇ، يەنە شورپىمۇ تەييارلاپ قويۇپتۇ، بالىلار ۋاقتى كەلگەندە ئىسسىتىپلا ئىچسە بولىدىكەن. بولسا سۇلتانمۇراتنىڭ ئۇنى قويۇۋەتكۈسى يوق، لېكىن چوپچوڭ ئادەم ئالدىدا سارغىيىپ تۇرسا بىرنېمە دېگىلى بولمايدىكەن.

شۇنداق قىلىپ، بالىلار ئۆز ئىشىغا ماڭدى. قالغان يەرنى يېرىم كۈندە ئاغدۇرۇپ بولۇشى كېرەك ئىدى، قاراڭغۇ چۈشكۈچە نەدىن بولسا ئاغدۇرۇپ بولىدۇ. ھازىر ئادەم قارىسا زوقلانغۇدەك يوغان بىر پارچە يەرنىڭ يۈزى ئېچىلىپ بولدى. بۇ تېخى تۇنجى قەدەم، يەنە تېخى مۇنداق يەردىن نەچچىنى ئاغدۇرىدۇ. ئىشقىلىپ، نېمىلا بولسۇن ئىشنى باشلىۋالدى. بۇ باشلىنىش بولمىسا كېيىنكى ئىشلاردىن ئېغىز ئاچقىلى بولمايتتى.

قاش قارايغان چاغدا، ئۇلار ئەڭ ئاخىرقى بىر يولنى ئېلىپ باشقا چىقتى. ئەمدى ئەتە ئەتىگەن كېلىپلا ئىشنى باشلاپ كېتىش

ئۇچۇن، ساپانلارنى يېڭىدىن ھەيدىلىدىغان يەرگە يۆتكەپ قويسىلا بولاتتى.

ئۇلار قونالغۇسىغا قايتىپ كەلگەندە پۇتۇنلەي قاراڭغۇ چۈشۈپ بولغانىدى. قونالغۇنى جىمجىتلىق باسقان، موماي كېتىپ بولغانىدى. بوپتۇ، ئەتە قايتىپ كەلسىلا بولغىنى.

ئۇلار پۇتۇن بىر كۈن تىنىم تاپماي ئىشلەپ، «ئۇھ» دېگۈدەك ھالى قالمىغانىدى. ئۇلار ئالدىرىماي جابدۇقلارنى ئېلىپ چېدىر-غا ئەكىردى، ئاندىن ھەرقايسىسى ئۆزلىرىنىڭ ئورۇنلىرىغا بې-رىپ ئولتۇرۇشتى. ئون ئىككى ئاتمۇ ئوقۇرغا قاتار قىلىپ باغلانغانىدى. ئۇلار چاقى يوق بىر ئەسكى ھارۋىنى ئوقۇر ئورنىدا ئىشلىتىۋاتاتتى. ئاتلار ئوقۇردىكى چۆپنى كارتىلدىتىپ يېمەكتە. بالىلار ئەتە بالدۇرراق تۇرۇپ ئاتلارنى بىر قۇر يۇيۇپ، تاراشتۇر-مىسا بولمايدۇ. ئۇلار يۇز - كۆزلىرىنى يۇيۇپ، ئوت قالىدى، ئوتنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ قاتتىق ناننى غاجىدى، شورپىنى ئىسسىتىپ ئىچىش خۇشياقمىدى.

ئۇلار يېتىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا ئۇيقۇغا كەتتى، سۇلتانمۇرات ھەممىدىن كېيىن ئۇخلىدى. ئۇ ئۇخلاشتىن ئىلگىرى سىرتقا چىقىپ ئاتلارنى يەنە بىر قۇر تەكشۈرۈۋەتتى. ئاتلار ئۆز جايىدا، قۇرۇق بېدىنى كارتىلدىتىپ چاينىماقتا، تۇرۇپ - تۇرۇپ پۇش-قۇرۇپ قويىدۇ. شۇنداق، ئاتلار ئۆز جايىدا جىممىدە تۇرىدۇ. ئۇلار ئەسكى ھارۋىنىڭ ئىككى تەرىپىگە ئالتىدىن باغلانغان، باشلىرى-نى بىر - بىرىگە يېقىن قىلىپ جىممىدە تۇرىدۇ.

ھاۋا يامان ئەمەس، ھىلال ئاي ئاسماندا ئېسىلىپ تۇرىدۇ.

سۇلتانمۇرات سىرتقا چىقىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا، يۇرىكىنى نې-مىشقىدۇر بىر ۋەھىمە قاپلىۋالدى. ئەتراپتا ئىنس - جىن يوق، گۆرىستان جىمجىتلىقى قاپلىغان، زۇلمەت باسقان كېچىنىڭ چېكىگە يەتكىلى بولمايدۇ. ئۇ ئەتىدىن - كەچكىچە ئىش بىلەنلا بولۇپ دىققەت قىلماپتۇ، ئەسلىدە بۇ كەڭ دالانىڭ كېچىسى تو-لىمۇ سۇرلۇك بولىدىكەن. ئۇ چېدىرغا ئارقىسىدىن بىرى قوغلە-

ئۇيغۇرچە كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

غاندەك ئىتتىك مېڭىپ قايتىپ كىردى. ياتقاندىن كېيىنمۇ كۆ-
زىگە ئۇزۇنغىچە ئۇيقۇ كەلمىدى. ئۇ كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ يا-
تاتتى، كاللىسىدا مېڭىر خىيال، خىياللىرى بىر - بىرىگە ئۇ-
لىشىپ كەتكەندى. بىر چاغدا ئۇنىڭ خىيالىغا ئائىلىسى كېلىپ
قالدى، ئويلىغانسېرى ئازابلاندى. ئۇ يوق، ئاپىسى قانداق قە-
لىۋاتقاندۇر؟ قارىغاندا دادىسىدىن ھازىرغىچە خەۋەر يوق ئوخشاي-
دۇ. ئەگەر خەت - خەۋەر بولغان بولسا، بۇگۈن كەلگەن ھارۋىكەش
ئۇنىڭغا خۇش خەۋەر يەتكۈزۈپ سۆيۈنچە ئالغان بولاتتى. ئۇ چاغدا
سۇلتانمۇرات نېمىنى ئالىمەن دېسە شۇنى بەرگەن بولاتتى. لې-
كىن، ئۇ نېمىمۇ بېرەلەيتتى، بۇ يەردە بەرگۈدەك نېمە بار؟ ئەڭ
بولمىغاندا، كۈزدە كولخوزدىن ئاشلىق تارقاتقاندا يېرىم تاغار
بۇغداي بېرىشكە ۋەدە بەرگەن بولاتتى. ئويلاپ مۇشۇ يەرگە كەل-
گەندە، ئۇ ئىختىيارسىز ئازابلىق تىنىدى، ھاجىمۇراتقا بەرگەن
ۋەدىسىنى ئېسىگە ئالدى. ئەگەر دادىسى ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ
كەلسە، ئاكا - ئۇكا ئىككىسى چابدارغا مىنىپ پويىز ئىستانسە-
سىغا ئالدىغا چىقماقچى بولغان، سۇلتانمۇرات ئاتنىڭ ئالدىغا،
ئىنىسى كەينىگە مىنمەكچى بولغان. دادىسى بىلەن كۆرۈشكەندىن
كېيىن ئۇنى چابدارغا مىندۈرۈپ، ئىككىسى ئىككى تەرەپتە ما-
ڭاتتى، ئالدىغا ئاپىسى ۋە نۇرغۇن ئۇرۇق - تۇغقانلىرى چىقا-
تى... شۇنداق، ئەگەر مۇشۇنداق بەختلىك مىنۇتلار كەلسە، ئۇ
چابدارنى دەرھال ساپاندىن چىقىرىپ ئۇچقان بولاتتى... كېيىن
ئۇ يۇز ھەسسە ئارتۇق ئىش قىلسىمۇ رازى ئىدى.

سۇلتانمۇراتنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلدى، ئاۋازىنى سىرتقا چىقار-
ماي يىغلاپ كەتتى. چۈنكى ئۇنىڭ يۈرىكى بىر شۇملۇقنى سېزىپ
تۇرىدۇ، مۇنداق بەخت مەڭگۈ كېلىدىغاندەك ئەمەس...

كېيىن ئۇ دەريا بويىدا مىرزاگۇل بىلەن كۆرۈشكەن مەنزىرە-
نى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، قاراڭغۇدا ئېچىلىپ كۈلدى. سۇلتان-
مۇراتنىڭ ھازىرمۇ ئېسىدە، ئۇنىڭ قولى مىرزاگۇلنىڭ ئاشۇ نا-
زۇك قولىغا تېگىشكەندە، ئۇ قولدىن شۇنداق سادا ياڭرىغان: «مەن

تولىمۇ خۇشال! مەن تولىمۇ خۇشال! مېنىڭ قانچىلىك ھاياجانلى-
نىۋاتقانلىقىمنى سەزمەيۋاتامسەن!» يەنە بىرى، سۇلتانمۇرات ئەي-
نى چاغدا مىرزاگۇلنىڭ ۋۇجۇدىدا ئۆزگىنى كۆردى، ئۇ قاتتىق
ھەيران بولدى، چەكسىز ھاياجانلاندى. مىرزاگۇل ــ سۇلتانمۇرات
دېمەكتۇر. مىرزاگۇل ھازىر ئۇخلاۋاتامدىغاندۇر؟ بەلكىم ئۇ شۇ
تاپتا سۇلتانمۇراتنى سېغىنىپ ياتقاندۇ. چۈنكى، مىرزاگۇل ــ
سۇلتانمۇرات دېمەكتۇر. سۇلتانمۇرات تۆش يانچۇقىدىكى قول
ياغلىقنى سىلاپ قويدى...

سۇلتانمۇرات مۇشۇنداق خىياللار بىلەن ئۇيقۇغا كەتتى. ئۇ
ئۇخلىغاندىمۇ قاتتىق ئۇخلىدى، بىر چاغدا ئۇنى قارا باسقانىدەك
بولدى. بىرى ئۇنىڭ گېلىنى بوغۇپ، قوللىرىنى قايرىماقتا ئى-
دى. ئۇ چۆچۈپ ئويغىنىپ ۋارقىراشقىمۇ ئۇلگۈرمىدى، كىمدۇر
بىرى موخورکا پۇراپ تۇرغان كۆچلۈك قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ
ئاغزىنى ئېتىۋالدى:

ــ ئامان قالاي دېسەڭ، ئۇنۇڭنى چىقارما! ــ گۇپۇلدەپ مو-
خورکا پۇراپ تۇرىدىغان بىر ئېغىز ئۇنىڭ قۇلىقى تۆۋىدە شۇبر-
لىدى. ئارقىدىن ئۇ ئادەم سۇلتانمۇراتنىڭ ئېڭىكىنى قايرىپ تۇ-
رۇپ، بىر پارچە ئەسكى لاتىنى ئاغزىغا تىقتى، سۇلتانمۇرات ئې-
سىنى يېغىپ، نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى ئۇققاندا، قوللىرى
ئارقىسىغا قايرىلىپ مەھكەم باغلىۋېتىلگەنىدى. قورقۇنچىدىن
ئۇنىڭ بەدىنىدىن سوغۇق تەر چىقىپ كەتتى، ئىختىيارسىز
جالاقلاپ تىترىدى. چېدىرغا ئىككى ناتونۇش ئادەم كىرىۋالغانى-
دى. ئۇلار نېمە ئادەمدۇر؟ ئۇنى نېمىشقا باغلاپ قويىدۇ؟

ــ ھە، بۇ شۇمتەكنى باغلاپ بولدۇم، ــ دېدى ئۇلارنىڭ بىرى
يەنە بىرىگە، ــ ئەمدى قالغان ئىككىسىنى يېغىشتۇرايلى.

ئۇلار قاراڭغۇدا سىيپاپ بېرىپ، ئاناتاي ياتقان يەردە بىر پەس
تېپىرلاشتى. ئاناتاينىڭ ۋارقىرىغان، تېپىرلىغان ئاۋازى ئاڭلا-
دى. ئۇلار ئۇنىمۇ باغلىۋېلىشقانىدى.

ئۇلار ئەركىنبېكنىڭ بېشىغا ئۇرۇۋەتكەن بولسا كېرەك،

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بىرلا ئىگراپ جىم بولۇپ قالدى.

سۇلتانمۇرات ئۇلارنىڭ زادى نېمىشقا مۇنداق قىلىۋاتقانلىقىنى هازىرغىچە چۈشەنمەيۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئاغزىغا تىقىلغان لاتا يوغان بولغاچقا، ئاغزى يىرتىلىپ كەتكەندەك ئاغرىيتتى، چىڭ باغلىۋېتىلگەن قولى ئۇيۇشۇپ كېتىۋاتاتتى. ئۇلار نېمە ئادەم-لەرمۇ؟ بۇ يەرگە نېمىشقا كىرگەندۇر؟ ئۇلارنى نېمىشقا باغلاپ قويدۇ؟ مەقسىتى نېمىدۇر؟ بەلكىم ئۇلار بۇ ئۇچ بالىنى ئۆلتۈرۈۋېتىشى مۇمكىن، لېكىن نېمىشقا شۇنداق قىلىدۇ؟

سۇلتانمۇرات جان تالىشىپ نېرى - بېرى دومىلايتتى، ئۇلارنىڭ بىرى ئۇنىڭ ئۇستىگە مىنىۋالغان، تۆمۈردەك قاتتىق بارماقلىرى بىلەن ئۇنىڭ بېشىغا نوقۇيتتى.

— جىم يات، ئاڭلىدىڭمۇ؟ — دېدى ئۇستىگە مىنىۋالغان ئادەم پەس ئاۋازدا، ئەمما ئېنىق قىلىپ، — قارىغاندا سەن بۇلارنىڭ باشلىقى ئوخشايسەن. بىز سىلەرنى باغلاپ قويىمىز، سىلەرگە هېچقانداق گۇناه كەلمەيدۇ، هېچقانداق مەسئۇلىيەتنى ئۈستۈڭ-لەرگە ئالمايسىلەر، ئۇقتۇڭمۇ؟ — دېدى. ئۇ سۆزلەۋېتىپ تىرناقلىرىنى ئۇنىڭ بېشىغا توختىماي پاتۇراتتى، — تولا ئەخمەق-لىق قىلىشما، هەممە ئىش ئۆتۈپ كېتىدۇ. باشقىلار سىلەرنى ئىزدەپ كەلگەندە، سىلەر ئىشنىڭ جەريانىنى بىرىنى قالدۇرماي سۆزلەپ بەرسەڭلارلا بولدى. سىلەرگە هېچقانداق گەپ كەلمەيدۇ! ئەگەر ئۆزۈڭنى بىلىشمەيدىغان بولساڭ، سەن ئىتنىڭ بالىلىرى-نى هازىرلا جايلىۋېتىمىز، جېنىڭنى ئالىمىز! ياۋاشلىق بىلەن جىم ياتساڭلار، جېنىڭلار ئامان قالىدۇ.

ئۇلار تۈكۈرۈكلىرىنى چاچرىتىپ بىرنېمىلەرنى دەپ تىللى-غىنىچە پۇشۇلدىشىپ چېدىردىن چىقتى. سۇلتانمۇرات ئۇلارنىڭ نېمىشقىدۇر باغلاقلىق ئاتلارنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرگەنلى-كىنى ئاڭلىدى. ئاتلار ئۇركۈپ تېپىرلىشاتتى، پۇشقۇرۇپ ئۆزلى-رىنى قاچۇرۇشاتتى. ئۇزاق ئۆتمەي ئاتلارنىڭ تۇياق ئاۋازى ۋە قامچا ئاۋازى ئاڭلاندى، يەنە كىمنىدۇر تىللىغان ئاۋازلارمۇ ئاڭ-

لىنىمپ تۇراتتى. كېيىن ئاتلارنىڭ تۇياق ئاۋازى بارغانسېرى يىراقلاپ ئاڭلانماي قالدى.

سۇلتانمۇرات قانچىلىك قورقۇنچلۇق ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى ئەنە شۇ چاغدىلا ھېس قىلدى. ئات ئوغرىلىرى ئۇلارنىڭ ساپانغا قاتىدىغان ئاتلىرىنى ھەيدەپ كەتكەنىدى! ئۇ غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولدى، قولىنى بوشىتىش ئۈچۈن شۇنچە ئۇرۇنۇپ باققان بولسىمۇ بوشىتالمىدى. ئۇ بېشىنى چايقاپ، ئاغزىغا كەپلەپ قويغان لاتىنى تىلى بىلەن كۆچەپ ئىتتەردى. ئېغىزىنىڭ ئىچى ئېچىشىپ كېتىۋاتاتتى، جاۋغايلىرى يىرتىلىپ كەتكەن بولسا كېرەك، قان ئېقىۋاتاتتى. ئۇ ئەسكى لاتىنى ئاخىر ئاغزىدىن چىقىرىۋېتەلىدى، ئەركىنلىككە ئېرىشكەندەك بار كۈچى بىلەن نەپەس ئالدى، نەتىجىدە باشلىرىمۇ ئايلىنىپ كەتتى.

— ئاغىنىلەر، مەن بۇ يەردە! — ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ۋارقىرىدى، — مەن بۇ يەردە! گېپىمنى ئاڭلاۋاتامسىلەر؟

لېكىن، ھېچكىمدىن سادا چىقمىدى. ئۇ ئاناتاي بىلەن ئەركىنبېكنىڭ نېرى تەرەپتە تېپىرلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى.

— ئاغىنىلەر، — دېدى ئۇ شۇنىڭ بىلەن، — قورقماڭلار، مەن مانا ھازىرلا ئامالىنى قىلىمەن. مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلاڭلار. ئاناتاي، سەن قەيەردە؟ مىدىرلاپ باققىنا.

ئاناتاي تەستە ئازراق ئاۋاز چىقىرىپ، بەدىنىنى سەل كۆتۈردى.

— ئاناتاي، توختا! جايىڭدا مىدىرلىماي تۇرۇپ تۇر! — سۇلتانمۇرات كىيىم ۋە جابدۇقلار ئۈستىدە دومىلاپ ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى، — ئەمدى دۈمبەڭنى ماڭا قىلىپ يات، قولۇڭنى سوزغىن. ئاڭلىدىڭمۇ، دۈمبەڭنى ماڭا قىلىپ قولۇڭنى سوزغىن...

ئۇلار دۈمبىنى دۈمبىگە قىلىپ ياتتى. سۇلتانمۇرات ئاناتايىنىڭ قولىنىڭ باغلانغان يېرىنى تاپتى. ئاناتايغا ئۇنداق يات، مۇنداق ئۆرۈل دەپ يۇرۇپ، يىپنىڭ چىگىلگەن يېرىنى ئاخىر

تاپتى. ئاناتايغا ئالدىرىماسلىقنى، قولى ئاغرىپ كەتسىمۇ چىداش-نى تاپىلاپ، چىگىشنى ئەپچىللىك بىلەن يەشتى. قالغان يېرىنى ئاناتاي ئۆزى بوشىتىۋالدى...

12

ئىككى ئات ئوغرىسى ئالدىرىماي كېتىۋاتاتتى. ھەر ئىككىسى ئات مىنىۋالغان، ئاتلارنى بىردەم چاپتۇرۇپ، بىردەم قاتارتىپ كېتىۋاتاتتى. قاراڭغۇدا بەك ئىتتىك ماڭغىلىمۇ بولمايتتى. ئەمەلىيەتتە بەك ئىتتىك مېڭىشنىڭ زۆرۈرىيىتىمۇ يوق. ئىشلار ناھايىتى جايىدا توغرىلاندى. نېمىگە يۈگۈرىدۇ، ئاشۇ بىرنەچچە شۇمتەكتىن قورقۇپمۇ؟ بۇ يېقىن ئەتراپتا ئادەمزات دېگەن نەرسە يوق. ئۇ شۇمتەكلەر بۇرنى بىلەن ئاران نەپەس ئېلىپ باغلاقتا يا-تىدۇ. ئۇلارنى ھېچنېمە قىلمىدۇق، تەلىيى بار ئىكەن...

ئۇلار بىرى ئىككىدىن بۆلۈشۈش ئۈچۈن تۆت ئاتنى ئېلىپ ماڭدى. ئۇنىڭدىن ئارتۇقىنىمۇ ئەكېتەلمەيتتى. خۇدايىم ساقلا-سۇن، بۇ تۆت ئاتنىمۇ قولدىن چىقىرىپ قويمىسىلا بولدى... با-سىدىغان يول خېلى بار، ئەتراپ ئادەم قارىسى كۆرۈنمەيدىغان كەڭ دالا. ئۇچ ـ تۆت كۈن توختىماي ماڭسا، ئاندىن تاشكەنت شەھەر ئەتراپىغا يېتىپ بارغىلى بولىدۇ. لېكىن، ئۇ يەرمۇ تازا بىخەتەر ئەمەس. ھەر ھالدا ئاشۇ يەرگە بېرىۋالسىلا، ئىشنى ئوڭ-شاپ كەتكىلى بولاتتى. تاشكەنتنىڭ ئېسكى جۈۋا بازىرىدا ھازىر گۆشنىڭ تازا ئۆرلىگەن ۋاقتى. قاسساپ دېگەنلەر ئۆزى ئالدىڭغا كېلىدۇ. ئۇ قىزىل كۆزلەر گۆشنى كىلولاپ ئەمەس، مىسقاللاپ ساتىدۇ. نېمە قىلسا قىلمامدۇ، ئىشقىلىپ بۇ ئاتلارنى بىز قولدىن چىقىرىۋەتسەكلا بولدى. بۇ تۆت ئات تۈلۈمدەك سېمىز، ئوبدان پۇل بولىدۇ، بىر تاغار پۇل قولغا كىردى دەۋەرگىن. لېكىن، ئۇنچە پۇلنى خەقنىڭ كۆزىدىن يوشۇرۇپ قانداق ئەكەتكۈلۈك! تەس دېسە مانا مۇشۇ ئىش تەس تۇرىدۇ. بۇ چاقچاق ئەمەس، قولغا ئاز پۇل كىرمەيدۇ ـ دە! بايلىق ئاسماندىن چۈشتى دېگەن مانا

مۇشۇ! ھەر ھالدا ئىشنى تېز، پاكىز پۈتكۈزۈش كېرەك، ئازراقمۇ ئىز قالسا بولمايدۇ. ئاسان قولغا كەلگەن پۇلنى خەجلىمەكمۇ تەس ئەمەسقۇ. مۇھىمى بۇ يەردىن تېز يوقىلىش كېرەك، باشقىلار سېزىپ قالغۇچە تېز يوقالمىسا بولمايدۇ. ئەگەر سېزىلىپ قولغا چۈشۈپ قالسا، ھەممە ئىش تۈگىشىدۇ، ئۇلار ئۆزلىرىنى سوتتا كۆرىدۇ. ياق، ئۇلار بىزنى ئاسانلىقچە تۈتۈۋالالمايدۇ! ئاتنى پۇلغا ئايلاندۇرۇۋالساق، تاماشا بىزنىڭ بولىدۇ. تاشكەنت دېگەن قوينى كەڭ يەرغۇ...

تەقدىر ـ پېشانە دېگەن سۆزگىمۇ ئىشىنىپ قويسا بولىدىغان ئوخشايدۇ. ئۇلارنىڭ كۈنى كۆن بولماي قالغان، قەھرىتان قىشتا تاغ ئارىلاپ يۈرۈپ بىرەر جەرەن ئېتىۋالدى دېگەن تەقدىردىمۇ، بۇ پەسلىدىكى جەرەننىڭ گۆشىمۇ گۆش بولامدۇ، تەمى يوق، تاڭرىمۇشتەك قاتتىق، چىش ئۆتمەيدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇلاردا بار ئوقمۇ بىر يەرگە بېرىپ قالغانىدى. كىم ئويلىدى، بەخت ـ ئامەت ئاسماندىن چۈشكەندەكلا بولدى، ئاقسايدا ئات ـ ساپانلىرى بىلەن بىرنەچچە بالا پەيدا بولۇپ قالدى. مانا بۇ خۇدانىڭ ئىلتىپاتى! خۇدا بار ئىكەن، ئۇ ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدىكەن، ھەممىنى تەڭشەپ تۇرىدىكەن.

ئۇلار تاللاشقا ئۇلگۈرمەي، تۆت ئاتنى بىر چەتتىنلا يېشىپ ئېلىپ ماڭغانىدى. لېكىن، كۆڭۈل قويۇپ تاللىغاندەك، تۆتىلا ئات بىر ـ بىرىدىن سېمىز ئىدى. ئىككى ئىلىك قېزا چىقىشىدا گەپ يوق ئىدى، ھازىر مۇنداق ئاتنى ھېچقانداق يەردىن تاپقىلى بولمايتتى. ئامال يوق، ئۇنىڭ گۆشىنى قازانغا راسا بېسىپ بىر يەپ باقسا! راست، خۇدا بار ئىكەن، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدىكەن! ئۇ ھەقىقەتەن بار ئىكەن، ئۇ بىزگە ئولجىنى يەتكۈزۈپ بەردى، بىزگە پۇرسەت يارىتىپ بەردى!...

ئۇلار ئالدىرىماي كېتىپ بارىدۇ، نېمىگە ئالدىرايدۇ. ئاتلارنى بەك چاپتۇرۇۋەتسىمۇ، ئېتىدىن چۈشۈپ كېتىدۇ. مۇنداق ياخشى ئاتلارنى ئېسكى جۇۋا بازىرىدىكى قاسساپلار چۈشىدىمۇ كۆرۈپ

باقمىغان. ھەي قىزىل كۆزلەر، پۇللىرىڭنى تەييارلاپ تۇرۇش!...

قارا، بۇ تۆت ئاتنىڭ چىرايلىقلىقىنى! ئۇلار ئۇزۇن تاسما ئارقانغا باغلانغان، پۇشقۇرۇپ - پۇشقۇرۇپ قويۇپ كېتىپ بارىدۇ. ئۆزلىرىنىڭ نەگە ئەكېتىلىۋاتقانلىقىنى نەدىن بىلسۇن. توپ ئاتنى ھەيدەپ ماڭماق تەس، نېرى - بېرى قېچىپ ئاۋارە قىلىدۇ. ئۇلار تۆت ئاتنى ئىككىدىن قوشاقداپ باغلىدى. ئات ئوغرىلىرىدىنىڭ بىرى ئۆز ئېتىغا مىنگەن، تاسما ئارقانىنىڭ ئۇچىنى تۇتۇپ ئوتتۇرىدا ماڭدى، ئىككى تەرىپىدە ئوغرىلاپ كەلگەن ئىككىدىن ئات. تور ئات مىنگەن يەنە بىرى ئارقىسىدىن ئاتلارنى قامچىلاپ مېڭىۋاتىدۇ. مۇشۇنداق ماڭسا، يولمۇ ياخشى ئاۋۇيدۇ. مۇنداق ئىشلارغا كاللا ئىشلىتىش كېرەك...

13

چابدار ئورنىدا تۇراتتى. سۇلتانمۇرات چېدىردىن ئېتىلىپ چىقىپ، چابدارنىڭ ئۇستىگە لىككىدە مىندى ۋە بالىلارغا ۋارقىرىدى:

— ئاناتاي، دەرھال بىر ئاتقا مىنىپ كەنتكە يۇگۇر! تېز! تېز بولمىساڭ بولمايدۇ! بېرىپ بىزنىڭ ئادەملەرنى چاقىرىپ كەل! مەن ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ توسۇپ تۇراي! تېز ماڭغىن جۇمۇ! ئەركىنبېك، سەن بۇ يەردە قال، ئاتلاردىن بىر قەدەممۇ ئايرىلما! ئۇقتۇڭمۇ؟ بول، ئاناتاي، ئاتقا مىنگىن...

سۇلتانمۇرات ئات ئىزلىرىغا قاراپ ئوغرىلار كەتكەن تەرەپنى مۇقىملاشتۇرۇۋالدى - دە، ئۇچقاندەك يۇرۇپ كەتتى.

«تېز يۇگۇرگىن، چابدار، قېرىندىشىم چابدار، تېز يۇگۇرگىن، ئۇلارغا يېتىشىۋالايلى، تېز! مەن يىقىلمايمەن، مەندىن ئەنسىرىمىگىن، ھەرگىز يىقىلىپ كەتمەيمەن. تېز يۇگۇر، چابدار! ئۆلسەكمۇ تەڭ ئۆلىمىز، سەندىن ئۆتۈنۈپ قالاي، تېز يۇگۇرسەڭچۇ، تېز! بىلىمەن، بەك قاراڭغۇ، بەك قورقۇنچلۇق، سەن-

مۇ قورقۇۋاتسەن، لېكىن ئالدىغا قاراپ يۈگۈرمىسەك بولمايدۇ. تېز، تېز يۈگۈر! ئۇلار قەيەردىدۇر؟ ئالدى تەرەپتە بىر نەرسە پار-قىرىغاندەك قىلىپ قالدىغۇ؟ بىر نەرسە مىدىرلاۋاتىدۇ. ئۇلارنى قاچۇرۇپ قويمايلى. تېز چاپ، چابدار، تېز چاپ... يىقىلىپ كەت-مىگىن، چابدار، يىقىلىپ كەتمىگىن...»

14

— ئارقىمىزدىن قوغلاپ كەپتۇ! — بىر ئات ئوغرىسى بار-غانسېرى يېقىنلاپ كېلىۋاتقان ئات تۇيىقىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ هودۇقۇپ ۋارقىرىدى.

شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار ئاتلىرىنى قامچىلاپ، پۇتۇن سۈرئەت بە-لەن ئۇچۇشقا باشلىدى. ئۇلار ئەمدى جىددىيلىشىشكە باشلىغانى-دى. يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم، بىر ئامال قىلىپ قېچىپ قۇتۇلۇش كې-رەك، باشقا يول يوق.

ئالدىدا ماڭغان ئوغرى تاسما ئارقانىنى مەھكەم تۇتقان، ئوغ-رىلانغان ئاتلارنى ئۆزىگە يېقىن تارتىپ كېتىۋاتاتتى، ئۆزى ئې-گەرنىڭ ئۈستىگە چاپلىشىپ يېتىۋالغانىدى. ئارقىدا ماڭغىنى بولسا ئاتلارنى بولۇشىغا قامچىلاپ كېلىۋاتاتتى. ئاتلارنىڭ تۇياق زەربىسىدىن زېمىن تىترىمەكتە، شامال ئۇشقىرىتماقتا، كېچە پەردىسى قارىيىپ تۇرغان، چېكىگە كۆز يەتمەيدىغان شاۋقۇنلۇق دەريانىڭ قاراپ تېز سۈرئەتتە سىلجىماقتا.

— توختا! ئەمدى قاچالمايسىلەر، توختا... — سۆلتانمۇرات ۋارقىرىغىنىچە ئالدىدىكى توپقا بارغانسېرى يېقىنلاشتى، لېكىن ئاتلارنىڭ دۈپۈرلىگەن ئاۋازى ئۇنىڭ ئاۋازىنى يۇتۇپ كېتىۋا-تاتتى.

«چابدار، ئۇلۇغ تۇلپار چابدار! دادامنىڭ ئېسىل ئېتى چابدار! قارا، ئۇ قانداق تېز يۈگۈرىدۇ! ئۇ هەممىنى چۈشەنگەندەك، ئالدى-دىكى توپنى قوغلاپ يەتمىسە بولمايدىغانلىقىنى چۈشەنگەندەك

قىلىدۇ، ئاقسايدىكى زۇلمەتلىك كېچىدە، ئادەمنىڭ يۈرىكىگە دەھشەت سالىدىغان بۇ بەيگىدە ئۇ ھەرگىز يېقىلىپ كەتمەسۇن، يېقىلىپ كېتىشتىن خۇدايىم ساقلىسۇن.»

سۇلتانمۇرات ئات ئوغرىلىرىنى قوغلاپ يېتىپ، يان تەرىپىدىن ئالدىغا ئۆتمەكچى بولدى. ئوغرىلارنىڭ يېتىلىۋالغان ئېتى بولغاچقا ئىتتىك ماڭالمايتتى.

— ئاتلىرىمىزنى قايتۇرۇپ بەر! قايتۇرۇپ بەر! بىز بۇ ئاتلار بىلەن تېرىقچىلىق قىلىمىز! — سۇلتانمۇرات بار ئاۋازى بىلەن ۋارقىرىدى.

ئارقىدا ماڭغان ئوغرى ئېتىنىڭ بېشىنى بۇراپ، سۇلتانمۇراتقا قاراپ ياۋايى ھايۋاندەك ئېتىلدى. ئۇ سۇلتانمۇراتنى ئۇرۇپ ئاتتىن چۈشۈرۈۋەتمەكچىدى، لېكىن بالىنىڭ ئېتى ئەپچىل. لىك بىلەن ئۆزىنى قاچۇرۇۋالالىدى. يارايسەن، چابدار، قالتىس ھۇنىرىڭ بار ئىكەن!

سۇلتانمۇرات ئۆزىنى قوغلاپ كەلگەن ئات ئوغرىسىدىن چەتلەپ، ئالدىغا قاراپ ئات سالدى. ئۇ ئاتلارنى يېتىلەپ كېتىۋاتقان ئوغرىنى قىستاپ بېرىپ، ئۇنى نىشانىنى ئۆزگەرتىشكە مەجبۇر قىلماقچىدى.

— كەينىڭگە قايت! كەينىڭگە قايت! — ئۇ توختىماي ۋارقىرايتتى.

— يوقال، بولمىسا، ئېتىۋېتىمەن! — ئۇ ئوغرى ئات توپىدىن سەل ئايرىلىپ ھۆركىرىدى. لېكىن، سۇلتانمۇرات داۋاملىق ئالدىغا يۈگۈرۈپ، ئۇنىڭ مېڭىش يولىنى توسۇدى.

ئۇلار مانا مۇشۇنداق يۈگۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. ئارقىدا كېلىۋاتقىنى سۇلتانمۇراتنى تۇرۇپ - تۇرۇپ قوغلاپ توپتىن يىراقلاشتۇراتتى، لېكىن سۇلتانمۇرات بىردەم ئۇ تەرەپتىن، بىردەم بۇ تەرەپتىن قىستاپ كېلىپ، ئۇلارنىڭ مېڭىش يولىنى ئۇزۇپ قويا تتى.

كېيىن ئوق ئاۋازى ياڭرىدى. سۇلتانمۇرات ئوق ئاۋازىنى ئاڭ-

لمىمدى، پەقەت بىر نۇر سىزىقنىلا كۆردى. ئاشۇ بىر دەقىقىدە، ئۇ كەڭ كەتكەن ئاقساي دالاسىنى، قارىيىپ ئۇچقاندەك كېتىۋاتقان ئاتلار توپىنى ۋە ئادەملەرنى كۆردى. ئۇ ھەيرانلىق ئىچىدە قاراپلا قالدى، بۇ نەرسىلەر ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن چاقماق تېزلىكىدە ئۆتۈپ كەتتى...

سۈلتانمۇرات ئاتتىن يىقىلغانىدى. ئۇ يەرگە چۈشكەندىن كېيىن نەچچە دومىلاپ بېرىپ، تاشتەك قاتتىق توپىغا ئۇرۇلۇپ توختىغانىدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئېسىنى يىغقاندىن كېيىن چۈشەندى، ئۇنىڭ ئېتى قانداقتۇر پۈتلىشىپ يىقىلغان ئەمەس. ئات يېنىچە يىقىلغان، بېشى يەرگە قاتتىق تەگكەن، قاتتىق ھاسىراپ ياتاتتى، خۇددى ھازىرمۇ يۈگۈرۈۋاتقاندەك، پۈتلىرىنى توختىماي تېپىرلىتاتتى.

سۈلتانمۇرات ئات ئوغرىلىرى كەتكەن تەرەپكە قاراپ ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا يۈگۈردى. ئۇ ئاغرىق ۋە غەزەپ ئىچىدە بار ئاۋازى بىلەن ۋارقىرايتتى:

— توختا... سىلەر قېچىپ كېتەلمەيسىلەر! سىلەرنى ھەرگىز قاچۇرۇپ قويمايمەن! سىلەر چابدارنى ئۆلتۈرۈۋەتتىڭلار، دادامنىڭ تۈلپارى چابدارنى ئۆلتۈرۈۋەتتىڭلار!

ئۇ ھېچنېمىگە قارىماي يۈگۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. غەزەپ ۋە نەپرەت ئۇنىڭ پۈتلىرىغا كۈچ ـ قۇۋۋەت ئاتا قىلغانىدى. ئۇ ئات ئوغرىلىرىنىڭ كەينىدىن يۈگۈرۈپ كېتىۋاتاتتى، ئۇلارنى قوغلاپ يېتىپ، ئاتلىرىنى قايتۇرۇپ كېلەلەيدىغان بىر غەيرەت بىلەن توختىماي يۈگۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. ئاتلار توپى يىراقلاپ كېتىۋاتىدۇ، قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ئات تۇياقلىرى زېمىننى تىترەتمەكتە، ئاتلار يىراقلاپ كېتىۋاتىدۇ، ئارىلىق بارغانسېرى يىراقلاشماقتا، شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ بولدى قىلغۇسى يوق، توختىماي يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، ۋۇجۇددا غەزەپ ئوتى يالقۇنجىماقتا، بەدىنىنىڭ ئاغرىمىغان يېرى يوق، بولۇپمۇ يىقىلغاندا سۈرۈلۈپ كەتكەن ئىككى قولى بىلەن يۈزى بەك ئاغرىپ

كېتىۋاتىدۇ. قانچە يۇگۇرگەنسېرى، ئاغرىق شۇنچە كۈچىيىپ كېتىۋاتىدۇ...

كېيىن ئۇ يەرگە يېقىلىپ بىرنەچچە دومىلاپ كەتتى، سەل دېمىنى ئېلىۋېلىش ئۈچۈن چوڭ - چوڭ نەپەس ئالدى. ئۇ قول ۋە يۈزىنىڭ ئاغرىقىدىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالمايۋاتاتتى. ئۇنىڭ بەدىنى تارتىشىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ توختىماي ئىڭرايتتى. ئۇ بۇ زۇلمەت باسقان كېچىگە، كۆزلىرىنى قاماشتۇرۇپ تۇرغان ئوت يالقۇنىغا نەپرەت ئوقۇيتتى.

ئات تۇياقلىرىنىڭ ئاۋازى بارغانسېرى يىراقلىشىپ، كېيىن ئاڭلانماي قالدى. زېمىنىڭ تىترىشىمۇ ئاستا - ئاستا ئا-جىزلاشماقتا. ئات تۇياقلىرىنىڭ ئاۋازى يوق، ئەتراپ تىنچ، گۆ-رىستان جىمجىتلىقى باسقان...

ئۇ ئورنىدىن تۇردى، ئارقىسىغا ئىككى قەدەم سەنتۈرۈلۈپ بېرىپ توختىدى، بىردىنلا ھۆكۈمەك ئېتىپ يىغلىۋەتتى. ئۇ ئۆ-زىنىڭ پىغانىنى ھەرقانچە قىلىپمۇ بېسىۋالالمىدى، لېكىن ئا-دەمنىڭ سايىسىمۇ يوق بۇ زۇلمەت باسقان ئاقسايدا ئۇنىڭ كۆڭ-لىگە تەسەللى بەرگۈدەك كىم بار دەيسىز. ئۇ يىغلاۋېتىپ، ئىنە-سى ھاجىمۇراتقا بەرگەن ۋەدىسىنى ئەسلەپ قالدى. دادىسى ئال-دىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەندە، ئۇ ئىنىسىنى ئېلىپ ئۇنىڭ ئالدىغا چىقماقچى بولغان. ھەمىسى تۇگىدى. ئىنىسى ئىككىسى چابدارغا مىنگىشىپ، ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەن دادىسى-نىڭ ئالدىغا چىقماقچى بولغان ئارزۇلىرىمۇ كۆپۈككە ئايلاندى، بۇغداينىمۇ بۇرۇنقى پىلاندىكىدەك ئۇنچە كۆپ تېرىيالمايدىغان بولدى. غەلىبە خۇشاللىقىغا تولىدىغان ئاشۇ كۈنلەرمۇ سۇغا چىلاشتى. ئاشۇ كۈنگە ئۇلاشقان بولسا، ئۇلار ساپانغا قېتىلغان ئاتلىرى بىلەن ئاقسايدىن خۇشال قايتاتتى، توپا يالاپ پارقىرە-تىۋەتكەن ساپان چىشلىرى ئەينەكتەك پارقىراپ تۇرغان بولاتتى. مىرزاگۈلچۇ، ئۇ ئەمدى كوچىغا خۇشاللىق بىلەن يۈگۈرۈپ چىق-مايدۇ، سۇلتانمۇراتنىڭ كەنتكە كىرگەنلىكىنى كۆرەلمەيدۇ،

ئۇلارغا تەنتەنە قىلمايدۇ، سۇلتانمۇرات مىرزاگۇلگە ئەمدى خۇ-شاللىق ئاتا قىلالمايدۇ... ئۇنىڭ غايىلىرى بەربات بولدى. ئۇ شۇ-نىڭ ئۈچۈن يىغلايدۇ...

15

بىر ئاچ بۆرە قۇيرۇقىنى قىسىپ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، شامال ئۇچۇرۇپ كەلگەن قانىنىڭ ھىدىنى قوغلاپ كېتىۋاتىدۇ. قان ھىدى بارغانسېرى قويۇقلاشماقتا، ئۇنىڭ ئىشتىھاسىنى ئاچماقتا. بۇ قېرى بۆرە قىشتىن چىققۇچە ئوبدانلا ئورۇقلاپ قالغان بولسىمۇ، بەستى يەنىلا شۇنداق يوغان، تۈكلىرى ياۋا توڭگۇزنىڭكىدەك ھۆرپىيىپ تۇراتتى. ئۇ قىشنى تەستە ئۆتكۈز-دى، ئۇ چاغدا ئاقسايدا بۆكەن بار ئىدى، ھازىر ئۇلار ئەۋلاد قالدۇرۇش ئۈچۈن ئاقسايدىن ئايرىلىپ قۇملۇققا كىرىپ كەتتى. توپ ـ توپ ياش بۆرىلەر تاغ ئارىسىدا تەرەپمۇ تەرەپ يۈگۈرۈپ يۈرۈپ، ئاجىز جەرەنلەرنى تۇتۇپ يەيدۇ، لېكىن ئۇنىڭدا ئۇنچىلىك ماغدۇر يوق، بىچارىگە سۇغۇرلارنىڭ قىشلىق ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ ئۇۋلىرىدىن چىقىشىنى كۈتۈشتىن باشقا چارە يوق. ئۇ كۈنلەر-نى ئاچ ـ زېرىنلىق ئىچىدە ئۆتكۈزدى. مانا سۇغۇرلارنىڭ ئاپتاپقا چىقىدىغان ۋاقتىمۇ بولۇپ قالدى. ھەر ھالدا ئۇنىڭدا ئۇمىد تۇغۇلدى. سۇغۇر دېگەن جانۋار يەر ئاستىدا نېمىدېگەن ئۇزاق ياتىدۇ! مانا شۇنىڭ ئۈچۈن قېرى بۆرە ئاقسايدا ئاچ قالدى، ئۆلگۈدەك قىينالدى!

بۆرە قان ھىدى كېلىۋاتقان تەرەپكە قاراپ يۈگۈرۈپ كېتىۋا-تىدۇ. باشقا مەخلۇقلارنىڭ بۇ تەييار ئولجىنى يەپ كېتىشىدىن ئەنسىرىگەنسېرى، يۈرىكىدە بىر ئوت لاۋۇلدايتتى... ئولجا كاتتا، ئات گۆشى ئىدى. ئاتنىڭ تەر ھىدى ۋە گۆشنىڭ پۇرىقى بۆرىنى سېھىرلەپ، بېشىنى ئايلاندۇرۇپ، كۆزلىرىنى قاماشتۇراتتى! ئۇنىڭ بۆرە توپلىرى بىلەن ئات تۇتۇپ يېگەن چاغلىرى ئۆمرىدە ئۇچ ـ تۆت قېتىملا بولۇپ قالغان.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بۆره يۇگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، يېرىم ئېچىلغان ئاغزىدىن شۆل-گەي ئاقماقتا، ئاچ قېرىنى تارتىشماقتا، تاك ئالدىدىكى سۇس تۇ-مان ئىچىده بۆره خۇددى ئاق ئەرۋاهەتەك كۆرۈنمەكته.

بۆره ئولجىغا قانچه ئالدىرىغىنى بىلەن، تەبىئىتى ئۇنى يەنىلا كونترول قىلىپ تۇرىدۇ. ئۇ يىراقتىن نەزەر تاشلاپ تۇيۇقسىز تۇرۇپ قالدى: ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن ئاتنىڭ يېنىدا بىر ئادەم تۇراتتى. ئۇ ئادەم قورقۇنچ ئىچىده ئورنىدىن تۇردى.

ــ هاي! ــ سۇلتانمۇرات پۇتىنى تېپىپ ۋارقىرىدى.

بۆره نارازى بولغاندەك ئورنىدا سەكرەپ قويدى، كېيىن قور-قۇمسىراپ ئۆزىنى چەتكه ئالدى، قۇيرۇقىنى پۇتلىرى ئارىسىغا قىستى. بۇ يەرده ئادەم بار ئىكەن، دەرهال قېچىش كېرەك. ئۇ ئا-دەم ئۇنى ئولجىغا يېقىنلاتقۇزمايدۇ. بۆره ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قاچتى، لېكىن ئۇزۇنغا بارمايلا يەنه توختاپ قالدى، غىژىشىغىنىچه بۇرۇلۇپ ئادەمگه قارىدى، كۆكسىپ كەتكەن كۆزلىرىدىن يا-ۋۇزلۇق ئوتلىرى چاقنايتتى. بۆره بېشىنى ئىچىگه تارتتى، يا-ۋۇز چىشلىرىنى هىژىگايتتى، ئەسەبىيلىكى قوزغىلىپ، ئولجىغا قاراپ ئاستا ــ ئاستا ماڭدى.

سۇلتانمۇرات بۆرىنى يېقىن كەلتۈرمەسلىك ئۈچۈن بار ئاۋازى بىلەن ۋارقىرىدى ۋه ئالدىراپ چابدارنىڭ بېشىدىكى يۈگەننى سىيرىۋالدى، يۈگەننىڭ ئېغىزدۇرۇقى بار تەرىپىنى تۆۋەن قىلىپ تەييار بولۇپ تۇردى. هازىر ئۇنىڭ قورالى مۇشۇ يۈگەن ئىدى.

بۆره يېقىنلاپ كېلىپ يەر بېغىرلاپ ياتتى، ئۇنىڭ تۈكلىرى هۇرپەيگەن، ئېتىلىش ئالدىدا تۇرغان پۇرژىنىدەك ياتاتتى.

سۇلتانمۇرات يۇرەك سوقۇشىنى ئۆمىرىده تۇنجى قېتىم شۇنداق ئېنىق ئاڭلىدى. ئۇ كۆكرەك قەپىسىنى ئېغىر بىر نەر-سە بېسىپ تۇرغاندەك هېس قىلدى...

سۇلتانمۇرات سەل ئېڭىشىپ تەييار بولۇپ تۇردى، قولىدىكى يۈگەننى كۈچ بىلەن ئۇرۇپ قالدى...

1975 ــ يىلى

ئالا ئت قیاسی

(پوژپست)

تەرجىمە قىلغۇچى: پەرھات ئىلياس

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

ۋىلادىمىر سانگىگە بېغىشلايمەن

قەھرىتان، زۇلمەتلىك ساھىل كېچىسى، ئۇچقۇر نەم ھاۋا بەـ
لەن تولغان پايانسىز دېڭىز، پۈتكۈل ئوخوت دېڭىزى قىرغىقىدا،
قۇرۇقلۇق بىلەن دېڭىز تۇتاشقان جايدا ئىككى خىل تەبىئىي
كۈچ مەڭگۈلۈككە توختاۋسىز ئېلىشماقتا: قۇرۇقلۇق دېڭىزنىڭ
شىددەتلىك دولقۇنلىرىنى توسۇپ تۇرماقتا، دېڭىز قۇرۇقلۇققا
تىنىمسىز ئۇرۇلماقتا.

دېڭىز قاراڭغۇلۇقتا گۇركىرىمەكتە، غەلىيان كۆتۈرمەكتە.
قەھرلىك دولقۇنلار قىياغا شىددەت بىلەن ئۇرۇلماقتا. ئۇيۇل
تاشتەك چىداملىق يەر كۆچلۈك نەرە تارتىپ، ئەسەبىي دېڭىزنى
توسۇپ تۇرماقتا.

زېمىن ۋە كۇن بىلەن تۇن پەيدا بولغاندىن تارتىپلا ئۇلار مانا
مۇشۇنداق تىنىمسىز ئېلىشىپ كەلگەن. كېلەچەكتىكى تۇغىمەس ـ
پۈتمەس كۇن ۋە تۇنلەردە قۇرۇقلۇق بىلەن دېڭىز مەۋجۇتلا بولـ
ىدىكەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى قەھرلىك ئېلىشىش ھەرگىز توخـ
تاپ قالمايدۇ.

تۇغىمەس ـ پۈتمەس كۇن ۋە تۇنلەر...

يەنە بىر قاراڭغۇ تۇن. دېڭىزغا چىقىشنىڭ ھارپا كېچىسى. بۇ
كېچە ئۇ كىرپىك قاقمىدى. بۇ ئۇنىڭ ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم ئۇيـ
قۇسى قېچىپ، كېچىنى كۆز يۇمماي ئۆتكۈزۈشى ئىدى. بالدۇرراق
تاڭ ئاتسا، بالدۇرراق دېڭىزغا چىقسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ
ھە! ئۇ تىيۇلېن تېرىسىدىن قىلىنغان يوتقاندا يەرنىڭ دېڭىز
دولقۇنلىرىنىڭ زەربىسىدىن يېنىك تىترىشىنى، دېڭىز قولتۇـ
قىدىكى دولقۇنلارنىڭ غەزەپلىك گۇركىرىشىنى تىڭشاپ ياتاتتى.
كۆزلىرى ئۇيقۇسىز، قولاقلىرى تۇن قاراڭغۇلۇقىدا سەگەك ئىـ
دى...

بۇرۇننىڭ بۇرۇنسىدا بۇلارنىڭ ھەممىسى باشقىچە بولغانىـ

كەن. ھازىر ئۇ چاغ كىشىلەرنىڭ ئېسىدىن پۈتۈنلەي كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. ھېچكىمۇ ئۇ چاغنىڭ قانداقلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمەيدۇ. ناۋادا، ئۇ چاغدا لۇۋۇر ئىسىملىك ياۋا ئۆردەك بولمىغان بولسا دۇنيانىڭ باشقىچە بولىدىغانلىقىنى، يەنى قۇرۇقلۇقنىڭ دېڭىزغا توسقۇنلۇق قىلمايدىغانلىقىنى، دېڭىزنىڭمۇ قۇرۇقلۇققا سوقۇلمايدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىش تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس. چۈنكى، ئەلمىساقنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىدە تەبىئەت دۇنياسىدا قۇرۇقلۇق يوق، ھەممىلا يەر كۆز يەتكۈسىز دېڭىز، بىرەر تال توزاننىمۇ تاپقىلى بولمايدىكەن. دېڭىزدىكى قاراڭغۇ، تەگسىز قاينام قەرىدىن توختىماي سۇ ئېتىلىپ چىقىپ ئەتراپقا شىددەت بىلەن يامراپ تۇرىدىكەن. دېڭىزنىڭ بېشى نە، ئايىغى نە بىلگىلى بولمايدىكەن.

لېكىن، ياۋا ئۆردەك لۇۋۇر ــ ھازىر بىزنىڭ بېشىمىزدا توپ-توپى بىلەن ئۇچۇپ يۈرگەن ئادەتتىكى، ياپىلاق تۇمشۇق ياۋا ئۆردەك ــ ئۇ چاغدا تۇخۇم تۇغىدىغان جاي تاپالمايلا ئايلىنىپ يۈرگەنىكەن. دۇنيا شاۋقۇن ـ سۇرەنلىك دولقۇنلار بىلەن تولغان، ھەتتا ئۇۋا سالغۇدەك ئالىقانچە قومۇشلۇقمۇ يوق ئىكەن.

ياۋا ئۆردەك لۇۋۇر غاق ـ غاق دەپ غاقىلدىغىنىچە ئايلىنىپتۇ. ئۇ تەگسىز دېڭىزغا تۇغۇپ قويىمسام بولاتتىغۇ، دەپ بەك ئەندىشە قىلىدىكەن، بىراق، نەگىلا بارسۇن پايانى يوق تىنىمسىز دېڭىز، دەھشەتلىك گۇركىرەپ كۆككە يوپۇرۇلۇپ تۇرغان ئۇپقۇنلار ئىكەن، ھېرىپ ھېچ ماجالى قالمىغان لۇۋۇر ئاخىر دۇنيادا پۈت قويغۇدەك ئالىقانچىلىك جاينىڭ يوقلۇقىغا ئىشىنىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئامالسىز سۇ ئۈستىگە قونۇپتۇ، ئاندىن ئۆزىنىڭ پوكىنىدىن ئازراق پەي يۇڭداپ بىر ئۇۋا ياساپتۇ. سۇ ئۈستىدە شۇ ئۇۋا بار بولغاندىن تارتىپ قۇرۇقلۇق بىنا بولۇشقا باشلاپتۇ. قۇرۇقلۇق بارغانسېرى كېڭىيىپ تۇرلۇك ـ تۇمەن جان-جانىۋارلار پەيدا بوپتۇ. ئادەمزات جىمى جانلىقلارنىڭ ئەڭ ئەقىللىكى ئىكەن. ئۇ قار ئۇچرىسا چانا، سۇ ئۇچرىسا قېيىق ياساپتۇ.

ئوۋ ئوۋلاپ، بېلىق تۇتۇپ جېنىنى بېقىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىنسانلار كۆپىيىشكە باشلاپتۇ.

پايانسىز دېڭىزدا قۇرۇقلۇق بىنا بولغاندىن تارتىپ دۇنيا جەبىر - جاپاغا تولۇپتۇ (بۇنى لۇۋر بىلسە ئىدى - ھە)، دېڭىزنىڭ خاتىرجەملىكى بۇزۇلۇپتۇ. دېڭىز قۇرۇقلۇققا ئۇرۇلۇپ تۇرىدىغان، قۇرۇقلۇقمۇ دېڭىزغا توسقۇنلۇق قىلىدىغان بوپتۇ، ئادەملەر ئۇ ئىككىسىنىڭ — قۇرۇقلۇق بىلەن دېڭىز، دېڭىز بىلەن قۇرۇقلۇق — ئارىسىدا ناھايىتى مۇشكۇل ئېھۋالدا قاپتۇ. دېڭىز ئادەمزاتنى قۇرۇقلۇققا بەكرەك مايىل، دەپ ئۇلارنى يەكلەيدىكەن.

تاڭ ئاتار مەھەل، يەنە بىر تۇن تۇغۇپ يەنە بىر كۇن تۇغۇلماقتا. ئاستا - ئاستا سۇزۇلۇۋاتقان تاڭ گىرىمسەنلىكىدە دېڭىز بىلەن قۇرۇقلۇقنىڭ ئېلىشىۋاتقان كۆرۈنۈشى كۇل رەڭ ھور پۇركۇپ تۇرغان بۇغىنىڭ ئېغىزى سىياقىدا زاھىر بولماقتا. دېڭىز تىنماقتا. ئۇ قۇرۇقلۇققا شىددەت بىلەن ئۇرۇلغان ھەممىلا جايدىن قويۇق تۇمان، سوغۇق ھاۋا ئۆرلىمەكتە. دېڭىز قىرغاقلىرىدىن دولقۇنلارنىڭ ھەيۋەتلىك شاۋقۇن - سۇرەنلىرى كۆتۇرۇلمەكتە.

دېڭىز تىركەشمەكتە؛ ئارقا - ئارقىدىن يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقان دولقۇنلار كۇچلۇك سۇر - ھەيۋە بىلەن قۇم - شېغىللار ئارىلىشىپ كەتكەن سوغۇق ھەم قاتتىق مۇزلار، تىك، پارقىراق قىيا تاشلاردىن ھالقىپ ئۆتۇپ يۇقىرىغا شىددەت بىلەن ئېتىلماقتا. بۇ نېمىدېگەن زور كۇچ، نېمىدېگەن زور ھەيۋە - ھە! قاتمۇقات دولقۇنلار يىراق بىر جايلارغىچە يامراپ - يۇگۇرۇپ، ئاندىن خۇدى نەپەس ئېلىۋاتقاندەك كۆپۈك ۋە دېڭىز چۆپلىرىنىڭ بەتبۇيۇراقلىرىنى قالدۇرۇپ ئاستا قايتماقتا.

بەزىدە شاش دولقۇنلار باھار ئېقىنى نەلەردىندۇر ئەكەلگەن شۇرمەللەرنى تۇرمەكلەپ قىرغاققا تاشلايتتى. بۇ ئەسەبىي شۇرمەللەر قىرغاققا ئۇرۇلغان ھامان دېڭىزدىكى مۇز تاغلارغا ئوخشاش قېتىپ تۇرۇپ قالاتتى. بىراق، ئارقىدىنلا يوپۇرۇلۇپ كەل

گەن دولقۇنلار ئۇلارنى يەنە دېڭىز قەرىگە سۆرەپ كىرىپ كېتەتتى.

تۇن قاراڭغۇسى تۇگەپ، تاڭ سۈزۈلمەكتە، بىپايان زېمىن بارا - بارا زاھىر بولۇپ، دېڭىز روشەنلەشمەكتە.

كېچە شامىلىدا دولقۇنلار تېخىچىلا قىرغاققا زەرب بىلەن ئۇرۇلۇپ تۇرماقتا. كۈمۈش رەڭ بۇزغۇنلار رەت - رېتى بىلەن قىرغاققا سىلجىماقتا، بىراق، دېڭىزنىڭ ئىچكىرىسىدە، كۆز يەتكۈسىز يىراقلىقتا سۇ تىنچىپ ئارامىغا چۈشكەن، ئەتراپ سۈس پالىلداپ تۇرغان مەيىن دولقۇنلار بىلەن تولغان.

بۇلۇتلار ئاستا - ئاستا دېڭىزدىن قىرغاقتىكى ئېگىزلىككە سۈرۈلمەكتە.

بۇ يەردە، ئالا ئىت قىياسى قولتۇقىنىڭ يېنىدىكى يېرىم ئارالسىمان تاغ قاپتىلىدا دېڭىزغا سىڭارياں ھالدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان بىر قىيا كىشىلەرنى ئالاھىدە جەلپ قىلىپ تۇرىدۇ. دەر - ھەقىقەت، يىراقتىن قارىماقتا ئۇ دېڭىز بويىدا ئوقتەك يۇگۈرۈپ كېتىۋاتقان بەھەيۋەت ئالا ئىتنىڭ بەئەينى ئۆزى. ئۇنىڭ بېلىدە يول - يول چاتقاللار بار. بېشىدىكى تۇرۇپ قالغان ئاق قارلار (يازنىڭ تومۇز ئىسسىقىدىمۇ ئېرىمەيدۇ) بەئەينى ساڭگىلاپ تۇرغان قۇلىقى، قورسىقىدىمۇ (تەسكەيدىكى ئويمان جاي) بىر تال ئاق بار. ئەتراپتىكى يىراق - يىراق جايلاردىن، مەيلى دېڭىز ياكى ئورمان ئارىسىدىن بولسۇن، ھەممىلا يەردىن بۇ ئالا ئىت قىياسى كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدۇ.

قۇياش نەيزە بويى كۆتۈرۈلگەن چاغ، نۇخى① لارنىڭ بىر قېيىقى ئالا ئىت قىياسىدىن دېڭىزغا قاراپ يولغا چىقتى. قېيىقتا ئۇچ ئوۋچى، بىر بالا بار ئىدى. ياش ھەم قاۋۇل ئىككى ئەر ئىككىدىن پالاق تۇتقان، قېيىق قۇيرۇقىدا ئولتۇرغان بوۋاي غاڭزىسىنى ئالدىرىماي شورىغىنىچە رول باشقۇرماقتا. ئۇ قارامتۇل،

---

① نۇخى — ئامۇر دەرياسىنىڭ تۆۋەنكى ئېقىنى بىلەن ساخالىن ئارىلىدا ياشايدىغان بىر مىللەت.

ۋىجىك؛ بۇغدىيىكى چوڭ، يۇزى ھېلىلىدەك قورۇلۇپ كەتكەن، بولۇپمۇ بويىنىنى پىچاق بىلەن تىلىۋەتكەندەك چوڭقۇر قورۇقلار باسقان، قوللىرىمۇ چىرايىغا يارىشا قوپال، ئۇگىلىرى تومپىيىپ چىققان، قورۇق ۋە تارتۇقلار بىلەن تولغان؛ چاچلىرى ئۇچتەك ئاقىرىپ كەتكەن، قارامتۇل يۇزىدە كۇل رەڭ قاشلىرى ئالاھىدە كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدۇ. بوۋاي ئادىتى بويىچە قىزىرىپ، ياشاڭغىراپ تۇرغان كۆزلىرىنى (ئۇ ئۆمۇر بويى دېڭىزدىكى ئاپتاپقا قاراپ ئۆتكەن) قىسىۋالغاندى، تۇرقىدىن قەيسىق نەگە ماڭسا مېڭىۋەرمەمدۇ، دەپ كۆزىنى يۇمۇۋالغاندەك كۆرۈنەتتى. قەيسىقنىڭ تۇمشۇقىدا ئولتۇرغان قارا كۆز، ئون بىر - ئون ئىككى ياشلار-دىكى بالا لايخورەككە ئوخشاش پات - پات چوڭلارغا قاراپ - قاراپ قوياتتى، بوۋاي كايىپ كەتمىسۇن، دەپ ئۆزىنى چىڭ تۇتۇپ ئولتۇراتتى.

ئۇ ناھايىتى خۇشال، ھاياجاندىن بۇرۇن تۆشۈكلىرى لىپىلداپ، يۇزىدىكى سۇس سەپكۈنلەر تېشىغا تېپىپ چىققانىدى. بۇ ئاپىسىدىن قالغان ئىرسىيەت، ئاپىسىمۇ بەك خۇشال بولۇپ كەتكەن چاغلىرىدا يۇزىدىكى سۇس سەپكۈنلىرى شۇئان تېشىغا تېپىپ چىقاتتى. بۇ سەپەر ئۇنىڭ ئۇۋچىلىق ھاياتىنىڭ باشلىنىشى، شۇڭا خۇشاللىقتىن قىن - قىنىغا پاتماي قالغاندى ھەم بېشىنى لايخورەكتەك ئۇياق - بۇياققا تولغاپ، زور ھەۋەس، كۈچ-لۈك تەلپۈنۈش بىلەن ئەتراپىغا كۆز تاشلايتتى. مانا، قىرىسق چوڭ بولۇپ تۇنجى قېتىم، ئەجدادلىرىدىن قېلىپ قالغان قېيىق-تا ھەقىقىي ئۇۋچىلار بىلەن پايانسىز دېڭىزغا ئۇۋ ئۇۋلىغىلى كېتىپ بارىدۇ. شۇ تاپتا ئۇ ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ چوڭلارغا تېز - تېز پالاق ئۇرۇڭلار دېسە، ئۆزى بەلگە چۈشۈپ بار كۈچى بىلەن پالاق ئۇرسا، بالدۇرراق ئارالغا بېرىپ ئۇۋ ئۇۋلاشنى باش-لىۋەتسە ئىدى - ھە، بىراق بۇنداق بالىلارچە خىيالىنىڭ چوڭلار-نىڭ كۈلكىسىگە قېلىشىدىن قورقۇپ، ئۆزىنى زورىغا بېسىپ ئولتۇراتتى، ئەمما چوغدەك قىزىرىپ تۇرغان قارىقۇمچاق، ساغلام

مەكزلىرىدە ئېيتقۇسىز بىر خۇشاللىق جىلۋىلىنىپ تۇراتتى، بولۇپمۇ يۇلتۇزدەك چاقناپ تۇرغان نۇرلۇق، مەسۇم كۆزلىرى ئۇ-نىڭ ئىچ - ئىچىدىن ئۇرغۇپ تۇرغان خۇشاللىقى ۋە ئىپتىخارىنى زادىلا يوشۇرالماي قالغانىدى، ئالدىمىز كەتكەن دېگىز، ئەم-دى پۇخادىن چىققۇچە ئوۋ ئوۋلايدىغان بولدۇق، دەپ ئويلايتتى ئۇ.

ئورگان بوۋاي ئۇنى چۇشىنەتتى، كۆزىنى قىسىپ قېيىقنى باشقۇرۇپ كېتىۋاتقىنى بىلەن، ئۇنىڭ ھاياجاندىن ئۆزىنى باسال-ماي قېلىۋاتقىنىنى بىلىپ تۇرۇۋاتاتتى. بوۋاينىڭ كۆزلىرى مېھرىبانلىق بىلەن تولدى. ھەي، بالىلىق دېگەن ئاجايىپ چاغ - دەپ دەپ ئويلىدى ئۇ.

بالىنىڭ ئۇلار بىلەن بىللە دېگىزغا چىقىشى ئويناپ كېلىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئوۋچىلىق ھاياتىنى باشلاش ھەم بۇنى ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن ئىدى. مانا بۇ بې-لىقچىلارنىڭ تەقدىرى. دېگىزدا ئوۋچىلىق قىلىشتىنمۇ جاپالىق ۋە خەتەرلىك ئىش دۇنيادا بولمىسا كېرەك. بۇ كەسىپنىڭ ئەھلى بولۇش ئۈچۈن كىچىك چاغلاردىن باشلاشقا توغرا كېلىدۇ. دەل شۇ سەۋەبتىن چوڭلار «ئەقىل تۇغۇلۇشتىن، ھۇنەر ئۆگىنىش-تىن»، «نابات ئوۋچى ئائىلىگە يۈك» دېگەن ھېكمەتلەرنى ئې-غىزدىن چۈشۈرمەيدۇ. شۇڭا، ئەرلەرنىڭ ئائىلىسىدىكىلىرىنى بېقىش ئۈچۈن كىچىكىدىن ھۇنەر ئۆگىنىشى بىر خىل ئۇدۇم بولۇپ قالغان. مانا ئەمدى نۆۋەت قىرىسقا كەلدى. ھازىر ئۇنىڭ تازا چېنىقىدىغان، دېگىز تۇرمۇشىغا كۆنىدىغان مەزگىلى.

بۇ ھەممىگە چۈشىنىشلىك، بۇ قېتىم دېگىزغا چىقىشنىڭ قىرىسق ئۈچۈن — كېلەچەكتە ئۆيدىكىلىرىنى باقىدىغان بۇ «ئوۋچى» ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى ئالا ئىت قىياسىدىكى «پەرىزات بېلىق» نىڭ ئۇرۇق - ئەۋلادلىرىنىڭ ھەممىسى بىلىدۇ. بۇ يەردە بىر ئادەت بار: ئوغۇللار كىچىكىدىن تارتىپلا دېگىزغا تونۇشلۇق بېرىشى، دېگىز بىلەن ئاغا - ئىنى بولۇپ ئۆتۈشى ھەم دېگىزنى

هۆرمەت قىلىشى كېرەك. دەل شۇ ئادەت تۈپەيلى يۇرت ئاقساقىلى ئورگان بوۋاي بىلەن ئىككى مەرگەن ئوۋچى ــ بالىنىڭ دادىسى ئەمرايىن بىلەن تاغىسى مېلگۇن ــ بۇگۈن ئالايىتەن دېڭىزغا چىققانىدى. ئۇلار سەپەر جەريانىدا ئەجدادلارغا خاس مۇقەددەس بۇرچ بىلەن بالىغا تەلىم بېرىدۇ. بالا ھازىردىن باشلاپ تاكى ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە دېڭىز بىلەن ھەپىلىشىپ ئۆتىدۇ، مەيلى پاراغەتتە ئۆتسۇن ياكى پالاكەتتە قالسۇن مەڭگۇ دېڭىزدىن ئايرىلمايدۇ.

قىرىسق تېخى ئاغزىدىن ئانىسىنىڭ سۈتى پۇراپ تۇرغان گۆدەك بالا بولسىمۇ، ئۇنىڭ كېلەچەكتە يارامىلىق ئادەم بولىدىغان-بولمايدىغىنىنى ھېچكىم بىلمەيسىمۇ، كىشىلەرنىڭ يەنىلا: كىم بىلىدۇ، كۇنلەرنىڭ بىرىدە بىز قېرىپ ئىشتىن قالساق، قىرىسق يۇرتنىڭ تۇۋرۇكى، ئەلنىڭ قارانچۇقى بولۇپ قالامدۇ تېخى، دېيىشى تۇرغان گەپ. بۇ ئىش ئەسلىي مۇشۇنداق بولۇشى، ئەۋلاد-مۇئەۋلاد داۋاملىشىشى كېرەك. چۇنكى، ھاياتنىڭ چىن مەنىسىمۇ شۇ.

لېكىن، ھېچكىم بۇ ھەقتە ئېغىز ئاچمىدى. بۇنى كۆڭۈللىرىدە سىر بىلىپ، سۆزلىسىمۇ ناھايىتى ئاز سۆزلىدى. شۇڭا، ئالا ئىت قىياسىدىكى قوۋۇم - قېرىنداشلار ــ «پەرىزات بېلىق»نىڭ ئەۋلادلىرىدىن ھېچكىمۇ قىرىسقىنىڭ دېڭىزغا چىقىشى بىلەن كارى بولمىدى. ئەكسىچە قىرىسقىنىڭ چوڭلار بىلەن بىللە دېڭىزغا چىققانلىقىغا قىلچە قىزىقمىغاندەك، بۇ ئىشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەندەك قىلاتتى.

ئۇنى يالغۇز ئاپىسىلا ئۇزىتىپ چىقتى، ئاپىسى دېڭىزغا چىقىشنى زادىلا تىلغا ئالمىدى ھەم ئۇنى ئالا ئىت قىياسىغا ئوزدۇرۇپ كەلمەي تۇرۇپلا خوشلاشتى. «بوپتۇ، ئورمانغا بېرىپ كەلگىن، ــ ئۇ دېڭىزغا ئەمەس، بەلكى ياندىكى ئورمانغا قاراپ ئەتەي شۇنداق دېدى، ــ ئۆزۈڭگە پەخەس بول. ئوتۇن ئەكىلىمەن دەپ ئېزىپ قالمىغىن يەنە.» ئۇ ئالۋاستىلارنى ئېزىقتۇرۇپ ئۇلارغا

www.uyghurkitap.com

ئوغلىنىڭ نەگە ماڭغانلىقىنى بىلدۈرمەسلىك، ئوغلىنى ئۇلارنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن شۇنداق دېگەنىدى. ئا-پىسى گويا ئەمرايىن قىرىسقىنىڭ دادىسى ئەمەستەك، قىرىسق نا-تونۇش بىرلىرى بىلەن دېڭىزغا كېتىپ بارغاندەك، بالىنىڭ دادىسى توغرۇلۇق بىر ئېغىزمۇ تىنمىدى. بۇنداق قىلغاندا ئالۋاستىلار ئەمرايىن بىلەن قىرىسقىنىڭ ئاتا ـ بالا ئىكەنلىكىنى بىلەلمەيتتى. چۈنكى، ئاتا ـ بالا بىرگە ئوۋغا چىقسا، ئالۋاس-تىلارنىڭ قاتتىق ئاچچىقى كېلەتتى، ئىككىسىنىڭ بىرىنى ئۆلـ-تۈرۈپ يەنە بىرىنىڭ كۈچ ۋە ئىرادىسىنى سۇندۇراتتى، قاتتىق ئازابتىن ئۇنى ئىككىنچىلەپ دېڭىز ياكى ئورمانغا بارمايدىغانغا قەسەم ئىچۈرەتتى. ئالۋاستىلار ئەنە شۇنداق ھىيلىگەر كېلىدۇ، پۈرسەت تاپسىلا ئادەمزاتقا زىيانكەشلىك قىلغىنى قىلغان.

قىرىسق ئالۋاستىدىن قورقمايتتى. ئۇ ئەمدى كىچىك بالا ئە-مەس ـ دە. ئەمما، ئاپىسى ئالۋاستىدىن قورقاتتى، بولۇپمۇ بالـ-سىنى دەپ شۇنداق قىلاتتى. «سەن تېخى كىچىك، سېنى ئېزىق-تۇرۇش، ساڭا زىيانكەشلىك قىلىش ئاسان، ـــ دېگەنىدى ئۇ با-لىسىغا، ـــ گېپىمگە ئىشەن. بۇ ئالۋاستى دېگەن نەرسىلەر قا-چانلا بولسۇن بالىلارغا بالا ـ قازا ياغدۇرمەنلا دەپ تۇرىدۇ! تۇر-لۇك ـ تۇمەن ھىيلە ـ مىكىرلەر بىلەن بالىلارنى مېيىپ قە-لىپ، چوڭ بولغاندا ئوۋغا يارىماس قىلىپ قويۇشنىلا ئويلايدۇ. مېيىپ ئادەملەر نېمىگە ئەسقاتاتتى دەيسەن؟ شۇڭا ئالۋاستىلاردىن ھەر ۋاقىت، ھەر زامان ھەزەر ئەيلەش كېرەك. بالىلىق دەۋرى تېخىمۇ شۇنداق. ئادەم چوڭ بولغاندىن كېيىن ھەرقانچە ياۋۇز ئالۋاستىدىنمۇ قورقماس بولىدۇ. ئالۋاستىلارنىڭ قېرىلار بىلەن كارى يوق. ئۇلار راسا كۈچىگە تولغان قىران يىگىتلەردىن ئۆلـ-گۈدەك قورقىدۇ.»

ئاپىسى بالىسى بىلەن مانا شۇنداق خوشلاشتى. ئۇ تەشۋىش، ئىلتىجا ۋە ئارزۇ ـ ئۈمىدلەر ئارىلىشىپ كەتكەن بىر تۇيغۇدا بىر پەس قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ئارقىسىغا بۇرۇلدى، بۇرۇلـۇ-

ۋېتىپ ئېرى بىلەن ئوغلىنىڭ نەگە بارىدىغىنىنى راستلا بىلمەي-
دىغاندەك دېڭىزغا قارىمىدى، بالىنىڭ دادىسىنىمۇ تىلغا ئالمى-
دى، تۇنۇگۈن ئاخشام ئۇلارغا يوڭ - تاق، ئۈچ كۈن يەتكۈدەك ئو-
زۇق - تۇلۇك تەييارلاپ بەرگەنىدى، مانا ئەمدى ھېچنېمىنى بىل-
مەس بولۇۋالدى. ئۇنىڭ بۇنچە قورقۇشى، كۆڭلىدىكى ئەندىشە-
لەرنى بۇنچە يوشۇرۇشى بالا ئۈچۈن، بۇ ئىشنى ئالۋاستىلارغا
بىلدۈرمەسلىك ئۈچۈنلا ئىدى.

ئاپىسى ئۇنى قىياغىچە ئۇزىتىپ كەلمەيلا قايتىپ كەتتى. بالا
ئالۋاستىلاردىن ئۆزىنى قاچۇرۇش ئۈچۈن چاتقاللىق ئارىسىنى
بىرنەچچە قېتىم ئايلىنىپ ئىزىنى ئۆچۈرۈۋېتىپتكەندىن كېيىن
(بۇنداق قىلىشىنى ئاپىسى ئېيتقانىدى. ئۇ بۇنداق چاغلاردا ئاپە-
سىنى رەنجىتىشنى خالىمايتتى) خېلىلا ئۇزاپ كەتكەن چوڭلار-
نىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردى.

چوڭلار ئالدىرىماي كېتىپ بارغاچقا، ئۇ تېزلا يېتىشۋالدى.
ئۇلار مۇرىسىگە مىلتىق، ئارغامچا ۋە باشقا لازىمەتلىكلەرنى ئار-
تىشۋالغانىدى. ئالدىدىكىسى ئورگان بوۋاي، ئوتتۇرىسىدىكى
گەۋدىلىك، يۇز - كۆزىنى ساقال - بۇرۇت باسقىنى ئەمرايىن،
ئارقىدا دەلدۈگۈنۇپ كېتىپ بارغان پاكار، سېمىز، قاۋۇل، يار-
مىغان كۆتەككىلا ئوخشايدىغىنى مېلگۇن ئىدى. ئۇلارنىڭ كىيىم -
كېچەكلىرى جۇل - جۇل، سوغۇق ۋە نەملىكتىن دالدىلىنىش
ئۈچۈن ئۈستىگە تېيۇلبن ۋە باشقا ھايۋانلارنىڭ تېرىسىدىن تە-
كىلگەن كىيىم كىيىشۋالغان، ئۇلارنىڭ ئىچىدە قېرىسىقىنىڭ
كىيىمى چىرايلىقراق ئىدى. بۇغا تېرىسىدىن تىكىلگەن ئۆتۈكى
بىلەن ئۈستىگە كىيىۋالغان كىيىمگە گۈللۈك جىيەك تۇتۇلغا-
نىدى. بۇ كىيىملەرنى ئاپىسى خېلى بۇرۇنلا ئۇنى دېڭىزغا چىق-
قاندا كىيىسۇن دەپ ئالاھىدە تىكىپ قويغانىدى. دېڭىزغا بۇنداق
كىيىملەر بىلەن چىقىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ بىراق، ئانا دېگەن
بەربىر ئانا - دە.

— ھە، كەپسەنغۇ؟ بىز تېخى ئاپىسى يېتىلەپ ئەكەتتىمكىن

ئۇيغۇر كتاب توربىكىسى www.uyghurkitap.com

دەپ قاپتۇق! ــ دېدى مېلگۇن قىرىسق يېتىپ كېلىشىگە ھەيران قالغان قىياپەتتە ئۇنىڭ بىلەن چېقىشىپ.

ــ نېمىشقا كەلمەيدىكەنمەن؟ مەن ئۇنداق قىلىدىغانلاردىن ئەمەس! ــ دېدى قىرىسق ئاچچىقتىن تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ.

ــ بولدى ئاچچىقلانما، چېقىشىپ قويدۇم، ــ دېدى مېلگۇن چۇشەنچە بېرىپ، ــ دېگىزدا بىر ـ بىرىمىز بىلەن پاراڭلاشمىساق باشقا پاراڭلاشقۇدەك كىم بار دەيسەن؟ ھە، مۇنۇنى سەن كۆتۈرۈۋال!

مېلگۇن ئۆزىنىڭ مىلتىقىنى قىرىسققا بەردى. قىرىسق خۇشال بولۇپ ئۇنىڭ بىلەن يانمۇيان ماڭدى.

ئۇلار يۇك ـ تاقلىرىنى سېلىپ بولغاندىن كېيىن قېيىقنى قوزغاتتى.

مانا، ئۇلار ئاخىر دېگىزغا قاراپ يولغا چىقتى. ناۋادا تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ نۇرغۇن ئولجىغا ئېرىشسە ئىش باشقىچە بولىدۇ. ئۇ چاغدا قىرىسق ھەقىقىي شەرەپكە ئېرىشىدۇ. كىشىلەر ئۇنى نەغمە ـ ناۋالار بىلەن كۈتۈۋالىدۇ. دېگىز نازۇنېمەتلەر بىلەن تولغان، كىمكى باتۇر ھەم قورقماس بولسا، ئۇلار شۇنىڭكى، دېيىشىدۇ، دېگىزنىڭ سېخىيلىقىنى كۆيلەپ ناخشا ئېيتىشىدۇ، «پەرىزات بېلىق» بىزنىڭ ئەجدادىمىز، دەپ ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى مەدھىيەلەيدۇ. بۇ چاغدا ئۇلار ئېرەن دەرىخىدىن ياسالغان دۇمباق چوكىسى بىلەن يوغان، دۇگىلەك ياغاچ دۇمباقنى كۈچەپ ئۇرۇپ ئۇسسۇلغا چۈشۈشىدۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن بىر باخشى (قەبىلە ئىچىدىكى ئەڭ ئەقىللىك كىشى) چىقىپ يەر ئىلاھى ۋە دېگىز ئىلاھى بىلەن قىرىسقنىڭ كېلەچىكى توغرۇلۇق سۆزلىشىدۇ، دۇرۇت ئوقۇپ، يەر ئىلاھى بىلەن دېگىز ئىلاھىنىڭ قىرىسققا شەپقەت ئاتا قىلىشىنى، ئۇنىڭ باتۇر ئوۋچى، بەخت يۇلتۇزىنىڭ يورۇق ھەم ئېگىز، يەر ۋە دېگىزدىكى ھەممە ئىشلىرىنىڭ مەڭگۈ ئوڭۇشلۇق بولۇشىنى، ئادالەتتە چىڭ تۇرۇپ، ئالغان ئولجىسىنى قېرى ـ چۆرىلەرگە بۆلۈپ بېرىشنى تىلەيدۇ. بۇ ئاقىل بوۋاي

يەنە قىرىسقىنىڭ پەرزەنتلىرىنىڭ ئۆلمەي - يېتىمەي، « پەرىزات بېلىق» نىڭ ئەۋلادلىرىنى ئاۋۇندۇرۇپ، تېخىمۇ روناق تېپىشىنى تىلەيدۇ:

نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن « پەرىزات بېلىق»؟
سېنىڭ ئىسسىق قورسقىڭدىن بىز يارالدۇق،
سېنىڭ ئىسسىق قورسقىڭدىن بىز تارالدۇق،
سېنىڭ ئىسسىق قورسقىڭدۇر گۈزەل بېھىش.
نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟
ئاق ئەمچىكىڭ تېيۈلېنىنىڭ ئاپپاق بېشى،
چوڭ بولدۇق بىز ئېمىپ بۇندا ئاق سۈتۈڭنى.
نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟
ئىزدەپ بارار بىر كۈن سېنى باتۇر بىر ئەر.
قورسقىڭ تېخىمۇ چىرايلىق بولسۇن،
يەر - جاھان ئۇرۇق - ئەۋلادىڭ بىلەن تولسۇن...

باشقىلارمۇ ئۇسسۇل ئوينىغاچ بۇ ناخشىنى ئېيتىشىدۇ، مەرىكىدە قىرىسىق ئۈچۈن مۇھىم بولغان يەنە بىر مۇراسىم بار. ئەسەبىيلەرچە پىرە ئويناۋاتقان باخشى بۇ يېڭى ئوۋچىنىڭ تەقدىرىنى ئاسماندىكى بىر يۇلتۇزغا باغلايدۇ. بىلىش كېرەككى، ھەربىر ئوۋچىنىڭ بەخت يۇلتۇزى بولىدۇ. قىرىسقىنىڭ تەقدىرىنىڭ قايسى يۇلتۇزغا باغلانغانلىقىنى باخشى بىلەن ئاسماندىكى شۇ يۇلتۇزدىن بۆلەك ھېچ كىم بىلمەيدۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئاسماندىكى يۇلتۇزلار بەك كۆپ ...

ئەلۋەتتە، بۇنىڭدىن ئەڭ خۇشال بولىدىغىنى ئاپىسى بىلەن سىڭلىسى. ئۇلار باشقىلارغا قارىغاندا ناخشىنى تېخىمۇ ياخشى ئېيتىدۇ، ئۇسسۇلنى تېخىمۇ شوخ ئوينايدۇ. دادىسى ئەمرايىنمۇ ئۇلارغا ئوخشاش خۇشاللىقىنى باسالماي پەخىرلەنگەن ھالدا بوم

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاۋازى بىلەن ئۆزىنىڭ قىرىسقىنىڭ دادىسى ئىكەنلىكىنى جا-
كارلايدۇ. بىراق، ھازىر ئۇ دادا ئەمەس، دېگىزدا دادا - بالا دەپ
ئايرىلمايدۇ. ھەممە كىشى ئوخشاش، پەقەت ياشتا ئەڭ چوڭغىلا
بويسۇنىدۇ، چوڭى نېمە دېسە قالغانلىرى شۇنى قىلىدۇ. دادىسى
بالىسىنىڭ ئىشلىرىغا ئارىلاشمايدۇ، بالىسىمۇ دادىسىغا ۋايسە-
مايدۇ. بۇ بۇرۇندىن كېلىۋاتقان ئۇدۇم.

ئۇنىڭدىن باشقا قىزچاق مۇزلۇقمۇ ناھايىتى خۇشال بولىدۇ.
ئۇ قىرىسقىنىڭ كىچىك چاغلىرىدىكى ئادىشى، ھازىر ئۇلار بىللە
ئويناس بولدى. بۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار بىللە ئويناياليدۇ،
چۈنكى ئۇۋچىنىڭ ئويىنغىلى ۋاقتى يوق...

قېيىق دولقۇنلارنىڭ بىر ئۆرلەپ، بىر پەسىيىشى بىلەن گاھ
كۆرۈنۈپ، گاھ غايىب بولۇپ ئاستا كېتىپ باراتتى. ئالا ئىت قە-
ياسى خېلىلا ئارقىدا قالغان. قېيىق ئۇزۇن قىساقىدىن ئۆتۈپ
دېگىز قولتۇقىدىن چىقتى. دولقۇنلار دېگىز قولتۇقىدىكىدەك
ئۇنچە كۈچلۈك ئەمەس، رىتىملىق ھالدا بىر خىل مەۋج ئۇرۇپ
تۇراتتى. قېيىقمۇ بىر خىل يەڭگىل كېتىپ باراتتى.

ئورگان بوۋاي ئۆچەي دەپ قالغان غاڭزىسىنى شوربىدى. ئۇ
قېيىقنىڭ مېڭىشىدىن تولىمۇ رازى ئىدى. گويا ئۆزى قېيىققا
ئايلىنىپ، بەدىنىنىڭ يېرىمى سۇ ئىچىدە، سوغۇق دېگىزدا ئۇزۇپ
كېتىۋاتقاندەك، رىتىملىق ئۇرۇلۇۋاتقان پالاقلاردىن « غىچ - غىچ »
ئاۋاز چىقىۋاتقاندەك، كۆكسى بىلەن دولقۇن يېرىپ ئاستا تەۋرە-
نىپ كېتىۋاتقاندەك تۇيغۇغا كېلىپ قالدى. قېيىقنىڭ ھەربىر
بىلەن سىڭىشىپ كەتكەن بۇ تۇيغۇ ئۇنى ئاجايىپ خىياللارغا
چۆمدۈردى. ئۇ بۇ قېيىقتىن تولىمۇ، تولىمۇ رازى ئىدى. چۈن-
كى، بۇ قېيىقنى ئۇ ئۆزى چېپىپ، ئۆزى رەندىلىگەن، دەرەخنى
كۆچىلىك بىلەن بىرگە كەسكەن. قېيىقنى ئۆزى يالغۇز چاپقىنى
راست. ئۇ دەرەخنى ئۇچ يىل ئاپتاپقا سېلىپ شاخلىرىنى پۈتە-
غاندىن كېيىن، ئۇنىڭدىن ناھايىتى ياخشى قېيىق چاپقىلى بولە-
دىغانلىقىنى بىلگەنىدى. بۇ ئۇنىڭ ئۆز ئۆمرىدە چاپقان ئەڭ ياخ-

شى قېيىقى. ئۇ ئويلاپ شۇ يەرگە كەلگەندە ئىختىيارسىز ئازابلا-
نىشقا باشلىدى. بۇ ئۆمرىدە چاپقان قېيىقلىرىنىڭ ئەڭ ئاخىر-
قىسمۇ، كىم بىلىدۇ؟ يەنە بىرنەچچە يىل ياشىسا، كۆچى ۋە كۆ-
زىنىڭ نۇرى كەتمەستە دېڭىزغا بېرىپ ئوۋ ئوۋلىسا، يەنە ئىككى
قېيىق چېپىۋالسا ئىدى ـ ھە!

ئورگان بوۋاي شۇلارنى ئويلىغاچ ئىچىدە قېيىق بىلەن پاراڭ-
لىشىشقا باشلىدى: « مەن سېنى ياخشى كۆرىمەن، ساڭا ئىشىنە-
مەن، قېيىق ئۇكا، ـــ دېدى ئۇ، ـــ سەن دېڭىزنىڭ تىلىنى،
دولقۇنلارنىڭ مىجەزىنى بىلىسەن. سېنىڭ كۈچ ـ قۇدرىتىڭ شۇ-
نىڭدا، سەن تولىمۇ ئوبدان، مەن چاپقان قېيىقلار ئىچىدىكى ئەڭ
مىقتىسى، سېنى كىمە دېسىمۇ بولىدۇ. قانچىلىك يۈك بولسىمۇ
كۆتۈرىسەن. سەن بىزنى ئولجىغا ئېرىشتۈرىسەن، شۇڭا سېنى
قەدىرلەيمەن. ئىچىڭدە لىق ئولجا، قۇلىقىڭغىچە سۇغا چۆكۈپ
كېتەي دېگەن ھالدا قايتىپ كەلگىنىڭدە كۆزىمىزگە ئوت كۆرۈ-
نۈپ كېتىسەن، ھەممىمىز سېنى كۈتۈۋالغىلى قىرغاقتا چاپە-
مىز.

ناۋادا مەن ئۆلۈپ ـ تارتىپ قالسام، ئۇزۇشۇڭنى داۋام قىلە-
ۋەرگىن. يىراق ـ يىراقلارغا، نۇرغۇن ئوۋ ئوۋلىغىلى بولىدىغان
مۇنبەت جايلارغا بارغىن. مەن ئۆلسەم، باتۇر ئەزىمەت بىلەن دې-
ڭىزغا چىققىن، مەن ئۆلسەم، خۇددى مېنىڭ خىزمىتىمدە بول-
غاندىكىدەك ئۇلارنىڭ خىزمىتىدە بول. قېيىق ئۇكا، شۇنداق بىر
كۈن كېلىدۇ، ئۇ چاغدا ھازىر سەندە ئەتراپىقا تەقەززالىق بىلەن
قاراپ ئولتۇرغان شاكىچىك (ھەي، دېڭىز بولمىغان بولسا ئۇ
ئۆزى يالغۇزلا يۈگۈرۈپ بېرىپ يوغان ئولجىدىن بىرنى تۇتۇپ
كەلگەن بولاتتى ـ دە) سەن بىلەن بىللە دېڭىزغا چىقىدۇ. مەيلى
يېقىنىغا ياكى يىراققا بارسۇن دائىم سېنىڭ بىلەن بىرگە بولە-
دۇ. خۇدا بۇيرۇسا ئۇ كۈنلەرمۇ كېلىدۇ، قېيىق ئۇكا. بۇگۈن ئۇ-
نىڭ بىز بىلەن تۇنجى قېتىم دېڭىزغا چىقىشى. بۇ بىر ئۇدۇم.
بۇنى ئۇمۇ ئۆگەنسۇن، مەن بىر پۈتۈم گۆرگە ساڭگىلىغان ئادەم،

ئۇ بولسا كۈندىن ـ كۈنگە ئۆسۈپ كۈچىگە تولۇۋاتىدۇ، ئۇ دادىسى ئەمرايىنغا ئوخشاش چېچەن، زېرەك ئادەم بولىدۇ، ھەرگىز پوچى بولمايدۇ، ئەمرايىن ھازىر جىمى ئوۋچىلارنىڭ ئالدى. ئۇ قاۋۇل، زېرەك ھەم تۇرگۈن يىگىت، مەنمۇ ئىلگىرى شۇنداق ئىدىم، ئۇ راسا كۈچۈمگە تولغان قىران چاغلىرىم ئىدى. نى ـ نى قىزلار ئاشىق ـ بىقارار ئىدى. ئۇ چاغدا زادىلا قېرىمايمەن دەپ ئويلىغا-نىكەنمەن، ئەمدى بىلدىمكى، بۇ ئويۇم خاتا ئىكەن، ياشلىقتا قې-رىلىق ئادەمنىڭ ئېسىگە كەلمەيدىكەن، بەلكىم، ئەمرايىن بىلەن مېلگۈن بۇنى تېخى ئويلاپ يەتمىگەندۇر. بوپتۇ، ئۇلارمۇ بىر كۈنى چۈشىنىپ قالار. ئۇلارنىڭ پالاق ئۇرۇشى نېمىدېگەن تېز ھەم بە-لەن ـ ھە. مېلگۈنمۇ خۇددى ئەمرايىن بىلەن قوشكېزەكتەك ئى-شەنچلىك، سەۋر ـ تاقەتلىك ھەم چىداملىق، بۇگۈن بەلكىم، يې-رىم كېچىلەردە ئاندىن ئۇچ ئەمچەك ئارىلىغا يېتىپ بېرىشىمىز مۇمكىن، ئەتە تولۇق بىر كۈن قايتىشقا كېتىدۇ. مەن ئۇلارنى پات ـ پات ئالماشتۇرۇپ تۇرۇۋاتىمەن. بۇ ھەقىقەتەن جاپالىق ئىش. بىراق، قېيىقتا لىققىدە ئولجا ئېلىپ بارساق، بىزنى بايرام كۈ-تۇۋالىدۇ.

ئاڭلىدىڭمۇ، گەپلىرىمنى چۈشەندىڭمۇ، قېيىق ئۇكا؟ سەن بىزنى ئۇچ ئەمچەك ئارىلىغا، ئوۋنىڭ مۇنبەت ماكانىغا ئېلىپ بارغىن! بىز شۇنىڭ ئۈچۈن كېتىپ بارىمىز! ئۇ يەردىكى قىرغاق-تا تىيۇلىن كۆپ. بالىلايدىغان ۋاقتى بولۇپ قالدى. ئەمدى تىيۇ-لىنلار توپ ـ توپى بىلەن ئارالارغا چىقىۋالىدۇ.

ئاڭلىدىڭمۇ، گەپلىرىمنى چۈشەندىڭمۇ، قېيىق ئۇكا؟ سەن مېنىڭ گەپلىرىمنى چۈشىنىسەن. سەن تېخى دېڭىزنى بىلمەستە ئورماندىكى ئاق تېرەك چېغىڭدىلا سېنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ تۇراتتىم. مانا ئەمدى سېنى قېيىققا ئايلاندۇردۇم، بىز بىللە ئۇزۇپ كېتىپ بارىمىز.

ئۆلۈپ كەتسەم مېنى ئۇنتۇپ قالمىغايسەن، قېيىق ئۇكا، ھەر قېتىم دېڭىزغا چىققىنىڭدا مېنى ئەسلەپ تۇرغىن...»

ئورگان بوۋاي شۇنداق خىياللارنى سۈرگەچ ئالا ئىت قىياسىنى مايماك قىلىپ قېيىقنى باشقۇرۇپ كېتىۋاتاتتى. ئالا ئىت قىياسىنىڭ ئۆزگىچە بىر ئالاھىدىلىكى بار ئىدى — دېڭىزغا چىقانلارنىڭ ھەممىسىلا شۇنداق دەيتتى — ھاۋا ئوچۇق كۈنلىرى بۇ قىيا گويا قېلىپ قېلىشقا ئۇنىماي ئەگىشىپ كېلىۋاتقان ئىتتەك، قانچىلىك يىراقلىساڭمۇ زادىلا كىچىكلىمەيتتى، مەيلى سەن نەگىلا بارغىن ھامان كۆز ئالدىڭدىن كەتمەيتتى، يىراق جايلارغا بارغاندىمۇ يەنىلا يىراقتىن كۆرۈنۈپ تۇراتتى. تۈيۇقسىز كۆپجۈپ چىققان دېڭىزدا ئالا ئىت قىياسى بىردىنلا كۆزدىن غايىب بولدى. دېمەك ئالا ئىت يۈگۈرۈپ ئۆيگە كەتكەندى، قۇرۇق لۇقمۇ ناھايىتى يىراقتا قېلىپ قالغانىدى...

بۇنداق چاغلاردا ئالا ئىت قىياسىنىڭ قايسى تەرەپتە ئىكەنلىكىنى، شامال يۆنىلىشىنى ۋە قۇياشنىڭ ئالا ئىت قىياسىنىڭ قايسى تەرىپىدە ئىكەنلىكىنى ئەستە تۇتۇش بەك مۇھىم. ئەگەر شامال ئانچە كۈچلۈك بولمىسا، ئاسماندىكى بۇلۇتلارنى بەلگە قىلىپ ئەتراپقا سەپسېلىپ مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ. پايانسىز سۇدا ئېزىپ قالماسلىق ئۈچۈن تاكى ئۇچ ئەمچەك ئارىلىغا بارغۇچە ئالا ئىت قىياسىنىڭ ئورنىنى بىر مىنۇتمۇ ئەستىن چىقارماسلىق كېرەك.

ئۇچ ئەمچەك ئارىلى توپتوغرا بىر كۈنلۈك يول. ئۇچ ئەمچەك ئارىلى تاشلار دۆۋىلىنىپ ھاسىل بولۇپ قالغان، ئادەمزات تۇرمايدىغان كىچىككىنە ئۇچ ئارال. قارامتۇل كەلگەن بۇ ئاراللار خۇددى ئەمچەككە ئوخشاش پايانسىز دېڭىزدا چوقچىيىپ تۇرىدۇ. شۇڭا، بۇ ئاراللار ئۇچ ئەمچەك ئارىلى — كىچىك ئەمچەك، ئوتتۇرانچى ئەمچەك، چوڭ ئەمچەك — دەپ ئاتالغان. ئۇلاردىن ئۆتۈپ يەنە مېڭىۋەرسە چېكى يوق ئوكيان، ئۇنىڭ زادى قانچىلىك چوڭ ئىكەنلىكىنى بىلىش مۇمكىن ئەمەس. ئۇلار ئىنس - جىن بېرىپ باقمىغان، پايانى يوق، مەڭگۈ تىنچىمايدىغان ئوكيان دېگەن بۇ نامنى ئاڭلاپمۇ باقمىغان. ئۇ ئۆز - ئۆزىدىن ئاپىرىدە بولۇپ تۇ-

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى www.uyghurkitap.com

رىدۇ. ئۇ ئادەمئاتا بىلەن ھاۋائانا يارالغاندىن تارتىپلا بار بولۇپ كەلگەن. ئۆز زامانىسىدە ياۋا ئۆردەك لۇۋر پۈتۈن دۇنيانى كېزىپ-مۇ ئۇۋا سالغىلى ئالىقانچىلىك بىرەر جاي تاپالماي «غاق - غاق» دەپ غاقىلداپ ئۇچۇپ يۈرگەنىدى. بۇنداق باھار كۈنلىرى دەل ئۇ ئۇچۇپ يۈرگەن جايغا — دېڭىز بىلەن ئوكياننىڭ پاسىلى بولغان كىچىك ئۈچ ئارالغا تىيۇلېنلار چىقىۋالاتتى. ئۇلار دەل شۇ يەرگە بېرىش ئۈچۈن ھەدەپ پالاق ئۇرماقتا.

قىرىسق دېڭىزنىڭ ئالا ئىت قىياسىنىڭ بويىدا ئوينىغان چاغلىرىدا كۆرگىنى بىلەن پۈتۈنلەي ئوخشىمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى، ھەتتا ئۇنىڭ قېيىققا چۈشكەن چاغدا كۆرگىنى بىلەنمۇ قىلچە ئوخشىمايتتى. بۇ ئۇنى تاڭ قالدۇردى. بۇنى ئۇ قېيىق دېڭىز قولتۇقىدىن لەپپىدە دېڭىزغا چىققان چاغدىلا بىلىپ بولغا-نىدى. دېڭىز بىلەن ئاسمان تۇتىشىپ كەتكەن كۆز يەتكۈسىز بۇنداق مەنزىرىنى ئۇنىڭ تېخى تۇنجى قېتىم كۆرۈشى ئىدى.

پايانسىز دېڭىز قىرىسقنى ھەيران قالدۇردى. ئۇ بۇنداق مەن-زىرىنى كۆرىمەن دەپ خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىغانىدى. ئەتراپنىڭ ھەممىسى ئەسەبىيلەرچە داۋالغۇپ تۇرغان سۇ، گاھ كۆتۈرۈلۈپ، گاھ پەسىيىپ تۇرغان شاش دولقۇنلار. بۇ يەردە كىـ-شىلەرنى ۋەھىمىگە سالىدىغان تەگسىز قاراڭغۇ، چوڭقۇر بىر ھاڭلا بار. بۇ يەردە ئاسمان — قول يەتمەيدىغان ئاپپاق بۇلۇتلار مەيىن ئۈزۈپ يۈرگەن ئاسمانلا بار. مانا بۇ پۈتكۈل دۇنيا. ئۇنىڭ-دىن باشقا ھېچنېمە يوق، قىشمۇ يوق، يازمۇ يوق، ئېدىرمۇ يوق، سايمۇ يوق.

پۈتۈن جاھاننىڭ ھەممىلا يېرى سۇ.

قېيىق دولقۇن يېرىپ كېتىپ باراتتى. بالا تولىمۇ خۇشال، ئوۋ ئوۋلاشقا ئالدىراپ، توختىماي ئۇياق - بۇياققا قارايتتى. بۇ قېتىم ئۇ ئەتراپىدىكى نەرسىلەرگە — مەيلى دېڭىز ياكى ئاسمان بولسۇن — ئانچە قىزىقىپ كەتمىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ تەقەززالىق

بىلەن كۆتۈۋاتقىنى بىر ئىش — چاپسانراق ئۇچ ئەمچەك ئارىلىغا بېرىپ ئوۋ ئوۋلاش ئىدى.

بالا بىردىنلا غەلىتە بىر تۈيغۇغا چۆمدى، ئەمما چاندۇرمىدى. قۇرۇقلۇق قانچە يىراقتا قالغانسېرى، بولۇپمۇ ئالا ئىت قىياسى ئېگىز ئۆرلەپ چىققان قارامتۇل دولقۇنلارنىڭ ئارقىسىدا غايىب بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭدا دېڭىزغا نىسبەتەن بىر خىل ۋەھىمە پەيدا بولدى. شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ پۈتۈنلەي دېڭىزغا بېقىنىپ قالغانلىقىنى، بۇ ئۇلۇغ تەبىئىي كۈچ ئالدىدا ئۆزىنىڭ تولىمۇ ئەرزىمەس ھەم ئاجىز ئىكەنلىكىنى كۆڭلى تۈيۈپ قالغاندى.

ئىلگىرى ئۇ ھېچقاچان مۇنداق تۈيغۇغا كېلىپ باقمىغان، ئالا ئىت قىياسىنىڭ نەقەدەر قەدىرلىك ئىكەنلىكىنى بىلمىگەنىدى، مانا ئەمدى بىلدى. ئىلگىرى ئۇ ئالا ئىت قىياسىنىڭ تىك باغرىدا قورقۇش دېگەننى ئېسىگىمۇ كەلتۈرمەي يۈگۈرۈپ ئوينىپ يۈرگەن، چوققىدا تۇرۇپ دېڭىزنى تاماشا قىلغان چاغلىرىدا دېڭىزنىڭ مۇنچە ۋەھىمىلىك ئىكەنلىكىنى ئويلاپ باقمىغانىدى. ئەمدى بىلدىكى، بۇ ئەسلىدە ئالا ئىت قىياسىنىڭ تولىمۇ جەسۇر ھەم مېھرىبانلىقىدىن ئىكەن. ئۇنىڭ زېمىندا قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان مەزمۇت گەۋدىسى چەكسىز كۈچ ـ قۇدرەتكە ئىگە ئىكەن.

ھازىر ئۇ قۇرۇقلۇق بىلەن دېڭىزنىڭ پەرقىنى بىلىپ يەتتى. كىشىلەر قۇرۇقلۇقتا ياشاۋاتقىنى بىلەن قۇرۇقلۇقنى ئويلىمايدۇ. لېكىن، دېڭىزدا كېتىۋاتقاندا دېڭىز بىر مىنۇتمۇ ئۇلارنىڭ ئېسىدىن كەتمەيدىكەن، ھەتتا باشقا ئىشلارنى ئويلاۋېتىپمۇ خىيالى ئىختىيارسىز دېڭىزغا كېتىپ قالىدىكەن. بۇ ئىش قىرىسقىنى سەگەكلەشتۇرۇپ قويدى. دېڭىز كىشىلەرنى دائىم ئۆزىنى ئەسلەپ تۇرۇشقا مەجبۇرلايدىكەن. بۇ يەردە بىلگىلى بولمايدىغان، سۇرلۇك بىر نەرسە يوشۇرۇنۇپ يېتىپتۇ...

چوڭلار ناھايىتى خاتىرجەم ئىدى. ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن خۇددى بىر ئادەمدەك بىر خىل رېتىم بىلەن تەڭ پالاق ئۇرۇۋاتاتتى. تۆت پالاقنىڭ ھەم تېز، ھەم سىلىق ئۇرۇلۇشى بىلەن قېيىق

www.uyghurkitap.com

توختىماي ئالغا ئىلگىرىلىمەكتە ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاز كۈچ كەتمەيتتى. ئۇلار دۈمبىسىنى قىلىپ تۇرغاچقا، قىرىسق ئۇلارنىڭ چىرايىنى كۆرەلمىدى، ئەمما بىلىكىدىكى بۇلجۇڭ گۆشلىرىنىڭ گاھ پۇلتىيىپ، گاھ يوقىلىشلىرىنى كۆرۈپ تۇردى. ئۇلار ئاندا ـ ساندا بىرەر ـ ئىككى ئېغىزلا پاراڭلىشىپ قوياتتى. بەزىدە دادىسى كەينىگە قايرىلىپ قويۇق بۇرۇتلىرىنى لىكىلداتقىنىچە كۈلۈپ تۇرۇپ بالىسىغا: «ھە، قانداقراق؟ » دەپ قوياتتى.

ئۇلار مانا شۇنداق ئۈزۈپ مېڭىۋەردى. چوڭلار خاتىرجەم ھەم ئىشەنچكە تولغان. ئورگان بوۋاي تولىمۇ تەمكىن، تاماكا چەككەچ قېيىقنى باشقۇرۇپ ئولتۇراتتى. ئارىدا قىرىسقمۇ ئىككى قېتىم پالاق ئۇرۇپ باقتى. بىر قېتىمدا مېلگۇن بىلەن، يەنە بىر قېتىمدا دادىسى بىلەن. چوڭلار سىناپ باقسۇن دەپ ئۇنىڭغا بىر تال پالاقنى بەردى. ئۇ پالاقنى ئىككى قوللاپ تۇتتى. قېيىق بەك ئېغىر، پالاقمۇ بەك چوڭ بولغاچقا، بىردەمدىلا قولى تېلىپ قالدى، ھېچكىممۇ ئۇنى ئەيىبلەپ ياكى ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىپ ئولتۇرمىدى. ھەممەيلەن ئۇن ـ تىنسىز ھالدا پالاق ئۇرماقتا ئىدى.

ئالا ئىت قىياسى غايىب بولغاندىن كېيىن ئۇلار بىردىنلا جانلىنىشقا باشلىدى.

ـــ ئالا ئىت ئۆيگە قايتىپ كېتىپتۇ، ـــ دېدى دادىسى.

ـــ راست، قايتىپ كېتىپتۇ، ـــ دېدى مېلگۇنمۇ.

ـــ نېمە؟ ۋوي، راست قايتىپ كېتىپتىغۇ، ـــ ئورگان بوۋاي ئۇياققا قارىدى، ـــ ئەمدى ئۇ قايتىپ كەتكەندىكىن سەپىرىمىز خەيرلىك بولىدىغان بوپتۇ، ـــ ئاندىن ئۇ ھىيلىگەرلىك بىلەن كۈلۈمسىرىگىنىچە بالىغا، ـــ ھە قىرىسق، ماھ، ماھ دەپ باقمامسەن، ئۇ قايتىپ كېلەمدىكىن، ـــ دېدى.

ھەممەيلەن كۈلۈپ كېتىشتى، قىرىسقمۇ كۈلدى. ئۇ سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ئۈنلۈك ئاۋازدا دېدى:

ـــ كەينىمىزگە قايتساق ھازىرلا قايتىپ كېلىدۇ.

ـــ بەك چېچەن جۇمۇ سەن! ـــ ئورگان بوۋاي كۈلۈمسىرەپ

ئۇنى ماختىدى، ـــ سىلەر پالىقىڭلارنى ئۇرىۋېرىڭلار. قىرىسق، سەن بۇياققا كەل، كۆزۈڭنى بىردەم ئارام ئالدۇرۇۋال. دېڭىز دېگەننى كۆرۈپمۇ كۆرۈپ بولغىلى بولمايدۇ.

قىرىسق بۇغا تېرىسىگە ئورالغان ئىككى ئوۋ مىلتىقى، چاڭگاق، ئارغامچا، بىر سوغا سۇ، بىر خالتا ئوزۇقلۇق، يەنە بىرنەچچە خالتا ۋە كىيىملەردىن ئۆتۈپ قېيىقنىڭ قۇيرۇقى تەرەپكە ماڭدى. ئۇ قېيىقنىڭ قىرىنى بويلاپ دادىسىنىڭ قېشىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا كۈچلۈك تەر ۋە تاماكا پۇرىقى گۈپپىدە بۇرنىغا ئۇرۇلدى. پۇراق چىلىق ـ چىلىق تەرگە چۆمۈپ كەتكەن دادىسى بىلەن تاغىسىنىڭ بەدىنىدىن كېلىۋاتاتتى. ئاپىسى دادىسىنىڭ كىيىمىدىكى مۇشۇنداق پۇراقنى ھىدلاشقا ھېرىسمەن ئىدى. ھەر قېتىم ئۇ دېڭىزدىن قايتىپ كەلگەندە ئۇنىڭ كونا جۇۋىسىنى ئېلىپ كۆزلىرىگە سۈرتۈپ كېتەتتى.

دادىسى قىرىسققا بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ، پالاق ئۇرغاچ جەينىكى بىلەن ئۇنىڭ بېلىگە يېنىككىنە تۈرتۈپ قويدى. بىراق، قىرىسق دادىسىنىڭ ئىختىيارسىز يېقىنچىلىق قىلىشلىرىدىن خۇش بولۇپ كەتمىدى. چۈنكى، بۇ يەر دېگەن دېڭىز! دېڭىزدا ئاتا ـ بالا دەپ ئايرىلمايدۇ. ھەممە ئادەم باراۋەر. پەقەت ياشتا ئەڭ چوڭىنىڭلا گېپى گەپ. ئۇنىڭ ئىجازىتىسىز قىل تەۋرىمەيدۇ...

ـــ يېنىمدا ئولتۇر، ـــ دېدى ئورگان بوۋاي دەرەخ قوۋزىقىدەك قوپال ھەم ئۇزۇن قولى بىلەن قىرىسقنىڭ مۈرىسىگە ئۇرۇپ قويۇپ، ـــ قورقۇۋاتامسەن نېمە؟ دەسلەپتە شۇنداق بولىدۇ، بارا ـ بارا...

قىرىسق ئوڭايسىزلىنىپ قالدى، قارىغاندا ئورگان بوۋاي ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى تۇيۇپ قالغاندەك قىلاتتى. لېكىن، ئۇ يەنىلا بوي بەرمىدى:

ـــ قورقمىدىم، بوۋا، قورققۇدەك ھېچ ئىش بولمىسا.

ـــ تۇنجى قېتىم دېڭىزغا چىقىۋاتىسەن ئەمەسمۇ.

ـــ تۇنجى قېتىم بولسا نېمە بوپتۇ؟ ـــ دېدى بالا يەنىلا بوي

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بەرمەي، — مانا ھېچنېمىدىن قورقمىدىمغۇ.

— قورقمىغىنىڭ ياخشى، راستىنى ئېيتسام، مەن تۇنجى قېتىم دېڭىزغا چىققاندا — بۇ خېلى يىللار بۇرۇنقى ئىش — قاتتىق قورقۇپ كەتكەن. شۇنداق قارىسام قىرغاق يوق، ئالا ئىت قىياسىمۇ كۆرۈنمەيدۇ. ئەتراپىنىڭ ھەممىسى ئۆركەشلەپ تۇرغان سۇ. ئۇ چاغدا ئۆيگە قايتىشقا شۇنداق ئالدىراپ كەتكەنىدىم. ئۇلاردىن، ئەمرايىن بىلەن مېلگۇندىن سوراپ باق، ئۇلارمۇ تۇنجى قېتىم دېڭىزغا چىققاندا قورققانمىكىن؟

ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن مەنىلىك قىلىپ بېشىنى لىڭشىتىپ كۇلۇپ قويغاندىن كېيىن كۆچەپ پالاق ئۇرۇشقا باشلىدى.

— ئەمما، مەن قورقمايمەن، — دېدى قىرىسق جاھىللىق قىلىپ.

— قارىغاندا سەن ھەقىقىي ئەزىمەت ئىكەنسەن، — دېدى بوۋاي ئۇنى ماختاپ، — ئۇنداق بولسا دەپ باققىنا، ئالا ئىت قىياسى قايسى تەرەپتە قالدى؟

قىرىسق بىر پەس ھاڭۇبقىپ تۇرغاندىن كېيىن قولى بىلەن كۆرسىتىپ دېدى:

— ئاۋۇ تەرەپتە.

— راستىما؟ نېمىشقا قولۇڭ تىترەيدۇ؟

بالا تىترەكنى بېسىپ قولىنى سەل ئوڭغا بۇرىدى:

— ئاۋۇ تەرەپتە!

— ياخشى، بۇ قېتىم تاپتىڭ، — دېدى ئورگان بوۋاي، — مۇبادا قېيىقنىڭ بېشى بۇياققا بۇرالسا، ئالا ئىت قىياسى قايىقتا قالمىدۇ؟

— ئاۋۇ تەرەپتە.

— ئەگەر شامال بىزنى ئاۋۇ ياققا ئەكەتسىچۇ؟

— ئاۋۇ ياقتا قالمىدۇ.

— سولغا ئايلانساقچۇ؟

— ئاۋۇ ياقتا.

— تاپتىڭ، تاپتىڭ! ئەمدى دەپ باققىنا، ئەتراپىنىڭ ھەممىسى سۇ، ھېچنېمىنى پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان تۇرسا، سەن بۇنى قانداق بىلىۋالدىڭ؟ — سورىدى ئورگان بوۋاي.

— مېنىڭ دېگەن بۆلەك كۆزۈم بار! — دېدى قىرىسق.

— قانداق كۆز ئۇ؟

— ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن. ئىشقىلىپ قورسىقىمدا، قارنىمىسىمۇ كۆرەلەيدۇ.

— قورسىقىمدا دەمسەن؟ — ھەممەيلەن پاراقىدە كۈلۈپ كېتىشتى.

— بۇ گېپىڭنىمۇ خاتا دېگىلى بولمايدۇ، — دېدى ئورگان بوۋاي ئۇنىڭ سۆزىنى قۇۋۇەتلەپ، — راست، شۇنداق كۆز بار. بىراق ئۇ قورساقتا ئەمەس، كۆڭۈلدە.

— بىراق مېنىڭ دېگەن قورسىقىمدا، — قىرىسق ئىچىدە بۇنداق كۆزنىڭ پەقەت كۆڭۈلدىلا بولىدىغىنىغا قوشۇلغان بولسىمۇ، يەنىلا ئۆزىنىڭ گېپىدە چىڭ تۇرۇۋالدى.

بىرئازدىن كېيىن بوۋاي قىرىسقنى يەنە سىناپ بېقىۋىدى، ئۇ تەرەپلەرنى ناھايىتى ئېنىق ئايرىپ بەردى، بوۋاي بۇنىڭدىن تولىمۇ سۆيۈنۈپ كەتتى.

— يارايسەن، يارايسەن. قورسىقىدىكى كۆزۈڭنى بوش چاغلىغىلى بولمىغۇدەك، — دېدى بوۋاي پىچىرلاپ.

بۇ ماختاشلاردىن خۇش بولۇپ كەتكەن قىرىسق ئەمدى ئۆز ـ ئۆزى بىلەن پاراڭلىشىپ، خىيال سۈرۈشكە باشلىدى. دېڭىزمۇ ئۇنى خىيال سۈرۈۋالسۇن دېگەندەك تىنچ ئىدى. ئۇنىڭ خىيالى ئۇلۇغ، ساداقەتمەن ئالا ئىت قىياسىدا ئىدى. ئېسىدىن ئۇنىڭ نامى كەچسىلا، ئۇ شۇ ھامان كۆز ئالدىدا پەيدا بولاتتى. ھەيۋەتلىك قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان ئالا ئىت قىياسى، قىيانىڭ تىك قاپتىلىدىكى قويۇق ئورمان، قىيانىڭ «بېشى» بىلەن «قورسىقى» دىكى ئاپپاق قارلار، قىيا تېگىدىكى توختىماي تاشلارغا ئۇرۇلۇپ تۇرىدىغان دولقۇنلارنىڭ گۈركىرەشلىرى — مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى

www.uyghurkitap.com

نى ئۇ شۇ تاپتا ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك ئىدى. ئالا ئىت قىياسىنى ئويلاۋېتىپ ئىختىيارسىز ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ئېدىرلىق بىلەن ئۆيى ئېسىگە كېلىۋالدى. شۇئان دېڭىز بويىدىكى تاغ باغرىغا جايلاشقان جىلغا، جىلغىدىكى ئورمان، ئورمان بويىدىكى ئۆستەڭ، ئۆستەڭ بويىدىكى ئوۋچىلار مەھەللىسى، مەھەللىدىكى ياغاچ ئۆيلەر، دۇكانلار، ئىتلار، توخۇلار، بېلىق قۇرۇتىدىغان جازىلار، ئىس ـ تۈتەكلەر، سۈرەن ـ چۇقانلار، ئاپىسى بىلەن سىڭلىسى پىسۇلق بىر ـ بىرلەپ كۆز ئالدىدىن ئۆتۈشكە باشلىدى. شۇ تاپتا ئۇ كۆرۈپ تۇرمىسىمۇ، ئۇلارنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقىنىنى بىلەلەيتتى. ئەنە ئاپىسى ئۈن ـ تىنسىز ھالدا ئۆزىنى، دادىسىنى ۋە ئۇلار بىلەن بىرگە دېڭىزغا چىققانلارنى خىيال قىلىۋاتىدۇ. بىراق، ئالۋاستىلار كۆڭلۈمدىكىنى تۇيۇپ قالغانمىدۇر، نېمىدىن ئەندىشە قىلىۋاتقىنىمنى بىلىۋالغانمىدۇر، دەپ قورقۇۋاتىدۇ، قىرىسقنى يەنە كىم خىيال قىلىۋاتقاندۇر؟ شۇ تاپتا مۇزلۇق خىيال قىلىۋاتقان بولسا كېرەك. بەلكىم، ئۇ بۇ چاغقىچە پىسۇلق بىلەن ئوينىغىلى يېتىپ كەلگەندە، ناۋادا ئۇ ئېسىدە يوق قىرىسقنىڭ دېڭىزغا كەتكىنى توغرۇلۇق سۆز ئېچىپ قالسا، ئاپىسى چوقۇم ئۇنى: «نېمە دەپ بىلجىرلاۋاتىسەنوي، ئۇنىڭ ئورمانغا ئوتۇن ئەكەلگىلى كەتكىنىنى بىلمەمتىڭ» دەپ تىللاپ كېتىشى تۇرغان گەپ. قىزچاق شۇئان ئېسىنى تېپىپ، ئوڭايسىزلانغىنىدىن گەپ قىلالماي قالىدۇ. قىرىسق بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتتى. چۈنكى، ئۇ مۇزلۇقنىڭ ئۆزىنى ئەسلەپ تۇرۇشىنى ئارزۇ قىلغان بىلەن ئۆزى ئۈچۈن تىل ئىشىتىشىنى خالىمايدۇ ـ دە.

قېيىق دولقۇن يېرىپ بىر خىلدا ئىلگىرىلىمەكتە، ئۇلار چۈشتىن كېيىن، كېچىكسە كۈن ئولتۇرغۇچە بىرىنچى ئارال (ئۈچ ئارال ئىچىدىكى ئەڭ يېقىنى، كىچىك ئەمچەك ئارىلى) غا يېتىپ بېرىشىنى مۆلچەرلىدى. تەلىيى كېلىپ قالسا، شۇ يەردە ئوۋ ئوۋلايدۇ، ئاندىن قاراڭغۇ چۈشكۈچە ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئا-

رىلىغا يېتىۋېلىپ شۇ يەردە تۇنەيدۇ، ئۇ ئارالدا قېيىق قويىدىغان دالدا جاي بار. ئەتە ئەتىگەندە يەنە سەپەرگە چىقىدۇ. ناۋادا، تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ بۇگۈن بىر كېچىدىلا ئۇچ تىيۇلىنىنى ئوۋلىۋالسا، ئەتە ئۆيگە قايتىدۇ. ئۆيگە قايتقانىكەن، بالدۇرراق يولغا چىقىشى كېرەك، كۈن پېشىن بولغۇچە ئەزمىلىك قىلىپ ئولتۇرۇشقا بولمايدۇ. چۈنكى، دېڭىزدىن قانچە بالدۇر ئايرىلسا، شۇنچە ياخشى بولىدىغىنى ھەممىگە ئايان.

بۇلارنى ئورگان بوۋاي بۇرۇنلا كاللىسىدىن بىر - بىرلەپ ئۆتكۈزۈپ بولغانىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ياردەمچىلىرى — ئەمرا-يىن بىلەن مېلگۇننىكمۇ تۇنجى قېتىم ئۇچ ئەمچەك ئارىلىغا بېرىشى ئەمەس. بۇ ئەتراپ ئۇلارغا بەش قولدەك تونۇش، مۇھىمى ھاۋا ئۆزگىرىپ قالمىسا، تىيۇلېنلار ئۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسىلا بولاتتى. ئوۋنى قانداق ئوۋلاشقا كەلسەك، بۇ ھەركىمنىڭ قابىلىيىتىگە باغلىق.

ئورگان بوۋاي تىرىكچىلىك ئۈچۈنلا دېڭىزغا كېتىۋاتقىنى يوق، بۇ ھەممە بىلىدىغان ئىش. چۈنكى، دېڭىزغا چىقمىسا تىرىكچىلىك قىلغىلى بولمايدۇ، بىر خىل سېھرىي كۈچ ئۇنى دېڭىزغا تارتىپ تۇرىدۇ. ئۇ پايانسىز دېڭىزغا كەلسىلا، ئاجايىپ خىياللارغا چۆمىدۇ. دېڭىزدا ئۇنىڭ خىيال سۈرۈشىگە دەخلى قىلىدىغان ھېچنېمە يوق. قۇرۇقلۇقتا ئىشىنىڭ تولىلىقىدىن كۆڭۈل بۆلۈشكە ئۇلگۈرەلمىگەن ئىشلىرىنى بىر - بىرلەپ كاللىسىدىن ئۆتكۈزىدۇ. بۇ يەردە ئۇ قانچىلىك خىيال سۈرىمەن دېسە سۈرەلەيدۇ، ئۆزىنى دېڭىز بىلەن بىر تەن، بىر جان سېزىدۇ.

ئادەمنىڭ دېڭىزغا نىسبەتەن تولىمۇ ئەرزىمەس نەرسە ئىكەنلىكىنى ئۇ ئوبدان بىلىدۇ. بىراق، ئادەم پىكىر قىلالايدۇ. ئۇ تەسەۋۋۇرغا تايىنىپ دېڭىز بىلەن ئاسمان تۇتاشقان يىراق ئۇپۇقلارغىچە بارالايدۇ، شۇڭا ئۇ مەڭگۈلۈك تەبىئەت دۇنياسىدا ئۆزىنى تىكلىيەلەيدۇ، ئۆزىنى كائىناتنىڭ تىرەنلىكى ۋە يوكسەكلىكى بىلەن سېلىشتۇرالايدۇ، شۇڭا ئادەم ھايات ۋاقتىدا رو-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ھېي دۇنياسىنىڭ قۇدرىتى بىلەن دېڭىزدەك كۆچلۈك، ئاسماندەك پايانسىز بولالايدۇ، چۈنكى، خىيال دېگەن چېكى يوق نەرسە، بىر ئادەم ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئويلىغانلىرىنى باشقىلار داۋام ئېتىدۇ ھەم ئۇنىڭدىنمۇ چوڭقۇرراق ئويلايدۇ. كېيىنكىلەر ئۆلار-دىنمۇ چوڭقۇرراق ئويلايدۇ. ئۇنىڭ ئويى مانا مۇشۇنداق چەكسىز داۋاملىشىپ كېتىۋېرىدۇ...

ئۆلۈمدىن ساقلانغىلى بولمايدىغانلىقى، ئۆزىنىڭمۇ بىر پۈتۈن-لۈكۈ گۆرگە ساڭگىلاپ قالغانلىقى ھەم ئۆلۈم بىلەن ھەممە نەر-سىدىن ئايرىلىپ كېتىدىغانلىقى بوۋاينىڭ كۆڭلىگە ئايان. بىراق، ئۇ يەنە ۋۇجۇدىدىكى ئەڭ قىممەتلىك، ئەڭ مۇقەددەس نەرسىنىڭ ــ «پەرىزات بېلىق» ھەققىدىكى شېرىن چۈشلەرنىڭ ــ ئۇ ئۆلگەندىن كېيىنمۇ ئۆزىنىڭ روھى بىلەن مەڭگۈ بىللە مەۋ-جۇت بولۇپ تۇرۇشىنى ئارزۇ قىلىدۇ. ئۇ چۈشلىرىنى باشقىلارغا بېرىۋېتىلمەيدۇ. چۈنكى، چۈش دېگەننى مىراس قالدۇرغىلى بول-مايدۇ ــ دە. شۇڭا، چۈشلىرىم ئىز ــ دېرەكسىز يوقىلىپ كەت-مەسلىكى... ھەرگىز يوقىلىپ كەتمەسلىكى كېرەك، «پەرىزات بېلىق» يوقالمايدۇ « پەرىزات بېلىق» ھەققىدىكى چۈشلىرىمۇ يوقالماسلىقى كېرەك، دەپ ئويلايدۇ.

ئورگان بوۋاي يول بويى بۇ ھەقتە خىيال سۈرۈپ ماڭدى، بە-رەر ئېغىزمۇ پاراڭ سالماي ئۈن ــ تىنسىز ئولتۇرۇپ ئۇزاقتىن-ئۇزاق ئويلاندى. ئۇ دېڭىزغا باققىنىچە كىمگىدۇر «پەرىزات بې-لىق» ھەققىدىكى چۈشلىرىمنى ساقلاپ قالغايسەن، دەپ ئىلتىجا قىلماقتا ئىدى. ئەجەبا، چۈشىنىڭ ئادەم بىلەن ئۇ دۇنياغا كېتىشى مۇمكىن ئەمەسمۇ؟ ئەجەبا ئۇنىڭ ئەبەدىلئەبەد بۇ چۈشلەرنى كۆ-رۈپ ئۆتۈشى مۇمكىن ئەمەسمۇ؟ ئۇ جاۋاب تاپالمىدى، ئازابلىق خىياللارغا چۆمۈپ، ئۆزىنى ھەممە ئىش ئاخىر شۇنداق بولىدۇ، ئۇ چۈشلەر مەڭگۈ مەندىن ئايرىلمايدۇ، دېگەنگە ئىشەندۈرمەكچى بولاتتى ...

... بۇ بۇرۇننىڭ بۇرۇنسىدا، تولىمۇ قەدىم چاغلاردا بولغان

ئىش. ئۇ چاغلاردا ئالا ئىت قىياسىنىڭ يېنىدا ئۇچ ئاكا ـ ئۇكا ياشىغانىكەن. چوڭى يەل تاپان، نەگىلا دېسە ئۇچقاندەك يېتىپ بارالايدىكەن. ئۇ بىر بۇغىچىنىڭ قىزى بىلەن توي قىلىپ قورۇ ـ قورۇ بۇغىغا ئىگە بوپتۇ ھەم تۇندرا بەلبېغىغا كۆچۈپ كېتىپتۇ. كەنجىسى ئاتقان ئوقى زايە كەتمەيدىغان مەرگەن ئوقياچى ئىكەن. ئۇمۇ ئورماندىكى بىر كىشىنىڭ قىزى بىلەن توي قىلىپ، خوتۇ ـ نى بىلەن بىرگە ئىپتىدائىي ئورمانغا ئوۋ ئوۋلاپ تۇرمۇش كە ـ چۈرگىلى كېتىپتۇ. بىراق، ئوتتۇرانچىسى تۇغۇلغاندا توكۇر تۇ ـ غۇلغاچقا، بەختسىز بولۇپ قاپتۇ. ئۇ بۇغىلارنى قوغلاپ يېتەلمەي ـ دىكەن، ئورمانغا بېرىپ ئوۋ ئوۋلىيالمايدىكەن، ئەتىدىن ـ كەچ ـ كىچە باش كۆتۈرمەي ئىشلىسىمۇ تۇزۇك نېمە تاپالمايدىكەن. شۇڭا، ھېچكىم ئۇنىڭغا قىزىنى بېرىشكە ئۇنىماپتۇ. ئاكىسى بە ـ لەن ئۇكىسىنىڭمۇ ئۇنىڭ ھالى بىلەن كارى بولماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزى يالغۇز دېڭىز بويىدا بېلىق تۇتۇپ كۈن كەچۇ ـ رۇشكە مەجبۇر بوپتۇ. بىراق، بىر مېيىپ قانچىلىك بېلىق تۇتا ـ لىسۇن؟!

بىر كۈنى بۇ بەختسىز توكۇر قېيىقتا ئولتۇرۇپ دېڭىزغا تور تاشلاپتۇ، تور ئېغىر بىلىنىپتىكەن، يوغان بېلىق چۇشكەن ئوخشايدۇ، دەپ خۇشال بولۇپ كېتىپتۇ ۋە تورنى ئاستا تارتىشقا باشلاپتۇ.

تارتىپ چىقىرىپ شۇنداق قارىغۇدەك بولسا، قىزغا ئوخشايدـ ـغان بىر بېلىق تۇرغۇدەك. ئۇ توردىن چىقىپ كەتمەكچى بولۇپ، بۇزۇغۇنلارنى چاچرىتىپ ھەدەپ يۇلقۇنۇپتۇ. ئۇنىڭ چىرايى شۇ قەدەر گۈزەل، قەددى ـ قامىتى ياساپ قويغاندەك چىرايلىق، بە ـ دىنى قاردەك ئاپپاق، ئېرىقتىكى ئاي نۇرىدا جۇلالىنىپ تۇرغان ئاق تاشلاردەك سۈزۈك ھەم پارقىراق ئىكەن، سۇتتەك ئاپپاق ئەمچەكلىرىدىكى قارامتۇل توپچىلىرى بەئەينى ئاق شەمشادنىڭ مېۋىسىگە ئوخشايدىكەن، زەڭگەر، شەھلا كۆزلىرى يۇلتۇزدەك چاقناپ تۇرىدىكەن. ئۇ «پەرىزات بېلىق» نى قېيىققا تارتىپ چە ـ

قىرىپ قۇچاقلىۋاپتۇ. «پەرىزات بېلىق»مۇ ئۇنى قۇچاقلاپتۇ. شۇ-نىڭ بىلەن ئىككىسى قېيىققا قىڭغىيىپتۇ. بەختتىن توكۇر مەست بولۇپ قاپتۇ، نېمە ئىش قىلغىنىنى ئۆزىمۇ بىلمەپتۇ. ئۇ-نىڭغا قېيىق ئاسمانغا ئۇچۇپ چىقىپ كېتىپ بارغاندەك تۇيۇلۇپ-تۇ. دېڭىز كۇچلۇك تەۋرىنىپتۇ، ھەيۋەتلىك دولقۇنلار كۆككە تا-قىشىپتۇ، ئاسمانمۇ تولغىنىپ ـ تولغىنىپ دېڭىزغا سىڭىپ كىرىپ كېتىپتۇ، ئاخىر بورانلىق يامغۇر ئۆتۈپ كەتكەندەك بىر-دىنلا ھەممە نەرسە تىنچىپ قاپتۇ. «پەرىزات بېلىق» سۇغا چۈشۈپ ئۇزۇپ كېتىپتۇ. توكۇر دېڭىزغا سەكرەپ چۈشۈپ، «پەرىزات بې-لىق»نى قايتىپ كەل، دەپ چاقىرىپتۇ. بىراق، «پەرىزات بېلىق» جاۋابمۇ بەرمەي كۆزدىن غايىب بوپتۇ.

شۇ ئىشتىن كېيىن ئۇ دېڭىز بويىدىن كەتمەيدىغان بوپتۇ. «پەرىزات بېلىق»مۇ شۇ كەتكىنىچە قايتا كۆرۈنمەپتۇ. ھىجران ئازابىدىن ئۇنىڭ قەلبى دەرد ـ پىراقتا تولۇپتۇ. كېچە ـ كۈندۈز دېڭىز بويىدىن كەتمەي ھەسرەتلىك ياش تۆكىدىغان، تۇختىماي «پەرىزات بېلىق» نىڭ ئىسمىنى چاقىرىپ، يىراقتىن بولسىمۇ بىر كۆرۈنسەڭچۇ، دەپ ئىلتىجا قىلىدىغان بوپتۇ.

سۇ تاشقان چاغلاردا ئۇ ماڭغاچ ناخشا ئېيتىدىكەن:

نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟

.....

سۇ سوغۇلغان چاغلاردىمۇ ماڭغاچ ناخشا ئېيتىدىكەن:

.....

نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟

.....

ئايدىڭ كېچىلەردە ماڭغاچ ناخشا ئېيتىدىكەن:

دېڭىزدۇر تۇغمەس پىغان، ھەسرىتىم.

دولقۇنلار كۆزۈمدىن تۆكۈلگەن يېشىم.
زېمىندۇر دەرد بىلەن قاتقان بۇ بېشىم.

قازاندەك قاپقارا تۈنلەردىمۇ ماڭغاچ ناخشا ئېيتمدىكەن:

نەدە ئۇزۇپ يۇرسەن «پەرىزات بېلىق»؟
.....
مەيلى سۇ تاشسۇن ياكى سوغۇلسۇن، ئۇ ھامان توختىماي ماڭمدىكەن، ناخشا ئېيتمدىكەن...

قىش ئۆتۈپتۇ. ئەتىيازمۇ ئۆتۈپتۇ. يازنىڭ بىر كۈنى توكۇر كۆڭلى سۈنۈق ھالدا دېڭىز قىرغىقىدا تىرىغچە سۇ كېچىپ «پەرىزات بېلىق» تۇيۇقسىزلا كۆز ئالدىمدا پەيدا بولۇپ قالامدىكىن، دەپ دېڭىزغا كۆز ئۈزمەي قاراپ تۇرۇپتۇ، «ھە» دەپ قالامدىكىن دەپ توختىماي ئىسمىنى چاقىرىپتۇ. بىر چاغدا تۇيۇقسىز بىر بالىنىڭ يىغلاۋاتقىنى ئاڭلانغاندەك بوپتۇ. ئۇ يۇگۇرۇپ بېرىپ كۆزلىرىگە ئىشەنمەيلا قاپتۇ. قىرغاقتا كىچىك بىر بالا ئولتۇرغۇدەك. دولقۇنلار دەمۇدەم ئۇنىڭغا يوپۇرۇلۇپ كېلىپ تۇرغۇدەك. بالا يىغلىغىنىچە توختىماي: «مېنىڭ دادام كىم؟ دادا، سەن نەدە؟» دەپ توۋلىغۇدەك. بۇنىڭدىن تېخىمۇ ھەيران قالغان توكۇر نېمە قىلىشىنى بىلمەي قاپتۇ. بالا ئۇنى كۆرۈش بىلەنلا: «سەن مېنىڭ دادام! مېنى ئالغاچ كەت، مەن سېنىڭ بالاڭ!» دەپ يىلىنىپتۇ.

بۇ نېمىدېگەن غەلىتە ئىش ـ ھە! توكۇر ئۇ بالىنى كۆتۈرۈپ ئەكېتىپتۇ.

بالا ناھايىتى تېزلا چوڭ بولۇپ دېڭىزغا چىقىپ ئوۋ ئوۋلاشقا باشلاپتۇ، كۈنلەر ئۆتكەنسېرى باتۇر، قورقماس ئوۋچىغا ئايلىنىپتۇ. ئۇ تۇغۇلۇشىدىنلا تەلەيلىك ئىكەن، تورنى بىر تاشلاپلا لىققىدە بېلىق سۈزۈۋالىدىكەن، بىر پاي ئوق بىلەنلا تىيۇلىنىنى يىقىتالايدىكەن. ئۇنىڭ نامى تارقىلا ـ تارقىلا يىراق ـ يېقىنغا

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

پۈر كېتىپتۇ. ئورماندىكى بىر كىشى چوڭقۇر ھۆرمەت بىلەن قىزىنى ئۇنىڭغا بېرىپتۇ. ئۇلار پەرزەنتلىك بوپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن «پەرىزات بېلىق»نىڭ ئۇرۇق ـ ئەۋلادى كۆپەيىشكە باشلاپتۇ.

شۇڭا، ھەر قېتىم بايرام كۈنلىرى كەلگەندە كىشىلەر مۇنۇ ناخشىنى ئېيتىدىكەن:

نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟
سېنىڭ ئىسسىق قورسقىڭدىن بىز يارالدۇق،
سېنىڭ ئىسسىق قورسقىڭدىن بىز تارالدۇق،
سېنىڭ ئىسسىق قورسقىڭدۇر گۈزەل بېھىش.
نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟
ئاق ئەمچىكىڭ تېيۇلىنىڭ ئاپپاق بېشى،
چوڭ بولدۇق بىز ئېمىپ بۇندا ئاق سۈتۈڭنى.
نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟
ئىزدەپ بارار بىر كۈن سېنى كۆچتۇڭگۇر ئەر.
قورسقىڭ تېخىمۇ چىرايلىق بولسۇن،
يەر ـ جاھان ئۇرۇق ـ ئەۋلادىڭ بىلەن تولسۇن.

بۇ چۈش ئورگان بوۋاينىڭ كۆز ئالدىغا ئاستا ـ ئاستا كېلىۋېلىپ خۇددى دېڭىز تېشىپ، قىرغاقتىكى تۈپراق، ئوت ـ چۆپ ۋە قۇملارنى قاراڭغۇ، سىرلىق بىر دۇنياغا ئەسىر قىلغاندەك ئۇنى ئاجايىپ تۈيغۇلارغا چۆمدۈردى.

ئۇ ھەر قېتىم بۇ چۈش ئېسىگە كەلسىلا، ئۇزۇنغىچە ھاياجانىنى باسالماي قالىدۇ. ئۇ بۇ چۈشىگە شۇ قەدەر ئىشىنىدۇ ھەم شۇ چاغقىچە چۈشىدە «پەرىزات بېلىق» نى كۆرگىنىنى ئېنىق جىنغا تىنىپ باققىنى يوق.

شۇنداق، بۇ چۈش ئۇنىڭدىن بىر مىنۇتمۇ نېرى كەتمەيدۇ. دائىم ئۇنى ئەگىپ، ئۇنىڭغا خۇشاللىق ۋە كۆڭۈلسىزلىكلەرنى

ئەكېلىپ بېرىدۇ، ئۇنى چىدىغۇسىز ئازابلارغا سالىدۇ. قىزىق يېرى، ھەر قېتىم بۇ چۈشنىڭ ئايىغى چىقمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە تېگىگە يەتكىلى بولمايدىغان ئاجايىپ - غارايىپ، بىمەنە ئىشلار بىلەن تولغان. بۇنىڭدىن ئورگان بوۋاي تولىمۇ ھەيران. ئۇ چۈش بىلەن رېئاللىق ئارىسىدىكى مەڭگۈ بىلگىلى بولمايدىغان، ئۇزۇكسىز ئۆزگىرىپ تۇرۇۋاتقان سىرنى بىلىش ئۈچۈن توختىماي باش قاتۇرىدۇ. بۇ سىر ئۆزىنىڭ سىرلىق، چۈشىنىكسىز بېشارىتى بىلەن ئۇنى مەڭگۈلۈك ئازابلارغا سالىدۇ. ئورگان بوۋاينىڭ كاللىسىدا بىردىنلا مۇنداق خىيال پەيدا بولدى: مەيلى مەن قانچىلىك ئازابلىناي، مەڭگۈ چۈش قويىندا ياشاشنى ئارزۇ قىلمەن، مەڭگۈ «پەرىزات بېلىق» نىڭ دىدارىغا تەشنا بولۇپ ئۆتىمەن.

ئورگان بوۋاي دېڭىزدا پات - پات «پەرىزات بېلىق» بىلەن ئۇچرىشىپ تۇراتتى. مانا بۇگۈنمۇ ئۇنى كۆرۈش ئۈچۈن قىرغاققا كېلىپ پايانسىز سوزۇلۇپ ياتقان قۇم - شېغىللاردا ئايلىنىپ يۈرىدۇ. ئۇنىڭ ئاياغ ئىزلىرىنى سۇ يالاپ ئۆچۈرۈۋەتكەن، كەچكى قۇياشنىڭ ئاداققى نۇرلىرى ئۆچۈپ ئەتراپقا گۈگۈم پەردىسى يېپىلدى. بوۋاي گۈگۈم قويىندا، چىدىغۇسىز ئازاب بىلەن يۈرىكى پارە - پارە، كېتىپ بارىدۇ. بۇ سۆيگۈ ۋە ئىنتىزارلىقىغا تولغان شېرىن ئازاب ئىدى. بۇ ئازاب ئۇنىڭ تومۇر - تومۇرلىرىنى كۆيدۈرمەكتە. بىراق، دېڭىز يەنىلا يېقىمسىز ۋە رەھىمسىز. دۇنيا جىددىيچىلىك، تىمتاسلىق ۋە غېرىبلىق بىلەن تولغان، تىنىقچە شامال، تىرىق قىلغان بىرەر شەپمۇ يوق. ئەمما، ئۇ يەنىلا دېڭىزغا كۆز ئۇزمەي قاراپ تۇرىدۇ. مۆجىزە يۈز بېرىپ «پەرىزات بېلىق» كۆز ئالدىمدا پەيدا بولسىكەن، دەپ خىيال قىلىدۇ.

ئەتراپ ئېغىر سۈكۈتكە پاتقان. شاۋقۇنسىز دولقۇنلار ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئاستا يېيىلىپ كېلىپ قىرغاقتا ئاپپاق بۇزغۇنلارنى پەيدا قىلماقتا، چايكىلار مەيىن لەپىلدەپ چۈشۈۋاتقان قارلارغا ئوخشاش كۆكتە ئۇن - تىنسىز، لەرزان پەرۋاز قىلماقتا. گۆردەك

تىمتاسلىققا تولغان چەكسىز دېڭىز قىرغىقىدا بىرەر ئارامگاھمۇ يوق. ئۇنىڭ تاقىتى تاق بولدى، زادىلا چىدىغۇچىلىكى قالمىدى. قانچىلىك كۈتكەنسېرى «پەرىزات بېلىق» قا بولغان سېغىنىش شۇنچە كۈچىيىشكە، ھىجران ئازابىمۇ يۈرەك - باغرىنى شۇنچە ئۆرتەشكە باشلىدى، ھەتتا چۈشىدىمۇ «پەرىزات بېلىق» سىز يا-شىيالمايدىغىنى ئايان بولدى. ئۇ ئۆزىنىڭ مۇشۇ زېرىكىشلىك جىمجىتلىق قوينىدا ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى بىلگەچكە، توختى-ماي «پەرىزات بېلىق» نى چاقىرىشقا باشلىدى. بىراق، ئاۋازى ئاڭلانمىدى. چۈنكى، چۈش دېگەندە ئاۋاز بولمايدۇ. دېڭىز تىم-تاس، پەقەت ئۇنىڭ ئېغىر - ئېغىر تىنىشلىرى ۋە يۈرىكىنىڭ دۈپۈلدەپ سوقۇشلىرىلا (بۇ ئۇنىڭ چېكە تومۇرلىرىنىڭ كۈچلۈك سوقۇشلىرىدىن ئايان ئىدى) بۇ تىمتاسلىقنى بۇزۇپ تۇراتتى. نە-پەس ئېلىشى ۋە يۈرىكىنىڭ دۈپۈلدەپ سوقۇشى ئۇنى غەزەپلەندۈ-رەتتى. «پەرىزات بېلىق»نى كۈتمەيرىپ كۆزلىرى تېشىلەي دې-گەن، ھىجران دەستىدىن يۈرەكلىرى پارە - پارە بولغان، شۇنىڭ-دىمۇ ئاداققى ئۇمىدىنى يەنىلا «پەرىزات بېلىق»قا باغلىغان. ئۇ پەقەت «پەرىزات بېلىق»نىڭلا ئۆزىگە بەخت ئاتا قىلالايدىغانلىقىنى بىلىدۇ. شۇڭا، ئەڭ ئاخىرقى تىنىقلىرىغىچە كۈتمەيرىشى كې-رەك.

مانا، ئاخىر پەرىزات بېلىق كۆرۈندى! ئۇ دولقۇن يېرىپ شىد-دەت بىلەن ئورگان بوۋايغا قاراپ ئۈزۈپ كەلمەكتە. دولقۇنلار ئا-رىسىدىن ئۇنىڭ چىرايى غىل - پال كۆرۈنۈپ قالدى. بىردىنلا ئاسمان گۈمبىزى گۈمۈرۈلۈپ چۈشكەندەك سۈكۈتلۈك دۇنيا چاك - چېكىدىن يېرىلىپ كەتتى. ئورگان بوۋاي بار ئاۋازى بىلەن چۇ-قان سېلىپ تەنتەنە قىلغىنىچە بۇ شاۋقۇن - سۈرەنلىك دۇنيانى كۈتۈۋالدى: دولقۇنلارنىڭ قىرغاققا ئۇرۇلغاندىكى غەزەپلىك شاۋ-قۇن - سۈرەنلىرى، دېڭىز شامىلىنىڭ ۋىزىلداشلىرى ۋە چايـ-كىلارنىڭ چۇۋۇلداشلىرى يەنە ئاڭلاندى. ئۇ بار ئاۋازى بىلەن تەنتەنە قىلغىنىچە دېڭىزغا قاراپ يۈگۈردى، بېلىققا ئايلىنىپ

«پەرىزات بېلىق »نىڭ قېشىغا كىتتەك تېز ئۇزۇپ ماڭدى.

«پەرىزات بېلىق» ئۇنى كۆتۈپ تۇراتتى، بىر دائىرىدە ئايلىنىپ سۇنى دەھشەتلىك داۋالغۇتاتتى، سۇ يۇزىدە يىراقتا سەكرىگەنىدى، يوتىلىرى كۆزنىڭ يېغىنىي يېگۈدەك قىپيالىڭاچ بىر قىز بىردىنلا دېڭىزدا پەيدا بولۇپ قالغانىدەك، چىرايلىق بەدىنى ئوچۇقلا كۆرۈنۈپ قالدى.

ئورگان ئۇنىڭ قېشىغا ئۇزۇپ باردى. ئاندىن ئۇلار بىرگە ئىچكىرىلەپ ئۇزۇپ كەتتى.

ئۇلار بەدىنى بىر - بىرىگە تېگىپ تۇرغىنىچە ناھايىتى تېز-لىك بىلەن ئۇزۇپ ماڭدى.

مانا بۇ ئورگاننىڭ ئارزۇ قىلغىنى ئىدى. ئۇ بۇنىڭغا يېتىش ئۈچۈن، غېرىبانە، زېرىكىشلىك خىياللار ئىچىدە قانچىلىك ئازابلارنى چەكتى - ھە!

مانا ئەمدى ئىككىسى بىللە بولدى. ئۇلار كېچە قاراڭغۇلۇقىدا سۇس جىمىرلاپ تۇرغان دېڭىزدا ئاجايىپ تېز سۈرئەت بىلەن ئۇزۇپ كېتىپ باردۇ. دېڭىز بىلەن ئاسمان تۇتاشقان جاي دېڭىز تېگىدىن چاقناپ تۇرغان ئاجايىپ نۇرلار بىلەن تولغان. ئۇلار تۇتقىلى بولمايدىغان ئاشۇ تەرەپكە قاراپ دولقۇن يېرىپ شامالدەك تېز ئۇزمەكتە، كۆكتە پەرۋاز قىلىۋاتقاندەك، توختىماي كېلىپ تۇرغان خەتەرلىك دولقۇنلارنى بۆسۈپ، گاھ ئۆرلەپ، گاھ پەسەيمەكتە. ئۇلار زوق - شوقى بىلەن بىر خادا تاشتىن يەنە بىر خادا تاشقا، بىر تېپىز جايدىن يەنە بىر تېپىز جايغا قاراپ ئۇزەتتى. كۆكتىكى زەر تولۇن ئاي دولقۇنلارغا ئەينەكتەك يالتىراق نۇر تەڭگىلىرىنى تاشلاپ ئۇلارغا ئەگىشىپ كېتىپ باراتتى. بۇ يەردە ئاي بىلەن ئۇ ئىككىسى (ئورگان بىلەن «پەرىزات بېلىق»)لا بار، كۆز يەتكۈسىز دېڭىزغا پەقەت شۇ ئىككىسىلا ھۆكۈمران، پەقەت شۇ ئىككىسىلا دېڭىز بىلەن بىللە. مانا بۇ ئۇلارنىڭ كۈتكەن بەختى، مانا بۇ ئۇلارنىڭ ئەرك شارابىدىن مەست بولغىنى، مانا بۇ ئۇلارنىڭ ۋىسال شادلىقىدىن ياڭراتقان زەپەر ناخشىسى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇلار شددەت بىلەن ئىلگىرىلىمەكتە. توسۇن ئاتتەك بىر تەشنالىق ئۇلارنى ئۇلارغا ئاتا قىلىنغان جايغا تېزرەك ئۇزۇپ بېرىشقا دەۋەت قىلماقتا. بىر - بىرىنىڭ ئىشق - پىراقىدا كۆيگەن بۇ ئاشىق - مەشۇقلار ئۇ يەردە ۋىسالغا يېتىدۇ، كۆز يۇمغۇچە بولغان ئارىلىقتا ھاياتنىڭ بارلىق خۇشاللىق ۋە قايغۇلىرىنىڭ تەمىنى تېتىيدۇ...

ئارزۇلۇق جايغا بالدۇرراق يېتىش ئۈچۈن ئۇلار مانا مۇشۇنداق زور تەشنالىق بىلەن ئوقتەك ئۇزۇپ كېتىپ باردۇ.

تېز ئۇزگەنسېرى ئورگاننىڭ ۋۇجۇدىنى ئۆرتەۋاتقان ئەسەبىيلىك، ئۇمىدسىزلىك، چىدىغۇسىز ئىشق ئوتى شۇنچە كۈچەيگىلى تۇردى. ئۇ سالمۇن بېلىق تۇخۇملىغىلى كېتىپ بارغانىدەك ئۆلەر - تىرىلىشىگە قارىماي بار كۈچى بىلەن ئۇزمەكتە. چۈنكى، ئۇ مۇھەببەت ئۈچۈن جېنىدىن كېچىشكىمۇ رازى، «پەرىزات بېلىق» خۇددى بىر تېپىشماققا ئوخشاش ئورگاننى دېڭىزنىڭ چوڭقۇر ھەم يىراق جايلىرىغا ئەكەتتى. ئۇ بۇلۇتسىمان دولقۇنلار، ھەسەن - ھۈسەنگە ئوخشايدىغان بۇزغۇنلار ئارىسىدا توختىماي پەرۋاز قىلاتتى. ئۇنىڭ يۈمشاق، مەرۋايىتتەك پارقىراق بەدىنى، چاقماقتەك تېز ھەرىكىتى ۋە سەرۋى قامىتى ئورگاننىڭ يۈرەكلىرىگە ئوت يېقىۋەتتى. ئەۋرىشىم بويى، زۇمرەتتەك سۇزۇك، سۈتتەك ئاپپاق دولقۇنلار ئەۋجىدە پاكىز يۇيۇلغان گۈزەل رۇخسارى ئۇنى ھەيرانۇھەس قالدۇردى.

ئۇلار گەپ قىلىشمايتتى، پەقەت بىر - بىرىنىڭ شددەتلىك ئېقىن ۋە بۇزغۇنلار ئارىسىدا غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇرغان چىرايىغا پات - پات قارىشىپ قويىاتتى. ئۇلار ئوقتەك ئۇزمەكتە، تاقەت قىلغىلى بولمايدىغان كۈچلۈك بىر تەشنالىق بىلەن تەقدىر ئاتا قىلغان بىر جايغا بېرىشقا، ھاياتتىكى ئەڭ قىممەتلىك مىنۇتلارنى كۈتۈۋېلىشقا ئالدىرىماقتا.

بىراق، ئۇ جايغا مەڭگۈ يېتىپ بارالمايتتى. ئۇلار كۈتكەن چاغمۇ مەڭگۈ كەلمەيتتى...

كۆپىنچە ئەھۋاللاردا ئۇنىڭ چۈشىنىڭ ئايىغى چىقمايتتى. بۇگۈنمۇ تۈيۈقسىزلا ئۇزۇلۇپ قېلىپ، ئىستەك تارقىلىپ كەتتى. بىراق ئۇ خارامۇش ھالدا ھاڭۋېقىپ تۇرۇۋەردى. ئۇ ھەقىقىي ئازابنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگەنىدى. ئەمدى خېلى ئۇزاق چاغلار-غىچە نېمىدۇر بىرنېمىسىنى يىتتۇرۇپ قويغاندەك، بىرەر ئىشى چالا قالغاندەك سېغىنىش ۋە مەيۈسلۈك ئىچىدە ئۆتىدۇ. ئاردىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى، بىراق ئۇ يەنىلا ھېلىدىن - ھېلىغا چۈشىنى، چۈشىدىكى ئىشلارنى، بۇ ئىشلار نېمىنى بىلدۇرىدۇ؟ نېمىدىن بېشارەت بېرىدۇ؟ دېگەنلەرنى ئويلايتتى. چۈنكى ئۇ چۈشىدە كۆرگەنلىرىنىڭ ئوخشىغا قارىغاندا كۆپ قىزىقارلىق ئىكەنلىكىگە ئىشىنەتتى. بىلىش كېرەككى، ئادەتتىكى بىر چۈشنى ئويغانغاندىن كېيىن ئەسلىگىلى بولسىمۇ، ئادەتتە ناھايىتى تېزلا ئەستىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ. چۈش دېگەننى ھەممىلا ئادەم كۆرۈپ باققان، كىشىلەرنىڭ بۇنداق ئىشلارغا باش قاتۇرغۇدەك چولىسى يوق. بىراق، ئورگان مەڭگۈ «پەرىزات بېلىق»نى ئۇنتۇيالمايدۇ، دائىم ئۇنى ئەسلەپ تۇرىدۇ، بۇ ئىش راستلا بېشىدىن ئۆتكەندەك، چوڭقۇر خىياللارغا پاتىدۇ، چۈشىدە «پەرىزات بېلىق» بىلەن كۆرۈشكەنلىكى ۋە تۈيۈقسىزلا ئايرىلغانلىقىنى راست بولغان ئىش دەپ قارايدۇ، شۇڭا ھەر قېتىم چۈشىدىن ئويغانغاندىن كېيىن قاتتىق ئازابلىنىپ كېتىدۇ.

ناۋادا چۈشى يامانغا ئۆرۈلۈپ قالسا، ئۇنىڭ دەرد - ھەسرىتى تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتەتتى، چۈشىگە تەبىر بېرەلمەي ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە قىينىلاتتى.

ئۇ بىر قېتىم چۈش كۆرۈۋېتىپ «پەرىزات بېلىق» بىلەن ئۆزلىرى ئارزۇلاپ كەلگەن قىرغاقتا يېتەيلا دەپ قالدى. يىراقتىن قىرغاقنىڭ قارىسى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بۇ مۇھەببەت ئارىلى — ئۇلار جاپا - مۇشەققەتتىن ۋايسىماي تېزرەك بېرىۋالىدىغان ئارال ئىدى. ئۇلارنىڭ بىردىنبىر ئارزۇسى تېزرەك قىرغاقتا يېتىش ئىدى. ئۇ يەردە ئۇلار بىر - بىرىنىڭ ھالىغا يېتەلەيتتى. قىر-

غاققا ئاز قالغاندا تۇيۇقسىز بىر پاتقاقلىققا كىرىپ قالدى. بۇ يەردە سۇ ئارانلا تىزغا كەلگۈدەك بولۇپ ئۇزگىلى بولمايتتى. ئورگان كەينىگە ئۆرۈلۈپ قاردى. «پەرىزات بېلىق» پاتقاقلىققا ھەدەپ تېپىرلاۋاتاتتى. ئۇ سۇنى پالاقلىتىپ بار كۈچى بىلەن ئۇ يەردىن چىقىپ كەتمەكچى بولاتتى، بىراق زادىلا كۈچ ئېلىشالمىدى. سوغۇق تەرگە چۆمگەن ئورگان دەرھال ئۇنى قۇتۇلدۇرغىلى ماڭدى، لېكىن پۇتلىرى ماغدۇرسىز، ئۆزىنىڭ ئەمەستەك ھېچ قولاشمايتتى، شۇڭا تىزچىلاپ ئۆمىلەشكە باشلىدى. ئاردىدىن خەلى ۋاقىت ئۆتتى. «پەرىزات بېلىق»قا قول سوزسىلا يەتكۈدەك ئارىلىق قالدى، لېكىن ئۇنىڭ قېشىغا يېتىپ بېرىش ئاسمانغا چىقماقتىنمۇ تەس ئىدى. ئۇ ھاسىراپ ـ ھۆمۈدىگىنىچە جان - جەھلى بىلەن يەر بېغىرلاپ ئۆمىلەشكە باشلىدى. لېكىن، بەدىنى دېگىز ئوتىغا ئورىلىپ قالدى. ھەممىدىن يامىنى «پەرىزات بې- لىق» ھەدەپ تېپىرلىغىنىچە جان تالاشماقتا ئىدى. ئاخىر ئۇ «پەرىزات بېلىق»نىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇنى باغرىغا باستى، بېشى قېيىپ كۆزلىرى قاراڭغۇلاشتى، دەلدەڭشىگەن پېتى ئۇنى قە- غاققا ئېلىپ باردى. شۇ چاغدا «پەرىزات بېلىق»نىڭ قورقمىدىن يۇرىكىنىڭ يېرىلىپ كەتكۈدەك قاتتىق گۈپۈلدەپ سوقۇۋاتقىنى ئېنىق ئاڭلاندى. شۇ تاپتا ئۇ ئوۋچىنىڭ قولىدا تېپىرلاۋاتقان يا- رىدار قۇشقىلا ئوخشاپ قالغانىدى. ئورگان خۇددى قارانچۇقسىز قالغان بىر بوۋاقنى كۆتۈرۈۋالغاندەك، ئۇنى باغرىغا مەھكەم بې- سىپ، چىن يۈرىكى، بارلىق مېھىر ـ مۇھەببىتى بىلەن ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىشكە باشلىدى. ئىچى ئاغرىپ بوغۇزىغا زەردەب، كۆزلىرىگە ياش يۇگۈردى. ئەمما، «پەرىزات بېلىق»نىڭ ئالدىدا سەتچىلىككە قالماسلىق ئۈچۈن ئۆزىنى زورغا بېسىپ يېشىنى ئىچىگە سىڭدۈرەتتى. ئۇ دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ «پەرىزات بې- لىق»نى ئاۋايلاپ كۆتۈرگىنىچە ئاستا ماڭدى، قىرغاققا چىقىپ ئىتتىنىڭ كېتىۋاتقىنى ھەربىر قەدىمىدە ئۇنى ئويلاپ ماڭدى. بىراق، «پەرىزات بېلىق» كۆزلىرى ياش، مېنى دېگىزغا ئاپىرىپ

قوي، ئۆز ئەركىمگە قويۇپ بەر، دەپ يالۋۇراتتى. ئۇ نەپسى قىسىلىپ، ھازىرلا جېنى چىقىپ كېتىدىغاندەك ئىدى. ئۇنىڭ دېگىزدىن ئايرىلىپ ئورگانىنى سۆيۈشى مۇمكىن ئەمەس ـ تە. ئۇ ئۆكسۈپ يىغلايتتى، كىشىنىڭ ئىچىنى سىيرىلدۇرۇپ مۆل ـ مۆل تەلمۇرۇپ قارايتتى. ئورگان ئۇنىڭ بۇ بىچارە ھالىتىگە قاراپ تۇرۇشقا چىدىيالمىدى، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ دېڭىزغا قاراپ ماڭدى، چوڭقۇر جايغا بارغاندىن كېيىن ئۇنى ئاۋايلاپ قويۇپ بەردى.

«پەرىزات بېلىق» ئۇزۇپ كەتتى. ئورگان ئۆزى يالغۇز قېلىپ قالدى. ئۇ يىراقلاپ كېتىۋاتقان «پەرىزات بېلىق»قا قاراپ بىر ـ دىنلا ئېسىگە كەلدى ـ دە، ھۆركىرەپ يىغلاپ كەتتى...

نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟
دېڭىزدۇر تۇغمەس پىغان ـ ھەسرىتىم.
دولقۇنلار كۆزۈمدىن تۆكۈلگەن يېشىم،
زېمىندۇر دەرد بىلەن قاتقان بۇ بېشىم.
نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟...

بۇ ئىشنى ئويلىسىلا ئۇ خۇددى راستلا «پەرىزات بېلىق»نى قۇچاقلىغاندەك ھەم ئۇنى ئۆز قولى بىلەن دېڭىزغا قويۇپ بەر ـ گەندەك ئېيتقۇسىز ئازابلىنىپ كېتەتتى. نېمىشقا مۇنداق بولىدۇ؟ چۈشتە ھېچقانداق ئارزۇ ئەمەلگە ئاشمايدۇ؟ بۇ كىمگە باغلىق؟ بۇ ئىشقا سەۋەبچى بولغان كىم؟ ئۇنىڭغا نېمە يوشۇرۇنغان؟ ئۇنىڭدا قانداق مەنە بار؟ ئۇ نېمىنى چۈشەندۈرىدۇ؟ نېمىگە ئەسقاتىدۇ؟ ئورگان بۇنىڭغا جاۋاب تاپالماي قاتتىق مەيۈسلىنەتتى ھەم بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇپ «پەرىزات بېلىق»نى قايتا ئويلىماسلىققا تىرىشاتتى.

شۇنداقتىمۇ، ئۇ دېڭىزغا ئوۋ ئوۋلىغىلى چىقسىلا ئىختىيارسىز «پەرىزات بېلىق» ۋە ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك ئىشلار ئېسىگە كېلىۋېلىپ، چۈشىدىكى سەرگۈزەشتىلىرى قايتىدىن بېشىدىن

ئۆتكەندەك بولاتتى. ئۇ سەگەكلىك بىلەن ئويلىناتتى، ھەيرانلىق ئىچىدە، نېمىشقا بۇلارنى خىيال قىلىپ يۈرگەندىمەن، قېرىپ قالغاندا يوق بىر «پەرىزات بېلىق»نى دەپ ئاغرىپ بېرەيمۇ، دەپ ئۆز - ئۆزىنى جېمىلەيتتى. ئۇنىڭ يېشى بىر يەرگە بېرىپ كۆچىدىن قالغان، كۆزلىرى تورلىشىپ يۈزىنى قورۇقلار باسقان، چىشلىرىمۇ چۈشۈپ بولايلا دېگەنىدى. ئىلگىرى ئۇ تولىمۇ مەغرۇر ئىدى. مانا ئەمدى مەغرۇرلۇقىدىن ئەسەرمۇ يوق. تۆت كۈنلۈكىلا قالدى، شۇنداقتىمۇ ياشلىقىدىكى ئىرادىسى ۋە ئارزۇ - ھەۋەسلىرىدىن تېخىچە قالغىنى يوق. ھەممىدىن يامىنى، ئۆزى قېرىغان بىلەن كۆڭلى قېرىمىغانىدى. دەل شۇ سەۋەبتىن ئۇ تېگى يوق خىيال، شېرىن چۈشلەرگە غەرق بولاتتى. دەل مۇشۇ سەۋەبتىن ئادەملەر چۈشى ۋە خىيالىدا ئەركىن ھەم ئۆلمەستۇر. ئادەملەر ئۆز تەسەۋۋۇرى بىلەن ئاسمانىنىڭ قەرىگە چىقالايدۇ، دېڭىزنىڭ تەكتىگىمۇ كىرەلەيدۇ. تاكى نەپەستىن قالغۇچە ھەممە نەرسىلەرنى خىيال قىلىپ تۇرالايدۇ. مانا بۇ ئادەملەرنىڭ ئۇلۇغ-لۇقى. بىراق، ئۆلۈم بۇلارنى ئويلاپ ئولتۇرمايدۇ. ئۇنىڭ ھېچنېمە بىلەن كارى يوق. بىر ئادەم قانداق ياشىدى، ئۆز خىيالى بىلەن نېمىلەرگە ئېرىشتى، قانداق چۈشلەرنى كۆردى، باشقىلارغا نېمە-لەرنى قىلىپ بەردى، ئەقلىنى نېمىلەرگە ئىشلەتتى، ئەزرائىلنىڭ بۇلار بىلەن پەرۋايى پەلەك. نېمىشقا مۇنداق بولىدۇ؟ نېمىشقا دۇنيا مۇنداق بولۇپ يارىلىدۇ؟ «پەرىزات بېلىق»قۇ بىر چۈش. بىراق، بۇ چۈش ئۇ ئالەمدىمۇ مەڭگۇ ئۇنتۇغا ھەمراھ بولۇپ ئۆتسە قانداق ياخشى بولاتتى - ھە...

ئۇ «پەرىزات بېلىق»قا قانچىلىك ئىشەنسە دېڭىزغىمۇ شۇنچە-لىك ئىشىنەتتى، دېڭىز دەردىمگە يېتىدۇ، دەپ ئويلايتتى. دې-ڭىزدا ئۇ قېنىپ - قېنىپ نەپەس ئېلىپ خالىغىنىچە خىيال سۈرەلەيتتى. قەلبىدىكى سۆزلىرىنى ئەركىن ئىزھار قىلالايتتى، چوڭقۇر خىياللارنى سۈرۈشتۈرۈپ بەزىدە ھەتتا ئۆز - ئۆزىدىن: «مەن بۇ يەردە ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۇزگەنمۇ ئەمەسمۇ؟» دەپ

سوراپمۇ قويا تتى.

بۇنداق چاغلاردا ئۇ يەنە تاماكا تۇتاشتۇرۇپ، قېنىپ ـ قېنىپ شورىغىنىچە چوڭقۇر خىياللارغا غەرق بولاتتى: « بۇ تاماكا نەدىن چىقىدىغاندۇر؟ ئۆزى ئاچچىق بولغىنى بىلەن خۇمارنى بەك باسىدىكەن... سودىگەرلەرنىڭ دېيىشىچە، ئۇ مانجۇرىيەدىن چىقىدىكەن، ئۇلار ئۇنى شۇ يەردىن ئەكەلگەنمىكەن. مانجۇرىيە نېمىدېگەن يىراق جاي ـ ھە، راست، ھەقىقەتەن يىراق، بىزنىڭ بۇ يەردىن ھېچكىممۇ ئۇ يەرگە بېرىپ باققان ئەمەس... قارىغاندا ئۇ يەردە تاماكا دېگەن ئورمانىدىكى ئوت ـ چۆپلەردەك كۆپ ئوخشايدۇ! قىزىق ئىش ـ دە، دۇنيادىن نېمىنى ئىزدىسە، شۇ تېپىلىدىكەن ...»

چۈش قايرىلغان چاغ، كۈن نەچچە قېتىم بۇلۇت كەينىگە مۆكۈندى. بۇلۇتلار قايسىدۇر بىر شامال ئېغىزىدىن كېلىۋاتقانىدەك قىلاتتى. دېڭىز بىر پەس گىرىمسەن، يېقىمسىز تۈس ئېلىپ، كۈن چىقىشى بىلەنلا يەنە جىلۋىلىنىپ كەتتى. ئۇلارمۇ شادلىنىشقا باشلىدى.

قىرىسق دېڭىزنى كۆرۈپ قانغان، ھەتتا ئۇنىڭدىن بىرئاز زېرىككەن، دېڭىزنىڭ چوڭلۇقىغا تېخىچىلا ھەيران ئىدى، ماڭسا ـ ماڭسا ئايىغى چىقمايتتى. قۇرۇقلۇقتا ھەرقانچە كەڭ كەتكەن جايدىمۇ ئۇ دېڭىزدىكىدەك مۇنداق ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ باقمىغانىدى.

چوڭلار بۇنىڭغا كۆنۈك بولغاچقا، ئازراقمۇ ھەيرانلىق ھېس قىلمىدى. ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن سۇ چاچراتماي سىلىق پالاق ئۇرماقتا. ئۇلار ھاردىم ـ تالدىم دېمەيتتى، ئورگان بوۋاينىڭ ئالمىشايلى دېگىنىگىمۇ ئۇنىمايتتى، ئۇۋ ئۇۋلاپ قايتقاندىن كېيىن ئالمىشايلى، ھازىرچە رولنى تۇتۇپ بېرىڭ، دەيتتى. ئورگان بوۋاي بويىنىنى سوزغان، بۇغدىيىكى پۇلتىيىپ چىققان، سۇ بۇرىكۈتىدەك سەل دۇمچەيگىنىچە قېيىق قۇيرۇقىدا ئولتۇرۇپ ئۇۋ

ئوۋلاشنى كۆتمەكتە. ئۇنىڭ كۆپىنچە چاغلىرى ئۇن ـ تىنسىز، ئۆز خىيالى بىلەن ئىدى.

قېيىق دولقۇنلارنى بويلاپ داۋاملىق ئىلگىرىلىمەكتە. دولقۇنلار بۇرۇنقىدەكلا تىنچ، شامالمۇ كۆچلۈك ئەمەس.

ئۇلار شۇ تەرزدە مېڭىۋەردى.

ـــ بوۋا! بوۋا! ئاۋۇ ئارالغا قاراڭا! كىچىك ئەمچەك ئارىلى شۇ! ـــ قىرىسق ئورگاننىڭ يېڭىدىن تارتىپ تۇيۇقسىزلا توۋلاپ كەتتى.

ـــ نەدىكى ئارالنى دەيسەن؟ ـــ ئورگان ئىشەنمەي قولى بىلەن كۆننى توسۇپ ئەتراپىغا قارىدى. ئەمرايىن بىلەن مېلىگۇنمۇ ئۇ كۆرسەتكەن تەرەپكە ھەيرانلىق بىلەن تىكىلدى.

ـــ يوق گەپ، ـــ دېدى بوۋاي غۇدۇراپ. چۈنكى، قىرىسقىنىڭ كۆرسەتكىنى ئۇلار ماڭغان تەرەپ ئەمەس، بەلكى پۈتۈنلەي باشقا تەرەپ ئىدى.

قىرىسق يالغان ئېيتمىغانىدى. ناھايىتىمۇ يىراق بىر جايدا راستلا قارامتۇل، سۇدىن چوقچىيىپ چىقىپ تۇرغان، خادا تاشقا ئوخشايدىغان، ئۆركەشسىمان بىر سايە جىمجىت تۇراتتى. ئورگان ئۇنىڭغا ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق قاراپ كەتتى.

ـــ ياق، ئۇ ئارال ئەمەس، ـــ دېدى ئۇ ئاخىر گەپنى چورتلا قىلىپ، ـــ مۇشۇنداق ئۇدۇل مېڭىۋەرسەك، كۆز باغلانغاندا ئاندىن كىچىك ئەمچەك ئارىلىغا يېتىپ بارالايمىز. بۇ قارامتۇل نەرسە باشقا بىر تەرەپتە تۇرمامدۇ. نەدە ئارال بولىدۇ، ـــ بوۋاي سەل تۇرۇپ يەنە قوشۇپ قويدى، ـــ مېنىڭچە، ئۇ ئارال ئەمەس.

ـــ بۇ ئەتراپتا ئەزەلدىن مۇنداق ئارالنى كۆرۈپ باقمىغان، ـــ دېدى مېلگۇن، ـــ كىچىك ئەمچەك ئارىلى سول تەرەپتە، بۇنىڭ نېمىلىكىنى مەن بىلەلمىدىم.

ـــ بىر بولسا تۇمان، بىر بولسا بۇلۇت، ـــ دېدى ئەمرايىن، ـــ يەنە بىر بولسا زور دولقۇن. بىراق، مىدىرلىمايدىغۇ؟

ـــ زادى نېمىدۇر ئۇ؟ تۇمانمۇ، بۇلۇتمۇ، كىم بىلىدۇ. ئارىلىقى خېلى بار. ئىشقىلىپ ئارال ئەمەس، ـــ دېدى ئورگان گېپىدە

چىڭ تۇرۇپ، ــ ناۋادا تۇمان بولۇپ قالسا، بالا ـ قازانىڭ ياغقىنى شۇ.

ــ شامال ئۆزگىرىپ قالمىسلا قورقۇدەك ئىش يوق، ــ دېدى ئەمرايىن كۈچەپ پالاق ئۇرۇۋېتىپ، ــ ئۇ شۇ يەردە تۇرۇۋېرىدۇ. بىز ئۇ يەرگە بارمىغاندىكىن، نېمە بولسا بولۇۋېرىدۇ...

قىرىق ئۇنىڭ ئارال ئەمەس، بەلكى ئۇققىلى بولمايدىغان باشقا بىر نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلىپ سەل مەيۈسلىنىپ قالدى. بىراق، بۇ ئىش تېزلا ئېسىدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

چوڭلارنىڭ پەرىزى خاتا چىقمىدى. ئاز ئۆتمەيلا سول تەرەپتىكى كىچىك ئەمچەك ئارىلى كۆرۈندى. ئەمدى ھېچقانداق گۇمان قالمىغانىدى. ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل، ئۇچلۇق تاشلار بىلەن تولغان بۇ كىچىككىنە جاي ھەقىقەتەنمۇ ئەمچەككە ئوخشايتتى.

كىچىك ئەمچەك ئارىلىنى كۆرۈپ ھەممەيلەن، بولۇپمۇ قىرىق خۇشال بولۇپ كەتتى. دېمەك بۇ، دېڭىزنىڭ چېكى بار دېگەن گەپ. دېڭىزدىكى قىزىق ئىشلارنىڭ ئەڭ قىزىقى ئەمدى باشلىنىدۇ.

ــ ماڭا قارا، ــ دېدى ئورگان قىرىسقىنىڭ بېشىدىكى بۆكىگە ئۇرۇپ قويۇپ، ــ ئالا ئىت بىزگە بۇ ئارالنى كۆرسىتىپ قويۇپ ئۆزى ئۆيىدە قېلىپ قاپتۇ، ناۋادا بىزگە ئەگىشىپ كېلىۋېرگەن بولسا، سۇغا چۆكۈپ كېتەتتى، شۇنداقمۇ؟

ــ ھە، ــ دېدى قىرىسق بوۋاينىڭ چاقچاق قىلىۋاتقىنىنى بىلىپ.

ــ ئۇنى ئۆيگە ئوبدان قارامدىكىن دەپ باقمىز ـ دە، ئۇنى ئەستىنلا چىقارمىساق، يولدىن ئازماي كۆزلىگەن مەنزىلگە ساق ـ سالامەت بارالايمىز. قېنى، دەپ باققىنا، بۇ ئارالدىن يولغا چىقساق، ئالا ئىتنىڭ يەنە كىرىكى بارمۇ، يوقمۇ؟

ــ يوق، ــ دېدى قىرىسق ئىشەنچلىك ھالدا، ــ ئەمدى ئۆزىمىز يول تاپالايمىز.

www.uyghurkitap.com

ـــ ئويلاپراق گەپ قىلساڭچۇ، ـــ دېدى ئورگان ئۇنى جىمىلەپ، ـــ ئەقىللىك بالا بولغاندىكىن ئوبدانراق ئويلاپ باق.

قىرىسق يىراق جايدىكى بۇ كىچىك ئارالدا ئالا ئىتنىڭ يەنە نېمىگە لازىمى بارلىقىنى ئويلاپ يېتەلمىدى:

ـــ بۇ يەردە ئالا ئىتنى نېمە قىلىمىز؟

ـــ نېمە قىلىمىز دەمسەن؟ ئويلاپ باققىنا، ئۇ بولمىسا ئۆيگە قانداق قايتىسەن؟ ئېسىڭدە بولسۇنكى، قايسى تەرەپتىن كەلدۇق، ئالا ئىت قىياسى بۇ ئارالنىڭ قايسى تەرىپىدە، ھەرگىز ئۇنتۇپ قالما. بولمىسا، ئۆيگە قايتقاندا قايسى تەرەپكە مېڭىشنى بىلەلمەيسەن.

قىرىسق ئۈن ـ تىنسىز ماقۇل بولدى. بىراق، بوۋاينىڭ سۆزى ئۇنىڭغا ئېغىر كەلدى. شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، سەل ئاچچىقلىنىپ سورىدى:

ـــ قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسىچۇ؟ قاراڭغۇدا ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولمايدىغان تۇرسا، ئۇ چاغدا قانداق قىلىمىز؟ ئۇ چاغدا ئالا ئىت قىياسىنىڭ نەدىلىكىنى، قايسى تەرەپتە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلىمىز، ھە؟

ـــ نېمىشقا بىلگىلى بولمايدىكەن، ـــ دېدى ئورگان تەمكىنلىك بىلەن، ـــ ئاسماندىكى يۇلتۇزلارغا قاراپ تەرەپنى پەرق ئەتكىلى بولىدۇ. يۇلتۇزلار ئادەم ئالدىمايدۇ. مەڭگۈ نىشاننى توغرا كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بىراق، سەن قايسى يۇلتۇزنىڭ قايسى تەرەپتە ئىكەنلىكىنى بىلىشىڭ كېرەك. بۇلارنى ھازىردىن باشلاپ بىلىۋال، ياۋا ئوردەك لۇۋرنىڭ يۇلتۇزىنىڭ قايسى ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟

ـــ بىلىدىغاندەك قىلىمەن، ـــ قىرىسق ئىشەنچ قىلالماي دادىسىغا قارىدى. ئەمرايىن ئوغلىنىڭ ئوڭايسىز ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغىنىنى كۆرۈپ دېدى:

ـــ ئاز ـ تولا بىلىدۇ، ئىلگىرى مەن ئۇنىڭغا كۆرسىتىپ بەرگەن. شۇنداقتىمۇ چالا يەرلىرى بار. ئوبدانراق كۆرۈۋالسۇن ...

ئۇلار كىچىك ئەمچەك ئارىلىغا ئاستا ـ ئاستا يېقىنلاشتى. قىرغاقتىكى قىيا تاشلار ئوچۇق كۆرۈنگەندىن كېيىن، تىيۇلېن ئۇچراپ قالارمىكىن دەپ قىرغاقتىن كۆز ئۈزمەي ئارالنى ئايلىنىشقا باشلىدى. قىرىسق تۇنجى بولۇپ تىيۇلېنلارنى كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن پۈتۈن دىققىتى بىلەن تىكىلىپ قارايتتى. چوڭلار ئۇنىڭغا، تىيۇلېنلارنى كۆرۈپ قالساڭ، ھەرگىز ۋارقىراپ سالما، دەپ ئەسكەرتىپ قويدى. ئورگان تىيۇلېنلار ئاپتاپسىنغاندا سۈغا يېقىن تاشلارغا چىقىپ ياتىدۇ؛ ئۇلارنىڭ ئارام ئالىدىغان جايىنى ئوبدان كۆرۈۋالغاندىن كېيىن ئاستا قىرغاققا چىقىپ، تۈيدۈرماي قېشىغا بېرىش كېرەك، ھەرگىز ئۈركۈتۈۋېتىشكە بولمايدۇ، دېدى. تەلىيىگە قىرىسق ھېچنېمىنى كۆرەلمىدى، قىرغاقتا تاش دۆۋىلىرىدىن باشقا ئىنىس ـ جىن يوق ئىدى. تاشلار يامغۇر ۋە بوران زەربىدىن ئاجايىپ ـ غارايىپ شەكىللەرگە كىرىپ، پارچە ـ پارچە بولۇپ كەتكەنىدى.

دولقۇنلار ئارالدىكى قىيا تاشلارغا شىددەت بىلەن ئۇرۇلۇپ كۈچلۈك نەرە تارتماقتا ئىدى. بۇزغۇنلار ئارالنى كۈمۈش چەمبىرەككە ئوخشاش ئوراپ تۇراتتى. دولقۇنلار ھەر مىنۇت، ھەر سېكونت سانجاق ـ سانجاق قىيا تاشلارنى بوسۇپ ئۆتۈپ ئارالنى يۇتۇۋەتمەكچى بولاتتى. قىرىسق راستلا ھېچنېمىنى كۆرەلمىدى. ئارالدا ساپلا تاش، بىرەر جانلىقمۇ كۆرۈنمەيتتى.

ئەمما، مېلگۇن تۇنجى بولۇپ تىيۇلېنلارنى كۆردى. قىرىسق پۈتۈن دىققىتى بىلەن تىيۇلېنلار مۆكۈۋالغان جايىنى ئىزدەۋاتقاندا، قېيىق تىيۇلېنلارنى ئۈركۈتۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ئاستا بۇ يەردىن ئايرىلدى.

ئورگان بوۋاي قىرىسقنىڭ ھېچنېمىنى كۆرەلمىگىنىنى بىلەتتى، شۇڭا:

ـــ قانداق، كۆرەلىدىڭمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ كۆرەلمىدىم، ـــ دېدى قىرىسق يالغان ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالماي.

www.uyghurkitap.com

— قېيىقنى قىرغاققا يەنە يېقىن ئاپىرىڭلار، — دېدى ئور-
گان، — تاشلارنىڭ ئارىسىدىن تىيۇلېننى قانداق پەرق ئېتىشنى
ئۆگىنىۋال، بولمىسا ئوۋچى بولالمايسەن.

قېيىقچىلار ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە قېيىقنى ئەسلىدىكى جايغا
ئاپاردى. بىراق، بۇنداق قىلىش خەتەرلىك ئىدى. تىيۇلېنلاردىن
بىرەرى خەۋەر بېرىپ قويسىلا، ھەممىسى دېڭىزغا سەكرەپ قېـ-
چىپ كېتەتتى. دېگەنبىلەن تىيۇلېنلار ئۇلارنى تۇيمىدى. ئۇلار
خادا تاشلارنىڭ كەينىدىكى سۇغا يېقىن تاشلار ئارىسىدا ياتاتتى.

— ئاۋۇ چىشقا ئوخشاپ كېتىدىغان ئۇچلۇق تاشنى كۆردۈڭ-
مۇ؟ — دېدى مېلگۇن قىرىسققا، — يەنە ئۇنىڭ قېشىدىكى تومـ-
پىيىپ چىققان ئاۋۇ گۆش رەڭ جايغا قارا، ھە ئەمدى ئىككىسىـ-
نىڭ ئارىسىغا ئوبدان قاراپ باققىن.

قىرىسق ئۇ يەرگە تىكىلىپ قاراشقا باشلىدى. ئەمرايىن بىلەن
مېلگۇن پالاق ئۇرۇپ قېيىقنى بىر جايدا جىم تۇرغۇزۇپ تۇردى.
قىرىسق ئاخىر تىيۇلېنلارنىڭ كۈچلۈك، تىمەن گەۋدىسىنى ۋە
ئۇزۇن قۇيرۇقىنى كۆردى. سەل كۈل رەڭ، پارقىراق، چېكىم -
چېكىم بۇ گەۋدىلەر جىمجىت ياتاتتى. يىراقتىن قارىسا، ئۇلار
قورام تاشلارنىڭ ئۆزىلا ئىدى.

تىيۇلېنلارنى كۆرۈپ قىرىسق بىردىنلا ھاياجانلىنىپ كەتتى.
ھەقىقىي ئوۋ مانا بۇ يەردە، ھەقىقىي ئوۋ مانا ئەمدى باشلىنىدۇ.

قىرغاققا چىقىدىغان چاغدا ئۇ خۇشاللىقتىن قىن - قىنىغا
پاتماي قالدى، ئۆزىنى ناھايىتى كۈچلۈك سېزىشكە باشلىدى.
كۈچلۈك سەزگىنى — ئۇ بۇ چاغدا ئۆزىنىڭ كۈچى ۋە رولى بار-
لىقىنى ھېس قىلغانىدى؛ خۇشاللىقى — چوڭلارنىڭ قانداق ئىش
ئېلىپ بارىدىغىنىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ تۇرۇۋاتاتتى. قىر-
غاققا بارغاندىن كېيىن دولقۇن چالغىتىپ ئەكەتمەسلىك ئۈچۈن
ئەمرايىن بىلەن ئورگان بوۋاي قېيىقنى پالاق بىلەن تىرەپ تۇر-
دى. مېلگۇن تاشقا سەكرەپ چىقىپ ئۆزىگە تاشلانغان ئارغامچىنى
تۇتتى، ئاندىن ئارغامچىنى مۇرىسىگە سېلىپ، قېيىقنى قىرغاققا

تارتتى. ئەمرايسن مىلتىق بىلەن قىرغاققا سەكرىدى. قىرىسقىمۇ ئورگان بوۋاينىڭ يارىدىمىدە قىرغاققا سەكرىدى، بىراق پۇتى ھۆل بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۇچۇن دادىسى ئۇنى بوشقىنا جىمىلەپ قويدى.

ئورگان ئۆزى يالغۇز قېيىقتا قېلىپ، قېيىقنى قىرغاققا توختاتتى. ئەمرايسن، مېلگۇن، قىرىسق ئۇچى دەرھال تىيۇلېنلار ئارام ئېلىۋاتقان تەرەپكە ماڭدى. ئۇلار بەللىرىنى ئەگكىنىچە قىرغاق بويلاپ چاققانلىق بىلەن بىر جايدىن يەنە بىر جايغا سەكرەپ يوشۇرۇناتتى. قىرىسق ئۇلاردىن قالماي تەڭ ماڭدى، بىراق يۇرىكى كۆكرىكىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك قاتتىق سوقاتتى، ئىچ ـ ئىچىگە يامراۋاتقان خۇشلۇق ۋە ھاياجاندىن ئۆزىنى يوقىتىپ قويايلا دەپ قالغانىدى.

شۇ تاپتا «پەرىزات بېلىق»نىڭ ئەۋلادلىرى ئۇنىڭ چوڭلارغا ئەگىشىپ قانداق چاققانلىق بىلەن ئوۋ ئوۋلىغىنىنى كۆرەلىگەن بولسا، نەقەدەر ياخشى بولغان بولاتتى ـ ھە! شۇ تاپتا ئاپىسى كېلەچەكتە ئائىلىسىنى باقىدىغان بۇ ئۇلۇغ ئوۋچىنى كۆرگەن بولسا، قانچىلىك سۆيۈنۈپ كېتەر. شۇ تاپتا ئىلگىرى ئۇ بىرگە ئوينايدىغان مۇزلۇق ئۇنى كۆرەلىگەن بولسا، قانچىلىك ھەيران قالار! بۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار مەڭگۈ بىرگە ئوينىيالمايدۇ. ھازىر دىن تارتىپ ئۇ ئوۋچى، ھازىر سۆيۈملۈك ئالا ئىت قىياسىي يىراقتا قالدى. قىرىسق شاش دولقۇنلار ئۇرۇلۇپ تۇرغان قىرغاقتا، قاقاس تاشلىقتا تىيۇلېنلارنىڭ قېشىغا كېتىپ باردۇ. ناۋادا مۇزلۇق بۇلارنىڭ ھەمىسىنى كۆرۈپ تۇرالىغان بولسا، قانداق ياخشى بولاتتى! مىلتىق مېلگۇن بىلەن ئەمرايىننىڭ قولىدا، بىراق بۇنىڭ ئەنسىرىگۈدەك يېرى يوق. چۇنكى، ئاتىدىغان چاغدا دادىسى مىلتىقنى ئۇنىڭغا بېرىشكە ئۇنىغان.

ئۇلار تۇيدۇرماي يېقىن بارغاندىن كېيىن ئۆمىلەشكە باشلىدى. قىرىسقىمۇ ئۆمىلىدى. ئۇچلۇق تاشلار ۋە ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل مۇزلۇقلاردا ئۆمىلەش تولىمۇ جاپالىق ھەم ئەپسىز ئىدى. لېكىن

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كىن، قىرىسق بۇنىڭدىن باشقا ئامال يوقلۇقىنى بىلەتتى.

ئۇلار ھاسىراشقىنىچە ئۆمىلەيتتى، دۇمبىلىرى چۆپ - چۆپ تەر، گاھ مۆكسە، گاھ باشلىرىنى كۆتۈرۈپ ئەتراپقا قارىشاتتى. ئۇلار ئوبدان جايلىشىۋالغاندىن كېيىن، ئۇن چىقارماي قارىغا ئېلىشقا تەييارلاندى.

بۇ مىنۇتلار، باش باھاردىكى بۇ كۈنلەر، پايانسىز دېڭىزدىكى سوغۇق، دۆۋە - دۆۋە تاشلار بىلەن تولغان بۇ كىچىك ئارال، ئارالدىكى قانداقتۇر بىر ئەسەبىي كۈچ چېچىۋەتكەن بېغىر رەڭ تاشلار ھەم ئۆزىنىڭ شۇ تاپتا تېخى مۇزلىرى ئېرىمىگەن تاپتا- قىر، سوغۇق يەردە ياتقىنى قىرىسقىنىڭ ئېسىدىن مەڭگۈ چىقماي- دۇ. دادىسى ۋە مېلگۈن تاغىسى بىلەن بىرگە بولغان، نىشانىنى قارىغا ئېلىپ تۇرغان، ئارالنىڭ ئالدى قىرغىقىدىكى دولقۇنلار ئۇرۇلۇپ تۇرغان، قالايمىقان، ئوڭغۇل - دوڭغۇل، مۇخ بېسىپ كەتكەن قورام تاشلار ئارىسىدا بىر توپ شىمالىي قۇتۇپ تىيۇ- لېنلىرى ھېچنېمىدىن بىخەۋەر خاتىرجەم ياتقان، ئاسمانىنى بولسا زېرىكىشلىك، سۇس تۇمان باسقان بۇ كۆرۈنۈشلەر مەڭگۈ ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمەيدۇ. ئۇنىڭغا زېرىكىشلىك، تىمتاس ئاسمان بالدۇرراق ئوق چىقىرىشنى كۈتۈپ تۇرغاندەك بىلىنىپ كەتتى.

«تەگكۈزمىسەم زادى بولمايدۇ» دەپ ئويلىدى ئۇ دادىسى بەر- گەن مىلتىقنى مۇرىسىگە تىرەپ تۇرۇپ.

ئۇ ئېچ - ئىچىدىن پەخىرلىنىپ كەتتى. چۈنكى، شۇ تاپتا ئۇ ئۆزىنى داڭلىق، باتۇر ئوۋچى دەپ ئويلىماقتا ئىدى. دەل شۇ چاغدا، ئويمان جايدا ئاپتاپسىنىپ ياتقان تىيۇلېنلارغا قاراپ ھەيران قالدى: ئۇلار سېمىز ھەم كالانپاي، ئوق تەگكۈزمەك تو- لىمۇ ئاسان ئىدى. بىراق، ئۇ سەل ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالدى. ئۆزىنىڭ بىر ئوۋچى ئىكەنلىكى، كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭ ئوۋ ئوۋلاپ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرغانلىقى، تىيۇلېنىنىڭ گۆشى بىلەن مېيى بولمىسا، ئۇلارنىڭ ئاچ قالىدىغانلىقى، تۇرمۇشىنىڭ غۇربەتچە- لىكتە ئۆتىدىغانلىقى ئېسىگە كەلدى. كاللىسىدىن تۇنجى ئوقنى

مەن ئېتىشىم، كارامىتىمنى بىر كۆرسىتىپ قويۇشۇم كېرەك، دېگەن ئوي كەچتى. ئۇ ئىشەنچكە تولغان ھالدا دادىسىنىڭ كۆز-سەتمىسى بويىچە يوغان بىر چىپار تېيۇلېنىنىڭ سول پۇتىنىڭ سەل ئۈستى تەرىپىنى ـــ يۇرىكىنى قارىغا ئالدى. تېيۇلېنىلار ئۇلارنى كۆرمىگەنىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە شامال دېگىز تەرەپتىن ئۇرۇلۇپ تۇرغاچقا، ئۇلارنىڭ ھىدىنىمۇ ئالالمايتتى. بىراق، ئۇلار بىرەر خەتەرنى سېزىپ قالغاندەك بىردىنلا سەگەكلىشىشكە باش-لىدى. ئالدى تەرەپنى بىر كۆلەڭگە توسۇپ تۇرغاچقا، سەل يانغا سۇرۇلۇشكە توغرا كەلدى، بۇنداق قىلغاندا قىرىسق نىشانىنى تې-خىمۇ ئېنىق قارىغا ئالالايتتى. يانغا سۇرۇلگەندە ناھايىتى ئېھتە-يات قىلمىسا بولمايتتى. بىراق، قىرىسقىنىڭ جەينىكى بىر تاشقا قاتتىق تېگىپ كەتتى. ئارقىدىنلا تاش تۆۋەنگە دومىلاپ تاشتىن ـ تاشقا سوقۇلۇشقا باشلىدى. بىر چىپار تېيۇلېن ئۇزۇك ھەم بو-غۇق ئاۋازدا سىگنال بەرگەنىدى، قالغان تېيۇلېنىلار ئۇركۇپ قىر ـ قىرلاشقىنىچە دەرھال دېگىزغا قاراپ ئۆمىلەشكە باشلىدى. دەل مۇشۇ ھالقىلىق پەيتتە مېلگۇن بىر پاي ئوق بىلەن ئالدىدا كې-تىپ بارغان بىر تېيۇلېننى يېقىتىپ، تېيۇلېنلارنىڭ قېچىش يولىنى ئۇزۇپ تاشلىدى. بىراق، قىرىسق نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدى.

ـــ ئاتا! ـــ دېدى ئەمرايىن بۇيرۇق بېرىپ.

«گۇم» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ قىرىسقىنىڭ مۇرىسى قاتتىق سىلكىنىپ، قۇلىقى پۇتۇپ قالغاندەك بولدى. ئۇ ھېچنېمىگە تەگكۈزەلمىدى ھەم ئۇنىڭ كاساپىتىدىن ئوۋ بۇزۇلدى. ئۇ بۇنىڭ-دىن تولىمۇ ئوڭايسىزلاندى. بىراق، دادىسى مىلتىققا ئوق سېلىپ بېرىپ:

ـــ تېز بەتلە! ـــ دېدى.

ئىلگىرى ناھايىتى ئاسان بىلىنىدىغان ئىشلار (قارىغا ئې-تىشنى ئۆگەنگەندە ئۇ مىلتىق بەتلەش، ئېتىشنى نەچچە مىڭ قېتىم قىلغانىدى)نى ئۇ ھازىر نېمىشقىدۇر قىلالماس بولۇپ

قالدى. مىلتىقنىڭ پاترونىنى ھەرقانچە قىلىپمۇ تارتالمىدى. مىلگۇن دېڭىزغا قېچىپ كېتىۋاتقان تېيۇلىنلارغا قارىتىپ يەنە ئىككى پاي ئوق ئاتتى. بىر تېيۇلىنغا ئوق تېگىپ، قىرغاقتا پىرقىراشقا باشلىدى. ئوۋچىلار ئۇ يەرگە قاراپ يۈگۈردى. ئاڭغۇچە تېيۇلىنلار دېڭىزغا چۈشۈپ بولدى. يارىدار تېيۇلىن ھەدەپ سۇغا چۈشمەكچى بولۇپ تىركىشەتتى. ئۇلار يېتىپ بارغاندا ئۇمۇ سۇغا چۈشۈپ بولدى. بۇلۇق ـ بۇلۇق قانلار سۇنى بويىشقا باشلىدى. ئۇ دىقماق پۈتلىرىنى ئۇرۇپ سۇزۇك، تېگى كۆرۈنمەس دېڭىزغا ئاستا چۆكۈپ كېتىپ باراتتى.

ئوۋچىلار ئۇنىڭ ئۇركۈشتىن يوغان ئېچىلىغان كۆزلىرى ۋە ئاچ سۆسۇن رەڭ گەۋدىسىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇردى. مىلگۇن قارىغا ئېلىشتىن توختىدى، چۈنكى ئەمدى مىڭ قوغلىغان بىلەنمۇ بىكار ئىدى.

ـــ بولدى، ئۇنى قويۇپ بېرىڭلار، بەربىر ئۆلىدۇ، ـــ دېدى ئەمرايىن.

قىرىسق ئېغىر ـ ئېغىر تىنىپ، بېشىنى ساڭگىلىتىپ تۇراتتى. شۇ تاپتا ئۇ ئۆزىدىن تولىمۇ نومۇس قىلماقتا ئىدى. ئۇنىڭ كۈتكەنلىرى بەك چوڭ ئەمەسمىدى. مانا ئەمدى ئۇنىڭ نەرىنى ئوۋچى دېگىلى بولسۇن!

قىرىسقنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپلا كەتتى. شۇ تاپتا ئۇ يىغلىۋېتىشتىن ئۆزىنى ئارانلا تۇتۇپ تۇراتتى.

ـــ ھېچقىسى يوق، پۇرسەت دېگەن يەنە بار، ـــ دېدى مىلگۇن ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ، بۇ چاغدا ئۇلار ئۆلگەن بىر تېيۇلىننىڭ قارنىنى يېرىۋاتاتتى، ـــ ئەمدى ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئارىلىغا بارايلى، ئۇ يەردە تېيۇلىن دېگەن ساماندەك.

«مەن بەك ئالدىراقسان ئىكەنمەن» قىرىسق شۇنداق دېمەكچى بولغانىدى، ئاڭغىچە دادىسى سۆز باشلىدى:

ـــ بولدى، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما. بىر پاي ئوق ئېتىپلا ئوۋچى بولۇپ كەتكەن كىم بار دەيسەن. بېشىڭ ئامانلا بولسۇن.

كەن، ھېچقانداق تىيۇلېن قولۇڭدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدىغان بو-لىدۇ.

قىرىسق يەنە جىممىدە بولۇپ قالدى. ئۇ چوڭلارنىڭ ئۆزىنى جېمىلىمىگىنىگە خۇش ئىدى. «ئوۋ ئوۋلىغاندا ئالدىراقسانلىق قىلىشقا بولمايدۇ، ــ دەپ ئويلىدى ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە نەسىھەت قىلىپ، ــ دادامنىڭ ئۆگەتكىنىدەك پۇتۇن دىققەتنى نىشانغا مەركەزلەشتۈرۈپ، ئاتقان ئوقنى زايە كەتكۈزمەسلىك كېرەك. شۇندىلا ئوۋ ئوۋلىغىلى بولىدۇ.»

بۇ تىيۇلېن ناھايىتى چوڭ، ئىچ ـ قارنى تىرىك چاغدىكىدەك ئىسسىق ئىدى. مېلگۈن قولىنى سۇرتۈۋېتىپ، تىيۇلېنىنىڭ ئىچ ـ قارنىنى ئادالاشقا باشلىدى.

ــ قارىغىنا ئېتىنىڭ بەلەنلىكىگە، تۆت ئىلىك ماي چىققۇ-دەك ! ــ دېدى ئۇ. قىرىسق بايىقى كۆڭۈلسىزلىكلەرنى ئۇنتۇپ، زوق ـ شوقى بىلەن مېلگۈنغا يارەملەشتى. ئەمرايىن ئورگانىنىڭ قېشىغا باردى ۋە قېيىقنى سۆرەپ بېرى ئەكەلدى، ئاندىن تېزلا قايتىپ كېلىپ ئۇلارنى ئالدىراتقىلى تۇردى:

ــ ۋاقىت بىر يەرگە بېرىپ قالدى، تېز بولۇڭلار! ــ ئۇ ھاۋاغا قاراپ قويغاندىن كېيىن ئۆزىچە غۇدۇرىدى، ــ ئەجەب تويدۇم بۇ ھاۋادىن...

ئۇلار تىيۇلېنىنىڭ يۇرىكى بىلەن جىگىرىنى قالدۇرۇپ، ئىچ ـ قارنىنى تېزلا ئادالاپ بولدى، ئاندىن قېيىقىغا سۆرەپ ماڭدى. قىرىسق مۇرىسىدە ئىككى مىلتىق، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ماڭ-دى.

ئۇلار تىيۇلېنىنى قىرغاقىغا سۆرەپ ئاپاردى. ئورگان ئۇلارنى كۇتۇپ تۇرغاندى. ئۇ تىيۇلېنىنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇش بولۇپ كەتتى.

ــ دېگەنبىلەن خۇدانىڭ كۆزى بار ئىكەن، ئامىتىمىز كەپتۇ! ھە دېگەندىلا مۇنچىلىك ئولجا ئالساق بولدى ئەمەسمۇ! ــ بۇۋاي سۆزلىگەچ ئوۋ پىچىقىنى چىقاردى. ئوۋدىن كېيىنكى ئاساسلىق

ئادەت ـــ تىيۇلېننىڭ جىگىرىنى ئىسسىقىدا خام يېيىش ئىدى. ئۇ ئۇزۇنغا تىلىپ قويۇلغان تىيۇلېننىڭ قېشىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ، ئۇنىڭ جىگىرىنى پارچىلىدى. ئوڭچىلار يۇمشاق جىگەرگە ئازراق تۇز سېپىپ، مەززە قىلىپ يېيىشكە باشلىدى. جىگەر تولىمۇ تەملىك، يۇمشاق، ئىسسىق ئىدى، ئېغىزغا چۈشكەن ھامان قايماقتەك ئېرىپلا كېتەتتى. قىرىسقىنىڭ ئارزۇسى ئاخىر ئەمەلگە ئاشتى ـــ ئۇ ھەقىقىي ئوڭچىغا ئوخشاش ئوڭ ئوڭلاپ خام جىگەر يېيىش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولدى.

ـــ يە، كۆپرەك يە! ـــ دېدى بوۋاي بالىغا، ـــ كېچە بەك سوغۇق، مۇزلاپ كېتىسەن. تىيۇلېننىڭ جىگىرىگە تويۇڭالساڭ، سوغۇق ئۆتمەيدۇ، كېسەلمۇ بولمايسەن.

دېمىسىمۇ بۇ جىگەر ھەقىقەتەن تەملىك ئىدى. ئۇلار ئىشتىھا بىلەن راسا يېيىشتى، بىراق ئاز ئۆتمەيلا ئۇسساپ كېتىشتى. سۇ بار سوغا قېيىقتا ئىدى.

ـــ ئۇچىينى كەينىگە ئېلىپ قويايلى، ـــ دېدى ئەمرايىن ھەممەيلەن تويغاندىن كېيىن ۋە ھاۋاغا ئەنسىزلىك بىلەن يەنە قاراپ قويدى.

ـــ بوپتۇ، كېيىن يەيلى، ـــ دېدى ئورگان قوشۇلۇپ، ـــ كەچتە ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئارىلىدا قونغاندا چاي قاينىتىمىز. ھازىرچە مۇشۇنچىلىك بولۇپ تۇرسۇن، قېنى، قېيىققا چىقايلى.

ئۇلار مېڭىش ئالدىدا يەر ئىلاھىغا نەزىر قىلىشنى ئۇنتۇمىدى، تىيۇلېننىڭ يۇرىكىنى ئۇششاق پارچىلاپ ئەتراپقا چاچتى ھەم يەر ئىلاھى كېلىپ يېگەيسەن، كېلەر قېتىم كەلگەندە بىزنى تېخىمۇ كۆپ ئولجىغا ئېرىشتۇرگەيسەن، دەپ دۇرۇت ئوقۇشتى، ئاندىن يەنە يولغا چىقتى.

كىچىك ئەمچەك ئارىلى ئارقىدا قېلىپ قالدى. قاراڭغۇلۇققا چۆمۈۋاتقان دېڭىزدا ئۇ قارانچۇقسىز قالغان بىچارە يېتىمدەك كۆرۈنەتتى. قېيىق ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئارىلىغا قاراپ كېتىپ بارماقتا، كەچكى گۇگۇم چۈشۈپ قالغان. ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن

قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكۈچە ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئارىلىغا يېتىۋېلىش، ئۇ يەردىكى دالدا جايغا قېيىقنى قويۇپ قويۇپ، ئۇخلاپ ئارام ئېلىش ئۈچۈن ھەدەپ پالاق ئۇرماقتا. كىچىك ئەمچەك ئاردىلى خۇددى دېڭىزغا چۆكۈپ كەتكەندەك تېزلا كۆزدىن غايىب بولدى. لېكىن، ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئارىلى كۆرۈنمىدىغاندەك ئەمەس. ئەتراپ پايانسىز دېڭىز.

ئۇلار تېيۋېلىن ئوۋلىغان چاغدىلا دېڭىز ئۆزگىرىشكە باشلىغانىدى. مانا ئەمدى دولقۇنلار بارغانچە كۈچەيگىلى ھەم زورايغىلى تۇردى. دېڭىز ئېقىنى يەنىلا بۇرۇنقىدەك، لېكىن شامالنىڭ يۆنىلىشى ئۆزگەرگەن. قېيىق بارغانچە قاتتىق داۋالغۇماقتا، بولۇپمۇ ئوۋچىلارنى ئەڭ ساراسىمگە سېلىۋاتقىنى يەنىلا ھاۋا ئىدى. بۇ ھاۋاغا نېمە بولغاندۇر؟ باھار پەسلى تۇرسا، ھاۋادا غەلىتە نەرسە-نىكە پەيدا بولۇپ قالغىنى نېمىسى؟ بىر خىل چاك - توزان يىراقتىكى ئوت كەتكەن قاراڭغۇ ئورماندىن كېلىۋاتقان ئىستەك يوپۇرۇلۇپ كەلمەكتە، كۆكۈچ پەردىگە ئوخشاش ئاسمانغا يېيىلماقتا ئىدى. گەرچە بۇ تۇمان ئاسمانىلا قاپلاپ ئۇلارنىڭ يولىغا توسقۇنلۇق قىلمىغان بولسىمۇ، لېكىن غەم بېسىشقا باشلىدى.

«نەدىن كەلگەن تۇماندۇر بۇ؟» دېدى ئورگان ئەتراپىغا نارازلىق بىلەن قاراپ قويۇپ ئۆز - ئۆزىگە.

ئۇلار ئالدىراش پالاق ئۇراتتى، ھەربىر پالاق ئۇرغاندا ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئارىلىغا كەلدۇقمىكىن دەپ ئالدىغا قارايتتى. ئۇ ئۇچ ئەمچەك ئارىلى ئىچىدىكى ئەڭ قولايلىق، ئەڭ ئىشەنچلىك جاي ئىدى.

بۇ چاغدا، ھاۋا سۈزۈلۈپ، يەنە كۈن كۆرۈندى. بەلكىم بۇ ئۇنىڭ ئەڭ يىراقتىن كۆرۈنۈشى بولسا كېرەك. ئۇ شۇنچىلىك يىراقتا ئىدىكى، كىشىنىڭ زادىلا ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. ئاجىز، قىزغۇچ نۇرلىرى پەقەت كۆز چاقمايتتى. ئۇ ئۆچەيلا دەپ قالغان ھالدا، يىراقتىكى قىزغۇچ تۇمان باسقان جايدا ئارانلا پىلدىرلاپ تۇراتتى. ھاۋا بىر پەس ئېچىلىپ كېتىۋىدى، دۇنيا يەنە

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

نه يورۇقلۇق ۋە خاتىرجەملىك بىلەن تولدى. ئۇلارنىڭ تەشۋىش - ئەندىشىلىرىمۇ شۇ هامان غايىب بولدى. ئەمدى ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئارىلىغا بېرىپ ئارام ئېلىشتا گەپ يوق ئىدى.

— يەنە ئازراق چىدىساق، ئوتتۇرانچى ئەمچەك ئارىلىغا يېتىپ بارىمىز، — دېدى ئورگان يېنىدا ئولتۇرغان قىرىسقىنىڭ دولىسىغا يېنىك ئۇرۇپ قويۇپ.

قىرىسق بۇرۇنلا ئۇسساپ كەتكەنىدى، بىراق چىداپ ئولتۇراتتى. ئۇ بالىلارچە ساددىلىق بىلەن دادىسىنىڭ سۆزىگە ئەمەل قىلماقتا ئىدى. دېڭىزغا چىقىشنىڭ هارپا كۈنى دادىسى ئۇنىڭغا، دېڭىز سەپىرىدە سۇنى ئاياپ ئىچىش كېرەك، ئۆيدىكىدەك خالىغانچە ئىچىشكە بولمايدۇ. ئۇچ ئەمچەك ئارىلىدا تاتلىق سۇ يوق، قېيىقتىمۇ جىق سۇ ئېلىپ ماڭغىلى بولمايدۇ، شۇڭا پەقەت هەممەيلەن ئۇسساپ كەتكەندىلا، ئاندىن سۇ ئىچىشكە بولىدۇ، دەپ گەپنىدى.

هاۋا بىردىنلا سۇزۇلۇپ، يىراقتىن كۈن كۆرۈنگەندە قىرىسق ئورگان بوۋىسىنىڭ خاتىرجەم بولۇپ قالغانلىقىنى كۆردى.

— بوۋا، بەك ئۇسساپ كەتتىم ! — دېدى ئۇ تارتىنماي كۈلۈپ تۇرۇپ ۋە دادىسىغا لەپپىدە قاراپ قويدى.

— هە راست، — دېدى ئۇنىڭ كۆڭلىنى چۈشەنگەن ئورگان بوۋاي كۈلۈمسىرەپ، — تىيۇلىپنىڭ جىگىرى ئادەمنى ئۇسسىتىۋېتىدۇ ئەمەسمۇ؟ ئىچىسەڭ، هەممىمىز تەڭ ئىچەيلى، قانداق؟

ئەمرايىن بىلەن مىلگۈن ئورنىدىن قىمىرلىماي تۇرۇپلا باش لىڭشىتتى. بۇنىڭدىن قىرىسق قەۋەتلا خۇش بولۇپ كەتتى. دېمەك، يالغۇز ئۇلا ئەمەس، هەممەيلەن ئۇسساپ كېتىپتۇ - دە.

— ئەمىسە بوپتۇ، ئىچىسەك ئىچەيلى، مەنمۇ ئىچكەچ تاماكا چېكىۋالاي، — بوۋاي رولنى قىسىپ قويۇپ، قېيىقنىڭ تېگىدىن سوغىنى چىقاردى ۋە قەلەي يالىتىلغان مىس چۆمۈچكە سۇ قۇيۇشقا باشلىدى. بۇ سۇزۇك هەم مۇزدەك سۇنى ئۇلار ئالا ئىت قەيسىدىكى بۇلاقتىن ئېلىۋالغانىدى. ئۇ بۇلاقنىڭ سۈيى بەك

سۇزۇك ھەم تاتلىق، كىشىلەر بەك ئامراق ئىدى. يازدا ئۇنىڭ سۆيىدىن ئوت ـ چۆپ ۋە لاينىڭ پۇرىقى كەتمەيتتى.

قىرىسق چۆمۈچنى ئېلىپ تۇتۇپ تۇردى، ئۇسسۇزلۇقتىن چاك ـ چاك بولۇپ كەتكەنىدى. چۆمۈچ ئەمدىلا يېرىم بولۇشى بىلەن ئورگان سوغىنىڭ ئاغزىنى ئېتىۋالدى.

ـــ ھە، ئىچە، ـــ دېدى ئۇ قىرىسققا، ـــ سەن ئىچىپ بولغاندىن كېيىن باشقىلار ئىچسۇن، تۆكۈۋەتمىگىن جۇمۇ.

قىرىسق دەسلەپتە غورتۇلدىتىپ يۇتتى، سۇ تۇڭەي دېگەندە ئاندىن ئاستا ئىچتى. شۇنداىلا ئۇ سۇنىڭ سوغا ئىچىدە تۇرۇۋېرىپ سەل بۇزۇلۇپ قالغىنىنى بىلدى.

ـــ قاندىكىمۇ؟ ـــ سورىدى ئورگان بوۋاي.

ـــ قاندىم.

ـــ قانمىغاندەك تۇرىسەن. يەنە ئازراق بېرەي، تىيۇلىنىڭ جىگىرىنى يېسە يۇرەككە ئوت كېتىدىغان گەپ. قۇرۇقلۇقتا بولغان بولساقمۇ، بىرەر چېلەكتىن سۇ ئىچىۋەتكەن بولاتتۇق! ـــ ئورگان بوۋاي قىرىسققا يەنە ئازراق سۇ قۇيۇپ بەردى.

قىرىسق ئىچىپ قانغاندىن كېيىنلا، ئاندىن چوڭلارنىڭ، ئۇھ، يۇرىكىمنىڭ ئۇسسۇزلۇقى قاندى، دېگەن سۆزىنىڭ تېگىگە يەتتى.

قالغانلارمۇ سەل كەم بىر چۆمۈچتىن سۇ ئىچتى. سۇنى قىرىسق ئۇلارغا سۇنۇپ بەردى. ئۇ ئۆزى قانغاندىن كېيىن دادىسى بىلەن مېلگۈن تاغىسىنمۇ قانغۇچە ئىچسىكەن دەيتتى. بىراق، ئورگان بوۋاي ئۇلارغا نېمىشقا يېرىم چۆمۈچتىن كۆپرەك سۇ بەرگىنىنى قىرىسققا چۈشەندۈرۈپ قويۇشۇم كېرەك، دەپ ئويلاپ دېدى:

ـــ سەن تېخى كىچىك، ئۇلار دېگەن چوڭ. پالاق ئۇرۇپ ھېرىپ كەتتى. پالاق ئۇرغاندا بەك ئۇسسايدىغان گەپ.

ئۇ ئىككىسى سۇنى بىرلا كۆتۈرۈپ ئىچىۋەتتى.

ئۇلارغا يەنە سۇ قۇيۇپ بېرىشكە توغرا كەلدى. شۇڭا، بوۋاي

ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ قويماقچى بولۇپ دېدى:

ــ بولدى، ئۆكىلار، بۇ تۇگىمەيدىغان ئۆستەڭنىڭ سۇيى ئەمەس!

ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن كۈلۈپ قويدى. ئۇلار بۇنىغۇ بىلمىز، بىراق بەك ئۇسساپ كەتتۇق، دېمەكچىدەك قىلاتتى.

ئۆزىنىڭكىنى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن ئورگان بوۋايمۇ كۈلۈپ تۇرۇپ بېشىنى لىڭشىتتى:

ــ شۇ تاپتا يېنىمىزدا ئۆستەڭ بولۇپ قالغان بولسا، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە. تىيۇلېنىنىڭ جىگىرى بەك كۈچلۈك نەرسە جۇمۇ!

ئاندىن ئۇ غاڭزىسىغا تاماكا تۇتاشتۇرۇپ ھۇزۇرلىنىپ چېكىشكە باشلىدى. بىراق، ئۇ بۇنداق ھۇزۇرنىڭ ئەمدى قايتا نېسىپ بولمايدىغانلىقىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەنىدى... قىرىق تۇنجى بولۇپ بالا ـ قازانى بايقاپ قالدى...

سۇ ئىچىپ بولغاندىن كېيىن ھەممەيلەننىڭ تېنى يايراپ كەتتى. قېيىق خېلى ئۇزۇنغىچە ئاجايىپ بىر تىنچلىق بىلەن تولدى.

بىر تىيۇلېنىنى ئوۋلاپ بولدى. ئەمدى ئالدىدىكى ئارالغا بېرىپلا ئارام ئالىدۇ. ئەتە ئەتىگەنده راسا ئوۋ ئوۋلايدۇ. ئولجا ئالغاندىن كېيىن دەرھال ئۆيگە قايتىدۇ. ھەممە ئىش ناھايىتى ئوڭۇشلۇق بولىدۇ.

قېيىق يەنىلا شۇ بىر خىل رېتىم بىلەن كېتىپ بارىدۇ. ئۇرغان بوۋاي ئولتۇرۇپ رول باشقۇرغاچ تاماكا چەكمەكتە. بەلكىم، ئۇ يەنە «پەرىزات بېلىق»نى ئويلاۋاتسا كېرەك. ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن پۇتۇن دىققىتى بىلەن يېنىك ھەم چىرايلىق پالاق ئۇرماقتا. قىرىسقىنىڭ بۇ ئىككى ئوۋچىغا ئىختىيارسىز مېھرى چۈشۈپ قالدى. قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىده ئۇ بالىلارچه كۆزى بەلەن ئۇ ئىككىسىنى ئايرىم ـ ئايرىم كۆزىتىپ چىقتى. كۆزەتكەنسېرى ئۇلارغا ھۆرمىتى ئېشىشقا، ئۇلار بىلەن سەپەرداش

بولغىنىغا پەخىرلىنىشكە باشلىدى.

قىرىسق ئۇلارنىڭ باشقىچە بولۇپ قېلىشىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى. ئورگان بوۋىسى ھەر ۋاقىت، ھەر زامان يەنىلا شۇ ئورگان: بۇغدىيىكى چوڭ، بويىنى ئۇزۇن، قولىنىڭ ئۈگىلىرى دەرەخ يىلتىزىدەك قوپال، ھېچنېمە قېچىپ قۇتۇلالمايدىغان ئۆتكۈر كۆزلىرى ياشاڭغىراپ تۇرغان. ئۇنىڭ باشقا بىر ئادەم بولۇپ قېلىشى مۇمكىنمۇ؟ كىشىلەرنىڭ ھۆرمىتىگە سازاۋەر مۇنداق بىر مويسىپىت كىشى ئۆزگىرىپ كەتسە قانداق بولغىنى؟ راستلا شۇنداق بولۇشى مۇمكىنمۇ؟

ئاپىسى قىرىسقنى دادىسىغا بەك ئوخشايدۇ، چوڭ بولسا قۇيۇپ قويغاندەك ئەمرايىنىڭ ئۆزىلا بولىدۇ، دەيتتى، ئۇنىڭ قوڭۇر كۆزلىرىنى دۇب ئۇرۇقىغا ئوخشىتاتتى، چىشلىرىنى ناھايىتى چىڭ، ئالدى ئىككى چىشى دادىسىنىڭكىدەك تېشىغا تېپىپ تۇرىدۇ، چوڭ بولغاندا ئۇنىڭ ساقال ـ بۇرۇتى دادىسىنىڭكىدەك قاپقارا، يىرىك ھەم قويۇق بولىدۇ، دەيتتى. چۈنكى، كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ دادىسىنى ساقاللىق ئەمرايىن دەيىشەتتى. بىر قېتىم، قىرىسق ئۆستەڭدە قىپيالىڭاچ چۆمۈلۈپ ئۇيناۋاتقاندا ئاپىسى سىڭلىسىنى يېنىغا تارتىپ، قارا، قارا، دادىسىغا نېمىدېگەن ئوخشايدۇ ـ ھە، دېگەنىدى. ئاندىن ئۇلار نېمىشقىدۇر قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىشكەن، قۇلاقنى قۇلاققا يېقىپ پىچىرلاشقان، ئاپىسى قىرىسق چوڭ بولسا ئۇنىڭ ئالغان خوتۇنىمۇ ماڭا ئوخشاش بەختلىك بولىدۇ، دېگەنىدى. قىزىق ئىش، ئۇلارنىڭ دەۋاتقىنى كىمدۇر؟ ئۇ دادىسىغا ئوخشىسا، نېمىشقا ئۇنىڭ ئالغان خوتۇنى بەختكە ئېرىشىدىغاندۇر؟

ئەنە، دادىسى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا پالاق ئۇرۇپ ئولتۇرۇپتۇ. ساقال ـ بۇرۇتلىرى قاپقارا، چىشلىرى ئاپپاق، گەۋدىلىك، مۇرىلىرى كەڭ، مىجەزى ئېغىر، ئۇمىدۋار. قىرىسقنىڭ ئېسىدە قېلىشچە، دادىسى ئەزەلدىن ئۇنىڭغا ۋارقىراپ باققان ئەمەس ياكى باشقىلارغا ئوخشاش ئۇنى ئەركىلىتىپ باققانمۇ ئەمەس.

قىرىسقىنىڭ كەينىدە دادىسىدىن ئىككى ياش كىچىك بىر نەۋ-رە ئىنىسى مېلگۇن پالاق تۇتۇپ ئولتۇراتتى، ئۇ زادىلا دادىسىغا ئوخشىمايتتى، دېڭىز پىلىنىڭكىگە ئوخشاش بىرنەچچە تاللا بۇ-رۇتى بار ئىدى. ئۇزىمۇ دېڭىز پىلىغا بەك ئوخشايتتى، تولا سۆز-لەيتتى، بىرەرى خاتا ئىش قىلسىپ قويسا، قاتتىق دەتالاش قىلىپ كېتەتتى، ھېچكىمگە بوزەك بولمايتتى، بىر قېتىم تېخى چەت-ياقىلىق بىر سودىگەر بىلەن ئۇرۇشۇپ كەتكەنىدى. ئاقىۋەت پۇتۇن قەبىلىدىكىلەر ئارىغا چۈشۈپ ئۇ سودىگەردىن كەچۈرۈم سورىغا-نىدى. بىراق، ئۇ بوي بەرمەي ھەدەپ ئۇنىڭغا ئېتىلىپ، خەپ، ئەدىپىڭنى بەرمەيدىغان بولسام، دەپ ۋارقىرىغانىدى. ئۇ كۈنى ئۇ بىرنەچچە رومكا ئىچىۋالغانىدى، دائىم بىرنەچچە رومكا ئىچىۋې-لىپ يۈرەتتى. ئەمرايىن بىلەن بىرنەچچەيلەن ئۇنى باغلىماقچى بولغاندا بىرەر بۇقىنى باغلىغاندەك كۈچى كەتكەنىدى. ئۇ پاكار، يارمىغان كۆتەكتەك دىقماق بولغىنى بىلەن ئېيىقتەك كۈچلۈك ئىدى. قىرىسق ئۇنى مېلگۇن تاغا دەيتتى. ئۇ ئەمرايىن بىلەن ناھايىتى يېقىن، دائىم ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئوۋغا چىقاتتى، ئۇلار ئەزەلدىن بىر - بىرىنى يەرگە قارىتىپ باقمىغان، ھەر ئىككى-لىسى ناھايىتى ئىشەنچلىك ئوۋچىلاردىن ئىدى. مېلگۇننىڭ ئوغ-لى تېخى كىچىك، ئەمدىلا تە - تەلەپ ماڭغۇدەك بولغان، ئىككى قىزى سەل چوڭراق ئىدى. قىرىسق ئۇلارنى ھېچكىمگە بوزەك قىلدۇرمايتتى، كىمكى ئۇلارنىڭ بىر تال مويىغا تېگىپ قويىدە-كەن، كۆرگۈلۈكىنى كۆرسىتىۋېتەتتى. قىرىسقىنىڭ ئاپىسى مېل-گۇننىڭ ئىككى قىزىنى بەك ياخشى كۆرەتتى. ئۇ ئىككىسى دائىم پىسۈلق بىلەن ئويىنىغىلى كېلىپ تۇراتتى.

بارلىق قىزلارنىڭ ئىچىدە مۇزلۇق ئەڭ چىرايلىق ئىدى. ئەپ-سۇسكى ئۆيىدىكىلىرى ئۇ چوڭ بولغاندا، ئۇنى قوشنا كەنتكە ياتلىق قىلماقچىدى. ھىم، ۋاقتى كەلسۇنچۇ، ئۇنى ئېلىپ قېچىپ كېلىپ ھېچكىمگە بەرمەيدۇ ...

دېڭىز قىرغىقىدىكى چاغدا بۇ ئىشلار قىرىسقىنىڭ خىيالىغا

ناھايىتى ئاز كېلەتتى. بىراق، ھازىر يۇرتىدىن ئايرىلىپ يىراق بۇ جايلاردا يۈرگەنده ئادەتتىكى ئىشلارمۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ناھايىتى ئەھمىيەتلىك تۇيۇلۇشقا باشلىدى.

بىردىنلا ئۇنىڭ ئۆيگە قايتقۇسى كېلىپ قالدى. ئۇ يەردە، ئالا ئىت قىياسىنىڭ كەينىدىكى دەريا ۋە توقايلىقلارنىڭ بويىدا نىۋ-خىلارنىڭ ــ «پەرىزات بېلىق»نىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ قەدىمىي يۇرتى بار. شۇ تاپتا قانىتى بولغان بولسا، ئاپىسىنىڭ قېشىغا ئۇچۇپلا بېرىۋالسا ئىدى ـ ھە. بىراق، ھازىر ئۇ جاي، سۆيۈملۈك ئالا ئىت قىياسى تولىمۇ يىراقتا قالدى. ئالا ئىت مەيلى قاچانلا بولسۇن بىر پەللىگە يېتىش ئۈچۈن پايانسىز دېڭىز قىرغىقىنى بويلاپ توختىماي يۈگۈرۈپ تۇرىدۇ. قىرىسق ئويلىغانلىرىم راست بولۇپ قالسىكەن دەپ ئىختىيارسىز بېشىنى بۇرىدى. بىراق، ئەتراپىغا قاراپ كۆتۈلمىگەن بىر نەرسىنى كۆرۈپ قالدى.

قارامتۇل كۆل رەڭ قويۇق تۇمان خۇددى غايەت زور سېپىل تامغا ئوخشاش، ئۇپۇقنىڭ يېرىمىنى دېگۈدەك توسۇۋالغان، دېڭىز بويلاپ ئۇلار تەرەپكە شىددەت بىلەن يوپۇرۇلۇپ كەلمەكتە ئىدى. ئەنە، تۇمان دېڭىزدا زور قاينىاملارنى ياساپ ئەسەبىي شىرەڭ ئېتىلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ مەقسىتى قېيىق، قېيىقتىكىلەر، كۆرۈنۈپ تۇرغان ۋە كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان جىمى مەۋجۇداتنى يۇتۇۋېتىش، تۇمان دەل ئۇلار ئارال دەپ خاتا ئويلاپ قالغان ھېلىقى جايدىن كېلىۋاتاتتى. ئۇ دەل قىرىسق تۇنجى بولۇپ بايقىغان ھېلىقى تۇتۇق، جىمجىت نەرسە ئىدى. شۇ تاپتا ئۇ جاھاننى بىر ئېلىپ ئۇلارغا ئۇن ـ تىنسىز بېسىپ كەلمەكتە ئىدى.

ــ ئاۋۇنىڭغا قاراڭلار! ئاۋۇنىڭغا قاراڭلار! ــ قىرىسق ئەنسىزلىك بىلەن ۋارقىراپ كەتتى.

چوڭلار قاتتىق چۆچۈپ كېتىشتى. قېيىقمۇ تەڭپۇڭلۇقىنى يوقىتىپ ئىرغاڭلاپ كەتتى. دەل شۇ پەيتته قويۇق تۇمان ئارد-سىدىن زور دولقۇنلار شىددەتلىك گۈركىرەپ ئېتىلىپ چىقىپ كەلدى. تاغدەك ـ تاغدەك دولقۇنلار ئۇلارغا سۇر ـ ھەيۋە بىلەن

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

باستۇرۇپ كەلمەكتە ئىدى.

ــ بېشىنى بۇراڭلار! ــ جان ـ جەھلى بىلەن ۋارقىرىدى ئورگان، ــ قېيىقنى ئارقىغا بۇراڭلار!

قېيىقچىلار ئەمدىلا قېيىقنى دولقۇنغا توغرىلاپ تۇرۇشىغا، تۇنجى بولۇپ يېتىپ كەلگەن زور دولقۇن قېيىقنى ئۆرۈۋەتكىلى قىل قالدى. دولقۇنلار ئەسەبىيلەرچە ئوقچۇيتتى. سۇ شىددەتلىك داۋالغۇيتتى، تۇمان قۇيۇنتازدەك تولغىنىپ يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتاتتى. شۇندىلا ئۇلار تۇمانىنىڭ نەقەدەر كۇچلۇك ۋە رەھىمسىز ئىكەنلىكىنى بىلدى.

ــ شامال يۆنىلىشىنى ئۇنتۇپ قالماڭلار! شامال يۆنىلىشىنى ئۇنتۇپ قالماڭلار! ــ ئورگان بوۋاي ۋارقىراپ تۇرۇشىغا ھەممە نەرسە قاراڭغۇلۇق ئىچىدە قالدى. تۇمان كۆچكەن قارەك باستۇرۇپ كېلىپ، ئۇلار بىردىنلا قاراڭغۇ ئۆڭكۇرگە سولىنىپ قالغاندەك بولدى، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە، ئۆزلىرىنى باشقا بىر دۇنيادا كۆردى. ھەممە نەرسە كۆزدىن يىتتى. ئاسمان، دېڭىز، قېيىقنىڭ ھەممىسى تۇمان ئىچىدە قالدى، ھەتتا بىر ـ بىرىنىڭ چىرايلىرىنمۇ ئېنىق كۆرەلمىدى، خاتىرجەملىكى بۇزۇلۇپ ۋەھىمە باستى. دېڭىز گۇركىرىمەكتە، قېيىق دولقۇنلارنىڭ زەربىدىن گاھ كۆتۇرۇلۇپ، گاھ پەسەيمەكتە ئىدى. چاچراپ چىققان سۇدىن كىيىملىرى ھۆل بولۇپ ئېغىرلىشىپ كەتتى. ھەممىدىن يامىنى، تۇماندا ھېچنېمىنى كۆرگىلى، نېمە ئىش بولۇۋاتقانلىقىنى، قانداق تەدبىر قوللىنىشنى كېرەكلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى. ئەمدى ئۇلارغا قېيىقنى ئۆرۈلۇپ كېتىشتىن ساقلاپ تۇرۇشتىن باشقا ئامال قالمىغانىدى. قېيىقنى قايسى تەرەپكە ھەيدەشتىن ئېغىز ئېچىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس. دولقۇنلار ئۇلارنى نەلەرگە ئاپىرىپ قويىدۇ، تۇمان قاچان تارقىلىدۇ، بۇنى بىر خۇدا ئۆزى بىلىدۇ.

قىرىسق ئىلگىرى، ئوۋچىلار دېڭىزدا بورانغا ئۇچراپ قالسا، ئىز ـ دېرەكسىز يوقىلىپ كېتىدىكەن، دەپ ئاڭلىغانىدى.

شۇنداق بولۇپ قالسا، ئانا ـ بالىلار خېلى كۈنلەرگىچە ئالا ئىت قىياسىدىكى تاشلارغا گۈلخان يېقىپ، يوقىلىپ كەتكۈچىلەر تۇ-يۇقسىزلا كېلىپ قالارمىكىن دېگەن ئۈمىدته دېڭىزغا تەلمۈرۈپ قارايتتى، ھەسرەت چېكىشەتتى. لېكىن، ئۇ چاغلاردا دېڭىزدا ئۆ-لۈپ كېتىشنىڭ قانچىلىك قورقۇنچلۇق، قانچىلىك ئېچىنىشلىق ئىش ئىكەنلىكى قىرىسقىنىڭ خىيالىغىمۇ كىرىپ چىقمىغانىدى. كىشىلەرگە زىيان يەتكۈزمەيدىغان بۇنداق تۇمانىنىڭ، قىش پە-سىلده دائىم كېلىپ ـ كېتىپ تۇرىدىغان بۇ «مېھمان»نىڭ تۇ-رۇپلا ياۋۇز دۈشمەنگە ئايلىنىپ كېتىدىغانلىقىنى ئويلاپ يېتىش تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئىلگىرى قىرىسق ئۇنى تولىمۇ ياخشى كۆرەتتى. ھەر قېتىم يەر ـ جاھانىنى سۇت رەڭ تۇمان باسقاندا جىمى مەۋجۇدات ئۇنىڭغا بۇلۇتلار ئارىسىدا پەرۋاز قە-لىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى، بۇنىڭدىن تولىمۇ ھەيران قالاتتى، تۇرۇپ ئىچىده بىر ۋەھىمە كېزەتتى، تۇرۇپ ئاڭلىغان ساماۋى چۆچەك-لىرىدىكى مۆجىزىلەرنىڭ يۇز بېرىشىگە ئىنتىزار بولاتتى. ئۇ چاغلاردا قىرىسق ئۆزى ياخشى كۆرگەن تۇمانىنىڭ ئەمدى مۇنچە-لىك ياۋۇز رەقىبكە ئايلىنىپ كېتىدىغانلىقىنى ئەدىن بىلسۇن! قاراڭغۇ تۇمان كۆكتە تولغانماقتا، يامرىماقتا، پەسكە شۇڭغۇپ غەزەپلىك دېڭىزدا يىلاندەك سويلىماقتا، باشلىرىنى كۆتۈرۈپ ۋىشىلدىماقتا ...

قىرىسق قورقۇنىدىن ئولتۇرغان جايىنى چىڭ قامالىلاپ ئورگان بوۋاينىڭ پۇتىغا يۆلىنىۋالدى.

ـــ مېنى تۇتۇۋال! چىڭ تۇت! ـــ ئورگان بوۋاي قىرىسقىنىڭ قۇلىقىغا ۋارقىرىدى، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچنېمە دېمىدى ھەم ھېچنېمىمۇ قىلىپ بېرەلمەيتتى.

ئۇلار ھېچقايسىسى قىرىسقنى بۇ پېشكەللىكتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالالمايتتى. ھەممىسى ئەسەبىي تەبىئەت دۇنياسى ئالدىدا چارە-سىز ئىدى. قىرىسق ھەرقانچە ۋارقىرىغان، يىغلىغان، دادىسىنى چاقىرغان بىلەنمۇ ئەمرايىن ئورنىدىن قوزغىلالمايتتى. چۈنكى،

مېلگۇن ئىككىسى پالاق بىلەن باشقۇرۇپ تۇرۇۋاتقاچقىلا، قېيىق ئۆرۈلۈپ كەتمەي تۇراتتى.

دولقۇنلار تۇرۇلۇپ كېلىپ، قېيىقنى ھەدەپ قارىغۇ تۇمان ئىچىگە سۆرەيتتى. ئورگان رولنى چىڭ تۇتۇپ، ئامالنىڭ بارىچە قېيىقنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى ساقلىماقچى بولاتتى. بىراق، بۇران بارغانچە كۈچەيگىلى تۇردى.

بەلكىم، يېرىم كېچە بولغان بولۇشى مۇمكىن. تۇماندا كېچە بىلەن كۈندۈزنى پەرق ئەتمەك تەس. ئۇلار يەر ـ جاھاننىڭ بارغانچە قارىغۇلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىغا قاراپلا شۇنداق پەرەز قىلىشتى. ئۇلارنىڭ قارىغۇلۇقتا ئېلىشىۋاتقىنىغا خېلى ئۇزاق ۋاقىت بولۇپ قالدى. بۇ غەلىبىدىن ئۈمىد بولمىغان، ئايىغى يوق، كىشىنى قاتتىق ھالىدىن كەتكۈزۈۋېتىدىغان، كۈچ سېلىشتۇرمىسىدا زور پەرق بولغان كۈرەش ئىدى. بىراق، بۇ نۇخسىلار بەل قويۇۋەتكىنى، ھاياتتىن تامامەن ئۈمىد ئۈزگىنى يوق. كىم بىلىدۇ، بوران تۈيۇقسىز كەلگەندەك تۈيۇقسىزلا توختاپ قالامدۇ، تۇمان ھەش ـ پەش دېگۈچە تارقىلىپ كېتەمدۇ تېخى. ئۇ چاغدا ئۇلارنىڭ باشقا ئىشلارنى ئويلاشقا چولىسى تېگمىدۇ. بىر چاغدا ئۇلارنىڭ كۈتكىنىدەك بوران سەل پەسەيگەندەك قىلدى، دولقۇنلارمۇ سەل ئىزىغا چۈشۈپ، قېيىق بىرئاز تىنچلاندى. لېكىن، تۇمان يەنىلا ناھايىتى قويۇق ئىدى.

دېڭىزنىڭ شاۋقۇن ـ سۈرەنلىرى ئارىسىدا تۇنجى بولۇپ ئورگان بوۋاينىڭ توۋلىغىنى ئاڭلاندى:

ـــ سۆزلەۋاتقان مەن ! قىرىسق مەن بىللە، سۆزۈمنى ئاڭلىدىڭلارمۇ؟

ـــ ئاڭلىدۇق ! بىز ئۆز ئورنىمىزدا! ـــ ئەمرايىنىڭ بوغۇق ئاۋازى ئاڭلاندى.

ـــ بوراننىڭ يۆنىلىشى ئېسىڭلاردىمۇ؟ ـــ توۋلىدى ئورگان بوۋاي.

ـــ بۇنىڭ ئەمدى نېمىگە كېرىكى؟ ـــ قوپال ھالدا جاۋاب

بەردى مىلگۇن.

ئورگان ئۇنچىقمىدى، ئەمەلىيەتتىمۇ بوران يۆنىلىشىنىڭ ئەمدى ھېچنېمىگە كېرىكى قالمىغانىدى. شۇ تاپتا قېيىق قايسى تەرەپكە كېتىپ بارىدۇ؟ ئۇلار نەدە؟ بارىدىغان ئارال يېقىنمۇ، يىراقمۇ؟ ھېچكىم بىلمەيتتى. بەلكىم، ئۇلار ناھايىتى يىراققا كېتىپ قېلىشى، ئۇچ ئەمچەك ئارىلىنى مەڭگۈ تاپالماسلىقى مۇمكىن. شۇڭا، ئورگان ئۇنچىقمىدى، قاراڭغۇلۇق ۋە سۇنىڭ داۋالغۇشىدىن يۈرىكى ھەسرەتكە تولدى. ئۇ ئۇن - تىنسىز ئولتۇرۇپ ئېغىر خىيالغا پاتتى. خۇدانىڭ ئىرادىسى بىلەن ھېلىمۇ ياخشى، قېيىق بىرەر خادا تاشقا سوقۇلۇپ پارە - پارە بولۇپ كەتمىدى. ئەمما، بىرەر ئارالمۇ يوق، يۇلتۇزمۇ يوق، قاراڭغۇلۇق ۋە تۇمان ئىچىدە ھېچنېمىنى پەرق ئەتكىلى بولمايتتى. ئورگاننىڭ ئەمدى ھېچ ئامالى، ئېيتقۇدەك سۆزىمۇ قالمىغانىدى. بىر-ئاز ئۆتكەندىن كېيىن ئاخىر ئورگاننىڭ توۋلىغىنى يەنە ئاڭلاندى:

— قېيىقنى ياندۇرغان چېغىمىزدا شەرقىي جەنۇب شامىلى چىقىۋاتاتتى!

ھېچكىم جاۋاب قايتۇرمىدى. جاۋاب قايتۇرغۇدەك چولىسىمۇ يوق ئىدى. ئورگان يەنە جىمىپ كەتتى. قىرىق غالىلداپ تىترىگىنىچە ئورگاننىڭ پۇتىغا يۆلىنىپ ئولتۇراتتى.

— قىرىق ئىككىمىز قېيىقتىكى سۇنى تارتايلى، — دېدى ئورگان، — سىلەر قېيىقنى تەڭشەپ تۇرۇڭلار!

ئۇ تۇماندا تىمىسقىلاپ يۈرۈپ قىرىسقىنىڭ ئامان ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن قىرىسققا دېدى:

— قىرىسق، قورقما. ئىككىمىز قېيىقتىكى سۇنى تارتىۋېتەيلى، بولمىسا چاتاق بولىدۇ. بىزدە چوڭ چۆمۈچتىن بىرلا بار، مانا تاپتىم. سەن سېپى بار كىچىك چۆمۈچنى ئال، ئەڭ ياخشىسى... تاپتىڭمۇ؟ چۆمۈچنى ئال دەۋاتىمەن...

— مانا ئالدىم، بوۋا. تۇمان ئۇزۇنغىچە تارقىمامدۇ؟ قورقۇۋا-

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

تىمەن.

ـــ مەنمۇ قورقۇۋاتىمەن، ـــ دېدى ئورگان بوۋاي، ـــ بىراق بىز دېگەن ئەر، بىزنىڭ تەقدىرىمىز مۇشۇنداق يارالغان.

ـــ سۇغا چۆكۈپ كېتەرمىزمۇ، بوۋا؟

ـــ ياق، ناۋادا چۆكۈپ كېتىپ قالساق، بۇ تەقدىرنىڭ ئىشى. كەل، بىر قولۇڭ بىلەن مېنىڭ قولۇمنى تۇتۇپ، يەنە بىر قولۇڭ بىلەن سۇنى تارت.

ھېلىمۇ ياخشى، بۇ ئىش ئورگاننىڭ ئېسىگە ۋاقتىدا يەتكەندى. ئۇلار بىردەمدىلا قېيىققا يېغىلىپ قالغان سۇنى تارتىپ بولدى. ئۇلار قولى بىلەن سىيپاشتۇرۇپ يۇرۇپ سۇ تارتىۋاتقاندا، ئورگان قىرىسققا سوغىغا ئوبدانراق قاراپ قويۇشنى تاپىلىدى.

ـــ قىرىسق، ـــ دېدى ئۇ قىرىسقىنىڭ قولىدىن تارتىپ تۇرۇپ، ـــ بۇ بىزنىڭ سوغىمىز. تۇتتۇڭمۇ؟ ئېسىڭدە بولسۇنكى، ھەرقانچە ئىش بولغان تەقدىردىمۇ بۇنى ساقلاپ قال! ئۇنى قۇچاقلىۋال، چىڭ تۇت! ئۇنىڭسىز ياشىيالمايمىز. گېپىمىزنى چۈشەندىڭمۇ؟ ھازىر ھېچكىمدىن ئۈمىد كۈتكىلى بولمايدۇ ... ئاڭلىدىڭمۇ؟

بوۋاي بۇ ئىشنى ئۇنىڭ سەمىگە سېلىپ قويدى. كۆپ ئۆتمەي بۇنىڭ پايدىسى تېگىدۇ.

ئارىدىن بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن بوران كىشىلەرنىڭ قارىغۇلۇق ۋە تۇمان ئىچىدە ھېچنېمىنى كۆرەلمەي ئامالسىز قالغىنىنى غەنىيمەت بىلگەندەك تېخىمۇ شىددەت بىلەن چىققىلى تۇردى. بۇ قېتىم، دولقۇنلار بايىقى بىردەملىك ئارامچىلىقىنى تولدۇرۇۋالماقچى بولغاندەك تېخىمۇ ھەيۋە بىلەن تۇرۇلۇپ كېلىشكە باشلىدى. قېيىق ئۇياقتىن - بۇياققا تاشلانماقتا. دولقۇنلار ئۇنىڭغا رەھىمسىزلىك بىلەن ئۇرۇلماقتا. سۇ كىرىپ كېتىپ قېيىق چۆكمەكتە. ئورگان چۆمۈچ بىلەن ھەرقانچە ئالدىراش سۇ تارتسىمۇ قېيىقتىكى سۇنى ئۇلگۈرتۈپ تارتىپ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. بۇ چاغدا پالاق تۇتقانلار جان -

جەھلى بىلەن ۋارقىرىغىلى تۇردى:

ـــ قەيسىقتىكى نەرسىلەرنى تاشلاڭلار! قەيسىق چۆكۈپ كېتىدىغان بولدى! تېز تاشلاڭلار!

قىرىسىق قورقۇنىدىن ھۆركىرەپ يىغلاپ كەتتى. بىراق، ھېچكىمنىڭ ئۇنىڭ يىغلىغىنىنى ئاڭلىمىدى، ئۇنىڭغا قارىغۇدەك كىمنىڭ چولىسى بولسۇن. ئۇ قەيسىقنىڭ قۇيرۇقىدىكى بۇلۇڭدا سوغۇنى چىڭ قۇچاقلاپ ياتاتتى، سوغۇقتىن قۇرتتەك تۇگۈلۈپ، غالىلداپ تىترەپ توختىماي يىغلايتتى، بىراق سوغۇنى بىر مۇنۇتمۇ ئېسىدىن چىقارمايتتى، ئۆزلىرىنىڭ چۆكۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇراتتى، لېكىن چۆكۈپ كەتكەن تەقدىردىمۇ، ئورگان بوۋىسىنىڭ دېگىنى بويىچە سوغۇنى ساقلاپ قېلىشى كېرەك.

يېرىم چۆكۈپ بولغان قەيسىقنى تېزدىن قۇتقۇزۇۋالمىسا بولمايتتى. مېلگۇن بار كۈچىنى ئىشقا سېلىپ، پالاق بىلەن قەيسىقنى ئۆرۈلۈپ كېتىشتىن ساقلاپ تۇردى. ئورگان بىلەن ئەمرايىن قولىغا چىققانلىكى نەرسىنى دېگىزغا تاشلاشقا باشلىدى. باشقا ئامال يوق ئىدى. ئۇلار ئىككى مىلتىق، چاڭگاق، نەچچە ئورام ئارغامچا ۋە باشقا نەرسىلەرنى، ھەتتا ئورگاننىڭ قەلەي چۆگۈنىنىمۇ دېگىزغا تاشلىۋەتتى. ھەممىدىن قىيىنغا توختىغىنى تېيۇلېن بولدى. ئېغىر ھەم بېلىقتەك سىيرىلىپ قولدا توختىمايدىغان تېيۇلېننى قوزغاتماق بىر گەپ ئىدى. ئۇلارنىڭ ئىنىس – جىن يوق ئارالغا كېلىشى ئۇۋ ئۇۋلاش ئۈچۈن ئەمەسمىدى، مانا ئەمدى ئۇۋنى تاشلىۋېتىشكە توغرا كەلدى. ئۇلار قاراڭغۇلۇقتا تىمىسقىلاپ، ۋارقىراپ ـ جارقىراپ، قارغىشىپ يۇرۇپ تېيۇلېنىنى مىڭ تەستە قەيسىقنىڭ لېۋىگە ئەكەلدى ۋە ئاخىر دېگىزغا ئىتتىرىۋەتتى. ئۇلار شۇ قەدەر پاراكەندە، دېگىز بىلەن ياۋايىلار چە ئېلىشىۋاتقان تۇرۇقلۇقمۇ، تېيۇلېن چۈشۈپ كېتىشى بىلەنلا قەيسىقنىڭ لەڭگىدە ئۆرلەپ چىقىنىنى بىلىۋالدى. ئېھتىمال قەيسىق مۇشۇ سەۋەبتىن قۇتۇلۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن ...

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئورگان تۇنجى بولۇپ ئۇيغۇدىن ئويغاندى. بىراق، ئۆزىنىڭ نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى، ئەتراپىدىكى كۆز باغلاپ تۇرغان غۇۋا، جىمجىت نەرسىنىڭ نېمىلىكىنى دەرھال ئىلغا قىلالمىدى. بۇ تۇمان ئىدى.

بۇ سۇرلۇك، زور تۇمان ئۇن - تىنسىز ھالدا پۈتۈن دېڭىزنى قاپلاپ، جىمى نەرسىلەرنى ئۆلۈك ھالغا چۈشۈرۈپ قويغانىدى ...

كۆز ئالدى بىرئاز يورۇغاندىن كېيىن، ئورگان قېيىق ۋە ئادەملەرنى ئاران ئىلغا قىلدى. ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن پالاقا يۆلەنگىنىچە ئۆز ئورۇنلىرىدا ياتاتتى. ئۇلار كېچىچە بوران بىلەن ئېلىشىپ ماغدۇرىدىن كەتكەن، ئوق يەپ ئۆلگەندەك ئۆزلىرىنى تاشلاپ يېتىشاتتى. پەقەت بىر خىلدا خورەك تارتىشلىرىلا ئۇلارنىڭ تېخى تىرىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ تۇراتتى. قىرىسق سوغىغا يۆلىنىپ قۇرتتەك تۇگۇلگىنىچە ئورگاننىڭ پۈتىدا ياتاتىتى، سوغۇق ۋە نەملىكتىن دىرىلداپ تىترەيتتى. ئورگاننىڭ ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىدى، بىراق ئەمدى نېمە ئامالى بولسۇن.

كېچىدىكى بوراندا ئېسىنى يوقتىپ قويغان ئورگان قېيىق قۇيرۇقىدا چاچلىرى ئۇچتەك ئاقىرىپ كەتكەن بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇراتتى، ئۇگە - ئۇگىلىرى سىرقىراپ ئاغرىيتتى، ئۇزۇن - ئۇزۇن، دەرەخ قوۋزىقىدەك قوپال ھەم يوغان قوللىرى قامچىنىڭ ئۆرۈمىسىدەك ساڭگىلاپ تۇراتتى. ئۇ ئۆمرىدە نۇرغۇن جاپا - مۇشەققەتلەرنى تارتقىنى بىلەن، مۇنداق پېشكەللىككە زادىلا ئۇچراپ باقمىغان. شۇ تاپتا ئۇ ئۆزلىرىنىڭ نەدىلىكىنى، بوراننىڭ ئۆزلىرىنى نەلەرگە ئېكىلىپ قويغانلىقىنى، قۇرۇقلۇقتا يېقىنمۇ ياكى يىراقمۇ، دېڭىزدىمۇ ياكى ئوكيانغا بېرىپ قالدىمۇ، ھېچقايسىسىنى بىلمەيتتى، ھەتتا ۋاقتىنىڭ قايسى چاغ بولغانلىقىنىمۇ پەرەز قىلالمايتتى. قويۇق، گىرىمسەن تۇماندا كۈندۈز بىلەن كېچىنى پەرق ئەتكىلى بولمايتتى. بىراق، بوران ئادەتتە سۇبھى ئالدىدا توختايتتى. بارلىق ئېھتىمالىلقلارغا ئاساسلانغاندا، ھازىرنى كۈندۈز، يەنى چۈشتىن كېيىن دەپ پەرەز

قىلىشقا بولاتتى.

هايات قېلىشنىڭ ئۆزى بىر مۆجىزە. بۇنىڭ ئۈچۈن قانچىلىك خۇشال بولسا بولاتتى. بىراق، ئورگاننىڭ قەلبىنى غەشلىك چۈلغۇالدى. ئەمدى كېرەكلىك نەرسىلەرنىڭ ھېچقايسىسى، ھەتتا سودىگەردىن يۈز ياقىلىق بۇلغۇن تېرىسىگە تېگىشۇالغان مىلتىقلارمۇ يوق. قېيىقتا قېلىپ قالغىنى ئىككى جۈپ پالاق بىلەن بىر سوغا سۇ. شۇ تاپتا ئۇلارنى يەنە نېمە قىسمەتلەر كۈتۈپ تۇرۇۋاتىدىغاندۇر؟

ئەلۋەتتە، ئويغانغاندىن كېيىن ھەممەيلەن ئەمدى قانداق قىلىمىز؟ دېگەننى ئويلايدۇ. بىراق، بىرىنچىدىن، قايسى تەرەپكە مېڭىش كېرەكلىكىنى كىم دەپ بېرەلەيدۇ؟ ئىككىنچىدىن، كېچە بولغاندا ھاۋا ئوچۇق بولسىغۇ، يۇلتۇزلارغا قاراپ تەرەپلەرنى پەرق ئېتەر، بىراق بۇنىڭغا قانچىلىك ۋاقىت، قانچىلىك كۈچ كېتىدۇ؟ شۇ چاغقىچە ئۇلار بەرداشلىق بېرەلەمدۇ؟ بۇنىڭغا بىرنېمە دېمەك تەس.

بۇ زادى قانداق تۇماندۇر؟ شۇ قەدەر قويۇق، خۇددى دېڭىزدىن مەڭگۇ كەتمەيدىغاندەك قىمىر قىلماي تۇرىدۇ. ھەي، ھەممە يەر شۇنداقمىدۇ؟ پۈتۈن دۇنيا تۇمان ئىچىدە قالغانمىدۇر؟...

ئورگاننىڭ تاماكا چەككۈسى، سۇ ئىچكۈسى كەلدى. بىراق، تاماكىسىنىڭ ھەممىسى ھۆل بولۇپ كەتكەن، غاڭزىسىمۇ يوق تۇراتتى، ئۇنداقتا سۇچۇ؟ ئوزۇقلۇقچۇ؟ ئورگان بۇلارنى ئويلاشنى خالىمىدى. ھازىرچە چىداشلىق بەرگىلى بولىدۇ، بۇلارنى ئويلاشنىڭ ھاجىتى يوق...

دېڭىز تىپتىنچ، ئەتراپنى گۆرىستان جىمجىتلىقى باسقان، قېيىق مەيىن دولقۇنلاردا ئاستا تەۋرىنىپ تۇرىدۇ. ئەمدى ئۇنىڭ بارغۇدەك جايى، ماڭغۇدەك يولىمۇ يوق. پالاقلار سۇدا لەيلەپ تۇرىدۇ. ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن ھېرىپ ھېچ ماغدۇرى قالمىغان، پالاق ئۇرغۇدەك كۈچىمۇ يوق، ئۆلۈكتەك ئۇخلىماقتا.

دېڭىزدا ئازراقمۇ شامال يوق، قاراڭغۇلۇقتا ھەممە نەرسە

قېتىم قالغانده‌ك ئېغىر سۈكۈتكە پاتقان، دېڭىز تىمتاس، تۇمان تىپتىنچ. قېيىق سۈغا «قۇلۇپلىنىپ» قالغان. بارغۇده‌ك جايى... ماڭغۇده‌ك يولىمۇ يوق...

بوۋاي غەم ـ ئەندىشىلەر ئىچىده قېيىق قۇيرۇقىدا تۇگۈلۈپ ئولتۇرۇپ، بىلمەيلا ئۇخلاپ قالدى. قىرىسق ئۇنى ئويغاتتى.

ـــ بوۋا! بوۋا! ـــ دېدى قىرىسق ئۇنى ئىرغىتىپ، ـــ ئۇسساپ كەتتۇق.

بوۋاي ئويغاندى. ئۇچ قېرىندىشى ئۇنى چوڭ بىلىپ كۈتۈپ تۇرۇشاتتى. دېمەك، ئەڭ قورقۇنچلۇق ئىش مانا ئەمدى يۈز بېرىدۇ: ئۇ سۇ تەقسىم قىلىشى كېرەك...

تۇمان يەنىلا بۇرۇنقىده‌ك قويۇق، تىپتىنچ، جىمى مەۋجۇدات تىمتاسلىق ئىچىده ئىدى.

ئەمدى قېيىق هەيده‌شكە ئالدىراشنىڭ هاجىتى قالمىغانىدى. چۈنكى، ئۇلار نىشانى يوق، نەگە مېڭىشنىمۇ بىلمەيتتى.

ئۇلار ئويغانغاندىن كېيىن بۇ يەرده تۇرۇپرىشكە بولمايدىغانلىقىنى هېس قىلدى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پالاق ئۇرۇشقا باشلىدى. ئەمدى تەۋەككۈل قىلماي نېمە ئامال، بىر بولسا قۇرۇقلۇققا يېقىنلاپ بارار، بولمىسا دېڭىزغا تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ كىرىپ كېتىدىغان گەپ شۇ.

شۇنداق قىلغاندا هەرهالدا ئاز ـ تولا ئۇمىد كۈتكىلى بولاتتى.

ئۇمىدنىڭ چوڭى تۇمانىنىڭ تارقىلىپ كېتىشىده ئىدى. ئۇ چاغدا نېمە قىلىش كېرەكلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ ـ ده.

مەيلى نېمىلا بولسۇن، پەقەت تۇمانلا تارقىسا، كەچتە يۇلتۇز كۆرگىلى بولىدۇ. هازىر هەممىدىن مۇهىمى يۇلتۇز كۆرۈش.

يەنە بىر ئۇمىد بىرەر ئارالغا بېرىپ قېلىش، ئۇ يەرده تەرەپ-لەرنى پەرق ئەتمەك ئاسانغا چۈشىدۇ.

ئۇلار قارىغۇلارچە تۇمانغا ئىچكىرىلەپ مېڭىۋەردى.

ئورگان قېيىقتىكى سۇنى تارتىشنى ئېيتتى، ئاندىن ئۆزىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ ئىسسىنىۋالسۇن، كىيىملىرىنى قۇرۇ-تۇۋالسۇن، دەپ قىرىسقىنى يېنىغا چاقىردى. ئەمرايىن بىلەن مېلگۇن شالاقلىتىپ سۇ تارتىشقا باشلىدى. ئورگان ئۇلارغا ئازراقتىن سۇ بەردى. تۇنۇگۇن ئۇلار ئارانلا سەل كەم بىر چۆمۈچتىن سۇ ئىچكەن، كېچىچە بوران بىلەن ھەپىلىشىپ ئۆتتى، ئەسلىدە قېنىپ بىر ئىچىۋالسا بولاتتى. بىراق، ئورگان ئۇلارغا، ھازىردىن باشلاپ مەن ئىچ دېمىگۈچە ھېچكىم سۇ ئىچمەيدۇ، مەن قانچىلىك بەرسەم شۇنچىلىك ئىچىدۇ، دېدى. شۇنداق دەۋېتىپ باشقىلارنى ئىشەندۈرۈش ئۈچۈن سوغىنى پۇلاڭلىتىپ قويدى: سوغىدا سۇ يېرىم قالغانىدى.

كۈتۈلمىگەندە ئۇلارنىڭ تەلىيى كېلىپ قالدى: سۇ ئىچىمىز دەپ سوغىنى ئېلىۋېتىپ قېيىق قۇيرۇقىدىكى ئولتۇرىدىغان جاينىڭ تېگىدىن تىيۇلىن تېرىسىدىن تىكىلگەن بىر خالتىنى تېپىۋالدى. خالتىدا قۇرۇتۇلغان بېلىق بار ئىدى. ئوزۇق - تۇلۇك سېلىنغان چوڭ خالتا باشقا نەرسىلەر بىلەن بىرگە دېڭىزغا تاشلىۋېتىلگەن، مېلگۇننىڭ خوتۇنى ئەكەلگەن بۇ خالتا ئويلىمىغان يەردىن قېلىپ قالغان، چۈنكى ئۇ قىرىسق جان تىكىپ ساقلاۋاتقان سوغىنىڭ كەينىدىكى ئولتۇرىدىغان جاينىڭ تېگىگە چۈشۈپ قالغانىدى. خالتا ھۆل بولۇپ، بېلىقلارغا تۇز ئۆتۈپ يېگىلى بولماس بولۇپ قالغان، ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇرۇ-تۇلغان بېلىق ئەسلىدىنلا تۇزلۇق ئىدى. لېكىن، نېمىلا دېگەن بىلەن ئۇ بىر ئوزۇقلۇق - دە. ناۋادا يېتەرلىك سۇ بولغان بولسا، ئۇنى تامامەن يېيىشكە بولاتتى.

بىراق، ئۇسساپ كېتىشتىن قورقۇپ ھېچكىمۇ بۇ بېلىقلار-نى ئېغىزىغا ئالمىدى...

ھەممەيلەننىڭ پۇتۇن ئوي - خىيالى تۇمان قاچان تارقىلىپ كېتەر، دېگەندىلا ئىدى...

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۆلۈك ھەم تىمتاس تۇمانلىق جىملىقىنى پەقەت پالاقنىڭ غىچ - غىچ قىلغان ئاۋازىلا بۇزۇپ تۇراتتى. بۇ ئاۋاز تىمتاسلىقتا بەئەينى يولدىن ئېزىپ قالغان كىشىنىڭ ھارغىن ئاۋازىدا، مەن نەدە؟ قاياقتا ماڭىمەن؟ قاياقتا ماڭىمەن؟ دەپ يالۇۋرۇشلىرى ۋە ھەسرەتلىك ئۇھ تارتىشلىرىغا ئوخشاپ قالغانىدى.

ھەممەيلەننىڭ پۈتۈن ئوي - خىيالى تۇمان قاچان تارقىلىپ كېتەر، دېگەندىلا ئىدى...

بىراق، تۇمان تارقىمىدى ھەم تارقىلىدىغاندەكمۇ قىلمايتتى، ئۆلۈكتەك قېتىپ تۇراتتى. قارىغاندا ئىنسان ئەقلى يەتمەيدىغان غەلىتە بىرنەرسە پۈتكۈل كائىناتنى — يەر، ئاسمان، دېڭىزنى يۇتۇۋالغاندەك قىلاتتى.

يەنە بىر تۇن كېلىشكە باشلىدى. ئۇلار ئەتراپنىڭ قاراڭغۇ-لىشىپ كېتىپ بارغىنىغا قاراپ شۇنداق جەزم قىلىشتى. ئاسمان يوق، بىر تال يۇلتۇزمۇ كۆرۈنمەيدۇ.

ئۇلار ھېچ مەقسەتسىزلا پالاق ئۇرماقتا.

ئۇلار يۇلتۇزلارنىڭ كۆرۈنۈشىنى زارىقىپ كۈتمەكتە. شامال چىقسىكەن، بۇ رەزىل، ياۋۇز تۇمانىنى ئۇچۇرۇپ كەتسىكەن، دەپ ئارزۇ قىلماقتا. ھەممەيلەن ئويغاق، ئاسمان ئىلاھىنىڭ ئۆزلە-رىگە يۇلتۇزلۇق ئاسمان ئاتا قىلىشىنى، شامال ئىگىسىنىڭ — دېڭىزنىڭ ئايىغىغا يوشۇرۇنۇپ ياتقان تۈكلىرى ئۇزۇن ياۋايى ھايۋانىنىڭ بالدۇرراق ئويغىنىشىنى تىلىمەكتە.

بىراق، بۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنىڭ پايدىسى بولمىدى، ئۇلارنىڭ نداسىنى ھېچكىم ئاڭلىمىدى، تۇمانمۇ تارقىمىدى.

قىرىسقمۇ يۇلتۇزلارنى كۆرۈشكە ئالدىرىماقتا. ئادەتتە ئاسماندا جىمىرلاپ ئويۇنچۇقتەك كۆرۈنىدىغان بۇ يۇلتۇزلار شۇ تاپتا ئۇنىڭغا جاندىنمۇ ئەزىز بىلىنمەكتە. كېچىدىكى ئىشلاردىن ئۇ قاتتىق قورقۇپ كەتتى. بىر بالىنىڭ قەلبىنى مۇجۇپ مەڭگۈ-لۈك ئۇمىدسىزلىككە پاتۇرۇۋېتىش ئانچە تەس ئىش ئەمەس. بىراق، چوڭلار بىلەن بىرگە كېتىۋېتىپ ھاياتى قىل ئۇستىدە

قالغان مۇشۇنداق بىر پەيتتە سەپىرىنىڭ تۈگەي دەپ قالغىنىنى، ئۇلارنىڭ نۇرغۇن بالا ـ قازالاردىن قۇتۇلۇپ ئەسەبىي تەبىئەتنى يەڭگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭدا يەنە، بۇ قېتىم قۇتۇلۇپ قالدىغان ئوخشايمىز، دېگەن ئۈمىد پەيدا بولدى. ئۇنىڭ ئىشەنچى كاملىكى، پەقەت يۇلتۇزلا كۆرۈنسە تارتىدىغان جاپاسىمۇ تۈگەيتىتى.

ئۇلارنىڭ كۈتكەنلىرى تېزرەك ئەمەلگە ئاشسا، ئۇلار تېزرەك قايتىپ بارسا، قۇرۇقلۇققا، ئالا ئىت قىياسىغا تېزرەك بېرىۋالسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە. قانچە تېز بولسا شۇنچە ياخشى. چۈنكى، ئۇلار ئۇسساپ ـ چاڭقاپ، ئاچلىقتىن ئۈچەيلىرى چاپلىشىپ كەتكەنىدى. ۋاقىت ئۆتكەنسېرى ئۇسسۇزلۇقى كۈچەيىپ، قورساقلىرى تېخىمۇ ئېچىپ چىدىيالماي قېلىۋاتاتتى. شۇ تاپتا قىرىسقىنىڭ قانىتى بولغان بولسا، ئاپىسىنىڭ، تۇغقانلىرىنىڭ قېشىغا، ئۆيىگە، ئىس ـ تۈتۈن چىقىپ تۇرغان سۆيۈملۈك مەھەللىسىگە، ئۆستەڭگە ۋە ياپيېشىل ئوتلاققا ئۇچۇپلا بېرىۋالسا ئىدى ـ ھە...

بىچارە بەختسىزلەر كېچىچە كۈتۈۋېرىپ كۆزلىرى تېشىلەي دېدى. بىراق، ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمىدى. تۇمان قىمىرلاپمۇ قويمىدى. يۇلتۇزلار يوق، دېڭىز يەنىلا قاراڭغۇلۇق ئىچىدە.

ئۇلار كېچىچە ئۇسساپ چىقتى. دېڭىز ھاۋاسى نەم سوغۇق، بىراق ھەممىدىن يامىنى ئۇسسۇزلۇق ئىدى. ھەممەيلەن ئۇسساپ چاكىلداپ كەتكەن، ھەممىدىن بەكرەك ئۇسساپ كەتكىنى قىرىسق ئىدى. ئۇ بۇنىڭ ئۈچۈن قاتتىق ئازابلاندى. قىرىسق ئاخىر چىدىيالماي ئورگان بوۋىسىدىن سۇ سورىدى. بىراق، ئۇ بەرگىلى ئۇنمىدى.

ـــ بەرگىلى بولمايدۇ، ـــ دېدى بوۋاي قاتتىقلىق قىلىپ، ـــ ھازىر بەرمەيمەن. يەنە ئازراق چىدا!

ئورگان بوۋاي قۇرۇتۇلغان بېلىقنى يېسە، ئادەمنى بەك ئۇسسىتىۋېتىدىغىنىنى بىلمەمدىكىنە؟ قىرىسق، دادىسى ۋە

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

تاغىسى ئاچلىققا چىدىماي قاراڭغۇ چۈشكۈچە قۇرۇق بېلىقتىن يېۋالغان، سۈمۈ ئىچكەنىدى. لېكىن، ئىچكەن سۈيى بەك ئاز بولغاچقا، ئاز ئۆتمەيلا ئۇسساپ كەتكەنىدى. ئورگان بوۋاي بېلىققا ئېغىز تەگمىگەن، سۇ تۇگەپ كەتمىسۇن دەپ، بىر يۇتۇمۇ ئىچمىگەنىدى. بۇگۈن ئۇلار ئىككى قېتىم سۇ ئىچتى. ئەتىگەندە بىر، كەچتە بىر. ھەر ئىككىلا قېتىمدا ئورگان سۇ ئىچمىدى. كەچتە ئۇلارغا چۆمۈچىنىڭ تېگىدە ئازراقلا سۇ تەگدى. سوغىدىكى سۇ تۇگەيلا دەپ قالغانىدى.

سۇ، سۇ دەپ يۇرەكلەر چاكىلداپ كەتكەنده، ھايات قېلىشقا بولغان قارىغۇلارچە تەلپۈنۈش كىشىنى تېخىمۇ ئازابلايدىكەن.

ئۇلار پۇتۇن بىر كېچىنى مانا مۇشۇنداق ئۆتكۈزدى... كېچىچە قويۇق تۇمان قىمىرلاپمۇ قويمىدى. دېڭىزمۇ ئۆلۈكتەك تىپتىنچ...

تاڭمۇ ئاتتى، بىراق ھېچقانداق ئۆزگىرىش يوق. پەقەت كۆكۈچ تۇمان سەل كۆتۈرۈلۈپ، ئەتراپ بىرئاز كېڭەيگەندەك. ئۇلار بىر ـ بىرىنىڭ چىرايىنى پەرق ئەتكۈدەك بولدى. ئېغىر تىپتىنچ سۇ قېيىق ئەتراپىدا سىمابقا ئوخشاش سۈس پارقىراپ تۇراتتى. قىرىسق ئەزەلدىن مۇنداق ئۆلۈك سۈنى كۆرۈپ باقمىغانىدى.

تىنىقچە شامال، ھېچقانچە ئۆزگىرىشمۇ يوق.

قىرىسق چوڭلارنىڭ چىرايىنى كۆرۈپلا چۆچۈپ كەتتى. ئۇلار ئورۇقلاپ، يۈز ـ كۆزىنى يىرىك ساقال ـ بۇرۇت بېسىپ كەتكەن، كۆزلىرى نۇرسىزلىنىپ، كېسەل ئادەمنىڭكىدەك ئولتۇرۇشۇپ كەتكەنىدى، ھەتتا دادىسىدەك قاۋۇل، بەردەم ئادەمـ مۇ تونۇغۇسىز بولۇپ قالغانىدى. پەقەت بومبا ساقلىلا ئۆز پېتىچە، لەۋلىرى چىشلەۋېرىپ كۆكىرىپ كەتكەن. ئۇ قىرىسقا ئېچىنىش نەزەرىدە ئۇن ـ تىنسىز قاراپ قويدى، ئەمما گەپ قىلمىدى. ھەممىدىن بەكرەك ئورۇقلاپ كەتكىنى ئورگان بوۋاي ئىدى. ئۇ مۈكچىيىپ دۈمچەككىلا ئوخشاپ قالغان، بۇغدىيىكى

تومپىيىپ، بوينى تېخمۇ ئۇزىراپ، كۆزلىرى تېخمۇ چاپاق-لىشىپ كەتكەنىدى. ئەمما، قاراشلىرىدىن يەنىلا ئورگاننىڭ خاراكتېرى چىقىپ تۇراتتى. ئاقساقاللارغا خاس ئەقىل، جىددىي كۆزلىرىدە پەقەت ئۆزىلا بىلىدىغان ھەم چۈشىنىپ يېتەلەيدىغان مەلۇم بىر سىر يوشۇرۇنۇپ ياتاتتى.

بۇ كۈن ئەڭ ئېغىر ئىش ــ سۇ تەقسىم قىلىشتىن باشلاندى. سۇنى ئورگان ئۆزى بۆلۈپ بەردى. ئۇ سوغىنى قولتۇ-قىغا چىڭ قىسىۋېلىپ ناھايىتى ئېھتىيات بىلەن ئالدىرىماي قۇياتتى، قوللىرى بولسا دىر ـ دىر تىترەيتتى. ئۇ ھەممىدىن ئاۋۋال قىرىسققا سۇ بەردى. قىرىسق ئۇسساپ تاقىلداپ كەتكەچ-كە، غۇرتۇلدىتىپ بىراقلا ئىچىۋەتتى. ئۇنىڭ ئۇسسۇزلۇقى بىردەملىككە بېسىلىپ ئىچىدىكى ئوت ئۆچكەندەك بولدى، جىددىيلىشىپ كەتكىنىدىن قۇلاقلىرى ھەرە كىرىۋالغاندەك غۇڭۇلدايتتى، بىراق چۆمۈچنى قايتۇرۇپ بېرىشىگىلا خۇددى ئىچىدە يىرتقۇچ بىر ھايۋان تېپىرلاۋاتقاندەك ئىچى تېخمۇ ئۆرتىنىپ كەتتى. ئاندىن مېلگۈن، ئاخىرىدا ئەمرايىن سۇ ئىچتى. ئۇلارنىڭ سۇ ئىچكەندىكى تۇرقى تولىمۇ قورقۇنچلۇق ئىدى. قوللىرى دىر ـ دىر تىترەپ، سۇنى ئىچىپ بولۇپلا خۇددى ئورگاننىڭ گۈناھى بارەدەك، ئاران مۇشۇنچىلىك سۇ بەردىڭمۇ دېگەندەك ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماي چۆمۈچنى ياندۇرۇپ بەردى. نۆۋەت ئورگانغا كەلگەندە ئۇ بىر تېمىمۇ سۇ ئىچمەي، ئۇن-تىنسىز ھالدا سوغىنى ئەتتى. بۇنىڭغا قىرىسقىنىڭ زادىلا ئىشەنگۈسى كەلمىدى. ناۋادا سوغا ئۇنىڭ قولىدا بولغان بولسا تولدۇ-رۇپ تۇرۇپ ياكى قوپالماس بولۇپ قالغۇچە راسا ئىچكەن بولاتتى. كېيىن نېمە بولسا بولمامدۇ، سۇغا بىر قېنىۋالسىلا بولدى. لېكىن، ئورگان بوۋىسى بىر تېمىمۇ سۇ ئىچمىدى.

ــ نېمىشقا ئىچمەيسىز، بوۋا؟ بىز ئىچكەندىكىن سىزمۇ ئىچمەمسىز! ــ دېدى ئەمرايىن ئاخىر چىداپ تۇرالماي بوغۇق ئاۋازدا، ــ تۇنۇگۈنمۇ ئىچمىدىڭىز، ئۆلۈشكە تېگىشلىك بولسا،

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

هەممىمىز تەڭ ئۆلەيلى!

— مەن چىداشلىق بېرەلەيمەن! — دېدى ئورگان خاتىرجەم هالدا.

— ياق، بۇنداق قىلىشكىز بولمايدۇ! — ئەمرايىن ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ ئاچچىقلىنىپ ئېيتتى، — ئەمىسە، مەنمۇ ئىچمەيمەن!

— بولدى، سۆزلەۋەرمىگىن، سۇمۇ ئازلا قالدى، — ئورگان سۇس كۈلۈمسىرەپ «سەن نېمانچە دۆت!» دېگەندەك بېشىنى چايقاپ قويدى، ئاندىن سوغىنىڭ ئېغىزىدىكى ياغاچنى چىقىرىپ چۆمۈچكە سۇ قۇيدى، — مېنىڭ ئۈچۈن قىرىق ئىچسۇن!

قىرىق گاڭگىراپ قالدى. باشقىلار ئۈن ـ تىنسىز قارىشىپ تۇراتتى. ئورگان چۆمۈچنى ئۇنىڭغا ئۇزاتتى:

— مە، قىرىق، ئىچە! بولدى، تارتىنما.

— ئىچكىن ! — دېدى ئەمرايىن.

— ئىچكىن ! — دېدى ئورگانمۇ.

قىرىق ئىككىلىنىپ قالدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ سۈنى بىرلا كۆتۈرۈپ ئىچىۋەتكۈسى كېلىپ كەتتى، بىراق ئۇنداق قىلمىدى.

— ياق ! — دېدى ئۇ نەپسىنى بېسىپ، — بوۋا، ئۆزىڭىز ئىچىڭ.

ئۇنىڭ بېشى قېيىشقا باشلىدى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئورگان قوللىرى تىترەپ، ئېغىر خورسىنىدى، تەسىرلەنگىنىدىن بالىغا مىننەتدارلىق ۋە ئىچ ئاغرىتىش نەزىرىدە قارىدى.

— مېنى ئۆمرۈمدە ئاز سۇ ئىچتى دەۋاتامسەن؟ سەن تېخى ياشىشىڭ كېرەك. سېنىڭ... — بوۋاي گېپىنى تۈگەتمەيلا باشقا ياققا بۇرىۋەتتى، — مېنى چۈشىنىدىغانسەن، قىرىق؟ ئىچكىن، ئىچىۋەر، مېنىڭدىن ئەندىشە قىلما. هە قېنى!

قىرىق سۈنى ئىچىۋەتتى. ئۇسسۇزلۇقى بىردەملىككە بېسىلىپ، ئۆزىنى يېنىكلەپ قالغاندەك هېس قىلدى، بىر پەستىن كېيىن يەنە ئۇسساپ كەتتى، شۇندىلا سۈنىڭ بۇزۇلغىنىنى هېس

قىلدى. بۇنىڭ كارايىتى چاغلىق. مەيلى نېمىلا بولسۇن، پەقەت ئىچكىلى سۇ بولسىلا بولدى. مانا مۇشۇنداق سۇمۇ تۆگەي دەپ قېلىۋاتىدۇ...

— هوي قاراپ تۇرىۋېرەمدۇق؟ — دېدى ئورگان قېرىنداشلىرىغا، — هەيدىمەمدۇق.

ئارىنى ئۇزۇن جىمجىتلىق باستى. ئۇلار ئەتراپىغا قاراشتى. قويۇق تۇمان، قېيىق ئەتراپىنىڭ بىر چامدام نېرىسىنى كۆرگىلى بولمايتتى.

— نەگە هەيدەيمىز؟ — ئەمرايىن ئېغىر ئۇھ تارتقاندىن كېيىن دېدى.

— نەگە هەيدەيمىز دېگىنىڭ نېمىسى؟ — نېمىشقىدۇر بىردىنلا مېلگۇننىڭ سەپراسى ئۆرلەپ كەتتى، — بولدى هەيدەۋېرەيلى. بۇ يەردە ئۆلۈمنى كۈتۈپ تۇرغاندىن ماڭغان ياخشىراق.

— بولدى قىل، ماڭغان بىلەن ماڭمىغانىنىڭ پەرقى قالمىدى، — ئەمرايىن ئۇنى قايىل قىلماقچى بولدى، — مۇنداق چوڭ تۇماندا نەگە ماڭمىمىز؟ ماڭغان بىلەن ماڭمىغان بەربىر ئوخشاش.

— مېنىڭ تۇمان بىلەن كارىم يوق! — مېلگۇن تېخىمۇ ئەزۇەيلەپ كەتتى، — تۇمان بىلەن كارىم يوق! بىلدىڭمۇ؟ ماڭمىز دېدىممۇ ماڭمىمىز! ياق دەيدىكەنسەن، بۇ ئۆلگۈر قېيىقنى ئۆرۈۋېتىمەن، هەممىمىز بېلىققا يەم بولۇپ كېتىمىز! چۈشەندىڭمۇ، ئەمرايىن ساقال! ماڭمىز دەۋاتىمەن!...

قىرىسق سەل ئوڭايسىزلىنىپ قالدى. ئۇ مېلگۇن تاغىسىنىڭ قىلىقلىرىغا خىجىل بولماقتا ئىدى. مېلگۇن نېمىلا دېگەنبىلەن دادىسىدىن كىچىك، بۇنداق دېمەسلىكى كېرەك ئىدى. ئۇنىڭ ئەقلى دۇمبىسىگە چىقىۋالغانمىدۇر؟ يا بولمىسا قېيىقتا ئولتۇرغان بۇ تۆت نۇخىنىڭ هەممىسىلا ئەقلىدىن ئېزىپ قالغانمىدۇر؟ هەممەيلەن تولىمۇ پەرىشان، ئۇن - تىنسىز ئولتۇرۇپ كەتتى. مېلگۇنمۇ سۆزلەشتىن توختاپ هاسىراشقا باشلىدى.

ئەمرايىنىڭ بېشى ساڭگىلاپ كەتتى. ئورگان بوۋاي ياندىكى مەلۇم جايغا قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايى خۇددى قاراڭغۇ تۇماڭغا ئوخشاش چۈشىنىكسىز ئىدى.

ــ بولدى، ئۆزۈڭنى بېسىۋال، مېلگۇن! ــ دېدى ئەمرايىن ئاخىر، ــ مۇنداقلا دەپ قويدۇم. نېمىلا دېگەنبىلەن ماڭغان تۇرغاندىن ياخشى، سېنىڭ توغرا، قېنى ئەمسە، ماڭايلى!

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پالاق ئۇرۇشقا باشلىدى. پالاقلار غىچ - غىچ قىلىپ تىپتىنچ سۇنى چالغىتاتتى. پالاق ئۇرۇلۇپ بولۇشى بىلەنلا سۇ يەنە قېيىققا يوپۇرۇلۇپ كېلەتتى. قارىماققا ھېچبىر پالاق ئۇرۇلمىغاندەك، قېيىق ئورنىدا مىدىرلىماي تۇرغاندەك كۆرۈنەتتى. پالاق ئۇرغانىنىڭمۇ پايدىسى يوق، ئەتراپ تۇمان، ھېچ تارقىلىدىغاندەك ئەمەس. ئېھتىمال شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، مېلگۇن تېخىمۇ تېرىككىلى تۇردى.

ــ ئاڭلاپ تۇر، ئەمرايىن ساقال، تۇمان - پۇمان دېگىنىڭ بىلەن كارىم يوق ! ــ دېدى ئۇ ئاچچىقلىنىپ، ــ تېز ھەيدەيلى! تېز دەۋاتىمەن، ھەي ساقال! مۇگدەپ ئولتۇرماي پالاق ئۇرا! گېپىمنى ئاڭلاۋاتامسەن!؟ مېنىڭ تۇمان بىلەن كارىم يوق!

شۇنداق دەۋېتىپ مېلگۇن تېخىمۇ كۈچىنىپ پالاق ئۇرۇشقا باشلىدى.

ــ ھەي، جېنىڭ بارەدەك تېز - تېز ئۇرمامسەن! ــ دېدى ئۇ يەنە.

ئەمرايىن تاكاللىشىپ ئولتۇرمىدى. لېكىن، ئۇنىڭ گېپى جان - جېنىغا ئۆتۈپ كەتكەنىدى.

قېيىق بارغانچە تېزلىشىشكە، تۇمان ئارىسىدا ئوقتەك ئۇزۇشكە باشلىدى. ئۇنىڭ نەگە، نېمە ئۈچۈن كېتىپ بارغىنىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. مېلگۇن بىلەن ئەمرايىن بىر - بىرىدىن قالماي بارغانسېرى تېز پالاق ئۇرماقتا ئىدى. ئۇلار شۇ قەدەر ياۋايىلىشىپ، شۇ قەدەر ئەسەبىيلىشىپ، شۇ قەدەر رەھىمسىز-لىشىپ كەتكەنىدىكى، تۇمانىنى يېرىپ ئۇنىڭ پايانسىز قوينىدىن

بۆسۈپ چىقىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى.

پالاقلارنىڭ بېشى گاھ كۆرۈنۈپ، گاھ غايىب بولاتتى. سۇ شالاپلاپ بۇزغۇنلار چاچرايتتى. ئۇلار قارا تەرگە چۆمۈپ ئاغزى ئېچىلىپ قالغانىدى، گاھ ئېگىلىپ، گاھ كەينىگە تىرەجەپ پالاق ئۇراتتى ...

ئۇلار گاھ نەپەس ئالسا، گاھ تىناتتى... نەپەس ئالاتتى، تىناتتى، نەپەس ئالاتتى، تىناتتى ...

تۇمان، ئالدى تەرەپ تۇمان، كەينى تەرەپ تۇمان، ئەتراپنىڭ ھەممىسى تۇمان.

— ھە، ئۇرا! تېز - تېز ئۇر دەۋاتىمەن! — مېلگۇن يۆتەلگەندەك ھەدەپ سۈيلەيتتى، ۋارقىرايتتى.

دەسلەپتە ئۇلارنىڭ بۇ ئىشنى كۆرۈپ قىرىسقىنىڭمۇ قېنى قىزىپ كەتتى. كېيىن بۇ ئىشنىڭ بىھۇدە ھەم تولىمۇ قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكىنى بىلدى، ئىچىنى ۋەھىمە باستى، ئۇلارنىڭ بۇ قۇرۇق ئۇرۇنۇشلىرىنى تۇسۈپ قالامدىكىن، دېگەن ئوي بىلەن ئورگان بوۋىسىغا قارىدى. بىراق، ئورگان خۇددى ئۆزى بۇ يەردە ئەمەستەك پەرۋاسىزلىق بىلەن خىيالچان كۆزلىرىنى يانغا تىكىپ تۇراتتى، يىغلاۋاتقان ياكى بولمىسا ئادەتتىكىدەك ياشاۋاتقىراپ تۇرغان بولسا كېرەك، يۇز - كۆزلىرى ياش يۇقى ئىدى. ئۇ كۆز ئالدىدا بولۇۋاتقان بۇ ئىشلارنى كۆرمىگەندەك، قېيىق قۇيرۇقىدا قىمىر قىلماي ئولتۇراتتى.

قېيىق تۇماندا ھېچنېمىدىن - ھېچنېمە يوق، قانداقتۇر بىر جايغا قارىلارچە ئوقتەك ئۇزمەكتە ئىدى...

— ھە، ئۇرا! تېز - تېز ئۇر دەۋاتىمەن! — تۇماندا مېلگۇننىڭ ئۇمىدسىز ۋارقىرىغىنى ئاڭلاندى، — قېنى، تېز - تېز ئۇرمامسەن!

خېلى ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ ئىككىسى بولالمايلا قالدى، قېيىقمۇ ئاستىلاشقا باشلىدى. يەنە ئازراق ماڭا - ماڭمايلا ئۆپكىلىرى ئاغزىغا تىقىلىپ، پالاقنى تاشلاپ ھەدەپ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

هاسىرىغىلى تۇردى. مېلگۇننىڭ بېشىنى كۆتۈرگۈدەك هالىمۇ قالمىغانىدى.

ئۇلار ئاخىر ئازاب ئىچىده ئېسىگه كەلدى. ئۇلار تۇماندىن، تۇمانىنىڭ قورشاۋىدىن چىقىپ كېتەلمىدى. هەممە ئىش بۇرۇنقىدەك: سۇ بىلىنەر - بىلىنمەس دولقۇنلىنىپ تۇرىدۇ، ئەتراپ گىرىمسەن، هېچنېمىنى كۆرگىلى، هېچنېمىنى بىلگىلى بولمايدۇ. پەقەت قېيىقلا ئۆز سالمىقى بىلەن خېلىغىچه ئۇزۇپ يۇردى...

نېمىشقا بۇنداق قىلىدۇ؟ زادى نېمه ئۈچۈن؟ ئۇزمەي ئورنىدا تۇرىۋەرگەن بولسا قانداق بولاتتى؟ ئىشقىلىپ هەممىسىلا ئوخشاش.

هەممەيلەنلا شۇنداق ئويلاۋاتقاندەك قىلاتتى. بۇ چاغدا ئورگان ئېغىز ئاچتى.

— ئەمدى هەممىڭلار مېنىڭ گېپىمگه قۇلاق سېلىڭلار، — ئۇ ئۆزىنى ئالدۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن بولسا كېرەك، ئالدىرىماي سۆز باشلىدى. چۈنكى، ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر نەرسه ئالمىغىنىغا ئىككى كۈن بولغانىدى، — بەلكىم بۇ تۇمان نەچچه كۈن داۋاملىشىشى مۇمكىن. بەزى يىللىرى مۇشۇنداق بولۇپ قالىدۇ، بۇنى هەممىڭلار بىلىسىلەر، يەتته كۈن، سەككىز كۈن، هەتتا ئون كۈن. تۇمان دېگىنىنى بىر قاپلىۋالدىمۇ بولدى، كېزىككه ئوخشاش ۋاقتى يەتمىگۈچه كەتمەيدۇ. ئۇنىڭ قاچان كېتىدىغىنىنى هېچكىم بىلمەيدۇ. ئەگەر مۇشۇنداق كېتىۋەرسه، تۇگەشكىنىمىز شۇ. بېلىق تۇگەي دەپ قاپتۇ، سۇمۇ ئاز قالدى، سۇ بولمىسا بېلىق يېگىلى بولاتتىمۇ! بىزنىڭ سۈيىمىز، مانا بىزنىڭ سۈيىمىز! — سۆزلەۋېتىپ قولىدىكى سوغىنى پۇلاڭلىتىپ قويدى. سوغىدا تۆت - بەش ئىلىك سۇ شالاقشىپ تۇراتتى.

هەممەيلەن ئۈن - تىنسىز، بوۋايمۇ گېپىنى توختاتتى. ئۇنىڭ نېمه دېمەكچى بولغانلىقى هەممەيلەننىڭ كۆڭلىگه ئايان، يەنه كۈنىگه بىر قېتىم، هەر قېتىمدا چۆمۈچىنىڭ تېگىده سۇ ئېچىسه

يەنى بىرنەچچە كۈننى ئەپلەپ - سەپلەپ ئۆتكۈزۈۋەتكىلى، بەلكىم بۇ ئاپەتلىك تۇمانىنى يەڭگىلى بولۇشمۇ مۇمكىن. ئۇ چاغدا دېڭىز ئايان بولۇپ ئاسماندا يۇلتۇز ياكى كۈن كۆرۈنىدۇ. ھەممە نەرسىنى كۆرەلەيدىغان بولىدۇ. ھەي، ئۇ چاغدا ھەممە-سىنىڭ تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ قۇرۇقلۇققا سالامەت بېرىۋالسا - ھە!

شۇنداق، ئەسلىدە مۇشۇنداق بولۇشى كېرەك. بۇنىڭدىن باشقىمۇ ئامال يوق! بىراق، بۇنىڭغا سەۋرچانلىق كېرەك. بۇ ئېيتماقتا نەقەدەر ئاسان - ھە. كىشىلەرنىڭ كاللىسى قوبۇل قىلغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنىلا ئۇلارنىڭ جىسمى قوبۇل قىلىپ كېتەلىشى تەس. لېكىن، جاپا - مۇشەققەتنى يەتكۈچە تارتقان بۇ كىشىلەر شۇ تاپتا قاتتىق ئۇسساپ كەتكەن، دەرھال سۇ ئىچىشى، يەنە كېلىپ ناھايىتى كۆپ سۇ ئىچىشى كېرەك ئىدى.

ئورگان بولغۇسى پالاكەتنى بىلىپ تۇرغاچقا، باشقىلاردىنمۇ بەكرەك خىيالغا چۆكتى. ئۇ تېخىمۇ ئورۇقلاپ، قورۇق بېسىپ كەتكەن قارامتۇل يۈزى روھىي ئازابتىن تېخىمۇ قاردىاپ، تېخى-مۇ سۈرلۈك بولۇپ كەتكەن، ۋەھىمە ۋە جىددىيچىلىك بىلەن تولغان ياشاڭغىر كۆزلىرىدىن بۇ ئازابلارغا چىشىنى چىشلەپ ئاران - ئاران چىداپ تۇرۇۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى. لېكىن، پەقەت تىنىقلا بولىدىكەن، قۇرۇپ كەتكەن يىلتىزغا تايىنىپ كۆكلەپ تۇرغان دەرەختەك چىداشلىق بېرىدۇ. لېكىن، ئۇزۇن بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ. ئەمدى گەپنىڭ ئوچۇقنى ئېيتۇۋېتىش كېرەك. ئەقەللىيسى ئۇلارنىڭ قۇتۇلۇپ قېلىشىغا زەررىچە پايدا-سى بولسىمۇ مەيلى.

— مېنىڭچە، — ئورگان يەنە سۆز باشلىدى، — پات - پات ئەتراپىمىزغا قۇلاق سېلىپ، قاراپ ماڭايلى. شىمالىي قۇتۇپ ھۇۋقۇشى ئۇچراپ قالسا ئەجەب ئەمەس. ئۇ مۇشۇ پەسلىدە ئۇچى-دىغان دېڭىزدىكى بىردىنبىر قۇش. ناۋادا بىز بىرەر ئارال بىلەن

قۇرۇقلۇق ئارىسىدا بولساق، ئۇ بىزگە يول كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ھەرقانداق بىر قۇش دېڭىزدا ئارالغا قاراپ ئۇدۇل ئۇچىدۇ، قىلچىمۇ ئازمايدۇ. شىمالىي قۇتۇپ ھۇۋقۇشىمۇ شۇنداق.

— ئەگەر بىز ئارال بىلەن قۇرۇقلۇقنىڭ ئارىسىدا بولماي قالساقچۇ؟ — مېلگۇن غەمكىن ھالدا بېشىنىمۇ كۆتۈرمەي سورىدى.

— ئۇنداقتا ئۇ قۇشنى كۆرەلمەيمىز، — ئورگان سالماقلىق بىلەن جاۋاب بەردى.

قىرىسق، ھۇۋقۇش نېمىشقا دېڭىزدا ئۇچىدۇ؟ ئۇنىڭ نېمە كېرىكى بار دەپ سورىماقچى بولۇۋىدى، ئاڭغىچە مېلگۇن:

— ئەگەر ھۇۋقۇش بىزنىڭ ئۇستىمىزدىن ئۇچۇشنى ئۇنتۇپ قالسىچۇ؟ — دېدى غەمكىن ھالدا مازاق قىلىپ، — ئەگەر ئۇ باشقا، ئۆزى خالىغان بىر يەرلەردە ئۇچسىچۇ؟ ئۇ چاغدا قانداق قىلىمىز؟

— ئۇنداقتا ئۇ قۇشنى كۆرەلمەيمىز، — ئورگان يەنىلا ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن جاۋاب بەردى.

— ھە، كۆرەلمەيمىز دەڭ، — مېلگۇن ھەيران بولۇشقا، تېرىكىشكە باشلىدى، — ئۇنداقتا ئۆلۈمنى كۈتۈپ ئولتۇرىدىغۇ كەنمىز - دە.

مېلگۇن تېخىمۇ ئاچچىقلىنىپ غەلۋە قىلىشقا، قاقاقلاپ كۈلۈشكە باشلىدى، ئاندىن جىممىدە بولۇپ قالدى. ھەممەيلەن چۈشىنى يۇتۇۋالغاندەك بولۇپ گەپ قىلمىدى. ھېچكىمنىڭ قانداق قىلىش كېرەكلىكىنى بىلمەيتتى.

بىردىنلا مېلگۇننىڭ كاللىسىغا بىر خىيال كەلدى. ئۇ ئالقىنى بىلەن بىر ئۇرۇپلا پالاقنى ئەشكەكتىن چىقاردى، ئاندىن قېيىق تۇمشۇقىغا بېرىپ پالاق بىلەن تەڭپۇڭلۇقنى ساقلاپ ئۆرە تۇردى. ھېچكىمنىڭ ئۇنىڭغا گەپ قىلمىدى، ئۇنىڭغا ھېچكىمگە قارىمىدى.

«ھەي قانجۇق! — ئۇ غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدى، — ھەي

شامالنىڭ بۇۋىمى! ــ ئۇ پالاق بىلەن ھەيۋە قىلىپ قاراڭغۇ تۇمانغا جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىرىغىلى تۇردى، ــ ئەگەر سەن شامالنىڭ خوجايىنى بولساڭ، قېنى ئېيت، شامىلىڭ نەدە؟ ياكى بولمىسا ئۇۋاڭدا ئۆلۈپ قالدىڭمۇيا؟ ھەي ئۆلگۇر قانجۇق، ئەركەك ئىتلارنىڭ قورشاۋىدا قېلىپ قايسىنى تاللاشنى بىلمەيۋاتامسەن؟ ياكى بولمىسا ھەممىسى بىلەن چېتىشىپ چىقاي دەمسەن؟ ھۇ ئۆلگۇر قانجۇق، شۇ ئىشقا بېرىلىپ كېتىپ شامال چىقىرىشقا ۋاقتىڭ يوق ئىكەن ــ دە؟ بىزنىڭ بۇ مەرەز تۇماندا دوزاخ ئازابىنى تارتىۋاتقىنىمىزنى ئۇنتۇپ قالغان ئوخشىمامسەن؟ ياكى بىز بىلەن بىر بالىنىڭمۇ بىللە تۇرۇۋاتقىنىنى بىلمەمسەن؟ بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟! ئۇ ئۇسساپ كەتتى، ئۇسساپ كەتتى! ئۇسساپ كەتتى دەۋاتىمەن، ئاڭلىدىڭمۇ؟! ئاڭلاپ قوي، بىزنىڭ يېنىمىزدا بىر بالا بار، بۇ ئۇنىڭ تۇنجى قېتىم دېڭىزغا چىقىشى! سەن نېمىشقا بىزگە بۇنداق قىلىسەن؟! بۇ قىلغىنىڭ توغرىمۇ؟ تىيۇلىنىنىڭ پوقى بولماي شامالنىڭ خوجايىنى بولغان بولساڭ، قېنى جاۋاب بەرمەمسەن! شامال چىقار دەۋاتىمەن! ئاڭلىدىڭمۇ؟ تۇمىنىڭنى كۆتۈڭگە تىقىۋال! گېپىمنى ئاڭلاۋاتامسەن؟ بورانلىق يامغۇرۇڭنى ئەۋەت! ئىتنىڭ بالىسى، ئەڭ قورقۇنچلۇق بورىنىڭنى ئەۋەت دەۋاتىمەن، قانجۇق. بىزنى دۇم كۆمتۇرۇۋەت، دولقۇنلارغا غەرق قىلىۋەت. ئۇقتۇڭمۇ، مۇناپىق. ئۇقتۇڭمۇ دەۋاتىمەن؟! قاراپ تۇر، ئاشۇ تۈكلۈك يۈزۈڭگە تۈكۈرۈپ سىيۋەتمەيدىغان بولسام! ئەگەر سەن شامالنىڭ خوجايىنى بولساڭ، بوران ــ چاپقۇنۇڭنى ئەۋەت، بىزنى دېڭىزغا غەرق قىلىۋەت. ئۇنداق قىلمايدىكەنسەن، قانجۇقنىڭ قانجۇقى بولۇپ كەت ئىلاھىم. مەن دېگەن ئەركەك ئىت، سېنى ئەگىپ يۈرگەن ئەركەك ئىتلارنىڭ بىرىمەن. بىراق، ساڭا قارارغا كۆزۈم يوق. مە، مە، بۇنى يە، مە، مە، قېنى چىشلە، چىشلە دەۋاتىمەن!»

مېلگۇن ئەڭ قوپال گەپلەر بىلەن شامالنى ئىداره قىلىدىغان بۇۋىمنى بىر ھازا تىللىدى. بىراق، ئۇنىڭ نەدىلىكىنى، شامالنى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ قاتتىق قىينىلىۋاتسەنغۇ دەيمەن؟ چىدا! ئەگەر چىداشلىق بېرەلمىسەڭ، ھەقىقىي ئۆۋچى بولغىنىڭ شۇ، چىدا، قوزام، سۈنى ئويلىماي باشقا نېمىلەرنى ئويلىغىن. سۈنى ئويلىما جۇمۇ.

قىرىق بوۋىسىنىڭ گېپىگە كىرىپ ئامالىنىڭ بارىچە سۈنى ئويلىماسلىققا تىرىشتى. لېكىن، بۇنىڭ ھېچقانداق پايدىسى بولمىدى. سۈنى قانچىلىك ئويلىمايمەن دېگەنسېرى شۇنچە ئۇسساپ كەتتى، تېخى ئۇنى ئاز دەپ قورسىقى قاتتىق ئېچىپ، بېشى قايغانىدەكمۇ بولدى. شۇڭا، ئۇنىڭمۇ مېلگۈنغا ئوخشاش دۇنيانى راسا تىللىغۇسى كېلىپ كەتتى.

بىر كۈن شۇنداق ئۆتۈپ كەتتى. ئۇلار تېخىچىلا دولقۇننىڭ شاۋقۇنى ئاڭلانسىكەن، شامال چىقىپ تۇمانىنى يىراققا ھەيدەپ كەتسىكەن، بىزگە نىجاتلىق يولى ئېچىلسىكەن، دەپ تەقەززالىق بىلەن كۈتمەكتە. بىراق، دېڭىز تىمتاس، ناھايىتى زېرىكىشلىك، ھەتتا قارىسا ئادەمنىڭ بېشى ئاغرىپ، قۇلاقلىرى ۋىڭىلداپ كېتەتتى. ئۇلار كۈن بويى سۇ، سۇ، سۇ دەپ چاكىلداپلا ئۆتتى. قىزىق ئىش: ئۇلار شۇنچە پايانسىز دېڭىزدا تۇرۇقلۇق ئۇسسۇز-لۇقتىن ئۆلۈپ قالاي دەۋاتاتتى.

كەچقۇرۇن بولغاندا مېلگۈن زادى بولالمىدى، كۆزلىرىنىڭ نۇرى ئۆچۈپ سۆزدىن قالدى. ئورگان ئامالسىز ئۇنىڭغا گېلىنى نەمدىۋالغىلى ئازراق سۇ بەردى، قىرىسقىنىڭ نەپسى تاقىلداپ، چۆمۈچكە يېۋەتكۈدەك قاراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغىمۇ ئازراق بەردى، ئاخىردا ئەمرايىنغىمۇ ئازراق قۇيۇپ بەردى، بىراق ئۆزى يەنىلا بىر تېمىمۇ ئىچمىدى. بۇ قېتىم ئۇ سوغىنى قېيىققا قويۇپ قويۇپ، خۇددى ئۇسسىمىغاندەك ھەم ھېچقانداق ئازاب تارتمىغاندەك مەلۇم بۇيۇك بىر نەرسە ھەققىدە ئۇزۇندىن-ئۇزۇن خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ كەتتى. ئۇ قېيىق بېشىدا خۇددى تىك چوققىغا قونۇپ تۇرغان يالغۇز بۇركۈتتەك ئۇن-تىنسىز، قىلچىمۇ ھودۇقماي ئولتۇراتتى، ئۆزىنى نېمىنىڭ كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى بىلەتتى، شۇڭا غەيرەتكە كېلىپ، بار كۈچى بىلەن

ئۆمرىنىڭ ئاداققى مىنۇتلىرىنى كۆتۈۋالماقچىدى. ئۇنىڭ قاتتىق خۇمارى تۇتۇپ كەتكەن، شۇ تاپتا بىر چېكىم تاماكا بولسا، قېنىپ ـ قېنىپ شوراپ، «پەرىزات بېلىق»نى ئوبدان بىر ئويلىۋالسا ئىدى ـ ھە...

نەدە ئۇزۇپ يۈرسەن «پەرىزات بېلىق»؟

ئۇ ئۆزىنى، ئۆزىنىڭ ئۆلۈش ئالدىدا قانچىلىك چىداشلىق بېرەلەيدىغانلىقىنى چۈشىنەتتى. شۇ تاپتا ئۇنى ئۆز ئويى بويىچە ئىش قىلىشتىن ساقلاپ تۇرغان پەقەت قىرىسقلا ئىدى. بىرنەچچە كۈندىن بېرى قىرىسق ئۇنىڭغا شۇنداق ئېچىل بولۇپ، ئۇنىڭ مېھرىبانلىقى ۋە ھامىيلىقىدا ئۇنىڭدىن بىر مىنۇتمۇ ئايرىلماي كەلگەنىدى. بالا تولىمۇ بىچارە بولۇپ كەتكەن، بىراق دەل شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ئىشنى قىلماي بولمايتتى ...ئورگان بوۋاينىڭ تولىمۇ ئۇزۇن بىلىنگەن ئەڭ ئاخىرقى بىر كۈنى مانا مۇشۇنداق مەنىسىز ئاخىرلاشتى.

قاراڭغۇ چۈشۈپ يەنە بىر كېچە باشلاندى.

بىراق، ھاۋادا ھېچقانداق ئۆزگىرىش يوق، تۇمان ئاۋۋالقىدەكلا تىپتىنچ، گۇگۇم دېڭىزنى قاپلىدى، ئاندىن ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇنغا سوزۇلغان، چىداش مۇمكىن بولمىغان قورقۇنچلۇق قاراڭغۇ كېچە باشلاندى. ئەگەر كېچىدە تۈيۈقسىز شامال چىقىپ قالسا، مەيلى ئۇ بوران ياكى باشقا نېمە بولسۇن، ئىشقىلىپ ھاۋا ئېچىلىپ يۇلتۇز كۆرۈنسىلا بولاتتى! لېكىن، شامالنىڭ بىرەر شەپىسىمۇ يوق. دېڭىز دولقۇنسىز، ھاۋا تىپتىنچ... پايانسىز تۇمان ۋە قاراڭغۇلۇقتا ھەممە نەرسە ھەرىكەتتىن قالغان. تۇماندا ئېزىپ قالغان يېگانە قېيىق ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچلىق دەردىدە ھالدىن كېتىپ ئۆلەي دەپ قالغان كىشىلەرنى سۆرەپ، پېشانەسىگە پۈتۈلگەننى كۆرمەكچى بولغان كىشىدەك ئاستا ئايلىنىپ يۈرىدۇ...

قىرىسق ئۆزىنىڭ قايسى چاغدا ئۇخلاپ قالغانلىقىنى بىلمەيلا قالدى. بىراق، قاتتىق ئۇسسۇزلۇق ئازابىدىن ئۇزۇنغىچە ئۇخلىيالمىدى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يالمىغاندى. قارىغاندا بۇ تىرىك دوزاخ ئازابىنىڭ چېكى يوق ئوخشايدۇ. كېرىكى سۇ! پەقەتلا سۇ، باشقىسىنىڭ لازىمى يوق! ئاچلىق ئاستا ـ ئاستا پەسىيىپ قالغان ئاغرىقتەك بىلىنمەي قالىدىكەن. بىراق، ئۇسسۇزلۇققا چىداش مۇمكىن ئەمەسكەن. ئۇنىڭغا ھېچنېمە كار قىلمايدىكەن .

ھېلىمۇ ئېسىدە، قىرىسق كىچىك چاغلىرىدا بىر قېتىم قىزىتمىسى ئۆرلەپ يېتىپ قالدى. ئۇ قاتتىق بىئارام بولۇپ، ئۇسساپ كەتكەنىدى. ئاپىسى ئۇنىڭ بېشىدىن كەتمەي ھېلىدىن ـ ھېلىغا ھۆل لۆڭگىنى ئوت ـ كاۋاپ پېشانىسىگە ياقاتتى، تۈيدۈرماي كۆز يېشى قىلىپ، توختىماي دۇرۇت ئوقۇيتى، جىنچىراغنىڭ غۇۋا يورۇقىدا ئۇنىڭغا پەرىشان قارايتتى. دادىسى دېڭىزغا كەتكەن. ئۇ سۇ ئىچىشكە، دادىسىنىڭ تېز قايتىپ كېلىشىگە تولىمۇ تەقەززا ئىدى. بىراق، ئىككىلا تىلىكى ئەمەلگە ئاشمىدى. دادىسى ناھايىتى يىراقتا، ئاپىسى سۇ بەرگىلى ئۇنماي ھەرقانچە قىينالساڭمۇ سۇ ئىچسەڭ بولمايدۇ، دېدى، ھۆل لۆڭگىنى ئۇنىڭ قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرىگە ياقتى. ئۇ يۇرد-كىدىكى تەشنالىق بىردەملىككە بېسىلغاندەك بولدى، بىراق ئاز ئۆتمەيلا تېخىمۇ ئۇسساپ چىدىيالمايلا قالدى.

ھەرگىز سۇ ئىچمە، چىداشلىق بەر، شۇنداق قىلساڭ، ياخشى بولۇپ قالسەن، دەپ يېنىپ ـ يېنىپ نەسىھەت قىلاتتى ئاپىسى.

ـــ چىداپ تۇرغىن، قوزام! ـــ دېدى ئۇ، ـــ تاڭ ئاتقۇچە ياخشى بولۇپ قالسەن، توختىماي «چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!» دەۋەرسەڭ، ئۇسسۇزلۇقۇڭ بېسىلىپ قالىدۇ. قېنى، مەن دېگەن-دەك قىلىپ باق، چاشقان ئاكاڭغا يالۋۇرغىن، ئۇنى تېز كەل، سۇ ئەكېلىپ بەر دېگىن... ئوبدانراق يالۋۇر جۇمۇ...

ئۇ كېچىچە شۇ سۆزنى يادلاپ، ئۇسسۇزلۇققا تاقابىل تۇردى، چاشقان ئاكىسىنىڭ يۇگۇرۇپ كېلىپ ئۆزىگە سۇ بېرىشىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتتى. ئۇ: «چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ! چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!» دەپ چاشقان ئاكىسىغا يېنىپ ـ يېنىپ يالۋۇردى،

ئاندىن ئېسىنى يوقىتىپ ئۇيان - بۇيان ئۆرۈلۈشكە باشلىدى. بىراق، ئاغزىدىن يەنىلا: «چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!» دېگەن سۆز چۈشمەيتتى. چاشقان ئۇزۇنغىچە كۆرۈنمىدى. ئۇمۇ: «چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!» دەپ يىغلاپ، ۋارقىراپ، يالۋۇرىۋەردى. ئاخىر چاشقان يۇگۇرۈپ يېتىپ كەلدى. ئۇ خۇددى چىڭقىچۇشتە ئورماندىكى دەريادىن ئۇچۇپ كەلگەن سالقىن شامالدەك، كىشىگە ھۇزۇر بېرەتتى. ئۇنىڭ شەكلىنىڭ قانداقلىقىنى بىلىش بەكمۇ تەس ئىدى. ئۇ ئاسماندەك سۇس كۆك، ھاۋادەك يېپىيېنىك، كېپىنەكتەك توختىماي پىلدىرلاپ ئۇچۇپ تۇراتتى. چاشقان ئۇياقتىن - بۇياققا ئۇچۇپ يۈمشاق بۇرۇتلىرىنى قىرىسقىنىڭ يۈزى، بوينى، بەدەنلىرىگە سۈركەشكە باشلىدى. ئۇ بۇنىڭدىن قاتتىق ھۇزۇرلىنىپ كەتتى. چاشقان ئاكىسى سۇ تېرىۋاتقانىدەك قىلاتتى. ئۇ راسا قېنىپ ئۇزۇنغىچە توختىماي سۇ ئىچتى. سۇ دېگەن ئۆزىگە قاراپ دەريا - دەريا ئېقىپ كەلمەكتە ئىدى ...

ئۇ ئەتىگەندە ئويغاندى، بەك ئاجىزلاپ كەتكەن بولسىمۇ، ئۆزىنى ناھايىتى يېنىكلەپ قالغاندەك، كۆڭلى يورۇپ كېسىلى ساقىيىپ كەتكەندەك ھېس قىلدى، شۇنىڭدىن كېيىن ھازىرغىچە شۇ ئاخشىمى ئۆزىگە سۇ بېرىپ ساقايتىپ قويغان چاشقان ئاكىسىنى زادى ئېسىدىن چىقارمىدى...

مانا ئەمدى قېيىقتا ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلەي دەپ قالغاندا ئۇ ئىش يەنە ئېسىگە كەلدى. شۇ تاپتا چاشقان ئاكىسى يەنە بىر كەلگەن بولسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى - ھە! ئۇ قاتتىق ئازاب ئىچىدە چاشقان ئاكىسىغا يالۋۇرۇشنى ئۆگىتىپ قويغان ئاپىسىنى ئېسىگە ئالدى، ئوت - كاۋاپ بولۇپ ئۇسسۇزلۇقتىن لەۋلىرى گەز باغلاپ ياتقاندا مېھرىبان ئاپىسىنىڭ ئۆزىنىڭ بېشىدا ئولتۇرۇپ، كۆزلىرىدە ياش، يۈرىكى سۇ، ئۆزى ئۇچۇن سەكپارە بولغانلىرى، يېلىنىش ۋە تەشۋىش ئىچىدە ھېلىدىن - ھېلىغا ئۆزىگە قاراشلىرى... كۆز ئالدىدىن بىر - بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى. شۇ تاپتا ئۇ قانداق قىلىۋاتقاندۇر؟ ئۆيىدە-

مىدۇر؟ بەلكىم، قار ـ يامغۇر يىغلاپ قىرغاقتا كۆتۈپ تۇرىدۇ-غاندۇر... بىراق دېگىز ئۇنىڭغا ھېچنېمىنى دەپ بېرەلمەيدۇ. ئۇنىڭ دەردىنى تەڭ تارتىشىپ بېرىدىغان ھېچكىم يوق. بەلكىم، ئاياللار بىلەن بالىلار ئالا ئىت قىياسىغا گۈلخان يېقىپ، ئەنسىرىمەڭ، خۇدا خالىسا دېگىزغا كەتكەنلەر ئۆلمەي ساق كېلىپ قالامدۇ تېخى، دەپ ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن.

بىراق، ھازىر ئۇلار گۆرەڭ قاراڭغۇ، تىمتاس تۇماندا بېشى قايغان، پۇتى تايغان يەرلەردە ئايلىنىپ يۈرىدۇ. ئەمدى ئۇلارنىڭ ھايات قېلىشقا بولغان ئەڭ ئاخىرقى ئۇمىدىمۇ ئۆچكەن. ياق، ئۇلار ئۆزلىرىگە قارشى تەرەپكە نىسبەتەن تولىمۇ ئاجىز كېلىپ قالدى. بۇ ئىككى تەرەپنىڭ بىرى مەڭگۈلۈك قاراڭغۇلۇق. بۇ قاراڭغۇلۇق كائىناتتا قۇياش ئاپىرىدە بولۇشتىن بۇرۇنلا مەۋجۇت ئىدى. يەنە بىرى كونا قېيىقتا ئۇمىدسىزلىككە پېتىپ ئولتۇرغان بۇ ئادەملەرگە پايانسىز دېگىزدا ئىچكىلى سۇ، يېگىلى ئاش، يول كۆرسەتكىلى يۇلتۇزمۇ يوق...

قىرىسق تۇغۇلۇپ شۇ كەمگىچە ھېچقاچان مۇنداق قاراڭغۇ دۇنيانى كۆرۈپ باقمىغان ھەم ھېچقاچان ئۇسسۇزلۇقنىڭ دەردىنى مۇنچىلىك تارتىپ باقمىغانىدى. ئۇ تېخىمۇ چىداشلىق بېرىش ئۈچۈن ئۆزىگە سۇ بېرىپ داۋالىغان، ھاياتىنى قۇتۇلدۇرۇپ قالغان چاشقان ئاكىسىنى ئويلاشقا باشلىدى...

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ! ــ ئۇ ھېرىشىنىمۇ ئۇنتۇپ ئاپىسى ئۆگىتىپ قويغان بۇ سۆزنى ئىچىدە تەكرارلاشقا باشلىدى، ــ چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ! چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!» گەرچە ھېچقانداق مۆجىزە يۈز بەرمىگەن بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا ناھايىتى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن يالۋۇرۇپ، چاشقان ئاكىسىنى چاقىرىۋەردى. شۇ تاپتا چاشقان ئاكىسى قىرىسقىنىڭ بارلىق ئۇمىدى ۋە ئۇسسۇزلۇقنى يېگىشتىكى تۇمارى بولۇپ قالغانىدى...

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

قىرىسق ھەدەپ شۇ سۆزنى تەكرارلاپ ئۇسسۇزلۇقنى

باسماقچى بولاتتى. ئۇ بىر چاغدا ئۇخلاپ قالدى، قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىن يەنە ئويغىنىپ كەتتى، قۇلىقىغا ئورگان بىلەن ئەمرايىننىڭ گەپلىشىۋاتقانلىقى ئاڭلاندى. ئۇلار قانداقتۇر بىر ئىش ئۈستىدە ئۇزۇنغىچە پىچىرلاشتى. ئۇلارنىڭ سۆھبىتى تولىمۇ غەلىتە ھەم چۈشىنىكسىز ئىدى، ئارىلاپ - ئارىلاپ ئۇزۇنغىچە جىمىپ كېتىشەتتى، بەزىدە گېپىنىڭ ئايىغىنى دېمەيتتى، بەزىدە گېپىنى چۈشەنگىلى بولمايتتى. قىرىق ئورگانغا يېقىنراق بولغاچقا، ئۇنىڭ سۆزىنى ئېنىقراق ئاڭلىيالىدى. بوۋاي سۆزلىگەندە قىينىلىپ ئاران - ئاران تىناتتى، شۇنىڭدىمۇ چىشىنى چىشلەپ ئاۋازىنى زورغا بېسىپ تۇراتتى. دادىسى يىراقراق ئولتۇرغاچقا، ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغىلى بولمىدى.

— ئەسلىدە سىزگە نەسىھەت قىلمىسام بولاتتى، بوۋا، — دېدى ئەمرايىن خۇددى گېپىنى باشقىلارنىڭ ئاڭلاپ قېلىشىدىن قورقاندەك پەس ئاۋازدا، — شۇنداقتىمۇ ئوبدانراق ئويلاپ بېقىڭ. سىز دېگەن ئەقىللىك ئادەم.

— مەن ئويلىنىپ بولدۇم. ناھايىتى پۇختا ئويلاندىم. بۇنىڭدىن ياخشى چارە يوق، — دېدى ئورگان، قارىغاندا ئۇ سۆزىدىن يانمايدىغاندەك قىلاتتى.

بىر پەس جىملىقتىن كېيىن ئەمرايىن :

— ھەممىمىز بىر قېيىقتا، تەقدىرىمىزمۇ بىر. نېمە كۆرسەك تەڭ كۆرمەمدۇق، — دېدى.

— تەقدىر، تەقدىر، — دېدى بوۋاي ئازابلانغان ھالدا ئۆز - ئۆزىگە غۇدۇراپ، — تەقدىردىن كىم قېچىپ قۇتۇلالاپتىكەن، — ئۇ بوغۇق ئاۋازدا سۆزلەشكە باشلىدى، — بىراق بەزىلەر تەقدىرگە تەن بېرىدۇ، بەزىلەر قارشى چىقىدۇ. بىزغۇ ئەمدى تۆگەشتۇق. شۇڭا، بەزىلىرىمىز بالدۇرراق تەقدىرگە تەن بېرىپ قالغانلىرىمىزنىڭ ئۇزاقراق ياشىشىغا ئىمكان قالدۇرۇشىمىز كېرەك. ئويلاپ باققىن، ناۋادا تۇيۇقسىزلا ھاۋا ئېچىلىپ ئەتراپنى ئېنىق

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆرگىلى بولۇپ كەتسە، ئۆلەر ـ تىرىلىشىمىزگە قارىماي پالاق ئۇرۇپ ماڭمىز، ئاخىر قۇرۇقلۇقمۇ كۆزىمىزگە خىرە ـ شىرە كۆرۈنىدۇ، لېكىن قۇرۇقلۇققا ئامان ـ ئېسەن يېتىۋالغۇچە ئىچىدىغانغا بىرنەچچە يۈتۈم سۇمۇ قالماي، هەممىمىزلا ئۆلۈپ كەتسەك، ئىنسان بالىسىغا بۇنىڭدىنمۇ ئوشۇق ئەلەم بولامدۇ؟

ئەمرايىن نېمىدۇر دەپ جاۋاب بەردى، ئەمما قىرىسىق ئېنىق ئاڭلىيالمىدى. ئۇلار يەنە جىممىدە بولۇپ قېلىشتى.

قىرىسىق ئۇخلىماقچى بولۇپ توختىماي چاشقان ئاكىسىنى چاقىرىپ ياتتى. ئۇنىڭچە پەقەت ئۇخلاپلا قالسا، ئۇنى كۆرە-لەيتتى... بىراق كۆزى زادى ئۇيقۇغا ئىلىنمىدى.

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

ـــ هەي، مېلگۇن قانداقراق بولۇپ قالدى؟ ـــ سورىدى ئورگان.

ـــ تېخىچىلا ياتمىدۇ، ـــ دېدى ئەمرايىن.

ـــ هە، تېخىچىلا ياتمىدۇ دېگىن، ـــ سەل تۇرۇۋالغاندىن كېيىن بوۋاي يەنە دېدى، ـــ ئۇ ئويغانغاندا ئېيتىپ قويغىن جۇمۇ.

ـــ ماقۇل، بوۋا، ـــ دېدى ئەمرايىن ئاۋازى تىترەپ، ئاندىن قاتتىق ـ قاتتىق يۆتىلىپ قويدى، ـــ گەپلىرىڭىزنىڭ هەممىسىنى دەپ قويىمەن.

ـــ ئۇنىڭغا دەپ قويغىن، مەن ئۇنى بەك هۆرمەت قىلىمەن. ئۇ ناهايىتى ياخشى ئوۋچى، هېچكىمگە يامانلىقى يوق. مەڭگۇ ئۇنى هۆرمەت قىلىمەن.

ئۇلار يەنە جىمىپ قېلىشتى.

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

ئەمرايىن كېيىن يەنە نېمىلەرنىدۇر دېدى.

بىراق، قىرىسىق ئېنىق ئاڭلىيالمىدى.

ـــ ياق، ئەمدى كۆتكۈچىلىكىم قالمىدى، ـــ دېدى ئورگان جاۋاب بېرىپ، ـــ ئۆزۈڭمۇ كۆرۈپ تۇرۇپسەن، ئارانلا قالدىم.

ياخشى ئىت ئۆلۈكىنى كۆرسەتمەيدۇ. بۇ ئىشتا ئۆزۈمگە قويۇپ بەر، مەن دېگەن ئۇلۇغ ئادەم! بۇ ئۆزۈمگىمۇ ئايان. ھەر قېتىم چۈش كۆرسەم «پەرىزات بېلىق»نى كۆرىمەن. بۇنى سەن چۈشەندىمەيسەن... ئەمدى ئۇنىڭ قېشىغا كېتەيمىكىن دەيمەن...

ئۇلار يەنە نېمىلەرنىدۇر دېيىشتى، چاشقان ئاكىسىنى — سۇ بەرگۈچىنى چاقىرىۋېتىپ قىرىسقىنىڭ كۆزى ئىلىنىشقا باشلىدى.

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

ئۇ ئاخىر دادىسىنىڭ ئورگانىغا يېقىن كېلىپ ئېيتقىنىنى ئاڭلىدى:

— ئېسىڭدىمۇ، بوۋا، بىر قېتىم سودىگەرلەر بۇغلىق ھارۋا بىلەن سودىگەرچىلىك قىلىپ كەلگەندە قىزىل چاچلىق بىرى، يىراقتا بىر ئەل، ئۇنىڭدا ئۇلۇغ بىر كىشى بار ئىكەن، ئۇ دېگىزنى كېچىپ ئۆتكەنىكەن، دېگەنىدى، ئاجايىپ ئىش، شۇنداق كىشىلەرمۇ بولىدىكەن ـ ھە ...

— ئۇنداقتا ئۇ ھەقىقەتەن ئۇلۇغ ئىكەن، بارلىق ئۇلۇغلارنىڭ ئۇلۇغى ئىكەن، — دېدى ئورگان، — بىزنىڭ بۇ يەردە ئەڭ ئۇلۇغ «پەرىزات بېلىق».

قىرىسق ئۇخلاپ قالدى، ئەمما بەزى گەپلەر يەنىلا ئاندا ـ مۇندا قۇلىقىغا كىرىپ قالاتتى:

— تۇرۇپ تۇرۇڭ، يەنە ئويلىنىپ بېقىڭ...

— ئەمدى بولدى، كۆرىدىغانىنى كۆرۈپ بولدۇم ... توسمىغىن، ھېچ چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى...

— قاپقاراڭغۇ تۇرسا...

— بەربىر ئوخشاش...

— سىزگە دەيدىغان گەپلىرىم تېخى تۇگىمىگەنىدى...

— گەپ دېگەننى تۇگەتكىلى بولمايدۇ. بىزدىن كېيىنكىلەرمۇ سۆزلەپ تۇگىتەلمەيدۇ...

— مۇنداق قاراڭغۇدا...

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— بولدى، توسۇمسىن. ئەمدى چىدىغۇدەك ماجالىم قالمىدى. ئۆزۈم خالىمىغاندىكىن...

— مۇنداق قاراڭغۇدا...

— سەن يەنە بەرداشلىق بېرەلەيسەن. ئاۋۇ يەردە ئازراق سۇ بار...

كىمنىڭدۇر پەنجىلىك، قوپال، يوغان قولى قىرىسقىنىڭ بېشىنى ئاستا سىلىدى. ئۇ چالا ئۇيقۇلۇقتا بۇنىڭ ئورگان بوۋىسىنىڭ قولى ئىكەنلىكىنى بىلدى. بوۋىسى خۇددى ئېسىگە ئېلىۋالماقچى ۋە ئاسراپ قالماقچى بولغاندەك ئىللىق، يوغان قولى بىلەن ئۇنىڭ بېشىنى خېلىغىچە سىلاپ تۇردى...

قىرىسق چۈشىدە قۇرۇقلۇققا سۇ ئىزدەپ كېتىپ باراتتى. ئۇ ماڭاتتى يا سۈغا چۆكمەيتتى، يا دولقۇنلارغا غەرق بولۇپ كەتمەيتتى. ئەتراپ ئاجايىپ ـ غارايىپ ھەم تولىمۇ گۈزەل. كۈمۈشتەك پارقىراپ تۇرغان پايانسىز دېڭىز. دېڭىزدىن بۆلەك ھېچنېمە يوق. ھەممە يەر دېڭىز، ھەممە يەر سۇ. ئۇ سۇ ئۈستىدە خۇددى يەردە كېتىپ بارغاندەك كېتىپ باراتتى. قۇياش نۇرىدا رەڭدار تۈسكە كىرگەن مەيىن دولقۇنلار ئاستا يېيىلىپ تۇراتتى. قىرىسق بۇ دولقۇنلارنىڭ نەلەردىن كېلىپ نەلەرگە كېتىدىغانلىقىنى ھېچ بىلەلمىدى.

ئۇ دېڭىزدا يەككە ـ يېگانە كېتىپ باراتتى، دەسلەپتە ئورگان، ئەمرايىن، مىلگۇنلارنىڭ ئالدىدا كېتىپ بارىمەن، چاققانراق سۇ تېپىپ ئۇلارنى چاقىراي، دەپ ئويلىدى، كېيىن ئۆزىدىن باشقا ھېچكىم يوق ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئۇ ئۇلارنى چاقىردى، توۋلىدى. بىراق، ھېچكىمۇ جاۋاب بەرمىدى. ھېچكىم، ھېچقانداق ئاۋاز، ھېچقانداق سايىمۇ يوق ئىدى... قىرىسق ئۇلارنىڭ نەگە كەتكىنىنى بىلەلمىدى، قورقمىدىن تىنماي ۋارقىرىدى. لېكىن، بىر ئادەمنىڭمۇ «ھە» دېگەن ئاۋازى ئاڭلانمىدى. ئەتراپتا ئالىقانچە يەرمۇ كۆرۈنمەيتتى. ئۇ دېڭىزدا

تىنماي يۇگۈردى، ئاخىر نەپىسى بوغۇلۇپ ھالىدىن كەتتى. بىراق، ئەتراپ پايانسىز، پاناھلانغۇدەك جايمۇ يوق. ئۇسسۇزلۇق ئازابى بارغانچە كۈچىيىپ چىدىيالماي قالدى. بۇ چاغدا ئۇ بېشىدا ئۇچۇپ كېتىپ بارغان بىر قۇشنى كۆرۈپ قالدى. بۇ ياۋا ئۆردەك لۇۋۇر ئىدى. ئۇ غاق ـ غاق غاقىلداپ، ئۇۋا قىلغۇدەك بىرەر يەرنى ئىزدەپ ئايلىنىپ يۈرەتتى. بىراق، ئەتراپ كۆمۈش-تەك پارقىراپ تۇرغان سانسىز دولقۇنلار بىلەن تولغان، ئالىقاز-چىلىكمۇ يەر يوق. لۇۋۇر ھەسرەتلىك غاقىلداپ توختىمايي ئۇچماقتا.

«ئۆردەك! ھەي ئۆردەك! ــ ۋارقىرىدى قىرىسق، ــ قۇرۇقلۇق نەدە؟ قايسى تەرەپتە؟ بەك ئۇسساپ كەتتىم!»

«دۇنيانىڭ ھېچقانداق يېرىدە قۇرۇقلۇق يوق! ــ دېدى ئۆردەك لۇۋۇر، ــ ھەممىلا يەر دولقۇنلىنىپ تۇرغان سۇ.»

«باشقىلار قەيەردە؟» قىرىسق يوقىلىپ كەتكەن چوڭلارنى سورىدى.

«ئۇلار يوق. بولدى ئىزدىمەيلا قوي، ئۇلار ھېچ يەردە كۆرۈنمەيدۇ» دېدى لۇۋۇر.

ئېيتقۇسىز بىر خىل غېرىبلىق ۋە ئازابلىق تەشۋىش قىرىسقنى چىرمىۋالدى. ئۇنىڭ بۇ يەردىن بالدۇرراق كەتكۈسى كېلىپ كەتتى. بىراق، ھەممىلا يەر سۇ ۋە دولقۇن، بارغۇدەك جايمۇ يوق ئىدى. ياۋا ئۆردەك لۇۋۇر ئاستا ـ ئاستا يىراقلاپ، چېكىتكە ئايلىنىپ قالدى.

«ئۆردەك، مېنى ئالغاچ كەت، بەك ئۇسساپ كەتتىم!» يالۋۇردى قىرىسق.

ئۆردەك گەپمۇ قىلماي، يوق قۇرۇقلۇقنى ئىزدەپ كۆزدىن غايىب بولدى.

قىرىسق كۆزلىرىدە ئىسسىق ياش، ئۇيقۇدىن ئويغانىدى، تېخىچىلا ئېغىر ئازاب، چەكسىز تەشۋىش ئىچىدە ئىكرىاپ ياتاتتى، ياش يۇقى كۆزلىرىنى ئاستا ئېچىپ ئۆزىنىڭ چۇش كۆرگەنلىكىنى

لىكىنى بىلدى. قېيىق ئاستا تەۋرىنىپ تۇراتتى. تۇمان تېخىمۇ قارىيىپ، ھاۋا سوۋۇپ كەتكەن، دېمەك، تاڭ ئاتىدىغانغا ئاز قالغانىكەن. قىرىسق ئاستا قىمىرلاپ قويدى.

— بوۋا، سۇ ئىچىمەن. مەن بىر چۆش كۆردۈم، — دېدى ئۇ قولىنى ئورگان بوۋىسىغا سوزۇپ. بىراق، ئورگان يوق تۇراتتى.

— بوۋا! — دەپ ۋارقىرىدى قىرىسق. ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. قىرىسق بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەتراپىغا ئالاق ـ جالاق قارىدى، — بوۋا، بوۋا، سىز قەيەردە؟

— ۋارقىرىما! — ئەمرايىن لىككىدە قېشىغا كېلىپ ئۇنى باغرىغا چىڭ باستى، — ۋارقىرىمىغىن. ئەمدى بوۋاڭ يوق. ئۇ «پەرىزات بېلىق»نىڭ قېشىغا كەتتى.

بىراق، قىرىسق ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلايدىغاندەك ئەمەس ئىدى:

— بوۋام قەيەردە؟ مېنىڭ بوۋام، بوۋام قەيەردە دەۋاتىمەن؟

— گېپىمنى ئاڭلىساڭچۇ! يىغلىما، ئەمدى مىڭ قىلغان بىلەن ئۇ يوق، — دادىسى ھەدەپ ئۇنى قايىل قىلماقچى بولاتتى، — بولدى، يىغلىما. بوۋاڭ ساڭا سۇ ئىچۈرۈپ قوي دېگەن. يەنە ئازراق سۇ بار. يىغلىما. مانا ھازىرلا سۇ قۇيۇپ بېرىمەن. يىغلىمىساڭلا بولدى. مانا ھازىرلا سۇ قۇيۇپ بېرىمەن. تۇمان ئاز ئۆتمەيلا تاراپ كېتىدۇ. ئۇ چاغدا سەن...

قاتتىق ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە قالغان قىرىسق دادىسىنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىۋىدى، قېيىق ئىرغاڭلاپ كەتتى. ئەمرايىن نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي قالدى.

— مانا، ھازىرلا ماڭمىز! مانا، مانا، ھازىرلا! ھوي مېلىگۇن، قوپ، ئورنۇڭدىن قوپ دەۋاتىمەن، قېيىقنى ھەيدەيلى!

مېلىگۇن پالاق ئۇردى. قېيىق ئاستا مېڭىشقا باشلىدى. بىراق، تېخىچىلا دۇنيانى قاپلاپ تۇرغان قويۇق تۇماندا نەگە مېڭىپ، نەدە تۇرۇشنى بىلگىلى بولمايتتى.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار يەنە بىر كۈننى كۈتۈۋالدى. ئەمدى قېيىقتا پەقەت ئۇچەيلەنلا قالغانىدى.

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

قىرىسق سەل تىنچلانغاندىن كېيىن، ئەمرايىن يەنە پالاقلا ئولتۇردى. تۆت پالاق تەڭ ئۇرۇلۇۋىدى، قېيىق ئاستا - ئاستا تېزلەشكە باشلىدى. بىراق، يەنىلا نىشانسىز، مەقسەتسىز ئىدى. قىرىسق قېيىق قۇيرۇقىدا ئولتۇراتتى. ئۇ ئورگان بوۋىسىنىڭ نەگە كەتكىنىنى بىلەلمەي تەشۋىشلەنمەكتە، ئازابلىنىپ ئۆكسۈپ يىغلىماقتا. دادىسى بىلەن مېلگۇن تاغىسىمۇ كۆڭلى سۇنۇق، بۇ پېشكەللىكتىن قۇتۇلۇشقا ئامالسىز، قىرىسققا يارەم قولىنى سۇنۇشقىمۇ چارىسىز ئىدى، پەقەت ھېچنېمىدىن - ھېچنېمە يوق پالاق ئۇرۇپلا تۇراتتى. ئاپپاق تۇماندا ئۇلارنىڭ يۈزلىرى قارىداپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ ھەممىسى ساقلىنىش مۇمكىن بولمىغان ئورتاق بىر ئاپەت — ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچلىق ئازابىدىن قىينالماقتا ئىدى.

ھەممەيلەن ئۇن - تىنسىز، گەپ قىلىشتىن قورقاتتى. بىر ئاز ئۆتكەندىن كېيىن مىلگۇن پالاقنى تاشلاپ قويدى.

— سۇ ئىچەيلىچۇ! — دېدى ئۇ ئەمرايىنغا غەمكىن ھالدا.

ئەمرايىن چۆمۈچكە ئازراق سۇ قۇيدى. ھەممەيلەن بىرنەچچە يۇتۇمدىن ئىچىشتى. سۇ كۆڭۈل ئېلىشقۇدەك پۇراپ كەتكەن، بىراق مۇشۇ سۇمۇ تۇگەيلا دەپ قالغانىدى. يەنە ئۇچ - تۆت قېتىملا ئىچسە ھېچنېمىسى قالمايتتى. بىرنەچچە يۇتۇم سۇ بىلەن ئۇسسۇزلۇقى قانمىغاچقا ھېچكىمۇ ئۆزىنى يېنىكلەپ قالغاندەك سەزمىدى.

ئادەمنىڭ ئىچىنى تىت - تىت قىلىدىغان زېرىكىشلىك كۈتۈش يەنە باشلاندى. ھاۋا ئېچىلىپ قالارمۇ؟ بۇنىڭغا ھېچكىم ئىشەنچلىك بىرنېمە دېيەلمەيتتى. ئۇلار ھېرىپ ھالدىن كەتكەن، ھەممىدىن ئۇمىدىنى ئۈزگەن، قويۇق تۇماندا تەقدىرگە تەن بېرىپ مەقسەتسىز ئايلىنىپ يۈرەتتى. تۇمان ئۇلارنى ۋە ئۇلارنىڭ ئىرادىسىنى بارغانچە ئىسكەنجىگە ئالماقتا ئىدى. بىر چاغدا مېلگۇن تىترەڭگۈ ۋە غەزەپلىك ئاۋازدا ئېيىتتى:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— تۇمانلار تارقىسا ئۆلسەممۇ ئارمىنىم قالمايتتى، قۇرۇق-لۇقنى يىراقتىن بىر كۆرۈۋالسالا بولدى، ئاندىن ئۆزۈمنى سۇغا تاشلىۋېتىمەن.

ئەمرايىن ئۇندىمىدى، ھەتتا ئارقىسىغا قاراپمۇ قويمىدى. چۈنكى ئۇنىڭغا گەپ كار قىلمايتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەمرايىن ھازىر قېيىقتىكى ئەڭ چوڭ بولغىنى بىلەن نېمە قىلىشىنى، نەگە مېڭىشىنى بىلمەيتتى.

ۋاقىت ئۆتمەكتە. قېيىق گاھ توختاپ، گاھ سىلجىپ نىشانسىز ئايلىنىپ يۈرمەكتە.

چىدىغۇسىز ئۇسسۇزلۇق، رەھىمسىز ئاچلىق ئۇلارنىڭ ھايات-تىغا دەمۇدەم خىرىس قىلماقتا، ھەممەيلەن بارغانسېرى ھېرىپ ھالىدىن كەتمەكتە.

قىرىسق كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ قېيىق قۇيرۇقىدا ياتاتتى، كۆزى قاراڭغۇلىشىپ، نەپىسى بوغۇلۇپ، قورسىقى ھەدەپ غولدۇرلىماقتا ئىدى. شۇ تاپتا ئۇ سۇ، سۇ دېگەندىن باشقىنى ئويلىمايتتى.

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

قىرىسق بىر تەرەپتىن چاشقان ئاكىسىغا يېلىنسا، يەنە بىر تەرەپتىن بالدۇرراق ئۇيقۇغا كېتىپ، چۈشىدە ئالا ئىت قىياسى يېنىدىكى ساماۋى دۇنياغا قايتىپ بېرىپ بارلىق ئازابلاردىن خالاس بولماقچى بولاتتى. بىراق، ئەمدى ئۇنداق دۇنياغا قايتىش مۇمكىن ئەمەس.

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!» ئۇ ئارانلا شۇنداق دېۋىدى، بېشى پىرىدە قېيىپ كەتتى ۋە قاپتالدىن كۆتەككە ئوخشاش پەسكە دومىلاپ ئۇيناۋاتقاندەك، دەپ ئويلىدى: ئاھ، بۇ نېمىدېگەن قىزىق-قارلىق، نېمىدېگەن ئوبدان ئويۇن ـ ھە، قىرىسق بۇ ئويۇندا ئەڭ ئۇستىسى ھەم ئەڭ چىداملىق ئىدى. ئۇ ئېغىز دۆڭگە چىققاندىن كېيىن قوللىرىنى يېغىپ قاپتالدىن خۇددى ئاقلاپ قويۇلغان دۇپدۇگىلەك كۆتەككە ئوخشاش پەسكە قاراپ دومىلايتتى،

دەسلەپتە ئىككى - ئۈچ دومىلىغاندىن كېيىن ئۆزىنى تۇتالماي تېز دومىلاشقا باشلايتتى. ئاسمان گاھ ئۇياققا، گاھ بۇياققا ئۆتۈپ قالاتتى. رەڭدار بۇلۇتلار پىرقىراپ كۆيۈۋاتقاندەك، ئورمانلار ئايلىنىپ، ھەممە نەرسە دۈم كۆمتۇرۇلۇپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇ بۇنىڭدىن خۇش بولۇپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتەتتى. قۇياشمۇ تېلىقىپ - تېلىقىپ كۈلەتتى. قالغان بالىلارمۇ چۈۋ - چۈۋلەشىپ پەسكە قاراپ دومىلايتتى. گاھ ئۇلارنىڭ يۈزلىرى سوزۇنچاق كۆرۈنسە، گاھ پۈتلىرى ئۈسسۈل ئويناۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ ئۇنى ئاجايىپ سۆيۈندۈرۈۋېتەتتى. ئاخىر ئۇ توختاپ قالدى. قۇلاقلىرى غۇلۇڭ قاپاقتەك غۇڭغۇلداپ كەتتى. بۇ ئەڭ يامان پەيت ئىدى. ئۇچنى سانىغۇچە يىقىلىپ چۈشمەي ئورنىدىن تۇرۇپ بولۇشى كېرەك ئىدى. ئادەتتە ھەممەيلەن دەسلەپكى بىرنەچچە قېتىمدا بېشى قېيىپ يىقىلىپ چۈشەتتى. قاراپ تۇرغانلار پاراققىدە كۈلۈشۈپ كېتەتتى. يىقىلىپ چۈشكۈچمۇ ئۇلارغا قوشۇلۇپ تەڭ كۈلەتتى. ئەمما، قىرىسق يىقىلمىدى، پۈتىنى تىرەپ ئۆزىنى چەڭ تۇتۇپ تۇرۇۋالدى. چۈنكى، ئۇ مۇزلۇقنىڭ ئالدىدا ئۆلۈمتۇكلەرگە ئوخشاش يىقىلىپ چۈشۈشنى خالىمايتتى.

ھەممىدىن كۆڭۈللۈكى مۇزلۇق بىلەن قاپتالدىن پەسكە دومىلاپ ئويىنىغان چاغلار ئىدى. قىزلارمۇ دومىلاپ ئويناياتتى. ئەمما، ئۇلار قورقۇنچاقراق ئىدى. بەزىدە چاچلىرى بىر نەرسىلەرگە ئىلىنىپمۇ قالاتتى. بىراق، بۇنىڭ كارى چاغلىق. بۇنداق كۆڭۈللۈك ئويۇندا يۈز - كۆزلىرىنىڭ كۆكىرىپ قېلىشىمۇ ھېچقانچە ئىش ئەمەس ئىدى.

مۇزلۇق بىلەن بىللە دومىلىغاندا ئۇ دائىم قەستەن جەينەك تىرەپ مۇزلۇققا يېتىشەلمىگەن بولۇۋالاتتى. ئۇلار كۈلكە، چۇقانلار ئىچىدە پەسكە تەڭ دومىلاپ چۈشەتتى - دە، ئۇچنى ساناپ بولغۇچە ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ بولۇشاتتى. بىراق، مۇزلۇقنىڭ يەنە دومىلاپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئۇنى يۆلەۋېلىشنىڭ قىرىسقا نىسبەتەن نەقەدەر كۆڭۈللۈك ئىش ئىكەنلىكىنى

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ھېچكىم بىلمەيتتى! ئۇلار بىر - بىرىنى يوقلىۋالماقچى بولۇپ ئىختىيارسىز قۇچاقلىشىپ قالاتتى. مۇزلۇق خۇشال بولۇپ كۈلۈپ كېتەتتى. ئۇنىڭ لەۋلىرى تولىمۇ تاتلىق ئىدى، قىلىقلىرىدىن قىرىسق مېنى يوقلىۋال، دېگەن مەنە چىقىپ تۇراتتى. ئۇ قەستەن يىقىلىپ چۈشىدىغان قىياپەتكە كىرىۋالاتتى. شۇنىڭ بىلەن قىرىسق ئۇنى يوقلەيمەن دەپ قۇچاقلىۋالاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇلارنىڭ ئاجايىپ بەخت، يېتىرقاش ئىچىدىكى بىر مۇھەببەت قايناملىدا ئۇزىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. قىزنىڭ نېپىز كۆڭلىكىدىن يۇرىكىنىڭ شىددەتلىك سوقۇۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. بەزىدە ئۇلار يېقىن تۇرغاندا، قىرىسقنىڭ قولى قىزنىڭ يېڭىلا كۆتۈرۈلگەن مەققىدە كۆكسىگە تېگىپ كېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا قىز توك تەپكەندەك بولۇپ ئۆزىنى قىرىسقنىڭ مەيلىگە قويۇۋېتەتتى. شېرىن مەستخۇشلۇقتىن بېشى قېيىپ كۆزلىرى ئاجايىپ سىرلىق چاقناپ كېتەتتى. ئۇلارغا يەر، ئاسمان، دۇنيادىكى ھەممە نەرسە چۆرگىلەۋاتقاندەك، ئۇلار بىلەن بىرگە ئايلىنىۋاتقاندەك، ئۇلارنىڭ شاد كۈلكىلىرى ۋە بەختلىك تۇيغۇلىرىدا يۇيۇنۇۋاتقاندەك بىلىنەتتى. بۇنىڭ نەقەدەر شادلىق ۋە بەخت ئىكەنلىكىنى ھېچكىم، ھېچكىم ئويلاپ يېتەلمەيتتى!

بىر قېتىم ئۆز مىللىتىدىن بولغان، ئۇنىڭدىن سەل چوڭراق، ناھايىتى بەتقىلىق بىر بالا ئۇلارنىڭ سىرىنى بىلىپ قېلىپ، يالغاندىن بېشى قېيىۋاتقان قىياپەتتە ئۆزىنى مۇزلۇقنىڭ ئۈستىگە ساراڭلاردەك تاشلىغانىدى. مۇزلۇق ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ قاچتى. ئۇ قەستەن ئۆزىنى تۇتالمىغان بولۇپ ئارقىسىدىن لوڭكۇلداپ يۈگۈرۈپ بېرىپ يەنە ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلىدى. شۇنىڭ بىلەن قىرىسق ئىككىسى ئۇرۇشۇپ كەتتى. ئۇ بالا قىرىسقتىن چوڭراق بولغاچقا، قىرىسقنى نەچچە قېتىم يىقىتەۋەتتى. بىراق، ئاخىرقى ھېسابتا ئىككىسى تەڭلەشكەن بولدى، قىرىسق ئۇنىڭ ئاستىدا قالمىدى، مۇزلۇقنىمۇ ياردەمگە چاقىر-

مىدى. بۇ ئىش پەقەت بىرلا قېتىم بولغان...

بەزىدە ئۇلار ئۆيناپ چىپ ـ چىپ تەرلەپ كەتكەندە، ئۆستەڭ-گە يۇگۈرۈپ بېرىپ سۇ ئىچەتتى. بۇنداق چاغلار تولىمۇ كۆڭۈل-لۈك ئىدى.

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

«ھەي چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

ئۆستەڭ ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى، تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇ-لۇپ، شاۋقۇن ـ سۇرەن بىلەن ئورماندىن ئۆتۈپ ئۇلار ئۆيىنايدىغان جايغا ئېقىپ كېلەتتى. سۇ ئېقىپ تۇرغاچقا ئورمان سالقىن ھەم كۆپكۆك ئىدى. قويۇق ئوت ـ چۆپلەر ئۆستەڭنى بۇككىدە ئوراپ تۇراتتى. سۇغا چىلىشىپ تۇرغان ئوت ـ چۆپلەر شوخ دولقۇنلار-نى ياسايتتى.

ئۆستەڭ دۇنيادىن بىغەم دېگىزغا قاراپ ئېقىپ باراتتى، گاھ كۇن نۇرىدا جىلۋىلىنىپ پەسكە شۇڭغۇسا، گاھ ئوت ـ چۆپلەر-نىڭ دالدىسىغا كىرىپ كۆزدىن غايىب بولاتتى.

ئۇلار شۇ يۇگۈرگىنىچە ئۆستەڭ بويىغا باراتتى، قولىنى يۇيۇشقا، ئوچۇملاپ سۇ ئىچىشكىمۇ ئۇلگۈرمەي، دۇم يېتىپ بۇغىغا ئوخشاش بوينىنى سوزۇپ گۈپۈلدىتىپ سۇ ئىچىشكە باشلايتتى، بىر تىنىقتىلا قانغۇچە سۇ ئىچىۋالاتتى. ھەي، بۇ نېمىدېگەن ھۇزۇر ـ ھە!

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

«ھەي چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!...»

ئۇلار سۇ ئىچكەندە مۇرىلىرى تېگىپ، سۇغا چىلىشىپ تۇرغان قوللىرى خۇددى بىر قولغا ئوخشاش چىڭ چاپلىشىپ كېتەتتى. ئۇلار ئېغىزلىرىغا سۇ ئېلىپ بىردەم ئىچسە، بىردەم غار ـ غار قىلىپ ئوينىشاتتى. ئۇلارنىڭ زادىلا بۇ يەردىن ئايرىلغۇسى، بېشىنى بۇلاقتەك سۇزۇك سۇدىن كۆتۈرگۈسى كەلمەيتتى. سۇدە-كى تۇتقىلى بولمايدىغان، تەۋرىنىپ كۇلكىلىك كۆرۈنۈپ تۇرغان

سىياقىغا قارىغىنىچە كۈلۈپ كېتىشەتتى، ئاندىن بىر - بىرىگە قارىشىپ كۈلۈشەتتى.

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

«ھەي چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ...»

مۇزلۇق بېشىنى سۇدىن كۆتۈرمەي كۆزلىرىنى قىسىپ شوخلۇق بىلەن ئۇنىڭغا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قارايتتى. ئۇمۇ مېھرى بىلەن مۇزلۇقىقا قاراپ كۈلۈپ قويياتتى. مۇزلۇق يىراق تۇر دېگەندەك قىلىپ ئۇنى مۇرىسى بىلەن تۈرتۈپ قويياتتى، بىراق قىرىسق ئۆزىنى تارتمايتتى. مۇزلۇق ئاغزىدىكى سۇنى ئۇنىڭ يۈزىگە قارىتىپ پۈركۈيتتى. ئۇمۇ ئۆچ ئالماقچى بولغاندەك تېخىمۇ كۆپ سۇنى سۇمۇرۇپ مۇزلۇقنىڭ يۈزىگە پۈركۈيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار قوغلاشماق ئويناشنى باشلۇۋېتەتتى، ھېيران قىش دېگەننى ئۇنتۇپ، ئېقىن بويلاپ قوغلىشىپ بىر - بىرىگە سۇ چېچىشاتتى. ئاخىر ھەر ئىككىلىسىنىڭ ئوستېشى چۆپ - چۆپ سۇ بولۇپ كېتەتتى. لېكىن، ئۇلار يەنىلا قاقاقلاپ كۈلۈشەتتى، ئۆستەڭ بويلاپ يۈگۈرۈشۈپ ئوينايتتى...

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

ئۆتكەن ئىشلار ئۆتۈپ كەتتى. ئەمدى يېنىپ كەلمەيدۇ. قىرىسق بۇنى ئويلاپ قاتتىق ئازابلاندى. نەپسى قىسىلىپ، ئوچەيلىرى تارتىشىپ كەتتى، ئاشقازىنى ئاغرىپ، قۇرتتەك تۇگۈلۈپ قالدى، ئۇن - تىنسىز ياش تۆككىنىچە يەنىلا شۇ چاشقان ئاكىسىغا يالۋۇرماقتا ئىدى:

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

قىرىسق شۇ ياتقىنىچە شېرىن خىياللار ئىچىدە ئۇيقۇغا كېتىشنى ئويلايتتى. ئەتراپ يەنىلا بۇرۇنقىدەك، تىپتىنچ، ئاپپاق تۇمانلىنىڭ ئىسكەنجىسىدە، ھەممەيلەن چارىسىز، ئۆز ئورۇنلىرىدا جانسىز ئادەمدەك ياتاتتى. ئۇلارنى نېمىلەر كۈتۈپ تۇرىدۇ،

ھېچكىم بىلمەيدۇ. تۇيۇقسىز قېيىق قاتتىق سىلكىنىپ دادىسىنىڭ ئەنسىز ئاۋازى ئاڭلاندى:

— مېلگۇن! مېلگۇن! نېمە قىلىۋاتىسەن؟ ئىچمە!

قىرىسق بېشىنى كۆتۈرۈپ چۆچۈپ كەتتى. مېلگۇن قېيىقىنىڭ سىرتىغا سوزۇلۇپ، چۆمۈچ بىلەن دېڭىز سۈيىنى ئىچىۋاتاتتى.

— ئىچمە دەيمەن! — ئەمرايىن ئېتىلىپ بېرىپ چۆمۈچنى تارتىۋالماقچى بولدى.

بىراق مېلگۇن ھەيۋە قىلىپ:

— يېقىن كەلمە، ساقال، بولمىسا بوغۇزلىۋېتىمەن! — دېدى ۋارقىراپ.

دېڭىزنىڭ قىرتاق ھەم تۇزلۇق سۈيىنى ئىچىش ھەقىقەتەنمۇ تەس ئىدى. ئەمما، مېلگۇن بولۇشىغا ئىچتى ھەم ئۇستىبېشىغا ھەدەپ سۇ چاچقىلى تۇردى. سۇ مەيدىسى ۋە يەڭلىرىنى بويلاپ ئېقىشقا باشلىدى. ئۇ زورمۇزور سۇ ئىچەتتى، قوللىرى دىر - دىر تىترىگەن ھالدا چۆمۈچ بىلەن ھەدەپ ئۇستىبېشىغا سۇ چاچاتتى، شۇ تاپتا چىشلىرى ھېڭگىراپ يىرتقۇچ ھايۋانلارغىلا ئوخشاپ قالغانىدى.

ئاخىر مېلگۇن چۆمۈچنى قېيىقىغا چۆرۈۋېتىپ، ئۆزىنى ئوڭدىسىغا تاشلىدى - دە، نەپىسى بوغۇلۇپ خىرىلداشقا باشلىدى. ئۇ شۇ پېتىچە يېتىۋەردى. ھېچكىممۇ ئۇنىڭ ھالىغا يېتەلمەيتتى. قىرىسق قورقمىدىن تۇگۈلۈپلا قالدى، تېخىمۇ ئۇسساپ ئاشقازىنى چىدىغۇسىز ئاغرىپ كەتتى. روھى چۈشۈپ بېشى ساڭگىلاپ كەتكەن ئەمرايىن يەنە پالاقنى ئېلىپ، كەچكى تۇماندا قېيىقنى قانداقتۇر بىر جايغا ئۇن - تىنسىز ھەيدەپ ماڭدى. بۇنىڭدىن باشقا ئۇنىڭ ھېچقانداق ئامالى يوق ئىدى.

مېلگۇن بىردەم تىنچلىنىپ قالاتتى، بىردەم دىرىلداپ تىترەپ، ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلۈپ كېتىدىغاندەك خارتىلداشقا باشلايتتى. بىرئاز ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ ئاخىر بېشىنى كۆتۈردى.

www.uyghurkittap.com

— ئىچىمگە ئوت كەتتى، ئىچىم كۆيۈپ كېتىدىغان بولدى! — ئۇ شۇنداق دەۋېتىپ كۆڭلىكىنىڭ ئالدىنى يىرتىۋەتتى.

— ئەمىسە قانداق قىلىمىز؟ ساڭا نېمە قىلىپ بەرسەك بولىدۇ؟ يەنە ئازراق سۇ بار، — ئەمرايىن بېشى بىلەن سوغىنى ئىما قىلدى، — ئازراق قۇيۇپ بېرەيمۇيا؟

— ياق! — دېدى مېلىگۇن، — ئەمدى بولالمىدىم، ئەسلىدە مەرھۇم بوۋىمىزغا ئوخشاش تۇنگىچە چىداشلىق بېرەرمەن دەپ ئويلىغانىدىم، بىراق ئەمدى چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى، بولدى، مېنىڭ دېگىنىمدەك بولسۇن. ئۇنداق بولمايدىكەن، سۇنىڭ ھەممىسىنى ئىچىپ قۇرۇتۇۋېتىمەن. ئەمدى مېنىڭ كۇنۇم تۈگىدى. كەتكىنىم تۈزۈك. ئەمدى مېنىڭ كۇنۇم تۈگىدى... بولدى، ئۆزۈمگە قويۇپ بەر، يەنە ئازراق كۇچۇم بار...

چەكسىز دېڭىز، چېكى يوق قويۇق تۇماندا ئۆلۈمگە تەۋەككۇل قىلغان كىشىنىڭ ئاغزىدىن مۇنداق گەپنى ئاڭلاش تولىمۇ قورقۇنچلۇق ۋە ئازابلىق ئىدى. ئەمرايىن كۇچىنىڭ يېتىشچە دوستى ھەم ئۇكىسى مېلىگۇنغا نەسىھەت قىلماقچى، ئۇنىڭغا نېمىدۇر دېمەكچى بولاتتى. بىراق، مېلىگۇن ئاڭلايدىغاندەك ئەمەس، بالدۇرراق ئۆلۈشكە، ئۆلۈم ئارقىلىق ھەممە ئازابلاردىن قۇتۇلۇشقا ئالدىرايتتى.

— ماڭا مەڭگىنىڭ بىلەن بىكار، ئەمرايىن، ئەمدى مەن تۇگەشتىم، — مېلىگۇن سارالغان غەلۋە قىلغىلى تۇردى، — مەن ئۆزۈم، ئۆزۈم كېتىۋېرىمەن. سىلەر ئاتا ـ بالا، نېمە قىلغۇڭلار كەلسە، ئۆزۈڭلار بىر قارار قىلىڭلار! مۇشۇنداق قىلغىنىمىز ياخشى. مېنى كەچۈرۈڭلار. ئاتا ـ بالا ئىككىڭلار قېلىڭلار، يەنە ئازراق سۇ بار... ئەمدى مەن چۇشۇپ كەتتىم، — شۇنداق دەۋېتىپ ئۇ ئورنىدىن تۇردى ۋە ئېگىلىپ قېيىقنىڭ قىرىنى تۇتتى. ئۇ سەنتۈرۈلۈپ ئاران ـ ئاران ئۆرە تۇردى. قاپاق-لىرىنى چىڭ تۈرۈپ ئەمرايىنغا دېدى، — مېنى توسۇما، ساقال! مۇشۇنداق قىلمىسام بولمىدى. مېنى توسۇمغىن. ئەلۋىدا،

بەلكىم، سىلەر ياشاپ قېلىشىڭلار مۇمكىن. مەن ئەمدى... سەن دەرھال قېيىقنى ھەيدە... تېز دەيمەن، نېمىگە قاراپ تۇرىسەن... ئەگەر ماڭا يېقىن كېلىدىغان بولساڭ، قېيىقنى دۇم كۆمتۇرۈۋەتىمەن. تېز ھەيدە دەيمەن، ساقال، كۆچۈڭنىڭ بارىچە ھەيدە، ئاڭلىدىڭمۇ، بولمىسا قېيىقنى دۇم كۆمتۇرۈۋېتىمەن...

مېلگۇننىڭ قورقۇتۇشلىرى ۋە يالۋۇرۇشلىرىغا قۇلاق سېلىشتىن بۆلەك ئەمرايىنىڭ ھېچقانداق ئامالى يوق ئىدى. قېيىق تىپتىنچ تۇمان ۋە سۇنى يېرىپ تېزلىك بىلەن مېڭىشقا باشلىدى. قىرىسق ئازابلىنىپ يىغلىغىلى تۇردى:

— مېلگۇن تاغا، مېلگۇن تاغا، ئۇنداق قىلما!

دەل شۇ چاغدا مېلگۇن قەتئىيلىك بىلەن قېيىق سىرتىغا قەدەم ئالدى. قېيىق قاتتىق بىر سىلكىنىپ يەنە ئەسلىگە قايتتى.

— ھەيدە! تېز ھەيدە دەيمەن! — مېلگۇن سوغۇق سۇدا تېپىرلاۋېتىپ ۋارقىرىدى.

تۇمان ھەش - پەش دېگۈچە ئۇنى يۇتۇۋەتتى. ئەتراپ يەنە تىمتاسلىققا چۆمدى. بىر ئازدىن كېيىن قورقۇنچلۇق جىمجىتلىقتا ئۇنىڭ ئاخىرقى قېتىم ۋارقىرىغىنى ئاڭلاندى. بۇ قېتىم ئەمرايىن چىداپ تۇرالمىدى.

— مېلگۇن، ھوي مېلگۇن! — ئۇ بىر چەتتىن ۋارقىراپ، بىر چەتتىن يىغلاپ قېيىقنى كەينىگە تېزلا يانداردى. بىراق، مېلگۇن كۆرۈنمەيتتى. خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك سۇ يۈزى تىپتىنچ ئىدى. مېلگۇننىڭ نەگە سەكرىگەنلىكىنىمۇ بىلگىلى بولمايتتى.

شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇلار ھېچ يەرگە بارماي شۇ ئەتراپتا ئايلىنىپ يۈردى، ئازابلانغىنىدىن باشلىرىنى قۇچاقلاپ ھۆڭ - ھۆڭ يىغلاشتى. قىرىسق دادىسىنىڭ يىغلىغىنىنى ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم كۆرۈشى ئىدى. ئىلگىرى ھېچقاچان مۇنداق ئىش يۈز بېرىپ باقمىغانىدى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ ئەمدى ئىككىمىزلا قالدۇق، ـــ ئەمرايىن ساقالىلىرىغا ئېقىپ چۈشكەن ياشلىرىنى سۈرتتى. ئۇ ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۆزىنى باسالمايۋاتاتتى، ـــ مېلگۈن، مېنىڭ ساداقەتمەن مېلگۇ-نۇم! ـــ دەپ ناله قىلاتتى ئۇ.

.....

يەنە قاراڭغۇ چۈشەي دەپ قالدى. ئەتراپ يەنىلا تىمتاس، بارغانچە قاراڭغۇلىشىۋاتقان قويۇق تۈماندا قارانچۇقسىز قالغان تەنها بىر قېيىق لەيلەپ يۈرمەكته. قېيىقتا پەقەت ئىككى ئادەم ـــ دادىسى بىلەن بالىسى بار.

كەچقۇرۇن بولاي دېگەندە ئەمرايىن ئاخىر سۇ ئىچىشنى قارار تاپتى. چۈنكى، قىرىسق سۇ ئىچىشنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈپ تۇراتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ قانچىلىك قىينىلىۋاتقانلىقى، چىشىنى چىشلەپ ئۇسسۇزلۇقنى ئاران ـ ئاران بېسىپ تۇرۇۋاتقانلىقى ئەمرايىنغا ئايان ئىدى. مېلگۇننىڭ ئۆلۈمى بىلەن ئۇلار خېلى چاغلارغىچە ئۇسسۇزلۇقنى ئۇنتۇپ قالغانىدى، بىراق ئاستا ـ ئاستا يەنە چىدىيالماي قالدى. ئۇسسۇزلۇق تېخىمۇ كۈچىيىپ بايىقى بىردەمگىنە ئارامچىلىقنى تولدۇرۇۋالماقچى بولغانىدەك ئۇلارنى رەھىمسىزلەرچە جازالاشقا باشلىدى.

ئەمرايىن پۈراپ كەتكەن سۇنى بىر تېمىمۇ ئېقىتماي ئازراق قۇيۇپ ئاۋۇال بالىسىغا بەردى. قىرىسق تەلۈلەرچە چۆمۈچنى تارتىۋالدى ـ دە، بىراقلا كۆتۈرۈۋەتتى. ئاندىن دادىسى ئۆزىگە ئازراق سۇ قۇيدى. سوغىدا كىچىككىنە سۇ قالغانىدى. قىرىسقمۇ دادىسىنىڭ سوغىنى كۆتۈرۈشىگە قاراپ بۇنى بىلدى. ئەمرايىن ئىلگىرىلا مۇشۇنچىلىك سۇ قالغىنىنى بىلەتتى. بىراق، سۇنى قۇيۇپ بولۇپ قورققىنىدىن چىرايى تامدەك تاتىرىپ كەتتى. ئۇ چۆمۈچنى تۇتقىنىچە ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالدى. كاللىسىدىن بىر ئوي كەچتى بولغاي، چۆچۈپ كەتتى، شۇ ئوي بىلەن سۇ ئىچىشتىن ۋاز كەچتى.

ـــ مە، سەن ئىچكىن! ـــ ئۇ ئۆز نەپسىدىن ۋاز كېچىپ

چۆمۇچنى بالىسىغا سۇندى. بىراق، بۇ قىرىسىققا نىسبەتەن سىناقتەك بىلىندى، ئۇ چۆمۇچنى ئالدى - يۇ، لېكىن ئىچىشكە پېتىنالمىدى. ئەمرايىن تېگىدە بىر - ئىككى يۇتۇملا سۇ قالغان سوغىنى مەھكەم ئېتىپ ئۆز ئورنىغا قويدى.

— ھە، ئىچمەمسەن! — دېدى ئۇ ئوغلىغا.

— ئۆزۈڭچۇ؟ — قىرىسق ھەيران بولۇپ سورىدى.

— مەن سەل تۇراي. بولدى، قالايمىقان خىياللىرىڭنى قويۇپ ئىچكىن! — دېدى ئەمرايىن تەمكىنلىك بىلەن.

قىرىسق تارتىشىپ ئولتۇرماي پۇراپ قالغان بۇ سۇنىمۇ ئىچىۋەتتى. ئۇنىڭ ئۇسسۇزلۇقى تازا قانمىغان بولسىمۇ، ھەر ھالدا خېلى يېنىكلەپ قالدى.

— ھە قانداقراق؟ — سورىدى دادىسى.

— خېلى ياخشى بولۇپ قالدىم، — قىرىسق مەمنۇنلۇق بىلەن جاۋاب بەردى.

— قورقما، شۇ ئېسىڭدە بولسۇنكى، ئادەم بىر تېمىم سۇ ئىچمەي تۇرۇپمۇ ئىككى - ئۈچ كۈن ياشىيالايدۇ، ھەرقانچە ئىش يۈز بەرگەن تەقدىردىمۇ، ھەرگىز قورقما...

— شۇڭا سۇ ئىچمەپتىكەنسەن - دە؟ — قىرىسق ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى.

ئەمرايىن كۈتۈلمىگەن بۇ سوئالغا نېمىدەپ جاۋاب بېرىشنى بىلمەي قالدى، بىر پەس ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ئاددىيلا قىلىپ:

— ھەئە، — دېدى.

— ئۇنداق بولسا تاماق يېمىسە، قانچىلىك ياشىيالايدۇ؟ بىزنىڭ تاماق يېمىگىنىمىزگە ئۇزۇن بولدىغۇ.

— سۇ بولسىلا بولدى. بۇلارنى ئويلاشنىڭ ھاجىتى يوق. كەل، پاراڭلاشقاچ قېيىق ھەيدەيلى!

خۇددى ئۆزلىرى تۇرغان بۇ جايدا پاراڭلاشسا بولمايدىغاندەك، ئەمرايىن پالاقلارنى غىچىلدىتىپ قېيىقنى تۇمانلىق دېڭىزدا

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاستا ھەيدەپ ماڭدى. ئۇ غەيرەتلىك بولمىسا بولمايتتى، مۇشۇنداق قىلغاندا دىققىتىنى يىغىپ مۇھىم گەپلىرىنى ئېيتالايتتى، دەيدىغان گەپلىرىنى ئويلىسىلا ئۇنىڭ يۈرىكى مۇجۇلۇپ، بەدىنى مۇزدەك بولۇپ قالاتتى. ئۇ ئۆزىلا پالاق ئۇرۇپ قالماي بالىسىنىمۇ پالاق ئۇرۇشقا بۇيرۇدى. لېكىن، ئۇلار نەگە بارىدىغانلىقىنى ئۆزلىرىمۇ بىلمىسە، پالاق ئۇرغانىنىڭ ھېچقانداق ھاجىتى يوق ئىدى. قىرىسق چوڭ قوش پالاقنى ناھايىتى تەستە ئايلاندۇرۇشقا باشلىدى. بىر پالاق بولغان بولسىمۇ بىر نۆرى، بىراق قوش پالاق ئۇنىڭغا بەكلا ئېغىر كەلدى. ئەمرايىن ئوغلىنىڭ ئۆزىگە ئوخشاش بارغانچە ئاجىزلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلدى. دېمەك، ئەمدى ئۇ كەسكىن بىر تەدبىر قوللانمىسا بولمايتتى. ۋاقىت بولسا ئۆتۈپ كېتىپ باراتتى.

قىرىسق گەپمۇ قىلماي، ئالدىغىمۇ قارىماي، ئېغىر ھەم يوغان پالاقلارنى ئامالسىز ئۇرۇش بىلەن ئاۋارە ئىدى. ئەمرايىن ئوغلىنىڭ شۇ تاپتىكى ھالىغا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ تېخى كىچىك، ئاجىز، ئۆزىنى قوغداشقا چارىسىز ئىكەنلىكىدىن قاتتىق ئازابلىناتتى، پالاق ئۇرۇۋاتقان بالىسىنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ تۇرۇۋېتىپ لەۋلىرىنى چىشلىدى، ئازابتىن يۈرىكى ئېچىشىپ كەتتى. دېمەك، ئەمدى ھېچقانداق چىقىش يولى يوق، بىراق ئۇ يەنىلا كۆڭلىدىكى سۆزلىرىنى ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى...

ئاستا ـ ئاستا كۆز باغلىنىشقا باشلىدى. ئەمرايىن ئېغىر خىياللار ئىچىدە پالاق ئۇرماقتا. ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئەمدى ھېچقانچە ۋاقىت قالمىغاندى. مەيلى ئۇ قانچىلىك كۈچلۈك بولسۇن، مەيلى قانچىلىك چىداشلىق بەرسۇن، ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچلىق ئاخىر ئۇنى بويسۇندۇرغاندى. ئەمدى ئازراق كۈچىنىڭ بارىدا بالىسىنى ئويلاشمىسا بولمايتتى.

ئۆزىگە ئايان، ئەمرايىن ئورگان ۋە مېلىگۈنلار كەتكەن جايغا كېتىدۇ. بۇ كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغانلا ئىش. بۇ ئىش بالىسىنىڭ ھايات قېلىشىغا كاپالەتلىك قىلالمىسىمۇ، لېكىن سوغىدا قېلىپ

قالغان كىچىككىنە سۇ بىلەن بالىسى ئۇزاقراق ياشىيالايدۇ. تۇمان بۇگۈن تارقىلامدۇ، ئەتە تارقىلامدۇ، ئۇ بىرنەرسە دېيەلمەيدۇ. ئوغلىنى نېمە قىسمەتلەرنىڭ كۇتۇپ تۇرغانلىقىنى، ناۋادا ھاۋا ئېچىلىپ ئوغلى ئۆزى يالغۇز قالسا، ئۆز - ئۆزىنى قۇتۇلدۇرالايدىغان - قۇتۇلدۇرالمايدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيدۇ. بۇلارنى پەقەت بىر خۇدا بىلىدۇ. مۇمكىنچىلىكى تولىمۇ ئاز بولغان، ھەتتا پۈتۈنلەي ئەمەلگە ئاشمايدىغان بىردىنبىر ئۈمىد — ئۇ كۇچىنىڭ بارىچە ئۆزىنى بۇ ئۈمىدنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا ئىشەندۇرمەكچى بولاتتى — ناۋادا تۇمان تارقىلىپ قالسا ئاق تەنلىكلەرنىڭ پاراخوتى ئۇچراپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى. ئىلگىرى ئۇ ئاق تەنلىكلەر بەزىدە بۇ يەرلەردىن ئۆتىدىكەن، ئۇلار دېڭىزنىڭ ناھايىتى ئىچكىرىسى بىلەن يىراق بىر ئەلدىن يەنە بىر يىراق ئەلگە بارىدىكەن، دەپ ئاڭلىغانىدى. بىراق، ئۆزى ئەزەلدىن ئاق تەنلىكلەرنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. بۇ گەپلەرنى دەپ بەرگەن ئۇزۇن قۇلاق سودىگەرلەر بەزىدە خۇددى ئاق تەنلىكلەرنىڭ تاغدەك - تاغدەك پاراخوتلىرىغا ئولتۇرۇپ باققاندەك سۆزلەپ كېتەتتى. ناۋادا ھاۋا ئېچىلىپ بىرەر يول چىقىپ قالسا، ئاق تەنلىكلەرنىڭ پاراخوتى بۇ ئوۋ قېيىقىنى كۆرۈپ قالسا — پەقەت مۇشۇنداق بىرەر مۆجىزە يۈز بەرسە — ئاندىن بىرەر ئۈمىد كۇتۇشكە بولاتتى. بۇ تولىمۇ ئاجىز، ئەقىلگە سىغمايدىغان، ھەتتا ئەمەلگە ئېشىشى تامامەن مۇمكىن بولمىغان ئۈمىد ئىدى. بىراق، نېمىلا دېگەنبىلەن ئۈمىد دېگەن بەرىبىر ئۈمىد - دە.

ئەمرايىن ۋىدالىشىشتىن ئىلگىرى بۇنى ئوغلىغا ئۇقتۇرۇپ قويۇشى، ئۇنىڭغا: پەقەت تىنىقىڭلا بولىدىكەن، ھەرگىز قېيىقىتىن ئايرىلما؛ سۇيۇقۇڭ تۇگەپ ئۆلۈپ كېتىپ قالغۇدەك بولساڭمۇ قېيىقىنىڭ ئۈستىدە ئۆل، ھەرگىز ئورگان بوۋاڭ، مېلگۇن تاغاڭ ياكى ماڭا ئوخشاش ئۆزۇڭنى دېڭىزغا تاشلىما؛ ھېچقانداق چىقىش يولى تاپالمىساڭ، تەقدىرىڭگە تەن بېرىپ بېشىڭغا كەلگىنىنى كۆر، دېگەنلەرنى جېكىپ - جېكىپ ئېيتىپ قويۇشى كېرەك

ئىدى... بىراق ئون بىر ياشقا كىرگەن ئوغلىنىڭ قويۇق تۇمان باسقان پايانسىز دېڭىزدا ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچلىقتىن ھېچبىر قارانچۇقسىز، ئۆزى يالغۇز ئاستا ـ ئاستا ئۆلۈپ كېتىشىنى ئويلىسىلا، ئەمرايىن نېمە قىلارىنى بىلمەي قالاتتى. بۇنىڭغا دادا بولغان ئادەم قانداقمۇ چىداپ تۇرالىسۇن! ھەتتا يۇرىكى تاش ئادەملەرمۇ چىداشلىق بېرەلمەيدۇ ـ دە. تۇيۇقسىز ئۇنىڭ كاللىسىغا بىر ئەقىل كەلدى: ئۇنى يالغۇز قالدۇرۇپ قويۇشقا بولمايدۇ. ئۆلۈشكە توغرا كەلسە، تەڭ ئۆلۈش كېرەك...

ئەتراپ بىردىنلا قاراڭغۇ بولۇپ كەتتى، دېڭىزنىڭ تۇمانلىق كېچىسىدە ھېچنېمىنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى. تۇماندا كۆپكۈندۈزى پالاق ئۇرغانىنىڭ ھېچقانداق پايدىسى بولمىغان يەردە، كېچىسى تېخىمۇ شۇنداق بولاتتى. قېيىق ئۆز ئورنىدا تىپتىنچ لەيلەپ تۇرىدۇ. ھاۋادا ھېچقانداق ئۆزگىرىش يوق. دېڭىز گۆرگە ئوخشاش ئۇن ـ تىنسىز، قاپقاراڭغۇ.

ئاتا ـ بالا ئىككىيلەن بىر ـ بىرىگە چىڭ يېپىشىپ كېچىنى ئۆتكۈزۈشكە باشلىدى. لېكىن، ھەر ئىككىلىسىلا ئۇخلىمىدى. ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچلىق ئازابىدىن قىينىلىۋاتقان ئاتا ـ بالا ئىككىسىنىڭ كاللىسىدا «بىزنى يەنە نېمە قىسمەتلەر كۈتۈپ تۇرۇۋاتقاندۇر؟» دېگەن بىرلا ئوي ھۆكۈم سۈرمەكتە ئىدى.

دادىسىغا چاپلىشىپ ياتقان قىرىسق ئۇنىڭ بىرنەچچە كۈندىن بېرى ئورۇقلاپ بىر تېرە ـ بىر ئۈستىخان بولۇپ قالغانلىقىنى بىلدى. پەقەت بومبا ساقاللىرىلا بۇرۇنقىدەك يىرىك ھەم قاتتىق ئىدى. ئۇ دادىسىغا ئىچى ئاغرىپ، ئۇنىڭغا تېخىمۇ چاپلىشىپ، ئۇن ـ تىنسىز ياش تۆكۈشكە باشلىدى. بۇ كېچە ئۇ تۇغۇلۇشىدىلا بار بولغان، بىراق ئىلگىرى ھېس قىلىپ باقمىغان بىر خىل بالىلارچە مېھىر ـ مۇھەببەتنى چۈشىنىپ يەتتى، ئۆزىنىڭ شۇ تاپتىكى ھېسسىياتىنى تىل بىلەن ئىپادىلەپ بېرەلمەيتتى. بۇ تۇيغۇلار ئۇنىڭ تومۇر ـ تومۇرلىرىغا، يۇرىكىنىڭ چوڭقۇر قاتلىرىغا يوشۇرۇنغاندى. ئىلگىرى ئۇ دادىسىغا قۇيۇپ قويغاندەك

ەك ئوخشايدىغانلىقىدىن تولىمۇ پەخىرلىنەتتى، دادىسىنىڭ مېڭىش - تۇرۇشلىرىنى دوراپ، چوڭ بولغاندا دادىسىغا ئوخشاش بولۇش-نى ئارزۇ قىلاتتى، مانا ئەمدى بىلدىكى، دادىسى دېمەك، ئۇ ئۆزى ئىكەن، دادىسى ئۇنىڭ باشلىنىشى، ئۇ بولسا دادىسىنىڭ داۋامى ئىكەن. شۇڭا، ئۇ دادىسىغا خۇددى ئۆزىگە ئېچ ئاغرىتقاندەك ئېچ ئاغرىتماقتا ئىدى. ئۇ، دادام ئىككىمىزگە ئازراق سۇ بەرگىن، دەپ چاشقان ئاكىسىغا يالۋۇرۇشقا باشلىدى:

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

ئەمرايىن ئۇسسۇزلۇق ئازابىغا چىدىماي ھالىدىن كېتىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن سۇ ئىچىشنى خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ قويمىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ يۈرەك - باغرى لاۋۇلداپ كۆيۈپ، جىسمى قۇرۇپ كېتىۋاتقاندەك بولدى، سېكىرلىرى تارتىشىپ ئۇگە - ئۇگىلىرى سىرقىراپ ئاغرىماقتا، قۇلاقلىرى ھەرە كىرىۋالغاندەك قاتتىق غوڭۇلدىماقتا ئىدى. شۇ چاغدىلا ئۇ مېلگۈننىڭ ئۆلۈش ئالدىدا قانچىلىك قىينالغانلىقىنى بىلدى، بىراق بۇلارنى ئويلىنىپ ئولتۇرمىدى. ناۋادا ئوغلىنى، بۇ ئاخىرقى كېچىنى ئوغلى بىلەن بىللە يېتىپ ئۆتكۈزۈشنى دېمىگەن بولسا، ئاللىقاچان بۇ ئازابلاردىن قۇتۇلغان بولاتتى. ئوغلى ئۇچۇن (گەرچە ئۇنىڭ قۇتۇلۇپ قېلىشىدا ھېچقانداق ئۈمىد قالمىغان بولسىمۇ، ھېچنېمىگە قارىماي ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە ئۇنى قوغدىشى كېرەك)، ئوغلىنىڭ بىرەر سائەت بولسىمۇ ئۇزاقراق ياشىشى ئۇچۇن (بۇ ئۇنىڭ ئاتىلىق بۇرچى ھەم ئۈمىدى. بۇ ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا قىلىدىغان ئىشى)، مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇچۇن ئۇ بالدۇرراق قېيىقتىن ئايرىلىشى كېرەك ئىدى. بىراق، دەل شۇ ئوغلىنى دەپ بىر قارارغا كېلىشكە، ئوغلىنى تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا تاشلاپ قويۇشقا جۇرئەت قىلالمايۋاتاتتى. لېكىن، يەنە ئىككىلىنىپ ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەرسە تېخىمۇ قورقۇنچلۇق ئىش يۈز بېرىشى، ھالىدىن كېتىپ يېتىپ قېلىشى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

مۇمكىن...

ئەمەلىيەتتىمۇ ئەمرايىن ئاللىبۇرۇن ھالىدىن كېتىپ بولغا-نىدى...

بۇ ئىشلارنى ئوغلىغا نېمىدەپ چۈشەندۈرسە بولار؟ ئوغلىنىڭ غېمىنى قىلىپ، يەنە ئوغلىنى تاشلاپ كېتىپ بارغانلىقىنى قانداق ئۇقتۇرسا بولار...

ئەمرايىننىڭ ئۆمرى بارغانچە قىسقىرىماقتا.

— دادا ! — قىرىسق دادىسىنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلىپ قالغاندەك تۇيۇقسىز پەس ئاۋازدا ۋارقىراپ كەتتى، ئاندىن دادىسىغا چىڭ چاپلىشىپ، چاشقان ئاكىسىغا يالۋۇرۇشقا باشلا-دى:

«چاشقان ئاكا، سۇ بېرچۇ!»

ئەمرايىن چىشىنى چىڭ چىشلەپ ئېغىر بىر تىنىپ قويدى، ئەمما كۆڭلىدىكىنى ئېيتىشقا پېتىنالمىدى. ئۇ ئوغلى بىلەن غايىبانە ۋىدالاشماقتا، ۋىدالاشقانسېرى ئاخىرقى قەدەمگە تەۋەك-كۇل قىلىش شۇنچە قىيىن ھەم ئازابلىق بىلىنمەكتە ئىدى. ئەسلىدە بۇ كېچە ئۇنىڭ بارلىق ئۆمرىنىڭ خاتىمىسى ئىكەن. ئۇنىڭ ياشىشى ۋە ئۆلۈشى پەقەت بىرلا مەقسەت ئۈچۈن: ئوغلىنى ئۆز ئورنىدا ھايات قالدۇرۇش ئۈچۈنلا ئىدى. ئۇ ئوغلى بىلەن ئۇن - تىنسىز ۋىدالىشىۋېتىپ بۇلارنى ئويلىدى. ئەمرايىن ئاخىر ئۆز-نىڭ پۈتۈن ھاياتى، تۇنۇگۈن ۋە بۈگۈنى ئەسلىدە پەقەت بىرلا مەقسەت ئۈچۈن: ئەڭ ئاخىرقى تىنىقىغىچە ئوغلىنى ھايات قالدۇرۇش ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر ھېس قىلدى. ئەگەر ئۇ ئىلگىرى بۇنى نېمىشقا ئويلىمىغاندۇر دېيىلسە، بۇ پەقەت ئىلگىرى ئۇنىڭ ئېسىگە كەلمىگەنلىكىدە.

تۇيۇقسىز ئىلگىرى مۇشۇنداق بىر ئىشنىڭ يۈز بەرگەنلىكى ئۇنىڭ يادىغا كەچتى. بۇ ئوي خۇددى چېقىنغا ئوخشاش ئۇنىڭ كاللىسىدىن يالت قىلىپ چاقناپ ئۆتكەنىدى. ئۇ چاغدا ئەمرايىن مەرھۇم مېلگۇن ۋە باشقا بىرقانچە تۇغقانلىرى بىلەن ئورماندا

يوغان بىر قارىغاينى كېسىۋاتاتتى. ئۇ قارىغاي دەسلەپتە سەل قىڭغىيىپ، ئاندىن تاغ يىقىلغاندەك شىددەت بىلەن ئۆرۈلۈپ چۈشۈشكە باشلىدى. بۇ چاغدا ئەمرايىن دەل قارىغاينىڭ ئاستىدا ئىدى. باشقىلار قورققىنىدىن چۇرقىرىشىپ كەتتى:

— قاچ!

ئەمرايىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قورققىنىدىن تۇرۇپلا قالدى. ئۇ ئەمدى كېچىككەنىدى. قارىغاي گۈلدۈر - قاراس قىلىپ، شاخ - شۇمبىلارنى سۇرۇپ چۈشۈپ كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭدىن قېچىپ قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. قىلىنىڭ ئۇستىدە قالغان پەيتتە ئۇنىڭ كاللىسىغا كەلگىنى پەقەتلا قىرىسق (ئۇ چاغدا قىرىسق تېخى قۇچاقتا، سىڭلىسى پىسۈلق تۇغۇلمىغانىدى) ئىدى. بارماق بىلەن سانىغۇدەك قالغان ئاشۇ بىرنەچچە سېكۇنتتا، ئۆلۈمنىڭ بوسۇغىسىغا بېرىپ قالغان ئاشۇ پەيتتە ئۇ باشقىنى ئويلاشقا ئۇلگۈرمەي، پەقەت بىرلا ئىشنى: ئوغلىنى — ئۆلگەندىن كېيىنكى ئۆزىنى ئويلىغانىدى. قارىغاي گۈلدۈر - قاراس قىلىپ ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆرۈلۈپ چۈشتى. يەردىن يوپۇرماق ۋە چاڭ - توزانلار كۆتۈرۈلدى. قاراپ تۇرغانلار خۇشاللىقتىن چۇرقىرىشىپ كەتتى. ئەمرايىن ساق قالغانىدى، يەنە كېلىپ ھېچقانداق يېرى زەخمىلەنمىگەنىدى.

ئۇ بۇ ئىشنى ئويلاۋېتىپ ئوغلىنىڭ تۇغۇلۇشىنىڭ ئۆزىنىڭ قايتا ئاپىرىدە بولۇشى ئىكەنلىكىنى، دۇنيادا ئاتىلىق مېھىر - مۇھەببەتتىنمۇ كۈچلۈك ھەم ئىللىق مۇھەببەتنىڭ يوقلۇقىنى چۈشىنىپ يەتتى. شۇڭا، ئۇ بالىلارغا، ئالدى بىلەن قىرىسقا تەشەككۇر ئېيتىشى كېرەك ئىدى. ئۇ بۇنى قىرىسقا ئۇقتۇرۇپ قويماقچى بولدى، بىراق ئۇنى ساراسىمگە سېلىشنى خالىمىدى. ئۇنىڭسىزمۇ قىرىسقىنىڭ تارتىۋاتقان ئازابى ئاز ئەمەس ئىدى...

ئەمرايىننىڭ ئۆمرى ئازلا قالدى...

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

ئەمرايىننىڭ ئۆمرى ئازلا قالدى...

يەنە تولىمۇ قىممەتلىك، ئۇنتۇش مۇمكىن بولمىغان ئىككى ـ ئۈچ ئەسلىمىلا قېلىپ قالدى. ۋاقىت ناھايىتى قىس بولسىمۇ، بۇ ئەسلىمىلەرنى ئەسلىمەي كەتكىلى بولمايتتى. ھازىر ئۇ بۇ ئەسلىمىلەرى بىلەن ۋىدالىشۋاتىدۇ، كۆڭلىدە بىر ئىشنىلا ئويلاۋاتاتتى: ئۇ ھايال ئۆتمەيلا قېيىنقىتىن چۈشۈپ كېتىدۇ.

دەسلەپكى چاغلاردىن باشلاپلا ئەمرايىن خوتۇنىنى ياخشى كۆرەتتى. كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغىنى، ئۇ دېڭىزغا چىققان چاغلاردا ئۇنىڭ ئويلىغىنى بىلەن ئۆيدە قالغان خوتۇنىنىڭ ئويلىغىنى بىر يەردىن چىقاتتى. دەسلەپكى چاغلاردىن تارتىپلا مۇشۇنداق ئىدى. خوتۇنى ئۇنىڭ دېڭىزدا نېمە ئويلاۋاتقىنىنى بىلىپ تۇراتتى، ئۇمۇ خوتۇنىنىڭ ئۆيدە نېمە ئويلاۋاتقىنىنى بىلىپ تۇراتتى... بۇنداق يىراقتىن بىلىشىپ تۇرۇش ئۇلارغا نىسبەتەن بىر خىل سىر، ھېچكىم بىلمەيدىغان بىر خىل بەخت ئىدى.

قىرىسق تېخى تۇغۇلماستا، تۆرەلمىنىڭ بىلىنەر ـ بىلىنمەس بېشارەتلىرى بولۇۋاتقاندا، بىر كۈنى سىرتتىن قايتىپ كېلىپلا خوتۇنىغا:

ـــ ئوغۇل پەرزەنت كۆرىدىكەنمىز ـ دە؟ ـــ دېدى.

ـــ ئاستىراق، جىنلار ئاڭلاپ قالمىسۇن! ـــ دېدى خوتۇنى ئالاقزادە بولۇپ، ئەمما كۆزلىرىدە خۇشاللىق چاقناپ تۇراتتى، ـــ بۇنى قانداق بىلدىڭ؟

ـــ بۇگۈن شۇنداق ئويلىدىڭغۇ، ئوغۇل تۇغسام دەپ بەك ئارزۇ قىلىدىكەنسەن.

ـــ سەنچۇ؟

ـــ ئۆزۈڭ بىلىسەنغۇ، سېنىڭ نېمىلەرنى ئويلاۋاتقىنىڭ ماڭا بەش قولدەك ئايان، شۇڭا مەنمۇ شۇنداق ئويلىغان.

ـــ سەن ئويلىغاچقا مەنمۇ ئويلىغان. ئۇنىڭ ئۈستىگە سەن ئوغلۇم بولسا دەپ بەك ئارزۇ قىلىدىكەنسەن...

ئۇلارنىڭ كۆتكىنى ئاخىر ئەملىگە ئاشتى. قىرىسق تېخى تۇغۇلمىغان بولسىمۇ، لېكىن يورۇق دۇنياغا كۆز ئاچمىغان كۆنلىرىگە ئاز قېلىۋاتاتتى. بۇ كۆنلەردە ئۇنىڭ ئاپىسى دادىسى-نىڭ ئۇستى ـ ئۇستىگە ياماق چۈشۈپ كەتكەن كونا تېرە ئىشتىنىنى كىيىۋالدى. ئۇ بۇنى، ئەمرايىن دېگىزغا كەتكەندە ماڭا ھەمراھ بولسۇن، قارا بېسىپ قېلىپ بالىمىز بىرەر خېيىم-خەتەرگە ئۇچراپ قالمىسۇن، دەپ چۈشەندۈردى. ئۇ چاغدا خوتۇنى ئەمرايىنىڭ كونا تېرە ئىشتىنىنى كىيىپ تولىمۇ چىرايلىق، تولىمۇ سۆيۈملۈك بولۇپ كەتكەنىدى. ئۇ نېمىدېگەن گۈزەل، نېمىدېگەن خۇشال ھەم كىشىنى ساراسىمگە سالىدىغان كۆنلەر ـ ھەي! ئۇ چاغلاردا ئىككىسى پات ـ پاتلا، بىزنى كىم ئاتا ـ ئانا قىلىپ قويدى، دەپ ئويلاپ كېتەتتى.

ئۇ قىرىسق...

ئەمدى قىرىسق بىلەن ۋىدالىشىش كېرەك.

يەنە بىر ئىش، ئۇ چاغدا قىرىسق خېلى چوڭ بولۇپ قالغانىدى. بىر كۈنى ئاپىسى ئاچچىقلاپ قېلىپ قىرىسققا، سەن بولمىغان بولساڭ بۇنچىلىك كۈنگە قالمايتتىم، دېدى.

بۇ گەپ قىرىسقنىڭ كۆڭلىگە بەك كەلدى.

ـــ تۇغۇلمىغان چېغىمدا مەن نەدە ئىدىم؟ ـــ سورىدى قىرىسق دادىسى دېگىزدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن.

نېمىدېگەن كۈلكىلىك گەپ ـ ھە؟... بۇ گەپتىن ئەر ـ خوتۇن ئىككىيلەن كۈلۈپ كېتىشتى، لېكىن ئۇن ـ تىنسىز، پەقەت كۆزلىرىدىلا كۈلۈشتى. خوتۇنى ئەمرايىنىڭ ھەرقانچە قىلىپمۇ ئوغلىنىڭ بۇ سوئالىغا جاۋاب بېرەلمەيدىغانلىقىغا ھەم ئۇنىڭ تۇغۇلماستا نەدە ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈشكە ئامالسىز قالغانلىقىغا بەكلا خۇش بولۇپ كەتتى.

مانا ئەمدى ئېيتسا بولىدۇ: ئۇ تېخى تۆرەلمەستە دادىسىنىڭ بەدىنىدە، دادىسىنىڭ تومۇرلىرىدا، دادىسىنىڭ ئىچىدە ئىدى. كېيىن ئۇ ئاپىسىنىڭ ئىچىگە كىرىپ قىرىسق تۇغۇلغان. ئۇ

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دادىسىنىڭ قايتا تۆرىلىشى. ھازىر ئەمرايىن بۇ دۇنيادىن كېتىش ئالدىدا ئوغلىنىڭ ۋۇجۇدىدا قېلىپ قالىدۇ. بۇ كېيىنكى نەۋرە - چەۋرىلەرنىڭ ۋۇجۇدىدا قايتا تۆرىلىش ئۇچۇن...

شۇنداق، ئۆلۈش ئالدىدا ئوغلىغا بۇلارنى سۆزلەپ بېرىش زور بىر بەخت. بىراق، ئەمدى ھەممە نەرسە تۇگەشتى. ئۇنىڭ ئۇرۇق - ئەۋلادىمۇ تۇگەش ئالدىدا تۇرىدۇ. قىرىسق يەنە ئەڭ كۆپ بولغاندا ئىككى كۇن ياشىيالايدۇ. ئۇنىڭدىن ئارتۇق ياشىيالىشى مۇمكىن ئەمەس. بۇ ئەمرايىنغا بەش قولدەك ئايان. ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن كۇلپەت ۋە بەختسىزلىك ئوغلىنى دەپ قېيىقتىن چۇشۇپ قېلىشىدا ئەمەس، دەل مۇشۇ يەردە...

ئەمرايىن ئاخىردا يەنە، ئورگان بوۋاق بىلەن مېلگۇن تاغاڭ-دىن مىننەتدار بول، ئۇلارنى ئەسلەپ تۇر؛ ئەمدى ئۇ ئىككىسى يوق. ئەسلىگەن - ئەسلىمىگەن بەربىر ئوخشاش دېمەي ئەسلەپ تۇر، بۇ سەن ئۇچۇن بەك مۇھىم، ھەتتا ئۆلەر ھالەتكە چۇشۇپ قالساڭمۇ، ئۆزۇڭ ئۇچۇن ئۇلارنى ئەسلەشنى ئۇنتۇما، دېگەنلەرنى ئوغلىنىڭ سەمىگە سىلىپ قويماقچى بولدى.

بىراق، كېيىن بۇلارنى ئوغلۇم ئۆزى بىلىۋالار دېگەن يەرگە كەلدى...

قىرىسق ئويغىنىپ ئالدىنقى كېچىلەرگە قارىغاندا ئىسسىق ئۇخلىغىنىدىن ھەيران قالدى. ئۇستىدە دادىسىنىڭ تېرە جۇۋۇ-سى، ئۇ كۆزىنى ئېچىپ بېشىنى كۆتۇردى: دادىسى يوق تۇراتتى. ئۇ ئورنىدىن ئىرغىپ تۇردى - دە، قېيىقنى ئاختۇرۇشقا، ۋارقىراشقا باشلىدى. كىشىنىڭ يۇرىكىنى ئېزىدىغان بۇ ئېچىنىشلىق ئاۋاز قويۇق تۇمان قاپلىغان سوغۇق، تىمتاس دېڭىزنى زىلزىلىگە كەلتۇرۇۋەتتى. غېرىبلىق، ئۇمىدسىزلىك ۋە چەكسىز ئازاب بىلەن تولغان بۇ ئاۋاز كۆكنى تىترىتىپ ئۇزۇنغىچە ئەكس سادا ياڭرىتىپ تۇردى. ئۇ ئىچ - ئىچىدىن ھەسرەتلىنىپ ھۆڭ - ھۆڭ يىغلاشقا باشلىدى، ئاخىر ئاۋازى بوغۇلۇپ يېتىپ قالدى،

ئەجدادلىرىغا بولغان مېھىر - مۇھەببىتى، ھەسرىتى ۋە مەرسىيىسىنى بىلدۇرمەكچى بولغاندەك بېشىنى قېيىقنىڭ قىرىغا ۋاقىلدىتىپ ئۇردى.

ئۇ بېشىنىمۇ كۆتۈرمەي، كۆزىنىمۇ ئاچماي ياتاتتى. ئەمدى ئۇنىڭ كۆرگۈدەك ھېچنېمىسى، بارغۇدەك ھېچ يېرى قالمىغان، ئەتراپ تېخىچىلا ئاپپاق، قويۇق تۇمان. پەقەت دېڭىزلا ئىككىلىنىپ تۇرغاندەك بىلىنەر - بىلىنمەس دولقۇنلىنىپ، قېيىق مەيىن تەۋرىنىپ تۇرىدۇ.

قىرىسىق قار - يامغۇر يېغلىدى، قايغۇردى، نېمىشقىمۇ ئۇخلاپ قالغاندىمەن دەپ ئۆزىنى تىللىدى، ئەگەر ئۇخلىمىغان بولسا دادىسىنى ھەرگىز قويۇپ بەرمىگەن، چىڭ تۇتۇۋالغان، چىشلەپ تۇرۇۋالغان بولاتتى، ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچلىقتىن ئۆلگەن تەقدىردىمۇ تەڭ ئۆلگەن، ھەرگىز مۇنداق قورقۇنچلۇق يالغۇزچىلىققا قالمىغان بولاتتى. كېچىدە ئۇ قېيىقنىڭ قاتتىق سىلكىنىپ، ئىرغاڭلاپ كەتكىنىنى سەزگەن، لېكىن ئويغانمىغان، ئورنىدىن تۇرۇش، ۋارقىراش ئېسىگىمۇ كەلمىگەنىدى. ئۇ شۇنىڭ ئۈچۈن يىغلايتتى، ئۆز - ئۆزىنى تىللايتتى. ئۇ دادىسىنىڭ دېڭىزغا چۈشۈپ كېتىشىگە چىداپ تۇرالامتى؟ ئۇ دادىسى بىلەن بىرگە قاراڭغۇ دېڭىزغا سەكرەشنى خالىماسمىدى؟

ئۇ ئۇزۇنغىچە ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلىدى، كېيىن ئاستا - ئاستا ئۇخلاپ قالدى. بىر چاغدا ئۇسسۇزلۇق بايىقى ھەسرەتلىك مىنۇتلارنىڭ ئازابىنى تېخىمۇ كۈچەيتمەكچى بولغاندەك تېخىمۇ شىددەتلىك ھۇجۇمغا ئۆتتى. قىرىسىق ھەتتا چۈش كۆرۈۋېتىپمۇ ئۇسسۇزلۇقنىڭ ئازابىنى بىلىپ ياتاتتى. ئۇسسۇزلۇق ئاخىر ئۇنى يەڭدى، ئۇنى قاتتىق ئىسكەنجىگە ئېلىپ دوزاخ ئازابىغا سېلىشقا باشلىدى. ئۇ ئۆمىلەپ دېگۈدەك سوغىنىڭ قېشىغا باردى. سوغىنىڭ ئېغىزى بوش ئېتىكلىك تۇراتتى. ئۇ سوغىنى ھېچ كۈچەمەيلا ئاچتى، سوغىنىڭ قېشىدا تۇرغان چۆمۈچنى ئېلىپ ئازراق سۇ قۇيدى، چاپلىشىپ قالغان لەۋلىرىنى تەستە ئاجرىتىپ،

ئويلىنىپ ئولتۇرمايلا سۇنى ئىچىۋەتتى، گېلى قۇرۇپ يەنە ئازراق ئىچمەكچى بولدى، بىراق ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ بۇ نىيەتتىدىن يانىدى. چۈنكى، سۇ ئاران ئىككى يۇتۇمدەكلا قالغانىدى...

قىرىسق ئېغىر قايغۇ ئىچىدە ئولتۇرۇپ خىيال سۈرۈشكە باشلىدى: دادىسى نېمىشقا گەپ قىلمايلا كېتىپ قالغاندۇر؟ دادىسى بىلەن بىرگە ئۆلۈپ كەتكەن بولسا، مۇنچىلىك ئازابتا قالمايتتى ئەمەسمۇ؟ مانا ئەمدى غېرىبلىق ۋە ساراسىمە ئىسكەنجىگە ئېلىۋېلىپ، قېيىقتىن بىر قەدەم ئايرىلىش ئۇنىڭغا شۇقەدەر قورقۇنچلۇق تۇيۇلماقتا، سەلدىن كېيىن يۇرىكىنى ئازراق توختىتىۋېلىپ چوقۇم شۇنداق قىلىدۇ.

چۈش ۋاقتى بولدى. بەلكىم، چۈشمۇ ئۆتۈپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن. قىرىسق بارغانچە يورۇۋاتقان تۇمانلىق رەڭگىگە قاراپ شۇنداق جەزم قىلدى. ئىشقىلىپ كۈن ئاسمانلىق مەلۇم بىر يېرىدە. بىراق، كۈن نۇرى قويۇق تۇماندىن ئۆتەلمەيۋاتاتتى. تۇمان قۇرۇق ئوتۇندىن چىقىۋاتقان ئىسقا ئوخشاش بارغانچە سۈسلىماقتا. لېكىن، ئارقان بويى نېرىسىدىكى قارامتۇل، مەيدان دولقۇنلاپ تۇرغان سۇدىن بۆلەك ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولمايتتى.

بارغۇدەك يەر، پالاق ئۇرغۇدەك كۆچمۇ يوق. ئۇ ئازابلانغان ھالدا دادىسى بىلەن مېلگۇننىڭ قېيىقنىڭ ئىككى يېنىغا تەكشى قويۇپ قويۇلغان پالاقلىرىغا تىكىلدى. قېيىق تۇماندا لەيلەپ نىشانسىز ئايلىنىپ يۈرەتتى. غېرىبلىق ئۈستىگە غېرىبلىق يېغىپ، ئەتراپ ئۇنىڭغا تولىمۇ ۋەھىمىلىك تۇيۇلۇشقا، ئۇنى قاتتىق ئۇمىدسىزلەندۈرۈشكە باشلىدى.

كەچقۇرۇن بولاي دېگەندە قىرىسق ئۈسساپ زادىلا چىدىيالماي قالدى، ئېچىرقاپ ئاجىزلاپ كەتكىنىدىن بېشى قېيىپ، يەر - جاھان پىرقىراۋاتقاندەك بىلىندى. ئۇنىڭ قىمىرلىغۇچىلىكى، ئەتراپقا قارىغۇچىلىكى، ھەتتا سوغىنىڭ قېشىغا ئۆمىلەپ بارغۇچىلىكىمۇ قالمىغانىدى. ئۇ تىزلىنىپ ئۆمىلەپ باقتى،

لېكىن ماغدۇرسىزلىنىپ توختاپ قالدى، قارىغاندا يەنە بىر پەستىن كېيىن قىمىر قىلالماس بولۇپ قالىدىغان ئوخشايمەن، دەپ ئويلىدى. ئۇ قولىنى كۆزىگە يېقىن ئەكېلىپ چۆچۈپ كەتتى: قوللىرى ئورۇقلاپ چوكىدەك بولۇپ قالغانىدى.

قىرىسىق ئازراق سۇ ئىچتى، سوغىدا ئارانلا بىر يۇتۇم سۇ قالدى، ئۇ تۇگىسە بىر تېمىمۇ سۇ قالمايدۇ دېگەن گەپ. ئەمدى ئۇنىڭ ھېچنېمىنى ئويلىغۇچىلىكى يوق، پەقەت سۇ، سۇ ئىچىش-نىلا ئويلايتتى، ئاچلىقتىن ئۇچەيلىرى تارتىشىپ يىگىنە سانجىغاندەك چىم - چىم ئېچىشماقتا ئىدى.

ئۇ نەچچە قېتىم ھوشىدىن كېتىپ، نەچچە قېتىم ھوشىغا كەلدى. قېيىق تۇماندا دولقۇنلار نەگە تارتسا شۇ ياققا ماڭماقتا ئىدى.

ئۇ ئۆزىنى سۇغا تاشلاش نىيىتىگە كەلدى. بىراق، مادارى يەتمىدى، مىڭ تەستە ئۆمىلەپ يۈرۈپ قېيىقنىڭ قىرىنى تۇتتى، شۇنچە كۈچەپمۇ سۇغا چۈشەلمىدى، كېيىن شۇنچىلىك ماغدۇر-سىزلىنىپ كەتتىكى، سوغىنى ئېچىپ سۇ ئىچكۈچىلىكىمۇ قالمىدى.

ئۇ يېتىپ مۆل - مۆل يىغلاشقا، سۇ ئەكېلىپ بېرىدىغان ئىلاھىي چاشقاننى چاقىرىشقا باشلىدى:

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

بىراق، چاشقان كەلمىدى. ئۇ تېخىمۇ ئۈسساپ كەتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر يازدا قىپيالىڭاچ بولۇپ چۆمۈلۈپ ئوينىغىنىنى ئەسلەشكە باشلىدى: ئۇ قىرىسقىنىڭ تېخى يەتتە ياشقا تولمىغان چاغلىرى ئىدى. تومۇز ئىسسىقتا ئورماندىكى ئاق يەرلەر تونۇر-دەك قىزىپ كەتكەنىدى. ئۇلار ئۇ يەردە بىردەم ياۋا مېۋە تېرىپ، كېيىن چۆمۈلگىلى باردى. ئاپىسى بىلەن ھامما ئاچىسىمۇ ئۆستەڭگە چۈشۈپ چۆمۈلدى. ئۇلار قىرىسقتىن ئىزا تارتىپ ئولتۇرماي كىيىملىرىنى سالدى. قوللىرى كۆكسىدە، قارىقۇمچاق پاچاقلىرىنى لىغىرلىتىپ ئەيمىنىش ئىچىدە ئۆستەڭگە چۈشتى،

ئاندىن بىر - بىرىگە سۇ چېچىشىپ قىيا - چىيا قىلىشقا باشلىدى. قىرىسىق يىراقتىن يۇگۈرۈپ كېلىپ ئۆستەڭگە سەكرىگەنىدى، ئۇ ئىككىسى، بولۇپمۇ ئاپىسى كۈلۈپ تېلىقىپ قالدى. «قارا، قارا، دادىسىغا نېمىدېگەن ئوخشايدۇ - ھە، — دېدى ئاپىسى ھەدىسىگە، — خۇددى سويۇپ چاپلاپ قويغاندەك!» ئۇلار يەنە نېمىلەرنىدۇر دېيىشىپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىشتى... ئۆستەڭنىڭ سۈيى شارقىراپ ئېقىپ تۇراتتى. قانچىلىك ئىچىمەن، قانچىلىك چۆمۈلىمەن دېسىمۇ يېتىپ ئاشاتتى...

«چاشقان ئاكا، سۇ بەرچۇ!»

ئۇ ئۆزىنى يەنە شۇ ئۆستەڭ بويىغا بېرىپ قالغاندەك، تومۇز ئىسسىقتا قىپيالىڭاچ بولۇپ چۆمۈلۈۋاتقاندەك سەزدى. مانا ئۇ يۇگۈرۈپ كېلىپ ئۆستەڭگە سەكرىدى. بىراق، ھېچقانداق سوغۇق سەزمىدى. بۇ سۇ بولماستىن، بەلكى ھېچقانداق سېزىمى يوق تۇمان ئىدى. ئۇ تۇماندا چۆمۈلەكتە، مۇزلاپ تىترىمەكتە، بۇ قېتىم ئاپىسى كۈلمەي يىغلىماقتا، كىمگىدۇر «قارا، قارا، دادىسىغا نېمىدېگەن ئوخشايدۇ - ھە» دەپ قار - يامغۇر يىغلىماقتا... ئاچچىق كۆز ياشلىرى مەڭزىنى بويلاپ تارام - تارام ئاقماقتا...

كېچىدە قىرىسىق دولقۇنلارنىڭ قېيىققا ئۇرۇلۇشىدىن چۆچۈپ ئويغاندى - دە، بوشقىنا ۋارقىرىۋەتتى: ئۇ يۇلتۇز كۆرگەنىدى! بۇ ئۇنىڭ بىرنەچچە كۈندىن بېرى تۇنجى قېتىم يۇلتۇز كۆرۈشى ئىدى. يۇلتۇزلار قارا بۇلۇتلار ئارىسىدىن چىقىپ قاراڭغۇ كۆكتە سۈس جىمىرلىماقتا ئىدى. ئايمۇ گاھ كۆرۈنۈپ، گاھ بۇلۇتلار ئارىسىغا مۆكەتتى.

قىرىسىق ھەيرانۇھەس قالدى. يۇلتۇز، ئاي، شامال، دولقۇن، دېمەك، بۇلار ھاياتلىقنىڭ، ھەربىرىنىڭ بېشارىتى ئىدى! تۇمان تېخى تولۇق تارقىمىغان، قېيىق تېخىچىلا قاراڭغۇ تۇماندا كېتىپ بارغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ ھال ئۇزۇنغا بارمايتتى. تۇمان قىمىرلىماقتا، شامال ۋە دولقۇنلارنىڭ تەسىرىدىن قوزغالماقتا،

ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ قانداقتۇر بىر جايغا ماڭماقتا ئىدى.

قىرىسق كۆزلىرىگە ياش ئالغىنىچە يۇلتۇزلارغا تىكىلدى. ئۇنىڭ پالاق ئۇرغۇدەك ماجالى يوق. ئۇ يۇلتۇزلارغا قاراپ تەرەپنى پەرق ئېتەلمەيتتى، ئۆزىنىڭ نەدىلىكىنى، نەگە مېڭىشىنى، ئۆزىنى نېمىلەرنىڭ كۈتۈپ تۇرغىنىنىمۇ بىلمەيتتى، بىراق دولقۇنلارنىڭ شاۋقۇنلىشى، دېڭىز شامىلىنىڭ غۇر - غۇر ئۇچۇشى ۋە قېيىقنىڭ بوشقىنا تەۋرىنىپ تۇرۇشىدىن قەۋەتلا خۇشال بولۇپ كەتتى.

ئۇ يىغلاشقا باشلىدى. بۇ ھەم خۇشاللىق، ھەم قايغۇلۇق كۆز يېشى ئىدى. دۇنيا روشەنلەشمەكتە، دېڭىز داۋالغۇماقتا. ئۇ يېمەك - ئىچمەككە ئېرىشەلمىسە، ھاياتقا بولغان قىزغىن مۇھەببىتى بىلەن داۋاملىق ياشىيالمىسا ئىدى - ھە. ئۇ مانا مۇشۇلار ئۈچۈن يىغلىماقتا. بىراق، ئۇنىڭغا ئايان، ئەمدى ئۇ ئورنىدىن تۇرالمايدۇ، ئۇزۇن ياشىيالمايدۇ، ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلۈپ كېتىدۇ...

قېيىق بارغانچە ئىتتىكلىگىلى تۇردى، ئۇ رولسىز، پالاقسىز، دولقۇنلارنىڭ ئىتتىرىشى بىلەن كېتىپ باراتتى. ئۇپۇق غۇۋا كۆرۈنۈشكە، تۇن يورۇشقا، تۇمان سۇسلاشقا، دېمىق چىلىق ۋە ھەممە نېمىنى ئىسكەنجىگە ئېلىپ تۇرغان ئېغىر تېمتاسلىقمۇ تۇگەشكە باشلىدى. تۇماندا ئۇن - تىنسىز، ناھايىتى تېز كېتىپ بارغان ئاجايىپ بىرنەرسە پەيدا بولدى. ئۇ گاھ پەيدا بولۇپ، گاھ شامال بىلەن بىرگە تۇمانىنى ھەيدەپ كېتىۋاتاتتى.

بۇلۇتلار ئارىسىدىن ئاي چىقىپ، نۇرىنى دېڭىزغا سەپتى. مەيىن دولقۇنلار گاھ تىنچىپ، گاھ جىمىرلاشقا باشلىدى. قىرىسق كۆكتە چاراقلاپ تۇرغان يۇلتۇزلارغا قاراپ خىيالغا چۆمدى: «بۇ يۇلتۇزلارنىڭ قايسىلىرى بەخت يۇلتۇزىدۇ؟ قايسىسى ئورگان بوۋامنىڭ، قايسىسى مېلگۇن تاغامنىڭ، قايسىسى دادام ئەمرايىنىڭدۇر؟ ئەي بەخت يۇلتۇزلىرى، نەچچە كۈن بولدى،

ئۇيغۇر كىتاپ نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بىز سىلەرنى كۆرەلمىدۇق. سىلەرمۇ تۇماندا بىزنى كۆرەلمىدىڭلار، مانا ئەمدى يالغۇز مەنلا قالدىم. نەگە بېرىپ، نەدە تۇرۇشۇمنى بىلمەيمەن. بىراق، ئەمدى قورقمايمەن. چۈنكى، سىلەر بار. پەقەت قايسىڭلارنىڭ كىمنىڭ ئىكەنلىكىنىلا بىلەلمەي تۇرىمەن. لېكىن، بۇ ئىشتا سىلەرنىڭ سەۋەنلىكىڭلار يوق. تۇمان توسۇۋېلىپ بىزنىڭ دېڭىزدا ئىكەنلىكىمىزنى كۆرمەي قالدىڭلار. هازىر يالغۇز مەنلا قالدىم. قالغان ئۇچەيلەننىڭ هەممىسى ئۆزىنى سۇغا تاشلىۋالدى. ئۇلار سىلەرنى تولىمۇ ئۇلۇغلايتتى، قۇرۇق-لۇقىغا يول كۆرسىتىپ بېرەرمىكىن دەپ سىلەرنى كۆرۈشكە شۇنداق ئىنتىزار بولدى! ئورگان بوۋام، يۈلتۇزلار هەرگىز ئادەم-لەرنى ئالدىمايدۇ، دېگەن، ماڭا يۈلتۇزغا قاراپ يول تېپىشنى ئۆگىتىپ قويماقچى بولغان... مانا ئەمدى هېچقايسىسى يوق. بىراق، بۇ سىلەرنىڭ سەۋەنلىكىڭلار ئەمەس. مانا مەنمۇ ئۆلەي دەپ قالدىم. سۇ يوق، ماجالىمدىن كەتتىم، نەگە مېڭىپ، نەدە تۇرۇ-شۇمنى بىلمەيمەن... يەنە كىچىككىنە سۇ، بىر يۇتقۇدەكلا سۇ قالدى. ئەمدى ئۇنى ئىچمۇېتىمەن. تاقىتىم تاق بولدى، هېچ ماجالىم قالمىدى. بۇگۈن بېلىق قاچلىغان خالتىدىن ئازراق يىرتىپ يېدىم، ئۇ تىيۇلېنىنىڭ تېرىسىدىن تىكىلگەن خالتا. بىراق، جىق يېگىلى بولمايدىكەن، يەپلا كۆڭلۈم ئېلىشىپ كەتتى، قورسىقىمنى ئاغرىتىپ يۇمىلىتىۋەتتى... ئەمدى ئەڭ ئاخىرقى بىر يۇتۇم سۇنىمۇ ئىچمۇېتىمەن. ناۋادا قايتا كۆرۈ-شەلمەي قالساق.... هەي بەخت يۈلتۇزلىرى، سىلەرگە دەپ قويای: ئورگان بوۋام، مېلىگۈن تاغام، دادام ئەمرايىن ئۇچى سىلەرنى بەك ئۇلۇغلايتتى... ناۋادا تاڭ ئاتقۇچە هايات بولسام، سىلەر بىلەن ئايرىم خوشلىشۇالمەن...»

ئۇزاق ئۆتمەي قېيىق يەنە سىرلىق تۇمانغا كىرىپ قالدى. ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق بېسىپ، هېچنېمىنى كۆرگىلى بولماس قىلىپ قويدى. قېيىق شامال ۋە دولقۇنلارنىڭ ئۇرۇشى بىلەن داۋاملىق ئىلگىرىلىمەكته. بىراق، بۇلارنىڭ هەممىسى قىرىق

ئۇچۇن بەربىر ئىدى. ئۇ بۇزۇلۇپ، قىرتاقلىشىپ كەتكەن ئەك ئاخىرقى بىر يۇتۇم سۇنى ئىچىپ، سوغىنىك قېشىدىكى ئورگان بوۋىسى ئولتۇرىدىغان قېيىق قۇيرۇقىدا سوزۇلۇپ ياتتى. ئۇ ئەمدى ھاياتىدىن ئۈمىدىنى ئۈزگەن، تۇمانمۇ ھېچبىر قورقۇنچ-لۇق تۇيۇلمايتتى. ھەممىدىن ئەپسۇسلىنارلىقى، ئەمدى يۇلتۇزلار كۆرۈنمەيدۇ. قارىغاندا ئۇ يۇلتۇزلار بىلەن خوشلىشالمايدىغان ئوخشايدۇ... ئۇ بارغانچە بولالماي قېلىۋاتىدۇ.

قىرىسق بىر دەم ئېسىگە كېلىپ، بىر دەم ھوشىدىن كېتىپ، قانچىلىك ۋاقىت مىدىرلىماي ياتقىنىنى بىلمىدى. يېرىم كېچە بولدىمۇ ياكى تاڭ ئاتاي دەپ قالدىمۇ، بىرنېمە دېمەك تەس ئىدى. نېپىز تۇمان كۆكۈچ ئىسقا ئوخشاش ئاستا تارقىماقتا ئىدى.

تۇرمۇشتا ھەقسىزلىكنىمۇ تەقدىرگە ئىشىنىشكە بولىدۇ. شۇ تاپتا تەقدىر ئۇنى چاقىرماقتا ئىدى. ئۇ بۇنى بەلكىم ئاڭلىيا-لىشى ياكى ئاڭلىيالماسلىقى مۇمكىن ئىدى. بىراق، ئۇ ئاڭلىيا-لىدى. قاراڭغۇلۇقتا بېشىدىن بىر نەرسە ئۇچۇپ ئۆتكەنىدەك بولدى. ئۇ دەرھال سەگەكلىشىپ قارىغانىدى، پەيلىرى پاخپىيىپ تۇرغان يوغان بىر قۇش ئىكەن.

«ھۇۋقۇش ! — توۋلىۋەتتى قىرىسق، — ھۇۋقۇش !»

ئۇ شىمالىي قۇتۇپ ھۇۋقۇشىنىڭ ئۇچقان تەرىپىگە قاراپ شامالنىڭ يۆنىلىشىنى بىلۋالدى. شامال سولدىن، سول تەرەپ-تىن ئارقا مېڭىگە، يەنى سول قۇلاقنىڭ ئارقىسىغىراق بىر يەرگە ئۇرۇلماقتا ئىدى.

«ھۇۋقۇش !» قىرىسق ھۇۋقۇشنىڭ ئارقىسىدىن توۋلىدى. ئورگان بوۋىسى تۇتقان رولنى قوش قولاپ تۇتۇپ، قېيىقنى ھۇۋقۇش كەتكەن تەرەپكە توغرىلىدى.

ئەمدى قىرىسقنىڭ ۋۇجۇدى كۆچكە تولدى. ئۇ ھېچنېمىنى خىيال قىلماي، شامال يۆنىلىشى بىلەن قۇش ئۇچقان تەرەپنىلا ئويلاپ بار كۈچى بىلەن رولنى چىڭ تۇتۇپ تۇراتتى.

شىمالىي قۇتۇپ ھۇۋقۇشى نەدىن نەگە ئۇچۇپ كېتىپ بارد-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

دۇ، ئارالدىن قۇرۇقلۇققىمۇ ياكى قۇرۇقلۇقتىن مەلۇم بىر ئارالغىمۇ، ئۇنىڭغا نامەلۇم. بىراق، ئۇ ئورگان بوۋىسىنىڭ بۇ كۇچلۇك قۇش پەقەت ئۇدۇللا ئۇچىدۇ، كېچە ۋە تۇمانلىق كۇنلەردىن باشقا چاغلاردا ئۇچالمايدۇ، دېگىننى ئۇنتۇپ قالغىنى يوق. مانا ئەمدى قىرىسق ئۇنىڭ كەينىدىن ئىز قوغلاپ كېتىپ باردۇ.

قېيىق دولقۇنلار بىلەن تەڭ كېتىپ باراتتى. شامال گاھ كۇچىيىپ، گاھ پەسىيەتتى. تۇمان تارقىلىپ شالاڭلاشماقتا، ئۇپۇقتىن بىلىنەر ـ بىلىنمەس سۇبھى كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ دەل ئۇدۇلىدىكى قاراڭغۇ ئاسماندا نۇرلۇق بىر يۇلتۇز چاقناپ تۇراتتى. ئۇ يۇلتۇز دەل قېيىقنىڭ تۇمشۇقىدا ئىدى. ئۇنى كۆزدىن يىتكۈرمەي، ئۇدۇل مېڭىۋېرەي، دەپ ئويلىدى قىرىسق. ئۇ بۇ يۇلتۇزنى تونۇمىسىمۇ كۆزىنى ئۇنىڭدىن ئۇزمەي، بېشىنىڭ ئارقىسى بىلەن شامالنىڭ كۇچى ۋە يۆنىلىشىنى جەزم قىلىپ ماڭدى.

«ھەي شامال! توختىماي چىقىۋەر، ھەرگىز توختاپ قالما! مەن سېنىڭ ئىسمىڭنى بىلمەيدىكەنمەن. ئورگان بوۋام بولغان بولسا دەپ بېرەتتى. سەن مېنىڭ ئۇكام بولغىن، ھەرگىز توختاپ قالمىغىن جۇمۇ، شامال. يۆنىلىشىڭنىمۇ ئۆزگەرتمىگىن. بىلمەن، ئۆزۈڭ زۆرۈر دەپ قارىساڭلا، ئۇزۇنغىچە توختىماي چىقىۋېرىسەن. ماڭا ياردەم قولۇڭنى سۇنغىن، شامال! ھەرگىز مېنى تاشلاپ كەتمىگىن! ئالدىرىمىسالىڭ، ئىسمىڭنىمۇ بىلىۋالارمەن، شۇ چاغدا ئىسمىڭنى ئاتاپ چاقىرىمەن، ھە راست، ئەگەر خالىساڭ سېنى ئورگان شامىلى دەپ ئاتاي، بولامدۇ؟ بۇ بوۋام ئورگانىنىڭ ئىسمى. مەن سېنى مەڭگۇ مۇشۇنداق ئورگان شامىلى دەپ ئاتايمەن. مېنى چۈشىنىسەن...»

ئۇ ئۆزىگە ھەمراھ بولۇپ كېتىپ بارغان شامال بىلەن پاراڭلىشىپ، ئۇنىڭغا: «توختىماي چىقىۋەرگىن» دەپ يالۋۇراتتى، بارلىق ئۇمىدى ۋە تىلەكلىرىنى شۇ شامالغا باغلىغىنى بىلەن،

يول كۆرسىتىپ تۇرغان نۇرلۇق يۇلتۇزدىن زادىلا كۆز ئۇزمەيتتى.

«مەن سېنى ئۇلۇغلايمەن، يۇلتۇزۇم، ــ دېدى ئۇ يۇلتۇزغا، ــ سەن تولىمۇ يىراقتا. ئەڭ چوڭ، ئەڭ چىرايلىق يۇلتۇز، سەندىن ئۆتۈنۈپ قالاي، ھەرگىز ئۇ يەردىن كېتىپ قالمىغىن، يوقلىپ كەتمىگىن، مەن سەن تەرەپكە كېتىپ بارىمەن، ھۇۋقۇشمۇ سەن تەرەپكە ئۇچۇپ كەتكەن. ئۇنىڭ نەگە ئۇچقىنىنى، ئارالغىمۇ ياكى قۇرۇقلۇققىمۇ، بىلمەيمەن. ئارال بولسىمۇ مەيلى، ئۆلۈكۈم شۇ يەردە قالسا مەن رازى، ھەرگىز كېتىپ قالما جۇمۇ، يۇلتۇزۇم، ھەرگىز يوقلىپ كەتمە! ئىسمىڭنى بىلمەيدىكەنمەن، خاپا بولمىغىن! ئىسمىڭنى سورىۋېلىشقىمۇ ئۇلگۈرمەپتىمەن، دادام ئەمرايىن بولغان بولسا دەپ بېرەتتىم. ئەگەر خالىساڭ، سېنى دادامنىڭ ئىسمى بىلەن ئەمرايىن يۇلتۇزى دەپ چاقىراي، بولامدۇ؟ ئەمدى سەن ئاسماندا كۆرۈنسەڭلا، ساڭا سالام بېرەي، ئىسمىڭنى چاقىراي، بىراق ھازىر سەن ماڭا يارىدىم قىلغىن، ئەمرايىن يۇلتۇزى، كېتىشكە ئالدىرىماي تۇر، ھەرگىز يوقلىپ كەتمىگىن، ھەرگىز بۇلۇتلارنىڭ كەينىگە مۆكۈنۈۋالما...»

ئۇ يول كۆرسەتكۈچ نۇرلۇق يۇلتۇز بىلەن خېلىغىچە پاراڭلاشقاندىن كېيىن دولقۇن بىلەن پاراڭلىشىشقا باشلىدى:

«ھەي دولقۇن، سەن مېنىڭ قېيىقىمنى ھەيدەپ كېتىپ بارىسەن. سەن نېمىدېگەن ياخشى ـ ھە. مەن سېنى مېلگۇن دولقۇنى دەپ ئاتاي، سەن دەل ھۇۋقۇش ئۇچۇپ كەتكەن تەرەپكە قاراپ ئۆركەشلەۋاتىسەن. بىلىمەن، سەن ئۆزۈڭ بارىدىغان جايغا ئۇزۇندىغىچە توختىماي ئاقىسەن. مېنى تاشلىۋەتمىگەيسەن، مېلگۇن دولقۇنى، ھەرگىز خاتا ئېقىپ قالمىغايسەن. ئەسلىدە مەن پالاق ئۇرسام بولاتتى، بىراق مىدىرلىغۇدەك ھالىم يوق. كۆرۈۋاتامسەن، مېلگۇن دولقۇنى؟ مەن سېنىڭ رايىڭغا بېقىپ كېتىپ بارىمەن. پەقەت ھاياتلا بولىدىكەنمەن، مەڭگۈ سېنى ئۇنتۇمايمەن. چۈنكى، سەن ئورگان شامىلى بىلەن ئەمرايىن يۇلتۇزىغا ئەگىشىپ

ئۇيغۇر كتاب توربىكىتى www.uyghurkitap.com

شىپ كېتىپ بارىسەن. خۇدا بۇيرۇسا، مېلگۈن دولقۇنىغا ئەگەشسەڭلار، يولۇڭلار ئاق بولىدۇ، دەپ ھەممە ئادەمگە ئېيتىمەن. ماڭا ياردەم قىلغىن، مېلگۈن دولقۇنى، مېنىڭدىن ئايرىلما، مېنى ھەرگىز تىكەندەك يالغۇز تاشلاپ قويما...»

بارلىق يۇلتۇزلار ئىچىدە ئەمرايىن يۇلتۇزى ئەڭ ئۇزۇن تۇردى، سۇبھى ئالدىدا كۆزنى چاقناتقۇدەك نۇرلىنىپ شۇ يۇلتۇزلا قېلىپ قالدى، كېيىن ئاستا ـ ئاستا سۇسلاشقا باشلىدى، لېكىن ئۇزۇنغىچە كۆكتىن ئۇنماق يېقىملىق ئاقۇچ ئىزى يىتمىدى.

تاڭ ئېتىپ قۇياش كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى. قىرىسق بۇنىڭدىن ھەم خۇشال بولدى، ھەم قورقتى. خۇشال بولغىنى كۇننىڭ چىققىنى، قورققىنى دېڭىزنىڭ پايانسىزلىقى ئىدى. دېڭىز كۇن نۇرىدا جىمىرلاپ كۆكۈچ نۇر چىقىرىپ تۇراتتى. بىراق، ئۇ يەنىلا قاراڭغۇ ھەم كۆز يەتكۈسىز ئىدى. قىرىسق ئالاقزادە بولۇپ رولنى چىڭ تۇتۇۋالدى، شامالنىڭ يۆنىلىشىدىن ئاداشماي ئۇدۇل ماڭدى. بىراق، بۇ تولىمۇ جاپالىق ئىش ئىدى...

تۇيۇقسىز ئۇنىڭ بېشى قېيىپ، يەر ـ جاھان پىرقىراۋاتقاندەك بىلىندى...

قېيىق ئۆز يۆنىلىشى بىلەن داۋاملىق ئىلگىرىلىمەكتە ئىدى...

قىرىسق ئويغانغاندا كۇن يەنە بىر تەرەپكە ئۆتۈپ بولغانىدى، ئۇ تىترەپ تۇرغان قوللىرىنى تىرەپ مىڭبىر جاپادا قېيىق قۇيرۇقىغا ئاران ئۆمىلەپ باردى، نەپىسى بوغۇلۇپ، بېشى چىڭقىلىپ، كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇۋالدى، كېيىن كۆزلىرىنى ئاچتى. قېيىق دولقۇنلار بىلەن ئاستا كېتىپ باراتتى. پايانسىز دېڭىزدا دولقۇنلار ئاستا تەۋرىنىپ، كۇن نۇرىدا جىمىرلاپ تۇراتتى. قىرىسق ئالدىغا شۇنداق بىر قارىدى ـ دە، بىردىنلا سەگىپ، ھەيران بولغىنىدىن تۇرۇپلا قالدى: ئالدى تەرەپتىكى

قارامتۇل يېشىل دېڭىز يۈزىدە بىردىنلا ئالا ئىت قىياسى لوڭشىدە پەيدا بولۇپ قالدى. ئالا ئىت قىياسى ئۇنىڭغا قاراپ يۈگۈرۈپ كەلمەكتە ئىدى. ئاھ، ئۇلۇغۋار ئالا ئىت قىياسى!

دېڭىز قىرغىقى ۋە ئۆركەشسىمان كۆكۈچ تاغ تىزمىلىرى ئېنىق كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئاق قۇلاق، ئاق قورساق ئالا ئىت قىياسى باشقا چوققىلاردىن ئالاھىدە كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئالا ئىت قىياسىنىڭ ئېتىكىدە بۇزغۇنلار چاچراپ تۇرغان قىيا تاشلار، كۆكتە توختىماي چۇۋۇلداپ ئۇچۇپ يۈرگەن چايكىلار كۆرۈندى. چايكىلار قىرىسقىنى ھەممىدىن ئاۋۋال كۆرگەنىدى. ئالا ئىت قىياسىنىڭ ئۈستىدىكى ئۆچەي دەپ قالغان بەلگە گۈلخانىدىن كۆپكۆك ئىس تولغىنىپ چىقىپ تۇراتتى...

ئەي ئالا ئىت قىياسى،
يالغۇز قايتىپ كەلدىم مەن مانا.
ئورگان بوۋام يوقتۇر قېشىمدا،
ئەمرايىن دادام يوقتۇر قېشىمدا،
مېلگۇن تاغام يوقتۇر قېشىمدا.
سورىساڭ گەر ئۇلار قېنى دەپ؟!
ئاۋۋال سۇ بەر، سۇ بەرگىن ماڭا!

قىرىسقىقا ئايان، بۇ ئۇنىڭ ھايات ناخشىسىنىڭ تۇنجى مىسرالىرى، خۇدا بۇيرۇسا، ئۇ بۇ ناخشىنى يەنە ئېيتىدۇ، تاكى ئەڭ ئاخىرقى تىنىقى قالغۇچە ئېيتىدۇ...

... دېڭىز قاراڭغۇلۇقتا گۈركىرىمەكتە، غەلىيان كۆتۈرمەكتە. قەھرىلىك ئۇپقۇنلار قىياغا شىددەت بىلەن ئۇرۇلماقتا. ئۇيۇل تاشتەك چىداملىق يەر كۆچلۈك نەرە تارتىپ، ئەسەبىي دېڭىزنى توسۇپ تۇرماقتا.

زېمىن ۋە كۇن بىلەن تۇن پەيدا بولغاندىن تارتىپلا ئۇلار مانا

مۇشۇنداق تىنىمسىز ئېلىشىپ كەلگەن. كېلەچەكتىكى پۈتمەس ـ تۈگىمەس كۈن ۋە تۈنلەردە قۇرۇقلۇق بىلەن دېڭىز مەۋجۇتلا بولىدىكەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى قەھرلىك ئېلىشىش ھەرگىز توختاپ قالمايدۇ.

پۈتمەس ـ تۈگىمەس كۈن ۋە تۈنلەر...

... يەنە بىر تۈن ئۆتمەكتە...

ئورگان شامىلى گۈركىرىمەكتە، مېلگۈن دولقۇنى ئۆركەشلىمەكتە، نۇرلۇق ئەمرايىن يۇلتۇزى سۇبھى كۆكىدە چاقنىماقتا.

... يەنە بىر كۈن يېتىپ كەلمەكتە...

1976 ـ يىلى دېكابىر ـــ 1977 ـ يىلى يانۋار، بايتىق كەنتى.

ئاق پاراخوت

(چۆچەككە تەقلىت)

دىلبەر ياقۇپ
تەرجىمە قىلغۇچىلار: ئەزىزجان مەخسۇت
ئىسمائىل ئىبراھىم

1

ئۇنىڭ ئىككى ھېكايىسى بار. بىرى ئۆزىنىڭكى، ئۇنىڭ مەز-مۇنىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. يەنە بىرى بوۋىسى سۆزلەپ بەرگەن ھېكايە. كېيىن، بۇ ئىككى ھېكايە ئىز - دېرەكسىز يوقالدى. نېمە ئۈچۈن؟ بىزنىڭ سۆزلەيدىغىنىمىزمۇ دەل مۇشۇ.

بۇ بالا بۇ يىل يەتتە ياشقا كىردى، قورساق يېشى بويىچە ھېسابلىغاندا سەككىز ياشقا كىردى.

ئۇ دەسلەپتە بىر سومكا سېتىۋالدى. بۇ بېغىنىڭ ئاستىدا پارقىراپ تۇرىدىغان مېتال قۇلۇپى بار، سۇنئىي خۇرۇمدىن ئىشلەنگەن سومكا ئىدى. قىسقىسى، ئۇ ئادەتتىكىدىن باشقىچىرەك، لېكىن يەنە مەكتەپكە بارغاندا ئىشلىتىدىغان ئەڭ ئاددىي سومكا ئىدى. ۋەقەنىڭ ھەممىسى مۇشۇنىڭدىن باشلىنىدۇ.

بۇ سومكىنى بوۋىسى ئۇنىڭغا كۆچمە دۇكاندىن ئېلىپ بەرگەن. كۆچمە دۇكان چارۋىچىلار ئېھتىياجلىق بولغان مالالارنى ئېلىپ تاغلىق رايوندا ئارىلاپ يۈرىدۇ، بەزىدە سان - تاش جىلغىسىدىكى ئورمان قاراۋۇلخانىسىغىمۇ مال ساتقىلى كېلىدۇ.

دەرەخ كېسىش مەنئى قىلىنغان تاغلىق رايون ئورمانلىقى بۇ يەردىكى ئورمان قاراۋۇلخانىسىدىن تارتىپ تار جىلغا ۋە يانبىغىرلارنى بويلاپ يۇقىرىغىچە سوزۇلىدۇ. ئورمان قاراۋۇلخانىسى تۇرۇشلۇق جايدا ھەممىسى بولۇپ ئۈچ ئۆيلۈك كىشى بار. شۇنداق بولسىمۇ، كۆچمە دۇكان گاھى - گاھىدا ئورمان قاراۋۇللىرىنى يوقلاپ كېلىپ قالىدۇ.

ئۈچ ئۆيلۈك كىشى ئارىسىدىكى بۇ بىردىنبىر ئوغۇل بالا ھەممىشە كۆچمە دۇكاننى بىرىنچى بولۇپ بايقايدۇ.

«كەلدى! — ئۇ ۋارقىرىغىنىچە ھەربىر ئۆيلۈكنىڭ ئىشىك -

www.uyghurkitap.com

دېرىزلىرىگە قاراپ يۈگۈرىدۇ، ــ ماشىنا دۇكان كەلدى.»

ماشىنا چاقلىرىنىڭ بېسىشىدىن ھاسىل بولغان يول تار جىلغا، دەريا ياقىسىنى بويلاپ، تاش پارچىلىرى، ئازگاللاردىن ئۆتۈپ، ئىسسىقكۆل بويىدىن بۇ يەرگىچە سوزۇلغان، ماشىنىنى بۇ يولدا ھەيدەپ مېڭىش ھەقىقەتەن ئاسان ئەمەس. قاراۋۇل تېغىغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن، كۆچمە دۇكان جىلغا ـ جىرالارنىڭ ئاستىدىن يانتۇلۇققا چىقىپ، ئۇ يەردىن ھەم تىك، ھەم سىلىق يانتۇلۇقنى بويلاپ، ئورمان قاراۋۇللىرىنىڭ ھويلىسىغا قاراپ ئاستا ـ ئاستا يېقىنلاپ كېلىدۇ. قاراۋۇل تېغى يېقىنلا يەردە. يازكۇنلىرى، بۇ ئوغۇل بالا كۈندە دېگۈدەك تاغ ئۈستىدە تۇرۇپ دۇربۇن بىلەن كۆلگە قارايدۇ. تاغ ئۈستىدە تۇرسا، يولدىكى ھەممە نەرسە ــ پىيادىلەرمۇ، ئاتلىقلارمۇ ئوپئوچۇق كۆرۈنىدۇ، ماشىنىمۇ كۆرۈنىدۇ، ئەلۋەتتە.

بۇ قېتىم (تومۇز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە بولغان ئىش) بالا كۆلچەكتە يۈيۇنۇۋېتىپ، ماشىنىنىڭ توپا توزۇتۇپ يانتۇلۇقتىن كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. كۆلچەك دەريا بويىدىكى سايلىقتا بولۇپ، بالىنىڭ بوۋىسى ئۇنى تاش بىلەن قوپۇرۇپ ياساپ بەرگەن. بۇ كۆلچەك بولمىغان بولسا، كىم بىلىدۇ، بۇ بالا ئاللىبۇرۇنلا ھايات-ممات ئايرىلغان بولاتتى. مومىسىنىڭ ئېيتقىنىدەك، دەريا سۈيى ئاللىبۇرۇن ئۇنى ئېقىتىپ ئىسسىقكۆلگە ئېلىپ بارغان، ئۇ بولسا كۆلدىكى بېلىقلارغا ۋە تۇرلۇك سۇ ئۆسۈملۈكلىرىگە ھەمراھ بولغان بولاتتى، بەلكىم ھېچكىمنىڭ ئۇنى ئىزدىمەيتتى، ئۇنىڭ ئۈچۈن ھەسرەت چەكمەيتتى، چۈنكى ھېچكىمنىڭمۇ سۇغا شۇڭغۇپ چۈشۈپ، ھېچ كىشىگە جىددىي ئېھتىياجلىق بولمىغان بىر بالىنى تېپىپ چىقىشى ھاجەتسىز ئىدى. بۇنداق ئىش ھازىرچە تېخى بولمىدى، لېكىن بۇ ئىش ھەقىقەتەن بولىدىغان بولسا، كىم بىلىدۇ، مومىسى راستلا ئۇنى قۇتقۇزماي قاراپ تۇرامدۇ تېخى. بالا ئۇنىڭ ئۆز نەۋرىسى بولغان بولسىدى، ئەلۋەتتە ئىش باشقىچە بولغان بولاتتى، لېكىن دەل مومانىڭ ئېيتقە-

نىمدەك، بالا يات بالا ئىدى. ئۇنى قاچانغىچە باققىنى، ئۇنىڭ ئۇ-چۈن قانچىلىك ئەجىر سىڭدۈرگىنى بىلەن، يات دېگەن ھامىنى يات، يات ئادەم... ئەگەر ئۇ يات ئادەم بولۇشنى خالىمىسا، ئۇ چاغدا قانداق بولىدۇ؟ نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭ ئەتەي يات ئادەم دەپ قارىلىشى كېرەك ئىكەن؟ بەلكىم، يات ئادەم ئۇ ئەمەس، بەلكى دەل مومىسىنىڭ ئۆزىدۇر!

لېكىن، بۇ مەسىلە ئۈستىدە كېيىن توختىلىمەن، يەنە بۇۋى-سىنىڭ كۆلچىكى ئۈستىدىمۇ كېيىن توختىلىمەن...

شۇنداق قىلىپ، شۇ چاغدا ئۇ تاغدىن چۈشۈپ يولنى بويلاپ توپا توزۇتۇپ كېلىۋاتقان ماشىنا دۇكانىنى يىراقتىن كۆردى. بۇ دورەم بۇۋىسىنىڭ چوقۇم ئۆزىگە بىر سومكا ئېلىپ بېرىدىغانلى-قىنى پەملەپ، ئۇنىڭ قەلبى شادلىققا تولدى. ئۇ دەرھال سۇدىن چىقىپ، ئىنچىكە پاچاقلىرىنى ئۆزىتىپ، تېزلىك بىلەن ئىشتى-نىنى كىيىدى، بەدىنى ھۆل بولغاچقا، توڭلاپ كۆكىرىپ كەتكەن-دى (چۈنكى دەريانىڭ سۈيى مۇزدەك ئىدى)، ئۇ كۆپچىلىككە دۇ-كانىنىڭ كەلگەنلىكىنى بىرىنچى بولۇپ خەۋەر قىلىش ئۈچۈن، چىغىر يولنى بويلاپ ھويلىغا قاراپ چاپتى.

بالا ئۈچقاندەك يۈگۈرەيتتى، ئۇششاق چاتقاللاردىن ئاتلاپ ئۆ-تەتتى، يولنى قورام تاشلار توسۇغاندا، سەكرەپ ئۆتەلمىسە، ئايـ-لىنىپ ئۆتەتتى، مەيلى چاتقاللاردىن ياكى قورام تاشلار يېنىدىن ئۆتكەندە بولسۇن، ئۇلارنىڭ پەيلىنىڭ يامانلىقى، ھەتتا پۇتلاش-تۇرۇپ يىقىتىۋېتىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلىپ تۇرۇپ بىر سېـ-كۇنتنىمۇ زايە قىلماي يۈگۈرەيتتى. «ماشىنا دۇكان كەلدى. مەن سەل تۇرۇپ كېلىمەن.» ئۇ يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ، يولدىكى «ياتقان تۆگە» (ئۇ يېرىمى توپىغا كۆمۈلۈپ قالغان دۆمچەك بىر گىل رەڭ گىرانىت تاشنى شۇنداق دەپ ئاتايتتى)گە ۋارقىرايتتى. ئادەتتى-كى كۇنلەردە بالا بۇ يەردىن ئۆتكەندە ھەمىشە «تۆگە» نىڭ دۆم-بىسىگە ئۇرۇپ قويياتتى، ھامان خوجايىن قىيا‌پىتىدە بۇۋىسى ئۆ-زىنىڭ كالتە قۇيرۇقلۇق ئاختا ئېتىنى ئۇرۇپ قويغانىدەك، ئۇنى

ئۇرۇپ قويا‌تتى ـ ده، پەرۋاسىزلىق بىلەن: « مۇشۇ يەرده ساقلاپ تۇر، مېنىڭ ئازراق ئىشىم چىقىپ قالدى» دەيتتى. ئۇنىڭ يەنە بىر «ئېگەر» تېشى (ئۇستىده يېرىم ئاق، يېرىم قارا چېكىتلەر بار ئوتتۇرىسى ئويمان تاش) بار بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستىده ئولتۇرسا بەئەينى ئاتقا مىنگەنگه ئوخشايتتى. يەنه بىر «بۆرە» تاش (ئاقۇچ قوڭۇر رەڭلىك كەلگەن، توم بويۇن، قويال ماڭلايلىق، تۇرقى بۆرىگه بەكمۇ ئوخشايدىغان تاش) بار ئىدى. ئۇ دائىم ئاستا ئۆمىلەپ ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ، ئۇنى تۇتۇۋالماقچى بولاتتى. لېكىن، ئۇنىڭ هەممىدىن بەك ياقتۇرىدىغىنى «تانكا» (دەريا سۈيى يالاپ تۇرىدىغان، دەريا قىرغىقىدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان چوڭ تاش) ئىدى. قاراپ تۇرۇڭلار، «تانكا» قىرغاقتىن ئوقتەك چۇشۇشى بىلەنلا، ئۆركەشلەپ ئېقىۋاتقان دەريا سۈيىدىن بۇزغۇنلار چاچرايدۇ. كىنولاردا تانكا مانا مۇشۇنداق هەركەت قىلىدۇ: قىرغاقتىن سۇغا ئوقتەك چۇشىدۇ ـ ده، مېڭىپ كېتىدۇ. ئۇنىڭ كۆرگەن كىنولىرى ناهايىتى ئاز ئىدى، شۇڭا كۆرگەن نەرسىلىرىنى ئېسىده مەهكەم ساقلايتتى. بوۋىسى گاهىدا ئۇنى تاغنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى سوۋخوزغا تەۋه نەسىللىك چارۋا فېرمىسىنىڭ كىنوخانىسىغا كىنو كۆرگىلى ئېلىپ باراتتى. شۇڭا، «تانكا» نىڭ قىرغاقتا دەريادىن ئۆتۈشكه هەر ۋاقىت تەييار تۇرىدىغانلىقى ئۇنىڭ ئېسىده قالغانىدى. يەنه باشقا تاشلار ـــ مەسىلەن، «زىيانلىق» ياكى «ئاق كۆڭۈل» تاشلار، هەتتا «هېيلىگەر» ۋه «كالۋا» تاشلارمۇ بار ئىدى.

ئۇنىڭ ئۇچۇن ئۆسۈملۈكلەر ئارىسىدىمۇ ئوخشاشلا «سۆيۈملۈك»، «باتۇر»، «قورقۇنچاق»، «ياۋۇز» دېگەندەك ئۆسۈملۈكلەر بار. مەسىلەن، خوخا تىكەن ئاساسلىق دۇشمەن. ئۇ بىر كۇن ئىچىده خوخىنى نەچچه ئون قېتىم قىرىپ تاشلايتتى، لېكىن بۇنداق جەڭنىڭ ئايىغى ئۇزۇلمەيتتى، خوخا بولسا هه دەپ ئۆسۈپ، هەممه يەرنى قاپلاپ كېتەتتى. يەنه ئېدىرلاردا هەشقىپىچەك بار، ئۇمۇ ياۋا ئۆسۈملۈك، لېكىن ئەڭ ئەقىللىك ۋه خۇشخۇي،

ھەر كۈنى ئەتىگەندە ھەممىدىن بەكرەك زوق بىلەن قۇياشنى كۈ-
تۈۋالىدۇ. باشقا ئوت ـ چۆپلەر ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ: ئەتىگەن
بولدىمۇ، كەچ بولدىمۇ، ئۇلار ئۈچۈن بەربىر. ھەشقىپىچەك
بولسا ئازراق ئاپتاپنى كۆرسىلا كۆزىنى ئېچىپ كۈلۈمسىرەيدۇ،
دەسلەپ بىر كۆزىنى، ئارقىدىن ئىككىنچى كۆزىنى ئاچىدۇ، ئۈ-
نىڭ ئارقىسىدىن بىر ـ بىرىگە ئۇلىشىپ گۈل بەرگىلىرىنىڭ
ھەممىسى ئېچىلىدۇ. ئاق، ھاۋا رەڭ، ئاچ سۆسۈن... ئاستا كېلىپ
ئۇلارنىڭ يېنىدا ئولتۇرساڭ، ئۇلارنى گويا ئويغانغاندىن كېيىن
شۇنىڭلىشۇاتقاندەك ھېس قىلىسەن. ئۇششاق چۈمۈلىلەرمۇ بۇنى
بىلىدۇ. ئەتىگەندىلا ئۇلار ھەشقىپىچەكنىڭ ئۇستىدە چېپىپ يۈ-
رۈشىدۇ، قۇياش نۇرىدا كۆزلىرىنى چىملىدىتىپ، گۈللەرنىڭ
گەپلىرىگە قۇلاق سالىدۇ. چۈشىنى ئېيتىپ بېرىۋاتىدۇ، بەلكىم!

كۈندۈزى، ئادەتتە چۈش ۋاقىتلىرى، ئۇ بالا كۆپ غوللۇق
شىرال دەرىخى ئۆسىدىغان ئورمانلىققا كىرىشنى ياخشى كۆرەد-
تى. شىرال دەرىخى يوغان ھەم ئېگىز ئۆسىدۇ، چېچەكلىمگىنى
بىلەن، ئاجايىپ خۇشبۇي پۇراپ تۇرىدۇ. بۇ دەرەخلەر باشقا ئۆ-
سۈملۈكلەرنى ئۆزىگە يېقىن يولاتمايدۇ، توپ ـ توپ ئۆسىدىغان
بولغاچقا، بەئەينى كىچىك ئارالغا ئوخشايدۇ، شىرال دەرىخى سا-
دىق دوست، ئەگەر سەن بىرەر ئادەمدىن ئازار يەپ، راسا يىغلاپ
ئىچىڭنى بوشىتىۋالماقچى بولساڭ ھەم باشقىلارنى كۆرۈپ قال-
مىسۇن دېسەڭ، بۇ دەرەخلىككە كىرسەڭ بولىدۇ. شىرال ئورما-
لىقىدىن قارىغايلىقنىڭكىدەك پۇراق كېلىپ تۇرىدۇ. ئورمانلىق-
نىڭ ئىچى ھەم دىمىق، ھەم جىمجىت. لېكىن مۇھىمى، دەرەخ-
لەر ئاسمانىنى توسۇۋالمايدۇ. ئوڭدائغا يېتىپ، كۆك ئاسمانغا قاد-
غۇچە قارىيالايسەن. دەسلەپتە كۆز ياشلىرىڭ توسۇۋېلىپ ھېچنې-
مىنى پەرق ئېتەلمەيسەن. بىر پەستىن كېيىن، بۇلۇتلار ئۈزۈپ
كېلىپ، تەسەۋۋۇرۇڭدىكى ھەممە نەرسىنى شەكىللەندۇرىدۇ. بۇ-
لۇت بىئارام بولۇۋاتقانلىقىڭنى بىلىدۇ. سېنىڭ بارلىق كىشە-
لەرنى چۆچۈتكەن ھالدا: بالا يىتۈپ كەتتى، ئۇنى نەدىنمۇ تاپار-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

مىز، دېگۈزۈپ، ھېچكىم تاپالمايدىغان يىراق جايلارغا كەتكۈچى كېلىدۇ ... بۇنداق ئىشلارنىڭ سادىر بولماسلىقى، سېنىڭ بۇ يەردىن ئايرىلماي، تىنچقىنا يېتىپ بۇلۇتلارنىڭ ئۆزگىرىشىنى تاماشا قىلىشىڭ ئۈچۈن، بۇلۇتلار سېنىڭ تەسەۋۋۇرۇڭ بويىچە خىلمۇ-خىل ئاجايىپ كۆرۈنۈشلەرنى پەيدا قىلىش ئارقىلىق سېنى بەز-لەيدۇ. ئوپىمۇئوخشاش كۆرۈنىدىغان بۇلۇتلاردىن مۇرەككەپ ۋە خىلمۇخىل قىياپەتلەرنى كۆرەلەيسەن. بۇلۇتلارنىڭ نېمىلەرنى شەكىللەندۈرۈۋاتقانلىقىغا پۈتۈن دىققىتىڭ بىلەن قاراپ تۇرىسەن.

شىرال ئورمانلىقى جىمجىت، ئۇنىڭ ئۈستىگە دەرەخلەر ئاس-مانىنى توسۇۋالمايدۇ. بۇ ئورمانلىقتىن ئىسسىق قارىغايلىق ھىدى كېلىپ تۇرىدۇ...

ئۇ يەنە ئوت ـ چۆپكە دائىر ئىشلارنى بىلىدۇ. ئۇ سايدىكى ئوتلۇقتا ئۆسكەن، كۈمۈشتەك پارقىراپ تۇرىدىغان چىغلارغا ئازار بەرمەيدۇ. بۇ چىغلارنىڭ باشلىرى يېنىك، ئۆزىمۇ غەلىتىلا، ئۇلارنىڭ يىپەككە ئوخشاش يۇمشاق چېچەكلىرى شامالسىز ياشى-يالمايدۇ. ئۇلار دائىم شامالنى كۈتۈپ تۇرىدۇ: شامال قايسى تە-رەپكە چىقسا، شۇ تەرەپكە ئېگىلىدۇ. يەنە كېلىپ، بۇيرۇقتا بويۇ-سۇنغاندەك، ھەممىسى بىرلىكتە ئېگىلىدۇ. قارا يامغۇر ياغىدىغان بولسا، ئۇلار يوشۇرۇنىدىغان جاي تاپالمايۋ، ئۇ ياق ـ بۇياققا ئىر-غاڭلىشىپ، يىقىلىشىپ، يەرگە چاپلىشىپ قالىدۇ. ئۇلارنىڭ پۈ-تى بولىدىغان بولسا، تىكىۋەتكەن بولار ئىدى، بەلكىم... لېكىن، ئۇلار خۇپسەنلىك قىلىدۇ. يامغۇر توختىشى بىلەنلا، شالاق چىغلار يەنە قايتىدىن شامالدا ئىرغاڭلاشقا باشلايدۇ، شامال قايسى تەرەپكە چىقسا، شۇ تەرەپكە ئېگىلىدۇ...

بالىنىڭ ھەمراھى يوق، ئۇ ئەتىدىن ـ كەچكىچە مۇشۇ ساددا تەبىئىي مۇھىتتا ياشايدۇ. كۆچمە دۇكانىنى كۆرگەندىلا ئۇ بۇلار-نىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇيدۇ، ھېچ نەرسىگە قارىماي ئۇنىڭغا قاراپ چاپىدۇ. بۇ كۆچمە دۇكانغا گەپ سىغمىدۇ، بۇ قانداقتۇر تاش، ئوت ـ چۆپ ئەمەس ـ دە، بۇ كۆچمە دۇكاندا نېمىلەر يوق دەيسىز!

بالا يۇگۇرۇپ ئۆيىگە كىلگەن چاغدا، كۆچمە دۇكان ئۆينىڭ كەينىدىن هويلىغا كىرگەنىدى. ئورمان قاراۋۇلخانىسىدىكى ئۆيلەر دەريانىڭ قاراپ تۇرىدۇ، ئالدى تەرەپ ئۇدۇل دەريا قىرغىقىغا تۇتىشىدىغان ۋە سەل يانتۇلۇشىپ بارىدىغان پەس يولغا ئايلانغان، دەريانىڭ ئۇ قېتىمدا بولسا، دەريا سۇيى يالاپ تۇرىدىغان تەڭ قىرغاقتىن تارتىپ تاغ ـ ئېدىرلارغىچە قاپلىغان ئورمان لوڭكىدە چوقچىيىپ تۇرىدۇ، شۇڭا ئورمان قاراۋۇلخانىسىغا بارىدىغان يول پەقەت بىرلا ـــ ئۆينىڭ كەينىدىن ئايلىنىپ كېلىش كېرەك. بالا ئۆز ۋاقتىدا يېتىپ كېلىپ خەۋەر قىلمىغان بولسا، كۆچمە دۇكانىڭ بۇ يەرگە كەلگەنلىكىنى هېچكىم بىلمەيتتى.

بۇ چاغدا ئەر كىشىلەر ئۆيدە يوق ئىدى. ئۇلار سەھەردىلا ئۆز ئىشلىرىغا كەتكەن، ئاياللارلا ئۆي ئىشلىرى بىلەن بەند ئىدى. بالا هەربىر ئۆيلۇكنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ:

ـــ كەلدى! كەلدى! كۆچمە دۇكان كەلدى! ـــ دەپ چۇرقىرىدى.

ئاياللار قوزغىلىپ كېتىشتى، تىقىپ قويغان پۇللىرىنى ئىزدەپ تېپىشىپ، بىر ـ بىرىدىن قېلىشماي ئۆيلىرىدىن يۇگۇرۇپ چىقىشتى، هەتتا مومىسىمۇ بالىنى:

ـــ قاراڭلار، ئۇنىڭ كۆزى نېمىدېگەن ئۆتكۇر! ـــ دەپ ماختاپ قويدى.

بالا كۆچمە دۇكانىنى خۇددى ئۆزى ئەكەلگەندەك بەك خۇش بولۇپ كەتتى. ئۇ ئۇلارغا بۇ خۇش خەۋەرنى يەتكۈزەلىگەنلىكى ئۈچۈن ئۆزىنى بەختلىك هېس قىلدى، شۇنداقلا ئۇلار بىلەن بىرلىكتە هويلىغا قاراپ يۇگۇرۇپ، ئۇلار بىلەن بىللە يوپۇقلۇق يۇك ماشىنىسىنىڭ ئېچىقلىق ئىشكى ئالدىدا قىستىلىشىپ تۇرغانلىقى ئۈچۈنمۇ ئۆزىنى بەختلىك هېس قىلدى. لېكىن، دۇكاننىڭ ئىشكى ئالدىغا بېرىپلا، ئاياللار ئۇنى ئېسىدىن چىقىرىۋەتتى. ئۇلار ئۇنى ئەسلەپ نېمە قىلىدۇ، ياكى زېمۇياكىزا ماللار ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى قاماشتۇرۇۋەتتى ـ دە! ئاياللار هەممىسى بولۇپ ئۇچ

كىشى، يەنى بالىنىڭ مومىسى، بېكەي ھاممىسى (بالىنىڭ ئاپە-سىنىڭ ئاچىسى، ئورمان قاراۋۇلخانىسىدىكى ئەڭ مۇھىم شەخس بولغان ئورمان نازارەتچىسى ئاروزقۇلنىڭ ئايالى) ۋە يارەمچى ئىشچى سېيدەخمەتنىڭ ئايالى گۈلجامال ئىسمىلىك چوكان (ئۇ كىچىك قىزىنى كۆتۈرۈۋالغان) ئىدى. بار - يوق مۇشۇ ئۈچ ئايال ئىدى. لېكىن، ئۇلار ئالدىرىشىپ، نەرسە - كېرەكلەرنى ئۈيان - بۈيان ئۆرۈپ، ئالدى - كەينىگە قاراپ شۇنچىلىك قالايمىقانچىلىق پەيدا قىلدىكى، مال ساتقۇچى ئۇلاردىن تەرتىپ بويىچە بىر - بىرلەپ كېلىشنى، تەڭلا چۈرۈلداشماي بىر - بىردىن سۆزلەشنى تەلەپ قىلىشقا مەجبۇر بولدى.

لېكىن، مال ساتقۇچىنىڭ سۆزى ئايالالارغا كار قىلمىدى. ئۇلار ئالدى بىلەن ھەممە نەرسىنى قۇچاقلاپ ئالدىغا تارتىشتى، ئارقىدىن تاللاشقا كىرىشتى، تاللىۋالغان نەرسىلىرىنى بىر چەت-كە قويۇپ، كىيىپ بېقىشاتتى، تاللىشاتتى، گۈمان قىلىشاتتى، ئوخشاشلا بىر ئىشنى نەچچە ئون قېتىملاپ ياندۇرۇپ - ياندۇرۇپ سورىشاتتى، بۇنى ياقتۇرمايتتى، ئۇنى قىممەت كۆرەتتى، يەنە بىرىنىڭ بولسا رەڭگىنى ياراتمايتتى، ئاخىردا تاللىغانلىرىنىمۇ قايتۇرۇۋېتەتتى... ئوغۇل بالا بىر چەتتە قاراپ تۇرۇپ، زېرىكىش-كە باشلىدى، ئۇنىڭ مەلۇم بېڭىلىقنى كۆرۈشكە ئىنتىزار بولغان قىزىقىشى يوقالدى. ئۇنىڭ كۆچمە دۇكانىنى كۆرگەندە پەيدا بولغان خۇشاللىقىدىن ئەسەرمۇ قالمىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە، كۆچمە دۇكان تۈيۇقسىزلا تۇرلۇك ئەسكى - تۈسكىلەر بىلەن تولغان ئاددىي ماشىنىغا ئايلىنىپ قالدى.

مال ساتقۇچىنىڭ قوشۇمىسى تۇرۇلدى، بۇ خوتۇنلار ھېچ نەرسە ئالمايدىغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىدى. ئۇ نېمىشقىمۇ تاغ - داۋانلاردىن ئېشىپ، شۇنچە يىراق يەردىن بۇ يەرگە كەلگەن بولۇ-غىيتتى؟

ئويلىغاندەك، خوتۇنلارنىڭ كۆڭلى سۇۋۇشقا باشلىدى، ھەتتا زېرىكىپ قېلىشتى. ئۇلار ھەم ئۆزئارا چۈشەندۇرۇشۇۋاتقاندەك،

هەم مال ساتقۇچىغا ئېيتىۋاتقاندەك قىلىپ، ئۆزلىرىنى ئاقلىغىلى تۇردى. موماي بىرىنچى بولۇپ پۇلى يوقلۇقىدىن زارلاندى. پۇلۇك بولمىغاندىن كېيىن، مال ئالالمايسەن - دە. بىكەي ھاممام ئېرىنىڭ رۇخسىتىسىز چوڭراق نەرسىلەرنى سېتىۋېلىشقا پېتىنالمايتتى. ئۇ دۇنيادىكى بارلىق ئايالالار ئىچىدە ئەڭ بەختسىز ئايال ئىدى، ئۇنىڭ بالىسى بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئاروزقۇل ھاراق ئىچىپ مەست بولغاندا دائىم ئۇنى ئۇراتتى، بوۋاي بۇنىڭدىن قاتتىق ئازابلىناتتى: بىكەي نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇنىڭ قىزى - دە. بۇ دورەم، بىكەي ئۇششاق - چۈششەك نەرسە ۋە ئىككى شېشە ۋوتكا سېتىۋالدى. بۇ بىكاردىن - بىكار پۇل بۇزغانلىق. بۇ بالا - يىئاپەتلا ئەكېلىدۇ، خالاس. موماي تاقەت قىلالمىدى.

— نېمىشقا ئۆزۈڭگە ئۆزۈڭ بالا تاپماقچى بولىسەن؟ — مال ساتقۇچى ئاڭلاپ قالمىسۇن دەپ، پەس ئاۋازدا شۇنىرلىدى ئۇ.

— ئۆزۈمۇ بىلىمەن، — بىكەي قىسقىلا سۆز بىلەن ئۇنىڭ گېپىنى بۆلۈۋەتتى.

— ھەي قاپاقباش! — موماي ئىچى قارىلىق قىلىپ ئاستا غودۇڭشىپ قويدى، مال ساتقۇچى بولمىغان بولسا، ئاللىبۇرۇنلا بىكەيگە تەنبىھ بەرگەن بولاتتى. بۇرۇن ئۇلار تىللىشىپمۇ قالغىنىدى تېخى....

گۈلجامال ئىسىملىك چوكان پۇلىنى ياندۇرۇۋالدى. ئۇ مال ساتقۇچىغا ئېرىنىڭ يېقىن ئارىدا شەھەرگە كىرىدىغانلىقىنى، شەھەردە پۇل لازىم بولىدىغانلىقىنى، شۇڭا پۇلنى خەجلىۋەتسە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتقىلى تۇردى.

شۇ تەرىقىدە ئۇلار كۆچمە دۇكانىنىڭ يېنىدا قىستىلىشىپ يۈرۈپ، مال ساتقۇچىنىڭ دېگىنىدەك، «بىر ياماقلىق» مال ئېلىشىپ، ئۆز ئۆيلىرىگە مېڭىشتى. ھەي! مۇشۇمۇ تىجارەت بولدىمۇ؟ مال ساتقۇچى كېتىۋاتقان خوتۇنلارنىڭ ئارقىدىن بىرنى تۈكۈردى - دە، ئۇلار قالايمىقان قىلىۋەتكەن نەرسە - كېرەكلەرنى يىغىشتۇرۇپ، كەتمەكچى بولۇپ كابىنكىغا قاراپ ماڭدى. مۇشۇ

ئۇيغۇر كتاب بۇيۇملىرى www.uyghurkitap.com

چاغدىلا ئۇنىڭ كۆزى بالىغا چۈشتى.

ـــ نېمە قىلىپ تۇرىسەن، سالپاڭ قۇلاق؟ ـــ دەپ سوردى ئۇ بالىدىن، بالىنىڭ قۇلاقلىرى دىڭگايغان، بويىنى ئىنچىكە، بېشى يوغان ئىدى، ـــ بىرەر نەرسە ئالاي دەمسەن؟ ئالىدىغان بولساڭ، تېزرەك بول، بولمىسا، دۇكانىنى تاقىۋېتىمەن. پۇلۇڭ بارمۇ؟

مال ساتقۇچى بىكارچىلىقتىن زېرىكىپ مۇندىقلا سوراپ قويغانىدى، لېكىن بالا ئەدەپ بىلەن:

ـــ يوق. ئاكا، پۇلۇم يوق، ـــ دەپ بېشىنى چايقىدى.

ـــ مېنىڭچە، سېنىڭ پۇلۇڭ بار، ـــ دېدى مال ساتقۇچى يالغاندىن ئىشەنمىگەندەك بولۇۋېلىپ، ئاۋازىنى سوزۇپ، ـــ بىلىپ قوي، بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى باي، لېكىن ئەتەي كەمبەغەل قىياپەتكە كىرىۋالىسىلەر... يانچۇقۇڭدىكى نېمە، پۇل ئەمەسمۇ؟

ـــ پۇل ئەمەس، ئاكا، ـــ دېدى بالا بايىقىدەكلا سەمىمىي، ئەستايىدىل قىياپەتتە، ئۇ يەنە تۆشۈك يانچۇقىنى ئۆرۈپ كۆرسەتتى (يەنە بىر يانچۇقى تىكىۋېتىلگەنىدى).

ـــ ئۇنداقتا پۇلۇڭ چۈشۈپ قاپتۇ ـ دە، يۈگۈرۈپ كەلگەن يولۇڭغا بېرىپ ئىزدەپ باق، تېپىلىدۇ.

ئۇلار بىر پەس جىم بولۇپ قېلىشتى.

ـــ سەن كىمنىڭ بالىسى؟ ـــ مال ساتقۇچى يەنە سورىغىلى تۇردى، ـــ مومىن بوۋاينىڭ، شۇنداقمۇ؟

بالا بېشىنى لىڭشىتتى.

ـــ ئۇنىڭ نەۋرىسىغۇ دەيمەن؟

ـــ ھەئە، ـــ دەپ يەنە بېشىنى لىڭشىتتى بالا.

ـــ ئاپاڭ قەيەردە؟

بالا ئۇنچىقمىدى. ئۇ بۇ ھەقتە سۆزلەشنى خالىمايتتى.

ـــ ئۇ سىلەر بىلەن پەقەت ئالاقە قىلمامدۇ؟ ئاپاڭنى بىلمەيسەن، راستمۇ؟

ـــ بىلمەيمەن.

ـــ داداڭنىچۇ؟ ئۇنىمۇ بىلمەمسەن؟

بالا زۇۋان سۈرمىدى.

— بۇ قانداق بولغىنى، ئاغىنە، ھېچنېمە بىلمەيدىكەنسەنغۇ، — مال ساتقۇچى چاقچاق قىلىپ ئۇنى ئەيىبلىدى، — راستلا شۇنداق بولسا مەيلى، مە، ئالە! — ئۇ بىر چاڭگال كەمپۇتنى بالىغا ئۇزاتتى - ده، — خوش، كەتتىم، — دېدى.

بالا ئىزا تارتىپ قالدى.

— ئالە، ئال. ۋاقتىمغا كاشىلا قىلما. مەن كەتمىسەم بولماي-دۇ.

بالا كەمپۇتنى يانچۇقىغا سېلىپ، ماشىنىنىڭ كەينىدىن يۈگۈرۈپ، ئۇنى يولغىچە ئۇزىتىپ قويماقچى بولدى. ئۇ تەپسە تەۋرىمەيدىغان ھۇرۇن پاخماق ئىت — بالتېكنى چاقىردى. ئاروزقۇل بۇ ئىتنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن دەپ تەھدىت سېلىپ قويغاتتى، بۇ ئىتنىڭ نېمىگە كېرىكى بار، دەيتتى، لېكىن بالىنىڭ بوۋىسى ئۇنىڭدىن بىر مەزگىل تەخىر قىلىپ تۇرۇشنى ئۆتۈنەتتى، بوۋاي قورۇقچى ئىتتىن بىرەرنى تاپقاندىن كېيىن بالتېكنى باشقا جايغا ئاپىرىۋەتمەكچىدى. بالتېكنىڭ ھېچ نەرسە بىلەن كارى يوق ئىدى، قورسىقى تويسىلا ئۇخلايتتى، قورسىقى ئاچسا بىرەر نەرسە بېرەرمىكىن دەپ، كېشىلەرگە كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ قارايتتى، ئۆز ئادەم بولامدۇ ياكى يات ئادەم بولامدۇ، ئۇنىڭغا بەرەر نەرسە تاشلاپ بەرسىلا بولاتتى. بالتېك مانا مۇشۇنداق بىر ئەركەك ئىت ئىدى. لېكىن بەزىدە ئۇمۇ بىكارچىلىقتىن زېرىكىپ، ماشىنىنىڭ ئارقىسىدىن چاپاتتى. ئەلۋەتتە، ئۇ ئانچە ئۇزۇن يۈگۈرمەيتتى، بىرى چاغ دېسىلا، قورقۇپ ئارقىسىغا بەدەر قاچاتتى. ئۇ ھەقىقەتەن بىر لالما ئىت، لېكىن، نېمىلا بولمىسۇن، ئىت بىللە يۈگۈرۈش يالغۇز يۈگۈرگەندىن مىڭ ياخشى. مەيلى قانداق بولسا بولسۇن، ئۇ بەربىر بىر ئىت - ده...

بالا مال ساتقۇچىغا بىلىندۇرمەي، بالتېكقا ئاستىلا بىر تال كەمپۇت تاشلاپ بەردى. «قۇلاق سال، — دېدى ئۇ ئىتقا، — بىز-

گه خېلى ئۇزۇن يۇگۇرۇشكه توغرا كېلىدۇ.» بالتېك يەنه كەمپۇت بېرەرمىكىن دەپ ئاستا غىڭشىپ، قۇيرۇقىنى شىپاڭشتىپ قويدى، لېكىن، بالا ئۇنىڭغا كەمپۇت بەرمەسلىك قارارىغا كەلدى: بۇنداق قىلسا دۇكانچىنىڭ ئاچچىقى كەلمەمدۇ، كەمپۇتنى ئىتقا تاشلاپ بەرسۇن دەپ بەرمىگەن تۇرسا.

مانا شۇ چاغدا، بالىنىڭ بوۋىسى كۆرۈندى. بوۋاي بالچىلىق مەيدانىغا بارغانىدى. بالچىلىق مەيدانىدىن بۇ تەرەپتە بولۇۋاتقان ئىشلارنى كۆرگىلى بولمايتتى. ئۇ بۇ يەرگە كەلگەنده كۆچمە دۇكان تېخى ماڭمىغانىدى. بولمىسا، بالا سومكىغا ئىگە بولالايتتەمۇ! بۇ كۇنى بالىنىڭ تەلىيى ئوڭدىن كەلدى.

بەزى چاتاقچى كىشىلەر مومىن بوۋاينى «چېپىلغاق مومىن» دەپ ئاتىشاتتى، ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ هەممىسى ئۇنى تونۇيتتى، ئۇمۇ هەممه ئادەمنى تونۇيتتى. مومىن بارلىق ئادەمگه، هەتتا ئانچه تونۇشمايدىغان ئادەملەرگىمۇ ئەدەپ بىلەن مۇئامىله قىلاتتى، يەنه هەرقانداق كىشىنىڭ هاجىتىنى راۋا قىلىشقا دائىم تەييار ئىدى، شۇڭلاشقا كىشىلەر ئۇنىڭغا «چېپىلغاق مومىن» دېگەن لەقەمنى قويۇشقانىدى. لېكىن، ئالتۇننى ئۇشتۇمتۇت بەكارغا بېرىۋەتكەنده كىشىلەر ئۇنى قەدىرلىمەيدىغان بولۇپ قالغانده‌ك، ئۇنىڭ قىزغىنلىقىنى هېچكىم قەدىرلىمەيتتى. هېچقانداق كىشى مومىنگه ئۇنىڭده‌ك ياشانغان كىشىلەرگه بىلدۇرۇشكه تېگىشلىك بولغان هۆرمەتنى بىلدۇرمەيتتى. كىشىلەر ئۇنىڭ بىلەن تەكەللۇپسىزلا ئالاقىلىشەتتى. هەر قېتىم بۇغا ئەۋلادلىرى ئىچىدىكى ئابرۇيلۇق بىرەر مۆتىۋەرنىڭ نەزىرىسى بولغاندا (مومىن دەل بۇغا ئەۋلادى ئىدى، ئۇ بۇنىڭ بىلەن تولىمۇ پەخىرلىنەتتى، ئۆزى بىلەن بىر ئەۋلاد كىشىلەر ئىچىدىكى هەر قانداق ئادەمنىڭ نەزىرىنى قولدىن بەرمەيتتى)، كىشىلەر ئۇنى مال سويۇش، ئېسىل مېهمانلارنى كۇتۇۋېلىش، ئۇلارنى ئاتتىن يۆلەپ چۈشۈرۈش، سىنچاي تۇتۇش، هەتتا ئوتۇن يېرىش، سۇ توشۇش قاتارلىق ئىشلارغا سالاتتى. كاتتا نەزىرلەردە، تەرەپ - تە-

رەپتىن كېلىدىغان مېھمانلارنىڭ سانىقى يوق تۇرسا، قىلىدىغان ئىشلار ئاز بولىدۇ دەمسىز؟ مومىننىڭ بېجىرىشىگە ھاۋالە قىلىنغانلىكى ئىشلارنى ئۇ ھەم تېز، ھەم ياخشى ئورۇنلايتتى، بۇنىڭ ئاساسىي سەۋەبى شۇ ئىدىكى، ئۇ باشقىلارغا ئوخشاش ھۇرۇنلۇق قىلمايتتى. بىر قېتىم، ئايىر كەنتىدىكى چوكانلار ئۆلۈپ كەتكەن ئەجدادىنىڭ نەزىرسىنى قىلغانىدا، نۇرغۇن مېھمانلارنى كۈتۈۋالدى. ئۇلار مومىننىڭ ھەممە ئىشنى كۆڭۈلدىكىدەك بېجىرگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئىختىيارسىز ھەيران بولغان ھالدا:

«چېچىلغاق مومىن بولمىغان بولسا، قانداقمۇ قىلاتتۇق!» دېيىشىپ كەتتى.

ئاخىرىدا تېخى، نەۋرىسىنى ئېلىپ يىراق جايدىن يېتىپ كەلگەن بۇ بوۋاي چاي قايناتقۇچىغا يارەمچىمۇ بولدى. مۇشۇنداق ئورۇنغا چۈشۈرۈپ قويۇلسا، ھەرقانداق ئادەمنىڭ جان - پېنى چىقمامدۇ؟ لېكىن، مومىن بۇنداق ئىشلارغا پىسەنت قىلمايتتى.

چېچىلغاق مومىننىڭ مېھمانلار ئۈچۈن خىزمەت قىلغانلىقىغا ھېچكىم ھەيران بولمايتتى، ئۇ شۇنداق بولۇشقا تېگىشلىك ئىدى، چۈنكى ئۇ ئەبەدىلئەبەد چېچىلغاق مومىن - دە. ئۆزىنىڭ شورى، كىم ئۇنى كۆرگەنلا ئىشقا چېچىلسۇن دەپتۇ! مۇبادا بىرەرى تەئەججۇپ بىلەن ئۇنىڭدىن: «ئاقساقال، نېمىشقا خوتۇن خەلەرگە ئىش قىلىشىپ بېرىسىز؟ پۇتۇن كەنتتىكى يىگىتلەر ئۆلۈپ تۈگىگەنمۇيا؟» دەپ سورىسا، مومىن:

«ئۆلگەن كىشى مېنىڭ قېرىندىشىم (ئۇ بۇغا ئەۋلادلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىنىڭ قېرىندىشى ھېسابلايتتى. ئەمەلىيەتتە باشقا مېھمانلارنىڭ ئۆلگۈچى بىلەن مۇناسىۋىتى تېخىمۇ يېقىن ئىدى). ئۇنىڭ نەزىرسىدە مەن خىزمەت قىلمىسام، كىم خىزمەت قىلىدۇ؟ بىز بۇغا ئەۋلادلىرى ئەڭ دەسلەپكى ئەجدادىمىز ــ مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىدىن تارتىپ قېرىنداش بولۇپ كەلگەن، ئەڭ ھۆرمەتلىك بۇغا ئانىمىز بىزگە مەيلى ھايات ئادەم يا-كى خاتىرىدىكى ئادەم بولسۇن، ئۆزئارا دوست ئۆتۈشنى تاپىلى-

غان...» دەپ جاۋاب بېرەتتى.

قاراڭلار، چېچىلغاق مومىن مانا مۇشۇنداق ئادەم!

چوڭ ـ كىچىك ھەممەيلەن ئۇنى سەنلەيتتى. ئۇنىڭ بىلەن چاقچاقلىشىشقا بولاتتى، بۇنى بوۋاي ئېغىر ئالمايتتى؛ ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمىسىمۇ، بۇنىڭدىن ئۇ قىلچە ئاغرىنمايتتى. بەزىلەرنىڭ كىشىلەرنى ئۆزىگە ھۆرمەت قىلىشقا مەجبۇرلاشنى بىلمەيدىغان ئادەمنى خەقلەر كەچۈرمەيدۇ دېگىنى بىكار ئەمەس ئىكەن. ئۇ ئۇنداق قىلىشنى بىلمەيتتى.

مومىن قولىدىن ئىش كېلىدىغان ئادەم ئىدى، ئۇ ياغاچچىلىق قىلالايتتى، ئات جابدۇقلىرىنى ياسىيالايتتى، مەڭگەن دۆڭلىيەلەيتتى. ئۇ ياش ۋاقتىدا كولخوزدا ئىشلىگەندە، مەڭگەننى شۇنچىلىك ياخشى دۆڭلەيتتىكى، قىش كەلگەندە ئۇنى چۈۋۈشقا كىشىنىڭ كۆزى قىيمايتتى. شارقىراپ ياغقان يامغۇر، ئۆردەككە سۇ يۇقمىغاندەك، ئوت دۆڭسى ئۈستىدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ كېتەتتى ـ دە، ئوتنىڭ ئىچىگە ئۆتۈپ كەتمەيتتى، قار چۈشكەندىن كېيىنكى ئوت دۆڭسى كىشىگە ئىككى تەرىپى قىيپاش ئۆگزىنى ئەسلىتەتتى. ئۇرۇش مەزگىلىدە، مومىن ئەمگەكچى جەڭچى سۈپىتىدە ماگنىتوگورسكىدا تامچىلىق قىلىپ، ستاخانوۋچى بولغان، قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئورمان قاراۋۇلخانىسىدا دەرەخ كەسكەن، ئورمانغا قارىغان. نامدا ياردەمچى ئىشچى دېيىلگىنى بىلەن، ئورمانغا ھەقىقىي قارايدىغان كىشى مومىن ئىدى، كۈيۈئوغلى ئاروزقۇل كۆپ ۋاقىتلاردا مېھماندارچىلىققا كېتەتتى. باشلىقلار ئۇشتۇمتوت كېلىپ قالغاندىلا، ئۇنىڭ ئۆزى باشلىقلارنى ئورمانلىققا باشلاپ باراتتى، ئۇلارنى ئوۋ ئوۋلاشقا تەكلىپ قىلاتتى، مۇشۇنداق چاغلاردىلا ئۇ بۇ يەرنىڭ خوجايىنى بولۇۋالاتتى... مومىن يەنە مال چارۋىلارغا قارايتتى، ھەسەل ھەرىسى باقاتتى، ئەتىدىن ـ كەچكىچە تىنىم تاپماي ئىشلەيتتى. ئۇنىڭ پۈتۈن ئۆمرى ئالدىراشچىلىق ئىچىدە دېگۈدەكلا ئۆتكەن بولسىمۇ، باشقىلارنى ئۆزىگە ھۆرمەت قىلدۇرۇشنى ئۆگىنىۋالال-

مىغانىدى.

مومىننىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىمۇ مويسىپىتلەرگە قىلچە ئوخشىمايتتى. ئۇنىڭدا سالاپەتمۇ، كىبىرمۇ يوق ئىدى. ئۇ قىلچىمۇ سۈرلۈك ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ كۆڭلى بەكمۇ يۇمشاق ئىدى، ئۇنىڭ ياخشىلىق قىلىپ يامانلىق كۆرىدىغان ئالاھىدىلىكى بىر قاراشتىلا بىلىنىپ تۇراتتى. ھەرقانداق دەۋر كىشىگە: «يامان ئادەم بولساڭ بولغىنكى، ئاق كۆڭۈل بولما! دەرھەقىقەت، يامان ئادەم بولساڭ بول!» دەپ تەلىم بېرىدۇ، مومىن بولسا ئۆزىنىڭ قىلغىنىنى ئۆزى تارتىدىغان، ھېچقانداق ۋاقىتتا تۆزەلمەيدىغان بىر ياخشىچاق ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ چىرايىدىن ھەمىشە كۈلكە يېغىپ تۇراتتى، يۈزلىرىنى قورۇق بېسىپ كەتكەنىدى، كۆزلىرى گويا: «قانداق، ماڭا بۈيرۈيدىغان بىرەر ئىشىڭىز بارمۇ؟ نېمە ئىشىڭىز بارلىقىنى ئېيتىپلا قويسىڭىز، دەرھال بېجا كەلتۈرەمەن...» دەۋاتقاندەك قاراپ تۇراتتى.

ئۇنىڭ بۇرنى يۇمشاق، پاناق بولۇپ، قاڭشىرى يوق دېگۈدەكلا ئىدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە بويىمۇ پاكار بولۇپ، ئۆسمۈرلەردەكلا چاققان ئىدى.

ساقال ـ بۇرۇتلىرىنى ئېيتمايلا قويۇڭ، كۈلكىگە قالماقتىن باشقا ئامال يوق. سىپسىلىق ئېڭىكىنىڭ ئۈستىدە ئىككى ـ ئۈچ تاللا قىزغۇچ تۈك بار، ئۇنىڭدىكى ساقال ـ بۇرۇتنىڭ ھەممىسى شۇ.

كۆپ ھاللاردا، ساقاللىرى قويۇق ئۆسكەن، ئۈستىگە كەڭ قايرىما ياقىلىق يوغان جۇۋا، بېشىغا كىگىز قالپاق كىيگەن سالاپەتلىك بىر مويسىپىتنىڭ ئېگىرىگە كۈموش يالتىلغان قاۋۇل ئاتقا مىنىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرسىڭىز، سىز چوقۇم ئۇنى دانىشمەن، ئەۋلىيا دەپ ھېسابلايسىز، بۇنداق كىشىلەرگە ئېگىلىپ تەزىم قىلسىڭىزمۇ ئوڭايسىزلانمايسىز، بۇنداق كىشىلەر ھەممىلا يەردە ھۆرمەتلىنىدۇ. لېكىن، مومىن بولسا تۇغۇلغىنىدىن تارتىپلا چېپىلغاق مومىن، خالاس. بەلكىم، ئۇنىڭ بىردىنبىر

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بىر ئارتۇقچىلىقى باشقىلارنىڭ نەزىرىدە ئۆزىنىڭ ئابرۇيىنى تۆ-ۋەنلىتىپ قويۇش (ئولتۇرۇشى جايىدا بولماي قېلىش، سۆزى جا-يىدا بولماي قېلىش، جاۋابى جايىدا چىقماي قېلىش، كۈلكىسى جايىدا بولماي قېلىش...)تىن قورقماسلىق بولسا كېرەك. مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، مومىنىڭ ئۆزىمۇ ئويلاپ يەتمىگەنكى، ئۇ ھەقىقەتەن ئاز ئۇچرايدىغان بەختلىك كىشى. بىرمۇنچە كىشىلەر بارکى، ئۇلارنى كېسەللىك سەۋەبى بىلەن ئۆلدى دېگەندىن كۆرە، تىزگىنلىيەلمەيدىغان، ئۆزلىرىنى مەڭگۈ قىينايدىغان ئازرۇ - ئارمانلىرى تۈپەيلىدىن ئۆلدى دېگەن تۈزۈك. ئۇلار ئۆزلىرىنى ئەسلىدىكى تۇرقىدىن قاۋۇلراق كۆرسىتىش كويىدىلا بولىدۇ (باشقىلارنىڭ ئۆزىنى ئەقىللىك، سالاھىيەتلىك، چىرايلىق، يەنە كېلىپ سالاپەتلىك، ئادىل، كەسكىن دېيىشىنى كىمۇ خالىمە-سۇن؟...)

لېكىن، مومىن ئۇنداق ئادەم ئەمەس. ئۇ غەلىتە ئادەم، كىشى-لەر ئۇنىڭغا غەلىتە ئادەمگە مۇئامىلە قىلغاندەك مۇئامىلە قىلىدۇ.

مومىنىڭ ناھايىتى ئاچچىقىنى كەلتۈرىدىغان بىر ئىش بو-لۇپ ئۆتكەنىدى. بىرقېتىم مەلۇم بىر كىشىنىڭ نەزىرىنى ئۆتكۈزۈشكە تەرەددۇت قىلىنىۋاتقاندا، ئۇ مەسلىھەتلىشىشكە تەكلىپ قىلىنمای قالدى ... بۇ ئىشقا ئۇنىڭ ناھايىتى ئاچچىقى كەلدى، كۆڭلى بەكمۇ يېرىم بولدى، ئۆزىنىڭ قالدۇرۇپ قويۇل-غانلىقىغا ئەمەس — بۇنداق سورۇندا ئۇ پەقەت كېلىپ ئولتۇرۇپ بېرەتتى، بەربىر ھېچقانداق نەرسىگە چىشى پاتمايتتى — بەلكى قەدىمكى ئەنئەنىنىڭ بۇزۇپ تاشلانغانلىقىغا خاپا بولدى.

مومىنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق دەردى ۋە غەم - قايغۇسى بار، ئۇ دائىم كېچىلەردە يىغلايدۇ. بۇنى يات ئادەملەر بىلمەيدۇ، لېكىن ئۆيدىكىلەر بىلىدۇ.

مومىن نەۋرىسىنىڭ كۆچمە دۇكان يېنىدا ھاڭۇېقىپ تۇرغاۋ-لىقىنى كۆرۈپلا، بالىنىڭ نېمىدىن بېشى قېتىپ تۇرغانلىقىنى

دەرھال چۈشەندى. لېكىن، مال ساتقۇچى مېھمان - دە، ئاۋۇال ئۇنىڭ بىلەن سالاملىشىش كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بوۋاي تېزلا ئاتتىن چۈشۈپ، مال ساتقۇچىغا ئىككى قولىنى ئۇزاتتى:

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۈم، غوجايىن! — ئۇ چاقچاق ئارىلاش سۆزلىدى، — مال كارۋىنىڭ تىنچ - ئامانمۇ؟ سودا - سېتىق ئىشلىرىڭ ئوڭۇشلۇقمۇ؟ — مومىن مال ساتقۇچىنىڭ قولىنى قىزغىن سىلكىدى، — ھەش - پەش دېگۈچە بىرمۇنچە ۋاقىت ئۆتۈپ كېتىپتۇ، كۆرۈشمىگىلى خېلى ئۇزاق بولدى. ئامان بولغىن!

مال ساتقۇچى كۈلۈمسىرەپ ئۇنىڭ ئاۋارە ئۇستىبېشىغا كۆز يۈگۈرتتى؛ يەنىلا ھېلىقى يىرتىق بىرىزىنت ئۆتۈك، خوتۇنى تىكىپ بەرگەن بوز ئىشتان، يىرتىق چاپان، كونا كىگىز قالپاق.

— كارۋانغۇ ئامان - ئېسەن، — دېدى مال ساتقۇچى جاۋاب بېرىپ، — يامان بولغىنى، سودىگەر مەھەللەئىلەرگە كەلسە، سەلەر ئورمانلىققا، جىلغىغا قاچىسىلەر، ئۇنى ئاز دەپ، خوتۇنلىرىڭلارغا ھەر بىر تىيىننى جاننى ساقلىغاندەك چىڭ ساقلاشنى تاپىلايسىلەر. بۇ يەردە مال دېگەن تاغدەك دۆۋىلىنىپ كەتسىمۇ، ھېچكىمنىڭ بىرەر ياماق خەجلىگۈسى كەلمەيدۇ.

— ئەيىبكە بۈيرۇما، جىگىرىم، — مومىن سەل خىجىل بولۇپ ئۆزىرىخاھلىق ئېيتتى، — سېنىڭ كېلىشىڭنى بىلگەن بولساق، ھەرگىزمۇ كېتىپ قالمىغان بولاتتۇق. پۇلنىڭ يوقلۇقى يوق. كۈزدە ياڭيۇنى ساتقاندىن كېيىن...

— نېمە دېسەڭ دەۋەرا! — مال ساتقۇچى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى، — مەن دېگەن سەن خەقلەرنى بىلىمەن، ھەممىڭ پىخسىق باي! تاغدا تۇرۇشسەن، يەر، قۇرۇق ئوت دېگەن قانچىلىك دېسەڭ شۇنچىلىك بار، تۆت ئەتراپىنىڭ ھەممىسى ئورمان، ئۇچ كۈندىمۇ ئايلىنىپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ. يەنە مال، ھەسەل ھەرىسى بېقىشسەن، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ شۇنداق تۇرۇقلۇق، يەنە بىر ياماق خەجلەشكىمۇ كۆزۈڭلار قىيمايدۇ. بولدى، يىپەك تاشلىق يوتقاڭ

www.uyghurkitap.com

دىن بىرنى ئالغىن، كىيىم تىكىش ماشىنىسىدىنمۇ ئاران بىرى قالدى...

— ۋاي خۇدايىم، مەندە نەدىمۇ ئۇنچىۋالا كۆپ پۇل بولسۇن! — مومىن ئۆزىنى ئاقلىدى.

— ئوھۇ، سىنىڭ گېپىڭگە كىم ئىشىنىدۇ؟ سەن ئۆتۈپ كەتكەن پىششىق قېرىسەن! پۇلنى توپلاۋېرىپ نېمە قىلماقچى بولىسەن؟

— ئەزىرايىل خۇدا، راستلا پۇل يوق، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانامىز ئالدىدا قەسەم ئىچەي!

— بولدىلا، بۇ مەخمەلنى ئالغىن، ساڭا بىر ئىشتان چىقىدۇ.

— ئالغۇچىلىكىم بولسا، ئاللىبۇرۇن ئالغان بولاتتىم، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانامىز ئالدىدا قەسەم ئىچەي...

— ھەي... ساڭا گەپ قىلغانلىقىڭ پايدىسى يوق ئىكەن، — مال ساتقۇچى قولىنى سىلكىپ قويدى، — بۇ قېتىم كەلگىنىم بىكار كەتتى! ئاروزقۇل قەيەردە؟

— سەھەردىلا چىقىپ كەتكەن، ئاقسايغا بارسا كېرەك. چوپانلار بىلەن ئازراق ئىشى بار ئوخشايدۇ...

— ھە، مېھماندارچىلىققا كېتىپتۇ ـ دە، — مال ساتقۇچى گەپنىڭ تېگىگە يەتتى.

بىردەملىك غەيرىي تەبىئىي جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى.

— ئەيىبكە بۇيرۇما، جىگىرىم، — مومىن يەنە سۆز باشلىدى، — خۇدا بۇيرۇسا، كۈزدە ياڭيۇنى ساتقاندىن كېيىن...

— كۈز بولۇشقا خېلى بار تېخى!

— ئۇنداق بولسا كەچۈرگىن، خۇدا ھەققى، مېنىڭ ئۆيۈمگە بېرىپ، بىر دەم ئولتۇرۇپ، چاي ـ پاي ئىچىپ كەتكىن.

— مەن چاي ئىچكىلى كەلگەن ئەمەس، — دەپ مال ساتقۇچى ئۇنىمىدى.

ئۇ يوپۇقلۇق يۈك ماشىنىسىنىڭ ئىشىكىنى يېپىۋېتىپ، بوۋاينىڭ يېنىدا ئىتنىڭ قۇلىقىنى تۈتۈپ، ماشىنىنىڭ كەينىدىن

يۇگۇرۇشكه تەييار بولۇپ تۇرغان بالىغا بىر قارىۋېتىپ قوشۇپ قويدى:

— بالىنىڭ مەكتەپكە كىرىدىغان ۋاقتى بولۇپ قاپتۇ، ئۇنىڭ-غا بىرەر سومكا بولسىمۇ ئېلىپ بەرسەڭ بولاتتى، قانچە ياشقا كىردى؟

مومىنىڭ كاللىسىدىن، تەرسا مال ساتقۇچىدىن ئازراق بىر نەرسە سېتىۋالماي قۇتۇلغىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ، نەۋرەمگە راستتىن بىر سومكا كېرەك، بۇ يىل كۇزده بالا مەكتەپكە بارىدۇ، دېگەن بىر پىكىر چاقماق تېزلىكىده ئۆتۈپ كەتتى.

— ھە، راست! — مومىن توۋلىۋەتتى، — نېمىشقا ئويلىمىدىمكىنە، يەتتە ياش؟ ياق، سەككىز ياشقا كىردى... كەل، بۇ ياققا كەل! — ئۇ بۇرۇلۇپ نەۋرىسىنى چاقىردى.

بوۋاي بىر ھازاغىچە يانچۇقىنى ئاختۇرۇپ، ساقلاپ قويغان بەش رۇبلىلىق پۇلنى چىقاردى. پۇل ئۇزاققىچە يانچۇقتا تۇرغان بولسا كېرەك، پۇرلىشىپ كەتكەنىدى.

— ئال، سالپاڭ قۇلاق، — دەپ مال ساتقۇچى شەيتانلىق قىلىپ بالىغا كۆزىنى قىسىپ قويدى ـ دە، سومكىنى بالىغا بەردى، — ئوبدان ئوقۇ. بىلىم ئۆتكىلىدىن ئۆتەلمىسەڭ، ئۆمۇر بويى بوۋاڭ بىلەن جىلغىدىن چىقالمايسەن.

— جەزمەن ئۆتەلەيدۇ، ئۇنىڭ كاللىسى ئىشلەيدۇ، — دېدى مومىن قايتۇرۇلغان پۇلنى ساناۋېتىپ، ئارقىدىن ئوڭايسىزلانغان ھالدا يېڭى سومكىنى تۇتۇپ تۇرغان نەۋرىسىگە قاراپ قويۇپ، ئۇنى مەھكەم قۇچاقلىدى، — بۇ ئوبدان نەرسە، كۇزده مەكتەپكە بارسەن، — دېدى بوۋاي پەس ئاۋازدا.

بوۋىسى قوپال، كۇچلۇك قوللىرى بىلەن بالىنىڭ بېشىنى مېھرىبانلارچە سىلىدى. بالا كېكىردىكىگە تۇيۇقسىز بىر نەرسە قاپلاشقاندەك بولدى، بوۋىسىنىڭ تولىمۇ جۇدەڭگۈ ئىكەنلىكىنى سېزىپ، كۆڭلى بەكمۇ يېرىم بولدى. بوۋىسىنىڭ كىيىمىدىن چىققان ئالاھىده پۇراق، ئۇچىسىدىن كېلىۋاتقان قۇرۇق ئوت پۇ-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

رىقى ۋە ئەمگەكچىگە خاس تەر پۇرىقى بالىنىڭ بۇرنىغا ئۇرۇلدى. سادىق، ئىشەنچلىك بوۋا! ئۇ بۇ بالىنى دۇنيادا بىردىنبىر ياخشى كۆرىدىغان كىشى بولسا كېرەك، ئۇ ھەم ئاق كۆڭۈل، ھەم غەلىتە، كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنى «چېپىلغاق مومىن» دەيدۇ ... بىراق، ئۇنىڭلىققا نېمە بوپتۇ؟ مەيلى ئۇ قانداق بولسۇن، ئۆزىنىڭ مۇشۇنداق بىر بوۋىسىنىڭ بولغانلىقى ياخشى ئىش ـ دە.

بالا ئۆزىنىڭ مۇنچىۋالا خۇشال بولۇپ كېتىشىنى ئۆزىمۇ ئويلاپ باقمىغانىدى. ئىلگىرى ئۇ مەكتەپكە كىرىش توغرىسىدا ئويلاپمۇ باقمىغان. بۇرۇن ئۇ باشقا بالىلارنىڭ تاغنىڭ ئۇ تەرىپىگە، سان ـ كورسكى يېزىسىدىكى مەكتەپكە كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەنىدى. ئۇ بوۋىسى بىلەن بىللە ئاتقا مىنىپ، ئۇ يەرگە بۇغا ئەۋلادىدىن بولغان بىرنەچچە ئابرۇيلۇق مويسىپىتنىڭ نەزىرىگە بارغانىدى.

سومكىغا ئىگە بولغاندىن تارتىپ، بالا سومكىنى قولىدىن چۈشۈرۈپ باقمىدى. ئۇ خۇشاللىقىدىن قىنى ـ قىنىغا پاتمىغان ھالدا، ئورمان قاراۋۇلخانىسىدىكى بارلىق ئائىلىلەرنى ئارىلاپ، ئۆزىنىڭ سومكىسىنى داڭلاپ چىقتى، ئاۋۇال مومىسىغا كۆرسەتتى: «قارا، بوۋام ئېلىپ بەردى!» ئارقىدىن بېكەي ھاممىسىغا كۆرسەتتى. ھاممىچىسىمۇ خۇش بولۇپ ئۇنى ماختاپ قويدى، تېخى.

بېكەي ھاممىسىنىڭ خۇشال كۈنلىرى ناھايىتى ئاز ئىدى. ئۇ ھەمىشە پەرىشان يۈرەتتى، ئۇنىڭ قەلبى ئۆچمەنلىك بىلەن تولغانىدى. ئۇنى پالاكەت بېسىپلا تۇرغاچقا، جىيەنىدىن خەۋەر ئېلىشقا ھەپسىلىسى يوق ئىدى. مومىسىنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇنىڭ بالىسى بولغان بولسا، ئۇ باشقىچە ئايال بولغان بولاتتى، ھەتتا ئۇنىڭ ئېرى ئاروزقۇلمۇ باشقىچە ئادەم بولغان بولاتتى، ئۇ چاغدا مومىن بوۋايمۇ ھازىرقىدەك بولماستىن، سۆزسىز باشقىچە ئادەم بولغان بولاتتى. ھازىر، بوۋىسىنىڭ ئىككى قىزى ـــ بېكەي ۋە ئۇنىڭ سىڭلىسى، يەنى بالىنىڭ ئاپىسى ـــ بولسىمۇ، كۆڭلى يەنىلا غەش ئىدى. بالىسى بولمىسا، دەرۋەقە ياخشى ئەمەس، لېكىن بالىسى-

نىڭ بالىسى بولمىسا، ئەھۋال تېخىمۇ چاتاق. مومىسى مۇشۇنداق دېگەنىدى. تازىمۇ غەلىتە ئىش...

سومكىسىنى بېكەي ھاممىسىغا كۆرسىتىپ بولغاندىن كېيىن، بالا ياش گۈلجامالنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئۇنىڭغا ۋە ئۇنىڭ كىچىك قىزىغا كۆرسەتتى، ئاندىن يەنە ئوتلاقنى كېسىپ ئۆتۈپ، سېيدەخمەتنى ئىزدەپ كەتتى. ئۇ گىل رەڭ «تۆگە» تاشنىڭ يېنىدىن يۈگۈرۈپ ئۆتتى، بۇ تاپتا ئۇنىڭ «تۆگە» نىڭ دۇمبىسىگە ئۇرۇپ قويۇشقا چولىسى يوق ئىدى. ئۇ يەنە «ئېگەر»، «بۆرە»، «تانكا»نىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ، ئۇدۇل دەريانى بويلاپ چىغىر يولغا چىقتى، جىغانلىقتىن ئۆتۈپ، ئوتى ئورۇلۇپ بولغان ئوتلاقنى بويلاپ مېڭىپ سېيدەخمەتنى تاپتى.

سېيدەخمەت بۈگۈن ئۆزى يالغۇز ئىشلەۋاتاتتى. بالىنىڭ بوۋىسى ئۆزىگە تەقسىم قىلىنغان يەرنىڭ ئوتنى ئاللىقاچان ئورۇپ بولۇپ، ئاروزقۇلغا تېگىشلىك يەرنىڭكىنىمۇ ئورۇپ تۈگەتكەنىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇرۇق ئوتلارنىمۇ توشۇپ بولغانىدى، مومىسى بىلەن بېكەي ھاممىسى قۇرۇق ئوتلارنى بىر يەرگە يىغاتتى، بوۋىسى دۆۋىلەيتتى، بالا بولسا بوۋىسىغا ياردەملىشىپ ئوتنى ھارۋىغا بېسىشىپ بېرەتتى. ئۇلار ئوتنى كالا قوتىنىنىڭ يېنىغا ئىككى دۆۋە قىلىپ دۆۋىلىدى. بۇ ئوت دۆۋىلىرى رەتلىك بولۇپ، تارغاق بىلەن تاراپ قويغاندەك ئىدى. بوۋىسى ئۇلارنى ئوبدان بېسىپ قويغاچقا، ھەرقانداق قاتتىق يامغۇرمۇ ئۆتۈپ كەتمەيتتى. ئىش شۇ تەرىقىدە داۋاملىشىۋېرەتتى. ئاروزقۇل ئوتنى ئۆزى ئورماي، قېيىنئاتىسىغا ئىتتىرىپ قويماتتى، نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ باشلىق ـ دە. ئۇ دائىم بوۋايغا ۋە سېيدەخمەتكە: خالىسام، سەلەرنى ھازىرلا بوشىتىۋېتىمەن، دەيتتى. بىراق بۇ مەستلىكتە دېگەن گەپ ئىدى. بوۋاينى ھەيدىۋېتەلمەيتتى، بوۋاي كەتسە، ئىشنى كىم قىلىدۇ؟ بوۋاي بولماي باقسۇنچۇ قېنى! ئورمانلىقتىكى ئىشلار ئۇنداق ئاسان ئەمەس، بولۇپمۇ كۈز كۈنلىرى. بوۋاي، ئورمان دېگەن توزۇپ كېتىدىغان قوي پادىسى ئەمەس،

لېكىن ئورمانغا سىڭدۈرىدىغان ئەجىر قوي پادىسىنىڭكىدىن ئاز بولمايدۇ، كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئوت ئاپىتى يۈز بېرىدىغان بولسا ياكى كەلكۈن كەلسە، دەرەخ قېچىپ كېتەلمەيدۇ، يۆتكىلەلمەيدۇ، نەدە ئۆسكەن بولسا، شۇ يەردە نابۇت بولىدۇ، شۇڭلاشقا ئورمانغا قارىغۇچى كىشى دەرەخلەرنىڭ نابۇت بولماسلىقىغا مەسئۇل بولۇشى كېرەك، دەيتتى. ئوخشاشلا، ئاروزقۇل سەيىدەخمەتنىمۇ ھەيدىۋەتمەيتتى، چۈنكى ئۇ ئىتائەتمەن كىشى ئىدى. ئۇنىڭغا ھەرقانچە تەنبىھ بەرسىمۇ، ئۇ گەپ ياندۇرمايتتى. بىراق، بۇ ئىتائەتمەن ھەم ساغلام يىگىت قەۋەتلا ھورۇن، ئۈيقۇچان ئىدى. شۇڭا ئۇ ئورمان قاراۋۇلى بولۇپ قالغان. بۇ ۋاينىڭ ئېيتىشىچە، كولخوزدا ئۇنىڭدەك يىگىتلەرنىڭ كۆپىنچىسى ماشىنا، تىراكتور ھەيدىيەلەيدىكەن. سەيىدەخمەتچۇ، ھەتتا ئۆزىنىڭ ياڭيۇلۇقىنى ئوت بېسىپ كەتسىمۇ چاتىقى يوق يۇرۇپ بېرىدۇ، گۈلجامال نائىلاج بالىسىنى كۆتۈرۈپ يۇرۇپ، كۆكتاتلىقتا ئىشلەيدۇ.

بۇ قېتىمىمۇ سەيىدەخمەت ئوت ئورۇش ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈپ قويدى. ئالدىنقى كۈنى بۇۋايمۇ ئۇنىڭغا كايىپ: «بۈلتۇر قىش، مېنىڭ ساڭا ئەمەس، ئات ـ ئۇلاغقا ئىچىم ئاغرىپ، قۇرۇق ئوتتىن بۆلۈپ بەرگەنىدىم. ئەگەر بۇ يىلمۇ مەن قېرىنىڭ ئوتىنى كۆزلەۋاتقان بولساڭ، راستىڭنى ئېيت، مەن ساڭا ئورۇپ بېرەي» دېدى. سەيىدەخمەت بۇ سۆزدىن تەسىرلىنىپ، بۇگۈن تاڭ سەھەر-دىلا ئوت ئورۇشقا كىرىشكەنىدى.

ئارقىسىدىن ئىتتىك ـ ئىتتىك كېلىۋاتقان ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلاپ، سەيىدەخمەت ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، يېڭى بىلەن يۈزىنى سۈرتۈپ سورىدى:

ـــ نېمىگە كەلدىڭ؟ بىرى مېنى چاقىردىمۇ؟

ـــ ياق، مېنىڭ سومكام بار، قارا، بوۋام ئېلىپ بەردى. يېقىندا مەكتەپكە بارىمەن.

ـــ مۇشۇنچىلىك ئىشقا يۈگۈرۈپ كەلدىڭ؟ ـــ سەيىدەخمەت قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، ـــ مومىن بوۋاي مۇنداق، ـــ دەپ ئۇ

بارماقلىرىنى چېكىسى يېنىدا ئايلاندۇرۇپ قويدى، — سەنمۇ شۇنداق ئىكەنسەن! ئەكەل، سومكاڭنى كۆرۈپ باقاي، — ئۇ سومكىنىڭ قۇلۇپىنى سىناپ بېقىپ، ئىچى - تېشىنى بىر قۇر كۆرۈپ چىقىپ، ئۇنى بالىغا قايتۇرۇپ بەردى - دە، كۇلۇپ بې-شىنى چايقىدى، — سەن قايسى مەكتەپكە بارماقچىسەن؟ سېنىڭ بارىدىغان مەكتىپىڭ نەدە؟

— قايسى مەكتەپكە دېگىنىڭ نېمىسى؟ ئەلۋەتتە، دېھقانچىلىق مەيدانىنىڭ مەكتىپىگە بارىمەن - دە!

— ئۇنداق بولسا، جىلىسايغا بارىدىكەنسەن - دە؟ — دېدى سېيدەخمەت ھەيران بولۇپ، — تاغدىن ئۆتۈپ ئۇ يەرگە بارغۇچە بولغان ئارىلىق بەش كىلومېتىر كېلىدۇ، ئۇنىڭدىن ئاز ئەمەس.

— بوۋام ئاتقا مىندۇرۇپ ئاپىرىپ قويىمەن دەيدۇ.

— كۇندە ئاپىرىپ - ئەكېلىدۇ؟ بوۋاي خام خىيال قىپتۇ! ئۇ-نىڭ ئۆزى بېرىپ ئوقۇغان بولسا تازا مۇڭاپىق بولاتتى، سەن بە-لەن بىر پارتىدا ئولتۇرسا، دەرستىن چۈشكەندىن كېيىن بىللە قايتىپ كەلسەڭلار بولىۋېرىدۇ! — سېيدەخمەت ئۇچەيلىرى ئۇ-زۇلگۇدەك كۇلدى، ئۇ مومىن بوۋاي نەۋرىسى بىلەن بىر پارتىدا ئولتۇرغان كۆرۈنۈشنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، بەكمۇ كۇلكىلىك ھېس قىلدى.

بالا ئوڭايسىزلىنىپ شۇك بولۇپ قالدى.

— چاقچاق قىلدىم! — سېيدەخمەت چۈشەندۈردى.

سېيدەخمەت بالىنىڭ بۇرنىغا ئاستا چېكىپ قويۇپ، بوۋىسى كىيگۈزۈپ قويغان شەپكىنىڭ چېكىلىكىنى تارتىپ كۆزىگە چۈ-شۈرۈپ قويدى. مومىن ئورمانچىلىق ئورگىنىدىن تارقاتقان شەپ-كىنى خىجىل بولۇپ كىيمەيتتى («مەن قانچىلىك ئادەمتىم؟ يا باشلىق بولمىسام، ئۆزۈمنىڭ قىرغىز قالپىقىمنى ھەرگىز باشقا باش كىيمىگە تېگىشمەيمەن» دەيتتى)، ھەتتا ياز كۇنلىرىمۇ مو-مىن بېشىغا ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن ۋە چۆرىسىدىكى قارا تاۋار جىيەكلىرى ئۆڭۈپ كەتكەن ئاق قالپاقنى كىيىپ يۈرەتتى. قىش

www.uyghurkitap.com

كۆنلىرى، ئۇ قەدىمىيچە مالىخاي كىيەتتى. ئورمان ئىشچىلىرى-
نىڭ يېشىل شەپكىسىنى بولسا، ئۇ بۇرۇنلا نەۋرىسىگە كىيگۈزۈپ
قويغانىدى.

بالا ئۆزى ئەكەلگەن خەۋەرنى سېيدەخمەتنىڭ مۇنداق مەسخە-
رە قىلغانلىقىغا ناھايىتى خاپا بولدى. ئۇ قاپىقىنى تۇرۇپ، شەپ-
كىسىنى پېشانىسىگە سۇرۇپ قويدى، سېيدەخمەت ئۇنىڭ بۇرنىغا
يەنە چېكىپ قويۇشقا تەمشەلگەندە، بالا بېشىنى بۇراپ ئاچچىقلا-
ندى:

— ماڭغىنا نېرى!

— ۋاي - ۋۇي، نېمانچە ئاچچىقلايسەن! — دەپ سېيدەخمەت
سوغۇق كۈلۈپ قويدى، — خاپا بولما، سومكاڭ ناھايىتى بەلەن
ئىكەن، — ئۇ بالىنىڭ يەلكىسىگە ئاستا ئۇرۇپ قويدى، — قېنى
ئەمىسە يولۇڭغا ماڭ، مەن ئىشلەيمەن!

سېيدەخمەت ئالىقىنىغا بىرنى تۈكۈرۈپ، ئورغىقى بىلەن ئوت
ئورۇشقا باشلىدى.

بالا ئۆيگە قاراپ يۈگۈرۈپ كەتتى، ئۇ يەنە ھېلىقى چىغىر يول
بىلەن ماڭدى، ھېلىقى تاشلارنىڭ يېنىدىن ئۆتتى. ئۇنىڭ ھازىر-
چە تاشلار بىلەن ئويناشقا ۋاقتى يوق ئىدى. ئۇنىڭ قىممەتلىك
يېڭى سومكىسى بار.

بالا ئۆزى بىلەن پاراڭلىشىشنى ياخشى كۆرەتتى. لېكىن، بۇ
قېتىم ئۇ ئۆزى بىلەن ئەمەس، بەلكى سومكىسى بىلەن پاراڭلە-
شىشقا باشلىدى: «سەن سېيدەخمەتنىڭ گېپىگە ئىشەنمە، بۇۋام
ئۇنداق ئادەم ئەمەس. بۇۋام بەك ياۋاش، شۇڭا باشقىلار دائىم ئۇنى
مەسخىرە قىلىدۇ. بەك ياۋاش بولغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق قە-
لىدۇ - دە. ئۇ ئىككىمىزنى باشلاپ مەكتەپكە ئېلىپ بارىدۇ. سەن
مەكتەپنىڭ نەدىلىكىنى بىلەمسەن؟ ئانچە يىراقتا ئەمەس. ساڭا
كۆرسىتىپ قويايى، قارا، قاراۋۇل تېغىنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ دۇر-
بۇن بىلەن قارىساق كۆرەلەيمىز. يەنە ساڭا ئاق پاراخوتۇمنى
كۆرسىتىپ قويىمەن. بىراق، بىز ئالدى بىلەن كەپىگە بېرىشە-

مىز كېرەك. مېنىڭ دۇربۇنۇم شۇ يەردە، ئەسلىدە موزايغا قارد-
شىم كېرەك ئىدى، لېكىن مەن ھەر قېتىم ئاق پاراخوتقا قاراپ
ئولتۇرىمەن. موزىيىم چوڭ بولدى، ئۇ يۇگۇرىدىغان بولسا ھەر-
قانچە قىلىپمۇ توختىتالمايسەن. لېكىن، ئۇ يەنە تېخىچە ئېنەك-
نى ئېمىۋالىدۇ، ئېنەك ئۇنىڭ ئانىسى، ئەلۋەتتە ئۆز سۈتىنى
موزايغا ئەمگۈزىدۇ ـ دە، بىلەمسەن؟ ئانا دېگەن ھەرقانداق چاغدا
بالىسىدىن ھېچقانداق نەرسىنى ئايمايدۇ. گۇلجامال شۇنداق دې-
گەن، ئۇنىڭ بىر قىزچىقى بار... ھە، سۈت ساغىدىغان ۋاقىتقا
ئاز قاپتۇ، سۈتنى سېغىپ بولغاندىن كېيىن، موزاي باققىلى با-
رىمىز، شۇ چاغدا، قاراۋۇل تېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىمىز، تاغدىن
ئاق پاراخوتنى كۆرگىلى بولىدۇ. مەن ئەسلىدە دۇربۇنغىمۇ
شۇنداق دېگەنىدىم. بىز ئەمدى ئۇچ كىشى بولدۇق ـــ مەن، سەن
ۋە دۇربۇن...»

بالا سۆزلىگەچ ئۆيگە كېتىۋاتاقتا. ئۇ سومكا بىلەن پاراڭ-
لىشىشنى تولىمۇ ياقتۇرۇپ قالغانىدى، ئەسلىدە سومكىغا ئۇ
بىلمەيدىغان ئۆزىگە ئالاقىدار ئىشلارنى سۆزلەپ بەرمەكچى بولغا-
نىدى، كۇتۇلمىگەن يەردىن كاشىلىغا ئۇچرىدى. ئات تۇيىقىنىڭ
ئاۋازى بىلەن تەڭ، دەرەخلىكنىڭ كەينىدىن سۇر ئاتقا مىنگەن
بىر ئادەم كۆرۈندى، ئۇ ئاروزقۇل ئىدى. ئۇمۇ ئاتلىق ئۆيگە كې-
تىۋاتاتتى. سۇر ئات ئالىباش (بۇ ئاتقا ئاروزقۇلدىن باشقا كىشە-
نىڭ مىنىشىگە رۇخسەت قىلىنمايتتى) نىڭ ئېگەر ـ جابدۇقلە-
رى تەل، ئۇنىڭ يەنە تۇچ ئۇزەڭگىسى، ئۇلىكى ۋە جىلدىرىڭ ـ
جىلدىرىڭ قىلىپ تۇرىدىغان كۇمۇش بېزەكلىرى بار ئىدى.

ئاروزقۇلنىڭ قالپىقى گەدىنىگە سۇرۇپ قويۇلغان بولۇپ،
قىزىل، تار پېشانىسى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ ئىسسىقتا بوشە-
شىپ، ئات ئۈستىدە ئۇخلاپ قالغانىدى. رايون باشلىقلىرىنىڭ
كىيىم ياكىزىسىغا تەقلىد قىلىپ تىكىلگەن يازلىق چىبەرقۇت
چاپىنىنىڭ ئالدى ئېچىۋېتىلگەن، ئاق كۆڭلىكى شىمدىن سىرتقا
چىقىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ تەلەتىدىن راسا يەپ ـ ئىچكەنلىكى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆرۈنۈپ تۇراتتى. قارىغاندا ئۇ بىر يەردە قىمىزنى بولۇشىغا ئىچىپ، گۆشنى تويغۇچە يەپ قايتىپ كەلگەنىدى.

ئەتراپتىكى پادىچىلار ھەر يىلى يازدا پادا باقىقىلى چىققاندا، ئاروزقۇلنى ئۆيلىرىگە مېھمانغا چاقىراتتى. ئۇنىڭ نۇرغۇن كونا دوستلىرى، كونا تونۇشلىرى بار ئىدى. لېكىن، ئۇنى مېھمانغا چاقىرىشتا مەقسەت بار ئىدى. ئاروزقۇل كارغا كېلىدىغان ئادەم ئىدى، بولۇپمۇ ئۆي سالماقچى بولۇۋاتقان كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە شۇنداق ئىدى. بۇ كىشىلەر تاغدا تۇراتتى، مالنى تاشلاپ كېتەلمەيتتى، قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنى، بولۇپمۇ ياغاچنى قەيەردىن تېپىش كېرەك؟ بۇنىڭ چارىسى بار، ئاروزقۇلنىڭ كۆڭلىنى ئالالىسىلا، ئىشىڭ ھەل بولىدۇ. كېيىش مەنئى قىلىنغان ئورمان ئىچىدىن ئىككى ـ ئۈچ تال ياغاچنى ئەكېتىۋېرىسەن. ئۇنداق قىلماي بولسىڭ، مالنىڭ كەينىدىن تاغ ئىچىدە سەرسان بولۇپ يۈرىۋېرىسەن، ئۆمۈر بويى ئۆيمۇ سالالمايسەن...

ئات ئۈستىدە ئېغىرلىشىپ مۈگدەپ ئولتۇرغان ئاروزقۇل پەرۋاسىز ھالدا، سىپتا ئۆتۈكى بىلەن ئۈزەڭگىگە دەسسەپ يېتىپ كەلدى.

بالا سومكىسىنى پۇلاڭلىتىپ ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كېلىگەندە، ئۇ قاتتىق چۆچۈپ، ئاتتىن يىقىلىپ چۈشكىلى قالدى.

ـــ ئاروزقۇل تاغا، مېنىڭ سومكام بار! يېقىندا مەكتەپكە بارىمەن، قارىڭ سومكامنى!

ـــ ۋاي كاساپەت! ـــ ئاروزقۇل ئالاقزادە بولغان ھالدا ئاتنىڭ چۈلۈڭۈرىنى تارتىپ، ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىدى.

ئۇ مەست كۆزلىرى بىلەن بالىغا قارىدى:

ـــ بۇ يەردە نېمە قىلىپ يۈرىسەن، نەدىن كەلدىڭ؟

ـــ ئۆيگە كېتىۋاتىمەن، مېنىڭ سومكام بار، مەن ئۇنى سېيدەخمەتكە كۆرسىتىپ كەلدىم، ـــ دېدى بالا ئاۋازىنى تۆۋەنلىتىپ.

— بوپتۇ، يۇگۇر، ئوينا! — دەپ ئاروزقۇل غودۇڭشىپ قويۇپ، ئات ئۈستىدە ئىرغاڭلىغان پېتى يولىغا راۋان بولدى. ئۇنىڭ ئۇنداق نەس سومكا بىلەن نېمە چاتىقى! يەنە ئاتا - ئانىسى تاشلىۋەتكەن بۇ بالىنىڭ، يەنى خوتۇنىنىڭ بۇ جىيەنىنىڭ ئۇنىڭ بىلەن نېمە ئالاقىسى بار! تەقدىر دائىم ئۇنىڭ بىلەن قەرىشىۋاتقاندەك ئىدى، خۇدا ئۇنىڭغا بىرەرمۇ ئوغۇل بەرمىدى، باشقىلارغا بولسا سېخىيلىق قىلىپ، ئارتۇقلۇق قىلغۇدەك دەرىجىدە بەردى...

ئاروزقۇل ھاسىرىغان پېتى ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى. ئېچىنىش ۋە ئۆچمەنلىكتىن ئۇنىڭ نەپسى بوغۇلدى. ئۇ ئۆزىگە ئېچىندى، دۇنيادا ياشاپ ھېچقانداق ئىز قالدۇرالمىغانىغا ئېچىندى، تۇغماس خوتۇنىغا، ئاشۇ قارغىش تەگكۇر خوتۇنىغا ئۆچلۇكى كەلدى، توي قىلغىلى شۇنچە ئۇزاق يىللار بولغان بولسىمۇ، خوتۇنى ھامىلدار بولمىدى ئەمەسمۇ...

«سەل تۇرۇپ ئەدىپىگىنى بەرمەسەم!» دەپ ئاروزقۇل گۆشلۈك مۇشتۇمىنى چىڭ تۈگۈپ، ئىچىدە ھەيۋە قىلدى، غودۇڭشىدى، ئاۋازىنى چىقىرىپ يىغلاپ تاشلىماسلىققا تىرىشتى. ئۇ ئۆيىگە بېرىپلا خوتۇنىنى ئۇرماقچى بولدى. ھەر قېتىم ئاروزقۇل مەست بولسىلا خوتۇنىنى ئۇراتتى. كالىغا ئوخشايدىغان بۇ ئەبلەخ دەرد ۋە ئۆچمەنلىك ئىچىدە بارغانسېرى ئەخمەقلىشىپ كېتىۋاتاتتى...

بالا ئاتىنىڭ ئارقىسىدىن چىغىر يول بىلەن كېتىۋاتاتتى، ئۇ ئالدىدا كېتىۋاتقان ئاروزقۇلنىڭ بىردىنلا يوق بولۇپ كەتكەنلىكىگە ھەيران قالدى. ئەسلىدە، ئاروزقۇل ئاتتىن چۈشۈپ، ئاتىنىڭ چۈلۈڭۇرىنى قويۇۋېتىپ، قويۇق ئوتلار ئارىسىدىن دەريا بويىغا كەتكەنىدى. ئۇ ئېڭىشىپ، ئىككى قولى بىلەن يۈزىنى يېپىپ، بېشىنى ئىچىگە تىققىنىچە سەنتۇرۇلۇپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ دەريا بويىغا بېرىپ، زوڭزىيىپ ئولتۇردى - دە، سۇنى چاڭگاللاپ ئېلىپ يۈزىنى يۇغىلى تۇردى.

«ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتكەچكە، بېشى ئاغرىغان ئوخشايدۇ»

ئاروزقۇلنىڭ ھەربكىتىنى كۆرۈپ، بالا شۇنداق ھۆكۈم قىلدى. ئۇ ئاروزقۇلنىڭ يىغلىغانلىقىنى، ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۆزىنى بېسىۋالالماي قاتتىق يىغلىغانلىقىنى بىلمەيتتى. ئاروزقۇل يىغلىغانىدى، چۈنكى ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەلگەن بالا ئۇنىڭ بىلىسى ئەمەس ئىدى، شۇڭا ئۇ سومكىسىنى كۆتۈرۈپ يۈگۈرۈپ كەلگەن بۇ بالىغا كۆڭۈلگە ياققۇدەك بىرنەچچە ئېغىز گەپمۇ قىلالمىدى.

2

قاراۋۇل تېغىنىڭ چوققىسىدىن ئەتراپتىكى مەنزىرىلەر كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. بالا دۇم يېتىۋېلىپ، دۇربۇننى كۆزىگە تۇتۇپ تەڭشەۋاتاتتى. بۇ دۇربۇن ھەربىيدە ئىشلىتىلىدىغان يۇقىرى گىرادۇسلۇق دۇربۇن بولۇپ، بىر قېتىم بوۋىسىنىڭ ئورمان قاراۋۇلخانىسىدا ئۇزاق مۇددەت خىزمەت قىلغانلىقىنى تەقدىرلەش يۈزىسىدىن ئۇنىڭغا تەقدىم قىلىنغانىدى. بوۋاينىڭ دۇربۇن بىلەن خۇشى يوق ئىدى. ئۇ: «مېنىڭ كۆزۈم دۇربۇندىن قېلىشمايدۇ» دەيتتى، لېكىن نەۋرىسى دۇربۇننى ياخشى كۆرۈپ قالدى.

بۇ قېتىم ئۇ دۇربۇن ۋە سومكىسىنى ئېلىپ تاغقا چىقتى.

دەسلەپتە، دۇربۇندا مەنزىرىلەر مىدىرلاپ، ھېچ نەرسىنى كۆرگىلى بولمىدى، بىردەمدىن كېيىن، ھەممە نەرسە بىردىنلا ناھايىتى ئېنىق كۆرۈندى ۋە مىدىرلاشتىن توختىدى. بۇ ھەمدىن قىزىق ئىدى. ئۇ دۇربۇننىڭ توغرىلانغان نۇقتىسىدىن يۆتكىلىپ كېتىشىدىن قورقۇپ، نەپەسنى قىسىپ، گويا بۇ گۈزەل مەنزىرىنى ئۆزى يارىتقاندەك، زوق بىلەن تاماشا قىلىشقا باشلىدى. بىردەمدىن كېيىن، ئۇ دۇربۇننى باشقا ياققا قارىتىۋىدى، تەڭشەلگەن نۇقتىسى بۇزۇلۇپ كېتىپ، يەنە ئېنىق كۆرۈنمەي قالدى. ئۇ يەنە باشقىدىن توغرىلاشقا مەجبۇر بولدى.

بۇ يەردە تۇرسا، ئەتراپتىكى ھەممە نەرسىنى كۆرگىلى بولاتتى-

تى، ھەتتا ئاسماندىن باشقا ھەرقانداق ئەگ ئېگىز قارلىق تاغ چوققىلىرىنىمۇ كۆرگىلى بولاتتى. بۇ چوققا بارلىق تاغلارنىڭ ئارقىسىدا، بارلىق تاغلارنىڭ ئۈستىدە، پۈتكۈل يەر شارىنىڭ ئۈستىدە ئىدى. قارلىق تاغدىن سەل تۆۋەندىكى تاغلار قويۇق ئورمان بىلەن قاپلانغان بولۇپ، ئۈستى تەرىپىدە قارا ئارچىلار، تۆۋەن تەرىپىدە كەگ يوپۇرماقلىق دەرەخلەر ئۆسكەن. كۈنگەي تاغ بولسا قۇياشقا بېقىپ تۇراتتى؛ تاغ باغرىدا ياۋا ئوتتىن باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى. كۆلىنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى كىچىكرەك تاغلارنىڭ قاپتاللىرى تاش بىلەن تولغان بولۇپ، تاپتاقىر ۋە تىك ئىدى. بۇ تىك تاغ قاپتاللىرى سايغىچە سوزۇلغان، ساي بولسا كۆل بىلەن تۇتاشقان، ئۇ تەرەپتە يەنە ئېتىز ـ ئېرىق، باغ، كەنتلەر... تۇراتتى، تېرىلغان زىرائەتلەر سارغىيىپ، يىغىم ۋاقتى يېقىنلىشىپ قالغانىدى. پىكاپلار قۇيرۇقىدىن چاگ ـ توزان چىقىرىپ، چاشقانغا ئوخشاش چاپماقتا. كۆز يېتىدىغان يەرنىڭ ئەگ يىراق چېتىدە، سايلىقنىڭ كەينىدە، چوقچىيىپ تۇرغان كۆلدىن كۆكۈچ نۇر چاقنىماقتا، ئۇ ـــ ئىسسىقكۆل، ئۇ يەردە سۇ ئاسمان بىلەن تۇتىشىپ كەتكەن. ئۇنىڭدىنمۇ نېرىراقتا بولسا ھېچ نەرسە يوق، تىنىق كۆل سۈيى يالتىراپ تۇرىدۇ، كۆلدە جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرمەكتە. قىرغاقتىكى دولقۇنلاردىن كۆتۈرۈلگەن ئاق كۆپۈكچىلەرنىڭ ئاستا مىدىرلاۋاتقىنىلا بىلىنەر ـ بىلىنمەس كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

بالا بۇ نىشانغا ئۇزاققىچە قاراپ تۇردى. «ئاق پاراخوت تېخى كەلمىدى، ـــ دېدى ئۇ سومكىسىغا، ـــ ئەمدى مەكتىپىمىزگە قاراپ باقايلى.»

بۇ يەردىن تاغنىڭ ئارقىسىدىكى ھېلىقى قوشنا ئويمان يەر ئۆپۈچوقۇق كۆرۈندى. دۇربۇندا ھەتتا ئۆينىڭ ئالدىدىكى دېرىزىنىڭ تۇۋىدە ئولتۇرغان بىر مومانىڭ قولىدىكى بىرىنىڭ يىپىنى ئېنىق كۆرۈندى.

جېلىسايى ئويمانلىقىدا دەرەخ يوق، بەزى جايلىرىدا بىرنەچچە

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇپ قېرى قارىغاينىڭ كۆتەكلىرىلا بار، ئۆتمۈشتە بۇ يەر ئورمان-لىق ئىدى. ھازىر بۇ يەردە كاھىش ئۆگزىلىك قوتانلار رەت ـ رەت سېلىنغان بولۇپ، دۆۋە ـ دۆۋە قاپقارا قىغلار ۋە شال پاخاللىرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بۇ يەردە سوت فېرمىسىنىڭ نەسىللىك ئە-نەكلىرى بېقىلاتتى. قوتاندىن ئانچە يىراق بولمىغان جايدا قىس-قىغىنا بىر كوچا بار بولۇپ، بۇ كوچا چارۋىچىلار تۇرىدىغان كە-چىك بازار ئىدى. كوچا يانتۇلۇقتىن تۆۋەنگە سوزۇلغان بولۇپ، كوچىنىڭ ئاخىرىدا تۇرار جايغا ئوخشىمايدىغان بىر كىچىك ئۆي تۇراتتى. بۇ تۆت يىللىق تۇزۇمدىكى باشلانغۇچ مەكتەپ ئىدى. يۇقىرى يىللىقلاردىكى ئوقۇغۇچىلار دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانە-دىكى يېتىپ ئوقۇيدىغان مەكتەپتە ئوقۇيتتى. بۇ يەردىكى باشلا-غۇچ مەكتەپتە ئوقۇيدىغانلارنىڭ ھەممىسى ئۇششاق بالىلار ئىدى.

ھەر قېتىم بالىنىڭ گېلى ئاغرىپ قالغاندا، بوۋىسى ئۇنى ئا-شۇ بازارغا دوختۇرغا كۆرسەتكىلى ئېلىپ باراتتى. ھازىر بالا پۇ-تۇن دىققىتى بىلەن دۇربۇندا ھېلىقى مەكتەپكە قاراشقا باشلىدى: ئۆينىڭ ئۆگزىسى بېغىر رەڭ كاھىش بىلەن يېپىلغان، قىڭغە-يىپ قالغان تۇرخۇن يېتىمسىراپ تۇرىدۇ، مەكتەپنىڭ ئىشىكىگە «مەكتەپ» دېگەن خەت يېزىلغان ئۆزلىرى ياسىۋالغان تاختا ئې-سىلغان. ئۇ خەت تونۇمايتتى، لېكىن ئۇ ۋۇجۇدىغا يېزىلغىنى جەزمەن مۇشۇ خەتلەر، دەپ پەرەز قىلدى، دۇربۇندا ئەڭ كىچىك بولغان، ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمىگۈدەك دەرىجىدە كىچىك بولغان نەرسىلەر ـــ ئاقلانغان تامغا ئويۇلغان خەتلەر، تۆت ئەتراپىغا بىر نەرسىلەر چاپلانغان دېرىزىلەر، پېشايۋاندىكى ئېگىز ـ پەس، چە-پار تاختىلارغىچە ھەممە نەرسە ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ ئۆز خىيالىدا سومكىنى كۆتۈرۈپ ئۇ يەرگە بېرىپ، ھازىر قۇلۇپلاق-لىق تۇرغان ھېلىقى ئىشىكتىن كىردى. ئۇنىڭ كەينىدە، ھېلىقى ئىشىكنىڭ ئارقىسىدا نېمىلەر باردۇر؟

مەكتەپنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن، بالا دۇربۇننى قايتىدىن كۆلگە يۆتكىدى. لېكىن، ئۇ يەردە ھەممە نەرسە ئاۋۋالقىدەكلا ئە-

دى، ئاق پاراخوت يەنىلا كۆرۈنمەيتتى. ئۇ ئۆرۈلۈپ، كۆلگە ئار-
قىسىنى قىلىپ ئولتۇردى ۋە دۇربۇننى بىر ياندا قويۇپ، تاغ
ئاستىغا قاراشقا باشلىدى. تۆۋەندە تاغ باغرىدا، ئۈزۈن، تار جىل-
غىدا شىددەت بىلەن ئېقىۋاتقان تاشلىق دەريادىن كۈموش نۇر
چاقنايتتى. دەريا بىلەن يانداش بىر يول ئەگرى - بۈگرى سوزۇ-
لۇپ، يانتۇلۇق ئەگمىگەن دوقمۇشتا دەريا بىلەن بىللىلا غايىب
بولاتتى. دەريانىڭ ئۇ قىرغىقىدىكى تىك قىيا دەرەخ بىلەن قاپلان-
غان، سان - تاشتىكى كېسىش مەنئى قىلىنغان ئورمان مۇشۇ
يەردىن باشلىناتتى، قېلىن ئورمان ئېگىزگە قاراپ، قارلىق تاغ
باغرىغچە سوزۇلغاندى. ئەڭ ئۈستىدە قارىغاي ئۆسكەن بولۇپ،
قارىغايلار توق رەڭلىك چوتكىلارغا ئوخشاش، تاش بىلەن قارىنىڭ
ئوتتۇرىسىدا چوقچىيىپ، تاغ چوققىلىرىدا ھەيۋەت بىلەن قەد
كۆتۈرۈپ تۇراتتى.

بالا ئورمان قاراۋۇلخانىسىنىڭ ھويلىسىدىكى ئۆيلەرنى، كەپە
ۋە يان ئۆيلەرنى مەسخىرە بىلەن كۆزىتىشكە باشلىدى. يۇقىرىدىن
قارىغاندا، ئۇلار ھەم كىچىك، ھەم ئاجىز كۆرۈنەتتى. ئورمان
قاراۋۇلخانىسىنىڭ كەينىدىكى تېخمۇ يىراقراقتىكى دەريا بويىغا
قاراپ، ئۇ ئۆزىگە تونۇشلۇق بولغان تاشلار — «تۆگە»، «بۆرە»،
«ئېگەر»، «تانكا» — نى تونۇۋالدى. بۇ تاشلارنىڭ ئىسمىنى ئۇ
تۇنجى قېتىم قاراۋۇل تېغىدا تۇرۇپ دۇربۇن بىلەن قارىغان چې-
غىدا قويغانىدى.

بالا كەپسىزلىك بىلەن كۈلۈپ قويۇپ ئورنىدىن تۇردى - دە،
ھويلا تەرەپكە قارىتىپ بىر تال تاش ئاتتى. تاش تاغ قاپتىلىغا
چۈشتى. ئۇ يەنە بۇرۇنقى جايىغا ئولتۇرۇپ، دۇربۇن بىلەن ئورمان
قاراۋۇلخانىسىنى ئىنچىكىلەپ كۆزىتىشكە باشلىدى. دەسلەپتە،
ئۇ دۇربۇننى كۆزىگە تەتۇر تۇتۇپ قارىدى، ئۆيلەر ناھايىتى
يىراقلاپ، ئويۇنچۇق قۇتىدەك بولۇپ قالدى، يوغان يۇمىلاق تاش
كىچىك بولۇپ كۆرۈندى. بوۋىسى دەريانىڭ تېيىز يېرىدە ياسىغان
كۆلچەك تېخمۇ كۈلكىلىك بولۇپ، قۇشقاچنىڭ پۇتچىلىك كۆ-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

رۇندى. بالا كۈلۈمسىرەپ بېشىنى قاشلاپ قويۇپ، دەرھال دۇر-
بۇننى ئوك تۇتۇپ، ئارىلىقنى تەڭشەپ، ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان
تاشلارغا قارىتىپ، ئەڭ يۇقىرى گىرادۇسقا توغرىلىدى، شۇنىڭ
بىلەن «تۆگە»، «بۆرە»، «ئېگەر»، «تانكا» دۇربۇنىنىڭ ئەينىكىگە
يېقىن كېلىپ، ئاجايىپ بولۇپ كۆرۈندى: ئۇلارنىڭ يېرىقلىرى
ۋە كەمتۈك يەرلىرى بار ئىكەن، ئىككى تەرىپىدە بولسا بېغىر
رەڭ مۇخ داغلىرى تۇرۇپتۇ. بىراق مۇھىمى، بۇ تاشلار ئۇ ئويلاپ
چىقارغان ھايۋانلارغا بەك ئوخشايدۇ ـ دە، «پاھ، سەن قانداق
‹بۆرە› سەن! ئاۋۇ ‹تانكا›چۇ، يارايسەن!...»

يۇمىلاق تاشنىڭ كەينىدىكى تېمىز يەردە بوۋىسى ياسىغان
كۆلچەك بار ئىدى. قىرغاقتىكى بۇ يەر دۇربۇندا ئېنىق كۆرۈنەتـ
تى، سۇ جىددىي ئېقىۋاتقان جايدىن ئۇدۇل بۇ كەڭ كەتكەن سايـ
لىققا كېلىپ، تېمىز يەردە ئاق كۆپۈك چىقارغاندىن كېيىن، ئار-
قىسىغا قايتىپ جىددىي ئېقىنغا قوشۇلاتتى. تېمىز يەردىكى سۇ
تىزغا كېلەتتى، لېكىن ناھايىتى ئىتتىك ئاقىدىغان بولغاچقا،
ئۇنىڭچىلىك بالىنى تامامەن ئاققۇزۇپ كېتەلەيتتى. سۇنىڭ ئېـ
قىتىپ كېتىشىدىن قورقۇپ، بالا دائىم قىرغاقتىكى سۆگەتلەر-
گە ئېسىلىپ (سۆگەت دەريانىڭ لېۋىدە بولۇپ، شاخلىرىنىڭ بىر
قىسمى قىرغاققا، بىر قىسمى دەريانىڭ ساڭگىلاپ تۇراتتى)، ئاندىن
سۇغا كىرەتتى. بۇنىڭ نېمىسىنى سۇ ئۇزۇش دېگىلى بولسۇن؟
ئاتنى باغلاپ قويغاندەكلا بىر ئىش ـ دە، ئۇنىڭ ئۇستىگە يەنە
بىرمۇنچە كۆڭۈلسىزلىكلەرگە يولۇقاتتى، تىل ئىشىتەتتى! مو-
مىسى بوۋىسىنى ئەيىبلەپ: «ئۇ دەريادا ئېقىپ كېتىدۇ، ئۇ چاغدا،
ئۆزىدىن كۆرسۇن، مېنىڭ كارىم يوق. بۇنداق بالىنى، ھەتتا تۇغـ
قان ئاتا ـ ئانىسىمۇ تاشلىۋەتتى. ماڭا ئۇنىڭ لازىمى يوق. باشقا
ئىشلىرىمۇ ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرۇپتۇ، ئۇنىڭغا قارىيالمايمەن»
دەيتتى.

ئۇنىڭغا نېمە دېيىش كېرەك؟ مومايىنىڭ ئېيتقانلىرىنىڭمۇ
ئاز ـ تولا يولى باردەك قىلاتتى، لېكىن بوۋاينىڭ بۇ بالىغا ئىچى

ئاغرىيتتى. دەريا ئىشكىنىڭ ئالدىدىلا، مومايى ھەرقانچە قورقۇتقان بىلەنمۇ، بالا يەنىلا سۇغا كىرىپ ئويناياتتى. مۇشۇنداق ئەھۋالدا، مومىن بالىنى ئامان - ئېسەن سۇ ئۈزسۇن دەپ، دەريانىڭ تېيىز يېرىدە تاشتىن كۆلچەك ياساپ بەرگەنىدى.

تاشلارنى سۇ ئېقىتىپ كەتمىسۇن دەپ، مومىن بوۋاي تاش ئارىلىرىدىن ئاختۇرۇپ، يوغان تاشلارنى تاللاپ توشۇپ كېلىپ، سۇ ئىچىدە قۇچاقلاپ كۆتۈرۈپ يۈرۈپ، بىر تال - بىر تالدىن قويۇرۇپ چىقتى، كۆلچەكنى سۇ تاشلارنىڭ ئارىسىدىن ئېقىپ كىرىپ، يەنە ئېقىپ چىقىپ كېتەلەيدىغان قىلىپ ياسىدى. ئېڭىكىنىڭ ئاستىدا بىرنەچچە تالا ساقىلى بولغان بىچارە، ئاۋاق بوۋاي شىملىرى ھۆل بولۇپ بەدىنىگە چاپلىشىپ قالغان ھالدا، كۈن بويى مۇشۇ كۆلچەك بىلەن ھەپىلەشتى، ئاخشاملىرى ياتقاندا بولسا، پالەچ بولۇپ قالغاندەك، پۈت - قوللىرىنى مىدىرلىتالماي قالدى، توختىماي يۆتەلدى، بېلىنىمۇ رۇسلىيالمىدى. بۇنىڭ بىلەن مومايىنىڭ قەھر - غەزىپى تاشتى:

— كىچىك ئەخمەقنىڭغۇ نېمىلا دېگەنبىلەن يېشى كىچىك، لېكىن سەن قېرى ئەخمەقنىڭ نېمە قىلغىنىڭ بۇ؟ سەن بۇنچۇالا جېنىڭنى تىكىپ نېمە مەقسەتكە يەتمەكچى؟ ئۇنىڭغا تاماق، كىيىم بەرگىنىمىزمۇ يەتمەمدۇ؟ سەن بولساڭ ئۇنى ئۆز ئەركىگە قويۇپ بېرىسەن. ھەي، بۇنداق كېتىۋەرسە، چاتاق چىقماي قالمايدۇ...

نېمىلا بولمىسۇن، تېيىز يەردىكى كۆلچەك ناھايىتى ئوبدان ياسالدى. ھازىر بالا قورقماي سۇ ئۈزۈۋېرىدۇ. ئۇ سۆگەت شېخىغا ئېسىلىپ قىرغاقتىن چۈشۈپ، يۈرەكلىك ھالدا سۇغا سەكرەيدۇ. ئۇ سۇدا ئۈزگەندە جەزمەن كۆزىنى يۇمايدۇ. چۈنكى، بېلىق سۇدا ئۈزگەندە كۆزى دائىم ئوچۇق تۇرىدۇ. ئۇنىڭدا بېلىققا ئايلىنىپ، يىراقلارغا ئۈزۈپ كەتسەم، دەيدىغان غەلىتە بىر ئوي بار ئىدى.

ھازىر ئۇ دۇربۇندا كۆلچەككە قاراۋېتىپ، ئۆز خىيالىدا كۆڭلىكىنى، ئىشتىنىنى سېلىۋېتىپ، يالىڭاچلىنىپ سەل دۇگدۇ-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يىمپ، ئارقىدىن سۇغا شۇڭغۇدى. تاغدىكى دەريا سۇيى ھەمىشە سوغۇق بولىدۇ، سۇغا ئەمدىلا كىرگەندە ئۇ نەپەس ئالالماي قالىدى، لېكىن بىرئازدىن كېيىن ئوڭلىنىپ قالدى. ئۇ يەنە ئۆز خىيالىدا سۆگەت شاخلىرىغا ئېسىلىپ، بېشىنى تۆۋەنگە قىلىپ قاينامغا سەكرىدى، سۇ شار - شۇر قىلىپ ئۇنى قوينىغا ئالدى، ئۇنىڭ قورسىقى ئاستىدا، پۇتىنىڭ ئۇستىدە، دۇمبىسىدە سۇ شىددەت بىلەن ئاقماقتا ئىدى. تاشقىرىدا سۇنىڭ گۈلدۇرلىگەن ئاۋازى ئاڭلانسىمۇ، سۇنىڭ ئاستىدا، ئۇنىڭ قۇلىقىغا شىلدىر - شىلدىر قىلغان ئاۋازلا ئاڭلاندى. ئۇ كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ، سۇ ئاستىدا كۆرگىلى بولىدىغان بارلىق نەرسىلەرنى كۆرمەكچى بولدى. ئۇ كۆزىنى چىمچىقلاتتى، كۆزى سەل ئاغرىغاندەك بولىدى. لېكىن، ئۇ مەغرۇرانە قىياپەتتە ئۆزىگە كۈلۈپ قويدى، ھەتتا سۇ ئىچىدە تىلىنى چىقاردى. ئۇ بۇنى مومىسىغا كۆرسىتىش ئۈچۈن قىلدى. بۇنداق قىلىش ئارقىلىق ئۇ مومىسىغا ئۆزىنىڭ ھەرگىز چۆكۈپ كەتمەيدىغانلىقىنى، قورقۇشنىڭ قىلچە ھاجىتى يوقلۇقىنى بىلدۈرمەكچى بولدى. كېيىن ئۇ تۇتۇپ تۇرغان سۆگەت شېخىنى قويۇۋەتكەندى، سۇ ئۇنىڭغا ئۇرۇلۇپ كېلىپ، ئۇ ئىككى پۇتىنى كۆلچەكتىكى تاشلارغا تىرەپ تۇرۇۋالغانغا قەدەر ئۇنى توختىماي يۇمۇلاتتى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ نەپىسى توختاپ قالغىلى تاس قالدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ بىرلا سەكرەپ سۇدىن قىرغاققا يامىشىپ چىقىپ، قايتىدىن سۆگەتلىككە قاراپ يۈگۈردى، مۇشۇ تەرىقىدە نۇرغۇن قېتىم تەكرارلىدى. ئۇ ئاخىر بېرىپ بىر بېقىلىققا ئايلىنىدىغان بولسا، بۇۋىسى ياساپ بەرگەن كۆلچەكتە بىر كۈندە يۈز قېتىم يۈيۇنۇشقىمۇ رازى ئىدى. ئۇ قانداقلا قىلىپ بولمىسۇن، جەزمەن بېلىققا ئايلانماقچى...

بالا قىرغاققا بىر پەس قارىغاندىن كېيىن، يەنە دۇربۇننى ئۆزىنىڭ ھويلىسىغا توغرىلىدى. چۈجىلىرىنى ئەگەشتۇرۇپ يۇرگەن مېكىيان ۋە كۈركىلەر، ياغاچقا يۆلەپ قويۇلغان پالتا، ئىس چىقۇاتقان ساماۋار، ئامباردىكى تۇرلۇك نەرسىلەر شۇنچىلىك

چوڭ، شۇنچىلىك يېقىن كۆرۈندىكى، ئۇ ئىختىيارسىز ھالدا تۇتماقچى بولۇپ قولىنى ئۇزاتتى. تۇيۇقسىز، ئۇ قورقۇپ كەتتى. دۇربۇندا چوڭايتىلىپ پىلدەك كۆرۈنگەن قوڭۇر موزاي غەم تارتماي تانىغا يېيىقلىق كىيىمنى چاينىماقتا ئىدى. موزاي ھۇ-زۇرلانغان بولسا كېرەك، كۆزلىرى قىسىلىپ، جاۋغىيىدىن شۆل-گىيى توختىماي ئېقىپ تۇراتتى، مومانىڭ كۆڭلىكىنى ئاغزىغا تولدۇرۇپ چاياش موزايغا بەك ياققان بولسا كېرەك.

«ئاپلا! بەچچىغەرا! ـــ بالا دۇربۇننى تۇتقىنچە ئورنىدىن تۇرۇپ قولىنى پۇلاڭلاتتى ۋە، ـــ ھەي، يوقال، ئاڭلىدىڭمۇ، تېز يوقال! بالىتېك، بالىتېك! (بالا دۇربۇندا ئىتنىڭ ھويلىنىڭ بۇرجىكىدە بەخىرامان ياتقانلىقىنى كۆرگەنىدى) ئۇنى چىشلە، چىشلە!» دەپ، ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا ئىتقا بۇيرۇق بەردى. لېكىن، بالىتېك قۇ-لىقىنى مىدىرلىتىپمۇ قويمىدى، ھېچقانداق ئىش يۈز بەرمىگەن-دەك سايىدە يېتىۋەردى.

مۇشۇ بىر مىنۇت ئىچىدە، مومىسى ئۆيدىن چىقىپ قالدى. ئۇ كۆز ئالدىدا يۈز بەرگەن ئىشنى كۆرۈپ ئىككى قولى بىلەن مەيدىسىگە مۇشتلىدى ۋە دەرھال سۈپۈرگىنى ئېلىپ موزايغا ئاتـ-تى. موزاي قاچتى، مومىسى موزاينىڭ كەينىدىن قوغلىدى. بالا بولۇۋاتقان ۋەقەلەرگە دۇربۇندا قاراپ تۇردى، ئۇ باشقىلار مېنىڭ تاغدا تۇرغانلىقىمنى كۆرۈپ قالمىسۇن دەپ، ئولتۇرۇۋالدى. مو-ماي موزاينى قوغلىۋېتىپ، تىللىغىنىچە ئارقىسىغا ياندى. ئۇ غەزەپلەنگەنلىكى ۋە بەك قاتتىق يۇگۇرۇۋەتكەنلىكى ئۈچۈن توخ-تىماي ھاسىرايتتى. بالا دۇربۇندا مومىسىنى ئۇنىڭ بىلەن بىللە تۇرغاندىكىدەك، ھەتتا ئۇنىڭ بىلەن تۇرغاندىكىدىنمۇ ئېنىق كۆ-رۈپ تۇراتتى. ئۇ ئادەمنىڭ يالغۇز يۈزىنىلا كۆرسىتىدىغان قىلىپ دۇربۇننى مومىسىغا توغرىلىدى. ئۇ مومىسىنىڭ سېرىق كۆزلە-رىنىڭ غەزەپتىن قىسىلغانلىقىنى، قورۇق بېسىپ كەتكەن يۈز-ىنىڭ پوكاندەك قىزىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆردى. كىنولاردا ئاۋاز تۇيۇقسىز يوقلىپ كەتكەنگە ئوخشاش، مومىسىنىڭ كالپۇكى

www.uyghurkitap.com

دۇربۇندا ئاۋازسىز مىدىرلاپ، شالاڭ چىشلىرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. مومايىنىڭ نېمىلەرنى دەپ ۋارقىراۋاتقانلىقىنى يىراقتا بىلگىلى بولمايتتى، لېكىن بالا مومىسى ئۆزىنىڭ يېنىدا سۆزلەۋاتقانغا ئوخشاش، ئۇنىڭ سۆزلىرىنى توغرا ۋە ئېنىق ئاڭلاۋاتقاندەك بولدى. ۋايجان! موماي تازا قاتتىق تىللاۋاتىدۇ. بالا ئۇنىڭ تىللىغانلىرىنى يادلاپ بېرەلەيدۇ: «خەپ، قاراپ تۇر، قايتىپ كەلگەندە ئەدىپىڭنى بەرمىسەم. بوۋاڭنىڭ يۈزىنىمۇ قىلمايمەن. مەن ساڭا بۇ قارغىش تەگكۈر دۇربۇننى تاشلىۋەت دەپ قانچە رەت ئېيتتىم. سەن ھازىر يەنە تاغقا چىقىۋالدىڭ. ھېلىقى جۇۋاينىمەك پاراخوت ئۆڭتۈرۈلۈپ كەتسۇن، كۆيۈپ كەتسۇن، چۆكۈپ كەتسۇن، ئىلاھىم...»

بالا ئېغىر تىندى. ئۇ يېڭى سومكا سېتىۋالغان، مەكتەپكە قانداق بېرىشنى خىيال قىلىۋاتقان كۈنلەردە، يەنە موزايغا قارىسۇنمۇ؟...

موماي تىنچلانمىدى. ئۇ توختىماي تىللاپ، موزاي چايناپ يىرتىۋەتكەن كۆڭلىكىگە قارىماقتا ئىدى. گۈلجامال قىزىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا قاراپ كەلدى. موماي ئۇنىڭغا ھال ئوقۇپ يەنە قايناپ كەتتى. ئۇ تاغ تەرەپكە قاراپ مۇشتىنى پۇلاڭلىتاتتى. ئۇنىڭ سۆڭەكلىرى بۆرتۈپ چىققان قارامتۇل مۇشتى تەھدىت بىلەن دۇربۇندا مىدىرلايتتى: «ئۇ بۇ نەس دۇربۇننى ئوينىغىلى تۇرۇپتۇ. ھېلىقى بېشىڭنى يەيدىغان پاراخوت ئۆڭتۈرۈلۈپ كەتسۇن، كۆيۈپ كەتسۇن، چۆكۈپ كەتسۇن، ئىلاھىم...»

ھويلىدىكى ساماۋار قايناپ كەتتى. دۇربۇندا ساماۋارنىڭ ئاغزىدىن پۇرقىراپ ھور چىقىۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بېكەي ھامما ساماۋارنى ئالغىلى چىقتى. تىللاش يەنە باشلاندى، مومىسى موزاي چاينىۋەتكەن كۆڭلىكىنى ئۇنىڭ كۆزىگە تىقتى: «قارا، جىيەنىڭ قىلغان ئوبدان ئىشنى!»

بېكەي ھامما دەسلەپتە ئۇنىڭغا تەسەللى بەردى، ئۇنى بەزلىدى. بالا ئۇنىڭ نېمىلەرنى دېگەنلىكىنى پەملىدى. ھەرقاچان بۇ-

رۇنقىغا ئوخشاش: «ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ، ئاپا، ئۇ تېخى كىچىك، بىر ئىشنى بىلگۈچىلىكى يوق تۇرسا، ئۇنى قانداق قىلاتتىڭىز؟ ئۇ بۇ يەردە ئۆزى يالغۇزلا، يا ئۇنىڭ ھەمراھلىرى يوق. كىچىك بالىغا ۋارقىراپ ئۇنى قورقۇتقانىڭ نېمە پايدىسى بار؟» دېگەندۇر. مومىسى چوقۇم ئۇنىڭغا: «ماڭا ئۆگەتمەيلا قوي. سەن ئۆزۈڭ بىرنى تۇغۇپ كۆرۈپ باق، ئۇ چاغدا سەن بالىنى قانداق باشقۇرۇشنى بىلىسەن. ئۇ دائىم تاغقا چىقىۋېلىپ نېمىش قىلىدۇ؟ موزايغا قارىسا بولمامدۇ؟ ئۇ ئۇ يەردىن نېمە تاپماقچى؟ شاللاق ئاتا ـ ئانىسىنى تاپماقچىمۇ؟ ئۇنى تېپىپ قويۇپ ئۆز يوللىرىغا كېتىشكەن ھېلىقى ئىككىسىنىمۇ؟ ساڭىغۇ ياخشى، تۇغماس...» دەپ جاۋاب بەرگەندۇر.

شۇنچە يىراق ئارىلىقتىنمۇ، بالا دۇربۇندا بېكەي ھاممىسىنىڭ ياداڭغۇ يۇزىنىڭ تاتىرىپ، تىترەپ كەتكەنلىكىنى كۆردى، ھامىسىنىڭ ئۆگەي ئانىسىدىن قانداق ئۆچ ئالىدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئايان ئىدى: «ئۆزۈڭگە قاراپ باقە، دەللە، سەن نەچچە ئوغۇل، نەچچە قىز تۇغدۇڭ؟ سەن ئۆزۈڭ قانچىلىك نېمىتىڭ!»

جېدەل ـ ماجىرا باشلاندى. مومای خورلىنىپ ۋارقىراپ ـ جارقىراپ كەتتى. گۈلجامال نەسىھەت قىلىپ، ئۇلارنى ئاجرىتىپ قويۇشقا كىرىشتى. ئۇ مومانىنى قۇچاقلىۋېلىپ ئۆيگە ئەكىرىپ كەتمەكچى بولدى، لېكىن مومانىڭ تېخىمۇ ئوغىسى قاينىاپ كەتتى. ئۇ ھويلىدا سارايدەك يۇگۈرۈپ يۈرەتتى. بېكەي قاينىغان ساماۋارنى كۆتۈرۈپلا، قايناق سۇ تۆكۈلۈپ كېتەرمۇ دېمەي يۇگۈرۈپ دېگۈدەك ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. مومای ھالىدىن كېتىپ بىر ياغاچقا ئولتۇرۇپ ھۆركىرىگىلى تۇردى، ئۇ كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا ئۆزىنىڭ بىتەلەيلىكىدىن زارلىناتتى. ئۇ بالىنى ئاللىقاچان ئېسىدىن چىقىرىۋەتكەنىدى، ئۇ خۇدانىمۇ قوشۇپ دۇنيادىكى پۈتكۈل نەرسىنى تىللاپ چىقتى. «مېنى تىللاۋاتامسەن؟ مېنى قانچىلىك نېمىتىڭ دېدىڭما؟ ـــ دەپ، مومای ئۆگەي قىزىغا غەزەپ بىلەن ھۆركىرىدى، ـــ خۇدايىم مېنى جازالىمىغان بولسا،

مېنىڭ بەش بوۋىقمىنى ئەكەتمىگەن بولسا، بىردىنبىر ئوغلۇم ئون سەككىز يېشىدا ئۇرۇشتا ئوق تېگىپ قازا تاپمىغان بولسا، ئەڭ قەدىرلىك بوۋىيىم تايگار پادا باقىلى چىقىپ شۇنىڭدا مۇزلاپ ئۆلمىگەن بولسا، مەن سەنلەردەك ئورمانغا قارايدىغانلار-نىڭ ئارىسىدا يۈرەتتىممۇ؟ مەن ساڭا ئوخشاش تۇغماسمۇ؟ قېرى-غان چېغىمدا سېنىڭ داداڭ ــ مەتۇ مومىن بىلەن بىللە ئۆتە-تىممۇ؟ خۇدا بولمايلا قال، نېمە قىلغىنىمغا مېنى جازالايسەن؟»

بالا دۇربۇننى كۆزىدىن ئېلىپ ھەسرەت بىلەن بېشىنى ساڭ-گىلاتتى. «ئەمدى ئۆيگە قانداق بارارمىز؟ ــ دەپ سومكىسىغا پە-چىرلىدى ئۇ، ــ بۇلارنىڭ ھەممىسى مەن بىلەن نەس موزاي تې-رىغان بالا. دۇربۇن، سېنىڭمۇ ھەسسەڭ بار. سەن دائىم مېنى ئاق پاراخوتقا قاراشقا ئۇندەيسەن. سەندىمۇ گۇناھ بار».

ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئەتراپقا سەپسالدى. ھەممە ياق تاغ ــ تىك چوققا، تاش، ئورمان. پارقىراپ تۇرغان سۇ يۇقىرىدىن، مۇزلۇقلاردىن ئاۋازسىز سىرغىپ مۇشۇ يەرگە، تۆۋەنگە چۈشكەن-دىلا، دەريادا مەڭگۇ شارقىراپ تۇرۇش ئۈچۈن ئاۋاز چىقارغانەك قىلىدۇ. تاغچۇ، ئۇ شۇنچىلىك ھەيۋەتلىك، شۇنچىلىك چەكسىز. بالا تۈيۇقسىز ئۆزىنىڭ ئىنتايىن ئەرزىمەس، ئىنتايىن يېتىم ئىكەنلىكىنى، باشقىلار ئۈنى پۈتۈنلەي ئېسىدىن چىقىرىۋەتكەن-لىكىنى ھېس قىلدى. پەقەت تاغلارلا ئۇنىڭغا ھەمراھ، تاغلار، كۆز يەتكۈسىز تاغلار....

كۈن كۆل تەرەپكە قىيسايدى، ھاۋا خېلى سالقىنلىدى. شەرق تەرەپتىكى يانتۇلۇقنى دەسلەپكى قىسقىغىنا سايە قاپلىغانىدى. كۈن ئاستا ـ ئاستا پاتقىلى تۇردى، يانتۇلۇقتىكى سايىمۇ ئاستا ـ ئاستا تۆۋەنگە ــ تاغ باغرىغا سىلجىدى. ھەر كۈنى مۇ-شۇ چاغدا، ئىسسىقكۆلدە ئاق پاراخوت كۆرۈنەتتى.

بالا دېمىنى چىقارماي، دۇربۇننى ئەڭ يىراق جايغا توغرىلە-دى. ئاق پاراخوت! ئۇ شۇ تاپتا ھەممىنى ئۇنتۇدى. ئۇ تەرەپتە ئال-دىدا، كۆپكۆك ئىسسىقكۆلدە ئاق پاراخوت ئاخىر كۆرۈندى. دەل

ئۆزى! ئۇنىڭ قاتار تۇرخۇنلىرى بار، گەۋدىسى ئۇزۇن، ئۆزى ھەيـ-
ۋەتلىك ھەم چىرايلىق. ئۇ كۆلدە خۇددى تارىنىڭ ئۇستىدە سىيـ-
رىلىۋاتقاندەك مەزمۇت، تۇپتۇز كېتىۋاتماقتا. بالا دەرھال دۇر-
بۇنىڭ ئەينىكىنى كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكى بىلەن پاكىز سۈرتـۈپ،
دۇربۇننى يەنە بىر قېتىم توغرىلىدى. پاراخوت ئەمدى تېخىمۇ
ئېنىقراق كۆرۈندى. پاراخوتنىڭ دولقۇنلارنى يېرىپ، ئارقىسىدا
سۈزۈك، ئاپپاق بۇزغۇن قالدۇرۇپ كېتىۋاتقانلىقى كۆرۈنـۈپ
تۇراتتى. بالا ئاق پاراخوتقا پۈتۈن دىققىتى بىلەن قاراپ تۇراتتى.
ئۇنىڭ قولىدىن كېلىدىغان بولسا، ئۇ ئاق پاراخوتتىكى يولـۇ-
چىلارنى كۆرۈش ئۈچۈن، ئۇنىڭدىن يېقىنراق كېلىشنى تەلـەپ
قىلغان بولاتتى. لېكىن، بۇ ئىش پاراخوتنىڭ خىيالىغىمۇ كىر-
مەيتتى. ئۇ ھەيۋەت بىلەن، ئاستا ئۆز يولىدا كېتىۋاتماقتا، ئۇنىڭ
قەيەردىن كېلىپ، قەيەرگە كېتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ بولمايتتى.

پاراخوتقا ئۇزاققىچە قاراپ تۇرۇشقا بولىدۇ، بالا قانداق قىلىپ
بىلىققا ئايلىنىپ، دەريا بىلەن پاراخوتقا ئۇزۇپ بېرىشنى ئۇزاق-
تىن بېرى ئويلاپ كەلمەكتە...

بىر قېتىم، ئۇ قاراۋۇل تېغىدا تۇرۇپ كۆپكۆك ئىسسىقكۆلدە
كېتىۋاتقان ئاق پاراخوتنى تۇنجى قېتىم كۆرگەندە، گۈزەل مەنـ-
زىرىدىن ئۇنىڭ يۈرىكى ئويناپ كەتكەنىدى. ئۇ شۇ زامات ئۆزى-
نىڭ دادىسى ـــ ئىسسىقكۆلدىكى ماتروسنى مۇشۇ ئاق پاراخوتتا
دەپ ھۆكۈم قىلغانىدى. ئۇ شۇنداق بولۇشىغا ئىشىنەتتى، چۈنكى
ئۇ شۇنداق بولۇشىنى بەكمۇ خالايتتى.

بالا ئۆزىنىڭ دادىسى ۋە ئانىسىنى ئەسلىيەلمەيتتى. ئۇ ئۇلار-
نى بىر قېتىممۇ كۆرمىگەنىدى. دادىسى ياكى ئانىسى بولسۇن،
ئۇنى بىرەر قېتىممۇ كېلىپ يوقلىمىغانىدى. لېكىن، ئۇ دادىسـ-
نىڭ ئىسسىقكۆلدىكى ماتروس ئىكەنلىكىنى، ئانىسىنىڭ بولسا
دادىسى بىلەن ئاجرىشىپ كەتكەندىن كېيىن، ئوغلىنى دادىسىغا
قالدۇرۇپ ئۆزى شەھەرگە كەتكەنلىكىنى بىلەتتى. ئۇ بىر كېـ-
تىپلا ئىز ـ دېرەكسىز يوقالدى. ئۇ شەھەر يىراق بولۇپ، كۆل

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىلەن نۇرغۇنلىغان تاغنىڭ ئۇ تەرىپىدە ئىدى.

مومىن بوۋىسى بىر قېتىم ئۇ شەھەرگە ياڭيۇ ساتقىلى بېرىپ توپتوغرا بىر ھەپتە ھايال بولدى، قايتىپ كەلگەندىن كېيىن چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ، قىزىنى، يەنى بالىنىڭ ئانىسىنى كۆرگەنلىكىنى بېكەي ھاممىغا ۋە مومىسىغا سۆزلەپ بەردى. بوۋىسىنىڭ ئېيتىشىچە، بالىنىڭ ئانىسى بىر چوڭ زاۋۇتتا توقۇمىچى ئىشچى بولۇپ ئىشلەيدىكەن. ئۇنىڭ يېڭى ئائىلىسى بار بوپتۇ — ئىككى قىزى بار ئىكەن. ئۇ قىزلىرىنى بالىلار باغچىسىغا ئاپىرىپ قويۇپتۇ. ھەپتىدە بىر قېتىملا كۆرىدىكەن، ئۇ چوڭ ھويلىدا تۇرىدىكەن، لېكىن ئۇلارنىڭ توخۇ كاتىكىدەك كىچىككىنە بىر ئېغىز ئۆيى بار ئىكەن، بىر ھويلىدىكى كىشىلەر خۇددى بازاردىكى كىشىلەرگە ئوخشاش، بىر - بىرىنى تونۇمايدىكەن. ھەممەيلەن ئۆزىنىڭ ئۆيىگە كىرىپلا ئىشىكنى تاقايدىكەن، دائىم تۇرمىدە ئولتۇرغاندەك ئىشىكنى تاقاپ قويۇپ ئولتۇرىدىكەن، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى مانا مۇشۇنداق ئىكەن. ئۇنىڭ ئېرى كوچىدا ئاپتوبۇس ھەيدەيدىغان شوپۇر ئوخشايدۇ، ئەتىگەن سائەت تۆتتە ئىشقا چىقىپ، ناھايىتى كەچ قايتىپ كېلىدىكەن، خىزمىتى ناھايىتى جاپالىق ئىكەن. بوۋىسىنىڭ ئېيتىشىچە، قىزى كۆپ ياش تۆكۈپ، بوۋايدىن ئەپۇ سوراپتۇ. ئۇلار يېڭى ئۆيىنىڭ تەقسىملىنىشىنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ، قاچان تەقسىم قىلىنىدىغانلىقىنى بىلمەيدىكەن. لېكىن، ئۇ يېڭى ئۆيگە ئىگە بولغاندىن كېيىن، ئېرى رۇخسەت قىلسا، ئوغلىنى ئەكېتىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. ئۇ بوۋايدىن بىر مەزگىل تاقەت قىلىپ تۇرۇشنى ئۆتۈنۈپتۇ. مومىن بوۋاي قىزىغا كۆڭلىنى يېرىم قىلماسلىقنى، ھەممىدىن مۇھىمى ئېرى بىلەن ئىناق ئۆتۈشنى، قالغان ئىشلار بولسا ھەل بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى، ئوغلى ئۈچۈن بولسا كۆڭلىنى يېرىم قىلىشنىڭ تېخىمۇ ھاجەتسىز ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ، ئۇنىڭغا «مەن ھاياتلا بولىدىكەنمەن، ئۇنى ھېچكىمگە بەرمەيمەن، مەن ئۆلگەندە، خۇدا ئۇنى بىر يولغا سالىدۇ، ھايات ئادەم قانداقلا بولمىسۇن ئۆز ئىستىقبا-

لىنى تاپالايدۇ...» دەپتۇ. شۇ گەپنى ئاڭلىغاندا بېكەي ھاممىسى ۋە مومىسى دەمۇدەم ئۇھ تارتىشقان، ھەتتا يىغلاشقانىدى.

شۇ قېتىم چاي ئىچىپ ئولتۇرغاندا ئۇلار بالىنىڭ دادىسى توغرىسىدىمۇ سۆزلەشكەنىدى. بوۋىسىنىڭ ئاڭلىشىچە، ئۇنىڭ بۇرۇنقى كۆيۈئوغلى، يەنى بالىنىڭ دادىسى يەنىلا بىر پاراخوتتا ماتروس ئىكەن، ئۇنىڭمۇ يېڭى ئائىلىسى ۋە ئىككىمىكىن، ئۇچ-مىكىن بالىسى بوپتۇ. ئۇلار پورتنىڭ يېنىدا تۇرىدىكەن. ئۇ ھاراقنى تاشلىغان ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ كېيىنكى خوتۇنى ھەر قېتىم بالىلىرىنى باشلاپ پورتقا بېرىپ ئۇنى كۆتۈۋالىدىكەن. «بەلكىم ــ دەپ ئويلىدى بالا، ــ ئۇلارنىڭ كۆتۈۋالىدىغىنى مۇشۇ ئاق پاراخوتتۇر...»

پاراخوت ئاستا ــ ئاستا يىراقلاپ كەتتى. ئۇنىڭ ئاپپاق ئۇزۇن گەۋدىسى زۇمرەتتەك كۆلدە غىرىلداپ كېتىۋاتاتتى، تۇرخۇنىدىن قارا ئىس كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى، ئۇ بىر بالىنىڭ خىيالىدا بېلىق بالىغا ئايلىنىپ ئۆزىگە قاراپ ئۇزۇپ كېلىۋاتقانلىقىدىن بىخەۋەر ئىدى.

بالا مۇنداق بىر بېلىققا ــ تېنى، قۇيرۇقى، قانىتى، قاسرىقى بېلىقنىڭ، بېشىلا ئادەمنىڭ بولغان بېلىققا ئايلىنىشىنى خىيال قىلدى. بۇ باش ھەم يوغان، ھەم يۇمىلاق بولۇپ، ئىنچىكە بويۇنىنىڭ ئۈستىدە ئىدى، ئۇنىڭدا سالپاڭ قۇلاق ۋە تاتىلانغان بۇرۇن بار ئىدى. كۆزىمۇ بۇرۇنقىدەك بولۇشى كېرەك. ئەلۋەتتە، بۇ كۆزلەر پۈتۈنلەي ھازىرقىغا ئوخشاش بولماستىن، بەلكى بېلىقنىڭ كۆزىگە ئوخشاش سۇدىكى نەرسىلەرنى كۆرەلەيدىغان بولۇشى كېرەك.

بالىنىڭ كىرپىكلىرى ئۇزۇن بولۇپ، كىچىك بۇغىنىڭكىگە ئوخشاش توختىماي لىپىلداپ تۇراتتى. گۈلجامال، مېنىڭ قىزىمنىڭ كىرپىكلىرىمۇ مۇشۇنداق بولسا قانداق چىرايلىق قىز بولاتتى، دەيتتى. لېكىن، چىرايلىق قىز بولۇشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ياكى چىرايلىق ئەر بولۇشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ھەممىسى ھا-

جەتسىز! ئۇنىڭ ئۇچۇن ئېيتقاندا، چىرايلىق كۆزنىڭ قىلچە كې-
رىكى يوق، ئۇنىڭغا كېرەكلىك بولغىنى سۇنىڭ ئاستىدا نەرسە-
لەرنى كۆرەلەيدىغان كۆز.

بۇنداق ئۆزگىرىش بوۋىسىنىڭ كۆلچىكىدە يۈز بېرىشى كې-
رەك. ئۇ بىردىنلا بېلىققا ئايلىنىدۇ، ئارقىدىن دەرھال كۆلچەك-
تىن دەريانغا سەكرەپ چىقىدۇ ـ دە، سۇ شىددەت بىلەن ئېقىۋاتقان
جايغا بېرىپ، ئېقىن بويىچە تۆۋەنگە ئۈزىدۇ، پات ـ پات سۇ
ئۈستىگە چىقىپ ئەتراپقا قارايدۇ، سۇنىڭ ئاستىدا ئۈزۈۋېرىشنىڭ
مەززىسى يوق ـ دە. ئۇ سۇ تېز ئېقىۋاتقان دەريادا ئۈزۈپ، قىزىل
سېغىز توپىلىق تىك قىرغاقنى بويلاپ، تاشلىق سايدىن ئۆتۈپ،
دولقۇن بىلەن بىللە تاغ ۋە ئورمانىدىن ئۆتىدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ
ئامراق تاشلىرى بىلەن: «خوش، ‹ياتقان تۆگە›! خوش، ‹بۆرە›! خوش
‹ئېگەر›! خوش‹تانكا›!» دەپ خوشلىشىدۇ، ئۈزۈپ ئورمان قاراۋۇل-
خانىسىغا كەلگەندە، سۇ ئۈستىگە سەكرەپ چىقىپ، بۇۋىسىغا
قاراپ قاناتلىرىنى سىلكىپ: «خوش، بوۋا، مەن تېزلا قايتىپ كې-
لىمەن» دەيدۇ. بوۋىسى بۇ مۆجىزىدىن ھەيران بولۇپ، نېمە قىلا-
رىنى بىلمەي داڭ قېتىپ قالىدۇ. يەنە مومىسى، بېكەي ھاممە-
سى، گۈلجامال ۋە ئۇنىڭ قىزى ھەممەيلەن كۆزلىرىنى يوغان
ئېچىشىپ قاراپلا قالىدۇ. ئادەم باشلىق بېلىقنى كۆرگەنلەر بار-
مۇ! ئۇ بولسا ئۇلارغا قاناتلىرىنى لىڭشىتىپ: «خوش، مەن كەت-
تىم، ئۈزۈپ ئىسسىقكۆلگە، ئاق پاراخوتنىڭ يېنىغا بارىمەن. مې-
نىڭ ماتروس دادام ئاشۇ يەردە» دەيدۇ. بالىتېك ئۇنىڭغا ئەگىشىپ
قىرغاقتا يۈگۈرۈشى مۇمكىن. ئىت ئەلۋەتتە بۇنداق ئىشنى ھېچ-
قاچان كۆرۈپ باقمىغان ـ دە. مۇبادا بالىتېك سۇغا ئۆزىنى ئاتـ-
ماقچى بولسا، ئۇ: «سەكرىمە، بالىتېك، سەكرىمە، سۇغا چۆكۈپ
ئۆلىسەن!» دەپ ۋارقىرايدۇ، ئۆزى بولسا توختىماي ئالغا قاراپ
ئۈزىدۇ، ئاسما كۆۋرۈكنىڭ ئاستىدىكى تۆمۈر زەنجىردىن ئۆتۈپ،
يەنە ئالغا قاراپ ئۈزۈپ، قىرغاقتىكى ئورمانلىقنى بويلاپ، ئاندىن
گۈلدۈرلەپ ئاۋاز چىقىۋاتقان تار جىلغىدىن ئېقىپ پەسكە چۈ-

شۇپ، ئىسسىقكۆلگە كىرىدۇ.

ئىسسىقكۆل كۆز يەتمەس دېڭىزغا ئوخشايدۇ. ئۇ ئىسسىقكۆل-دىكى دولقۇنلار ئىچىدە ئۇزىدۇ، ئۆركەشلەۋاتقان سۇ ئىچىدە ئىلگىرىلەيدۇ، مۇشۇ چاغدا ئاق پاراخوت ئالدى تەرەپتىن كېلىدۇ. «سالام، ئاق پاراخوت، بۇ مەن، ــ دەيدۇ ئۇ ئاق پاراخوتقا، ــ مەن دۇربۇندا ساڭا قاراپلا كېلىۋاتىمەن.» پاراخوتتىكى كىشىلەر ھەيران بولۇپ، چۆرىدىشىپ بۇ مۆجىزىنى كۆرىدۇ. شۇ چاغدا ئۇ ئۆزىنىڭ دادىسى بولغان ھېلىقى ماتروسقا: «سالام، دادا، مەن سېنىڭ ئوغلۇڭ. مەن سېنىڭ يېنىڭغا ئۇزۇپ كەلدىم» دەيدۇ. «سەن قانداقسىگە مېنىڭ ئوغلۇم بولىسەن؟ يېرىمىڭ ئادەمگە، يېرىمىڭ بېلىققا ئوخشاش تۇرسا!» «سەن مېنى پاراخوتقا چىقارغىن، مەن سېنىڭ ئاددىي ئوغلۇڭغا ئايلىنىمەن.» «ئۇنداق بولسا بەك ياخشى. قېنى، كۆرۈپ باقايلى.» دادىسى تورنى سېلىپ، ئۇنى سۇدىن سۈزۈۋېلىپ، پاراخوت سۈپىسىغا قويىدۇ. بالا دەرھال ئۆزىنىڭ ئەسلىدىكى قىياپىتىگە قايتىدۇ. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن...

ئۇنىڭ ئارقىسىدىن، پاراخوت داۋاملىق ئالغا قاراپ ماڭىدۇ. ئۇ ئۆزى بىلىدىغان ھەممە ئىشلارنى، ئۆزىنىڭ تۇرمۇشىنى دادىسىغا سۆزلەپ بېرىدۇ، ئۆزى تۇرۇۋاتقان تاغ جىلغىسى ھەققىدە، ھېلىقى تاشلار ھەققىدە، دەريا ۋە كېسىش مەنئى قىلىنغان ئورمان ھەققىدە، بوۋىسى ياساپ بەرگەن كۆلچەك ۋە ئۆزىنىڭ شۇ كۆلچەكتە بېلىققا ئوخشاش كۆزىنى ئېچىپ سۇ ئۈزۈشنى ئۆگەنگەنلىكى ھەققىدە... سۆزلەپ بېرىدۇ.

ئەلۋەتتە، ئۇ يەنە ئۆزىنىڭ بوۋىسى مومىنىڭ يېنىدا قانداق تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتقانلىقىنىمۇ سۆزلەپ بېرىدۇ: دادا، خەقلەرنىڭ بوۋامنى «چېپىلغاق مومىن» دېگەنلىكىنى ئاڭلاپ ئۇنى ئەسكى ئادەم دەپ قالمىغىن. ياق، بۇنداق بوۋا ھېچ يەردىن تېپىلمايدۇ، ئۇ ئەڭ ياخشى بوۋا، ئۇ ھارامزادىلىك دېگەننى زادى ئۇقمايدۇ. ھارامزادىلىك قىلىشنى بىلمىگەنلىكى ئۈچۈن كىشىلەر ئۇنى زاڭلىق قىلىشىدۇ. ئاروزقۇل تاغامچۇ، ئۇ دائىم بوۋامنى ئەيىب-

www.uyghurkitap.com

لەيدۇ، بوۋامغا تەنبىھ بېرىدۇ! ھەتتا نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تەنبىھ بېرىدۇ. بوۋام ئۆزىنى ئاقلاش ئۈيىاقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ھەممە ئىشتا ئۇنى كەچۈرىدۇ، ھەتتا ئورمانلىقتا ئۇنىڭ ئورنىغا ئىشلەپ قويىدۇ. ئەمگەك قىلىش بىلەنلا تۇگىسىغۇ مەيلىتى، ئا-روزقۇل تاغام ھاراق ئىچىپ مەست بولۇپ، ئاتلىق قايتىپ كەل-گەندە، بوۋام ئۇنىڭ سەت كۆزلىرىگە تۇكۇرمەكتە يوق، ئەكسىچە يۇگۇرۇپ بېرىپ، ئۇنى ئاتتىن يۆلەپ چۈشۈرۈپ، ئۆيگە ئەكىرىپ ياتقۇزۇپ قويىدۇ، يەنە توڭلاپ قالمىسۇن، بېشى ئاغرىپ قالمە-سۇن دەپ، جۇۋىسىنى باستۇرۇپ يېپىپ قويىدۇ، يەنە تېخى ئې-تىنىڭ ئېگەر ـ جابدۇقلىرىنى ئېلىپ، پاكىز تازىلاپ، ئاتنى ئوبدان بېقىپ قويىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى بىكەي ھاممىنىڭ تۇغماس بولغانلىقىدىن بولغان. نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولىدۇ، دادا، تۇغۇشنى خالىسا، تۇغىدىغان، تۇغۇشنى خالىمىسا، تۇغما-يدىغان بولسا بولمامدۇ؟ ئاروزقۇل تاغام بىكەي ھاممىنى ئۇرغان چاغدا، بوۋام قانداق ئازابلىنىدۇ ـ ھە. ئۇ بوۋامنى ئۇرغان بولسا ياخشىراق بولاتتى. ھەر قېتىم بىكەي ھاممام تاياققا چىدىمايۋارقىرىغان چاغدا، بوۋام ئازابلىنىپ ئولتۇرالمايۋالىدۇ. لې-كىن، ئۇنىڭ قولىدىن نېمە كېلەتتى؟ ئۇ ئېتىلىپ بېرىپ قىز-نى قۇتۇلدۇرۇشقا تەمشىلسە، موماي ئۇنى توسۇپ: «كارىڭ بولمە-سۇن، ئۆزلىرى ئەپلىشىپ قالىدۇ. سەن قېرى بىلەن نېمە ئالا-قىسى بار بۇ ئىشنىڭ؟ سېنىڭ خوتۇنۇڭ بولمىغاندىن كېيىن ئولتۇرۇشۇڭنى ئولتۇرىۋەر» دەيدۇ. بوۋام: «ئۇ مېنىڭ قىزىم تۇرسا!» دېسە، موماي: «ئەگەر قىزىڭنىڭ ئۆيى يېقىندا بولمايۋ، يىراقتا بولسا قانداق قىلاتتىڭ؟ ھەر قېتىم ئېرى بىلەن ئۇرۇ-شۇپ قالسا، سەن ئاتقا مىنىپ بېرىپ ئاجرىتىپ قويامتىڭ؟ ئۇنداق قىلىدىغان بولساڭ، سېنىڭ قىزىڭغا ئەر چىقامتى؟» دەي-دۇ.

مەن دەۋاتقان موماي بۇرۇنقى موماي ئەمەس. دادا، سەن بىلكىم ئۇنى تونۇمايسەن. بۇ موماي باشقا بىر ئايال. ئۆز موماي كىچىك

چېغىمدىلا ئۆلۈپ كەتكەن. كېيىن مۇشۇ مومام كەلدى. بىزنىڭ بۇ يەردە ھاۋانىڭ مىجەزىنى بىلگىلى بولمايدۇ: بىردەم ئوچۇق بو- لىدۇ، بىردەم تۇتۇق بولىدۇ، بىردەمدە يامغۇر ۋە مولدۇر ياغىدۇ. مومامنىڭ مىجەزىنىمۇ بىلگىلى بولمايدۇ: بىردەمدە مۇلايىملە- شىپ كېتىدۇ، بىردەمدە چېچىلىپ كېتىدۇ، بىردەمدە يەنە ئاللە- قانداق بىر خىل بولۇپ قالىدۇ. ئۇ ئاچچىقى كەلگەندە، ئادەم يې- دىغاندەك بولۇپ كېتىدۇ. بۇۋام بىلەن ئىككىمىز ئۇنچىقماي تۇ- رۇۋالىمىز. ئۇ، يات ئادەمنى ھەرقانچە باقساڭمۇ پايدىسى يوق، دەيدۇ. دادا مەن قانداقمۇ يات ئادەم بولاي. مەن بۇۋام بىلەن بىللە تۇرۇپ كەلگەن تۇرسام، يات دېسە، ئۇنىڭ ئۆزى يات. ئۇ بۇ يەرگە كېيىن كەلگەن، لېكىن قاراپ تۇرۇپ مېنى يات ئادەم دەيدۇ تې- خى.

قىش كۈنلىرى، بىزنىڭ ئۇ يەردە قار مېنىڭ بوينۇمغا كەلگۇ- دەك ياغىدۇ. قار شۇنچىلىك ئېگىز دۆۋىلىشىدۇ. بۇنداق چاغلاردا ئاتقا ـــ ئالىباشقا مىنگەندىلا ئورمانغا كىرگىلى بولىدۇ، ئۇ قارلارنى مەيدىسى بىلەن ئىتتىرىپ يول ئاچالايدۇ. بۇ يەردە شامال شۇنداق قاتتىق چىقىدۇكى، ئادەم ئۆرە تۇرالمايدۇ. كۆلدە دولقۇن كۆتۈرۈلگەندە، سېنىڭ پاراخوتۇڭ ئۇياق ـ بۇياققا داۋالغۇغاندا، سان ـ تاشنىڭ شامىلى كەلدى دەپ ھۆكۈم قىلساڭ بولىدۇ. بۇۋامنىڭ ئېيتقىپ بېرىشچە، بۇرۇنسىنىڭ بۇرۇنسىدا دۇشمەن لەشكىرى بۇ جاينى بېسىۋېلىشقا كەپتۇ. تۇيۇقسىز، بىزنىڭ سان ـ تاشتىن بوران چىققانكەن، دۇشمەنلەر ئات ئۈستىدە ئول- تۇرالماي، ئاتتىن چۈشۈپ مېڭىشىپتۇ، لېكىن شامالدىن ئۇلار- نىڭ يۈزلىرى قاناپ كېتىپ، پىيادە ئۇدۇل مېڭىشقىمۇ بولماپتۇ. ئۇلار ئىلاجسىز شامالغا كەينىنى قىلىپ ماڭغانكەن، شامال ئۇلارنى ئارقا تەرەپتىن ئىتتىرىپ، كەينىگە قايرىلىپ قاراپ باق- قىلى قويماپتۇ، ئۇلارنى توختاتماي ھەيدىگەن پېتى بىرىنىمۇ قالدۇرماي ئىسسىقكۆلدىن قوغلاپ چىقىرىپتۇ. بۇ بۇرۇن بولۇپ ئۆتكەن ئىش ئىكەن. بىز مانا مۇشۇنداق شامال ئېغىزىدا تۇرد-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

مىز. شامال بىز تۇرغان يەردىن باشلىنىدۇ. دەريانىڭ ئۇ قىرغىقىدىكى ئورمانلىقتىن شامالدا قىش بويى گۈركىرىگەن ئاۋاز چىقىدۇ. كىشىگە بۇ بەكمۇ قورقۇنچلۇق تۇيۇلىدۇ.

قىش كۈنلىرى، ئورمانلىقتا ئانچە ئىش يوق. بىزنىڭ ئۇ يەر چۆلدەرەپ كېتىدۇ، ياز كۈنلىرىدىكىدەك كۆچمەن مالچىلار كەلمەيدۇ. يازدا، مەن قوي پادىلىرى بىلەن يىلقىلارنى ھەيدەپ كەلگەن كىشىلەرنىڭ ئوتلاقتا قونۇشىنى بەك ياقتۇرىمەن. ئۇلار ئەتىسى تاڭ يورۇشى بىلەنلا تاغقا چىقىپ كېتىدىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار بىلەن بىرەدەم بولسىمۇ بىللە بولۇش كۆڭۈللۈك ئىش. ئۇلارنىڭ بالىچاقلىرى قارا ماشىنىغا ئولتۇرۇپ كېلىدۇ، يوپۇقى بار ماشىنىنىڭ ئۈستىدە يەنە باشقا نەرسىلەرمۇ بولىدۇ. ئۇلار سەل ئورۇنلىشىۋالغاندىن كېيىن، بوۋام بىلەن ئىككىمىز سالاملاشقىلى بارىمىز. بوۋام ھەربىر كىشى بىلەن قول ئېلىشىدۇ. مەنمۇ شۇنداق قىلىمەن. بوۋام، يېشى كىچىك ئادەم يېشى چوڭ ئادەمگە ئالدى بىلەن قولىنى ئۇزىتىشى كېرەك، كىم قولىنى ئۇزاتمىسا، شۇ باشقىلارنى ھۆرمەت قىلمىغان بولىدۇ، دەيدۇ. بوۋام يەنە، يەتتە ئادەمنىڭ ئىچىدە بىر دانىشمەن بولىدۇ، دەيدۇ. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، دانىشمەن ئىنتايىن ئاق كۆڭۈل، ئىنتايىن ئەقىللىك بولىدىكەن. ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشقان ئادەم ئۆمۈر بويى بەختلىك بولىدىكەن. مەن، ئۇنداق بولسا، بۇ دانىشمەن نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى مەن دانىشمەن دەپ ئېتىراپ قىلمايدۇ، شۇنداق قىلغان بولسا بىز ھەممىمىز ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىۋالساق ياخشى بولماتتى، دەپ سورىسام، بوۋام كۈلۈپ كەتتى. ئۇ، گەپ مۇشۇ يەردە، دانىشمەن ئۆزىنىڭ دانىشمەن ئىكەنلىكىنى بىلمەيدۇ، ئۇ ئاددىي ئادەم، پەقەتلا قاراقچى ئۆزىنىڭ قاراقچى ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ، دەيدۇ. مەن بۇنى ئانچە چۈشەنمەيمەن، لېكىن سەل تارتىنسامۇ، ھەمىشە باشقىلار بىلەن سالاملىشىمەن.

بوۋام بىلەن ئوتلاقتا بارغاندا مەن پەقەت قىسىلمايمەن.

«ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز يازلىغان جايغا كەلگىنىگىلارغا خۇشال-

مەن! مال ـ چارۋىلىرىڭ ئامان ـ ئېسەنمۇ؟ بالىچاقىلىرىڭ تىنچلىقمۇ؟» بوۋام ھەمىشە مۇشۇنداق دەيدۇ. مەن بولسام قول ئېلىشىپلا قويىمەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بوۋامنى تونۇيدۇ، بوۋاممۇ ئۇلارنى تونۇيدۇ. ئۇنىڭ كۆڭلى يايراپ، گېپىمۇ كۆپىيىپ كېتىدۇ. ئۇ كەلگەن كىشىلەرنىڭ ئەھۋالىنى تەپسىلىي سورايدۇ، بىزنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالىمىزنىمۇ ئۇلارغا سۆزلەپ بېرىدۇ. مەن بالىلار بىلەن نېمە دېيىشىمنى بىلمەي جىم ئولتۇرىمەن. بىر-دەمدىن كېيىن، بىز مۆكىمۆكىلەك ئوينايمىز ۋە ئۇرۇش قىلىپ ئوينايمىز. ئويۇن شۇنداق قىزىپ كېتىدۇكى، ئۆيگە قايتقۇم كەلمەي قالىدۇ. ئېھ، ياز بولۇپلا تۇرسا، بالىلار بىلەن ئوتلاقتا ئوينىپلا تۇرسام، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە؟

بىز ئوينىۋاتقان چاغدا، چوڭ كىشىلەر گۇلخان ياقىدۇ. دادا، گۇلخان ياققاندىن كېيىن ئوتلاق پۇتۇنلەي يورۇپ كېتىدۇ دەپ ئويلامسەن؟ ياق، ئۇنداق بولمايدۇ! ئوتنىڭ ئەتراپلىرىلا يورۇيدۇ، باشقا جايلار بۇرۇنقىدىنمۇ قاراڭغۇلىشىپ كېتىدۇ. بىز ئۇرۇش قىلىپ ئوينىغاندا، مۇشۇ قاراڭغۇلۇقتا مۆكۈنىمىز ۋە ھۇجۇم قىلىمىز، بەئەينى كىنودىكىگە ئوخشايدۇ. ئەگەر سەن قوماندان بولساڭ، ھەممەيلەن سېنىڭ گېپىڭنى ئاڭلايدۇ. قوماندان بولۇش قانداق پەيزى ـ ھە...بىر دەمدىن كېيىن ئاي چىقىدۇ. ئاينىڭ يورۇقىدا ئويناش جەزمەن تېخىمۇ كۆڭۈللۈك بولاتتى، لېكىن بوۋام مېنى ئەكېتىدۇ. بىز ئوتلاق ۋە چاتقاللىقلاردىن ئۆتۈپ ئۆيگە قايتىمىز. قويلار جىمجىت يېتىشىدۇ. ئاتلار ئەتراپتا يايلاپ يۈرىدۇ. بىز كېتىۋاتقاندا ناخشا ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ. ياش چوپان ئېيتىۋاتامدىكىن ياكى بوۋاي ئېيتىۋاتامدىكىن، دەپ قالىمەن. بوۋام مېنى توختىتىپ: «قولاق سال، بۇنداق ناخشىنى ئادەتتە ئاڭلىيالمايسەن» دەيدۇ. بىز توختاپ ئاڭلايمىز. بوۋام ئۇھ تارتىپ، ناخشىغا ئەگىشىپ ئىختىيارسىز بېشىنى لىڭشىتىدۇ.

بوۋامنىڭ سۆزلەپ بېرىشىچە، بۇرۇنسىدا بىر خان باشقا بىر خانىنى ئەسىرگە ئاپتۇ. ئۇ ئەسىرگە چۈشكەن خانغا: «خالىساڭ،

هايات قېلىپ ماڭا قۇل بول ياكى سېنىڭ ئەڭ مۇقەددەس بىر ئارزۇيۇڭنى بەجا كەلتۈرۈپ، ئاندىن سېنى ئۆلتۈرۈۋېتەي» دەپتۇ. ھېلىقى خان ئويلىنىۋېلىپ: «مەن هايات قېلىپ قۇل بولۇشنى خالىمايمەن. مېنى ئۆلتۈرۈۋەتكىنىڭ تۈزۈك. لېكىن، ئۆلتۈرۈش-نىڭ ئالدىدا، ۋەتىنىمدىن خالىغان بىر پادىچىنى چاقىرىپ بەر» دەپتۇ. ئەسىرگە ئالغان خان ئۇنىڭدىن: «چاقىرىپ نېمە قىلى-سەن؟» دەپ سوراپتۇ. ئۇ: «ئۆلۈش ئالدىدا ئۇنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلىماقچىمەن» دەپتۇ. بوۋام، كىشىلەر ئۆز ۋەتىنىنىڭ ناخشى-سىنى ئاڭلاش ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ هاياتىنى قۇربان قىلىشقا رازى بولغان، دەيدۇ. مېنىڭ بۇنداق كىشىلەرنى بەكمۇ كۆرگۈم كېلى-دۇ. ئېھتىمال، ئۇلار چوڭ شەھەرلەردە تۇرسا كېرەك.

ناخشا تولىمۇ يېقىملىق. بوۋام ئۇنى قەدىمكى زامانىكى ناخ-شا دەيدۇ. «ئۇ زامانلاردىكى كىشىلەر قانداق ياخشى بولغان - ھەي! ئۇلار ئېيتقان ناخشا نېمىدېگەن يېقىملىق! خۇدايىم...» دەيدۇ بوۋام ئاستاغىنا. شۇ چاغدا نېمىشقىدۇر بوۋامغا بەكمۇ ئىچىم ئاغرىپ كېتىدۇ، تېخىمۇ ئامراق بولۇپ كېتىمەن، يىغلىغۇم كې-لىپ كېتىدۇ...تاڭ سەھەردە، ئوتلاقتا بىرمۇ ئادەم قالمايدۇ. كى-شىلەر ئات ۋە قويلىرىنى تاغقا ھەيدەپ ماڭىدۇ، ئۇلار پۈتۈن يازنى تاغدا ئۆتكۈزىدۇ. لېكىن، ئارقىدىنلا، باشقا كولخوزدىن يەنە باشقا مالچىلار كېلىدۇ. ئۇلار كۈندۈزدە كېلىپ قالسا، بۇ يەردە توختە-ماي ئۆتۈپ كېتىدۇ؛ كەچتە كېلىپ قالسا، ئوتلاقتا قونىدۇ. شۇ-نىڭ بىلەن، بوۋام ئىككىمىز ئۇلار بىلەن سالاملاشقىلى بارىمىز. بوۋام كىشىلەر بىلەن سالاملىشىشقا بەك ئامراق، مەنمۇ سالامل-ىشىشنى ئۆگەندىم. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ھەقىقىي دانىشمەنگە يولۇ-قۇپ قالسام ئەجەب ئەمەس...

قىش كەلگەندە، ئاروزقۇل تاغام بىلەن بىكەي هامما دوخ-تۇرغا كۆرۈنۈش ئۈچۈن شەھەرگە كېتىدۇ. ئاڭلىسام، دوختۇر ئۇلارغا ياردەم قىلىپ، بالا تۇغدۇرغان دورا بېرىدىكەن. لېكىن، موماي دائىم، ئۇلار ئەڭ ياخشىسى مۇقەددەس جايغا بارسا بولاتتى،

دەيدۇ. مۇقەددەس جاي دېگىنى تاغنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى پاختىزار يەر. ئۇ يەر گويا بىرەر تاغمۇ بولۇشقا تېگىشلىك ئەمەستەك تۇيۇ. تۇز كەتكەن، مانا شۇ يەردە بولسا بىر مۇقەددەس تاغ ــ سۇلايمان تېغى بار. ئاشۇ تاغنىڭ باغرىدا خۇداغا ئاتاپ بىر قارا قوي قۇربانلىق قىلىپ، تاغقا كىرگۈچە قەدەمدە بىر تەزىم قىلىپ خۇداغا يېلىنسا، خۇدانىڭ رەھمى كېلىپ بالا بېرەرمىش. بېكەي هامام-نىڭ سۇلايمان تېغىغا بەكمۇ بارغۇسى بار، لېكىن، ئاروزقۇل تاغام بېرىشنى ئانچە خالىمايدۇ. يول ناهايىتى يىراق. ئۇ كۆپ پۇل كېتىدۇ، دەيدۇ. چۈنكى، ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ تاغ - چوققىلار-دىن ئاشقاندىلا ئۇ يەرگە بارغىلى بولىدۇ، ئايروپىلانغا ئولتۇرۇش ئۈچۈنمۇ بىرمۇنچە يول مېڭىش كېرەك، يەنە تېخى پۇل خەجلەش كېرەك...

هامماملار شەھەرگە كەتكەندىن كېيىن، ئورمان قاراۋۇلخانىسىدىكى كىشىلەر تېخىمۇ ئازىيىپ، بىز ۋە قوشنىمىز سېيدەخمەت تاغام، ئۇنىڭ ئايالى گۈلجامال هەم ئۇلارنىڭ كىچىك قىزىلا قالىمىز. بىزنىڭ بارلىق ئادىمىمىز مانا مۇشۇ.

كەچقۇرۇن، هەممە ئىش تۈگىگەندىن كېيىن، بوۋام ماڭا چۆچەك ئېيتىپ بېرىدۇ. مەن بىلىمەن، بۇ چاغدا تالا قاپقاراڭغۇ، سوغۇق بولۇپ كېتىدۇ. بوران دەهشەت گۈركىرەيدۇ، هەتتا ئەڭ چوڭ تاغلارمۇ بۇنداق كېچىدە قورقۇپ كېتىدۇ، ئۇلار قىستىلىشىپ، بىزنىڭ ئۆيگە، دېرىزىمىزدىن كۆرۈنۈۋاتقان چىراغ نۇرىغا يېقىنراق كېلىشكە تىرىشىدۇ. مەن بۇنىڭدىن هەم قورقىمەن، هەم خۇشاللىنىمەن. ئەگەر مەن بىر گىگانت ئادەم بولغان بولسام، چوقۇم يوغان جۇۋىنى كىيىپ تالاغا چىقىپ، ئۇلارغا: «قورقماڭلار، تاغلار! مەن بۇ يەردە. بوران چىقىپ تۇرسىمۇ، قاراڭغۇ بولسىمۇ، شۇنىڭغان سوقسىمۇ مەن هېچنېمىدىن قورقمايمەن، سىلەر قورقماڭلار. بۇرۇنقى جايىڭلارغا تېز قايتىپ كېتىڭلار، قىستىلىشىپ بىر يەرگە دۆۋىلىنىۋالماڭلار» دەيتتىم. ئارقىدىن، مەن قېلىن قارنى كېچىپ، دەريادىن سەكرەپ ئۆتۈپ

ئورمانلىققا باراتتىم. دەرەخلەر قاراڭغۇ ئورماندا قورقىدۇ. ئۇلار بەكمۇ يالغۇز، ئۇلار بىلەن گەپلىشىدىغان ئادەم يوق. يالىڭاچلىنىپ قالغان دەرەخلەر زىمىستان سوغۇقتا مۇزلاپ قېتىپ قالىدۇ، ئۇلار يۆلىنىۋالغۇدەك جايمۇ يوق. مەن بولسام ئورمانلىقتا مېڭىپ ھەربىر تۈپ دەرەخنىڭ غولىغا قېقىپ قويۇپ، قورقماڭلار دەيتتىم. ئەتىيازدا كۆكلىمەيدىغان دەرەخلەر بەلكىم قورقۇپ كەتكەنلىكتىن قېتىپ قالغان بولسا كېرەك، ئۇلار قۇرۇپ قالغاندىن كېيىن ئوتۇن قىلىپ قالمۇبتىمىز.

بوۋام چۆچەك ئېيتىپ بېرىۋاتقان چاغدا، مەن مۇشۇلارنى ئويلايمەن. ئۇنىڭ چۆچەكلىرى ناھايىتى ئۇزۇن. ئۇنىڭ خىلمۇ-خىل چۆچەكلىرى بار. كۈلكىلىك چۆچەكلىرىمۇ بار، بولۇپمۇ چىپالاك دەيدىغان بارماقچىلىك بالا توغرىسىدىكى چۆچەك ھەممىدىن قىزىق، ئاچ كۆز بۆرە ئۇنى يېمۇبتىپ تەس كۇنگە قالىدۇ. ياق، ئاۋۋال ئۇنى تۆگە يېمۇبتىدۇ. چىپالاك يوپۇرماقنىڭ ئاستىدا ئۇخلاۋاتسا، بىر تۆگە ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرۈپ، ھاپ قىلىپلا ئۇنى يوپۇرماق بىلەن قوشۇپ يېمۇبتىدۇ. شۇڭا كىشىلەر ئادەتتە: «تۆگە ئۆزىنىڭ نېمە يېگەنلىكىنى ئۇقمايدۇ» دېيىشىدۇ. بۇ گەپ شۇنىڭدىن كەلگەن. چىپالاك ۋاقىراشقا باشلاپتۇ، بۇۋايلار ئىلاجسىز تۆگىنى ئۆلتۈرۈپ چىپالاكنى قۇتقۇزۇپتۇ. بۆرە بىلەن بولغان ئىش بۇنىڭدىنمۇ قىزىق. بۆرە ئۆزىنىڭ ئەخمەقلىقىدىن چىپالاكنى يۇتۇۋېتىپتۇ، كېيىن كۆزلىرىدىن ياش ئاققۇزۇپ، يېلىنىشقا مەجبۇر بوپتۇ. بۆرە چىپالاك بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ: «سەن كىچىككىنە قۇرت پۇتۇمنىڭ ئاستىدا مىتىلداپ زەپمۇ ئېچىمنى پۇشۇردۇڭ! كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە سېنى يۇتۇۋېتىمەن» دەپتۇ. چىپالاك: «بۆرە، ماڭا تەگمە، بولمىسا سېنى ئىتقا ئايلاندۇرۇپ قويىمەن» دەپتۇ. «ھا ـ ھا ـ ھا، ـــ قىلىپ كۈلۈپتۇ بۆرە، ـــ بۆرىنىڭ ئىت بولۇپ قالغانلىقىنى كىم كۆرۈپتۇ؟ سەن ماڭا بەھۆرمەتلىك قىلدىڭ، مەن سېنى يېۋەتمەسەم» دەپلا ئۇنى يۇتۇۋېتىپتۇ، يۇتۇۋەتكەندىن كېيىن ئۇنتۇپ قاپتۇ. لېكىن

شۇنىڭدىن باشلاپ، ئۇنى پالاكەت بېسىپتۇ. بۆرە تۆيدۇرماي قويلارغا يېقىنلاشقان هامان چىپالاك ئۇنىڭ قورسىقىدا تۇرۇپ: «هەي، پادىچىلار، ئۇيقۇڭلارنى ئېچىڭلار! مەن بۆرە قوي ئوغرىلىغىلى كەلدىم!» دەپ ۋارقىراپتۇ. بۆرە ئالاقزاده بولۇپ ئۆزىنىڭ بېلىنى جېنىنىڭ بارىچە چىشلەپ، يەرگە يۇمىلىنىپ بېقىپتۇ. لېكىن، چىپالاك يەنىلا توختىماپتۇ. ئۇ يەنە: «هەي، پادىچىلار، بۇ يەرگە كېلىڭلار، مېنى ئۇرۇڭلار، تازا ئۇرۇڭلار!» دەپ ۋارقىراپتۇ. پادىچىلار تاياق ـ توقماقلارنى كۆتۈرۈپ بۆرىنى قوغلاپتۇ، بۆرە قورقىنىدىن قۇيرۇقىنى قىسىپ بەدەر تىكىۋېتىپتۇ. پادىچىلار قوغلاۋېتىپ، هەيران بولۇشۇپتۇ. بۆرە ساراڭ بولۇپ قالغانىدەك، قېچىپ كېتىۋېتىپ: «مېنى قوغلاڭلار، بۇرادەرلەر، ئايىماي ئۇرۇڭلار!» دېگۈدەك. پادىچىلارنىڭ كۈلۈپ ئۇچەيلىرى ئۈزۈلۈپ قاپتۇ، ياۋۇز بۆرە قېچىپ كېتىپتۇ، لېكىن، زادى ئارام تاپالماپتۇ، نەگىلا بارسۇن، چىپالاك ئۇنى بوش قويۇۋەتمەپتۇ. كىشىلەر ئۇنى قوغلاپتۇ، مەسخىرە قىپتۇ. ئۇ ئورۇقلاپ قۇرۇق ئۇستىخان بولۇپ قاپتۇ. ئۇ هەسرەت چېكىپ: «هەي، بۇ قانداق جازادۇر؟ نېمىشقىمۇ ئۆزۈمگە بالا تېپىۋالغاندىمەن؟ قېرىپ مېڭەم ئىشلىمەيدىغان بولۇپ قالدى!» دەپ زارلىنىپتۇ. بۇ چاغدا، چىپالاك ئۇنىڭ قۇلىقى تۇۋىدە: «سەن تاشمەتنىڭكىگە بار، ئۇنىڭ قويلىرى سېمىز! بايمەتنىڭكىگە بار، ئۇنىڭ ئىتى گاس. ئىرمەتنىڭكىگە بار، پادىچى ئۇخلاۋاتىدۇ» دەپ پىچىرلاپتۇ. بۆرە مىدىرلىماي ئۆز جايىدا ئولتۇرغان پېتى كۆڭلى يېرىم بولۇپ يىغلاپ: «مەن هېچ يەرگە بارمايمەن، ئۇدۇل كەلگەن بىرىنىڭ ئۆيىدە ياللىنىپ ئىت بولغىنىم ياخشى...» دەپتۇ.

دادا، بۇ چۆچەك قىزىقمىكەن؟ بوۋامنىڭ يەنە قايغۇلۇق، قورقۇنچلۇق، هەسرەتلىك چۆچەكلىرى بار. لېكىن، مەن مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا توغرىسىدىكى چۆچەكنى هەممىدىن بەك ياقتۇرىمەن. بوۋام، ئىسسىقكۆلده ياشايدىغان هەربىر ئادەم بۇ چۆچەكنى بەلىشى كېرەك، بىلمەسلىك گۇناه، دەيدۇ. بەلكىم بۇ چۆچەكنى

سەن بىلمىدىغانسەن، دادا؟ بوۋام بۇ چۆچەك راست، بۇرۇن مۇشۇنداق ئىش بولغان دەيدۇ. يەنە بىز ھەممىمىز مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بالىلىرى، مەن، سەن، باشقا ھەممە ئادەملەر... دەيدۇ.

بىز قىشنى مانا مۇشۇنداق ئۆتكۈزىمىز. قىش ناھايىتى ئۇزاق بولىدۇ. بوۋام چۆچەك ئېيتىپ بەرمەيدىغان بولسا، قىش بويى ئىنتايىن زېرىكىپ كەتكەن بولاتتىم.

باھار كېلىش بىلەن بىزنىڭ ئۇ يەرلەر بەك ياخشى بولۇپ كېتىدۇ. ھاۋا پۈتۈنلەي ئىسسىغان چاغدا، پادىچىلار يەنە مال باقىقىلى تاغقا كېلىدۇ. ئۇ چاغدا، تاغدىكى كىشىلەر يەنە كۆپىيىدۇ. بىراق، دەريانىڭ ئۇ تەرىپىدە بىزدىنمۇ يىراقتا تۇرىدىغانلار يوق. ئۇ يەردە دەرەخلەر ۋە دەرەخلىك ئىچىدە ياشايدىغان جانىۋارلار بار. شۇڭا، ھەرقانداق ئادەمنى ئورمانغا كىرگۈزمەسلىك، ھەرقانداق ئادەمنىڭ بىرەر تال شاخنى نېرى ـ بېرى قىلىشىغمۇ يول قويماسلىق ئۈچۈن، بىز ئورمان قاراۋۇلخانىسىدا تۇرىمىز. بەزىدە، بىز تۇرغان جايغا بىلمىلىك كىشىلەرمۇ كېلىپ قالىدۇ. بىر قېتىم، شىم كىيىۋالغان ئىككى ئايال، كىچىك بىر بوۋاي، يەنە بىر يىگىت كېلىپ، توپتوغرا بىر ئاي تۇردى. يىگىت ئۇلار بىلەن بىللە ئۆگەنگىلى كەپتۇ. ئۇلار نۇرغۇنلىغان ئوت ـ چوپ، دەرەخ يوپۇرمىقى ۋە شاخلارنى يىغدى. ئۇلار: سان ـ تاشتەك ئورمان يەر يۈزىدە كۆپ قالمىدى، ھەتتا پۈتۈنلەي قالمىدى دېسىمۇ بولىدۇ، شۇڭا ئورمانلىقتىكى ھەربىر تۈپ دەرەخنى ئاسراش كېرەك، دېيىشتى.

بوۋام ھەربىر تۈپ دەرەخنى بەكمۇ قەدىرلەيدۇ. ئۇ ئاروزقۇل تاغامنىڭ قارىغايلارنى خەقلەرگە بېرىدىغانلىقىنى زادىلا ياقتۇرمايدۇ...

3

ئاق پاراخوت يىراقلاپ كەتتى. ئۇنىڭ تۇرخۇنلىرى دۇربۇندا

ئوچۇق كۆرۈنمەي قالدى. پاراخوت بىردەمدىن كېيىن كۆرۈنمەيدۇ. بالا ئەمدى ئۆزىنىڭ بۇ قېتىم دادىسىنىڭ پاراخوتىدا قىلغان سەپىرىدىن بىرەر خۇلاسە چىقىرىشى كېرەك. ھەممىنىڭ ئوبدان ئويلىدى، بىراق يىغىشتۇرۇش تەس بولۇپ قالدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بېلىققا ئايلىنىپ، دەريا بىلەن ئۈزۈپ كۆلگە كەلگەنلىكىنى، ئاق پاراخوتنىڭ ئۆزىگە قاراپ كەلگەنلىكىنى، دادىسى بىلەن كۆرۈشكەنلىكىنى، دادىسىغا ھەممە نەرسىنى سۆزلەپ بەرگەنلىكىنى ئانچە قىينالمايلا تەسەۋۋۇر قىلدى، لېكىن كېيىنكى ئىشلار قىيىن بولدى. چۈنكى، مەسىلەن ئېيتساق، قىرغاق كۆرۈندى. پاراخوت پورتقا كېلىدۇ. ماتروسلار قىرغاقتا چىقىپ ئۆزلىرىگە كېتىشىدۇ. دادىسىمۇ ئۆيگە قايتىشى كېرەك. ئۇنىڭ خوتۇنى ۋە ئىككى بالىسى پورتتا ئۇنى كۈتۈپ تۇرماقتا. بالا مۇشۇ چاغدا قانداق قىلىشى كېرەك؟ دادىسى بىلەن بىللە مېڭىشى كېرەكمۇ؟ دادىسى ئۇنى ئەكېتەمدۇ؟ ئۇنى ئېلىپ بارىدىغان بولسا، خوتۇنى جەزمەن ئۇنىڭدىن: «بۇ كىم؟ ئۇ نەدىن كەلگەن؟ نېمە قىلغىلى كەپتۇ؟» دەپ سورايدۇ. ياق، بارمىغان ياخشى...

ئاق پاراخوت بارغانسېرى يىراقلاپ، بىلىنەر ـ بىلىنمەس كۆرۈنىدىغان قارا چېكىتتەك بولۇپ قالدى. كۈن پېتىپ سۇ يۈزى بىلەن تەڭلەشتى. دۇربۇندا بېغىر رەڭ كۆل يۈزىدە كۆزنى قاماشتۇرىدىغان نۇرلار چاقناۋاتقانلىقى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

پاراخوت كۆزدىن غايىب بولدى. ئاق پاراخوت توغرىسىدىكى ھېكايىمۇ ئاياغلاشتى. ئەمدى ئۆيگە قايتىش كېرەك.

بالا يەردىن سومكىسىنى ئېلىپ، دۇربۇننى قولتۇقىغا قىستۇرۇپ، يىلانغا ئوخشاش غىرىلداپ تاغ باغرىغا چۈشتى. ئۆيىگە يېقىنلاشقانسېرى ئۇنىڭ يۈرىكى دۈپۈلدىگىلى تۇردى. موزاينىڭ كۆڭلەكنى چاينىۋەتكەنلىكى ئۇچۇن مەسئۇلىيەتنى ئۇستىگە ئېلىشى كېرەك. شۇ تاپتا ئۇنىڭ خىيالىغا جازاغا تارتىلىشتىن باشقا نەرسە كىرمەيتتى. ئۆزىگە مەدەت بېرىش ئۈچۇن، ئۇ ئۆزىگە ۋە سومكىسىغا ئېيتتى: «قورقما، بىزنى تىللىسا تىللاۋەر-

www.uyghurkitap.com

سۇن. قەستەن قىلغىنىم يوق. مەن موزاينىڭ قېچىپ چىقىدىغان-لىقىنى پەقەت بىلمەپتىمەن. بېشىمغا بىرنەچچىنى يەيدىغان بول-دۇم، لېكىن چىدىيالايمەن. سېنى يەرگە تاشلىۋەتسە، سەنمۇ قورقما. سەن دېگەن سومكا، ھېچ نەرسە بولمايسەن. ئەگەر دۇربۇن مومامنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالىدىغان بولسا چاتاق بولىدۇ. ئاۋۋال دۇربۇننى بالىخانىغا تىقىپ قويۇپ، ئاندىن قايتايلى...»

بالا شۇنداق قىلدى ۋە قورققان ھالدا ئىشىكتىن كىردى.

ئۆيدە كىشىنى ۋەھىمىگە سالىدىغان جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرمەكتە ئىدى. ھويلا تىمتاس بولۇپ، بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتى-تى، كىشىلەر گويا بۇ يەردىن كېتىپ قالغاندەك ئىدى. ئەسلىدە، بىكەي ئېرىدىن تاياق يېگەنىدى. مومىن بوۋاي يەنە غالجىرلاشقان كۈيۈئوغلىنى ئاجرىتىپ قويغىلى بېرىپ، ئۇنىڭغا يالۋۇرغان، يې-لىنغان، ئۇنىڭ مۇشتلىرىنى توسۇۋالماقچى بولغانىدى، ئۇ قىز-نىڭ ئۆلگۈدەك تاياق يەپ، چاچلىرى چۈۋۈلغان، ۋايجان - ۋايەي دەپ يىغلاۋاتقان ھالىتىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى. ئۇ كۈيۈئوغ-لىنىڭ ئۆزىنىڭ قېينىئاتىسىنىڭ ئالدىدا ـــ خوتۇنىنىڭ دادا-سىنىڭ ئالدىدا ئۆز خوتۇنىنى ئېغىزغا ئالغۇسىز گەپلەر بىلەن تىللىغانلىقىنى ئۆز قۇلىقى بىلەن ئاڭلىدى. ئاروزقۇل خوتۇنىنى تۇغماس قانجۇق، نەس باسقان تۇغماس مادا ئېشەك دەپ تىللىدى، يەنە ھەررەك - سەررەك سەت گەپلەر بىلەن تىللىدى. بوۋاي يەنە قىزىنىڭ ئەقلىدىن ئازغاندەك ئەسەبىيلەرچە ۋارقىراپ، ئۆزىنىڭ تەقدىرىدىن زارلىنىپ: «خۇدا بالا بەرمىسە مەندە نېمە گۇناھ؟ ئا-لەمدە قانچىلىغان ئاياللار قويدەك تۇغۇپ بېرىدۇغۇ، مەنلا خۇدانىڭ قارغىشىغا كەتكەن بەندە ئىكەنمەن. نېمە ئۈچۈن شۇنداق! مەن نېمىشقا شۇنچە بىتەلەي! ھەي مۇناپىق، مېنى ئۇروپ ئۆلتۈرۈ-ۋەت، ئۆلتۈرۈۋەت!...» دېگىنىنى ئاڭلىدى.

مومىن بوۋاي قايغۇ - ھەسرەت ئىچىدە بۇلۇڭدا ئولتۇراتتى، كۆزلىرىنى يۇمۇۋالغان بولۇپ، توختىماي ئۇھ تارتاتتى، تىزلىرى ئۇستىدىكى ئىككى قولى تىترەيتتى، چىرايى تامدەك تاتىرىپ

كەتكەنىدى.

مومىن نەۋرىسىگە بىر قاراپ قويۇپ، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي، يەنە ھارغىن قىياپەتتە كۆزىنى يۇمدى. مومىسى ئۆيدە يوق ئىدى. ئۇ بېكەي ھامما بىلەن ئېرىنى ئاجرىتىپ، نەرسە ـ كېرەكلەرنى رەتلىشىپ، چېقىلغان قاچا ـ قۇچىلارنى يىغىشتۇرغىلى چىقىپ كەتكەنىدى. مومىسى شۇنداق قىلاتتى: ئاروزقۇل خوتۇننى ئۇرغان چاغدا ئۇ ئارىلاشمايتتى، بۇۋاينىمۇ ئارىلاشقىلى قويمايتتى، لېكىن ئۇروپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ بېرىپ ئۇلارغا نەسىھەت قىلاتتى، تەسەللى بېرەتتى. ئۇنىڭ مۇشۇنچىلىك قىلغىنىمۇ رەھمەت ئوقۇشقا ئەرزىيدۇ.

بالا بوۋىسىغا بەكمۇ ئىچ ئاغرىتاتتى. بۇنداق كۈنلەردە بوۋاي ھوشىدىن كېتەي دەپلا قالاتتى، ئۆينىڭ بۇلۇڭىدا ئولتۇرۇپ قېتىپ قالاتتى، كىشىلەر بىلەن كۆرۈشمەيتتى، ھېچقانداق كىشىگە ھال ئېيتمايتتى. بۇنداق چاغلاردا بوۋاي ئويلايتتى: ئۇ ئۆزى قېرىپ قالدى. ئۇنىڭ بىر ئوغلى بار ئىدى، لېكىن ئۇ ئۇرۇشتا قۇربان بولۇپ كەتتى، ھازىر ئۇنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ھېچكىم ئېسىگە ئالمايدۇ. ئوغلى ھايات بولغان بولسا، بەلكىم بوۋاي بۇگۈنكىدەك ھالغا چۈشۈپ قالماس ئىدى. مومىن بوۋاي ئۆلۈپ كەتكەن خوتۇننىنى ئەسلىدى، ئۇ ئۇنىڭ بىلەن ئۇزۇن يىل ئۆي تۇتقانىدى. لېكىن، مومىنىڭ ئەڭ چوڭ بەختسىزلىكى شۇ بولىدىكى، ئۇنىڭ ئىككى قىزىنىڭ بەختى كەلمىدى. كىچىك قىزى بالىسىنى ئۇنىڭغا تاشلاپ بېرىپ، ئۆزى شەھەرگە كەتتى، ھازىر بالىلىرى بىلەن بىر ئېغىز كىچىك ئۆيدە قىستىلىشىپ تۇرىدۇ. چوڭ قىزى بۇ يەردە ئاروزقۇل بىلەن ئۆي تۇتۇپ تارتمىغان ئازاب ـ ئوقۇبەتلىرى قالمىدى. گەرچە بوۋاي قىزىنىڭ يېنىدا تۇرۇۋاتقان ھەمدە قىزى ئۇچۇن ھەممە خورلۇقلارغا چىداۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن قىزى ئانا بولۇش بەختىگە يېتىشتىن ناھايىتى يىراقتا تۇرۇپتۇ. قىزىنىڭ ئاروزقۇل بىلەن بىللە ئۆتۈۋاتقىنىغا ئۇزاق يىللار بولدى. ئۇنىڭ بىلەن بىللە ياشاش ھەقىقەتەن ئازاب-

لىق ئىش، لېكىن قىزى نەگە بارالايدۇ؟ ئۇنىڭدىن كېيىن ئەھۋال يەنە قانداق بولىدۇ؟ ئۆزىنىڭمۇ بۇگۈن ـ ئەتىلىكى قالدى، ئۆزى ئۆلۈپ كەتسە، بەختسىز قىزىنىڭ ھالى قانداق بولىدۇ؟

بالا دەرھال بىر پىيالە قېتىقنى غورتۇلدىتىپ ئىچىۋېتىپ، بىر پارچە نان يەپ، ئۇن چىقارماي دېرىزە تۈۋىدە ئولتۇردى. ئۇ چىراغنى ياندۇرمىدى، بۇۋىسىنى ئۆز مەيلىچە ئولتۇرۇپ خىيال سۈرۈۋالسۇن دەپ ئويلىدى.

ئۇمۇ ئۆز خىيالى بىلەن ئىدى. ئۇ بېكەي ھاممىسىنىڭ نېمىشقا ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ۋوتكا قۇيۇپ بېرىدىغانلىقىنى، ئېرى ئۇنى مۇشتلاپ تۇرسىمۇ، تاياق يەپ بولۇغاندىن كېيىن يەنە ئۇنىڭغا يېرىم لىتىر ھاراق بېرىدىغانلىقىنى... چۈشىنەلمەيتتى.

ھەي، بېكەي ھامما، بېكەي ھامما! ئېرى ئۇنى سانسىز قېتىملاپ ئۇرۇپ ئۆلەر ھالغا كەلتۈرۈپ قويسىمۇ، ئۇ دائىم ئېرىنى كەچۈرىدۇ. بۇۋىسىمۇ دائىم ئۇنى كەچۈرىدۇ. ئۇنى نېمىشقا كەچۈرىدۇ؟ بۇنداق ئادەمنى كەچۈرمەسلىك كېرەك. ئۇ بىر ئەسكى، ئىنتايىن يامان ئادەم. ئۇنىڭ بۇ يەردە كېرىكى يوق. ئۇ بولمىسىمۇ كۈنىمىز ئۆتىۋېرىدۇ.

بالا ئۆزىنىڭ شەپقەتسىز تەسەۋۋۇرى بىلەن، بىر ئادىل جازا مەنزىرىسىنى جانلىق سۈرەتلەپ چىقتى: ھەممەيلەن ئاروزقۇلنى، بۇ چوشقىدەك سېمىز، كېلەڭسىز ئىپلاس ئەبلەخنى تۇتۇپ، دەريا بويىغا سۆرەپ بېرىشتى. ئاندىن، بىرنەچچە ئىرغاڭلىتىپلا ئۇنى كۆپۈكلەرنى چاچرىتىۋاتقان دولقۇنغا تاشلىۋەتتى. ئۇ بېكەي ھاممىغا ۋە مومىن بوۋىغا يالۋۇردى. چۈنكى، بۇنداق ئادەملەر مەڭگۈ بېلىققا ئايلىنالمايتتى.

بالا ئاروزقۇلنىڭ دەريادا قانداق جان تالىشىشىنى، ئۇنىڭ مەخمەل قالپىقىنىڭ دەريادا قانداق لەيلەپ يۈرۈشىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ يېنىكلەپ قالغاندەك بولدى، ھەتتا كۈلكىلىك ھېس قىلدى.

لېكىن، كىشىنى ھەسرەتلەندۇرىدىغىنى شۇكى، چوڭ ئادەم-لەر كىچىك بالىنىڭ ئويلىغىنىدەك قىلمايدۇ، بەلكى بالىلار توغرا دەپ ھېسابلىغان ئىشنىڭ دەل ئەكسىنى قىلىدۇ. ئاروزقۇل ئۆيىگە قايتقاندا ئوبدانلا تەڭشىلىپ قالغان بولسىمۇ، چوڭلار يەنىلا ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىدۇ. بوۋاي ئۇنىڭ ئېتىنى يېتىلەپ كېتىدۇ، خوتۇنى خۇددى ئۇنى ھۆرمەت بىلەن كۈتۈپ تۇرغاندەك، دەرھال چاي راسلاشقا تەرەددۇت قىلىدۇ. ئۇ بولسا ھەيۋە قىلىشقا باشلايدۇ، دەسلەپتە ئۇھ تارتىپ يىغلايدۇ: بۇ قانداق بولغىنى ، ھەممە ئادەمنىڭ ، ھەتتا قىلچە كېرەككە كەلمەيدىغان، قول ئېلىشىپ سالاملىشىشقىمۇ ئەرزىمەيدىغان ئادەم-لەرنىڭمۇ بالىلىرى بار، قانچىلىك بالا تاپقۇسى كەلسە شۇنچىلىك تاپىدۇ، بەشلەپ، ئونلاپ تاپىدۇ. ئاروزقۇلچۇ، ئۇنىڭ قەيىرى باشقىلاردىن كەم ئىكەن؟ ئۇنىڭ قايسى جەھەتتە سالاھىيىتى توشمايدىكەن؟ ياكى خىزمەت ئورنى تۆۋەنمىكەن؟ خۇداغا شۇكۇر، ئۆزى ھەرھالدا يۇقىرى دەرىجىلىك ئورمان نازارەتچىسى بولدى! ياكى بولمىسا، ئۇ قانداقتۇر سەرگەردانمۇ؟ سىگان بولغان تەقدىردىمۇ بىر تالاي سىگان بالىلىرى تۇغۇلغان بولاتتى ياكى ئۇ نامى چىقمىغان، خەقلەر ھۆرمەتلىمەيدىغان ئادەممۇ؟ ياق، ئۇنىڭ توققۇزى تەل، تۇرمۇشى ناھايىتى بايىاشات. مىنىدىغان ئېتى بار، قولىدا قامچىسى بار، كىشىلەر ئۇنىڭغا ئۇچرىشىپ قالسا، ئىززەت ـ ئىكرام بىلدۇرىدۇ. ئەمما، نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن بىر دېمەتلىك كىشىلەرنىڭ بالىلىرى توي قىلىپ بولدى، ئۇنىڭ بولسا ئىز بېسىپ قالغۇدەك بىرەر ئوغلىمۇ يوق؟

بېكەي ھاممىمۇ يىغلايدۇ، پايپېتەك بولۇپ، ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشقا تىرىشىدۇ، ئۇنىڭغا ساقلاپ قويغان يېرىم لىتىر ھاراقنى ئەكېلىدۇ، ئۆزىمۇ كۆڭلىدىكى ھەسرەتنى بىرئاز بولسىمۇ پەسەيتىش ئۈچۈن، ئېرى بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ ھاراق ئىچىدۇ. ئاروزقۇل تۇيۇقسىزلا غالجىرلىشىپ، بارلىق قەھر ـ غەزىپىنى ئۇنىڭدىن ـــ ئۆزىنىڭ خوتۇنىدىن ئالىدۇ. لېكىن، خوتۇن-

www.uyghurkitap.com

نى هامان ئۇنى كەچۈرىدۇ، قېيىنئاتىسىمۇ ئۇنى كەچۈرىدۇ، هېچكىم ئاروزقۇلنى باغلىمايدۇ. ئەتىگىنى، ئۇنىڭ مەستلىكى يېشىلىپ ئورنىدىن تۇرغاندا، خوتۇنى هەممە ئەزايىنىڭ يارا بولۇپ كەتكىنىگە قارىماي، ئاللىبۇرۇنلا ساماۋار قويۇپ چاي تەييارلاپ قويغان بولىدۇ، بوۋايمۇ ئاتنى سۇلۇ بىلەن تويغۇزۇپ، توقۇپ تەيـ-يار قىلىدۇ. ئاروزقۇل چاينى قانغۇدەك ئىچىپ، ئاتقا مىنىپ يۇ-رۇپ كېتىدۇ، ئۇ يەنىلا رەهبەر، سان ـ تاشتىكى بارلىق ئورمان-نىڭ غوجايىنى. ئاروزقۇلدەك ئادەمنى دەرياغا تاشلىۋېتىش هېچكىمنىڭ خىيالىغا كەلمەيدۇ...

كەچ بولدى، هويلىنى قاراڭغۇلۇق باستى.

بالىغا سومكا ئېلىپ بەرگەن بۇ كۈن مانا شۇنداق ئاياغلاشتى.

ئۇخلايدىغان چاغقىچە، بالا سومكىسىنى قەيەرگە قويۇشنى بىلمەي تۇرغانىدى، ئاخىردا سومكىسىنى ياستۇقىنىڭ يېنىغا قويۇش قارارىغا كەلدى. بۇ چاغدا بالا سىنىپتىكى ئوقۇغۇچىلار-نىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنىڭ مۇشۇنداق سومكىسى بارلىقىنى بىلمەيتتى، بۇ ئۇنىڭغا كېيىنچە مەلۇم بولدى. لېكىن، بۇ ئۇنى كەيپسىزلەندۈرمىدى، ئۇنىڭ سومكىسى يەنىلا ئادەتتىكىچە بول-مىغان، تولىمۇ ئالاهىدە سومكا. ئوخشاشلا، بۇ چاغدا، ئۇ ئۆزىنىڭ گۆدەك هاياتىنىڭ قانداق ۋەقەلەرگە دۇچ كېلىدىغانلىقىنى بىلـ-مەيتتى. ئۇ ئاخىر بىر كۈنى ئۆزىنىڭ دۇنيادا يەككە ـ يېگانە يا-شايدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ بىلەن مۇشۇ سومكىلا قالىدىغانلىقىنى، بۇ ئەهۋالنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان نەرسە ئۆزى ئامراق بول-غان، مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانا توغرىسىدىكى چۆچەك ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەيتتى...

مۇشۇ كۈنى كەچتە ئۇنىڭ بۇ چۆچەكنى يەنە بىر قېتىم ئاڭ-لىغۇسى بار ئىدى. مومىن بوۋاينىڭ ئۆزىمۇ بۇ چۆچەككە ئامراق ئىدى. ئۇ بۇ چۆچەكنى ئېيتقاندا، بولغان ۋەقەلەرنى خۇددى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ تۇرغاندەك، تۇرۇپ ـ تۇرۇپ ئۇھ تارتاتتى،

كۆز يېشى قىلاتتى، خىيالغا پاتاتتى.

لېكىن، بالا بوۋىسىنىڭ خىيالىنى چېچىۋېتىشتىن ئەيمىنىپ قالدى، ئۇ ھازىر بوۋىسىنىڭ چۆچەك ئېيتىپ بېرىشىگە ھەپسىلىسى يوقلۇقىنى بىلەتتى. «بوۋام كېلەر قېتىم ئېيتىپ بېرىسۇن! ــ دېدى بالا سومكىسىغا، ــ ھازىر ساڭا مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا توغرىسىدىكى چۆچەكنى مەن ئۆزۈم ئېيتىپ بېرەي، بوۋام ئېيتقانغا ئوخشاش قىلىپ، بىرنەمۇ قالدۇرماي ئېيتىپ بېرەي. مەن ھېچكىم ئاڭلىيالمىغۇدەك قىلىپ ئاستا ئېيتىپ بېرىمەن. قۇلاق سېلىپ ئاڭلا. مەن چۆچەك ئېيتىشقا ئامراق، چۆچەكتە ئېيتىلغان ھەممە نەرسىنى كىنو كۆرگەندەك كۆرۈپ تۇرىمەن. بوۋام بۇلارنىڭ ھەممىسىنى راست دەيدۇ. بۇرۇنىسىنىڭ بۇرۇنىسىدا...»

4

بۇ ئىش ناھايىتى ئۇزاق زامانلارنىڭ ئالدىدا يۇز بەرگەن. بۇرۇنىسىنىڭ بۇرۇنىسىدا، يەر يۈزىدىكى ئورمانلار ئوت ـ چۆپتىنمۇ كۆپ، زېمىنىمىزدىكى دەريا ـ دېڭىزلار قۇرۇقلۇقتىن كۆپ بولغان بىر چاغلاردا، كىشى كەتكەن سوغۇق دەريا بويىدا قىرغىز دېگەن بىر مىللەت ياشايدىكەن. بۇ دەريانىڭ ئىسمى ئېنىسايِ ئىكەن. ئۇ ئۇزاقلارغا سوزۇلۇپ، تا سىبىرىيەگىچە ئېقىپ بارىدىكەن. ئۇ يەرگە بېرىش ئۇچۇن ئاتلىق ئۇچ يىل ئۇچ ئاي يول مېڭىشقا توغرا كېلىدىكەن. ھازىر بۇ دەريا ئېنىسېي دېيىلىدۇ، لېكىن ئۇ چاغلاردا ئۇ ئېنىسای دەپ ئاتىلىدىكەن. ئەينى ۋاقىتتا مۇنداق بىر ناخشا تارقالغانىكەن:

سەندىن كىشى دەريا بارمۇ، ئېنىسای،
سەندىن ئەزىز دىيار بارمۇ، ئېنىسای،
سەن تارتقاندىنمۇ ئېغىر كۈلپەت بارمۇ، ئېنىسای،
ئىرادەڭدىن ئەركىن ئىرادە بارمۇ، ئېنىسای.

سەندىن كەڭرەك دەريا يوقتۇر، ئېنېسساي،
سەندىن ئەزىز دىيار يوقتۇر، ئېنېسساي.
سەن تارتقاندىنمۇ ئېغىر كۈلپەت يوقتۇر، ئېنېسساي،
ئىرادەڭدىن ئەركىن ئىرادە يوقتۇر، ئېنېسساي.

ئېنېسساي مانا مۇشۇنداق بىر دەريا.

ئۇ چاغلاردا ئېنېسساي دەرياسىنىڭ بويىدا تۈرلۈك مىللەتلەر بولغانىكەن. ئۇلار دائىم بىر ـ بىرى بىلەن دۇشمەنلىشىپ تۇرغاچقا، ئۇلارنىڭ تۈرمۇشى ناھايىتى قىيىن ئىكەن. نۇرغۇن دۇشمەنلەر قىرغىزلارنى قورشاپ تۇرىدىكەن. بىردەم ئۇ دۇشمەن ھۇجۇم قىلىپ كەلسە، بىردەم بۇ دۇشمەن تاجاۋۇز قىلىدىكەن؛ ياكى بولمىسا، قىرغىزلارنىڭ ئۆزى باشقىلارغا ھۇجۇم قىلىپ، باشقىلارنىڭ مال چارۋىلىرىنى بۇلاپ، ئۆيلىرىگە ئوت قويۇپ، ئادەملىرىنى قىرىپ تاشلايدىكەن. قانچىلىك ئۆلتۈرسە شۇنچىلىك ئۆلتۈرىدىكەن. ئۇ شۇنداق زامان ئىكەن. ئادەمنىڭ ئادەمگە رەھمى كەلمەيدىكەن، ئادەم ئادەمنى ئۆلتۈرىدىكەن. ئەھۋال شۇ دەرىجىگە بېرىپ يېتىپتۇكى، يەر تەرىيدىغان، مال باقىدىغان، ئوۋ ئوۋلايدىغان ئادەم قالماپتۇ. كىشىلەر ئۇنداق قىلغانىنىڭ ئورنىغا بۇلاپ ـ تالاپ كۇن كەچۈرۈشنى ئاسان كۆرىدىغان بوپتۇ؛ بىرەر جايغا بېرىپ ئادەملەرنى ئۆلتۈرۈپ، نەرسە ـ كېرەكلەرنى بۇلاپ كېتىدىكەن. لېكىن، ئادەم ئۆلتۈرگۈچىدىن قانغا قان، جانغا جان ئېلىنىدىكەن، يەنى تېخىمۇ زور ئۆچمەنلىك بىلەن قىساس ئېلىنىدىكەن. مۇشۇنداق داۋاملىشىۋېرىپ، بارغانسېرى كۆپلەپ قان تۆكۈلۈپتۇ. كىشىلەرنىڭ كاللىسى ئېلىشىپ كېتىپتۇ. ھېچكىم دۇشمىنى بىلەن مۇرەسسەلىشىشكە ئۇنىمايدىكەن. كۈتۈلمىگەن يەردىن دۇشمىنىگە ھۇجۇم قىلىپ، باشقا مىللەتنى بىرىنى قالدۇرماي قىرىپ تاشلاپ، مال چارۋا ۋە بايلىقلىرىنى قويماي بۇلاپ كېتەلەيدىغانلىكى ئادەم ئەڭ ئەقىللىك، ئەڭ ئېسىل ئادەم سانى-

لىدىكەن.

ئورمانلىقتا غەلىتە بىر قۇش پەيدا بوپتۇ. ھەر كۈنى كېچىسى ئۇ تاڭ ئاتقۇچە ناخشا ئېيتىپ ناله قىلىپ، شاختىن ـ شاختا ئۇچۇپ يۈرىدىكەن ۋە ئادەمنىڭ ئاۋازىدەك ئاۋاز بىلەن، رەنجىگەن ھالدا: «بالايىئاپەت كەلدى! بالايىئاپەت كەلدى!» دەپ توۋلايدىكەن. ئۇنىڭ بۇ سۆزى دېگەندەكلا راست بولۇپ چىقىپتۇ، قورقۇنچلۇق كۈن يېتىپ كەپتۇ.

ئۇ كۈنى، قىرغىزلار ئېنىسساي دەرياسى بويىدا ئۆزلىرىنىڭ پېشقەدەم سەردارىنى دەپنە قىلماقچىكەن. پېشقەدەم سەردار قىلىچ باتۇر نۇرغۇن يىل سەركەردە بولۇپ، نۇرغۇن جەڭلەرنى بېشىدىن كەچۈرگەن، جەڭلەردە پىداكارلىق كۆرسەتكەنكەن. ئۇ جەڭلەردە يارىلىنىپ باقمىغان بولسىمۇ، ئاخىر ئەجىلى توشۇپتۇ. قىرغىزلار چەكسىز قايغۇ ـ ھەسرەت ئىچىدە توپتوغرا ئىككى كۈن ھازا تۇتۇپتۇ، ئۇچىنچى كۈنىگە كەلگەندە، باتۇرنىڭ جەسىتىنى كۆمۈشكە تەرەددۇت قىلىپتۇ. قەدىمىي ئادەت بويىچە، ئۇنىڭ جەسىتىنى ئېنىسساي دەرياسىنىڭ قىرغىقىدىكى تىك يار ئۈستىگە كۆمۈش كېرەك ئىكەن، بۇنداق قىلىش سەردارنىڭ روھىنىڭ ئېگىز يەردە تۇرۇپ، ئانىسى ئېنىسساي دەرياسى بىلەن خوشلىشۇپلىشى (بىلىش كېرەككى، «ئېنى» ئانا دېگەن مەنىنى، «ساي» دەريا دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ)، ئۇنىڭ روھىنىڭ ئېنىسساي ھەققىدىكى ناخشىنى ئاخىرقى قېتىم ئېيتىۋېلىشى ئۈچۈن ئىكەن:

سەندىن كەڭ دەريا بارمۇ، ئېنىسساي،
سەندىن ئەزىز دىيار بارمۇ، ئېنىسساي.
سەن تارتقاندىنمۇ ئېغىر كۈلپەت بارمۇ، ئېنىسساي،
ئىرادەڭدىن ئەركىن ئىرادە بارمۇ، ئېنىسساي.

سەندىن كەڭرەك دەريا يوقتۇر، ئېنىسساي،
سەندىن ئەزىز دىيار يوقتۇر، ئېنىسساي،

سەن تارتقاندىنمۇ ئېغىر كۈلپەت يوقتۇر، ئېنىقسايى،
ئىرادەڭدىن ئەركىن ئىرادە يوقتۇر، ئېنىقسايى.

جەسەت دەپنە قىلىنىدىغان تاغنىڭ ئۈستىدە، كولاپ تەييار قىلىنغان گۆرنىڭ يېنىدا، كىشىلەر باتۇرنىڭ ئەتراپىنى كۆرۈۋېلىشى ئۈچۈن: « بۇ — سېنىڭ دەريايىڭ، بۇ — سېنىڭ ئاسمىنىڭ، بۇ — سېنىڭ زېمىنىڭ، بۇلار — بىز، سەن بىلەن بىر يىلتىزدىن، ئۆسۈپ چىققان كىشىلەر. بىز سېنى ئۇزاتقىلى كەلدۇق، خاتىرجەم ياتقىن » دەپ، ئۇنى باشتىن ئېغىز كۆتۈرۈشى كېرەك ئىكەن. كېيىنكى ئەۋلادلارغا ئەستىلىك قىلىش ئۈچۈن، ئۇلار قەبرىنىڭ ئۈستىگە چوڭ تاش ئابىدە ئورنىتىدىكەن.

دەپنە قىلىدىغان كۈن، ھەربىر ئائىلە ئۆزىنىڭ ئىشكى ئالدىدا باتۇر بىلەن خوشلىشۋېلىشى ئۈچۈن، پۈتۈن قەبىلىنىڭ چېدىرلىرى دەريا بويىغا بىر رەت قىلىپ تىكىلىپتۇ. باتۇرنىڭ جىنازىسى چىقىرىلغان چاغدا، ھەربىر ئائىلە ماتەم بىلدۈرۈپ ئاق تۇغنى يەرگىچە چۈشۈرۈپ، قوشاق قېتىپ يىغلايدىكەن، ئارقىدىن كۆچىلىك بىلەن قوشۇلۇپ يەنە بىر چېدىرغا قاراپ ماڭىدىكەن، ئۇ يەردىكىلەرمۇ قوشاق قېتىپ يىغلاپ، ئاق تۇغنى چۈشۈرىدىكەن. جامائەت مۇشۇ تەرزدە جەسەتنى دەپنە قىلىدىغان تاغقا ئېلىپ بارىدىكەن.

ئۇ كۈنى ئەتىگەندە كۈن چىقىپتۇ. ھەممە تەييارلىق پۈتۈپتۇ. مومىنىڭ ئۈچىغا ئات قۇيرۇقى پۆپۈك قىلىنغان تۇغ ئېسىلىپتۇ، باتۇرنىڭ ئۇرۇشتا ئىشلەتكەن دۇبۇلغا ۋە ساۋۇتى ، نەيزە ۋە قالقىنى ئېسىلىپتۇ؛ ئۇنىڭ ئېتىغا ماتەم يوپۇقى يېپىلىپتۇ؛ كانايچى جەڭ بۇرغىسى — كانايىنى چېلىشقا تەييارلىنىپتۇ؛ دۇمباقچى بولسا دۇمباقنى چېلىشقا تەييارلىنىپتۇ. بۇرغا - دۇمباقلار چېلىنغان ھامان، دەرھىلەر ئىرغاڭلاپ كېتىپتۇ؛ قۇشلار توپ - توپ بولۇپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ ۋېچىرلىشىپ ئەگىپ

ئايلىنىپ ئۇچۇپتۇ؛ ياۋايى ھايۋانلار غەلىتە ھۇۋلىشىپ ئورماندىكى ئۇياقتىن - بۇياققا چېپىشىپتۇ؛ ئوت - چۆپلەر يەرگە چاپلىشىپ قاپتۇ؛ تاغ جىلغىسىدىن گۈلدۇرلەپ ئەكس سادا چىقىپتۇ؛ ھەتتا ئېگىز تاغمۇ تىترەپ كېتىپتۇ. ھازىدار ئايالىلار چاچلىرىنى چۈۋۈپ، كۆزلىرىدىن ياش ئاققۇزغان ھالدا قىلىچ باغلىرىنى مەدھىيەلەشكە تەييار بولۇپ تۇرۇپتۇ. يىگىتلەر بىر پۇتى بىلەن تىزلىنىپ، مەزمۇت يەلكىسىدە باتۇرنىڭ جىنازىسىنى كۆتۈرۈشكە تەييارلىنىپتۇ. ئورمانىنىڭ يېنىدا نەزىر قىلىشقا تەييارلاپ قويۇلغان توققۇز بايتال، توققۇز ئۆكۈز ۋە توققۇز مىڭ توققۇز يۇز سەكسەن بىر قوي باغلاقلىق تۇرۇپتۇ. ھەممە نەرسە تەخ بولۇپ، ھەممەيلەن جىنازىنىڭ چىقىرىلىشىنىلا كۈتۈپ تۇرۇپتۇ.

مۇشۇ چاغدا، كۈتۈلمىگەن ۋەقە يۈز بېرىپتۇ. ئېنىسىي دەريا-سى بويىدا ياشايدىغان كىشىلەر ھەرقانچە دۈشمەنلەشكەن بىلەن، مۇ، ئۆزلىرىنىڭ سەردارلىرىنى دەپنە قىلىدىغان كۈنى قوشنا-لىرىغا ھۇجۇم قىلمايدىكەن. لېكىن، بۇ قېتىم بىر توپ دۈشمەن لەشكىرى ئويلىمىغان يەردىن، قاتتىق قايغۇ - ھەسرەت چې-كىۋاتقان قىرغىزلارنى قارارگاھىدا مۇھاسىرىگە ئاپتۇ. سۈبھى ۋاقتىدا، دۈشمەن لەشكىرى مۆكۈپ ياتقان جايىدىن تۈيۈقسىز ھۇجۇم قوزغاپ، قىرغىزلارنى تەرەپ - تەرەپتىن قورشىۋاپتۇ. بۇنداق ئەھۋالدا، ھېچكىم ئېتىغا مىنىشكە، قورالىنى ئېلىشقا ئۈلگۈرەلمەپتۇ. مىسلىسىز قانلىق قىرغىنچىلىق باشلىنىپتۇ، سان - سانا قسىز كىشىلەر ئۆلتۈرۈلۈپتۇ. دۈشمەن بۇ ۋەھشىي-لىكنى ھېچكىمنىڭ ئېسىدە قالدۇرماسلىق، ھېچقانداق ئادەمنى ئۆچ ئالالمايدىغان قىلىۋېتىش، بۇرۇن بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى پاك - پاكىز يوقىتىۋېتىش ئۈچۈن، تۈيۈقسىز ھۇ-جۇم قىلىپ، قىرغىز مىللىتىنى پۈتۈنلەي يوقىتىش، بىرنى قويماي ئۆلتۈرۈش پىلانىنى قۇرغانىكەن.

بىر ئادەمنىڭ تۇغۇلۇشى ۋە چوڭ بولۇشى ئۈچۈن ناھايىتى

ئۇزاق ۋاقىت كېرەك، لېكىن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈش ئۇچۇن كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچىلىكلا ۋاقىت كېتىدۇ. ئۆلتۈرۈلگەنلەر قانغا مىلىنىپتۇ؛ يەنە نۇرغۇنلىرى دەريانغا سەكرەپتۇ، ئۇلار قەلىچ، نەيزىلەردىن ئامان قالغان بولسىمۇ، لېكىن ئېنىقسايى دەريا سىنىڭ دولقۇنلىرى ئىچىدە تۇنجۇقۇپ ئۆلۈپتۇ. ئوت قورشاۋىدا قالغان قىرغىزلارنىڭ چېدىرلىرى لاۋۇلداپ كۆيۇپ، ئوت دەريا بويىنى، چوڭقۇر هاڭ ۋە تىك يارلارنى بويلاپ توپتوغرا بىر چاقىرىم يەرگىچە يامراپتۇ. بىرمۇ كىشى قېچىپ كېتەلمەپتۇ، بىرمۇ كىشى ئامان قالماپتۇ. هەممە نەرسە ۋەيران بوپتۇ، كۆيۇپ تۈگەپتۇ. قۇربان بولغانلارنىڭ جەسىتى تىك ياردىن ئېنىقسايى دەرياسىغا تاشلىنىپتۇ. دۈشمەنلەر: «ئەمدى بۇ زېمىن بىزنىڭ بولدى! ئەمدى بۇ ئورمان بىزنىڭ بولدى! ئەمدى بۇ مال چارۋىلار بىزنىڭ بولدى!» دەپىشىپ تەنتەنە قىلىشىپتۇ.

دۈشمەنلەر نۇرغۇنلىغان ئولجا ـ غەنىيمەتلەرنى ئېلىپ قايتىشىپتۇ، لېكىن ئۇلار ئورمانلىقتىن چىقىپ كەلگەن بىر ئوغۇل، بىر قىز ئىككى بالىنى سەزمەپتۇ. بۇ ئىككى بەچباش، كەپسىز بالا تاڭ سەھەردىلا ئاتا ـ ئانىسىدىن يوشۇرۇنچە، دەرەخ قوۋزىقىدىن سېۋەت توقۇش ئۈچۈن، يېقىن يەردىكى ئورمانلىققا كەتكەنىكەن. ئۇلار ئويۇنغا قىزىقىپ كېتىپ، ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ كەتكەنلىكىنىمۇ سەزمەي قاپتۇ. ئۇلار قانلىق جەڭنىڭ شاۋقۇن ـ سۇرەنلىرى ۋە قىيا ـ چىيالارنى ئاڭلاپ دەرهال ئارقىسىغا يېنىپ ئورماندىن چىققاندا، ئاللىقاچان ئۆزلىرىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى، ئاكا ـ ئۇكا ۋە هەدە ـ سىڭىللىرىدىن مەڭگۈگە ئايرىلغانىكەن. بالىلار ئىگە ـ چاقىسىز قېلىپ، خارابىلىكتە يىغلىغىنىچە ئۇ ياقتىن ـ بۇ ياققا يۈگۈرۈپ يۇرۇپتۇ. ئەتراپتا ئادەمنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەپتۇ، ئۇلار بىردەمنىڭ ئىچىدىلا يېتىم بولۇپ قاپتۇ، ئۇلارغا گويا پۈتكۈل ئالەمدە ئۆزلىرىلا قالغاندەك بىلىنىپتۇ. يىراقتا چاڭ كۆرۈنۈپتۇ، دۈشمەنلەر بۇلىۋالغان ئات ۋە مالالارنى ئۆز قەبىلىسىگە هەيدەپ كېتىۋاتقا-

نىكەن.

بالىلار ماللارنىڭ چېپىشىدىن كۆتۈرۈلگەن توپا - چاڭنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ. ئۇلار يېغلاپ ۋارقىرىغىنچە ۋەھشىي دۇشمەننىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپتۇ (بۇنداق ئىشنى بالىلارلا قىلىدۇ). ئۇلار ئادەم ئۆلتۈرگۈچىلەردىن قېچىش ئۈچۈن ياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە، ئۇلارغا يېتىشۋېلىش ئۈچۈن ھەدەپ يۈگۈرۈپتۇ. ئۇلار يەككە - يېگانە قېلىپ قالماسلىقنىلا، بۇ ۋەيران قىلىۋېتىلگەن قارغىش تەگكۇر جايدىن كېتىشنىلا ئويلايدىكەن. ئۇلار قول تۇتۇشۇپ يۈگۈرۈپتۇ، يۈگۈرۈپتۇ، دۇشمەنلەرنىڭ كەينىدىن: توختاپ تۇرۇڭلار، بىزنى ئالغاچ كېتىڭلار، دەپ توۋلاپتۇ، لېكىن قىيقاس - چۇقانلار، ئاتلارنىڭ كىشنەشلىرى ۋە ئات تۇياقلىرىنىڭ دۇپۇرلەشلىرى، مال ھەيدەۋاتقان ئەسەبىي ئاۋازلار ئىچىدە دۇشمەن ئۇلارنىڭ ئاجىز ئاۋازىنى قانداقمۇ ئاڭلىيالسۇن!

بۇ ئىككى بالا ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە نۇرغۇن يول يۈرۈپتۇ، ھەرقانداق قىلىپمۇ دۇشمەنلەرگە يېتەلمەي، ئاخىر هالىدىن كېتىپ يىقىلىپ قاپتۇ. ئۇلار ئەتراپقا قاراشقىمۇ جۈرئەت قىلالماي، ئورنىدىن قىمىرلىماي ئولتۇرۇپتۇ. ئۇلار قورققان هالدا بىر - بىرىگە يېپىشىپ سەزمەيلا ئۇخلاپ قاپتۇ.

يېتىمنىڭ ئىشىنى خۇدا ئوڭلايدۇ، دېگەن گەپ بار. بۇ بىكار گەپ ئەمەس. كىچە ئامان - ئېسەن ئۆتۈپتۇ، ياۋايى هايۋانلار ئۇلارغا تەگمەپتۇ، ئورمانلىقتىكى مەخلۇقلار ئۇلارنى سۆرەپ كەتمەپتۇ. ئۇلار ئويغانغاندا تاڭ ئاتقانىكەن. قۇياش نۇر چېچىپ، قۇشلار سايرىشىپ تۇرۇپتۇ. بالىلار ئورنىدىن تۇرۇپ، ماللارنىڭ ئىزى بىلەن ئاستا - ئاستا يۈرۈپ كېتىپتۇ. يول بويى ئۇلار ياۋا مېۋە ۋە ئوت - چۆپ يىلتىزلىرىنى يەپ قورسىقىنى تويغۇزۇپتۇ. ئۇلار مېڭىپتۇ - مېڭىپتۇ، ئۇچىنچى كۈنىگە كەلگەندە بىر تاغقا چىقىپ قاپتۇ. شۇنداق قارىسا، تاغنىڭ تۆۋىنىدە كەڭ كەتكەن ياپيېشىل ئوتلاقتا كاتتا زىياپەت ئۆتكۈزۈلۈۋاتقۇدەك. ئۇ يەرگە

سانسىز چېدىرلار تىكىلگەن بولۇپ، سانسىز گۈلخانلاردىن ئىس چىقىپ تۇرغۇدەك، كىشىلەر گۈلخاننى چۆرىدەپ ئولتۇرغۇدەك، قىزلار ناخشا ئېيتقاچ ئىلەڭگۈچ ئۇچۇشۇۋاتقۇدەك، كۆپچىلىكنى خۇشال قىلىش ئۈچۈن، پالۋانلار ئويۇن كۆرسىتىپ، بۇركۇتتەك پەرۋاز قىلىپ ئايلىنىپ، بىر ـ بىرىنى يېقىتىۋاتقۇدەك. دېمەك، دۇشمەنلەر ئۆز غەلىبىسىنى تەنتەنە قىلىۋاتقۇدەك.

ئىككى بالا تاغنىڭ ئۇستىدە تۇرۇپ، تۆۋەنگە چۈشۈشكە جۇرئەت قىلالماپتۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ گۈلخان تۈۋىگە بارغۇسى كېلىپ كېتىپتۇ، ئۇ يەردىن كېلىۋاتقان كاۋاپ، نان ۋە ياۋا پىيازنىڭ مەززىلىك پۇرىقى ئۇلارنى ئۆزىگە تارتىپتۇ.

بالىلار ئاخىر تاقەت قىلالماي تاغدىن چۈشۈپتۇ. ساھىبخانىلار يات بالىلارنى كۆرۈپ بەكمۇ ھەيران بوپتۇ، بىر توپ ئادەم ئۇلارنى ئورىۋاپتۇ:

«سىلەر كىم؟ نەدىن كەلدىڭلار؟»

«قورسىقىمىز بەك ئېچىپ كەتتى، ـــ دەپ جاۋاب قايتۇرۇپتۇ ئوغۇل بالا بىلەن قىز بالا، ـــ بىزگە ئازراق يېيدىغان نەرسە بېرىڭلار!»

ساھىبخانىلار ئۇلارنىڭ سۆزىدىن ئۇلارنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلىۋاپتۇ، ئاللا ـ چۈقان كۆتۈرۈلۈپتۇ. كىشىلەر: نەسلى قۇرۇپ كەتمەي قېلىپ قالغان دۇشمەننىڭ بۇ ئىككى ئۇرۇقىنى دەرھال ئۆلتۈرۈۋېتىش كېرەكمۇ ياكى ئاۋۋال خانىنىڭ ئالدىغا ئاپىرىش كېرەكمۇ، دەپ تالاش ـ تارتىش قىلىشىپ قاپتۇ. شۇ ئارىلىقتا بىر رەھىمدىل ئايال بالىلارغا پىشۇرۇلغان بىر پارچە ئات گۆشى بېرىپتۇ. كىشىلەر بۇ ئىككى بالىنى خانىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ مېڭىپتۇ، لېكىن بالىلار ئات گۆشىنى قولىدىن چۈشۈرمەپتۇ. ئۇلارنى يوغان بىر قىزىل چېدىرنىڭ ئىچىگە ئەكىرىپتۇ، ئىشىك ئالدىدا كۈمۈش رەڭ ئايپالتا تۇتقان ياساۋۇللار تۇرۇشىدىكەن. بۇ ئىككى قىرغىز بالىنىڭ قەيەردىندۇر پەيدا بولغانلىقى توغرىسىدىكى ئەنسىز خەۋەر دەرھال پۈتۈن قەبىلىگە تارقىلىپتۇ. بۇ

ئىشتىن قانداق ئاقىۋەت كېلىپ چىقار؟ كۆپچىلىك ئويۇن - تا-
ماشا ۋە يەپ - ئىچىشنى توختىتىپ، خانىڭ چېدىرى ئالدىغا
توپلىنىپتۇ. بۇ چاغدا، خان كاتتا سەركەردىلەر بىلەن ئاپپاق كە-
گىزدە ئولتۇرۇپ، ھەسەل ئارىلاشتۇرۇلغان قىمىزنى ئىچكەچ ئۆ-
زىگە ياغدۇرۇلغان مەدھىيەلەرنى ئاڭلاپ ئولتۇرغانكەن. خان
كەلگۈچىلەرنىڭ مۇددىئاسىنى بىلگەندىن كېيىن، غەزىپى ئۆر-
لەپ: «مېنىڭ كەيپىمنى بۇزۇشقا قانداق پېتىنىدىڭلار؟ قىرغىزلار-
نىڭ تۇخۇمىنى قۇرۇتۇۋەتمىدۇقمۇ؟ سىلەرنى ئېنىسايىنىڭ مەڭ-
گۈلۈك ھۆكۈمرانى قىلمىدىممۇ؟ سىلەر نېمىگە كەلدىڭلار، توخۇ
يۇرەكلەر؟ قاراپ قويۇڭلار، سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا ئولتۇرغان
كىم؟ ھەي، چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىرلا!» دەپ چاقىرىپتۇ.
چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىر كىشىلەر ئارىسىدىن چىقىپتۇ،
خان ئۇنىڭغا: «بالىلارنى ئورمانلىققا ئېلىپ بار، قىرغىزلارنىڭ
ھەممىسى قۇرۇپ كەتسۇن، بىرىمۇ قېلىپ قالمىسۇن، قىرغىز
مىللىتى دېگەن نام مەڭگۈ كىشىلەرنىڭ كاللىسىدىن چىقىپ
كەتسۇن. يۈگۈر، چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىر، مېنىڭ ئېيتە-
قىنىم بويىچە قىل...» دەپتۇ.

چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىر خانىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇنۇپ،
بالىلارنى يېتىلەپ كېتىپتۇ. ئۇلار ئورمانلىقتا ئۇزاق مېڭىپتۇ،
بىر چاغدا، ئېنىسايى دەرياسى بويىدىكى ئېگىز يارغا كەپتۇ. چو-
قۇر كەمپىر بالىلارنى مۇشۇ يەردە توختىتىپ، ئۇلارنى يارنىڭ
لېۋىگە يېقىن كېلىپ تۇرۇشقا بۇيرۇپتۇ، ئۇلارنى ياردىن ئىتتە-
رىۋېتىشنىڭ ئالدىدا ئۇ مۇنداق دەپتۇ:

«ھەيۋەتلىك ئېنىسايى دەرياسى، تاغنى سېنىڭ ئۇستۇڭگە
ئىتتىرىۋەتسە، تاغ بىر پارچە تاشتەك چۆكۈپ كېتىدۇ؛ يۇز يىل-
لىق قارىغايىنى ساڭا تاشلىۋەتسە، بىر تال ياغاچتەك ئېقىپ كې-
تىدۇ. ھازىر ئۆزۈڭنىڭ ئىككى تال قۇمىنى — ئادەمزاتنىڭ
ئىككى بالىسىنى قوينۇڭغا ئال. بۇ دۇنيادا ئۇلار جېنىنى سىغ-
دۇرغۇدەك جاي قالمىدى، بۇنى ساڭا ئېيتىپ ئولتۇرۇشۇمنىڭ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

هاجىتى بارمۇ، ئېنېسساي؟ يۇلتۇزلارنىڭ هەممىسى ئادەمگە ئايلان-
غان تەقدىردىمۇ، ئۇلار ئاسمانىنى توشقۇزالمايدۇ؛ بېلىقلارنىڭ
هەممىسى ئادەمگە ئايلانغان تەقدىردىمۇ، ئۇلار دەريا ـ دېڭىزلارنى
توشقۇزالمايدۇ. بۇلارنى ئېيتىپ ئولتۇرۇشۇمنىڭ هاجىتى بارمۇ،
ئېنېسساي؟ بۇ بالىلارنى قوينۇڭغا ئال! ئۇلارنى ئەكەت! بۇ ئالەمدە-
كى جەبىر ـ جاپالارنى تارتماسلىقى ۋە باشقىلارنىمۇ ئازابقا
ئۇچراتماسلىقى ئۈچۈن، ئۇلار هېيلە ـ مىكىر ۋە ۋەهشىيلىك
يۇقمىغان مەسۇم بالىلىق قەلبى بىلەن بۇ يىرگىنچلىك دۇنيادىن
كەتسۇن. ئۇلارنى باغرىڭغا ئال، باغرىڭغا ئال، بۇيۇك ئېنې-
سساي!...»

بالىلار هۆكۈمەت يىغلىشىپتۇ. كەمپىرنىڭ سۆزىنى ئۇلارنىڭ
ئاڭلىغۇسى كەلمەپتۇ. ئۇلار تۆۋەندىكى دەريانىڭ چوڭقۇر يېرىدە
سۇنىڭ مەۋج ئۇرۇپ ئۆركەشلەۋاتقانلىقىنى تىك يار ئۈستىدىن
كۆرۈپتۇ.

«بالىلىرىم، ئاخىرقى قېتىم قۇچاقلىشىپ خوشلىشۇۋې-
لىڭلار! ـــ دەپتۇ چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىر. ئۇ بالىلارنى
تىك ياردىن ئىتتىرىشكە ئەپلىك بولسۇن ئۈچۈن، يەڭلىرىنى
شىمايلاپتۇ، ـــ بالىلىرىم، مېنى كەچۈرۈڭلار، تەقدىرىڭلار مۇ-
شۇنداق ئىكەن. بۇ ئىشنى ئۆز ئىختىيارىم بىلەن قىلىۋاتقىنىم
يوق، بىراق سىلەرگە ياخشىلىق قىلماقچىمەن...»

كەمپىرنىڭ سۆزى تۈگىمەيلا، ئارقا تەرەپتىن گەپ قىلغان
ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ:

«ئاق كۆڭۈل ئايال، توختاپ تۇر، بىگۇناھ بالىلارنى ئۆلتۈر-
مە.»

چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىر ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قاراپ
قاتتىق هەيران قاپتۇ: قارىسا، ئالدىدا مۈڭگۈزلۈك بىر چىشى بۇ-
غا ئەيىبلەۋاتقان ۋە هەسرەتلىنىۋاتقاندەك قىلىپ، يوغان كۆزلىرى
بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ تۇرغۇدەكمىش. بۇغىنىڭ پۈتۈن ئەزايى تۈن-
جى قېتىم بالا تۇغقان ئانىنىڭ سۈتىدەك ئاپپاق بولۇپ، قورسە-

قىدىلا بوتىلاقنىڭكىگە ئوخشاش بىزە قوڭۇر تۈكلىر بار ئىكەن، ئۇنىڭ مۇڭگۈزى كۈز كۈنلىرىدىكى دەرەختەك شاخلاپ كەتكەن بولۇپ، تولىمۇ چىرايلىق ئىكەن؛ ئۇنىڭ يېلىنى ئېمىدىغان بالىسى بار ئاياللارنىڭ كۆكسىگە ئوخشاش شۇنچە پاكىز، شۇنچە سىلىق ئىكەن.

«كىم سەن؟ نېمىشقا ئادەمدەك سۆزلەيسەن؟» دەپ سوراپتۇ چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىر.

«مەن بۇغا ئانا بولىمەن، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ بۇغا، ــ مەن ئادەملەرنىڭ تىلىدا سۆزلىمەي باشقا تىلدا سۆزلىسەم، سەن ئۇقالمايسەن، بەلكىم سەن ئاڭلىمايسەن.»

«نېمە قىلماقچىسەن، بۇغا ئانا؟»

«ئاق كۆڭۈل ئايال، بالىلارنى قويۇپ بەر. سېنىڭدىن ئۆتۈنەي، بالىلارنى ماڭا بەرگىن.»

«ئۇلارنى نېمە قىلماقچىسەن؟»

«ئادەمزات مېنىڭ قوشكېزەك بالامنى، ئىككى بۇغىچىقمىنى ئۆلتۈرۈۋەتتى، مەن بۇلارنى ئۆزۈمگە بالا قىلىۋالماقچى.»

«ئۇلارنى بېقىۋالماقچىمۇ سەن؟»

«ھەئە، ئاق كۆڭۈل ئايال.»

«سەن ئوبدان ئويلىنىپ كۆردۈڭمۇ، بۇغا ئانا؟ ــ دەپتۇ چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىر كۈلۈپ تۇرۇپ، ــ بىلىشىڭ كېرەككى، ئۇلار ئادەمزاتنىڭ بالىلىرى، چوڭ بولغاندىن كېيىن سېنىڭ بۇغىچاقلىرىڭنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ.»

«ياق، ئۇلار چوڭ بولغاندىن كېيىن مېنىڭ بۇغىچاقلىرىمنى ئۆلتۈرمەيدۇ، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ بۇغا ئانا، ــ مەن ئۇلارنىڭ ئانىسى، ئۇلار مېنىڭ بالىلىرىم تۇرسا، ئۆزىنىڭ ئاكا ـ ئۇكا، ھەدە ـ سىڭىللىرىنى ئۆلتۈرەمدۇ ئۇلار؟»

«ھەي، ئۇ گېپىڭنى قوي، بۇغا ئانا، سەن ئادەمزاتنى بىلمەيدىكەنسەن، ــ دەپ بېشىنى چايقاپتۇ چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىر، ــ ئۇلار جاڭگالدىكى ياۋايى ھايۋاندىنمۇ بەتتەر، ئۇلار

www.uyghurkitap.com

بىر - بىرىگە رەھىم قىلمايدۇ. مەن بۇ ئىككى بالىنى ساڭا بېـ-
رەي، مېنىڭ سۆزۈمنىڭ توغرىلىقىنى كېيىن بىلىپ قالارسەن.
بۇ ئىككى بالىنى ئادەملەر بەرىبىر سېنىڭدىن تارتىۋېلىپ ئۆلـ-
تۈرۈۋېتىدۇ، ئۆزۈڭنى ئازابلاشنىڭ نېمە ھاجىتى بار؟»

«مەن بالىلارنى يىراق يەرگە ئەكېتىمەن، ئۇ يەردە ئۇلارنى
ھېچكىم تاپالمايدۇ. بالىلارغا رەھىم قىلغىن، ئاق كۆڭۈل ئايال،
ئۇلارنى قويۇپ بەر! مەن ئۇلارغا مېھرىبان ئانا بولىمەن. مېنىڭ
سۈتۈم بالىلارنىڭ ئېمىشىگە يېتىدۇ، ئۇلار مېنىڭ سۈتۈمنى
ئەمسۇن!»

«بوپتۇ، شۇنداق بولسۇن، — دەپتۇ چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق
كەمپىر بىرئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، — ئۇلارنى ئىلدام ئە-
كەت، يىراققا ئەكەت! مۇبادا ئۇلار يىراق سەپەردە ئۆلۈپ كەتسە،
قاراقچى يولۇقۇپ قېلىپ ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋەتسە ۋە ياكى بۇ ئىك-
كى ئادەمزات بالىسى كۈنلەرنىڭ بىرىدە ۋاپاغا جاپا قىلسا، بۇنى
ئۆزۈڭدىن كۆر.»

بۇغا ئانا چوقۇر يۈزلۈك ئاقساق كەمپىرگە رەھمەت ئېيتقانـ-
دىن كېيىن، بالىلارغا بۇرۇلۇپ:

«ھازىردىن باشلاپ، مەن سىلەرنىڭ ئاناڭلار، سىلەر مېنىڭ
بالىلىرىم. مەن سىلەرنى يىراققا ئەكېتىمەن، ئۇ يەردە، قويۇق
ئورمانلار ئۆسكەن قارلىق تاغلار ئارىسىدا، مەۋج ئۇرۇپ ئۆركەشـ-
لەپ تۇرىدىغان ئىسسىقكۆل بار» دەپتۇ.

ئوغۇل بالا بىلەن قىز بالا خۇشال بولۇشۇپ، قىن - قىنىغا
پاتماي كېتىپتۇ، ئۇلار چېچەنلىك بىلەن بۇغا ئانىنىڭ ئارقىسىـ-
دىن يۈگۈرۈپتۇ. بىراق، ئۇزاق ئۆتمەيلا ھېرىپ قېلىپ دەرمانى
قالماپتۇ، يول تېخى ئۇزۇن ئىكەن، ئالەمنىڭ بۇ چېتىدىن ئۇ
چېتىگە سوزۇلىدىكەن، يىراق ئىكەن! ئەگەر بۇغا ئانا ئۇلارنى ئۆ-
زىنىڭ سۈتى بىلەن ئېمىتمىگەن، كېچىلىرى ئۆزىنىڭ تېنى بىـ-
لەن ئىسسىتمىغان بولسا، ئۇلار ئاللىقاچانلا يىقىلىپ قالار ئىـ-
كەن، ئۇلار ئۇزاق يول يۈرۈپتۇ، يۇرتى ئېنېساي ئارقىدا قاپتۇ،

ئەمما يېڭى ماكان ـــ ئىسسىقكۆل تېخى يىراقتا ئىكەن. يىل ئۆتۈپتۇ، يەنە بىر يىل ئۆتۈپتۇ، يەنە بىر يىل ئۆتۈپتۇ. ئۇلار غەپلەت ئۇيقۇسىدا ياتقان جاڭگاللارنى كېزىپتۇ، ئوتتەك ئىسسىق يايلاق، كۆچمە قۇملۇقلاردىن مېڭىپتۇ، تاغ ـ داۋانلاردىن ئېشىپتۇ، دولـ قۇنلۇق دەريالاردىن كېچىپ ئۆتۈپتۇ. بىر توپ بۆرە ئۇلارنىڭ كەينىدىن قوغلاپتۇ، لېكىن بۇغا ئانا بالىلارنى دۇمبىسىگە مىنـ دۈرۈپ، ئۇلارنى ۋەھشىي ياۋايى ھايۋانلاردىن ساقلاپ قاپتۇ. ئوقيا ـ ساداق ئاسقان ئاتلىق ئوۋچىلار ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ: «بۇغا ئادەمزات بالىسىنى ئېلىپ قاچتى! ئۇنى توسۇڭلار! ئۇنى تۇـ تۇڭلار!» دەپ توۋلىشىپتۇ ۋە ئوق ئېتىپتۇ، ئەمما بۇغا ئانا ئىكـ كى بالىنى ئېلىپ قېچىپ، بۇ چاقىرىلمىغان مېھمانلاردىن قۇتۇـ لۇپتۇ. ئۇ ئوقتىنمۇ تېز يۈگۈرۈپتۇ ۋە پات ـ پات پەس ئاۋاز بىـ لەن: «ماڭا چىڭ چاپلىشىڭلار، بالىلىرىم! ئۇلار قوغلاپ كېلىۋا ـ تىدۇ!» دەپتۇ.

بۇغا ئانا ئىككى بالىنى ئاخىر ئىسسىقكۆلگە ئەكەپتۇ. ئۇلار تاغ ئۇستىدە تۇرۇپ تولىمۇ ھەيران قاپتۇ: ئەتراپ قارلىق تاغ ئىكەن، ياپيېشىل ئورمانلار ئۆسكەن تاغلار ئارىسىدا، كۆز يەتكۈـ دەك جايدا كۆل ئۆركەشلەپ تۇرۇپتۇ، كۆپكۆك كۆلدە ئاق دولـ قۇنلار مەۋج ئۇرۇۋېتىپتۇ، شامال بۇزغۇنلارنى ئۇچۇرۇپ، دولـ قۇنلارنى تۇرتۇپ يىراقلارغا ئەكېتىدىكەن، ئىسسىقكۆلنىڭ زادى قەيەردىن باشلىنىپ نەدە توختايدىغانلىقى نامەلۇم ئىكەن، بۇ تە ـ رىپىدە كۆن چىقسا، ئۇ تەرىپىدە كېچە بولىدىكەن، ئىسسىقكۆلنى ئوراپ تۇرغان تاغلار سان ـ ساناقسىز ئىكەن، ئۇ تاغلارنىڭ ئار ـ قىسىدا يەنە تىك چوقچىيىپ تۇرغان ئاشۇنداق قارلىق تاغلاردىن قانچىسى بارلىقى مەلۇم ئەمەس ئىكەن.

«مانا بۇ سىلەرنىڭ يېڭى ماكانىڭلار، ـــ دەپتۇ بۇغا ئانا، ـــ سـ ـ لەر مەشەدە ياشاپ، يەر تەرىيسىلەر، بېلىق تۇتسىلەر، مال بـا ـ قىسىلەر، سىلەر بۇ يەردە مىڭ يىللاپ تىنچ ياشاپ، نەسىل ـ ئەۋلاد قالدۇرۇڭلار، سىلەر بۇ يەرگە ئەكەلگەن تىلنى ئەۋلادلار

ئۇنتۇپ قالمىسۇن، ئۇلار ئۆز تىلىدا ئازادە سۆزلەشسۇن ۋە ناخشا ئېيتسۇن، باشقىلارغا ئوخشاش تۇرمۇش كەچۈرسۇن. مەن سىلەر بىلەن ھەم سىلەرنىڭ ئۇرۇق ـ ئەۋلادىڭلار بىلەن مەڭگۈ بىللە بولىمەن...»

شۇنداق قىلىپ، قىرغىزلارنىڭ ئاخىرقى ئىككى ئەۋلادى ــ ئوغۇل بالا بىلەن قىز بالا گۈزەل ۋە مەڭگۈلۈك بولغان ئىسسىق-كۆلدىن ئۆزلىرى ئۈچۈن يېڭى ماكان تېپىۋاپتۇ.

ۋاقىت ئاتقان ئوقتەك تېز ئۆتۈپتۇ. ئوغۇل ئۆسۈپ قاۋۇل يىگىت بوپتۇ، قىز چوڭ بولۇپ بويىغا يېتىپتۇ. كېيىن، ئۇلار توي قىلىپ ئەر ـ خوتۇن بوپتۇ. مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئۇلاردىن ئايرىلماي، مەشھەدىكى جاڭگالدا تۇرۇپتۇ.

بىر كۈنى، سۇبھى ۋاقتىدا، ئىسسىقكۆل گۈركىرەپ نەرە تارتىپتۇ. خوتۇننىڭ تۇغۇتى يېقىنلىشىپ، قاتتىق تولغاق تۇتۇپتۇ. قورقۇپ كەتكەن ئەر تاغ ئۈستىگە چىقىپ ئۇنلۇك توۋلاپتۇ:

«مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، سەن قەيەردە؟ ئىسسىقكۆلنىڭ شاۋقۇنىنى ئاڭلىدىڭمۇ؟ قىزىڭ تۇغاي دەپ قالدى، چاپسان كەلگىن، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، بىزگە ياردەم قىلغىن...»

شۇ ئەسنادا، يىراقتىن كارۋان قوڭغۇرىقىدەك جاراڭلىق، يېقىملىق ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. بۇ ئاۋاز بارغانسېرى يېقىنلىشىپتۇ، ئارقىدىن مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا مۇڭگۈزىگە بىر بۆشۈكنى ئېسىپ يۈگۈرۈپ كەپتۇ. بۆشۈك ئاق قېيىن ياغىچىدىن ياسالغان بولۇپ، بۆشۈكنىڭ يايسىمان تۈتقۇچىدا بىر كۈمۈش قوڭغۇراق جىرىڭلاپ تۇرۇپتۇ. بۇ قوڭغۇراق تا ھازىرغىچە ئىسسىقكۆلدىكى بۆشۈكتە جاراڭلاپ تۇرغۇدەكمىش. ئانا بۆشۈكنى تەۋرەتكەندە، كۈمۈش قوڭغۇراق جىرىڭلاپ، گويا مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا مۇڭگۈزىگە ئاق قېيىن ياغىچىدىن ياسالغان بۆشۈكنى ئېسىپ ئالدىراپ ـ تېنەپ يىراقتىن كېلىۋاتقاندەك بولارمىش...

بۇغا ئانا يېتىپ كېلىشىگە خوتۇن تۇغۇپتۇ.

«بۇ بۆشۈكنى تۇنجى بالاڭغا ئاتىدىم، ــ دەپتۇ بۇغا ئانا، ــ

سلەر يەنە نۇرغۇن بالا كۆرسىلەر، سىلەرنىڭ يەتتە ئوغۇل، يەتتە قىزنىڭلار بولىدۇ!»

ئاتا بىلەن ئانا ئىچ ـ ئىچىدىن خۇشال بولۇپ، بۇغا ئانىنى ياد ئېتىپ تۇرۇش ئۈچۈن، تۇنجى بالىغا بۇغاباي، دەپ ئات قويۇپتۇ. بۇغاباي چوڭ بولۇپ قىپچاقلارنىڭ بىر ساھىبجامال قىزىغا ئۆيلىنىپتۇ، شۇنىڭدىن كېيىن بۇغا ئەۋلادلىرى ــ مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانىنىڭ ئۇرۇق ــ جەمەتلىرى گۇللەپتۇ. بۇغا ئەۋلادلىرى ئىسسىقكۆل تەۋەسىدە ئەڭ چوڭ، ئەڭ كۆچلۈك قوۋم بولۇپ قاپتۇ. بۇغا ئەۋلادلىرى ئەۋلىيالارغا قانداق ھۆرمەت قىلسا، مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانىغىمۇ شۇنداق ھۆرمەت قىلىدىكەن، بۇغا ئەۋلادلىرىنىڭ چېدىرىنىڭ ئىشىكىگە بىر نىشانە ــ بۇغا مۇڭگۈزى كەشتىلەپ قويۇلىدىكەن. شۇڭا، يىراقتىن بىر قاراپلا، ئۇنىڭ بۇغا ئەۋلادلىرىنىڭ چېدىرى ئىكەنلىكىنى بىلۈۋالغىلى بولىدىكەن. بۇغا ئەۋلادلىرى ياۋنىڭ ھۇجۇمىنى چېكىنىدۇرگەندە، باشقا مىللەت بىلەن بەيگىگە چۈشكەندە، «بۇغا!» دەپ ۋارقىرايدىكەن، نەتىجىدە، ھەمىشە غالىب كېلىدىكەن. ئۇ زامانلاردا ئىسسىقكۆل ئورمانلىرىدا مۇڭگۇزلۇك ئاق بۇغىلار كۆپ بولۇپ، ئۇياقتىن ـ بۇياققا چېپىپ يۈرىدىكەن. ئۇلارنىڭ گۈزەللىكىگە ئاسماندىكى يۇلتۇزلارنىڭمۇ مەستلىكى كېلىدىكەن. مانا بۇلار مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانىنىڭ بالىلىرى ئىكەن. ئۇلارغا ھېچكىم چېقىلالمايدىكەن، ھېچكىم بىر نەرسە دېيەلمەيدىكەن. بۇغا ئەۋلادلىرى بۇغىنى كۆرسە، ئاتتىن چۈشۈپ بۇغىغا يول بوشتىپ بېرىدىكەن. ئوماق قىزلارنىڭ رۇخسارى ھامان ئاق بۇغىنىڭ گۈزەللىكىگە سېلىشتۇرۇلىدىكەن...

بۇنداق ئادەت ئەڭ باي، ئەڭ مەرتىۋىلىك بىرىنچى بۇغا ئەۋلادى قازا قىلغانغا قەدەر داۋاملىشىپتۇ. بۇ بۇغا ئەۋلادىنىڭ سان ـ ساناقسىز قويلىرى، سان ـ ساناقسىز ئاتلىرى بار ئىكەن. شۇ ئەتراپتىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئۇلارنىڭ مالچىلىرى ئىكەن. ئاتا ئۆلگەندىن كېيىن، ئوغۇللىرى كاتتا، ھەشەمەتلىك نەزىر

www.uyghurkitap.com

بېرىپتۇ، تۇشمۇتۇشتىن ئەڭ ئابرۇيلۇق مۆتىۋەرلەرنى نەزىرگە چاقىرىپتۇ. ئىسسىقكۆلنىڭ بويلىرىغا مېھمانلار ئۈچۈن مىڭچە چېدىر تىكىلىپتۇ. نەزىرگە سان ـ ساناقسىز مال سويۇلۇپتۇ، مېھمانلارنىڭ ئالدىغا ھەددى ـ ھېسابسىز قىمىز، ھەددى ـ ھېسابسىز قەشقەر تائاملىرى قويۇلۇپتۇ. باينىڭ ئوغۇللىرى ئاتىمىز ئالەمدىن كەتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ۋارىسلىرىنىڭ نەقەدەر دۆلەتمەن ۋە سېخىي بولغانلىقىنى، ئۇنى نەقەدەر ھۆرمەتلىگەنلىكىنى، ئۇنى قانداق سېغىنغانلىقىنى كىشىلەر بىلىپ قويسۇن دېگەندەك قىلىپ، غادىيىپ يۈرۈشۈپتۇ («ھوي، ئوغلۇم، ئەگەر كىشىلەر ئەقىل ـ پاراسىتى بىلەن ماختانماي، بايلىق ـ دۇنياسى بىلەن ماختىنىدىغان بولسا، چاتاق بولىدۇ!»).

ئاقىنلار مەرھۇمنىڭ ئوغلى تارتۇق قىلغان ئاتلارغا مىنىپ، ئۆزلىرىگە تارتۇق قىلىپ بەرگەن قارا قۇندۇز قالپاقلارنى ۋە يىپەك تونلارنى كۆرەڭلەپ كىيىپ، مەرھۇمنى ۋە ئۇنىڭ ۋارىسلىرىنى بەس ـ بەس بىلەن ماختىشىپتۇ:

«ئالەمدە سەن مۇنداق بەختلىك تۇرمۇشنى، مۇنداق ھەشەمەتلىك نەزىرنى كۆرگەنمۇ؟» دەپ كۈيلەپتۇ ئاقىنلارنىڭ بىرى.

«ئەلمىساقتىن بۇيان كۆرۈلۈپ باقمىغان» دەپ كۈيلەپتۇ ئىككىنچى ئاقىن.

«ھېچقانداق يەردە كۆرۈلۈپ باقمىغان، پەقەت بىزنىڭ يۇرتىمىزدىلا ئاتا ـ ئانىغا مۇشۇنداق ھۆرمەت قىلىنىدۇ، ئاتا ـ ئانىنىڭ نام ـ شۆھرىتى ۋە شان ـ شەرىپى ياد ئېتىلىدۇ، ئۇلارنىڭ مۇبارەك نامى ئىززەتلىنىدۇ» دەپ كۈيلەپتۇ ئۈچىنچى ئاقىن.

«ۋوي، گەپدان ئاقىنلار، سىلەر بۇ يەردە نېمە دەپ بىلجىرلاپ يۈرىسىلەر! جاھاندا مۇنداق خەير ـ ساخاۋەتكە مۇناسىپ كېلىدىغان سۆز ـ ئىبارە بارمۇ؟ مەرھۇمنىڭ شەنىگە مۇناسىپ كېلىدىغان سۆز ـ ئىبارە بارمۇ؟» دەپ كۈيلەپتۇ تۆتىنچى ئاقىن.

ئۇلار مانا مۇشۇنداق كېچە ـ كۈندۈز قوشاق قېتىشىپتۇ. («ھوي، ئوغلۇم، ئەگەر ئاقىنلار خۇشامەتگۇيلۇق مۇسابىقىسى

ئۆتكۈزۈپ ئاقىندىن قوشاقنىڭ دۈشمىنىگە ئايلىنىپ كەتسە، چا-
تاق بولىدۇ!»)

ھېلىقى ھەشەمەتلىك نەزىر ھېيىت - ئايەم كۈنلىرىگە ئوخ-
شاش نەچچە كۈن داۋام قىپتۇ. باينىڭ كۆرەڭ - تەكەببۇر ئوغۇل-
لىرى باشقىلاردىن ئاشۇرۇپ، ئالەمدىكى جىمى كىشىلەرنى بېسىپ
چۈشۈپ، ئۆزلىرىنىڭ نام - ئاتىقىنى جاھانغا يېيىش كويىغا
چۈشۈپتۇ. ئۇلار ئاتىسىنىڭ قەبرىسىگە بىر جۈپ بۇغا مۈڭگۈزى
قويۇپ، بۇنىڭ مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانىدىن تۆرەلگەن شانۇشەۋكەت-
لىك ئەجدادىنىڭ قەبرىسى ئىكەنلىكىنى ئەل - جامائەتكە بىل-
دۈرمەكچى بوپتۇ. («ھوي ئوغلۇم، قەدىمىي زاماندا كىشىلەر، باي-
لىقتىن تەكەببۇرلۇق كېلىپ چىقىدۇ، تەكەببۇرلۇقتىن تەلۈلۈك
كېلىپ چىقىدۇ، دەپتىكەن.»)

باينىڭ ئوغۇللىرى ئاتىسىغا ئاشۇنداق مىسلىسىز ھۆرمەت -
ئېھتىرام بىلەن ھازا تۇتماقچى بوپتۇ. ئۇلار دېگىنىنى قىلىدە-
كەن، ئۇلارنى ھېچكىم توسۇيالمايدىكەن. شۇڭا ئۇلار ئۆۋچىلارنى
ئەۋەتىپ، بۇغىنى ئۆلتۈرۈپ مۈڭگۈزىنى كېسىۋاپتۇ. ئوڭ -
سولغا شاخلاپ كەتكەن مۈڭگۈز پەرۋاز قىلىۋاتقان بۈركۈتنىڭ قا-
نىتىغا ئوخشايدىكەن. بۇ بۇغا مۈڭگۈزى باينىڭ ئوغۇللىرىغا بەك
ياراپ كېتىپتۇ: ھەربىر بۇغا مۈڭگۈزىدە ئون سەككىز ئاچماق
بار ئىكەن، دېمەك بۇغا ئون سەككىز ياشقا تولغان كارامەت بۇغا
ئىكەن! ئۇلار ئۇستىلارغا بۇغا مۈڭگۈزىنى قەبرىگە قويۇشنى تا-
پىلاپتۇ.

ياشانغانلارنىڭ غەزىپى قاينىپتۇ:

«بۇغىنى ئۆلتۈرۈشكە نېمە ھەققىڭ بار؟ مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئا-
نىنىڭ ئەۋلادلىرىنى قىرىشقا كىم پېتىنالايدۇ؟»

باينىڭ ۋارىسلىرى بولسا ئۇلارغا:

«بۇغا بىزنىڭ زېمىنىمىزدا ئۆلتۈرۈلدى. بىزنىڭ يېرىمىزدە،
مەيلى يۇگۈرىدىغان جانىۋار، ئۆسىلەيدىغان مەخلۇق، ئۇچىدىغان
قۇش بولسۇن، چۈننىدىن تارتىپ تۆگىگىچە ھەممىسى بىزنىڭ-

كى. ئۆزىمىزنىڭ دۇنياسىغا قانداق ئىگىدارچىلىق قىلىشنى ئۆ-
زىمىز بىلىمىز. كۆزىمىزدىن يوقىلىش!» دەپتۇ.

چاكارلار بۇ قېرىلارنى قامچىلاپتۇ، ئۇلارنى ئاتقا تەتۇر مىندۇ-
رۇپ، ھاقارەتلەپ قوغلىۋېتىپتۇ.

شۇنىڭدىن باشلاپ، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئەۋلادلىرىنىڭ بې-
شىغا بەختسىزلىك كېلىشكە باشلاپتۇ. ھەربىر ئادەم دېگۈدەك
جاڭگالدا بۇغا ئۇۋلايدىغان بوپتۇ، بۇغا ئەۋلادلىرى ئاتا ـ بوۋىلە-
رىنىڭ قەبرىسىگە بۇغا مۇڭگۈزى قويۇشنى چوڭ شەرەپ دەپ بە-
لىدىكەن. ئەمدى بۇ ئىش ئاجايىپ ياخشى ۋە ئالاھىدە داغدۇغىلىق
مۇراسىم بولۇپ قاپتۇ. ئەمدى كىم بۇغا مۇڭگۈزى تاپالمىسا، ئۇ
يۇزىنى كۆتۈرۈپ يۈرەلمەيدىكەن. كىشىلەر بۇغا مۇڭگۈزى ئېلىپ ـ
سېتىشقا، بۇغا مۇڭگۈزى ساقلاشقا باشلاپتۇ. مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئا-
نىنىڭ ئەۋلادلىرى ئىچىدىن بۇغا مۇڭگۈزى سېتىپ ئوقەت قە-
لىدىغان ئادەملەر چىقىپتۇ. («ھوي ئوغلۇم، پۇل ھەممىگە قادىر
بولغان جايدا ياخشى گەپ بولمايدۇ، گۈزەللىك بولمايدۇ.»)

ئىسسىقكۆل ئورمانلىرىدا، بۇغىلارنىڭ ھالاكىتى ئاخىر يې-
تىپ كەپتۇ. ئادەملەر ئۇلارغا قىلچە رەھىم قىلماپتۇ، بۇغىلار تاغ
ئىچىگە كىرىۋالغان، قىيالارغا چىقىۋالغان بولسىمۇ، ئادەملەر
بىر توپ تايغاننى قويۇپ بېرىپ، بۇغىلارنى مەرگەنلەر مۆكۈنۈپ
تۇرغان يەرگە ھەيدەپ، بىرىنى قويماي قولغا چۈشۈرۈپتۇ. ئادەم-
لەر بۇغىلارنى توپ ـ توپى بىلەن ئۆلتۈرۈپ، ئاياغ ئاستى قىپتۇ.
ئۇلار ھەتتا، كىم مۇڭگۈزىدە ئاچىماقلىرى كۆپ بۇغىنى قولغا
چۈشۈرەلەيدۇ، دەپ باغلىشىپتۇ.

بۇغىلار يوقىلىپ، تاغلار قۇرۇق قاپتۇ. مەيلى كېچىلىرى يا-
كى سەھەردە بولسۇن، بۇغىلارنىڭ ئاۋازى ئاڭلانمايدىغان بوپتۇ.
جاڭگاللاردا، ئوتلاقلاردا ئوت يەپ، ئوينىقلاپ يۈرىدىغان بۇغىلار
كۆرۈنمەيدىغان بوپتۇ، مۇڭگۈزىنى دۇمبىسىگە تىرەپ، چوڭقۇر
ھاڭلاردىن ئۇچار قاناتلاردەك ئۆتۈپ كېتىدىغان بۇغىلار كۆرۈ-
مەيدىغان بوپتۇ... سان ـ ساناقسىز ئادەم تۆرىلىپ، چوڭ بو-

لۇڭاتقان بولسىمۇ، بىراق ئۆمرىدە بۇغىنى بىرەر قېتىممۇ كۆر-مەپتۇ، پەقەت بۇغا ھەققىدىكى چۆچەكنىلا ئاڭلاپتۇ، قەبرىدىكى بۇغا مۇڭگۈزىنىلا كۆرۈپتۇ.

مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا قانداق قىپتۇ؟

ئۇ خاپا بوپتۇ، ئۇ ئادەملەردىن قاتتىق رەنجىپتۇ. ئېيتىلە-شىچە، ئوق ۋە تايغانلارنىڭ ۋەھىمىسى ئاستىدا بۇغىلارغا ھايات يولى قالمىغان چاغدا، بارماق بىلەن سانغۇدەك بىرنەچچىلا بۇغا قالغان چاغدا، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئېگىز تاغنىڭ چوققىسىغا چىقىپ، ئىسسىقكۆل بىلەن خوشلىشىپتۇ، ئاخىرقى بىرنەچچە بالىسىنى ئەگەشتۇرۇپ يات يۇرتقا، باشقا تاغقا كېتىپتۇ.

دۇنيادىكى ئىشلار مۇشۇنداق بولىدۇ. پۇتۇن چۆچەك ئەنە شۇ، ئىشەنمىسىڭىز مەيلى.

مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا كېتىدىغان چېغىدا، ئەمدى قايتىپ كەلمەيمەن... دەپتۇ.

5

تاغلىق رايوندا كۈز يەنە كەلدى. شاۋقۇنلۇق ياز كۈنلىرى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن، ھەممە ياقنى كۈزنىڭ جىمجىتلىقى قاپ-لىدى. ئەتراپتا چارۋا مالدىن كۆتۈرۈلگەن توپا - توزانلار بېسىل-دى، گۈلخانلار ئۆچتى. مالنى قىشتىن چىقىرىشقا تەرەددۇت قى-لىندى، ئادەملەر كەتكەندىن كېيىن تاغمۇ قۇپقۇرۇق بولۇپ قال-دى.

سالارمۇ ئەمدى توپ - توپ بولۇپ ئۇچمايدىغان بولدى، ئۇلار-نىڭ ئاۋازىمۇ شالاڭلاشتى. دەريانىڭ سۇيى لۆمشۇپ ئاقماقتا. ياز كۈنلىرى دەريا سۇغا لىق تولغانىدى، مانا ئەمدى دەريامۇ تارد-يىپ، تېيىزلىشىپ قالدى. ئوت - چوپ ئۆسمەي قۇرۇپ كەتتى. شاخلاردا ئۇزۇن تۇرۇپ كەتكەن يوپۇرماقلار غازاڭ بولۇپ تۆكۈل-دى.

تاغنىڭ ھەممىدىن ئېگىز يېرىدە كېچىسى كۈمۈشتەك تۇنجى قار ياغقانىدى. تاڭ ئېتىش ئالدىدا، قاتار كەتكەن قاپقارا تاغ قىرلىرى قارا تۇلكىنىڭ بوينىدەك كۆكۈچ رەڭگە كىرگەنىدى.

جىلغىدا شامال سېلكىپ قالغان بولسىمۇ، ئەمما كۈندۈزى ھاۋا ئوچۇق، قۇرغاق بولاتتى.

دەريانىڭ نېرىقى قىرغىقى، ئورمان قاراۋۇلخانىسىنىڭ ئۈدۈللىدىكى ئورمان تېزلا كۈز تۈسىگە كىردى. دەريا بويىدىن تارتىپ يۇقىرىلاپ، قارا ئارچىلىقنىڭ چېتىگىچە تىك تاغ باغرىلىرىنى ياقىلاپ سوزۇلغان ۋە كۈزدە قىزىل تون كىيگەن پۈتكۈل ئورمان خۇددى ئىسسىز ئوت دېڭىزىغا ئوخشاش يېيىلىپ تۇراتتى. رەڭگى ھەممىدىن ئوچۇق بولغان، ھەممىدىن قەيسەر ئۆسكەن، ئوت رەڭ ۋە بېغىر رەڭ كەلگەن ئاق تېرەك بىلەن ئاق قېيىنلار پايانسىز ئورمانىنىڭ قار يىغىلىپ قالغان ئېگىز يەرلىرىگىچە، سۈرلۈك قارىغاي ۋە شەمشاد ئالمىنىڭ چېتىگىچە سوزۇلاتتى.

يىڭنە يوپۇرماقلىق دەرەخلىك ئادەتتىكى تېمتاسلىقى ۋە سۈرلۈكلۈكى بىلەن، چېركاۋنىڭ ئىچىگە ئوخشايتتى. قوڭۇر رەڭ كەلگەن قاتتىق دەرەخ غوللىرى چوقچىيىپ تۇراتتى؛ ئورمانىنىڭ ئىچى قۇرۇق دېڭىرقاي پۈرىقى بىلەن تولغانىدى؛ تۆكۈلگەن يىڭنە يوپۇرماقلار ھەممە يەرنى قاپلىغانىدى؛ شامال قېرى قارىغايلارنىڭ شاخلىرى ئارىسىدىن ئاستا ئۇشقىرىتىپ ئۆتەتتى.

لېكىن، بۇگۈن ئەتىگەندىن باشلاپ تاغدا شاۋقۇن - سۈرەن بېسىلمىدى. بىر توپ ئالا قاغا ئۈنلۈك قاقىلدىشىپ، قارىغايلىق ئۈستىدە توختىماي ئەگىپ يۈردى، پالتىنىڭ توكۇلدىغان ئاۋازىنى ئاڭلىسىلا، قاتتىق ئۇركۈپ، گويا كۈپكۈندۈزدە بۇلاڭ - تالاڭغا ئۇچرىغاندەك، بىر - بىرىدىن قېلىشماي قاقىلدىشاتتى. ئۇلارنىڭ كۆزى بايىلا دەرەخ كېسىپ بولۇپ تاغدىن چۈشكەن ئىككى ئادەمگە قادالغانىدى.

ياغاچلار سۆرىگۈچنىڭ زەنجىرىگە چېتىلدى. ئاروزقۇل چۈلۈۋۈرنى تۈتۈپ، ئاتنى يېتىلەپ ئالدىدا مېڭىۋاتاتتى. ئۇ مۈكچەڭ-

يىپ، ساپانغا قاتقان ئۆكۈزدەك ئېغىر پۇشۇلداپ كېتىپ باراتتى، پالشوپكىسى پات ـ پات چاتقالنىڭ شاخلىرىغا ئىلىنىپ قالاتتى. ئۇنىڭغا ئەگىشىپ، ياغاچنىڭ كەينىدە ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ مـو ـ مىن بوۋاي كېتىپ باراتتى. بۇنداق ئېگىز يەردە مېڭىش بوۋايغا ئېغىر كەلدى. ئۇ يولدا ياغاچنى قوپۇرۇشقا ئىشلىتىش ئۈچۈن قولىغا قېيىن ياغىچىدىن قىلىنغان بىر كالتەك ئېلىۋالغانىدى. سۆرىگۈچ سۆرەپ كېتىۋاتقان ياغاچ بىردەم دەرەخ يىلتىزلىرىغا ئىلىنىپ قالاتتى، بىردەم تاشقا سوقۇلۇپ كېتەتتى. ياغاچ يانتۇ يەردىن دوملاپ چۈشىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا، ئالدىدا كېتىۋاتقان ئادەمنى بېسىپ ئۆلتۈرۈپ قويۇشى تۇرغان گەپ ئىدى.

كالتەك بىلەن ياغاچنى قوپۇرۇپ يۆلەپ مېڭىش تېخىمۇ خەتەرلىك ئىدى. ھەرقانداق ھادىسىنىڭ تۈگۈلۈشى ئېھتىمالغا يېقىن ئىدى. ئاروزقۇل بىرنەچچە قېتىم ھودۇقۇپ سۆرىگۈچتىن ئۆزىنى چەتكە ئالدى. ئۇ بوۋاينىڭ جېنىغا كەلگەن خەۋپكە قارىماي يانتۇ يەردە ياغاچنى يۆلىگەن پېتى ئۇنىڭ ئاتنىڭ يېنىغا كېلىپ چۈلۈڭۈرنى تارتىشىنى كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى كۆرگەن چاغدا، تەمسىللەردە: ئۆزىنىڭ نومۇسىنى يېپىش ئۈچۈن باشقىلارنىڭ يېغىرىنى ئېچىپتۇ، دېگەندەك، بۇنى ئۆزى ئۈچۈن ھاقارەت دەپ ھېس قىلدى.

ـــ ساڭا نېمە بولدى، مېنى ئاخىرەتكە يولغا سېلىشنى ئويلاۋاتامسەن؟ ـــ دەپ ياشانغان قېيىنئاتىسىغا ۋارقىرىدى ئاروزقۇل.

ئەتراپتا ئاروزقۇلنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ياشانغان ئادەمگە بۇنداق مۇئامىلە قىلماسلىقىڭ لازىم ئىدى دەپ ئەيىبلەيدىغان بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى. قېيىنئاتىسى مەن بۇ ئىشنى ئەتەي قىلمىغان تۇرسام، نېمىشقا بۇنداق ھاقارەتلەيسەن دەپ، ئۆزىنىڭمۇ ياغاچنىڭ ئاستىدا بېسىلىپ قېلىشى مۇمكىنلىكىنى قورۇنۇپ تۇرۇپ چۈشەندۈردى.

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئاروزقۇلنىڭ ئوغىسى تېخىمۇ قاينىدى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ سەن كىم ئىدىڭ؟ ـــ دېدى ئۇ زەردە قىلىپ، ـــ سەن سوقۇلۇپ ئۆلۈپ كەتسەڭ ھېچقىسى يوق، يەيدىغىنىڭنى يەپ بولـ
ـدۇڭ..يەنە نېمىدىن ئەندىشە قىلاتتىڭ؟ مەن ئۆلۈپ كەتسەم، سېـ
ـنىڭ قىزىڭنى كىم ئالىدۇ؟ ئۇنداق تۇغماس خوتۇننى، يارىماس خوتۇننى كىم ئالىدۇ؟...

ـــ بالام، سەنزە، ئاسانلىقچە رازى قىلغىلى بولمايدىغان ئادەم، كىشىگە ھۆرمەتمۇ قىلمايسەن، ـــ دېدى مومىن بوۋاي.

ئاروزقۇل توختىدى ۋە بوۋايغا قاراپ قويۇپ:

ـــ ساڭا ئوخشاش چاللار ئاللىبۇرۇنلا ساغرىسىنى كۆلگە قاقلاپ ئوچاق يېنىدا يېتىشى لازىم ئىدى. سەنچۇ، قانداق بولمـ
ـسۇن، ئىش ھەققى ئېلىۋاتسەن. سەن ئالغان پۇل نەدىن كەلدى؟ بۇ مېنىڭ ھېممىتىم ئەمەسمۇ! ساڭا يەنە قانداق ھۆرمەت كېـ
ـرەك؟ ـــ دېدى.

ـــ قوي، بولدى قىل، مەن بۇ گەپنى مۇنداقلا دەپ قويدۇم، ـــ دەپ ئەل بولدى مومىن بوۋاي.

ئۇلار مېڭىشنى داۋاملاشتۇرۇپ، مېڭىر مۇشەققەتتە بىر ئېـ
گىزلىكتىن ئېشىپ يانتۇ يەردە ئارام ئېلىشقا توختىدى. ئات ھېرىپ، پۇتۇن تېنى قارا تەرگە چۆمگەنىدى.

ئالا قاغىلار تېخىچە تىنچىماي، يەنە ئۇ يەردە چۆرگىلەپ ئەـ
گىپ يۈرەتتى. قاغىلار ناھايىتى كۆپ ئىدى، گويا بۈگۈن پۇتۇن بىر كۈن مۇشۇنداق قاقىلداشقا نىيەت باغلىغاندەك، تىنماي چۈرقىرىشاتتى.

ـــ ئالا قاغىلار بۇ يىل قىشنىڭ بالدۇر كېلىدىغانلىقىنى ئالـ
ـدىن سېزىۋاتىدۇ، ـــ دېدى مومىن بوۋاي ئاروزقۇلنى ئاچچىقىدىن ياندۇرۇش ئۈچۈن گەپنى باشقا ياققا يۆتكەپ، ئۇ يەنە، ـــ ئالا قاـ
غىلار ئۆزلىرىگە كىشىلەرنىڭ دەخلى يەتكۈزۈشىنى خالىمايدۇ، ئۇـ
ياقتىن ـ بۇياققا ئۇچۇپ يۈرىدۇ، ـــ دەپ قوشۇپ قويدى خۇددى بۇ پەمسىز قۇشلارغا ئۆزىرخاھلىق ئېيتماقچى بولغاندەك.

ـــ قاغىلارغا كىم دەخلى يەتكۈزۈپتۇ؟ ـــ دېدى ئاروزقۇل

شاققىده بېشىنى بۇراپ، ئۇنىڭ يۈزىمۇ بىردىنلا قىزىرىپ كەتتى، ــ سەن يەنە جۆيلۇۋاتسەن، چال! ــ دېدى ئۇ ئاۋازىنى بېسىپ، تەھدىتلىك تەلەپپۇز بىلەن.

«ھىم، ــ دېدى ئۇ ئۆزىچە پىچىرلاپ، ــ بۇ چال گەپ بىلەن چېقىۋاتىدۇ! ئۇنىڭ گېپىچە، بىرنەچچە ئالا قاغىنى دەپ قارىغايغا تەگمەسلىك، شاخنىمۇ سۇندۇرماسلىق لازىم ئىكەن ـ دە! خام خىيال قىلما! مەن بەربىر بۇ يەرنىڭ خوجىسى.»

ئۇ قاقىلدىشىۋاتقان قاغىلارغا ھوميىپ قارىدى.

ــ ھەي، بىرەر پىلىموت بولغان بولسا قانداق ياخشى بولاتتى! ــ دەپ ئۇ بۇرۇلدى ۋە پەسكەشلىك بىلەن تىللىدى.

مومىن بوۋاي لام ـ جىم دېمىدى. ئۇ كۆيۈئوغلىنىڭ دارىتىپ تىللاشلىرىنى يامان كۆرەتتى.

«يەنە جۇدۇنى تۇتتى، ــ دەپ غەمكىن ھالدا خىيالغا چۆمدى بوۋاي، ــ مەست بولسىلا ۋەھشىيلىكى قوزغىلىپ قالىدۇ، مەستلىكى يېشىلگەندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭ بىلەن گەپلىشەلمەيسەن. ئۇ نېمىشقا بۇنداق بولۇپ قالىدىغاندۇر؟ سەن ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلساڭ، ئۇ ساڭا يامانلىق قىلىدۇ. خۇددى شۇنداق بولۇشقا تېگىشلىكتەك يا ئۇيۇلۇشنى بىلمەيدۇ، يا توۋا قىلمايدۇ، ھامان ئۆزىنىڭكىنى راستقا چىقىرىدۇ، ئۆزىنىڭ راھىتىنىلا كۆزلەيدۇ، ئەتراپتىكى ئادەملەر ئۇنىڭغا خۇشامەت قىلىشى كېرەك. خالىمىساڭمۇ، سېنى ئۆزىگە خۇشامەت قىلىشقا مەجبۇر قىلىدۇ. ھېلىمۇ ياخشى، بۇنداق ئادەمنىڭ تاغدا، ئورماندا بولغىنى، قول ئاستىدا بىرنەچچىلا ئادەم بولغىنى. ئەگەر ئۇنىڭغا چوڭراق ھوقۇق تەگسە، نېمىلەرنى قىلار ئىدى؟ خۇدا، ئۆزۈڭگە ئامانەت... بۇنداق ئادەم تولا، ھەرقاچان خالىغان نەرسىسىنى قولغا چۈشۈرەلەيدۇ، بۇنداق ئادەمدىن ھېچقاچان قۇتۇلالمايسەن، ئۇ ھەر يەردە سېنى پايلاپ يۈرىدۇ، سېنى تاپىدۇ، ئۆز كۆڭلىدىكىدەك تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۈچۈن، سېنى قىيناپ ھالىڭدىن كەتكۈزىدۇ، ئەمما يەنە ئۇنىڭ قىلغىنى توغرا بولۇپ چىقىدۇ. ھە

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى www.uyghurkitap.com

راست، بۇنداق ئادەم ھەقىقەتەن جىق...»

— ئەمدى بولار، ھاردۇق چىقتى، — ئاروزقۇل بوۋاينىڭ خىيالىنى بۇزۇۋەتتى ۋە بۇيرۇق قىلىپ، — ماڭايلى! — دېدى. ئۇلار يەنە مېڭىشنى داۋاملاشتۇردى.

بۇگۈن سەھەردىن باشلاپ ئاروزقۇلنىڭ كەيپى ياخشى بولمىدى. ئەتىگەندە، ئۇلار سايمانلارنى ئېلىپ، دەريادىن ئۆتۈپ نېرىقى قىرغاقتىكى ئورمانلىققا بارماقچى بولغاندا، مومىن بوۋاي نەۋرىسىنى مەكتەپكە ئاپىرىپ قويۇشقا ئالدىرىدى. بۇ بوۋاي راستلا ئالجىغان! ئۇ ھەر كۈنى سەھەردە ئاتنى ئېگەرلەپ، نەۋرىسىنى مەكتەپكە ئاپىرىپ قويىدۇ، مەكتەپتىن قويۇپ بەرگەن چاغدا ئاتلىق بېرىپ مەكتەپتىن ئەكېلىدۇ، بۇ تاشلاندۇق يېتىم ئوغلاقنى دەپ كۈن بويى ئالدىراپ پايپېتەك بولۇپ يۈرىدۇ. مەكتەپكە كېچىكىپ بارسا بولماسمىش، بۇ يەردە ئىش بارغۇ، نەتىجىسىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ! بۇنداق ئىشقا سۈكۈت قىلغىلى بولامدۇ؟ بۇ قانداق ئىش؟ بوۋاي تېخى: «مەن ھازىرلا قايتىپ كېلىمەن، بالا دەرسكە كېچىكىپ بارسا، خانىمنىڭ ئالدىدا يەرگە قاراپ قالىدۇ» دەيدۇ. ئۇ تېخى مۇئەللىمنى كۆرسە ئۇيۇلارمىش! ھاماقەت! خانىم قانچىلىك بىرنېمىتى؟ بەش يىل بولدى، ھەمىشە ئاشۇ پەلتونى كىيىپ يۈرىدۇ، دەپتەرلەرنى قولتۇقىغا قىسىپ، سومكىنى كۆتۈرۈپ يۈرۈشلىرىچۇ تېخى، دائىم كوچىدا قىتىراپ يۈرىدۇ، ھەمىشە رايونغا بېرىپ نەرسە سورايدۇ، ئۇنىڭغا دائىم بىر نەرسە كەملىك قىلىدۇ، بىردەم مەكتەپكە كۆمۈر كېرەك دەپ ئىلتىماس قىلىدۇ، بىردەم ئەينەك لازىم دەيدۇ، يەنە بور، ھەتتا دەسمال سورايدۇ. ئوبدان خانىم بۇنداق مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىق قىلامدۇ؟ كىشىلەرنىڭ مەكتەپنى «پەتەكلەر مەكتىپى» دەپ ئاتىشى بىكار ئەمەس، راستلا ئۇنىڭ بويى پاكار. ئۇ نېمىگە يارايدۇ؟ ياراملىق ئوقۇتقۇچى شەھەردە بولىدۇ — دە، ئۇ يەردە مەكتەپلەر ئەينەكلىك بولىدۇ، ئوقۇتقۇچىلار گالىستۇك تاقايدۇ. ئۇ دېگەن شەھەر — دە... ئۇ يەردە باشلىقلار پىكاپتا ئولتۇ-

رۇپ كوچا ئايلىنىدۇ، قانداق پىكاپ دېمەمسىز، ۋالىلداپ تۇرىدۇ. غان قارا پىكاپ، سىلىق ماڭىدۇ. ئۇنى كۆرسەڭ، ئىختىيارسىز توختاپ، ئۇ ئۆتۈپ كەتكۈچە، يىكتەك قېتىپ تۇرسەن. لېكىن، ئۇلار شەھەرلىكلەر بۇ ماشىنىلارنى بايقىمىغاندەك (ئۇلارنىڭ كۆ- تۈپ تۇرغۇدەك ۋاقتى يوق)، ئالدىراپ ئاللىقاياقتا مېڭىشىدۇ. ئۇ يەردە، شەھەردە تۇرمۇشنىڭ تۇرمۇش دېگۈچىلىكى بار - دە! ئۇ يەرگە بېرىپ بىرەر خىزمەت تاپالىساڭ، نېمىدېگەن ياخشى! ئۇ يەردە كىشىلەر مەرتىۋىسىگە قاراپ ھۆرمەت قىلىشنى بىلىدۇ، مەرتىۋىگە ئىگە بولسا، ھۆرمەتلىنىدۇ، مەرتىۋىسى قانچە يۇقىرى بولسا، ھۆرمىتى شۇنچە چوڭ بولىدۇ، ئۇلار ھەقىقەتەن مەدەنىي- يەتلىك ئادەملەر، ئۇ يەردە بىرنەچچە ۋاخ تاماق يېگىنىڭ ياكى بىرەر سوۋغات ئالغىنىڭ ئۈچۈن ياغاچ ئاپپىرىپ بەرمەيسەن ۋە يا- كى شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلارنى قىلىپ يۈرمەيسەن. بۇ يەردىكىگە ئوخشاش، ساڭا ئەللىك رۇبلى، جىق بولسا يۈز رۇبلى بېرىپلا يا- غاچنى ئەكېتىدىغان، ھەتتا ساڭا: ئاروزقۇل پارىخورلۇق قىلدى، ئۇنداقچى، مۇنداقچى... دەپ تاپا - تەنە قىلىدىغان ئىش يوق، بۇ يەردىكىلەر راستلا نادان، بىلىمسىز!

دۇرۇس، شەھەرگە بارسام، قانداق ياخشى بولاتتى... ھەي، بۇ تاغلار، بۇ ئورمانلار، بۇ ياغاچلار، بۇ گۈزىنىڭ نەرسىلىرى، تۇغماس خوتۇن، قاپاقباش چال ۋە ئۇ گۆھەر قىلىۋالغان ھېلىقى شۇم- تەك ـــ ھەممىسى قۇرۇپ كەتسۇن! ھەي، راستلا شەھەرگە بارا- لىسام، سۇلۇ ئېتىزىدا سۇلۇ يەپ تويۇنغان ئاتتەك ئۆيناقلاپ سەكرەپ كەتكەن بولاتتىم! ئۇ چاغدا كىشىلەر مەندىن ھۆرمەت - ئېھتىرام بىلەن «ئاروزقۇل بوراننوۋچ، ئىشخانىڭىزدا بىر پەس ئولتۇرسام بولارمۇ؟» دەپ سورىغان بولاتتى. مەن ئۇ يەردە شە- ھەرلىك ئاياللاردىن بىرىگە ئۆيلەنسەم، نېمىشقا بولمايدىكەن؟ مەسىلەن، ناخشا ئېيتىشنى بىلىدىغان، قولىدا مىكروفونىنى تۇ- تۇپ تۇرۇپ ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناىدىغان ئارتىسقا، ساھىبجامالغا ئۆيلەنسەم. ئاڭلىشىمچە، ئۇلار ئاساسەن مەرتىۋە-

سىنى سۈرۈشتۈرىدىكەن. ئۇ چاغدا مەن گالىستۇك تاقايمەن، ساھىبجامالنى قولتۇقلاپ كىنوخانىغا بارىمەن. ئۇ ئېگىز پاشنىلىق توپلەي كىيىپ غاچ ـ غاچ دەسسەپ ماڭىدۇ، بويىدىن ئەتىر پۇرىقى چىقىپ دىماغقا ئۇرۇلۇپ تۇرىدۇ، ئۆتكەن ـ كەچكەنلەر بوينىنى سوزۇپ قارىشىدۇ. قاراپ تۇرۇڭ، بىر تالاي بالا تۇغىدۇ. ئوغۇللىرىم قانۇن ئۆگىنىدۇ، قىزلىرىم رويال چالىدۇ. شەھەر-نىڭ باللىرى ئوماق، ئەقىللىك بولىدۇ. ئۆيدە ھەممىمىز رۇسچە سۆزلىشىمىز، ئۇلار كاللىسىغا ھەرگىز سەھراچە بەدەۋى گەپلەر-نى قاچىلىۋالمايدۇ. مەن ئۆز بالىلىرىمنى شۇنداق تەربىيەلەيمەنكى، بالىلار: «جېنىم دادا، جېنىم ئانا، ئانى ئېلىپ بەر، مانى ئېلىپ بەر...» دەيدىغان بولىدۇ. ئۆز بالىلىرىدىن ئايايدىغان نەرسە بولامدۇ؟ ھە، مەن باشقىلاردىن كۆپ ئۇستۇن تۇرىمەن، ئۆزۈمنى كۆرسىتىپ قويالايمەن. مېنىڭ باشقىلاردىن قەيسىرىم كەم؟ باشلىقلار مېنىڭدىن قابىلمۇ؟ ئۇلارمۇ ماڭا ئوخشاشلا ئادەم ئىدى، بىراق ئۇلارنىڭ تەلىيى ئوڭدىن كەلدى، مېنىڭ تەلىيىم ئوڭدىن كەلمىدى. بەخت مېنىڭدىن قاچتى، بۇنىمۇ ئۆزۈمنىڭ تەلەيسىزلىكىدىن كۆرۈشۈم لازىم. ئورمانچىلىق كۇرسىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن شەھەرگە بېرىپ، تېخنىكومغا ياكى ئىنستىتۇتقا كىرىشىم كېرەك ئىدى، ئەمما تولىمۇ ئالدىراڭ-غۇلۇق قىلىپ، مەرتىۋىگە ھېرىس بولۇپ كەتتىم، گەرچە كىچىك بولسىمۇ، ھەر ھالدا بىر مەرتىۋە ـ دە. ئەمدى ئۇلاغقا ئوخشاش تاغ ئېشىپ، ياغاچ سۆرەپ يۈرىمەن!... بۇ يەردە مانا ماۋۇ ئالا قاغىلار نېمە دەپ قاقىلدىشىدۇ، نېمىگە ئەگىپ يۈرىدۇ؟ ھەي، بىر پىلىموت بولسا ياخشى بولاتتى...

ئاروزقۇلنىڭ كەيپسىزلىنىشىدە سەۋەب بار ئىدى. ياز كېتىپ، كۈز كەلدى، ناخشىدا: «ئېگىز تاغ يايلىقىدا گۈللەر تۆكۈلىدى، تاغدىن چۈشۈش ۋاقتى كەلدى...» دېيىلگەندەك، مالچىلارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ مېھمان بولۇش ۋاقتىمۇ ياز بىلەن بىللە ئۆتۈپ كەتتى.

كۈز كەلدى. ئاروزقۇلغا باشقىلار بەرگەن شۆھرەتنىڭ، يېگەن غىزانىڭ، ئالغان قەرزنىڭ ھېسابىنى بېرىشكە، ۋەدىسىدە تۇرۇش-قا توغرا كەلدى، ھەتتا پو ئېتىپ: «ساڭا نېمە كېرەك؟ تورۇسقا لىم قىلىشقا ئىككى تال قارىغاي ياغىچى! ئاران شۇنچىلىكلا بىر نەرسە لازىمۇ؟ گەپ كەتمەيدۇ، ئۆزۈڭ كېلىپ ئەكەتسەڭلا بولىدى» دېگەن چوڭ گەپلىرى ئۇچۇن ھېساب بېرىشكە توغرا كەلدى.

ئۇ بىر چاغلاردا پاراڭ سېلىشقان، سۆزغا - سالاملارنى قوبۇل قىلغان، ھاراق - شاراب ئىچكەندى، ئەمدى بولسا ھاسىراپ، تەرگە چۆمۈپ، دۇنيادىكى بارلىق نەرسىنى قارغاپ، تاغدا ياغاچ سۆرەپ كېتىۋاتىدۇ. ياغاچ ئۇنىڭ يېنىدا دومىلىماقتا. راست، ئۇ-نىڭ پۇتۇن ھاياتىمۇ ئاشۇنداق دومىلاپ ئۆتىدۇ. تۇيۇقسىزلا ئۇنىڭ كاللىسىغا: «ھەممىدىن كېچىپ، بۇ يەردىن چىقىپ خالىغان يەر-گە كەتمەيمۇ» دېگەن قارام خىيال كەچتى. ئەمما ئۇ دەرھال چۈ-شەندى: ئۇنىڭ بارىدىغان يېرى يوق، ئۇنىڭ ھېچكىمگە كېرىكى يوق، ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئۇ ھېچ يەردىن ئۆزى تەلپۈنگەن تۇرمۇ-شنى تاپالمايدۇ.

ئۇ بۇ يەردىن كەتسە ياكى لەۋزىدىن يېنىۋالسا، ئاغىنىلىرى ئۇنى سېتىۋېتىدۇ. ئۇنداق ئاغىنىلەر قۇرۇپ كەتسۇن، ھەممىسى خۇنپەر! ئوزاقى يىلى، ئۆزىنىڭ بۇغا قوۋمىدىن بولغان بىرىنىڭ قوزا ئەكېلىپ بەرگەنلىكى ئۇچۇن، ئۇنىڭغا قارىغاي ياغىچى بې-رىشنى ۋەدە قىلغانىدى، ئەمما كۈز كەلگەندە، تاغقا چىقىپ ياغاچ كېسىش ئۇنىڭغا خۇشياقمىدى. بۇ ئىش ئېيتماققىغۇ ئاسان، ئۆ-زۈڭ كېلىپ قىلىپ باقساڭ بىلىسەن! تاغقا تەرلەپ - پىشىپ، مىڭ مۇشەققەتتە ئاران چىققىلى بولىدۇ، يەنە تېخى كېسىش، سۆرەشكە توغرا كېلىدۇ، نېمىدېگەن جاپا بۇ! ئەگەر سەن ئۇن يىلدىن ئارتۇق بولغان قېرى قارىغاينى كەسمەكچى بولساڭ، ئۆ-زۈڭ بىر سىناپ كۆر! ساڭا ھەرقانچە كۆپ ئالتۇن بەرسىمۇ بۇنداق ئىشنى قىلغۇڭ كەلمەيدۇ. ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئاشۇ كۈنلەر-

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى www.uyghurkitap.com

ده مومىن بوۋاي ئاغرىپ يېتىپ قالدى. بۇ ئىشنى يالغۇز ئىشلىگىلى بولمايدۇ ـــ مەيلى كىم بولسۇن، يالغۇز ئادەم ياغاچنى ئۆمۈر بويى تاغدىن ئەپچۈشەلمەيدۇ. ئۇ بەلكىم قارىغاينى كېسىپ يىقىتالىشى مۇمكىن، ئەمما تاغدىن چۈشۈرەلمەيدىغانلىقى ئېنىق... دەرۋەقە، بۇنى ئالدىن مۆلچەرلىگەن بولسا، ئۇ خېلى بۇرۇنلا سېيدەخمەت بىلەن بىللە قارىغاي ياغىچىنى تاغدىن ئەپچۈشكەن بولاتتى، بىراق تاغقا چىقىشقا راستلا ھۇرۇنلۇق قىلدى، ئەسلىدە باشقا بىرەر تال ياغاچ بېرىپ تۇغقىنىنىڭ دوپپىسىغا جىگدە سالماقچى بولغانىدى، ئۇ تۇغقىنى بۇنىڭغا ئۇنىماي، ساپ قارىغاي بېرىسەن، ھازىرلا لازىم دەپ تۇرۇۋالدى. ئۇ يەنە: «قوزىنى ئالدىڭ، ئەمدى لەۋزىڭدە تۇرمامسەن؟» دېدى . ئاروزقۇل ئەرۋاھى ئۇچۇپ: «ئالمىساڭ، كۆزۈمدىن يوقال!» دەپ ئۇنى قوغلاپ چىقاردى. ئۇ تەنتەك چېچەن ئىكەن! ئۇ دەرھال سان ـ تاش ئورمان ئاسراش تەپتىشى ئاروزقۇل بوراننوۋىچنىڭ ئۈستىدىن ئەرز يازدى. ئۇ راست بىلەن يالغاننى قوشۇپ، غېرىچنى غۇلاچ قىلدى، يەنە ئاروزقۇلنى ـــ «سوتسىيالىستىك ئورماننى خاراب قىلغۇچى» نى ئېتىش كېرەك دېدى. شۇنىڭ بىلەن، رايون ۋە ئورمانچىلىق مىنىستىرلىقىنىڭ تۈرلۈك تەكشۈرۈش كومىسسىيەلىرى ئۇنى خېلى ئۇزاق ئاۋارە قىلدى، ئۇ بۇنىڭدىن مىڭ تەسلىكتە قۇتۇلدى... ھىم! شۇمۇ تۇغقان بوپتىمىش! يەنە قانداقتۇر: «بىز مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بالىلىرى، مەن ھەممە ئۈچۈن، ھەممە ئۈچۈن!» دېيىشىدۇ، ھەممىسى بىكار گەپ! بۇغىسى قۇرۇپ كەتسۇن! بىر تىيىن ئۈچۈن بىر ـ بىرىنىڭ گېلىنى بوغۇشىدۇ، قارشى تەرەپنى سولىتىپ قويىدۇ! مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانىغا قەدىمكى زاماندىكى كىشىلەرلا ئىشەنگەن، ئۇ چاغدا ئادەملەر نادانلىق ۋە بىلىمسىزلىكتە كۈلكىلىك دەرىجىگە بېرىپ يەتكەن! ھازىر ھەممە كىشى بىلىمگە ئىگە مەدەنىيەتلىك ئادەملەردىن بولۇپ قالدى، ئۇ نېمىلەرگە كىم ئىشىنىدۇ! بۇغا توغرىسىدىكى چۆچەكلەر ـــ بالىلار ئاڭلايدىغان ئەپسانىلەر.

شۇ ۋەقە بولغاندىن كېيىن، ئاروزقۇل، مەيلى كىم بولسۇن، قانداق يېقىن تونۇش، قانداق قوۋم - قېرىنداش بولسۇن، ئۇلار ئۆزلىرىنى مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بالىلىرى دەپ ھەرقانچە ئاقلىسىمۇ بىكار، ئۇلارغا بىرەر تال ياغاچ، بىرەر تال شاخمۇ بەرمەيمەن، دەپ قەسەم قىلغانىدى.

بىراق، يەنە ياز كەلدى. ئېگىز تاغدىكى ياپيېشىل ئوتلاققا يەنە ئاپپاق چېدىرلار تىكىلدى. چارۋىلارنىڭ ئاۋازى ھەممە يەرنى بىر ئالدى. دەريا بويىدا ئوچاقتىن چىققان ئىس تولغىنىپ يۇقىرى كۆتۈرۈلمەكتە. قۇياش نۇر سېپىپ تۇرماقتا، مەيىن شامالدىن دەممۇدەم قىمىز ۋە گۈللەرنىڭ خۇش پۇرىقى كېلىپ تۇرماقتا. مۇشۇنداق ساپ ھاۋادا، ياپيېشىل ئوتلاقتا چېدىرغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئاغىنىلىرىڭ بىلەن قىمىز ئىچىسىڭ ۋە مەززىلىك قوي گۆشى يېسەڭ، نېمىدېگەن پەيزى - ھە! ئاندىن يەنە بىر رومكا ۋوتكا ئىچىدىغان بولساڭ، شىركەيپ بولىسەن، چوڭ دەرەخنى قومۇرۇپ تاشلىغۇدەك ياكى چوڭ تاغنى ئۆرۈۋەتكۈدەك كۈچ - قۇۋۋەتكە ئىگە بولغانلىقىڭنى ھېس قىلىسەن... مۇشۇنداق كۈنلەردە، ئاروزقۇل ئۆزىنىڭ قەسىمىنى پۈتۈنلەي ئەستىن چىقىرىپ قويياتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە، كىشىلەر ئۇنى چوڭ ئورمانىنىڭ خوجايىنى دەپ ماختاپ ئۇچۇرغاندا، ئۇنىڭ كۆڭلى ئالامەت يايراپ كېتەتتى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ يەنە ۋەدە بېرىشكە باشلايتتى، سوۋغا-سالامنىمۇ ئالاتتى؛ شۇنىڭدىن كېيىن، كۈز كەلسىلا، ئورماندىن يەنە مەلۇم بىر توپ قارىغاي كېسىلەتتى.

كۈز زىرائەتلەر يىغىۋېلىنغان ئېتىزلاردىن ئاستاغىنا تاغقا كېلىپ، ئەتراپقا سۇقۇنۇشقا باشلايتتى. ئوتلاق ۋە ئورماندىكى يوپۇرماقلار سارغىيىپ ئالتۇندەك تاۋلىناتتى.

ياۋا مېۋىلەر پىشىپ مەي باغلايتتى. قوزىلارمۇ چوڭ بولاتتى. قوچقارلىرى بىلەن ساغلىقلىرى ئايرىلىپ چوڭ قويلار پادىغا قوشۇلۇشقا باشلايتتى. ئاياللار قۇرۇتلارنى قىشلىق تاغارلارغا قاچىلايتتى؛ ئەرلەرمۇ كىمنىڭ بىرىنچى بولۇپ يولغا چىقىپ ئۆي-

مانغا قايتىشى توغرىسىدا مەسلىھەتلىشىشكە باشلايتتى. يازدا ئا-
روزقۇل بىلەن پۇتۇشۇپ قويغان كىشىلەر كېتىش ئالدىدا ئۇنىڭ-
غا: «بىز پالانى كۇنى، پالانى سائەتتە ئورمان قاراۋۇلخانىسىغا ئا-
تومۇبىل ھەيدەپ كېلىپ سەن ۋەدە قىلغان ياغاچلارنى ئەكېتە-
مىز» دەپ ئاگاھلاندۇرۇپ قويياتتى.

بۇگۇن كەچتە، چېتىق كوزۇپلۇق بىر ئاپتومۇبىل بۇ يەرگە كېلىپ ئىككى تال قارىغاي ياغىچىنى ئەكېتىدىغان بولدى. بۇ يا-
غاچنىڭ بىرى تاغ باغرىغا چۈشۈرۈلۈپ، دەريادىن ئۆتكۈزۈلۈپ، ئاپتومۇبىل كېلىدىغان جايغا قويۇلغانىدى؛ يەنە بىرىنى ئۇلار مانا مۇشۇ پەيتتە سۆرەپ كېلىۋاتىدۇ. راستىنى ئېيتقاندا، ئەگەر ئا-
روزقۇل ياغاچ بەرمەكچى بولۇپ بۇرۇن يېگەن - ئىچكەن نەرسە-
لەرنى قايتۇرۇپ بېرەلەيدىغان ياكى قۇسۇپ بېرەلەيدىغان بولسا، ئۇ ھازىرلا شۇنداق قىلىشقا رازى ئىدى، ھازىرقى بۇ چىدىغۇسىز ھارغىنلىق ۋە جەبىر - جاپادىن پاتراق قۇتۇلۇشنى بەكمۇ خالايتتى.

ھەي..ئۇ ئۆزىنىڭ تاغدىكى نەس باسقان تەقدىرىنى ئۆزگە-
تىشكە ئامالسىز قالدى؛ چېتىق كوزۇپلۇق ئاپتومۇبىل بۇگۇن كەچتە كېلىپ، يېرىم كېچىدە ياغاچنى ئەكېتىدۇ.

ئەگەر ھەممە ئىش ئوڭۇشلۇق بولسىغۇ مەيلىدى: يولدا يەنە سوۋخوز ئىشخانىسىدىن ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ، بۇنىڭدىن باشقا يول يوق، ئۇنىڭ ئۇستىگە سوۋخوزغا ساقچى ئىدارىسى ۋە دۆلەت تەپتىش ئورگانلىرىنىڭ ئادەملىرى كېلىپ تۇرىدۇ، رايوننىڭ ئا-
دەملىرىمۇ كېلىپ تۇرىدۇ، ئۇلار ياغاچ بېسىلغان ئاپتومۇبىلنى كۆرۈپ قېلىپ: «بۇ ياغاچلارنى نەدىن ئەكەلدىڭلار، قەيەرگە تو-
شۇيسىلەر؟» دەپ سوراپ قالسا، قانداق قىلىش كېرەك؟

مۇشۇ ئىشلارنى ئويلىغاندا ئاروزقۇلنى سوغۇق تەر باستى. مۇشۇ سائەتتە، ئۇ ھەممە نەرسىدىن يىرگەندى، ھەممە ئادەمدىن نەپرەتلەندى، باش ئۇستىدە قاقىلدىشۋاتقان ئالا قاغىلارغا ئاچ-
چىقى كەلدى، بەختسىز مومىن بوۋايغا ئاچچىقى كەلدى، سېي-

دەخمەتكىمۇ ئاچچىقى كەلدى. بۇ ھۇرۇن ھوشيار نېمە ئىكەن، ئۇنىڭدىن ئۈچ كۈن بۇرۇن شەھەرگە ياڭيۇ ساتقىلى كەتتى، تاغقا چىقىپ ياغاچ توشۇيدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ غىپپىدە كېتىپ قالدى... ئۇ بازاردا ئۆز ئىشىنى پۈتتۈرۈپ بولغاندىن كېيىن قايتىپ كېلىدۇ. ھازىر ئۇ بولغان بولسا، ئاروزقۇل سېيدەخمەتنى بوۋاي بىلەن بىللە ياغاچ توشۇشقا ئەۋەتكەن، ئۆزى ئۇنچىۋالا ئازاب چەكمىگەن بولاتتى.

ئەپسۇسكى، سېيدەخمەت يىراقتا، ئالا قاغىلارنى ئېتىشقا ئامال يوق، ئۆيگە قايتىپ خوتۇنىنى دۇمبالاي دېسە، ئۆيى ئاندىن يىراق، ئەمدى بوزەك قىلىشقا مومىن بوۋايلا قالدى. تاغ يولىنىڭ ئازابى ئاروزقۇلنىڭ سەپراسىنى تېخىمۇ ئۆرلىتىۋەتتى. ئۇ ئاچچىقىدا ماڭدامدا بىر تىللاپ كېتىۋاتاتتى، ئاتنىمۇ ئاسرىماي، ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كېلىۋاتقان بوۋايغىمۇ ئىچ ئاغرىتماي، ھېچنېمىگە قارىماستىن دەرەخلىكنى بۆسۈپ كەلمەكتە. ئات ئۆلسۇن! بوۋايمۇ ئۆلۈپ كەتسۇن! ئۇنىڭ يۈرىكى ئاجىزلىشىپ كەتتى، ئۇمۇ ئۆلۈپ تۈگەشسۇن! بۇ دۇنيامۇ تامامەن يەكسان بولسۇن! ھېچقانداق نەرسە ئۇنىڭ ئارزۇ قىلغىنىدەك بولمايۋاتىدۇ، ئاروزقۇلنىڭ قەدىر ـ قىممىتى ۋە خىزمەت ھوقۇقىغا لايىق قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلمايۋاتىدۇ!

ئاروزقۇل ئەمدى ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي، چېپىلغاق بوۋاينى ياغاچ ئەتراپىدا پايپېتەك بولۇپ يۈرسۇن دەپ، ئاتنى چاتقاللىق بىلەن تىك تاغ باغرىغا ئېلىپ ماڭدى. ئاروزقۇل: «ياغاچنى توختىتىۋالمايدىغان بولسا، بۇ قېرى قاقباشنى ھازىرلا ساۋايمەن» دېگەن ئويغا كەلدى. ئۇ بۇرۇن ياغاچ سۆرەپ مۇنداق خەتەرلىك يانتۇ يەردىن قاراملىق بىلەن ئۆتۈشكە جۈرئەت قىلالمايتتى، ئەمدى بولسا شەيتاننىڭ ئارقىسىغا كىرىپ كەتتى. مومىن بوۋاي ئۇنى توختىتىۋېلىشقا ئۈلگۈرەلمەي: «نەگە كېتىۋاتىسەن؟ نەگە؟ توختا!» دەپ توۋلاشقىلا ئۈلگۈرەلىدى. بۇ چاغدا زەنجىرگە باغلانغان ياغاچ پىرقىراپ، دەرەخلەرنى بېسىپ پەسكە دومىلاشقا باشلىدى.

مومىن بوۋاي كالتەك بىلەن توسۇپ ياغاچنى توختىتىۋالماقچى بولغانىدى، لېكىن ھۆل ھەم ئېغىر ياغاچ ئۇنىڭ قولىدىكى كالـ تەكنى چۈشۈرۈۋەتتى.

بۇ ئىشلار ھەش ـ پەش دېگۈچە يۈز بەردى. ئات يىقىلىپ پەسكە دومىلاپ كەتتى ـ دە، ئاروزقۇلنى ئۆرۈۋەتتى، ئۇ دومىلاپ چۈشۈۋېتىپ، ئەسەبىيلىك بىلەن دەرەخنى تۇتۇۋالدى. شۇ چاغدا، بىرنەچچە مۇڭگۈزلۈك ھايۋان ئۇركۈپ كېتىپ قېلىن ئورمان ئىچىگە يۈگۈردى ـ دە، چېپىشىپ، ئويناقلىشىپ، تېزلا قېيىنزارلىق ئىچىگە كىرىپ كۆزدىن غايىب بولدى.

ـــ بۇغا! بۇغا! ـــ دەپ ئىختىيارسىز توۋلىۋەتتى مومىن بوۋاي ھەم ھەيران، ھەم خۇشال بولۇپ، ئارقىدىن ئۆزىنىڭ كۆزىگە ئىشەنمىگەندەك بولۇپ، يەنە جىم بولۇپ قالدى.

تۇيۇقسىز، ئالا قاغىلار بىردىنلا ئۇچۇپ توزۇپ كەتتى، تاغ جىمجىت بولۇپ قالدى، ياغاچ بىرمۇنچە قاتتىق ئاق قېيىنلارنى بېسىپ ئۆتۈپ، تاغ قاپتىلىدا توختىدى. ئايىغى سۆرىگۈچەك چىرمىلىپ قالغان ئاتمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

ئۇستىبېشى جۇل ـ جۇل بولۇپ كەتكەن ئاروزقۇل بىر چەتكە ئۆمىلەپ كېتىۋاتاتتى. مومىن بوۋاي يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنى قۇتقۇزۇۋالدى ۋە:

ـــ مۇڭگۈزلۈك مۇقەددەس بۇغا ئانا! ئۇ بىزنى قۇتقۇزۇۋالدى! كۆرگەنسەن. بۇلار مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بالىلىرى. بىزنىڭ ئانىمىز قايتىپ كەلدى! كۆرگەنسەن! ـــ دېدى.

چىرايى تۇتۇق ئاروزقۇل ئۇيالغان ھالدا ئورنىدىن تۇردى، كۆز ئالدىدا بولغان بۇ ئىشلارنىڭ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىگە ئىشەنگۈسى كەلمىدى. ئۇ ئۇستىبېشىدىكى توپىنى قېقىپ تۇرۇپ:

ـــ بولدى، چال، كاپشىما! توشۇڭنى يېشىۋەت! ـــ دېدى.

مومىن ئىتائەتمەنلىك بىلەن ئاتنى بوشاتتى.

ـــ ئېھ، مۇڭگۈزلۈك مۇقەددەس بۇغا ئانا! ـــ دەپ داۋاملىق پىچىرلىدى بوۋاي خۇشال ھالدا، ـــ بۇغا بىزنىڭ ئورمانلىرى-

مىزغا قايتىپ كەپتۇ، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا بىزنى ئۇنتۇپ قالـ
ماپتۇ! ئۇ گۈناھسىزنى كەچۈرۈپتۇ...

— يەنە نېمە دەپ ۋالاقلاپ تۇرىسەن؟ — دەپ زەردە قىلدى ئا-
روزقۇل. ئۇ قورقۇنچتىن ئېسىگە كەلگەندى، بايىقى غەزەپ -
نەپرەت يەنە ئۇنى چۈلغىۋالدى، — ئۆزۈڭنىڭ چۆچىكىڭنى ئېيـ-
تىۋاتامسەن؟ ئۆزۈڭغۇ ئالجىدىڭ، باشقىلارنىمۇ ئۆزۈڭ توقۇپ
چىققان بولمىغۇر ئەپسانىگە ئىشەندۈرمەكچى بولۇۋاتامسەن؟

— ئۇ دېگەن بۇغا، ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم، — دېدى مـو-
مىن بوۋاي بوش كەلمەي، — بالام، سەن كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۆزۈڭمـۇ
كۆردۈڭغۇ دەيمەن.

— ھەئە، كۆردۈم، ئۇچ بۇغا ئۆتۈپ كەتكەندەك قىلدى...

— دۇرۇس، مەنمۇ ئۇچ بۇغىنى كۆرگەندەك تۇرىمەن.

— ھىم، نېمە بولماقچىدى؟ بۇغا دېگەن بـۇغا - دە، بايا بـە-
شىڭدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالدىڭ، بۇنىڭ خۇشال بولىدىغان
نېمىسى بار؟ ئەگەر راست بۇغا بولسا، تاغنىڭ نېرىقى تەرىپىدىـن
قېچىپ كەلگەندۇر. ئۇ يەردە، قازاقىستاندا، تاغنىڭ نېرىقى تەرە-
پىدىكى ئورماندا بۇغا بېقىلىۋاتقانمىش. ئۇ يەرمۇ چەكلەنگەن
رايون، ئېھتىمال، ئۇۋ قىلىشمۇ چەكلەنگەن جاي بولۇشى مـۇم-
كىن. بۇغىلار بۇ يەرگە كەلسە كېلىۋەرسۇن، بۇنىڭ بىلەن ئىشـ-
مىز يوق، قازاقىستان بىلەن ئالاقىمىز يوق.

— بەلكىم بۇغىلار بۇ يەردە ماكانلىشىپ قالار، — دېدى ئۆز
خىيالى بىلەن مومىن بـوۋاي، — بۇ يەردە تۇرۇپ قالسا، قانداق
ياخشى بولاتتى...

— بەس، بولدى، — ئاروزقۇل بوۋاينىڭ سۆزىنى ئۇزۇۋەتتى، —
قېنى، ماڭايلى!

ئۇلار يەنە ياغاچنى سۆرەپ پەسكە قاراپ خېلى ئۇزاق مېڭـ-
شى، ئاندىن دەريادىن ئۆتۈشى، ئۇنىڭدىن كېيىن سۆرىگۈچكە
چېتىپ سۆرىتىشى كېرەك ئىدى، دېمەك قىيىنچىلىق كۆپ ئـ-
دى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ياغاچنى ئوڭۇشلۇق هالدا دەريادىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، يەنە كىچىك تاغنىڭ تۆپىسىگە ئەكېلىشى لازىم ئىدى، چۈنكى ياغاچ باسىدىغان ئاپتوموبىل شۇ يەردە ئىدى.

هەي، بۇنىڭغا قانچە كۆپ كۈچ كېتىدۇ ـ هە!

ئاروزقۇل ئۆزىنىڭ تولىمۇ بەختسىز ئىكەنلىكىنى هېس قىلدى، ئەتراپىتا ئۇنىڭ ئۈچۈن ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇلغان جىمىكى ئىش ئۇنىڭغا ئىنتايىن ئادالەتسىز بولۇۋاتقاندەك تۇيۇلدى. تاغلارنىڭ هېچنېمىنى سەزمەي، هېچنېمىگە ئېچ ئاغرىتماي، هېچنېمىدىن ئاغرىنماي تۇرغىنى تۇرغان؛ كۈز كىردى، قىش ـ زىمىستانمۇ كەلدى. ئورمانلار بولسا هېچقانداق مۇشكۈللۈك كۆرگىنى يوق. ئالا قاغىلار ئەركىن پەرۋاز قىلىپ، قاقىلدىشىپ يۇرمەكتە، بۇ نېمىدىگەن ئامەت! بۇغا ئەگەر راست بۇغا، تاغنىڭ نېرىقى تەرىپىدىن كەلگەن بۇغا بولسا، بۇلارمۇ ئورماندا ئۇياقتىن ـ بۇياققا يۈگۈرۈشۈپ يۈرىدۇ، قانچىلىك يۈگۈرگۈسى كەلسە شۇنچىلىك يۈگۈرىدۇ، نەگە بارغۇسى كەلسە شۇ يەرگە بارىدۇ، نېمىدىگەن ئەركىن. شەهەردە كىشىلەر غەم ـ غۇسسىسىز هالدا ئاسفالت يوللاردا مېڭىپ، تاكسىلارغا ئولتۇرۇپ، ئاشپۇزۇلغا كىرىپ، ئويۇن ـ تاماشا ئىچىدە ئۆتىدۇ. ئۇچۇ، تەقدىر ئۇنى مۇشۇ جىلغىغا تاشلىۋەتتى، ئۇ نېمىدىگەن بەختسىز... هەتتا مانا مۇشۇ چېپىلغاق مومىن، كارغا يارىماس قېيىنئاتىسىمۇ ئۇنىڭدىن بەختلىكرەك، چۈنكى ئۇ چۆچەك ـ ئەپسانىلەرگە ئىشىنىدۇ، ئۇ كالۇا ئادەم هەرقاچان تۇرمۇشقا شۈكۈر قىلىدۇ.

ئاروزقۇل ئۆزىنىڭ تۇرمۇشىدىن بىزار بولدى، بۇنداق تۇرمۇش ئۇنىڭ كۆڭلىگە هەرگىز ياقمايتتى، بۇنداق تۇرمۇش چېپىلغاق مومىنگە ئوخشاش ئادەملەرگىلا باب كېلىدۇ. مومىن نېمىگە موهتاج بولاتتى؟ ئۇ قانچە ئۇزاق ئۆمۈر كۆرسە شۇنچە ئۇزاق ئات ـ ئېشەك بولۇپ ئىشلەيدۇ، ئۇ يىلدىن ـ بۇ يىلغىچە شۇنداق ئۆتىۋېرىدۇ. ئۇنىڭ هاياتىدا هېچكىم ئۇنىڭغا بويسۇنمىغان، ئۇ بولسا هەممە ئادەمنىڭ ئاغزىغا قارايدۇ، هەتتا ئۆزىنىڭ

خوتۇنىغىمۇ سۆز قايتۇرالمايدۇ. بۇ نەس قېرى چۆچەك - ئەپسانىلەردىن لەززەتلىنىدۇ، ئورماندىكى بۇغىنى كۆرسە، گويا جاھازىنى كېزىپ يۈرۈپ يۈز يىلدا ئاران تېپىشقان قېرىنداشلىرى بىلەن كۆرۈشكەندەك خۇشال بولۇپ كۆز يېشى قىلىدۇ.

ھەي، بولدىلا، بۇنىڭ دەپ يۈرگۈدەك نېمىسى بار...

ئۇلار مېڭىپ ئاخىرقى پاسىلغا يېتىپ كەلدى، بىر ئۇزۇن خەتەرلىك دۆڭ يول شۇ يەردىن باشلىنىپ دەريا بويىغىچە سوزۇلاتتى، ئۇلار دەم ئېلىشقا توختىدى.

دەريانىڭ ئۇ قېتىدا، ئورمان قاراۋۇلخانىسىنىڭ ھويلىسىدا، ئاروزقۇلنىڭ ئۆيىنىڭ يېنىدا ئىس چىقىۋاتاتتى. بۇنىڭدىن ئۆيدە ساماۋار قاينىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولاتتى، دېمەك ئۇنىڭ خوتۇنى ئۇنى ساقلاپ ئولتۇراتتى. لېكىن بۇ ھال ئۇنىڭغا ئارام بەخش قىلمىدى. ئۇ ئاغزىنى ئېچىپ چوڭقۇر نەپەس ئالدى، ئۇنىڭغا ھاۋا يېتىشمىگەندەك سېزىلەتتى، كۆكسى چىڭقىلىپ ئاغرىيتى، بېشىمۇ ئەكس سادا چىقىۋاتقاندەك ۋىڭىلدايتتى، يۈرىكى قاتتىق سوقۇپ، پېشانىسىدىن ئاققان تەر كۆزىگە چۈشۈپ تۇراتتى. ئالدى تەرەپتە بولسا يەنە خېلى ئۇزۇن، خېلىلا تىك يانتۇلۇق بار ئىدى. تۇغماس خوتۇنى ساماۋارنى تەييارلاپ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئالماقچى بولۇپ ئۆيدە ساقلاپ ئولتۇراتتى... ئۇنىڭدا بىردىنلا شۇنداق بىر كۈچلۈك ۋەسۋەسە پەيدا بولدىكى، يۈگۈرۈپ بېرىپ قورساقلىق ساماۋارنى بىر تېپىپ كۆزدىن يوقاتقۇسى، ئاندىن خوتۇنىغا ئېتىلىپ ئۇنى قاتتىق ئۇرۇپ، ئاغزى - بۇرنىنى قانغا بوياپ، نىمجان قىلىپ قويغۇسى كەلدى. خوتۇنىنىڭ داد - پەريادىنى ئاڭلىسا، بەختسىز تەقدىرى توغرىسىدىكى قارغىشلىرىنى ئاڭلىسا، ئۇنىڭ كۆڭلى بىرئاز ئارام تېپىپ قالاتتى.

«ئۇنىڭ شورى قۇرىسۇن، — دەپ ئويلىدى ئۇ، — شورى قۇرىسۇن، مەن ياخشى ئۆتەلمەيۋاتسام، نېمىشقا ئۇ ياخشى ئۆتىدىكەن؟»

مومىن بوۋاي ئۇنىڭ ئوي - خىيالىنى بۇزۇۋەتتى.

ئۇيۇر كتاب تۈرۈپكىسى www.uyghurkitap.com

ـــ بىر ئىش ئېسىمدىن چىقىپ قاپتۇ، بالام، ـــ دەپ ئالدىراپ ئاروزقۇلنىڭ يېنىغا كەلدى مومىن بوۋاي بىر ئىشنى تۇيۇقسىز ئېسىگە ئالغاندەك، ـــ بالىلار ئوقۇشتىن ئازاد بولدى، مەن بېرىپ بالىنى ئەكېلىشىم كېرەك.

ـــ يەنە نېمە ئىش؟ ـــ ئاروزقۇل ئەتەي بىلمەسكە سېلىپ سورىدى، ـــ نېمە قىلماقچىسەن؟

ـــ ئاچچىقىڭ كەلمىسۇن، بالام. ياغاچ مەشەدە تۇرۇپ تۇرسۇن، بىر ئازدىن كېيىن ئەكېتەيلى، سەن قايتىپ چۈشلۈك تامىقىڭنى يەۋال، مەن ئاتلىق بېرىپ بالىنى ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن، بىز قايتىپ كېلىپ ياغاچنى دەريادىن ئۆتكۈزەيلى.

ـــ چال، بۇ ئامالنى ئويلاپ تاپقۇچە قانچىلىك باش قاتۇرغانسەن؟ ـــ دېدى ئاروزقۇل بوۋاينىڭ چىشىغا تېگىپ.

ـــ بىلىشىڭ كېرەك، بالا يىغلاپ قالىدۇ.

ـــ يىغلىسا نېمە بوپتۇ؟ ـــ ئاروزقۇل ئوغىسى قاينىدى ـ دە، چالغا ئوبدان تەنبىھ بېرىپ قويماقچى بولدى. ئۇ مۇشۇنداق بىر پۇرسەتنى پايلاپ يۈرگەنىدى، ھازىر بوۋاينىڭ ئۆزى ئۇنىڭغا باھانە تېپىپ بەردى، ـــ كىچىك بالا يىغلاپ قالىدۇ دەپ ئىشنى تاشلاپ قويساق بولامدۇ؟ ئەتىگەن مېنى ئەخمەق قىلىپ، بالىنى مەكتەپكە ئاپىرىپ قويماقچى بولغانىدىڭ. خوپ، ئۇنىڭغىمۇ ماقۇل دېدىم، ئەمدى يەنە مەكتەپتىن ئەكېلىمەن دەيسىنا؟ مەن قانداق قىلىمەن؟ بىز بۇ يەردە ئويناۋاتىمىزمۇ؟

ـــ ئۇنداق قىلما، بالام، ـــ دېدى بوۋاي يالۋۇرۇپ، ـــ بۇنداق ياخشى كۈندە ماڭىغۇ ھېچنېمە بولمايدۇ، بىراق بالا بۇنداق ياخشى كۈندە يىغلىسا...

ـــ قانداق ياخشى كۈن؟ ئۇنىڭ نېمە خاسىيىتى بار؟

ـــ بۇغا قايتىپ كەلدى، نېمىشقا بۇنداق ياخشى كۈندە...

ئاروزقۇل داڭ قېتىپ قالدى، ھەتتا ھەيران قالغىنىدىن جىم بولۇپ قالدى. ئۇ بۇغىلارنى ئاللىقاچانلا ئەستىن چىقىرىپ قويغانىدى. ئۇ تىكەنلىك چاتقاللىقتا دومىلاپ چۈشۈۋاتقاندا، قورقۇپ

جان - پەنى چىقىپ كېتىۋاتقان چاغدا، بۇغىلار سايىدەك غىل - پال كۆرۈنۈپ ئوقتەك ئۆتۈپ كەتكەنىدى. يانتۇ يەردىن دومىلاپ چۈشۈۋاتقان ياغاچ ئۈنى ھەر سېكۇنتتا بېسىپ مىجىپ تاشلاش ئېھتىمالى بولغاندا، ئۈنىڭ بۇغىغا قارىغۇدەك ھالى قالمىغانىدى، بۇ چالىنىڭ قۇرۇق گەپلىرىگە قۇلاق سېلىشقىمۇ چولىسى تەگمەگەنىدى.

— مېنى نېمە دەپ ئويلايسەن! — دېدى ئاروزقۇل بوۋاينىڭ چىرايىغا غەزەپ بىلەن تىكىلىپ، — ئەپسۇسكى، سەن.... بولمىسا، ساقلىڭنى يۇلۇپ سەندەك كالۋا ئەمەسلىكىمنى ساڭا بىلدۈرۈپ قويغان بولاتتىم! سېنىڭ بۇغاڭنىڭ ماڭا نېمە كېرىكى بار، ئۇلارنى سېغىنىپ قالغىنىم يوق! ئەزىلىك قىلماي ياغاچنى يۆتكە! ياغاچنى دەريادىن ئۆتكۈزمەي تۇرۇپ ئېغىز ئاچقۇچى بولما! مەكتەپكە كىمنىڭ بېرىشى، ئۇ يەردە كىمنىڭ يىغلىشى بىلەن كارىم يوق. بولدى، ماڭ...

مومىن ئادەتتىكىدەك، يەنىلا بويسۇنىدى. ياغاچنى كۆزلىگەن يەرگە يەتكۈزمىگۈچە ئاروزقۇلدىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىنى بوۋاي بىلەتتى، شۇڭا ئۇنچىقماي ئۇمىدسىز ھالدا ئىشىنى قىلىۋەردى، بىر ئېغىز گەپمۇ قىلمىدى، ئەما يۈرىكى يېڭىنە سانجىلغاندەك بولۇپ كەتتى: نەۋرىسى مەكتەپنىڭ يېنىدا ئۆزىنى ساقلاپ تۇرغاندۇر؛ بالىلار ئۆيلىرىگە قايتىپ بولغاندۇر، پەقەت ئۇنىڭ يالغۇز - يېگانە نەۋرىسىلا يولدا بوۋىسىنى كۈتۈپ تۇرغاندۇر.

بوۋاي دەرسخانىدىكى بالىلارنىڭ مەكتەپتىن قانداق يۈگۈرۈشۇپ چىقىدىغانلىقى، ئۆيلىرىگە قانداق قايتىدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈردى. قورسىقى ئاچقان بالىلار يولدا كېتىۋېتىپ ئۆزلىرىگە تەييارلاپ قويغان غىزانىڭ مەززىلىك پۇرىقىنى پۇرايدۇ، خۇشال ھالدا ئۆز ئۆيىنىڭ دېرىزىسى تۇۋىدىن ئۆتىدۇ. ئانىلار ئۇلارنى ساقلاپ ئولتۇرىدۇ. ئانىلارنىڭ چىرايى ئېچىلىپ كېتىدۇ، ئاننىڭ كۆڭلى مەيلى ئارامدا بولسۇن، ئارامدا بولمىسۇن، بالىلارغا ئوچۇق چىراي ئېچىش قولىدىن كېلىدۇ. ئۇلار: «قارا،

قولۇڭنى! كىم يۇيۇپ قويىدۇ؟» دەپ كايىسىمۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ كۆزىدە يەنىلا كۈلكە ئويناپ تۇرىدۇ.

مومىن بوۋاينىڭ نەۋرىسى مەكتەپكە كىرگەندىن بۇيان قولىنى دائىم سىياھقا بويىۋالىدىغان بولدى، ئۇنىڭ بۇنداق قىلىشى بوۋىسىغىمۇ ياقاتتى. بۇ شاكىچىكنىڭ تاپشۇرۇق ئىشلىگەنلىكىنى بىلدۈرەتتى. ھازىر بولسا ئۇنىڭ نەۋرىسى سىياھقا بويىۋالغان قولىدا يازدا ئېلىپ بەرگەن سومكىسىنى تۇتۇپ، يالغۇز ئۆزى يولدا تۇرغاندۇر، بەلكىم ساقلاپ ھېرىپ كەتكەندۇر، بوۋام ئاتقا مىنىپ دۆڭگە كەلگەنمىدۇر، دەپ ئەنسىزلىك بىلەن يولغا قاراۋاتقاندۇ، قۇلاق سېلىۋاتقاندۇر. شۇنى بىلىشىگىز كېرەككى، ئادەتتە بوۋاي ھامان دەل ۋاقتىدا كېلەتتى. بالا مەكتەپ دەرۋازىسىدىن چىقىشىغىلا بوۋىسى يېتىپ كېلىپ، يېقىن جايدا ئۇنى ساقلاپ تۇراتتى. بالىلار ئۆيلىرىگە قايتقاندا، ئۇمۇ بوۋىسىنىڭ ئالدىغا باراتتى، سومكىسىغا گەپ قىلىپ: «بوۋام كەلدى، بىز ماڭايلى» دەيتتى، بوۋىسىنىڭ يېنىغا يېتىپ كېلىشكە ئاز قالغاندا، خىجىل بولۇپ توختاپ قالاتتى، ئەتراپتا ئادەم يوقلۇقىنى كۆرگەندىن كېيىن، ئېتىلىپ بېرىپ، بوۋىسىنى قۇچاقلاپ، يۈزىنى بوۋىسىنىڭ قورسىقىغا ياقاتتى، بوۋىسىنىڭ تېنىدىلا بولىدىغان كونا كىيىم بىلەن يازلىق قۇرۇق ئوتنىڭ ئارىلاشمىسىدىنى پۇرايتتى. قىشتا قاتتىق قار يېغىپ ئۇ ياققا بېرىش قىيىن بولۇپ قالىدۇ، دەپ، مۇشۇ كۈنلەردە مومىن بوۋاي دەريانىڭ ئۇ قېتىدىن بۇ ياققا ئوت توشۇغانىدى، شۇڭا ئۇنىڭ بەدىنىدىن قۇرۇق ئوت بىلەن چاڭ ـ توپىنىڭ پۇرىقى چىقىپ تۇراتتى.

بوۋاي نەۋرىسىنى ئاتقا ئېلىپ كەينىگە مىندۈرەتتى. ئۇلار ئاتنى بەزىدە يورغىلىتاتتى، بەزىدە ئۆز ئىختىيارىغا قويۇپ بېرەتتى، بەزىدە پاراڭ قىلىشماي ماڭاتتى، بەزىدە ئۇشتاق ـ چۇشتەك ئىشلار ئۈستىدە سۆزلىشىپ، تۇيمايلا ئۆيگە يېقىنلاپ قالاتتى، بىر تاغدىن ئۆتسىلا سان ـ تاش جىلغىسىغا كېلەتتى.

بالىنىڭ مەكتەپكە بېرىشتىكى كۈچلۈك ئارزۇسى مومىنىنى

تېرىكتۇرۇپ قويىدى. بالا ھەر كۈنى سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپلا ئالدىراپ كىيىملىرىنى كىيەتتى، كىتاب ـ دەپتەرلىرىنى سومكىسىغا سالاتتى، كېچىدىمۇ سومكىسىنى يېنىغا قويۇپ ياتاتتى، بۇ ھال مومىسىنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرەتتى:

ـــ سەن بۇ مەينەت سومكىغا نېمانچە چاپلىشىۋالىسەن؟ يا بولمىسا سومكىنى خوتۇن قىلىۋال، بىزمۇ قىز مېلىنى تېجەپ قالايلى...

مومىسىنىڭ سۆزى بالىنىڭ بۇ قۇلىقىدىن كىرىپ ئۇ قۇلىقىدىن چىقىپ كېتەتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە مومىسىنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنىمۇ بالا ئانچە ئۇقمايتتى. مەكتەپكە كېچىكمەي بېرىش بالا ئۈچۈن ئاساسلىق ئىش ئىدى. ئۇ ھويلىغا يۈگۈرۈپ چىقىپ، تاقەتسىزلىك بىلەن بوۋىسىنى ئالدىرىتاتتى، مەكتەپ كۆزگە كۆرۈنگەندىلا ئاندىن كۆڭلى تىناتتى.

شۇنداق بولسىمۇ، ئۇلار بىر قېتىم كېچىكىپ قالدى. ئۆتكەن ھەپتىدە، مومىن بوۋاي سەھەردىلا بىر يول قۇرۇق ئوت توشۇۋالماقچى بولۇپ، تاغ يورۇماستىنلا ئات بىلەن دەريادىن ئۆتۈپ ئۇ قاتقا كەتكەنىدى. ھەممە ئىشى ئوڭۇشلۇق بولدى، بىراق يولدا ئارغامچا بوشىشىپ كېتىپ، ئوت چېچىلىپ كەتتى، ئوتنى قايتىدىن باغلاپ يەنە ئاتقا ئارتتى، لېكىن تولىمۇ ئالدىراپ كەتكەچكە، ئوت يەنە چېچىلىپ كەتتى.

بوۋاينىڭ نەۋرىسى ساقلاپ تاقەتسىزلىنىپ تۇراتتى. ئۇ بىر ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل تاشنىڭ ئۇستىگە چىقىپ، سومكىسىنى پۇلاڭلىتىپ، بىرنېمىلەرنى دەپ چاقىردى. بوۋاي ئالدىراپ كېتىپ ئارغامچىنى چىگىچلەشتۇرۇپ قويدى، چىگگەندە ئارغامچا قىسقا كېلىپ باغلىيالماي قالدى. بالا ئۇ يەردە يەنىلا توختىماي چاقىرماقتا ئىدى. بوۋاي بالىنىڭ يىغلىغانلىقىنى بىلدى، شۇڭا ئوتنى، ئارغامچىنى تاشلىدى ـ دە، ئاتقا مىنىپ سايدىن ئۆتۈپ نەۋرىسى تۇرغان يەرگە قاراپ چاپتى. سايدىن ئۆتۈشكىمۇ بىر-مۇنچە ۋاقىت كەتتى، چۈنكى سايدىن ئات چاپتۇرۇپ ئۆتكىلى

بولمايتتى، سۇ ئۇلۇغ بولۇپ، تېز ئاقاتتى. كۈزدىغۇ سايدىن ئۆ-
تۈش ھېچ گەپ ئەمەس، يازدا ئاتنى موللاق ئاتقۇزۇپ ئېقىتىپ
كېتەتتى. مومىن بوۋاي مىڭبىر مۇشەققەتتە ئاران سايدىن ئۆتتى-
دە، نەۋرىسىنىڭ يېنىغا باردى، بالا ئۆكسۈپ يىغلاۋاتاتتى. بالا بو-
ۋىسىغا قارىماي، يىغلاپ تۇرۇپ: «كېچىكىپ قالدىم. ئوقۇشقا
كېچىكىپ قالدىم» دەۋاتاتتى. بوۋاي ئاتتىن ئېڭىشىپ تۇرۇپ با-
لىنى كۆتۈرۈپ ئېگەرگە ئولتۇرغۇزدى ـ دە، ئاتنى ئۇدۇل چاپ-
تۇردى. مەكتەپ يىراق بولمىغان بولسا، بالىنىڭ ئۆزى ئاللىقاچان
كېتىپ قالاتتى. بالا يول بويى يىغىدىن توختىمىدى. بوۋاي ئۇنى
تىنچىتىشقا ئامالسىز قالدى. بالا كۆزلىرى ياشقا تولغان ھالدا
مەكتەپكە كىردى. مەكتەپتە دەرس باشلىنىپ كەتكەنىدى، مومىن
بوۋاي نەۋرىسىنى توپتوغرا دەرسخانىغا ئەكىردى.

مومىن بوۋاي خانىمنىڭ ئالدىدا قايتا ـ قايتا ئەپۇ سورىدى
ۋە كېلەر قېتىمدا ھەرگىز بۇنداق ئىشنى سادىر قىلماسلىققا ۋە-
دە بەردى. بىراق، نەۋرىسىنىڭ يىغىدىن توختىماسلىقى بوۋاينى
ئەنسىزلەندۈرۈپ قويدى، بۇ قېتىم كېچىكىپ قالغانلىقىغا بالى-
نىڭ كۆڭلى بەكمۇ يېرىم بولغاندەك ئىدى. بوۋاي: «نەۋرەم ئىز-
چىل مۇشۇنداق ئوقۇسۇن» دەپ ئويلىدى. بىراق، شاكىچىك نې-
مىشقا يىغلاۋېرىدۇ؟ بۇنىڭدىن ئۇنىڭ ئىچىدە ئەلەم، ئېيتقۇسىز
دەردى بارلىقى بىلىنىپ تۇراتتى...

شۇ پەيتتە، بوۋاي ياغاچنىڭ يېنىدا كېتىۋاتاتتى، ياغاچنى
بىرەر نەرسىگە سوقتۇرۇۋەتمەي، تاغدىن تېخىمۇ تېز دومىلىتىپ
چۈشۈرۈش ئۈچۈن، بىردەم بۇياقىقا، بىر دەم ئۇياقىقا ئۆتۈپ،
پات ـ پات كالتەك بىلەن تۇرتۈپ باراتتى. مومىن بوۋاي ئىشلە-
ۋېتىپ، نەۋرەم ئۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىدىغاندۇر، دەپ خىيال سۈ-
رەتتى.

لېكىن، ئاروزقۇل ئەمدىلىكتە بولسا ھېچنېمىگە ئالدىرمايت-
تى. ئۇ خۇددى يىلقىچىغا ئوخشاش بەخىرامان كېتىپ باراتتى.
ئەمەلىيەتتىمۇ بۇ يەردە بەك ئالدىراپ كېتىشكە بولمايتتى، ياذ-

تۇلۇق ئۇزۇن ھەم خەتەرلىك بولۇپ، يانتۇلۇقتا قىيىپاش مېڭىش-قا توغرا كېلەتتى. ھالبۇكى، ئۇنىڭ ياغاچنى ھازىرچە قويۇپ تۇ-رۇپ، كېيىن ئەكېتىيلى، دېگەن ئۆتۈنۈشىگە ھۆرمەت قىلىش كېرەك ئەمەسمۇ؟ ئىسىت، قۇدرىتى يېتىدىغان بولسا، بوۋاي ياغاچنى مۇرىسىگە ئېلىپلا دەريادىن ئۆتۈپ، ئاپتوموبىلغا باسىدىغان جايغا بىراقلا ئاپىرىپ تاشلاپ، مانا ياغاچنى ئەكەت، ماڭ، دېگەن بولاتتى، شۇنداق بولسا، ئۇمۇ نەۋرىسىنىڭ يېنىغا بارالايتى.

ئەمما، نەدىمۇ بۇنداق ئىش بولسۇن! تېخى بىر مەنزىل تاشلىق ۋە شېغىللىق يولنى بېسىپ ياغاچنى دەريا بويىغا ئەكېلىشكە، ئاندىن يەنە ياغاچنى ئات بىلەن سۈيى تېيىز يەردىن ئۇ قاتقا ئۆتكۈزۈشكە توغرا كېلەتتى. لېكىن، ئات ھېرىپ ھالىدىن كېتەي دەپ قالدى، نېمىلا دېگەنبىلەن تاغدا خېلى كۆپ يول يۈردى، بىردەم پەسكە چۈشتى، بىردەم ئېگىزگە چىقتى - دەپ ئەگەر ھەممە يەردىن ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ كەتسىغۇ ياخشى بولاتتى. بىراق، ياغاچ دەريادا تاشقا تېگىپ توسۇلۇپ قالسا ياكى ئات پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشسە، قانداق قىلغۇلۇق؟

ئۇلار سۇدىن كېچىپ ئۆتىدىغان چاغدا، مومىن بوۋاي: «مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، شەپقەت قىلغىن، ياغاچ توسۇلۇپ قالمىغاي، ئات يىقىلىپ كەتمىگەي» دەپ دۇئا قىلدى، ئاندىن ئۆتۈكىنى سېلىپ مۇرىسىگە ئارتتى، ئىشتىنىنى تىزىغىچە تۇرۇپ، قولىغا كالتەكنى ئېلىپ، لەيلەپ كېتىۋاتقان ياغاچنى ئارقىسىدىن ئىتتىرىپ ماڭدى. ياغاچ ئېقىنغا قارشى قىيىپاش سۆرىلىپ كېتىۋاتاتتى. دەريانىڭ سۈيى سۇپسۇزۇك بولسىمۇ، لېكىن كۈز بولغاچقا، تولىمۇ سوغۇق ئىدى.

بوۋاي چىداشلىق بەرمەكتە: ئېقىپ كېتىۋەرسۇن، پۇت توڭلاپ قالماس، ئۇ ھازىر ياغاچنى دەريادىن تېزرەك ئۆتكۈزۈۋېلىشنىلا ئويلايتتى. بىراق، قېرىشقاندەك، ياغاچ توسۇلۇپ قالدى، تاشنىڭ ئارىسىغا، يەنە كېلىپ تاش ئەڭ كۆپ جايغا بېرىپ قىسىلىپ

قالدى. بۇنداق ئەھۋالدا ئاتنى بىرئاز ئارام ئالدۇرۇپ، ئاندىن تېز چاپتۇرۇپ كېلىپ بىرلا كۆچىسە، بەلكىم ياغاچنى تاش ئارسىدىن چىقىرىۋالغىلى بولاتتى، ئەمما ئاروزقۇل ئات ئۈستىدە ئولتۇرۇۋېلىپ، ھېرىپ مادارىدىن كەتكەن ئاتنى رەھىمسىزلىك بىلەن قامچىلاۋەردى. ئات كەينىگە بىر داجىدى ـ دە، يىقىلدى. ياغاچ مىدىر ـ مىدىر قىلىپمۇ قويمىدى. بوۋاينىڭ پۈتى كۆيۈشۈپ، كۆزلىرى قاراڭغۇلىشىپ، بېشى قېيىپ، بىردىنلا تىك دەريا قىرغاقلىرى، قىرغاقتىكى ئورمانلار، ئاسماندىكى بۇلۇتلار كۆمتۇرۇلۇپ، دەرياغا غۇلاپ چۈشۈپ، شىددەتلىك ئېقىندا ئېقىپ كەتكەندەك بولدى، بىر پەستىن كېيىن ئاندىن ئېسىگە كەلدى. مومىن بوۋاينىڭ كۆڭلى قاتتىق بىئارام بولدى. لەنىتى ياغاچ! ئۇزاق ساقلانغان قۇرۇق ياغاچ بولسىمۇ ئىشى ئاسان ئىدى، قۇرۇق ياغاچ سۇدا ئۆزى لەيلەيدۇ، ئۇنى تۇتۇپ تۇرسىلا بولغىنى، بىراق ماۋۇ ياغاچ بايىلا كېسىلگەن، بۇنداق ياغاچنى كىم دەريادىن ئۆتكۈزۈپ باققان؟ بۇنىڭدىن ئاقىۋەت چاتاق چىقىدۇ، يامان ئىشتىن ياخشى نەتىجە چىقمايدۇ، ئەلۋەتتە. ئاروزقۇلنىڭ قارىغىنى قۇرۇتۇپ ئاندىن توشۇشنى خالىماسلىقىدىكى ئاساسىي سەۋەب شۇكى، ئۇ تەپتىش ئورگانلىرىنىڭ تۈيۇقسىز سېزىپ قېلىپ، چەكلەنگەن رايوندا قىممەتلىك ياغاچلارنى ۋەيران قىلغان دەپ ئەرز قىلىشىدىن قورقاتتى، شۇ ۋەجىدىن، ياغاچنى كېسىپ دەرھال توشۇۋالايلى دەپ چىڭ تۇرغانىدى.

ئاروزقۇل ئۆتۈكىنىڭ پاشنىسى بىلەن ئاتنى تەپتى، ئاتنىڭ بېشىغا قامچا ئۇردى، يەنە ئاغزى بېسىلماي تىللىدى، گويا ھەممە چاتاقنى تېرىغاندەك، بوۋاينىمۇ تىللىدى. ياغاچ بولسا تاش ئارىسىدا قىسىلىپ تۇرىۋەردى.

بوۋاي راستلا چىداپ تۇرالمىدى، ئۇ ئۆمىرىدە تۇنجى قېتىم غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدى:

ـــ ئاتتىن چۈش! ـــ بوۋاي قەتئىيلىك بىلەن ئاروزقۇلنىڭ يېنىغا بېرىپ، ئۇنى ئاتتىن تارتىپ چۈشۈرمەكچى بولدى، ـــ

كۆرمەيدىكەنمۇ، ئات تارتالمايۋاتىدۇ! ھازىرلا ئاتتىن چۈش!

ھاڭ ـ تاڭ قالغان ئاروزقۇل غىدىڭ ـ پىدىڭ قىلماي بويسۇندى، ئۇ ئۆتۈكى بىلەنلا ئاتتىن توپتوغرا سۇغا سەكرەپ چۈشتى. شۇ مىنۇتتا، ئۇ ھېچنېمىنى ئاڭلىمايدىغان، ھېچنېمىنى سەزمەيدىغان كالۋا بولۇپ قالدى.

ـــ كەل كۈچەپ قويۇرايلى! تەڭ كۈچەيلى! ـــ مومىن بۈۋاي-نىڭ باشچىلىقىدا، ئۇلار ياغاچنى كالتەك بىلەن كۈچەپ قوپۇرۇپ، تاش توسۇۋالغان يەردىن تارتىپ چىقارماقچى بولدى.

ئات دېگەن جانۋار نېمىدېگەن چېچەن ـ ھە! دەل شۇ چاغدا ئات كۈچەپ تارتتى، لېكىن تاشقا پۈتلىشىپ، تېيىلىپ كەتتى، توشۇڭ سوزۇلۇپ تانابتەك تۈپتۈز بولۇپ كەتتى. ئەمما، ياغاچ سەل ـ پەل مىدىرلاپ قويۇپ، يەنىلا قوزغالمىدى. ئات يەنە قاتتىق كۈچىگەن بولسىمۇ، بىراق مادارىدىن كېتىپ سۇغا يىقىلىپ، تېپىرلاپ قالدى. ئات جابدۇقلىرىمۇ ئېگىز ـ پەس بولۇپ كەتتى.

ـــ ئاتنى يۆلە! ئاتنى! ـــ مومىن بۈۋاي ئاروزقۇلنى ئالدىراتتى.

ئۇلار مىڭ تەسلىكتە ئاتنى يۆلەپ تۇرغۇزدى. ئات سوغۇقتىن تىترەپ، سۇدا ئارانلا ئۆرە تۇراتتى.

ـــ جابدۇقلارنى ئاتتىن چۈشۈر!

ـــ نېمىشقا؟

ـــ ساڭا ئېيتىۋاتىمەن، چۈشۈر! كېيىن يەنە قايتىدىن جابدۇيمىز. توشۇڭنى يېشىۋەت.

ئاروزقۇل يەنە غىدىڭ ـ پىدىڭ قىلماي بويسۇندى. ئاتنىڭ جابدۇقلىرى ئېلىۋېتىلگەندىن كېيىن، مومىن بۈۋاي چۇلۇۋۇرنى تارتتى.

ـــ ئەمدى ماڭايلى، ـــ دېدى ئۇ، ـــ بىرئازدىن كېيىن قايتىپ كېلىمىز. ئاتنىڭ ھاردۇقى چىقسۇن.

ـــ ھوي، توختا! ـــ ئاروزقۇل بۈۋاينىڭ قولىدىن چۇلۇۋۇرنى تارتىۋالدى. ئۇ ھوشىنى تاپقاندەك بولدى، يەنە بىردىنلا ئەسلىي

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

هالىغا كەلدى، ــ سەن كىمنى ئالدىماقچىسەن؟ سەن ھېچ ياقتا كېتەلمەيسەن. بىز ھازىرلا ياغاچنى يۆتكەپ كېتىشىمىز كېرەك، كەچتە ئادەم كېلىپ ئەكېتىدۇ. ۋالاقلاشنى قويۇپ، ئاتنى قوشقىن، ئاڭلىدىڭمۇ؟

مومىن بوۋاي ئۇنچىقماستىن كەينىگە بۇرۇلۇپ، كۈيۈشۈپ قالغان پۈتىنى سۆرەپ، سۇ تېيىز يەردىن قىرغاققا قاراپ ماڭدى.

ــ چال، نەگە بارىسەن؟ نەگە بارىسەن، مەن سەندىن سوراۋاتىمەن؟

ــ نەگە باراتتىم، مەكتەپكە بارىمەن! بالا چۈش ۋاقتىدىن تارتىپ مەكتەپتە ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ.

ــ قايتىپ كەل! كەينىڭگە يان!

بوۋاي قۇلاق سالمىدى. ئاروزقۇل ئاتنى سۇدا قالدۇرۇپ، دەريا بويىدىكى سايدا مومىن بوۋايغا يېتىشۋېلىپ، مۇرىسىدىن كاپىلا قىلىپ تۇتۇپ تارتتى.

ئۇلار ئەنە شۇ تەرىقىدە يۈزمۈيۈز توختىدى.

ئاروزقۇل مومىن بوۋاينىڭ مۇرىسىدە ئېسىقلىق تۇرغان كونا ئۆتۈكنى شاققىدە تارتىۋېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن قېيىنئاتىسىنىڭ باش ـ كۆزىگە قاتتىق ئۇردى.

ــ مېنىڭ بىلەن قايت! بول! ــ ئاروزقۇل بوغۇق ئاۋازى بىلەن ۋارقىراپ، ئۆتۈكنى بىر چەتكە تاشلىۋەتتى.

بوۋاي بېرىپ، نەم سايدىن ئۆتۈكنى قولىغا ئالدى. ئۇ قەددىنى رۇسلىغاندا ئاغزىدىن قان ئاقتى.

ــ لۇكچەك، ــ مومىن بوۋاي ئاغزىدىكى قانىنى تۈكۈرۈۋېتىپ، ئۆتۈكنى قايتىدىن مۇرىسىگە تاشلىدى.

بۇ گەپ ھېچقاچان باشقا ئادەم بىلەن تاكاللاشمىغان چېپىلغاق مومىنىڭ ئاغزىدىن چىققانىدى. بۇ گەپ توڭلاپ يۈزى كۆكىرىپ كەتكەن، مۇرىسىگە ئەسكى ئۆتۈكنى ئارتىۋالغان، كالپۇكلىرىدا قان ئىزى قالغان بىچارە بوۋاينىڭ ئاغزىدىن چىققانىدى.

ــ مېنىڭ بىلەن ماڭ!

ئاروزقۇل ئۇنى سۆرەپ ماڭماقچى بولغانىدى. مومىن بوۋاي ئۇنى قاتتىق سىلكىۋېتىپ، كەينىگىمۇ قارىماي، گەپمۇ قىلماي كېتىپ قالدى.

ــ قاقباش چال، ئۆزۈڭگە پەخەس بول، بۇ ئىشنى ئۆمۈرۋايەت ئېسىڭدىن چىقمايدىغان قىلىپ قويىمسام! ــ دەپ ۋارقىرىدى ئا-روزقۇل ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مۇشتىنى تەڭلەپ تۇرۇپ.

بوۋاي ئارقىسىغا قاراپمۇ قويمىدى.ئۇ «ياتقان تۆگە» يېنىدىكى چىغىر يولغا چۈشكەندىن كېيىن ، ئولتۇرۇپ ئۆتۈكنى كىيىدى ــ دە، تېزلا ئۆيگە قايتتى. ئۇ ھېچ يەردە ھايال بولماي، ئۇدۇل ئاتخا-نىغا كەلدى. ئاتخانىدىن ئادەتتە ھېچكىم يېقىن كېلەلمەيدىغان، ئاروزقۇل سىرتقا چىققاندا مىنىدىغان ئالىباش سۇر ئاتنى يېتە-لەپ چىقتى. ئادەتتە، بۇ ئاتقا ھېچكىم مىنەلمەيتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ ئاتنىڭ يۈرۈشىنى بۇزۇپ قويماسلىق ئۈچۈن ئۇنى ھارۋىغا قوشمايتتى. مومىن بوۋاي ئاتنى ئېگەرلەپمۇ ئولتۇرماي، يايتاق مىنىپلا خۇددى ئوت ئۆچۈرۈشكە ماڭغاندەك ھويلىدىن ئې-تىلىپ چىقتى. ئۇ دېرىزىنىڭ تۈۋىدىن، ئىس چىقىپ تۇرغان ساماۋارنىڭ يېنىدىن ئۆتكەن چاغدا، سىرتقا يۈگۈرۈشۈپ چىققان ئاياللار ــ مومىنىڭ كەمپىرى، قىزى بېكەي، ياش گۈلجا-مال ــ بوۋايغا بىرەر ئىش بولغانلىقىنى دەرھال پەملىدى. ئۇ ئە-زەلدىن ئالىباشقا مىنىپ باقمىغانىدى، ھېچقاچان بۇگۈنكىدەك ئۆلەر ــ تىرىلىشىگە قارىماي ھويلىدا چاپتۇرمىغانىدى. بۇ چې-چىلغاق مومىن بوۋاينىڭ ئىسيان كۆتۈرگەنلىكى ئىكەنلىكىنى ئۇلار تېخى بىلمەيتتى، يەنە كېلىپ بۇ قېتىمقى ئىسيان ئۇچۇن بۇ ياشانغان بوۋاينىڭ قانچىلىك بەدەل تۆلەيدىغانلىقىنىمۇ ئەسلا بىلمەيتتى.

ئاروزقۇل يايتاق ئاتنى يېتىلەپ دەريادىن قايتىپ كەلدى. ئاتـ-نىڭ ئالدى پۇتى ئاقساپ قالغانىدى. ئۇ ھويلىغا يېقىنلاشقۇچە، ئاياللار ئۇن ــ تىنسىز قاراپ تۇردى. ئاروزقۇلنىڭ خىيالىغا نېمە ئويلار كەلگەنلىكىنى ئۇلار بىلمەيتتى، بۇگۈن ئۇنىڭ ئۆزلىرىگە

نېمە ئالغاچ كەلگەنلىكىنى، قانداق بالايىئاپەت ۋە ۋەھىمە ئەكەلگەنلىكىنىمۇ بىلمەيتتى...

ئاروزقۇلنىڭ ئۆتۈكى، ئىشتىنى چىلىق - چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەنىدى، ئۇ ئېغىر قەدەم تاشلاپ ئۇلارغا يېقىنلاشتى، قاپىقى سېلىنغان ھالدا ئۇلارغا قاراپ قويدى، ئۇنىڭ خوتۇنى ھودۇقۇپ كەتتى:

— ئاروزقۇل، ساڭا نېمە بولدى؟ نېمە ۋەقە بولدى؟ ئۇستىبېشىڭ ھۆل بولۇپ كېتىپتۇ، ياغاچ ئېقىپ كەتتىمۇ؟

— ياق، — دەپ قولىنى سىلكىدى ئاروزقۇل ۋە، — مانى تۇت، — دەپ چۈلۈۋۇرىنى گۈلجامالغا بەردى، — ئاتنى ئاتخانىغا ئەكىرىپ قوي.

ئۇ ئىشىككە قاراپ ماڭدى ۋە خوتۇنىغا:

— مېنىڭ بىلەن ئۆيگە كىرگىن، — دېدى.

مومای ئۇلار بىلەن بىللە كىرمەكچى بولغانىدى، بىراق ئاروزقۇل ئۇنى كىرگۈزمىدى:

— كەمپىر، كۆزۈمدىن يوقال. بۇ يەردە سېنىڭ كېرىكىڭ يوق. ماڭ، كىرگۈچە بولما!

— ساڭا نېمە بولدى؟ — مومای ئاچچىقلاندى، — بۇ قانداق گەپ؟ بىزنىڭ چال قېنى؟ ئۇنىڭغا نېمە بولدى؟ نېمە ۋەقە بولدى؟

— ئۇنىڭ ئۆزىدىن سورا، — دەپ جاۋاب بەردى ئاروزقۇل.

ئۆيدە بېكەي ئېرىنىڭ ھۆل كىيىمىنى سالدۇرۇپ جۇۋىسىنى ئېلىپ بەردى، ساماۋارنى ئەكىرىپ، چاي قۇيۇشقا باشلىدى.

— ئىچمەيمەن، — دەپ قولىنى سىلكىدى ئاروزقۇل، — ھاراق ئەكەل!

خوتۇنى ئاغزى ئېچىلمىغان بىر بوتۇلكا ھاراقنى ئېچىپ رومكىغا قۇيدى.

— تولدۇرۇپ قۇي! — دەپ بۇيرۇدى ئاروزقۇل. ئۇ بىر رومكا ھاراقنى بىراقلا ئىچىۋەتتى، جۇۋىغا مەھكەم ئورنىپ كىگىز

ئۇستىدە ياتتى ۋە خوتۇنىغا:

— سەن مېنىڭ خوتۇنۇم ئەمەس، مەن سېنىڭ ئېرىڭ ئەمەس. سەن كۆزۈمدىن يوقال. بۇ ئۆيگە ئىككىنچى كىرگۈچە بولما. ماڭ، ھازىر ماڭساڭمۇ ئۇلگۈرەلەيسەن، — دېدى.

بېكەي ئۇھ تارتىپ كارىۋاتقا ئولتۇردى، ئادىتى بويىچە كۆزدىگە ياش ئېلىپ، ئاستا سۆزلىدى:

— يەنە جۇدۇنى تۇتۇپ قالدى بۇنىڭ.

— يەنە جۇدۇنى تۇتۇپ قالدى دەمسىنا؟ — دەپ ھۆركىرىدى ئاروزقۇل، — كۆزۈمدىن يوقال!

بېكەي ئۆيدىن چىقىپ، ئادەتتىكىدەك، قولىنى تىزىغا ئۇرۇپ، ھويلىدا داد ـ پەريات كۆتۇردى:

— نېمىشقىمۇ بۇ دۇنياغا كەلگەن بولغىيتتىم، مەن بەتەلەي...

بۇ چاغدا، مومىن بوۋاي ئالمباشقا مىنىپ نەۋرىسىنىڭ قېشىغا كېتىۋاتاتتى. ئالمباش يۈگۈرۈك ئات ئىدى، شۇنداق بولسىمۇ مومىن بوۋاي ئىككى سائەتتىن كۆپرەك كېچىكىپ قالدى. ئۇ يولدا نەۋرىسى بىلەن ئۇچراشتى، خانىم ئۆزى بالىنى ئۆيگە باشلاپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ ئىسسىق ـ سوغۇقلاردا پىشقان يوغان قوللۇق، بەش يىل كىيگەن پەلتونى ئۇچىسىدىن چۈشۈرمەيدىغان خانىم ئىدى. چارچاپ كەتكەن بۇ خانىمنىڭ رەڭگىرويى ئانچە ياخشى ئەمەستەك كۆرۈنەتتى. كۆپ يىغلاپ بالىنىڭ كۆزلىرى ئىششىپ كەتكەنىدى، ئۇ سومكىسىنى ئېسىپ خانىمنىڭ يېنىدا روھسىز، بىچارە قىياپەتتە كېلىۋاتاتتى. خانىم مومىن بوۋاينى قاتتىق تەنقىدلىدى. بوۋاي ئاتتىن چۈشۈپ، خانىمنىڭ ئالدىدا باش ئېگىپ تۇردى.

— ئەگەر سىز بالىنى ۋاقتىدا ئەكېتەلمىسىڭىز، — دېدى خانىم، — ئۇنى مەكتەپكە ئەۋەتمەڭ. ئەكېلىپ ـ ئاپىرىپ قويار دەپ مەندىن ئۈمىد كۈتمەڭ، مېنىڭ تۆت بالام بار.

مومىن بوۋاي يەنە بىر قېتىم ئەپۇ سورىدى، بۇنىڭدىن كېيىن

www.uyghurkitap.com

بۇنداق ئىشنى سادىر قىلماسلىققا يەنە ۋەدە بەردى.

خانىم جېلىسايغا قايتىپ كەتتى، بوۋاي نەۋرىسىنى ئېلىپ ئۆيگە قايتتى.

بوۋاي ئاتقا مىنىپ بالىنى ئالدىغا ئالدى، بالا گەپ ـ سۆز قىلمىدى. بوۋايمۇ بالىغا نېمە دېيىش لازىملىقىنى بىلمەي قالدى.

ــ قورسىقىڭ ئېچىپ كەتتىمۇ؟ ــ سورىدى بوۋاي.

ــ ياق، خانىم ماڭا بولكا بەردى، ــ دەپ جاۋاب بەردى نەۋرىسى.

ــ نېمىشقا گەپ قىلمايسەن؟

بالا بۇ سۆزگە جاۋاب قايتۇرمىدى.

مومىن بوۋاي ناماقۇل بولۇپ كۈلۈپ تۇرۇپ دېدى:

ــ مېنىڭدىن خاپا بولغان ئوخشايسەن، ــ ئۇ بالىنىڭ شەپكىسىنى بېشىدىن ئېلىپ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويغاندىن كېيىن، شەپكىسىنى يەنە كىيگۈزۈپ قويدى.

بالا ئۆرۈلمىدى.

ئۇلار ئات ئۈستىدە ئەنە شۇنداق گەپ ـ سۆز قىلماي كېلىۋاتاتتى. مومىن بوۋاي يايتاق ئات بالىنى سىلكىتىپ قويمىسۇن، دەپ ئالىباشنى چاپتۇرماي، تىزگىننى چىڭ تارتىپ ماڭدى. دېمىسىمۇ، ھازىر ئۇنچىۋالا ئالدىراپ مېڭىشنىڭ زۆرۈرىيىتىمۇ يوق ئىدى.

بوۋاينىڭ ئوي ـ خىيالىنى تېزلا بايقىغان ئات ئاستا يورغىلاپ ماڭدى. ئاتنىڭ ئاغزىدىن ھور پۇرقىراپ چىقىپ، تۇياقلىرى يولدا دۈپۈرلەپ باراتتى. بۇنداق ئاتقا بىرلا ئادەم مىنىپ، مۇڭلۇق ناخشا ئېيتىپ ماڭسا، ئۆزى ئېيتىپ، ئۆزى ئاڭلىسا، كارامەت پەيزى بولىدۇ. ئۆزى يالغۇز قالغاندا، ئېيتىدىغان نەرسىلەر كۆپ بولىدۇ ــ دە! ئەمەلگە ئاشمىغان غايىگە، ئۆتمۈش دەۋرلەرگە، مۇھەببەتلەشكەندە پەيدا بولغان بەزى ئىشلارغا... كەلسەك، كىشىلەر ئاشۇ ئۆتۈپ كەتكەن يىللار ئۈچۈن نادامەت چېكىشنى، يىللار بە-

لەن بىللە ئۆتۈپ كەتكەن، قايتا ئۇچراشتۇرغىلى بولمايدىغان نەرسىلەرنى ئەسلەشنى ياخشى كۆرىدۇ. ۋاھالەنكى، بۇلارنىڭ زادى قانداق نەرسە ئىكەنلىكى كىشىلەرنىڭ ئۆزلىرىگىمۇ ئايان ئەمەس، بىراق ھەمىشە بۇ نەرسىلەرنى ئەسلەپ تۇرۇشنى ياخشى كۆرىدۇ، ئۆز ئەسلىمىلىرىدىن لەززەت ئېلىشنى ياخشى كۆرىدۇ.

كۆڭۈلدىكىدەك ماڭىدىغان ئىات كىشىگە ياخشى ھەمراھ بولىدۇ.

مومىن بوۋاي نەۋرىسىنىڭ پاكىز چۈشۈرۈلگەن بېشىنى، ئىنچىكە بوينى ۋە سالپاڭ قۇلقىنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ بەختسىز ھاياتىنى، ئۆزىنىڭ پۈتۈن ئىشى ۋە مېھنىتىنى، پۈتكۈل قايغۇ ـ ھەسرەت ۋە دەرد ـ ئەلەمىنى، ھازىر يېنىدا مۇشۇ بالىلا، مۇشۇ ئىگە ـ چاقسىز كىچىك جانلا قالغانلىقىنى ئەسلىدى. ئۇنى بېقىپ قاتارغا قوشۇشقا ئۆمرى يار بەرسىغۇ ياخشى بولاتتى، لېكىن ئەگەر كېيىنكى چاغلاردا بالا ئۆزى يالغۇز قالىدىغان بولسا، ئۇنىڭ كۈنى تەس بولاتتى. ئۇ ئۆزى شۇنداق كىچىك بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق مىجەز ـ خۇلقى بار. ئەمما، ئۇنىڭ يەنىلا چىقىشقاقراق، مۇلايىمراق بولغىنى ياخشى... چۈنكى ئاروزقۇلغا ئوخشاش ئادەملەر ئۇنىڭدىن يىرگىنىدۇ، بۆرە بالا ـ قازاغا ئۇچرىغان بۇغىنى ئازابلىغاندەك، ئۇلارمۇ ئۇنى ئازابلىشى مۇمكىن...

بۇ ئارىدا، مومىن بوۋاي يەنە بۇغىنى، ھېلىلا ئۇنىڭ ئالدىدىن سايىدەك تېزلا ئۆتۈپ كەتكەن ھەمدە ئۇنى ھەيران قالدۇرۇپ خۇشال قىلغان بۇغىنى يادىغا ئالدى.

— بىلەمسەن، بالام؟ بۇغا بىز تەرەپكە كەلدى، — دېدى بوۋاي.

بالا دەرھال بۇرۇلۇپ بوۋىسىغا قارىدى:

— راستما؟

— راست، ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم. ئۇچ بۇغا كەپتۇ!

— قەيەردىن كەپتۇ؟

— تاغنىڭ نېرىسىدىن كەلگەندەك قىلىدۇ. ئۇ يەردە ئوۋ

ئۇۋلاش چەكلەنگەن ئورمان بار. بۇ يىل كۆزدە، يازدىكىگە ئوخشاش، تاغ ئاغزى ئېچىۋېتىلگەن، شۇڭا بۇغىلار بۇ ياقتا مېھمان بولۇپ كەلگەن.

— بۇغىلار بىزنىڭ بۇ يەردە تۇرۇپ قالارمۇ؟

— ياقتۇرسا تۇرۇپ قېلىشى مۇمكىن. ئەگەر ئادەملەر ئۇلارغا چېقىلمىسا، ئۇلار بۇ يەردە ياشايدۇ. بۇ يەردە يەم ـ خەشەك كۆپ، مىڭ تۇياق بۇغا بېقىشقىمۇ يېتىدۇ. بۇرۇن، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا زامانىسىدا، بۇ يەردە بۇغا دېگەن هەددى ـ هېسابسىز كۆپ بولغانىكەن...

بوۋاي نەۋرىسىنىڭ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ يۈمشىغانلىقىنى، ئاچچىقىدىن يانغانلىقىنى سېزىپ، ئۆتكەن ئىشلارنى ۋە مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنى قايتىدىن سۆزلەپ بەردى، ئۆزىمۇ ئۆزى ئېيتقان چۆچەككە مەپتۇن بولۇپ كەتتى، بىردىنلا بەختلىك بولۇش هەمدە باشقىلارغا بەخت يەتكۈزۈش تەس ئەمەس ئىكەن، دەپ ئويلىدى. باشتىن ـ ئاخىر مۇشۇنداق ئۆتۈش نېسىپ بولغاي، دۇرۇس، مۇشۇنداق ئۆتۈش، هازىرقىدەك، مۇشۇ مىنۇتتىكىدەك ئۆتۈش نېسىپ بولغاي. ئەپسۇسكى، رېئال تۇرمۇش بۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇلمايدۇ، بەخت بىلەن بىللە بەختسىزلىكمۇ ساڭا مەڭگۈ ئەگىشىپ يۈرىدۇ، مەڭگۈلۈك بولغان، سەندىن ئايرىلغۇسى كەلمەيدىغان بەختسىزلىك دائىم سېنى پايلاپ يۈرىدۇ، پات ـ پات سېنىڭ ئىچكى دۇنيايىڭغا ۋە تۇرمۇشۇڭغا بۆسۈپ كىرىدۇ، هەتتا بۇۋاي ئۆزىنىڭ نەۋرىسى بىلەن بەختنى هېس قىلغان شۇ مىنۇتلاردا، قايغۇ ـ ئەندىشە خۇشاللىق بىلەن بىللە ئۇنىڭ قەلبىنى چۇلغىۋالدى: ئاروزقۇل ئۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىدىغاندۇر؟ ئۇ نېمىلەرنى تەييارلاۋاتقاندۇر؟ قانداق جازا كېلەر؟ يېنىشقا جۇرئەت قىلغان چالنى ئۇ قانداق چارە ـ ئامالالار بىلەن جازالىماقچى بولغاندۇر؟ ئاروزقۇلنىڭ بۇ ئىشنى مۇشۇنداقلا ئۆتكۈزۈۋەتمەيدىغانلىقى ئېنىق، ئۇنداق قىلمايدىغان بولسا، ئۇ ئاروزقۇل بولماي قالىدۇ.

ئۆزىنىڭ ۋە قىزىنىڭ بېشىغا كېلىدىغان بەختسىزلىكنى

ئويلىماسلىق ئۈچۈن، مومىن بوۋاي نەۋرىسىگە داۋاملىق ھالدا بۇغا توغرىسىدىكى چۆچەكنى ئېيتىپ بەردى، بۇغىلارنىڭ ئالىيجاناب خىسلىتى، گۈزەللىكى، شۇنىڭدەك سەكرەش تېزلىكىنى ئېيتىپ بەردى. ئۇ ھېلىقى قۇتۇلغۇسىز بالايىئاپەتتىن ئاشۇ يول بىلەن ساقلىنىپ قالغىلى بولىدىغاندەك، شۇنچە ئىشتىياق بىلەن سۆزلىدى.

بالىنىڭ كەيپى جايىغا چۈشتى. ئۆيدە ئۇنى نېمە ئىشلارنىڭ كۈتۈپ تۇرغانلىقى ئۇنىڭ خىيالىدا يوق ئىدى. ئۇنىڭ كۆز - قۇلاقلىرى قىزىپ تۇردى: بۇغا راستلا قايتىپ كەلگەنمىدۇر؟ بۇ گەپچە، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى راست ئوخشايدۇ: مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئادەملەرنىڭ ئۇنىڭغا قارشى تۇرغان گۇناھىنى كەچۈرۈپتۇ، يەنە ئۆز بالىلىرىنىڭ ئىسسىقكۆل تاغلىرىغا قايتىپ كېلىشىگە ئىجازەت قىپتۇ. بوۋاينىڭ ئېيتىشىچە، ھازىر كەلگەن ئۇچ بۇغا بۇ يەردە ئەھۋالنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ باقماقچى بولسا كېرەك، ئەگەر ئۇلار ياقتۇرسا، قالغان بۇغىلارنىڭ ھەممىسى يەنە ئۆز يۇرتىغا قايتىپ كەلگۈدەكمىش.

— بوۋا، — دەپ بوۋاينىڭ گېپىنى ئۈزۈۋەتتى نەۋرىسى، — مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ ئۆزى كەلگەنمىدۇر؟ ئېھتىمال، بىز تەرەپنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ بېقىپ، ئاندىن ئۆز بالىلىرىنى چاقىرىپ كەلسە كېرەك، شۇنداقمۇ؟

— بەلكىم، — مومىن بوۋاي ئىككىلىنىپ قالدى. ئۇ سۆزىنى توختاتتى، بىرئاز خىجىللىق ھېس قىلدى بولغاي: ئۇ بەك ئاشۇ - رۇۋەتتىمۇ يا بالا ئۇنىڭ سۆزىگە راست ئىشىنىپ قالدىمۇ؟ لېكىن، بوۋاي بالىغا بايا تىنىقى گەپلەرگە ئىشەنمە دېمىدى، ئۇنداق قىلىشقىمۇ ئەمدى كېچىكىپ قالغانىدى.

— كىم بىلىدۇ، — دەپ بوۋاي مۇڭىسىنى قىسىپ قويدى، — بەلكىم، ئېھتىمال مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ ئۆزى كەلگەندۇر. كىم بىلىدۇ...

— بىلىپ قالارمىز. بوۋا، بايا سىز بۇغىنى ئۇچراتقان يەرگە

بارايلىچۇ، — دېدى نەۋرىسى، — مېنىڭمۇ بۇغىنى كۆرگۈم كېلمۇاتىدۇ.

— لېكىن، سەن بىلسەڭ بولىدۇ، بۇغا دېگەن بىر جايدا تۇرىدۇ-ۇرمەيدۇ!

— بۇغىلارنىڭ ئىزىنى بويلاپ ماڭايلى. شۇ ئىز بىلەن ئۇزاق يەرلەرگە بارايلى. ئۇلارنى بىر كۆرۈۋېلىپ قايتىپ كېلىمىز، شۇ چاغدا، بۇغىلار ئادەملەرنىڭ ئۇلارغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەيدىغانلىقىنى بىلىدۇ.

— سەن راستلا كىچىك بالىسەن ـ دە، — دېپ كۈلدى بوۋاي، — بىز ئاۋۋال ئۆيگە قايتايلى، ئاندىن بىر گەپ بولار.

ئۇلار ئۆينىڭ ئارقىسىدىكى چىغىر يول بىلەن مېڭىپ ئورمان قاراۋۇلخانىسىغا يېقىنلاشتى. ئۆينىڭ ئارقىسىدا تۇرسا، خۇددى ئادەمنىڭ كەينىدە تۇرغاندەك بىلىنەتتى. ئۇچ ئۆينىڭ ھېچقايسىسىدا ئىچكىرىدە قانداق ۋەقەلەر بولغانلىقىنى ئۇقتۇرۇپ بېرەلىگۈدەك بىرەر ئالامەت كۆرۈنمەيتتى. ھويلىدا بىرەر ئادەمۇ يوق ئىدى، بىرەر ئاۋازمۇ ئاڭلانمايتتى. كىلىشمەسلىكنىڭ بېشا-رىتى بوۋاينىڭ يۈرىكىنى مۇجۇدى: بىرەر ۋەقە بولدىمىكىنا؟ ئا-روزقۇل مەست بولۇۋېلىپ، ئۇنىڭ بەختسىز قىزى بېكەينى قا-تىق دۇمبالىدىمىكىن؟ يەنە نېمە ئىش بولدىكىن؟ نېمىشقا مۇنداق جىمجىت بولۇپ كېتىشتىكىن؟ بۇ ۋاقىتتا نېمىشقا ھويلىدا بىرەر ئادەم كۆرۈنمەيدۇ؟

«ئەگەر ھەممە ئىش جايىدا بولسا، ئۇ ياققا بېرىپ، ھېلىقى نەس باسقان ياغاچنى دەريادىن ئاچقىمەن، — دەپ ئويلىدى مو-مىن بوۋاي، — بۇ ئاروزقۇل دېگەن قۇرۇپ كەتسۇن، ئۇنىڭ بىلەن تەگەشمىگەن ياخشى، ئۇ قىلىمىز دېگەن ئىشنى ئوبدان ئىشلەپ، پۈتتۈرۈۋەتكەن ياخشى. ئېشەككە ئۆزىنىڭ ئېشەك ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرىش تەس.»

مومىن بوۋاي ئاتخانىغا يېقىنلاشتى.

— چوش، كەلدۇق، — ئۇ ئۆزىنىڭ ھاياجىنىنى بىلدۈرمەس-

لىككە تىرىشىپ، گويا ئۆزلىرى يىراق جايدىن كەلگەندەك، نەۋ-رىسىگە شۇنداق دېدى. بالا سومكىسىنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە ماڭماقچى بولغاندا، مومىن بوۋاي ئۇنى توختاتتى:

— توختا، بىللە ماڭمىز.

ئۇ ئالىباشنى ئاتخانىغا ئەكىرىپ قويغاندىن كېيىن، بالىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ ئۆيگە ماڭدى.

— دىققەت قىل، — دېدى بوۋاي نەۋرىسىگە، — ئۇلار مېنى تىللىسا، قورقما، ھەر خىل يوقىلاڭ گەپلەرگە قۇلاق سالما، بۇ-نىڭ بىلەن ئىشىڭ بولمىسۇن، سېنىڭ ئىشىڭ ئوقۇش.

بىراق، ئۇنداق ئىش ئەسلا سادىر بولمىدى. ئۇلار ئۆيگە كىر-گەندىن كېيىن، مومای بوۋايغا ئەيىبلەش نەزىرى بىلەن ئۇزاق تىكىلىپ قارىدى ـ دە، ئارقىدىن ئاغزىنى چىڭ يۇمۇۋېلىپ يېڭ-نە ئىشىنى قايتىدىن قولىغا ئالدى. بوۋايمۇ مومايغا بىرەر ئېغىز گەپ قىلمىدى. بوۋاي چىرايىنى تۇرۇپ، دەككە ـ دۈككە ئىچىدە ئۆيدە بىرئاز تۇردى، ئاندىن ئوچاق بېشىدىن چوڭ چىنىدىكى ئۇگرىنى، يەنە قوشۇق ۋە بولكىنى ئېلىپ، نەۋرىسى بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ، ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن چۈشلۈك غىزاسىنى يېگىلى تۇردى.

ئۇلار ئۇنچىقماي ئولتۇرۇپ غىزالاندى. مومای ھەتتا ئۇلارغا قاراپمۇ قويمىدى. ئۇنىڭ قورۇق باسقان قوڭۇر چىرايىدىن غەزەپ يېغىپ تۇراتتى. بالا چوقۇم بىرەر پېشكەللىك بولغانلىقىنى پەم-لىدى. بوۋاي بىلەن مومای يەنىلا گەپ قىلمای ئولتۇراتتى.

بالىنى قورقۇنچ ۋە بېسىشقا باشلىدى، ئۇنىڭ گېلىدىن ھېچ-نېمە ئۆتمىدى. ئادەم ئۇچۇن غىزا ئوستىدە ئۇن ـ تىنسىز ئول-تۇرۇپ ئۆز بېشىدىكى بىرەر كېلىشمەسلىكنى ۋە گۇمانلىق ئىشنى ئويلاشتىنمۇ يامان ئىش بولماس. ئۇ ئىچىدە سومكىغا: «بەلكىم ئەيىب بىزدىن ئۆتۈلگەندۇر؟» دېدى. سومكا دېرىزىدە ئە-دى. ئۇنىڭ كۆڭلى پولدىن يۇگۇرۇپ ئۆتۈپ دېرىزىگە چىقتى ۋە سومكىغا يېقىنلىشىپ، سومكا بىلەن پىچىرلىشىشقا باشلىدى:

www.uyghurkitap.com

«نېمە بولغانلىقىنى بىلەمسەن؟ بوۋام نېمىشقا مۇنداق مەيۈس-لىنىپ قالدى؟ ئۇنىڭدا نېمە ئەيىب بار؟ بۈگۈن نېمىشقا كېچىكىپ قالدى؟ نېمە ئۈچۈن ئالىباشنى ئېگەرلىمەيلا مىندى؟ بۇنداق ئىش ھېچقاچان بولۇپ باقمىغان. بوۋام ئورماندا بۇغىنى كۆرىمەن دەپ كېچىكىپ قالدىمۇ يا؟... بەلكىم ھېچقانداق بۇغا بولمىغان بولسىچۇ؟ بەلكىم بۇ يالغان بولسىچۇ؟ قانداق قىلىش كېرەك؟ نېمىشقا ئۇ بۇ چۆچەكنى ئېيتىدۇ؟ بىزنى ئالدىغان بولسا، مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانا خاپا بولىدۇ...»

غىزالىنىپ بولغاندىن كېيىن، بوۋاي نەۋرىسىگە ئاستاغىنا:

— ھويلىغا چىقىپ بىر ئىشقا ياردەملەشكىن. مەن ھازىرلا چىقىمەن، — دەپ پىچىرلىدى.

بالا ئىتائەتمەنلىك بىلەن چىقىپ كەتتى. بوۋاي ئىشىكنى يېپىشىغىلا مومايىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

— نەگە بارىسەن؟

— ياغاچ توشۇغىلى بارىمەن. بايا ياغاچنى دەريادا قالدۇرۇپ قويغانىدۇق، — دېدى مومىن بوۋاي.

— ئوھو، ئاخىر ئويلاپسەن، — دېدى موماي ۋارقىراپ، — ھوشۇڭنى تېپىپسەن! بېرىپ قىزىڭنى كۆرۈپ باق. گۈلجامال ئۇنى ئۆيىگە ئەكىرىپ كەتتى. ئەمدى سېنىڭ ئۇ تۇغماس قىزىڭنىڭ كىمگە كېرىكى بار؟ بارغىن، ھازىر ئۇ قانداق ئادەم بولۇپ قالغانلىقىنى ئۆزى سۆزلەپ بەرسۇن! ئېرى بىر لالما ئىتنى ھەيدىۋەتكەندەك ئۇنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقاردى!

— نېمە بوپتۇ، ھەيدىۋەتكەن بولسا ھەيدىۋەتسۇن! — دېدى مومىن بوۋاي مەيۈس ھالدا.

— سەنزە! سەن ئۆزۈڭ قانداق ئادەم؟ ئۆزۈڭنىڭ قىزى كۈتكەن يەردىن چىقمىدى، ئەمدى سەن نەۋرەڭنى تەربىيەلەپ ئەمەلدار قىلماقچى بولۇۋاتامسەن؟ قوي! سەن تېخى مۇشۇ بىرنېمەڭ ئۈچۈن ئۆزۈڭنى خەتەرگە ئۇرماقچى بولۇۋاتىسەن، ھەتتا قورقماستىن

ئالىباشقا مىنىپ كېتىپسەن، راستلا نوچى ئىكەنسەن! باشتىلا ئۆزۈڭنىڭ مەرتىۋىسىنى بىلىشىڭ، كىم بىلەن دادى ـ مۇئامىلە قىلىۋاتقانلىقىڭنى ئەستە تۇتۇشۇڭ لازىم ئىدى... ئۇ چۈجىنىڭ بوينىنى ئۇزگەندەك سېنىڭ بوينۇڭنى ئۇزۇۋېتىدۇ. سەن قاچاڭدىن بېرى خەق بىلەن تاكاللىشىدىغان بولۇپ كەتتىڭ؟ قاچاندىن باشلاپ مۇنداق باتۇر بولۇپ قالدىڭ؟ قىزىڭنى ئۆيگە قايتۇرۇپ كېلىشنى ئويلىما، خىيالىڭغىمۇ كەلتۈرمە، ئۇنى بوسۇغامغىمۇ يېقىن يولاتمايمەن...

بالا روھسىز ھالدا ھويلىغا قاراپ ماڭدى. ئۆيدە مومانىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. توساتتىن، ئىشىك ئېچىلىپ، مومىن بوۋاي ئۆيدىن يۈگۈرۈپ چىقتى. بوۋاي سېيدەخمەتنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭغانىدى، بىراق گۈلجامال ئۇنى ئىشىك ئالدىدا كۈتۈۋالدى.

— ھازىر كىرمىگىنىڭىز ياخشى، سەل تۇرۇپ تۇرۇڭ، — دېدى گۈلجامال مومىن بوۋايغا ئاستا پىچىرلاپ، مومىن بوۋاي تەمتىرەپ تۇرۇپ قالدى، — بېكەي يىغلاۋاتىدۇ، ئۇنى قاتتىق ئۇرۇپتۇ. ئاروزقۇل ئۇنى قويۇۋېتىپتۇ، ئۇ سىزنى قارغاۋاتىدۇ. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى دادامنىڭ شورىدىن بولدى، دەۋاتىدۇ.

مومىن بوۋاي گەپ قىلمىدى. دەيدىغان نېمە گېپى بولاتتى؟ مانا ئەمدى ئۆز قىزىمۇ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشنى خالىمايۋاتىدۇ.

— ئاروزقۇل ھېلىمۇ ئۆيدە ھاراق ئىچىۋاتىدۇ. يىرتقۇچ مەخلۇققا ئوخشاپ قاپتۇ، — دېدى گۈلجامال پىچىرلاپ. گۈلجامال ھېسداشلىق قىلىپ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىندى. ئۇلار خىيالغا چۆمدى.

— بىزنىڭ سېيدەخمەت بالدۇرراق قايتىپ كەلسە ياخشى بولاتتى. ئۇ بۇگۈن يېتىپ كېلىشى كېرەك ئىدى. ئۇ قايتىپ كەلسە، ياغاچنى توشۇۋالغىلى، ھېچبولمىغاندا ماۋۇ ئىشنى بىر ياقلىق قىلغىلى بولاتتى.

— گەپ ياغاچتىمۇ؟ — مومىن بوۋاي بېشىنى چايقىدى. ئۇ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بىرئاز ئويلاندى ـ دە، بىر چەتتە تۇرغان نەۋرىسىنى كۆرۈپ ئۇ-نىڭغا:

ـــ چىقىپ ئوينىغىن! ـــ دېدى.

بالا بىر چەتكە مېڭىپ، لاپاسقا كىردى ۋە بۇ يەرگە تىقىپ قويغان دۇربۇننى ئېلىپ سۈرتتى.

«بىزنىڭ ئىشىمىز چاتاق بولۇۋاتىدۇ، ـــ دېدى ئۇ ھەسرەت-لەنگەن ھالدا دۇربۇنغا قاراپ، ـــ بۇ سومكا بىلەن ئىككىمىزنىڭ كاساپىتىدىن بولغان ئوخشايدۇ. بىرەر جايدا باشقا بىر مەكتەپ بولسا ياخشى بولاتتى. سومكا بىلەن ئىككىمىز بۇ يەردىن كې-تىپ، ھېچكىمگە بىلدۈرمەي شۇ يەردە ئوقۇيتتۇق. بىراق، بۇۋام-غا بەك ئىچىم ئاغرىيدۇ، ئۇ بىزنى ئىزدەپ قالىدۇ. دۇربۇن، سەنچۇ، ئاق پاراخوتنى كۆرۈشكە كىم بىلەن بارىسەن؟ مېنى بې-لىققا ئايلىنالمايدۇ دەپ ئويلامسەن؟ قاراپ تۇر! مەن ئۇزۇپ بېرىپ ئاق پاراخوتقا چىقىمەن...»

بالا بىر ئوت دۆڭسىنىڭ ئارقىسىدا مۆكۈنۈپ تۇرۇپ، دۇربۇن بىلەن قاراشقا باشلىدى. ئۇ روھسىز ھالدا ئەتراپقا بىر پەس كۆز سالدى. باشقا بىر چاغ بولسا، ئۇ ئىچى پۇشماستىن، چوقۇم قاز-غۇچە كۆرۈڭالاتتى: كۆز ڭاقتى بولۇپ، كۈزگى دەل ـ دەرەخلەر بىلەن قاپلانغان تاغلار تېك قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى، ئۇنىڭ ئۈستى ئاق قار بىلەن قاپلانغان، ئاستى چوغدەك تاڭلانغاندى.

بالا دۇربۇننى قويۇپ، لاپاستىن چىقتى، بۇ چاغدا بوۋىسى بوينىغا جىمبو سېلىنغان ۋە سۆرىگۈچ چېتىلغان ئاتنى ھويلا-دىن يېتىلەپ چىقىپ ساي تەرەپكە كېتىڭاتاتتى. بالا بوۋىسىنىڭ يېنىغا بارماقچى بولغاندى، لېكىن ئاروزقۇلنىڭ ڭارقىرىغان ئاۋازى ئۇنى توختىتىپ قويدى. ئاروزقۇل بەدىنىگە چىپ كەلگەن كۆڭلەكنى كىيىپ، جۇڭنى يېپىنچاقلاپ ئۆيدىن ئېتىلىپ چىق-تى. ئۇنىڭ يۈزى قىزىرىپ، خۇددى ئىنەكنىڭ تومپىيىپ چىققان يېلىنىغا ئوخشاپ كەتكەندى.

ـــ ھوي، سەن! ـــ دەپ مومىن بوۋايغا قاتتىق ڭارقىرىدى

ئۇ، ــ سەن ئاتىنى نەگە ئاپىرىسەن؟ ئۆز جايىغا ئاپىرىپ قوي، ئاتقا تەگكۈچى بولما! بىز سېنىڭسىزمۇ ياغاچنى توشۇۋالالايمىز. ئەمدى بۇ يەردە سېنىڭ كېرىكىڭ يوق، مەن سېنى قاراۋۇلخانىدىن بوشىتىۋەتتىم. سەن يوقال، نەگە بارساڭ بار!

بوۋاي ئاچچىق كۈلۈپ قويۇپ، ئاتىنى ئاتخانىغا ئەكىرىپ قويدى. ئۇ بىردىنلا قېرىلىق يەتكەن ۋە پاكارلاپ قالغاندەك بولدى، پۈتىنى سۆرەپ، ئىككى ياققا كۆزمۇ سالماي ماڭدى.

بالا بوۋىسىغا ئۇۋال قىلىنغىنىغا چىداپ تۇرالماي، ئاچچىقىدا بوغۇلۇپ كەتتى، كۆز يېشىنى ھېچكىمگە كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن، دەريانى ياقىلاپ يۈگۈردى. ئالدى تەرەپتىكى يول تۇمان ئىچىدە بىردەم كۆزدىن غايىب بولۇپ، بىردەمدىن كېيىن يەنە ئاياغ ئاستىدا پەيدا بولدى. ئۇ يىغلاۋېتىپ يۈگۈردى، ئىچ ـ ئىچىدىن ياخشى كۆرىدىغان تاشلارنىڭ ئالدىغا ــ «تانكا»، «بۆرە»، «ئېگەر»، «ياتقان تۆگە»نىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ كەلدى. ئۇ ئۇلارغا ھېچنېمە دېمىدى، چۈنكى بۇ تاشلار شۇ يەردە تۇرۇشتىن باشقا ھېچنېمىنى ئۇقمايتتى. ئۇ پەقەت «ياتقان تۆگە»نىڭ لوكسىنى قۇچاقلاپ، گىل رەڭ گىرانىت تاشنىڭ ئۈستىگە يىقىلىپ، ھەسرەتلەنگەن، ئۆزىنى باسالمىغان ھالدا ھۆڭرەپ يىغلىدى. ئۇ خېلى ئۇزاق يىغلاپ ئاستا ـ ئاستا تىنچىدى.

ئاخىردا، بېشىنى كۆتۈرۈپ كۆزىنى سۈرتتى ۋە ئالدى تەرەپكە قاراپ داڭ قېتىپ قالدى.

ئۇنىڭ ئۈدۈلىدا، ئۇ قاتتىكى سۇ بويىدا ئۇچ بۇغا تۇراتتى. بۇلار راست بۇغا، تىرىك بۇغا ئىدى. ئۇلار سۇ ئىچىۋاتاتتى، يەنە كېلىپ سۇغا قېنىۋالغاندەك كۆرۈنەتتى. بۇلاردىن بىرى ــ مۈڭگۈزى ھەممىدىن يوغان، ھەممىدىن ئۇزۇن بىرى ــ قايتىدىن بېشىنى سۇغا تەڭلىدى ھەمدە خۇددى ئەينەككە قارىغاندەك، تېيىز سۇدا ئۆزىنىڭ مۈڭگۈزىنى كۆزىتىۋاتقاندەك، بوينىنى سوزدى. ئۇنىڭ تۇكى ئاچ قوڭۇر بولۇپ، كۆكسى يوغان، ئۆزى تولىمۇ تىمەن ئىدى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرگەندە، سۇ مونچاقلىرى ئۇنىڭ

ئۇيغۇر كتاب نۇر يېكتى www.uyghurkitap.com

يوللۇق كەلگەن نەم تۇمشۇقىدىن سۇغا تامچىلىدى. بۇغا قۇلىقى-
نى مىدىرلىتىپ قويۇپ، بالىغا تىكىلىپ قاراپ قويدى.

ئۇنىڭغا ھەممىدىن كۆپرەك قارىغىنى بېشىدا ئىنچىكە شاخ-
لىق مۇڭگۈزى بار، بىقىنلىرى تولغان ئاق ئانا بۇغا بولدى. ئۇنىڭ
مۇڭگۈزى سەل كىچىك بولسىمۇ، لېكىن ئالامەت چىرايلىق ئى-
دى. ئۇ مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايتتى.
كۆزلىرى يوغان، ياقۇتتەك سۈزۈك بولۇپ، پۇلتىيىپ چىقىپ
تۇراتتى. ئۇ يىلدا بىر قۇلۇنلايدىغان، بويى كېلىشكەن بايتالغا
ئوخشاپ كېتەتتى. مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا گويا بۇ يوغان باش، يو-
غان قۇلاق بالىنى نەدە كۆرگەنلىكىنى ئەسلەۋاتقاندەك، ئۇنىڭغا
سەپسېلىپ، جىمجىت قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كۆزىدە نەمخۇش نۇر
چاقناپ، يىراقتا پارقىراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇرنىدىن بىلىنەر -
بىلىنمەس ھور چىقىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ يېنىدا مۇڭگۈزسىز بىر
بۇغىچاق بولۇپ، بۇ بۇغىچاق ساغرىسىنى تولغاپ تۇرۇپ تالنى
يەۋاتاتتى. ئۇ ھېچ ئىش قىلمايتتى، مىختا ئۆسكەن بولۇپ، ئۇي-
ناقلاپ يۈرەتتى. تۇيۇقسىزلا، ئۇ تالنى قويۇۋېتىپ، دىكىلداپ
سەكرەپ، گەۋدىسىنى بۇغا ئانىغا سوقتى، يەنە ئەتراپتا بىر پەس
سەكرەپ، بۇغا ئانىغا ئەركىلەشكە باشلىدى، مۇڭگۈزسىز بېشىنى
بۇغا ئانىنىڭ قورسىقىغا سۈركىدى. مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا بولسا
ھېلىغىچە بالىغا كۆز تىكىپ تۇرماقتا ئىدى.

بالا تىنىقىنىمۇ چىقارماي، تاشنىڭ كەينىدىن چىقتى ۋە چۈش
كۆرۈۋاتقاندەك، قولىنى ئالدىغا سوزۇپ، دەريا بويىغا كەلدى. بۇ
بۇغىلار قىلچە ئۈركۈمىدى، ئۇلار دەريانىڭ ئۇ قېتىدىن ئۇنىڭغا
جىمغىنا قاراپ تۇردى.

ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا توغرىسىغا تۇرغان كۆكۈچ سۈزۈك
دەريا سۈيى تاشقا ئۇرۇلۇپ ئۆركەشلەپ ۋە دەمۇدەم كۆپۈك چاچ-
رىتىپ تېز ئېقىۋاتاتتى. ئۇلارنى ئايرىپ تۇرغان بۇ دەريا بولمىسا
ئىدى، بالا بەلكىم بۇغىلارغا يېقىن كېلىپ، ئۇلارنى قولى بىلەن
سىلىغان بولاتتى. بۇغا تۇپتۇز كەتكەن، پاكىز تاشلىق ئۇستىدە

ئىدى. تاشلىقىنىڭ بېشىدا، كۆزگى ساي ئورمانلىرىنىڭ قويۇق ئۆچلىرى قىزىل رەڭلىك تامغا ئوخشاش كۆرۈنەتتى. ئېگىزرەك كەلگەن جاي قىزغۇچ ئاق قېيىن ۋە تاغ تېرىكى ئۆسۈۋاتقان سېغىز توپىلىق تىك يار ئىدى. ئۇنىڭدىنمۇ ئېگىز يەردە بولسا كەڭ ئورمان ۋە چوققىدىكى ئاپپاق قار كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

بالا كۆزىنى يۇمۇپ يەنە ئاستا ئاچتى. كۆز ئالدىدا يەنە شۇ مەنزىرە ئايان بولدى: قىزىل يوپۇرماقلىق ساي ئورمانلىرىنىڭ ئۆچىدىن يېقىنراق جايدا، پاك ـ پاكىز قۇملۇق سايدا ھېلىقى ئاجايىپ بۇغىلار يەنىلا تۇرماقتا ئىدى.

بىراق، شۇ ئاردىدا بۇغىلار كەينىگە بۇرۇلۇپ، قۇملۇق سايدىن بىر ـ بىرلەپ دەرەخلىككە قاراپ كېتىشتى. ئالدىدا چوڭ ئەركەك بۇغا، ئوتتۇرىدا مۇڭگۈزسىز بۇغىچاق، ئارقىدا مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ماڭدى. بۇغا ئانا بېشىنى ئارقىغا بۇراپ، بالىغا يەنە بىر قېتىم قاراپ قويدى. ئارقىدىن ئۇلار چاتقالىلىقتىن ئۆتۈپ، سايي ئورمانلىرى ئارىسىغا كىرىپ كەتتى. قىزغۇچ دەرەخ شاخلىرى ئۇلارنىڭ بېشىدا ئىرغاڭلاشتى، قىزغۇچ يوپۇرماقلار ئۇلارنىڭ تەكشى، سىلىق، ئەۋرىشىم دۇمبىسىگە تۆكۈلۈپ تۇردى.

كېيىن، ئۇلار چىغىر يول بىلەن يۇقىرى ئۆرلەپ ئۇدۇل يارنىڭ ئۈستىگە چىقتى، ئۇ يەردە يەنە توختىدى. بۇنىڭدىن بالا يەنە بۇغا ماڭا قاراۋاتىدۇ، دېگەن ھېسسىياتقا كەلدى. چوڭ ئەركەك بۇغا بوينىنى سوزۇپ، مۇڭگۈزىنى دۇمبىسىگە تىرەپ، كانايي چالغاندەك مۆرىدى. ئۇنىڭ تىك قىرغاقتا، دەريا ئۈستىدە ياڭرىغان ئاۋازى ئۇزاق ۋاقىتقىچە ئەكس سادا پەيدا قىلدى.

شۇ چاغدىلا، بالا ئېسىنى يىغدى. ئۇ كۆچىنى ئايمايي، ئۆزىگە تونۇش چىغىر يول بىلەن ئۆيگە قاراپ چاپتى. ئۇ توختىماستىن ھويلىغا يۈگۈرۈپ كىرىپ، ئىشىكنى تاراقلىدە ئاچتى ـ دە، ئىشىك ئالدىدا ھاسىراپ تۇرۇپ توۋلىدى:

— بوۋا! بۇغا كەلدى! بۇغا! ئۇلار مەشەدە!

مومىن بوۋاي ئۆيىنىڭ بۇلۇڭىدا بالىغا قاراپ قويدى، بوۋاي شۇ يەردە ھەسرەتلىنىپ جىمجىت ئولتۇراتتى، بالىنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى ئۇقمىغاندەك، ھېچنېمە دېمىدى.

— غەلۋە قىلما! — دېدى مومای بالىغا كايىپ، — كەلگەن بولسا بوپتۇ، ھازىر بۇغلار بىلەن كىمنىڭ كارى!

بالا ئاستا چىقىپ كەتتى. ھويلىدا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. كۈز قۇياشى قاراۋۇل تېغىنىڭ ۋە يېقىن ئەتراپتىكى قاتار سوزۇلغان خىرە تاقىر تاغلارنىڭ كەينىگە ئولتۇرۇپ كەتكەنىدى. قاقاس، تىمتاس تاغلارغا ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان قۇياشنىڭ ئوچۇق، ئىسسىق قالمىغان ئاخىرقى نۇرى چۈشۈپ تۇراتتى. جىلۋە قىلىپ تۇرغان بۇ قىپقىزىل قۇياش نۇرى يەنە بۇ يەردىن تاغلارنىڭ كۈزگى چوققىسىغا يورۇق چۈشۈرۈپ تۇراتتى. گۈگۈم تۇمانى پۈتكۈل ئورمانىنى قاپلاپ كەتكەنىدى.

قارلىق تاغدىن دەمۇدەم كېلىۋاتقان سوغۇق شامالدا بالىنىڭ تېنى جۇغۇلداپ، پۈتۈن ئەزايى تىترەشكە باشلىدى.

6

بالا يوتقانغا كىرگەندىن كېيىنمۇ توڭلاپ تۇردى. ھويلا قاراڭغۇ ئىدى. بالا خېلى ۋاقىتقىچە ئۇخلىيالمىدى، بېشى لوقۇلداپ ئاغرىسىمۇ، لېكىن بىزەمۇ ئىڭراپ قويمىدى. ئۇنىڭ ئاغرىپ قالغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى، كىشىلەر ئۇنى ئەستىن چىقىرىپ قويغاندەك ئىدى.

قانداقمۇ ئۇنى ئەستىن چىقىرىپ قويۇشمىسۇن؟

بوۋاي تامامەن گاڭگىراپ خۇددىنى يوقىتىپ قويدى، بىردەم چىقىپ كېتەتتى، بىرئازدىن كېيىن يەنە يېنىپ كىرەتتى، بىر-دەم دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كېتىپ، قاتتىق ئۇلۇغ ـ كىچىك تىناتتى، بىردەمدىن كېيىن يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئاللىقاياقلارغا كېتەتتى. مومايمۇ زەردە بىلەن بوۋايغا قاراپ غوتۇلداپ، بىردەم

ئالدىغا، بىردەم كەينىگە مېڭىپ يۈرەتتى، ھويلىغا چىقىپ كېتىپ يەنە قايتىپ كىرەتتى. ھويلىدا تۇرۇپ - تۇرۇپ گەپلەشكەن تۇ- تۇق ئاۋاز ئاڭلىنىپ قالاتتى، گۈرسۈلدەپ ئىتتىك ماڭغان ئاياغ تىۋىشى چىقىپ تۇراتتى، يەنە كىمدۇر بىرىنىڭ تىل - ھاقارەتـ لىرىمۇ ئاڭلىناتتى. ئېھتىمال، ئاروزقۇل يەنە ئادەم تىللاۋاتقان بولسا كېرەك، كىمدۇر بىرى ئۆكسۈپ يىغلاۋاتماقتا...

بالا تىپتىنچ ياتاتتى. بۇ ئاۋازلار ۋە دۈپۈرلىگەن ئاياغ تىۋىشـ لىرى سەۋەبىدىن، ئۆيدە ۋە ھويلىدا يۈز بەرگەن ئىشلار سەۋەبـ ىدىن ئۇ بارغانسېرى ھارغىنلىق ھېس قىلدى.

ئۇ ئۆزىنىڭ ئەستىن چىقىرىپ قويۇلغانلىقىدەك غېرىبلىق تۇيغۇسىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، كۆزىنى يۇمۇپ، بۈگۈن بولغان ۋەقەنى ئەسلىدى: ئۇ چوڭ دەريانىڭ بويىدا تۇراتتى، تىز ئېقىۋاتـ قان سۇغا ئۆزاق قاراپ بېشى قايدى. نېرىقى قىرغاقتا بۈغا ئۇنىڭغا قاراپ تۇرماقتا، ئۇ تۇنۇگۈن كۆرگەن ھېلىقى ئۇچ بۇغا ھازىر يەنە شۇ يەردە تۇراتتى. ھەممە نەرسە يەنە قايتىدىن پەيدا بولدى. چوڭ ئەركەك بۇغا سۇدىن بېشىنى كۆتۈرگەندە، ئۇنىڭ نەم تۇمشۇقىدىن يەنە شۇ سۇ مونچاقلىرى تېمىز سۇغا تېمىپ چۈشتى، مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانا بولسا يەنىلا مۇلايىم، زىرەك كۆز- لىرى بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى تولىمۇ يوغان، قاپقارا بولۇپ، نەمخۇش ۋە نۇرلۇق ئىدى. مۈڭـ گۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ ئادەمگە ئوخشاش ئۈھ تارتقانلىقىغا بالا بەك ھەيران بولدى، بۇغا ئۇنىڭ بوۋىسىغا ئوخشاش غەمكىن، مەيۈس ئىدى. كېيىن، بۇغىلار يەنە ساي ئورمانلىقىدىكى چاتقاللىق ئىـ چىگە كىرىپ كەتتى. قىزغۇچ دەرەخ شاخلىرى ئۇلارنىڭ بېشىدا ئىرغاڭلايتتى، قىزغۇچ يوپۇرماقلىرى ئۇلارنىڭ تەكشى، سىلىق، ئەۋرىشىم دۈمبىسىگە تۆكۈلەتتى. ئۇلار تىك قىرغاقتا چىقىپ شۇ يەردە توختىدى. چوڭ ئەركەك بۇغا بوينىنى سوزۇپ، مۈڭگۈ- زىنى دۈمبىسىگە تىرەپ، كاناي چالغاندەك مۆرەشكە باشلىدى. ئۇ چوڭ ئەركەك بۇغىنىڭ ئاۋازىنىڭ دەريا ئۈستىدە ياڭراپ ئۇزاق

ۋاقىتقىچە ئەكس سادا پەيدا قىلغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ ئىچىدە كۈلۈپ قويدى. شۇنىڭدىن كېيىن، بۇ بۇغىلار ئورمان ئىچىدە غايىب بولدى. ئۇنىڭ ئۇلاردىن ئايرىلغۇسى كەلمىگەچكە، كۆرمەكچى بولغان ئىشلارنى خىيال قىلىشقا باشلىدى.

تېز ئاقىدىغان بىر چوڭ دەريا قايتىدىن ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئىتتىك ئېقىپ ئۆتمەكتە ئىدى، سۇنىڭ تېز ئېقىشىدىن بېشى قېيىپ كەتتى. ئۇ سەكرەپ دەريادىن ئۆتتى، سىلىق، ئاستا چۈشۈپ، بۇغىلارنىڭ قېشىغا كەلدى. بۇغىلار يەنىلا سايدا تۇراتتى. مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئۇنى يېنىغا قىچقاردى:

«سەن كىمنىڭ بالىسى؟»

بالا بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىشكە خىجىل بولۇپ گەپ قىلمىدى.

«مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، بوۋام بىلەن ئىككىمىز سىزنى بەك ياخشى كۆرىمىز. بىز بۇرۇنلا سىزنى كۈتۈپ تۇرغانىدۇق» دېدى بالا.

«مەن سېنى بىلمەن، بوۋاڭنىمۇ بىلمەن، ئۇ ياخشى ئادەم» دېدى مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا.

بالا خۇش بولۇپ كەتتى، ئەمما بۇغىغا نېمەدەپ رەھمەت ئېيتىشنى بىلمەي قالدى.

«سىزچە، مەن بېلىق بولۇپ ئىسسىقكۆل ئارقىلىق ئاق پاراخوتىڭ يېنىغا بارسام بولامدۇ؟» دېدى ئۇ بىردىنلا.

بۇ ئىش ئۇنىڭ قولىدىن كېلەتتى، ئەمما مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ھېچنېمە دەپ جاۋاب قايتۇرمىدى. شۇڭا ئۇ كىيىمىنى سېلىشقا باشلىدى ۋە ياز كۈنلىرىدىكىدەك تۆگۈلۈپ ۋە قىرغاقتىكى تاللارنى تۈتۈپ تۇرۇپ سۇغا شۇڭغۇپ كىردى. بىراق، سۇ مۇزدەك سوغۇق بولماي، بەلكى ئادەم دىمىقىپ قالغۇدەك دەرىجىدە ئىسسىق، قىزىق ئىدى. ئۇ كۆزىنى ئېچىپ سۇ تېگىدە ئۇزۇشكە باشلىدى، سان ـ ساناقسىز سېرىق قۇملار، سۇ تېگىدىكى ئۇششاق تاشلار ئەتراپىتا چۆرگىلەپ يۈرۈشەتتى. ئۇنىڭ دېمى سە-

قىلىشقا باشلىدى، ئىسسىق سۇ ئۇنى تارتىپ، سۆرەپ كېتىۋاتاتى. ئۇ:

«ماڭا ياردەم قىل، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، مېنى قۇتقۇز، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، مەنمۇ سېنىڭ بالاڭغۇ!» دەپ ئۇنلۇك ۋارقىرىۋەتتى.

مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئاۋازنى ئاڭلاپ، قىرغاقنى ياقىلاپ يۈگۈرۈپ كەلدى. ناھايىتى تېز يۈگۈرگەنلىكتىن، شامالدا ئۇنىڭ مۇڭگۈزى ئۇستىدىن ۋىزىلدىغان ئاۋاز چىقىپ كەتتى.

بالا يوتقانىنى ئۇستىدىن ئېچىۋەتتى ـ دە، دەرھال يەڭگىللەپ قالغاندەك بولدى. ئۇنىڭ پۇتۇن ئەزايى تەرلىگەنىدى. ئۇ بۇنداق ئەھۋالدا بوۋىسىنىڭ ئۆزىنى يوتقانغا چىڭ يۆگەپ قويىدىغانلىقىنى ئېسىگە ئېلىپ يوتقانىنى يەنە يېپىنىۋالدى. ئۆيدە بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى. چىراغنىڭ پىلىكى كۆيۈپ تۈگىگەچكە، يورۇقى خىرەلىشىپ قالغانىدى. بالا ئورنىدىن تۇرۇپ سۇ ئېچمەكچى بولغانىدا، هويلىدىن يەنە قاتتىق سۆزلەشكەن ئاۋاز ئاڭلاندى، بىرى ۋارقىرىماقتا، بىرى يىغلىماقتا، بىرى بەزلىمەكتە ئىدى. ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ئاۋازى، ئاياغ تىۋىشى قۇلاقتىن كەتمىدى. ئارقىدىنلا دېرىزە تۈۋىدىن ئىككى ئادەم داد ـ پەريات كۆتۈرۈپ، ۋارقىراپ ئۆتتى، ئۇلارنىڭ بىرى يەنە بىرىنى سۆرەۋاتقاندەك ئىدى. ئىشىك جالاقىدە قىلىپ ئېچىلدى، ئەسەبىيلەشكەن موماي قاتتىق هاسىراپ تۇرۇپ، مومىن بوۋاينى ئىتتىرىپ ئۆيگە كىرگۈزدى. بالا بوۋىسىنى هېچقاچان بۇنداق قورقۇش هالىتىدە كۆرمىگەنىدى. ئۇ ئەس ـ هوشىنى يوقىتىپ قويغاندەك كۆرۈنەتتى. بوۋىسىنىڭ كۆزى ئالاق ـ جالاق بولۇپ كەتكەنىدى. مومىسى ئۇنى مەيدىسىدىن ئىتتىرىپ ئولتۇرغۇزدى:

ـــ ئولتۇر، جۇۋاينىمەك قېرى. خەق سېنى چاقىرمىغاندىن كېيىن، كىرمەي قوي. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بۇنداق ئىشلار بىرىنچى قېتىم بولغانمۇ؟ هەممە ئىش ئوڭۇشلىپ قالسۇن دەيدىغان بولساڭ، ئۇلار بىلەن كارىڭ بولمىسۇن. مەن نېمە قىل دېسەم

شۇنى قىل. ئاڭلىدىڭمۇ؟ بولمىسا، ئۇ بىزنى ھەيدىۋېتىدۇ، ئۇ-قامسەن، ئۇ بىزنى بۇ دۇنيادا ياشىغىلى قويمايدۇ! بىز ياشىنىپ قالدۇق، باردىغان يېرىمىز بارمۇ؟ نەگە بارىمىز؟

سۆزى تۈگىگەندىن كېيىن، مومىسى ئىشكنى جالاقىدە يېپىپ قويۇپ، ئالدىراپ ـ سالدىراپ چىقىپ كەتتى.

ئۆيدە يەنە جىمجىتلىق باشلاندى. بوۋىسىنىڭ ئارىلاپ ـ ئارىلاپ بوغۇلۇپ ھاسىرىغان تىنىقى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۇ ئوچاقنىڭ يېنىدىكى تاختايدا، تىترەك قوللىرى بىلەن بېشىنى چىڭ تۇتۇپ ئولتۇراتتى، بىردىنلا يۇكۇنۇپ، ئىككى قولىنى كۆ-تۈرۈپ، كىمدۇر بىرىگە ئىلتىجا قىلىشقا باشلىدى:

«مېنى ئەكەتكىن، مەن بىتەلەينى ئۆز دەرگاھىڭغا ئەكەتكىن! بىكەيگە پەرزەنت ئاتا قىلغىن! ئەمدى ئۇنى كۆرۈشكە تاقىتىم قالمىدى. ئۇنىڭغا يالغۇز پەرزەنت بەرسەڭمۇ مەيلى، بىزگە رەھىم-شەپقەت قىلغىن...»

بوۋىسى يىغلاۋېتىپ، ئىرغاڭلاپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، تامنى سىيپاپ يۈرۈپ ئىشكنى تاپتى، سىرتقا چىققاندىن كېيىن ئە-شكنى يېپىپ قويدى، شۇ يەردە ئىشكنىڭ كەينىدە قولى بىلەن ئاغزىنى ئېتىۋېلىپ، ئۇن چىقارماي ئاچچىق يىغلىدى.

بالىنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇشقا باشلىدى. ئۇ يەنە توڭلىغانەك بولدى، بىردەم قىزىپ، بىردەم سوۋۇپ تۇردى، ئورنىدىن تۇرۇپ بوۋىسىنىڭ يېنىغا بارماقچى بولغاندى، بىراق پۇت ـ قولى قولاشماي قالدى، بېشى قاتتىق ئاغرىغىلى تۇردى. بوۋاي ئىشىك-نىڭ كەينىدە يىغلاۋاتاتتى. مەست بولۇۋالغان ئاروزقۇل ھويلىدا يەنە ئاچچىقلاپ چېچىلىشقا باشلىدى، بىكەي ھاممام پەريادكۆتۈ-رۈپ چىرقىرىماقتا، گۈلجامال بىلەن كەمپىر بىر چەتتە تۇرۇپ تەسەللى بەرمەكتە ئىدى.

بالا يەنە ئۇلاردىن چەتلەپ، ئۆز خىيالىدىكى ئالەمگە كىرىپ كەتتى.

ئۇ يەنە سۈيى ئالامەت تېز ئېقىۋاتقان دەريانىڭ بويىغا كېلىپ

تۇردى، ئۇ قاتتا، سايدا يەنە شۇ بۇغىلار تۇراتتى. شۇڭا ئۇ: «مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، مۇڭگۈزىڭىزدە بېكەي ھامامغا بىر بۆشۈك ئالغاچ كېلىڭ، سىزدىن تىلەي، ئۇلارغا بىر بۆشۈك ئالغاچ كېلىڭ. ئۇلار بىر پەرزەنت كۆرسۇن!» دەپ دۇئا قىلىشقا باشلىدى. ئۇ مۇشۇ گەپلەرنى قىلىۋېتىپ سۇ ئۈستىدىن مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا تەرەپكە ماڭدى. ئۇ سۇغا چۆكۈپ كەتمىدى، ئۇ قاتقىمۇ يەر. قىنلىشالمىدى، گويا ئۆز جايىدا يۈگۈرۈۋاتقاندەك ئىدى. ئۇ يەنە تىنماي دۇئا قىلىپ: «مۇڭگۈزىڭىزدە ئۇلارغا بىر بۆشۈك ئالغاچ كېلىڭ! ساۋاب بولار، بوۋام يىغلىمىسۇن، ئاروزقۇل تاغام بېكەي ھامامنى ئۇرمىسۇن. ئۇلارغا بىر بالا ئاتا قىلىڭ! مەن ھەممە ئا. دەمنى سۆيىمەن، ئاروزقۇل تاغامنىمۇ سۆيىمەن، سىزدىن تىلەي، ئۇلار بالا يۈزى كۆرسۇن. مۇڭگۈزىڭىزدە ئۇلارغا بىر بۆشۈك ئال. غاچ كېلىڭ...» دەپ مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىغا ئىلتىجا قىلدى.

شۇ چاغدا، بالا يىراقتا جاراڭلىغان قوڭغۇراق ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك بولدى. قوڭغۇراق ئاۋازى بارغانسېرى ئوچۇق ئاڭلىنىشقا باشلىدى. بۇغا ئانا تاغ ئىچىدە يۈگۈرۈپ، مۇڭگۈزىدە بىر بۆشۈكنى — ئاق قېيىن ياغىچىدىن ياسالغان، قوڭغۇراقلىق بۆشۈكنى كۆتۈرۈپ كەلمەكتە. بۆشۈكتىكى قوڭغۇراقنىڭ ئاۋازى ئەتراپتا ياڭرىماقتا. مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئۇچقاندەك يۈگۈرمەكتە. قوڭغۇراقنىڭ ئاۋازى بارغانسېرى يېقىنلىشىپ كەلدى.

ئەمما بۇ نېمىنىڭ ئاۋازىدۇر؟ يىراقتا موتورنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازى بىلەن قوڭغۇراق ئاۋازى قوشۇلۇپ كەتتى. ئاللىقەيەردىن بىر يۈك ئاپتوموبىلى ئۆتتى. ماشىنىنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازى بارغانسېرى كۈچەيدى، ئوچۇق ئاڭلىنىشقا باشلىدى، قوڭغۇراقنىڭ ئاۋازى بولسا بارا ـ بارا ئاجىزلىشىپ، ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ئاڭلىنىپ قويۇپ، موتور ئاۋازى ئىچىدە تامامەن يوقىلىپ كەتتى.

بالا ئېغىر ئاپتوموبىل ھويلىغا يېقىنلاشقاندا تۆمۈر تاختاينىڭ جالاقلىغان ئاۋازىنى ئاڭلىدى. ئىت ھاۋشىپ ھويلىنىڭ سىرتىغا ئېتىلىپ چىقتى. ماشىنا چىرىغىنىڭ ئەكس نۇرى دېرىزىگە

www.uyghurkitap.com

چۈشتى ـ يۇ، ئەمما تېزلا ئۆچۈپ قالدى. موتورمۇ توختىدى. كا-
بىنكىنىڭ ئىشىكى جالاققىدە قىلىپ قالدى. ئاۋازدىن پەرەز قىل-
غاندا، كەلگەنلەر ئۈچ كىشى ئىدى، ئۇلار ئۆزئارا پاراڭلاشقاچ، بالا
ياتقان ئۆينىڭ دېرىزىسى يېنىدىن ئۆتۈشتى.

ـــ سېيدەخمەت كەلدى! ـــ بىردىنلا گۈلجامالنىڭ خۇشال
ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇنىڭ ئالدىراپ ئېرى تەرەپكە كېتىۋاتقانلىقى
بىلىنىپ تۇراتتى، ـــ ساقلاپ ھالىمىز قالمىدى.

ـــ ئامانمۇ سىز! ـــ بىرنەچچە ناتونۇش ئادەم ئۇنىڭدىن ئاما-
نلىق سورىدى.

ـــ قانداقراق تۇردۇڭلار؟ ـــ دەپ سورىدى سېيدەخمەت.

ـــ يامان ئەمەس. ئەپلەپ ـ سەپلەپ كۈننى ئۆتكۈزدۇق. نېـ-
مىشقا بۇنداق كەچ كەلدىڭ؟

ـــ بۇنىڭغىمۇ شۈكۈر قىلىشىڭ كېرەك. مەن سوۋخوزغا
بېرىپ، يولدىن ئۆتىدىغان ماشىنا چىقىپ قالارمىكىن دەپ ئۇزاق
تۇرۇپ قالدىم، جىلېسايغا بارىدىغان ماشىنىمۇ كەلمىدى. تەلـ-
يىمگە يارىشا، بۇلارغا يولۇقتۇم، بۇلار بۇ يەرگە ياغاچقا كەلمەك-
چىكەن، ـــ دېدى سېيدەخمەت، ـــ جىلغىنىڭ ئىچى قاراڭغۇ،
يولنى ئۆزۈڭ بىلىسەن...

ـــ ئاروزقۇل قېنى؟ ئۆيدە بارمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى كەلگەن-
لەردىن بىرى.

ـــ ئۆيدە بار، ـــ دەپ ئىككىلىنىپ جاۋاب بەردى گۈلجامال، ـــ
سەل ساقسىز بولۇپ قالدى. بىراق، ئەندىشە قىلماڭلار. بىزنىڭ
بۇ يەردە قونۇپ قېلىڭلار، ئورۇن بار، يۈرۈڭلار!

ئۇلار قوزغالدى، لېكىن بىرنەچچە قەدەم مېڭىپ توختاپ
قېلىشتى.

ـــ ئامانمۇ سىز، چوڭ دادا. ئامانمۇ سىز، چوڭ ئانا!

كەلگەن كىشىلەر مومىن بوۋاي بىلەن مومايدىن ئامانلىق
سورىدى. بوۋاي بىلەن مومايمۇ ئۇلارنى خۇددى مېھماننى
كۈتۈۋالغان چاغدىكىدەك تەكەللۇپ بىلەن ھويلىدا كۈتۈۋالدى.

ئېھتىمال، ئاروزقۇلمۇ ئانچە ـ مۇنچە تەكەللۇپ قىلار، ئۆزىنىمۇ، باشقىلارنىمۇ يەرگە قارىتىپ قويماس.

بالا بىرئاز تىنچىدى. ئومۇمەن ئېيتقاندا، ئۇنىڭ سەل كۆڭلى ئېچىلىپ قالدى، باش ئاغرىقىمۇ پەسەيدى، ئۇ ھەتتا ئورنىدىن تۇرۇپ چىقىپ ماشىنىنى كۆرۈپ باقايمۇ؟ بۇ ماشىنا قانداقراق-كىن، تۆت چاقلىقمىدۇر ياكى ئالتە چاقلىقمىدۇر؟ كونىمىدۇر ياكى يېڭىمىدۇر؟ چېتىق كوزۇپ قانداق بولىدىكىنە؟ دەپ ئويلىنىپ قالدى. بۇ يىل ئەتىيازدا، بىر كۈنى، ئۇلارنىڭ ئورمان قارا-ۋۇلخانىسىغا ئېگىز بالونلۇق بىر ھەربىي قارا ماشىنا كەلگەنىدى، ئۇنىڭ تۇمشۇقى كېسىپ تاشلىغاندەك كالتە ئىدى. ياش ئەسكەر شوپۇر بالىنى كابىنكىدا ئولتۇرغۇزغانىدى، نېمىدېگەن پەيزى! ھېلىقى سېرىق پاگون تاقىغان ھەربىي ئادەم ئاروزقۇل بىلەن بىللە ئورمانلىققا كەتتى. بۇ نېمە ئىش؟ ھېچقاچان بۇنداق ئىش بولۇپ باقمىغانىدى.

— سىلەر نېمە قىلىسىلەر، جاسۇس تۇتامسىلەر؟ — بالا كۆلۈپ تۇرۇپ ئەسكەر شوپۇردىن سورىدى.

— ھەئە، جاسۇس تۇتىمىز.

— بىزنىڭ بۇ يەرگە بىرەرمۇ جاسۇس كېلىپ باقمىغان، — دېدى ئۇ ئەپسۇسلىنىپ.

ئەسكەر كۆلۈپ كەتتى:

— بۇ ئىشنىڭ سېنىڭ بىلەن نېمە ئالاقىسى بار؟

— ئۇنى قوغلاپ تۇتىمەن.

— پاھ، يارايسەن، بىراق سەن تېخى كىچىك، چوڭ بولغىن، جۇمۇ!

سېرىق پاگون تاقىغان ھەربىي ئادەم ئاروزقۇل بىلەن بىللە ئورمانلىقتا يۈرگەندە، بالا بىلەن شوپۇر پاراڭغا چۈشتى.

— مەن جىمى ماشىنا ۋە ھەممە شوپۇرنى ياخشى كۆرىمەن، — دېدى بالا.

— نېمىشقا؟ — دەپ قىزىقسىنىپ سورىدى ئەسكەر.

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

— ماشىنا دېگەن ياخشى، كۆچلۈك كېلىدۇ، تېز ماڭىدۇ. ماشىنىلاردىن خۇشبۇي بېنزىن پۇرىقى چىقىپ تۇرىدۇ. شوپۇرلارنىڭ ھەممىسى ياش، ئۇلارنىڭ ھەممىسى مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئاننىڭ بالىلىرى.

— نېمە؟ نېمە دېدىڭ؟ — ئەسكەر ئۇقالماي قالدى، — مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا دېدىڭما؟

— سەن تېخى بىلمەمسەن؟

— بۇنداق غەلىتە گەپنى ھېچقاچان ئاڭلاپ باقمىغان.

— سەن نەلىك؟

— مەن قاراغاندالىق، ئۆزۈم قازاق. كانچىلىق مەكتىپىدە ئوقۇغان.

— ياق، سەن كىمنىڭ بالىسى؟

— ئاتا ـ ئانامنىڭ بالىسى.

— ئۇلار كىمنىڭ بالىسى؟

— ئۇلارمۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ بالىسى.

— ئۇلارچۇ؟

— قارا، بۇنداق سوراۋەرسەڭ، گەپ تۈگىمەيدۇ.

— مەن بولسام مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئاننىڭ بالىلىرىنىڭ بالىسى.

— بۇ گەپنى ساڭا كىم ئېيتتى؟

— بوۋام.

— قاملاشمىغان گەپ، — دەپ ئەسكەر گۇمانلىنىپ بېشىنى چايقىدى.

بۇ يوغان باش، سالپاڭ قۇلاق بالىغا، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بالىلىرىنىڭ بالىسىغا ئەسكەر قىزىقىپ قالدى. ئەمما، ئەسكەر بىرئاز ئوڭايسىزلىنىپ قالدى، ئۇرۇق ـ جەمەتلىرىنىڭ تېگى ـ تەكتىنىلا بىلمەي قالماستىن، ھەتتا يەتتە ئەجدادىنىمۇ بىلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. ئۇ پەقەت دادىسى، چوڭ دادىسى، چوڭ بوۋىسىنىلا بىلەتتى، ئۇنىڭ نېرىسىنىچۇ؟...

— يەتتە ئەجدادنىڭ نامىنى ئەستە تۇتۇشنى كىشىلەر ساڭا ئۆگەتمىگەنمۇ؟

— ئۆگەتمىگەن، بۇنىڭ نېمە پايدىسى بار؟ بىلمىسەممۇ مەن ھېچنېمە بولمىدىم، ئوبدان ئۆتۈۋاتىمەن.

— بۇۋامنىڭ ئېيتىشچە، ئەگەر كىشىلەر ئاتا - بوۋىسىنى ئەستە ساقلىمايدىغان بولسا، بۇزۇلۇپ كېتىدىكەن.

— كىم بۇزۇلۇپ كېتىدىكەن؟ كىشىلەرما؟

— ھەئە.

— نېمىشقا؟

— بۇۋامنىڭ ئېيتىشچە، ئۇ چاغدا، يامان ئىش قىلغانلىقىدىن ئۇيلىدىغان ئادەم چىقمايدىكەن، چۈنكى بالىلار ۋە بالىلارنىڭ بالىسى بەربىر ئۇلارنى ئەسلىيەلمەيدىكەن. ياخشى ئىش قىلىدىغان ئادەملەرمۇ بولمايدىكەن، چۈنكى بالىلىرىمۇ بۇنى بەربىر بىلمەيدىكەن.

— سېنىڭ بوۋاڭزە! — دېدى ئەسكەر راستلا ھەيران بولۇپ، — تازا قىزىق بوۋاي ئىكەن، ھەر خىل قاملاشمىغان نېمىلەرنى كاللاڭغا قاچىلاپ قويۇپتۇ. سېنىڭ بېشىڭ بەك يوغان ئەمەسمۇ... قۇلىقىڭمۇ شۇنداق. قارىغا ئېتىش مەيدانىمىزدىكى ئورۇن بەلگىلىگۈچكە ئوخشايدۇ! بوۋاڭنىڭ گېپىگە قۇلاق سالما. بىز كوممۇنىزمغا بارماقچى، ئالەم بوشلۇقىغا چىقماقچى بولۇۋاتساق، ئۇ ساڭا نېمىلەرنى ئۆگىتىۋېتىپتۇ؟ ئەڭ ياخشىسى، ئۇ بىزنىڭ سىياسىي دەرسىمىزگە كەلسۇن، بىز ئۇنى تېزلا ئۆزگەرتىۋالىمىز. سەن چوڭ بولغاندا ئوبدان ئوقۇغىن، بوۋاڭدىن ئايرىلىپ كەتكىن، جۇمۇ! ئۇ نادان، مەدەنىيەتسىز ئادەم ئىكەن.

— ياق، مەن ھەرگىز بوۋامدىن ئايرىلمايمەن، — دېدى بالا رەددىيە بېرىپ، — ئۇ ياخشى ئادەم.

— بوپتۇ، ھازىر شۇنداق دەپ تۇر، كېيىن بىلىپ قالىسەن.

ئەمدى بالا سۆزنى تىڭشاۋېتىپ، ئاشۇ ھەربىي ماشىنىنى يادىغا كەلتۈردى. ئۇ شۇ چاغدا ئەسكەرگە بۇ يەردىكى شوپۇرلارنىڭ،

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ھېچبولمىغاندا، ئۆزى بىلىدىغان شوپۇرلارنىڭ ھەممىسى نېمىش-قا مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بالىلىرى ھېسابلىنىدىغانلىقىنى ئوبدان چۈشەندۈرەلمىگەنىدى.

بالىنىڭ ئۇنىڭغا ئېيتقىنى راست گەپ ئىدى. ئۇنىڭ گېپىدە ھېچقانداق ياسالمىلىق يوق ئىدى. بۇلتۇرمۇ كۈزدە ياكى ئۇنىڭ-دىن سەل كېيىنرەك ۋاقىتتا، سوۋخوزنىڭ ماشىنىلىرى تاغ ئىچىگە ئوت توشۇشقا كەلگەنىدى. ئۇلار ئورمان قاراۋۇلخانا-سىدىن ئۆتمەي، ئۇنىڭدىن يىراقراق جايدىن بۇرۇلۇپ، ئارچا جىلغىسىغا باردىغان يولنى بويلاپ ئۇدۇل كۆتۈرۈلۈپ بىر جايغا يېتىپ باردى، ئۇ يەردە كۈزدە سوۋخوزغا توشۇش ئۈچۈن يازدا ئورۇپ قويۇلغان ئوت - چۆپ بار ئىدى. قاراۋۇل تېخىدا ھېچقا-چان موتورنىڭ مۇندىق گۈرۈلدىگەن ئاۋازى ئاڭلىنىپ باقمىغان-دى. بالا ئاۋازنى ئاڭلاپ ئالدىراشلىق بىلەن ئاچا يولغا قاراپ چاپتى. پاھ، بۇ نېمىدېگەن جىق ماشىنا! ماشىنىلار بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى كېتىۋاتقان بولۇپ، توپتوغرا بىر كالونا ئىدى! ئۇ ساناپ باقسا، جەمئىي ئون بەش ئىكەن.

ھاۋا ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان ۋاقىت بولغاچقا، ھە دېگەندىلا قار چۈشۈشى مۇمكىن ئىدى، ئۇ چاغدا «خەير - خوش، قۇرۇق ئوت، كېلەر يىلى كۆرۈشەيلى» دېمەكتىن باشقا ئامال قالمايتتى. بۇنداق جايدا قۇرۇق ئوت ئۆز ۋاقتىدا توشۇپ كېتىلمىسە، كېيىن يول ئېتىلىپ قالاتتى، ماڭغىلى بولماي قالاتتى. ھازىر سوۋخوز-نىڭ ھەر خىل ئىشلار بىلەن بەند بولۇپ كېتىپ ۋاقىت قىس بو-لۇپ قالغانلىقتىن ھەنىۋا ماشىنىنى ئىشقا سېلىپ، ئورۇپ قو-يۇلغان ئوت - چۆپنى بىر يولىلا توشۇپ كەتمەكچى بولغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. لېكىن، ئىش بۇنداق ئاسان ئەمەس ئىدى...

بالا بۇلارنى بىلمەيتتى، راستتىنى ئېيتقاندا، بۇنىڭ ئۇنىڭ بىلەن نېمە ئالاقىسى بولسۇن؟ ئۇ ئالدىراپ - تېنەپ، خۇشاللە-قىدىن قىز - قىنىغا پاتمىغان ھالدا بىر ماشىنىغا قاراپ چاپ-تى، ئۇنىڭ بىلەن بىر مەھەل بىللە چاپقاندىن كېيىن يەنە بىر-

نى كۈتۈۋالدى. ماشىنىلارنىڭ ھەممىسى يېڭى بولۇپ، چىرايلىق كابىنكىسى ۋە چوڭ ئەينەكى بار ئىدى. كابىنكىدا ياش شوپۇرلار ئولتۇراتتى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ساقال - بۇرۇتى چىقمىغان ياشلار ئىدى. بەزى كابىنكىلاردا ئىككى يېگىت بار بولۇپ، ئۇلار قۇرۇق ئوتنى دۆۋىلەشكە ۋە باغلاشقا كەلگەنىدى. بۇ ئادەملەرنىڭ ھەممىسى بالىغا چىرايلىق، قالتىس ۋە خۇشال كۆرۈنەتتى.

ئومۇمەن ئېيتقاندا، بالا خاتا ئويلىمىغانىدى. ئىشمۇ ھەقەقەتەن شۇنداق ئىدى. يېگىتلەرنىڭ ماشىنىلىرى ياخشى ئىدى، ماشىنىلار قېتىپ كەتكەن شېغىللىق يولنى بويلاپ تېز چېپىپ، قاراۋۇل تېغىنىڭ قاپتىلىدىن ئۆتتى. يېگىتلەرنىڭ كەيپىياتى ناھايىتى ياخشى ئىدى. ھاۋامۇ يامان ئەمەس ئىدى. بۇ يەردە قەيەردىندۇر بىر يەردىن كەلگەن سالپاڭ قۇلاق، يوغان باش، كەيمىلىرى جۇل - جۇل بىر بالا ھەربىر ماشىنىنى كۈتۈۋالاتتى، ئۇ خۇشاللىقىدىن قىنى - قىنىغا پاتماي قالغاندەك ئىدى. ئۇلارنىڭ قانداقمۇ ئۇنىڭدىن كۈلگۈسى، ئۇنىڭغا قول پۇلاڭلاتقۇسى كەلمەسۇن، يەنە قانداقمۇ ئۇنى چاقچاق قىلىپ قورقۇتقۇسى، ئۇنى تېخىمۇ خۇش قىلغۇسى، تېخىمۇ شوخلۇق قىلدۇرغۇسى كەلمەسۇن!...

ئەڭ ئارقىدىكى بىر ماشىنا ھەتتا توختىدى. ماتروس كىيىمى كىيگەن، لېكىن پاگون تاقىمىغان، ھەربىيچە شەپكە كىيمەي، پۇقراچە شەپكە كىيگەن بىر يېگىت كابىنكىدىن چىقىپ كەلدى. ئۇ شوپۇر ئىدى.

— ياخشىمۇ سەن، بۇ يەردە نېمە قىلىپ يۈرىسەن؟ — دېدى ئۇ بالىغا قاراپ سەممىي ھالدا كۆزىنى قىسىپ قويۇپ.

— ئۆزۈمچە ئويناپ يۈردۈم، — دەپ جاۋاب بەردى بالا ئىزا تارتقان ھالدا.

— سەن مومىن بوۋاينىڭ نەۋرىسىغۇ دەيمەن؟

— ھەئە.

— مەن بىلىۋاپتىمەن، بىلىپ قوي، مەنمۇ بۇغا ئەۋلادى، بۇ

يەرگە كەلگەن يىگىتلەرنىڭ ھەممىسى بۇغا ئەۋلادلىرى. بىز ئوت توشۇغىلى كېتىۋاتىمىز. ھەي ي ـ ي، ھازىرقى بۇغا ئەۋلادلىرى تارقىلىپ كەتتى، بىر ـ بىرىنى تونۇمايدىغان بولۇپ قالدى... بوۋاڭغا سالام ئېيتقىن! ئۇنىڭغا قۇلىبىكنى، چات باينىڭ ئوغلى قۇلىبىكنى كۆردۈم؛ قۇلىبىك ھەربىيدىن قايتىپ كەپتۇ، ھازىر سوۋخوزدا شوپۇرلۇق قىلىۋېتىپتۇ دەپ ئېيتىپ قويغىن. بولدى، خەيرا! ـــ دېدى ۋە مېڭىش ئالدىدا بالىغا ھەربىيلەرنىڭ بىر ئىز-نىكىنى بەردى. ئىزناك ناھايىتى چىرايلىق بولۇپ، ئوردىنغا ئوخشايتتى.

ماشىنا يىلپىزدەك بىر ھۆركىرىدى ـ دە، ئۆز قوشۇنىنى ئۇچقاندەك قوغلاپ كەتتى. بالا ماتروس كىيىمى كىيگەن بۇ سە-مىمىي، سالاپەتلىك يىگىت بىلەن، بۇغا ئەۋلادى بولغان بۇ قە-رىنداش بىلەن بىللە بېرىشنى نەقەدەر ئارزۇ قىلاتتى ـ ھە! بىراق، يولدا ھېچكىم قالمىغاندى، ئۇ ئۆيگە قايتىشقا مەجبۇر بولدى. ئۇ ئۆيگە مەغرۇر ھالدا قايتىپ كېلىپ، بوۋىسىغا شوپۇر-نى كۆرگەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى. ئۇ ئىزناكىنى مەيدىسىگە قا-دىۋالغانىدى.

شۇ كۈنى زاۋال ۋاقتىغا ئاز قالغاندا، ئاسمانغا تاقاشقان تاغ تەرەپتىن تۈيۇقسىز سان ـ تاش بورىنى چىقىپ، شۇرغان بولۇپ كەتتى. ئورمانلىقنىڭ ئۈستىدە يوپۇرماقلار ئۇچۇپ، بارغانسېرى ئېگىزگە ئۆرلەپ، شار ـ شۇر قىلىپ تاغلارنىڭ ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتتى. ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە ھاۋا مۇشۇنداق بۇزۇلۇپ، كۆزنىمۇ ئاچقىلى بولماي قالدى. بىردەمدىلا قار يې-غىپ، كەڭ زېمىن ئاپپاقچىلىق بولۇپ كەتتى، ئورمان ئىر-غاڭلايتتى، دەريا سۈيى چايقىلاتتى، شۇرغان شىددەت بىلەن ئۇراتتى.

كىشىلەر ماللارنى مەڭ تەسلىكتە قوتانغا سولاپ، ھويلىدىكى نەرسىلەرنى يىغىشتۇرۇپ، قۇرۇق ئوتۇننى ئىمكانقەدەر ئۆيلىرىگە جىقراق توشۇۋالدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ھەتتا بېشىنىمۇ ئۆينىڭ

سىرتىغا چىقارمىدى. بۇنداق قورقۇنچلۇق شۇنىڭغاندا بارغۇدەك ھېچقانداق يەر يوق ئىدى.

— نېمە بولۇپ كەتتى؟ — دېدى مومىن بوۋاي مەشكە ئوت قالاۋاتقىنىدا ئۆگزىنىڭ ئۆكچىگە چۈشكەن ھالدا. ئۇ ھە دېگەندىلا دېرىزىنىڭ يېنىغا بېرىپ بوراننىڭ گۈركىرىگەن ئاۋازىغا قۇلاق سالاتتى. سىرتتا، پايانسىز قار، شۇنىڭغان تېخىمۇ ئەدىمەكتە ئىدى.

— ئولتۇرساڭچۇ، — دېدى مومىي كوتۇلداپ، — بۇنداق ئىش بىرىنچى قېتىم بولۇۋاتامتى؟ نېمە بولۇپ كەتتى دەۋەرگىننى، — دېدى مومىي ئۇنى دوراپ، — قىش كەلگەنلىكى ئۈچۈن - دە!

— بۇ بەك تېز بولۇپ كەتتى، بىر كۈندىلا...

— نېمىشقا بولمايدىكەن؟ سەندىن سوراپ ئاندىن بولامتى يا؟ قىش كېلىدىغان بولغاندىكىن كەلدى - دە!

مورا گۈرۈلدەيتتى. بالا دەسلەپتە قورقۇشقا باشلىدى، ئۇ بۇ-ۋىسىغا ئۆي ئىشلىرىنى قىلىشىپ بېرىۋاتقاندا توڭلاپ قالاي دې-گەندى، لېكىن تېزلا ئوت قالىنىپ، ئۆي ئىسسىپ كەتتى، مەشتىن قىزىپ كەتكەن دېۋىرقاي ۋە قارىغاي ئىسنىڭ پۈرىقى كېلەتتى، بالا خاتىرجەم بولۇپ، ئوتسىنىشقا باشلىدى.

ئۇنىڭدىن كېيىن كەچلىك تاماق يېيىشتى، كېيىن ئۇخلاشقا ياتتى. ھويلىدا قار ئۈچۈپ، بوران گۈركىرەيتتى.

«ئورمانلىقنىڭ ئىچى ناھايىتى قورقۇنچلۇق بولسا كېرەك» دەپ ئويلىدى بالا دېرىزىنىڭ سىرتىدىكى ئاۋازنى ئاڭلاپ. تۈيۇق-سىزلا ئادەملەرنىڭ بىر خىل گۈڭگا ئاۋازى، ۋارقىراشلىرى ئاڭلاندى. ئۇ ئەنسىزلىككە چۈشكەندەك بولدى. بىرى بىرەيلەننى قىچقاردى، بىرى جاۋاب بەردى. دەسلەپتە، بالا بۇنى خىيالىم-مىكىن دەپ ئويلىدى، بۇنداق چاغلاردا قانداق ئادەم ئورمان قارا-ۋۇلخانىسىغا كېلىدۇ؟ ئەمما، مومىن بوۋاي بىلەن مومايىنىڭ دىق-قىتى قوزغالدى.

— بىركىم كەلدى، — دېدى مومىي.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— هه، — دېدى بوۋاي ئىككىلەنگەن هالدا، ئاندىن كېيىن، — بۇنداق چاغلاردا، نەدىن كەلگەن ئادەمدۇر؟ — دەپ ئالدىراشلىق بىلەن كىيىنىشكە باشلىدى.

مومايمۇ ئالدىراپ قوپۇپ چىراغنى ياندۇردى. بالىمۇ قورقۇپ-لىقىدىن تېزلىكتە كىيىملىرىنى كىيدى. بۇ چاغدا كىشىلەر ئۆيگە يېقىن كېلىپ قالغانىدى. كىشىلەرنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىدى. قار كىشىلەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا غاچىلدايتتى، ئۇلار پەلەمپەيگە كېلىپ پۇتلىرىنى يەرگە ئۇرۇپ قويۇپ ئىشىكنى دوقۇلدىتىپ قاقتى:

— چوڭ دادا، ئىشىكنى ئېچىڭ! بىز توڭلاپ قالاي دېدۇق!

— سىلەر كىم؟

— ئۆز ئادەملەر.

مومىن ئىشىكنى ئاچتى. سوغۇق هاۋا، شامال ۋە قار بىلەن تەڭ ئۆيگە كىرىپ كەلگەنلەر كۇندۇزى ماشىنا بىلەن ئارچا رايونىغا ئوت توشۇشقا كەتكەن هېلىقى يىگىتلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئۇستىبېشى قارغا كۆمۈلۈپ كەتكەنىدى. بالا ئۇلارنى دەرهال تونۇۋالدى. ماتروس كىيىمى كىيگەن، ئۆزىگە ئىزناك بەرگەن قۇلىبېكنىمۇ تونۇۋالدى، ئۇلار ئىگىراۋاتقان، بىر پۇتى سۆرىلىپ قالغان بىرەيلەننى يۆلەپ كىرىپ كەلدى. ئۆينىڭ ئىچى شۇ زاماتلا پاتىپاراق بولۇپ كەتتى.

— خۇدايىم ساقلىسۇن! نېمە بولدۇڭلار؟ — دېدى مومىن بوۋاي بىلەن مومايى بىردەكلا.

— سەل تۇرۇپ سۆزلەپ بېرەيلى! كەينىمىزدە يەنە يەتتە ئادەمىز بار. ئۇلار يولدىن ئادىشىپ قالمىسلا بولاتتى. خوش، سەن مايەردە ئولتۇرۇپ تۇرغىن. ئۇ پۇتىنى قايرىۋالدى! — دېدى قۇلىبېك ئىگىراۋاتقان يىگىتنى ئوچاقنىڭ يېنىدىكى تاختايغا ئالدىراپ ئولتۇرغۇزۇۋېتىپ.

— ئادەمىڭلار قەيەردە؟ — دەپ سورىدى مومىن بوۋاي ئالدىراپ، — مەن دەرهال بېرىپ ئۇلارنى باشلاپ كېلەي. سەن

تېز بارغىن، ـــ دېدى ئۇ نەۋرىسىگە، ـــ سېيىدەخمەتكە دېگىن، قولچىراغنى ئېلىپ دەرھال كەلسۇن.

بالا ئۆيدىن چىقىپلا تىنالماي قالدى. ئۇ بۇ جىددىي پەيتنى ئۆمۈرۈزايەت ئۇنتۇمايدۇ. بىر خىل قويۇق، سوغۇق، ھۆركىرەۋاتقان مەخلۇق ئۇنىڭ كېكىردىكىنى بوغۇۋېلىپ، ئۇنى لاغىلدىتىۋەتتى، لېكىن ئۇ قورقمىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ كېكىردىكىنى بوغۇۋالغان پەنجىدىن قۇتۇلۇپ چىقىپ، قولى بىلەن بېشىنى قوغدىغان پېتى سېيىدەخمەتنىڭ ئۆيىگە قاراپ يۈگۈردى. بارى - يوقى يىگىرمە - ئوتتۇز قەدەمچىلىكلا ئارىلىق بولسىمۇ، ئۇنىڭغا بوران - چاپقۇنى يېرىپ ئۆتۈپ ناھايىتى ئۇزاق ماڭغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى، ئۆز جەڭچىلىرىنى قۇتقۇزۇشقا كېتىۋاتقان باتۇردەك، ئۇنىڭ قەلبى جاسارەت ۋە قەتئىيلىككە تولدى، ئۇ ئۆزىنى قەيسەر، يېڭىلمەس ھېس قىلدى. ئۇ تېخى سېيىدەخمەتنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ يېتىپ بارماي تۇرۇپلا، ئۆزىنى گويا مۇنداق قەھرىمانلىقلارنى كۆرسەتكەنلىكى ئۈچۈن ھاياجانلىنىپ دېمىنىمۇ ئالالماي قالغاندەك ھېس قىلدى: ئۇ ئۆز خىيالىدا، چوڭقۇر ھاڭدىن سەكرەپ، بىر تاغدىن يەنە بىر تاغقا ئۆتتى، زۇلپىقارىنى ئوينىتىپ بىر تالاي دۈشمەننى يوقىتىپ، ئوتتا كۆيۈۋاتقان ۋە دەريادا غەرق بولۇپ كېتىۋاتقان ئادەملەرنى قۇتقۇزۇپ چىقتى. ئۇ قىزىل بايراق لەپىلدەپ تۇرغان رېئاكتىپ قىرغۇچى ئايروپىلاننى ھەيدەپ، تۈكلۈك، قاپقارا بىر مەخلۇقنى قوغلىدى، ئۇ مەخلۇق جىلغا ۋە تاشلارنى بويلاپ ئالدىغا قاراپ قاچتى. ئۇنىڭ رېئاكتىپ قىرغۇچى ئايروپىلانى ئۇ مەخلۇققا تېزلا يەتتى. بالا پىلىموت بىلەن ئۇنى ئوققا تۇتتى ھەمدە «فاشىستلارنى يوقىتايلى!» دەپ توۋلىدى. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىدە مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئۇنىڭ يېنىدا بىللە بولدى. بۇغا ئانا بۇ بالا بىلەن مەغرۇرلاندى. بالا سېيىدەخمەتلەرنىڭ ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا يۈگۈرۈپ يېتىپ كەلگەندە، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئۇنىڭغا: «سەن ھازىر بېرىپ مېنىڭ بالىلىرىمنى ـــ ھېلىقى ياش شوپۇرلارنى قۇتقۇزغىن!»

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

دېدى. «مەن جەزمەن ئۇلارنى قۇتقۇزىمەن، مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانا، مەن سىزگە قەسەمياد قىلىمەن!» دېدى بالا ھەمدە دوك ـ دوك قىلىپ ئىشكنى قاقتى.

— تېز بول، سېيدەخمەت ئاكا، ئۆزىمىزنىڭ ئادەملىرىنى قۇتقۇزغىلى بىللە بارغىن! — ئۇ بۇ سۆزلەرنى بىراقلا دېدى، سېيدەخمەت بىلەن گۈلجامال بۇ سۆزلەردىن چۆچۈپ سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى.

— كىمنى قۇتقۇزىمىز؟ نېمە ئىش بولدى؟

— بوۋام سېنى قولچىرىغىنى ئېلىپ دەرھال كەلسۇن دېدى، سوۋۇخوزنىڭ شوپۇرلىرى يولدا ئېزىپ قاپتۇ.

— ئەخمەق، — دەپ تىللىۋەتتى سېيدەخمەت ئۇنى، — نېمىشقا بالدۇرراق دېمەيسەن؟ — دېدى ـ دە، شۇ زامان ئالدىراشقا باشلىدى.

لېكىن، بۇنىڭلىق بىلەن بالا قىلچىمۇ ئازار يېگەندەك بولمىدى. سېيدەخمەت ئۇنىڭ جېنىنى تىكىپ قويۇپ ئۆزىنى ئىزدەپ كېلىپ نەقەدەر ئۇلۇغ خىزمەت كۆرسەتكەنلىكىنى، يەنە نەقەدەر ئۇلۇغۋار قەسەمنى بېرىپ ئۆتكەنلىكىنى ئەدىن بىلسۇن! كېيىن، بوۋىسى بىلەن سېيدەخمەتنىڭ ئورمان قاراۋۇلخانىسىنىڭ يېنىدىن يەتتە شوپۇرنى تېزلا تاپقانلىقىنى ھەمدە ئۇلارنى ئۆيگە باشلاپ كەلگەنلىكىنى بىلگەندە، ئۇنىڭ كۆڭلى ئانچە يېرىم بولۇپمۇ كەتمىدى. ناۋادا ئۇچرىشالماي قالسا، ئىش چاتاق بولماتتى! خەتەر ئۆتۈپ كەتكەندە، ئىش ھامان خېلى ئاساندەك كۆرۈنىدۇ... قىسقىسى، بۇ ئادەملەرنىڭ ھەممىسى تېپىلدى. سېيدەخمەت ئۇلارنى ئۆزىنىڭ ئۆيگە قوندۇرغىلى ئەكەتتى، ھەتتا قىچقىرىپ ئويغىتىلغان ئاروزقۇلمۇ بەش ئادەمنى ئۆز ئۆيىدە قوندۇرۇپ قالدى. قالغانلارنىڭ ھەممىسى مومىن بوۋاينىڭ ئۆيگە تىقىلىشتى.

تاغدىكى شوتۇرغان تېخىچىلا توختىمىغانىدى. بالا پەلەمپەيدە سەل تۇرۇپلا يۇقىرى بىلەن تۆۋەننى، ئوڭ بىلەن سولنى پەرق ئېتەلمەي قالدى. قار لەپىلدەپ يېغىۋاتاتتى، بوران تېخىمۇ كۈ-

چەيمەكتە ئىدى. ياغقان قار ئادەمنىڭ تىزىغا كەلگەندى.

ئەمدىلا، سوۋخوزنىڭ شوپۇرلىرىنىڭ ھەممىسى تېپىلىپ بولغان، ھەممىسى ئىسسىنىپ بولغان ھەمدە قورقۇنچ ۋە سوغۇق ئىچىدىن ئەسلىگە كەلگەن چاغدىلا، مومىن بوۋاي ئۇلاردىن نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئېھتىيات بىلەن سورىدى. سورىمىسىمۇ ئۇلارنىڭ يول ئۈستىدە ناچار ھاۋاغا يولۇقۇپ قالغانلىقى ئېنىق ئىدى. يىگىتلەر سۆزلەيتتى، چال بىلەن مومىاي ئۈھ تارتىپ ئولتۇراتتى.

— ۋاي — ۋاي، ياپىرا! — دەيتتى ئۇلار بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارغا ھەيران بولۇپ، يەنە ھە دېگەندىلا قولىنى كۆكرىكىگە قويۇپ، خۇداغا تەشەككۇر ئېيتاتتى.

— سىلەرمۇزە، يىگىتلەر، بەكلا نېپىز كىيىنىۋاپسىلەر، — دېدى مومىاي ئۇلارنى ئەيىبلەپ ۋە ئۇلارغا قىزىق چاي قۇيۇپ، — مۇشۇنداق كىيىم بىلەنمۇ تاغ ئىچىگە كىرگىلى بولامدۇ؟ بالىلار — دە، سىلەر، بالىلار! چىرايلىق بولۇشنىلا ئويلايسىلەر، شەھەرلىكلەرنى دورايسىلەر. ناۋادا بۇ دورەم خۇدايىم ساقلىمايى، يولدىن ئادىشىپ قالغان بولساڭلار، ئەتە ئەتىگەنگىچە نېمە بولاتتىڭلار؟ مۇزدەك قېتىپلا قالاتتىڭلار!

— بۇنداق ئىشقا ئۇچراپ قېلىشنى كىم ئويلاپتۇ دەيسىز؟ — دېدى قۇلىبېك ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ، — بىز ئۇنچىۋالا قېلىن كىيىپ نېمە قىلاتتۇق؟ بىرەر ئىش يۈز بېرىپ قالسا، ماشىنىنىڭ ئىچىدە پار بولغاندىكىن، ئۆيدە ئولتۇرغاندەك ئولتۇرۇۋېرىدىمىز. رولنى ئايلاندۇرۇپ قويساقلا بولدى. ئايروپىلانغا ئولتۇرغان بولساق — ئۇ قانچىلىك ئېگىز ئۇچاتتى — ھە، بۇ تاغلار ئايروپىلاندىن كىچىك توپا دۆۋىلىرىدەكلا كۆرۈنىدۇ — ئايروپىلاننىڭ سىرتىدا نۆلدىن تۆۋەن قىرىق گىرادۇس بولسىمۇ، لېكىن ئىچىدە كىشىلەر كۆڭلەكچان يۈرۈۋېرىدۇ...

بالا قوي تېرىسىنىڭ ئۈستىدە شوپۇرلارنىڭ ئارىسىغا قىسىلىپ، قۇلىبېكنىڭ يېنىغا يېقىن كېلىپ، يوغان قۇلاقلىرىنى دىڭ

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇتۇپ چوڭلارنىڭ گېپىنى ئاڭلايتتى. ئۇنىڭ ھەتتا ئۇشتۇمتۇت بولغان بۇ شۇبرغاندىن خۇشال بولغانلىقىنى ھېچكىممۇ ئويلىمايتتى، چۈنكى شۇبرغان بۇ يىگىتلەرنى ئورمان قاراۋۇلخانىسىغا پاناھ ئىزدەپ كېلىشكە مەجبۇر قىلغانىدى. ئۇ ئىچىدە شۇبرغانىنىڭ نەچچە كۈنگىچە توختىماسلىقىنى، ئاز دېگەندىمۇ ئۈچ كۈنگىچە داۋام قىلىشىنى ئۈمىد قىلاتتى، ئۇنداقتا ئۇلار مۇشۇ يەردە تۇرۇشقا مەجبۇر بولاتتى. ئۇلار بىلەن بىللە بولۇش نېمىدېگەن ياخشى، نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك ـ ھەي! ئەسلىدە ئۇنىڭ بۇ ۋەسى بۇلارنىڭ ھەممىسىنى تونۇيتتى، ئۆزىنى تونۇمىسىمۇ، ئۇلارنىڭ ئاتا ـ ئانىسىنى تونۇيتتى.

ـــ ياخشى بولدى، ـــ دېدى بوۋاي سەل مەغرۇرلانغان ھالدا نەۋرىسىگە، ـــ ئۆز قېرىنداشلىرىمىزنى، بۇغا ئەۋلادلىرىنى كۆردۇق. ئۇلارنىڭ قانداق ئادەملەر ئىكەنلىكىنى سەن ئەمدى بىلىسەن. قارىغىنا! پاھ، ھازىرقى چەۋەندازلار نېمىدېگەن بەستىلىك! سىلەرنى خۇدايىم ئامان ساقلىسۇن. ئېسىمدە قېلىشچە، بىزنى 1942 ـ يىلى قىشتا ماگنىتوگورسكىدىكى ئىش ئورنىغا ئېلىپ بېرىشقانىدى...

شۇنىڭ بىلەن، بوۋاي بالا ئاللىقاچان بىلىدىغان ھېلىقى تاۋرىنى سۆزلەشكە باشلىدى:

ـــ ئۇ چاغدا، مەملىكىتىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن ئەمگەك جەڭچىلىرى بويسۇنۇرى ئۇزۇن بىر سەپكە تىزىلغانىدى. نەتىجىدە، قىرغىزلارنىڭ ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك ئەڭ ئارقىدا تۇرغانلىقى، پەتەك ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى. يوقلىما قىلىپ بولغاندىن كېيىن، كۆپچىلىك دەم ئالىدىغىنى دەم ئالدى، تاماكا چېكىدىغىنى تاماكا چەكتى. بۇغداي ئۆڭلۈك، تەمبەل بىر ئۇزۇنتۇرا بىزگە قاراپ مېڭىپ كەلدى. ئۇ:

«بۇلار قەيەردىن كەلگەن ئادەملەر؟ مانجۇرىيەلىكلەرمۇ؟» دەپ ۋارقىرىدى. بىزنىڭ ئىچىمىزدىن بىر قېرى مۇئەللىم جاۋاب بېرىپ: «بىز قىرغىز بولىمىز. بىز بۇ يەرنىڭ يېنىدا مانجۇرىيە-

لىكلەر بىلەن ئۇرۇش قىلغان چاغدا ماگنىتوگورسكىنىڭ سايە-سىمۇ يوق ئىدى. بىزنىڭ بويىمىزمۇ ئۇ چاغدا سىزنىڭكىدەك ئىدى. ئۇرۇش تۈگىسە، بىزنىڭ بويىمىز يەنە ئۆسىدۇ» دېدى.

بوۋام ناھايىتى ئۇزاق بولۇپ كەتكەن بۇ ئىشنى ئەسلەپ، قانا-ئەتلەنگىنىدىن كۈلۈمسىرىدى، ئۆزىنىڭ مېھمانلىرىغا يەنە بىر قېتىم قاراپ قويۇپ:

— ئۇ مۇئەللىم توغرا ئېيتقان. ھازىر مەن شەھەردە ياكى يولدا كېتىۋېتىپ سەپسېلىپ قارىسام، ھەممىلا ئادەم كېلىشكەن ئېگىز بوي بولۇپ كېتىپتۇ، بۇرۇنقىغا ئوخشىمايدۇ، — دېدى.

يىگىتلەر ئۇنىڭ گېپىنى چۈشەنگەن ھالدا كۈلۈپ قويۇپ:

— بۇ بوۋاي پاراڭچىكەن، — دېيىشتى.

— بىزنىڭ بويىمىزغۇ خېلى ئېگىز، — دېدى ئۇلاردىن بىرى، — لېكىن دۆڭدە ماشىنا ئۆڭتۈرۈلۈپ كەتكەن چاغدا، بىز مۇشۇنچىلىك كۆپ تۈرساقمۇ كۆچىمىز يەتمىدى...

— ئەلۋەتتە شۇنداق بولىدۇ ـ دە، ماشىنىغا ئوت بېسىلغان تۈرسا، يەنە كېلىپ شۇرغان بولۇۋاتسا، — دېدى مومىن بوۋاي ئۇلارغا بولۇشۇپ، — بۇنداق ئىشلار دائىم بولۇپ تۇرىدۇ. خۇدا-يىم ئەگەر رەھىم قىلسا، ئەتە ھەممە ئىش ئوڭۇشلىپ كېتەر. مۇھىمى، بوران توختىسۇن.

يىگىتلەر بوۋايغا مۇنۇلارنى سۆزلەپ بەردى: ئۇلار بۈگۈن ئار-چا ئوتلىقىغا يېتىپ بارغان. ئۇ يەردە ئورۇپ قويۇلغان ئوچ دۆۋە قۇرۇق ئوت بار ئىكەن. ئۇلار بىراقلا تۈتۈش قىلىپ ئوچ دۆۋە ئوتنى ماشىنىغا بېسىشقا باشلاپتۇ، ئوتنى ئۆيدىنمۇ ئېگىز قىلىپ بېسىپتۇ، ئۇنىڭ تۆپىسىدىكىلەر ئارغامچىغا ئېسىلىپ يەرگە چۈشۈپتۇ. مۇشۇ تەرىقىدە، ئوت ـ چۆپلەر ماشىنىغا كابىنكىنىڭ ئەينىكى، ماشىنىنىڭ تۇمشۇقى ۋە چاقىدىن باشقا ھېچقانداق يېرى كۆرۈنمەس دەرىجىدە بېسىلىپتۇ. ئۇلار ھامىنى كەلگەندىن كېيىن، يەنە قايتا كېلىپ يۈرگۈچە دەپ، ھەممۇ ئوتنى بېسىپ كەتمەكچى بوپتۇ. ئۇلار ناھايىتى قىزغىن ئىشلەپتۇ. كىمنىڭ

ماشىنىسىغا ئوت بېسىلىپ بولسا، شۇ ماشىنىسىنى بىر چەتكە ھەيدەپ چىقىرىپ قويۇپ، يەنە بىرىگە بېسىشىپ بېرىپتۇ. قۇرۇق ئوتنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك بېسىلىپ بوپتۇ، ئېشىپ قالغىنىمۇ ئىككى ماشىنىدىن ئاشمايدىكەن. كۆچىلىك تاماكا چېكىشۋالغاندىن كېيىن، ماشىنىلارنىڭ مېڭىش تەرتىپىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، قاتار سەپ بولۇپ يولغا چىقىشىپتۇ. ئۇلار ناھايىتى ئاۋايلاپ تاغدىن چۈشۈپتۇ. ئوت يېنىك بولسىمۇ، لېكىن ماشىنىنى ھەيدەش بىئەپ، ھەتتا ناھايىتى خەتەرلىك ئىكەن، بولۇپمۇ تار ۋە جىددىي بۇرۇلىدىغان جايلاردا شۇنداق بوپتۇ.

ئۇلار ماشىنىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ، ئالدىدا ئۆزلىرىنى نېمە ئىشلارنىڭ كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى ئويلاپمۇ باقمىغانىكەن.

ئارچا ئېگىزلىكىدىن چۈشكەندىن كېيىن، ئۇلار بىر تار جىلغىغا كىرىپتۇ، ئۇنىڭدىن چىققاندا نامازشام ۋاقتى بولۇپ قالغانىكەن، ئۇلارنى قاتتىق بوران كۈتۈۋاپتۇ، قارمۇ چۈشۈشكە باشلاپتۇ.

— شۇرغاننىڭ پەيلى شۇنچىلىك يامان ئىدىكى، قورقمىزدىن چىلىق - چىلىق تەرگە چۆمۈپ كەتتۇق، — دېدى قۇلىبېك، — ھايت - ھۇيت دېگۈچە ئەتراپ قاراڭغۇلىشىپ، بوراننىڭ دەستىدىن رولىنىمۇ تۇتالماي قالدۇق. ماشىنا ئۆڭتۈرۈلۈپ چۈشەرمىكىن دەپ ئەنسىرەپ كەتتۇق. ئۇنىڭ ئۈستىگە يولنىڭ ئوساللىقىدىن، ھەتتا كۈندۈزى مېڭىشمۇ خەتەرلىك ئىدى...

بالا تىنىقىنىمۇ چىقارماي، مىدىرلاپمۇ قويماي گەپكە قۇلاق سالاتتى، ئۇنىڭ پارقىراپ تۇرغان كۆزلىرى قۇلىبېككە تىكىلگەنىدى. ئۇ گېپىنى قىلىۋاتقان بوران بىلەن قار تالادا تېخىچىلا ئەدىمەكتە ئىدى. بىرمۇنچە شوپۇر ۋە قاچىلاش ئىشچىلىرى پولدا ئۇ ياقتا، بۇ ياقتا سوزۇلۇشۇپ ياتاتتى، ئۇلار ھەتتا كىيىم - كېچەك ۋە ئۆتۈكلىرىنىمۇ يەشمەيلا ئۇيقۇغا كەتكەنىدى. ئۇلار بېشىدىن كەچۈرگەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى، ئەمدىلىكتە بولسا،

بۇ خاپان باش، ئىنچىكە بويۇن ۋە سالپاق قۇلاق بالا ئۆز بېشىدىن كەچۈرۈۋاتاتتى.

بىرنەچچە مىنۇت ئىچىدە يولنى كۆرگىلى بولماي قالدى. ماشىنىلار ئايرىلىپ قېلىپ سەپتىن چۈشۈپ قالماسلىق ئۈچۈن، خۇددى بىركىم يېتىلەپ كېتىۋاتقان قارىغۇ ئادەمدەك بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى سوغدىشىپ ماڭاتتى، توختىماي سىگنال بېرەتتى. قار ناھايىتى قېلىن ياغقانلىقتىن گويا ئالدىنى بىر تام تۇسۇپ تۇرغاندەك تۇراتتى. ماشىنىنىڭ چىراغلىرى كۆمۈلۈپ قالدى ، كابىنكىنىڭ ئەينەكىدىكى سۈرتكۈچ ئەينەككە چۈشكەن قارنى سۈرتۈپ ئۈلگۈرەلمەيتتى، ئىلاجسىزلىقتىن ماشىنىنى كابىنكىدىن باشنى چىقىرىپ تۇرۇپ ھەيدەشكە توغرا كېلەتتى. شۇمۇ ماشىنا ھەيدەش بولدىمۇ؟ قار توختىماي ياغاتتى. چاقلار تېيىلىشقا باشلىدى. ماشىنىلار بىر تىك دۆڭدە توختاپ قالدى. موتورلار ھە دەپ گۈركىرسىمۇ ئىش ئەپلەشمىدى... ماشىنا دۆڭگە چىقالمىدى. كابىنكىدىكىلەر سەكرەپ چۈشۈپ ئاۋاز چىقان تەرەپكە قاراپ، بىر ماشىنىنىڭ يېنىدىن يەنە بىر ماشىنىنىڭ يېنىغا بېرىپ، كالوننىڭ ئالدىدا يىغىلىشتى. قانداق قىلىش كېرەك؟ گۈلخان يېقىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. كابىنكىدىن چىقماي ئولتۇرۇۋەرگەندە، قېلىپ قالغان يېقىلغۇ تۈگەيتتى، ئەسلىدە بۇ يېقىلغۇ بىلەن سوۋخوزغا بېرىۋېلىشمۇ قىيىن ئىدى. پارنى ئاچماي كابىنكىدا ئولتۇرۇۋەرگەندە توڭلاپ قېلىش تۇرغان گەپ ئىدى. يىگىتلەر ھودۇقۇشقا باشلىدى. ھەممىگە قادىر تېخنىكىلىق جابدۇقلارمۇ شۇ تاپتا كارغا كەلمەي قالدى. قانداق قىلىش كېرەك؟ بىرەيلەن بىر ماشىنىدىكى ئوتنى چۈشۈرۈپ ھەممىز ئوتنىڭ ئىچىگە كىرىۋالمىدۇق، دەپ تەكلىپ بەردى. لېكىن، ئارغامچا بوشىتىلسىلا، ئوتتىن بىر تالمۇ قالمايدىغانلىقى، يەنى كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە شۇنىڭغان ھەننۇا ئوتنى پاك ـ پاكىز ئۈچۈرۈپ كېتىدىغانلىقى ئېنىق ئىدى. بۇ چاغدا ماشىنىغا قار بارغانسېرى يىغىلىپ چاقنىڭ ئاستىغىمۇ دۆۋىلىنىپ كەتـ

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

تى. يىگىتلەر پۈتۈنلەي ئامالسىز قالدى. بوراندا ئۇلارنىڭ پۈتۈن ئەزايى مۇزلاپ كەتتى.

— تۈيۈقسىز سىز ئاقساقال يادىمغا كېلىپ قالدىڭىز، — دېدى قۇلبېك مومىن بوۋايغا، — بىز ئارچىغا كېتىۋاتقاندا يولدا بۇنىڭغا، مانا بۇ بۇغا ئەۋلادى ئىنىمىزغا يولۇققانىدۇق، — دەپ ئۇ يېنىدىكى بالىنى كۆرسەتتى ۋە سەممىي ھالدا بالىنىڭ بېشىنى سىلاپ قويدى، — ئۇ يول ياقىسىدا يۇگۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. مەن توختىدىم. ئەلۋەتتە، ئامانلىق سوراشتۇق، بىز بىرئاز پاراڭلاشتۇق. شۇنداقمۇ؟ سەن نېمىشقا ئۇخلىمايسەن؟

بالا كۈلۈمسىرەپ بېشىنى لىڭشىتتى. لېكىن، خۇشال بولغاندىلىقى ۋە مەغرۇرلانغانلىقىدىن، ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ شۇ تاپتا قانچىلىك قاتتىق، قانچىلىك كۈچلۈك سوقۇۋاتقانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى، بۇ يىگىتلەرنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ قاۋۇل، ئەڭ باتۇر، ئەڭ كېلىشكىنى، يەنى قۇلبېك ئۆزى ئۇنى تىلغا ئالغانىدى. بالا ئۆزىنىڭمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاش ئادەم بولۇشنى ئارزۇ قىلاتتى.

شۇنىڭ بىلەن، بوۋىسى ئوتقا ئوتۇن تاشلاپ تۇرۇپ ئۇنى ماختىدى:

— بۇ بالا ئاشۇنداق، باشقىلارنىڭ گېپىنى ئاڭلاشقا ئامراق. قارىمامسەن، ئۇنىڭ قۇلىقىنى دىڭگايتىپ تۇرغىنىنى!

— شۇ چاغدا بۇنىڭمۇ قانداق بولۇپ يادىمغا كېلىپ قالغانلىقىنى ئۆزۈم بىلمەيمەن، — دېدى قۇلبېك سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — مەن يىگىتلەرگە ئېيتتىم، ئاۋازىم گويا ۋارقىرىغاندەك قاتتىق چىقاتتى، چۈنكى بوران ئادەمنىڭ ئاۋازىنى بېسىپ كەتتى. مەن: «ئورمان قاراۋۇلخانىسىغا بارايلى، بولمىسا مۇشۇ يەردە ئۆلۈپ قالىدىغان ئوخشايمىز» دېدىم. يىگىتلەر ئاغزىنى مېنىڭ يۈزۈمگە يېقىن قىلىپ: «قانداق بارىمىز؟» دېدى. مېڭىپ ئۇ يەرگە بېرىپ بولغىلى بولمايتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ماشىنىلارنىمۇ تاشلاپ كەتكىلى بولمايتتى. مەن ئۇلارغا: «ماشىنىلارنىمۇ

ىنىلارنى تاغقا ئىتتىرىپ ئاچىقىپ شۇ يەردىن تۆۋەنگە چۈشەيلى، بىز پەقەت سان ـ تاش جىلغىسىغىلا بېرىۋالساق، ئۇ يەر ئورمان قاراۋۇلخانىسىغا يېراق ئەمەس، ئۇ يەردىن پىيادە مېڭىپ، ئورمان قاراۋۇللىرىنى تاپالايمىز» دېدىم. يىگىتلەر چۈشەندى. ئۇلار: «قېنى ئەمىسە، سەن قوماندانلىق قىلغىن» دېدى. «ھەي، مۇ-شۇنداق ئىش يۈز بەرگەنىكەن... بىرىنچى ماشىنىدىن باشلايلى: ئوسمونال، سەن كابىنكىغا چىق!» دېدىم. قالغانلىرىمىز ماشىنى-نى مۇرىمىز بىلەن ئىتتەردۇق. قوزغالدى! دەسلەپىدە سىلجىغان-دەك قىلدى، كېيىن ماغدۇرىمىز قالمىدى. ماشىنىنى ئارقىغا قايتۇرۇشقىمۇ بولمايتتى. ئۇ چاغدا، بىزگە، گويا بىر ماشىنىنى ئەمەس، بەلكى پۈتۈن بىر تاغنى يۇقىرىغا ئىتتىرىۋاتقاندەك بى-لىنىدى. ماشىنا بەئەينى چاق بېكىتىلگەن چوڭ بىر ئوت ـ چۆپ دۆۋىسىگە ئوخشايتتى. مەن جېنىمنىڭ بارىچە: «ئىتتىرىڭلار! ئىتتىرىڭلار!» دەپلا توۋلاپ بەردىم، لېكىن ئۆزۈمنىڭ ئاۋازىنى ئۆزۈم ئاڭلىيالمايتتىم. بوران، قاردىن باشقا ھېچنېمىنى كۆر-گىلى بولمايتتى. ماشىنا خۇددى تىرىك نەرسىگە ئوخشاش ۋارقىرايتتى، يىغلايتتى، ئۇ ئەڭ ئاخىرقى كۈچىنى چىقىرىپ ئۆمىلەپ چىقىپ كەتتى. شۇنداق قىلىپ، بۇ يەرگە يېتىپ كەل-دۇق، يۇرەك ـ باغرىمىز پارتلاپ كېتىدىغاندەك، پارە ـ پارە بولۇپ چېچىلىپ كېتىدىغاندەك بولۇپ كەتتى، باشلىرىمىز ئەلەڭ ـ سەلەڭ بولۇپ كەتتى...

ـــ توۋا! ـــ دېدى مومىن بوۋاي ئېچىنىغان ھالدا، ـــ مۇ-شۇنداق ئىشلارغا ئۇچراپسىلەر. ئېھتىمال يەنىلا مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا سىلەرنى ـــ ئۆز بالىلىرىنى قوغدىغان بولسا كېرەك. ئۇ سىلەرنى قۇتقۇزغان. بولمىسا، كىم بىلسۇن... ئاڭلاۋاتامسىلەر؟ تالادا بوران ھازىرغىچە بېسىقمىدى، تېخىچىلا چىقىۋاتىدۇ...

بالىنىڭ كۆزلىرى يۇمۇلۇپ كەتتى. ئۇ ئۇخلاپ قالماسلىققا تىرىشسىمۇ كۆزىنى ئاچالمىدى. ئۇ ئۇيقۇلۇقتا بوۋىسى بىلەن قۇلبېكنىڭ سۆزىنى چالا ـ پۇچۇق ئاڭلاپ ياتاتتى، ئۇ رېئاللىق

بىلەن خىيالنى ئارىلاشتۇرۇۋەتتى. ئۇ ئۆزىنىمۇ شۇ يەردىدەك، تاغ ئارىسىدا شۇنىڭغاندا قالغان يىگىتلەرنىڭ ئارىسىدا تۇرغاندەك ھېس قىلدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئاپپاق قارلىق تاغقا چىقىدىغان ئىنتايىن تىك بىر يول پەيدا بولدى. شۇنىڭغان ئۇنىڭ ئىككى مەڭزىگە نەشتەردەك سانجىيىتتى، كۆزى پىچاق سانجىغاندەك ئاغرىيتتى. ئۇلار قۇرۇق ئوت بېسىلغان يوغان ئۆيدەك تۇرغان ماشىنىنى يۇقىرىغا ئىتتىرەتتى. يولدا يۇقىرىغا قاراپ ئاستا، ناھايىتى ئاستا ئۆرلەيتتى. ماشىنا بولسا چاتاق چىقىرىپ توختاپ قالدى، ئارقىغا چېكىندى، بۇ نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق ئەھۋال، ھاۋا نېمىدېگەن قاراڭغۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بوراننىڭ سۆڭەكتىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىچۇ. بالا ماشىنا تېيىلىپ كېتىپ بۇلارنى مەجبۇرىدىغان بولدى دەپ قورقۇپ، تۇگۇلۇپ كەتتى. لېكىن، شۇ ئەسنادا قاياقتىندۇر بىر ياقتىن مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا پەيدا بولدى. ئۇ ماشىنىنى مۇڭگۈزى بىلەن توختىتىپ، يۇقىرىغا ئىتتىرىشىپ بەردى. بالا: «ئىتتىرىڭلار، ئىتتىرىڭلار، ئىتتىرىڭلار!» دەپ توۋلىدى. ماشىنا قوزغالدى، ماڭدى. ماشىنا تاغنىڭ تۆپىسىگە چىقتى ـ دە، ئۆزىلا تۆۋەنگە مېڭىپ كەتتى. ئۇلار بولسا، ئىككىنچىسىنى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئۇچىنچىسىنى ۋە قېلىپ قالغان ماشىنىلارنىڭ ھەممىسىنى تاغنىڭ ئۈستىگە چىقاردى، ھەر قېتىمدا ئۇلارغا مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ياردەم قىلدى. ئۇنى ھېچكىم كۆرمىدى، ھېچكىممۇ ئۇنىڭ ئۆزلىرىنىڭ يېنىدا ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى، ئۇنى يالغۇز بالىلا كۆرەتتى ۋە بىلەتتى. ئۇ ھەر قېتىم ئۆزلىرى بەرداشلىق بېرەلمەي قالغان، ئەھۋال جىددىيلىشىپ كەتكەن، ماغدۇرى ئۇزۇلۇپ قالغان چاغدا، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ چېپىپ كېلىپ ماشىنىنى مۇڭگۈزى بىلەن ئىتتىرىپ چىقىرىشىپ بەرگەنلىكىنى كۆردى. بالا يەنە: «ئىتتىرىڭلار، ئىتتىرىڭلار! ئىتتىرىڭلار!» دەيتتى. ئۇ قۇلىبېكنىڭ يېنىدىن ئايرىلمىدى. كېيىن قۇلىبېك ئۇنىڭغا: «رولنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ ئولتۇر» دېدى. ئۇ كابىنكىغا چىقىۋالدى. ماشىنا سىلى

كىنىشكە ۋە گۈركىرەشكە باشلىدى. رول ئۇنىڭ قولىدا ئۆزىلا ئايلىناتتى، شۇنداق ئەركىن ئايلىناتتىكى، بەئەينى ئۇ كىچىك چېغىدا ماشىنا قىلىپ دۈگىلىتىپ ئويناپ چەمبىرەككە ئوخشايتتى. بالا، قولۇمدىكى رول قانداق قىلىپ ئويۇنچۇققا ئوخشاپ قالدى، دەپ ئۈيالدى. تۇيۇقسىز، ماشىنا قىيسىيىپ بىر تەرەپكە ئۆرۈلۈپ كەتتى، ئۆرۈلگەندىمۇ گۈلدۈرلەپ غۇلاپ چۈشۈپ، پاچاق - پاچاق بولۇپ كەتتى. ئۇ ۋارقىراپ يىغلىۋەتتى. ئۇ شۇنداق خىجىل بولۇپ كەتتىكى، قۇلىچىكە قايتا تىكلەپ قاراشتىن ئىزا تارتقاندەك بولۇپ كەتتى.

— نېمە بولدۇڭ؟ نېمە بولدۇڭ - ھە؟ — دەپ قۇلىچىك ئۇنى ئويغىتىۋەتتى.

بالا كۆزىنى ئاچتى. ئۇ بايا چۈش كۆرگەنلىكىنى بىلىپ، كۆڭلى يايراپ كەتتى. قۇلىچىك ئۇنى كۆتۈرۈپ، چىڭ قۇچاقلىۋالدى:

— چۈش كۆردۈڭمۇ؟ قورقۇپ كەتتىڭمۇ؟ ھەي، سەنمۇزە، باتۇر بولۇپ قاپسەن تېخى! — دېدى ئۇ شامالداپ قۇرۇپ كەتكەن قاتتىق لەۋلىرى بىلەن بالىنى سۆيۈپ قويۇپ، — خوپ، مەن سېنى ياتقۇزۇپ قويماي، ئۇخلا، ئۇخلايدىغان ۋاقىت بولدى.

ئۇ بالىنى قوي تېرىسى سېلىنغان پولغا، ئۇخلاۋاتقان شوپۇرلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا ياتقۇزدى، ئۆزى ئۇنىڭغا ياندىشىپ يېتىپ، ئۇستىگە ماتروسچە چاپىنىنى يېپىندى.

سەھەردە بوۋىسى ئۇنى ئويغاتتى.

— ئۇيقۇڭنى ئاچە، — دېدى بوۋاي ئاستاغىنا، — قېلىنراق كىيىن، ماڭا قارىشىپ بېرىدىغان ئىشىڭ بار، تۇرە!

تالادا ئەمدى تاڭ ئېتىۋاتاتتى. ئۆيدە كۆپچىلىك ئۇ يان - بۇ يان سوزۇلۇپ يېتىپ ئۇخلاۋاتاتتى.

— مە، پىيىماڭنى كىيىۋال، — دېدى مومىن بوۋاي.

بوۋىسىدىن يېڭى قۇرۇق ئوتنىڭ پۇرىقى كېلەتتى. دېمەك، ئۇ ئاتلارغا ئاللىقاچان ئوت سېلىپ بەرگەنىدى. بالا پىيىمىسىنى

كىيىپ بولۇپ، بوۋىسى بىلەن هويلىغا چىقتى. قار ناهايىتى قېلىن چۈشكەنىدى. بوران توختىغان بولسىمۇ، تۈرۈپ ـ تۈرۈپ يەردىكى قارلار ئۈچۈپ قوياتتى.

ـــ نېمىدېگەن سوغۇق! ـــ دەپ شۇركۈنۈپ كەتتى بالا.

ـــ هېچقىسى يوق، هاۋا ئېچىلىپ كەتتى، ـــ دېدى بوۋاي غودۇڭشىپ، ـــ ئويلىمىغان بىر ئىش بوپتۇ! تۈنجى قېتىم ما- شىنا هەيدەپ چىقىشىغىلا چاتاق چىقىپتۇ. هېلىمۇ ياخشى، بە- رەر بالاغا ئۇچرىماپتۇ...

ئۇلار بەش قوي بار ئېغىلغا كىردى. بوۋاي تۈۋرۈكتىكى چىراغنى سىيپاپ يۇرۇپ تېپىپ ياندۇردى. قويلار بۇلۇڭدا يورۇق- قا قاراپ دۈپۈرلىشىپ، مەرەپ كەتتى.

ـــ تۈتە، ماڭا يورۇتۇپ بەر، ـــ دېدى بوۋاي نەۋرىسىگە چىراغنى بېرىپ، ـــ بىز قارا قوينى ئۆلتۈرەيلى. مېهمان ئۆيگە لىق تولىدى، ئۇلار ئورنىدىن تۇرغۇچە بىز گۆشنى پىشۇرۇپ قويايلى.

بالا بوۋىسىغا چىراغ تۇتۇپ بەردى. بوران ئېغىلىنىڭ يوچۇق- لىرىدىن تېخىچىلا ئۇشقىرىتاتتى، هويلا تېخىچىلا قاراڭغۇ هەم سوغۇق ئىدى. بوۋاي بوسۇغا تۈۋىگە بىر تۇتام پاكىز ئوتنى تاشلاپ، ئارقىدىن قارا قوينى شۇ يەرگە يېتىلەپ كەلدى. ئۇ قارا قوينى ياتقۇزۇپ چۈشەشتىن ئاۋۋال ئويلىنىۋالدى ـ دە، زوڭزاي- دى.

ـــ چىراغنى قويۇپ قويۇپ، سەنمۇ ئولتۇر، ـــ دېدى ئۇ نەۋرىسىگە، ئىككى قولىنى جۇپلەپ مەيدىسىگە كۆتۈرۈپ، پىچىر- لىدى، ـــ ئۇلۇغ ئەجدادىمىز مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، سېنىڭ خەتەرلىك چاغدا باللىرىمىزنى قۇتقۇزغانلىقىڭ ئۈچۈن، ئەجدادلىرىمىزنى بېقىپ چوڭ قىلغان ئاق سۈتۈڭ ئۈچۈن، رەھىمدىل كۆڭلۈڭ ئۈچۈن، مېهرىبان كۆزلىرىڭ ئۈچۈن، بۇ قارا قوينى ساڭا ئاتىدىم. تاغ ئۆتكەللىرىدە، دولقۇنلۇق دەريالاردا، تېيىلغاق چىغىر يوللاردا بىزنى تاشلىۋەتمىگەيسەن. ئۆز تۇپرە- ـ

قىمىزدا مەڭگۈ تاشلىۋەتمىگەيسەن، بىز مەڭگۈ سېنىڭ بالىلىرىڭ. ئامىن!

ئۇ دۇئا قىلغاندەك، پېشانىسىدىن ئېڭىكىگىچە سىلىدى. بالىمۇ شۇنداق قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بوۋاي قوينى يىقىتىپ، پۈت ـ قولىنى چۈشىدى، غىلاپىدىن ئاسىياچە قەدىمىي پىچاقنى سۇغۇرۇپ ئالدى.

بالا چىراغنى تۈتۈپ تۇردى.

ھاۋا ئاخىر ئېچىلىپ كەتتى. قۇياش چېپىپ يۇرگەن بۇلۇتلار ئىچىدىن ئالدىراپ ـ تېنەپ ئىككى قېتىم بېشىنى چىقاردى. ئەتراپىتا كېچىچە چىققان شىۋىرغاننىڭ ئىزلىرى تۇراتتى: ھەممىلا يەردە قار دۆۋىلىرى، قالايمىقان بولۇپ كەتكەن چاتقاللار، قاردا يادەك ئېگىلىپ كەتكەن كىچىك دەرەخلەر، سۇنغان قاقشال دەرەخلەر ياتاتتى. دەريانىڭ نېرىقى تەرىپىدە، ئورمانلىق گويا دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتكەندەك جىمجىت تۇراتتى. دەريانىڭ ئىككى قىرغىقى قار يىغىلىپ تىك بولۇپ قالغاچقا، دەريا يۈزى تۆۋەنلەپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. سۇنىڭ شارقىراشلىرىمۇ پەسەيىپ قالغانىدى.

قۇياش جىم تۇرمايتتى، بىردەم كۆرۈنەتتى، بىردەم مۆكۈالاتتى. بالا ھەنىۋا قورقۇنچ ۋە ئەندىشىنى ئۇنتۇدى. تۇنۇگۈن كېچىدىكى ئەنسىزلىك ئۆتۈپ كەتكەندى، شۇىرغان توختىغاندى. قار دۆۋىلىرى ئۇنىڭغا كاشىلا قىلماي، ئەكسىچە، ئۇنى قىزىقتۇراتتى. ئۇ ئۇ ياقتىن ـ بۇ ياققا يۈگۈرەيتتى، كاللەك ـ كاللەك قار پارچىلىرى ئۇنىڭ ئايىغى ئاستىدا چاچرايتتى. ئۆيگە لىق ئادەم تولغانىدى، يىگىتلەر ئويغاندى، ئۇلار ئۇنلۇك پاراڭ سېلىشاتتى ۋە چاقچاق قىلىشاتتى، ئۆزلىرىگە پىشۇرۇپ قويغان قوي گۆشىنى ئىشتىھا بىلەن يەيىشەتتى. بۇلارنىڭ ھەممىسى باليىنى خۇشال قىلاتتى.

بۇ چاغدا قۇياشمۇ مۆكۈپ يۇرمىدى. ئاسمان سۇزۇلۇپ،

يوپيوروق بولوپ كەتتى. قارا بۇلۇتلار ئاستا ـ ئاستا تارقىلىپ، ھاۋامۇ ئىللىشقا باشلىدى. تولىمۇ بالدۇر يېغىپ قالغان قار تېزلا ئېرىپ كەتتى، بولۇپمۇ چوڭ ـ كىچىك يوللاردىكى قارلار تېز ئېرىپ كەتتى.

شوپۇرلار بىلەن قاچىلاش ئىشچىلىرى يولغا چىقماقچى بولغاندا، بالا ھاياجانلىنىشقا باشلىدى. مېھمانلار ھويلىغا چىقىپ، ئورمان قاراۋۇلخانىسىنىڭ ئىگىلىرى بىلەن خوشلاشتى، ئۆزلىرىنى كۈتۈۋالغانلىقىغا رەھمەت ئېيتتى. مومىن بوۋاي بىلەن سېيدەخمەت ئۇلارنى ئاتلىق ئۇزىتىپ ماڭدى. بوۋاي بىر قولتۇق ئوتۇن ئېلىۋالدى، سېيدەخمەت توڭلاپ قالغان مو-تورغا سۇ قاينىتىپ قۇيۇش ئۈچۈن چوڭ بىر چېلەك ئېلىۋالدى.

كۆپچىلىك ھەممىسى ھويلىدىن چىقتى.

ـــ بوۋا، مەنمۇ بارىمەن، مېنىمۇ ئېلىۋالغىن! ـــ دەپ بوۋى-سىغا ئېتىلدى بالا.

ـــ كۆرۈپ تۇرۇپسەن، مېنىڭ قولۇمدا ئوتۇن تۇرسا، سېيدەخمەتنىڭ قولىدا چېلەك تۇرسا، سېنى ئېلىۋېلىشقا كىمنىڭ چولىسى. يەنە كېلىپ، سەن ئۇ يەرگە بېرىپ نېمىش قىلىسەن؟ قارلىق يولدا ماڭالمايسەن، ـــ دېدى بوۋاي.

بالا دومسىيىپ، قاپىقىنى تۇردى. شۇ ئەسنادا قۇلۇبېك گەپ قىلدى:

ـــ بىز بىلەن بىللە بارغىن! ـــ دېدى ـ دە، بالىنىڭ قولىدىن تارتتى، ـــ قايتىپ كەلگۈچە، بوۋاڭ بىلەن ئاتقا مىنىپ قايتار-سەن.

ئۇلار ئاچالغا ـــ ئارچا ئوتلىقىدىن چۈشىدىغان ھېلىقى يول ئېغىزىغا ماڭدى. ئۇ يەردىكى قار ھېلىمۇ ناھايىتى قېلىن ئىدى. بۇ قاۋۇل يىگىتلەر بىلەن قارلىق يولدا بىللە مېڭىش ئۇنچىلىك ئاسان ئەمەس ئىدى. بالا ھېرىشقا باشلىدى.

ـــ كەل، ھاپاش قىلىۋالاي، ـــ دەپ تەكلىپ بەردى قۇلۇبېك.

ئۇ بالىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، ئۇنى چەبدەسلىك بىلەن دۇمبىسىگە

ئېلىۋالدى. ئۇنىڭ ھەركىتى شۇنداق چەبدەس ئىدىكى، گويا ئۇنى ھەر كۈنى ھاپاش قىلىپ ئۆگىنىپ كەتكەندەك ئىدى.

— يارايسەن، قۇلبېك، — دېدى ئۇنىڭ يېنىدا كېتىۋاتقان بىر شوپۇر.

— مەن بۇرۇن ئۈكىلىرىمنى دائىم ھاپاش قىلاتتىم، — دېدى قۇلبېك ماختىنىپ، — مەن بالىلارنىڭ چوڭى ئىدىم، بىز ئوغۇل ـ قىز بولۇپ جەمئىي ئالتە بالا ئىدۇق. ئانام ئېتىزدا ئىشلەيتتى، دادامۇ ئىشلەيتتى. ھازىر سىڭىللىرىمنىڭ ھەممىسى بالىلىق بولۇپ كەتتى. مەن ھەربىي سەپتىن قايتقاندا بويتاق ئىدىم، ئۇ چاغدا تېخى خىزمىتىم يوق ئىدى. مېنىڭ چوڭ سىڭلىم ماڭا: « سەن بىزنىڭكىدە تۇرغىن، سەن بالىلارغا بەكلا ياخشى قارايسەن» دېدى. مەن ئۇنىڭغا: «بولمايدۇ، مەن ھازىر ئۆزۈمنىڭ بالىسىغا قارىشىم كېرەك» دېدىم...

ئۇلار ئەنە شۇنداق تاغدىن ـ باغدىن سۆزلىشىپ مېڭىۋەردى. بالا قۇلبېكنىڭ مەزمۇت دۇمبىسىدە چايقالماي ئولتۇرۇپ، ناھايىتى ھۇزۇر ھېس قىلاتتى.

«مېنىڭمۇ مۇشۇنداق بىر ئاكام بولغان بولسا، — دەپ خىيال سۈردى ئۇ، — ھېچكىمدىن قورقمايتتىم. ئەگەر ئاروزقۇل يەنە بوۋامنى تىللاشقا ياكى بىراۋغا چېقىلىشقا جۈرئەت قىلىدىغان بولسا، قۇلبېك سەل تەرىنى تۈرۈپ قاراپلا قويسا، ئۇ شۇ زامان غىڭ قىلالمىغان بولاتتى.»

تۇنۇگۈن كېچە قېلىپ قالغان قۇرۇق ئوت بېسىلغان ماشىنىلار ئاچالغا تەخمىنەن ئىككى كىلومېتىر كېلىدىغان جايدا تۇراتتى. ماشىنىلار قارغا كۆمۈلۈپ كەتكەن بولۇپ، خۇددى قىشتا دالادا قالغان ئوت دۆۋىلىرىگە ئوخشايتتى. بۇ ماشىنىلارنى قىمىرلاتقىلى بولىدىغاندەك ئەمەس ئىدى.

لېكىن، گۈلخان يېقىلىپ سۇ ئىسسىتىلدى. يىگىتلەر رۇكايتكا بىلەن ماشىنىنى ئوت ئالدۇرۇشقا كىرىشتى. موتورغا جان كىرىپ، پۇشۇلداشقا باشلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئىش ئاسانلى-

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

شىپ كەتتى. ئالدىدىكى ماشىنا ئارقىسىدىكى ماشىنىنى سۆرەپ ئوت ئالدۇردى. شۇنداق قىلىپ، ئوت ئالغان، قىزىغان ھەربىر ماشىنا نۆۋەت بىلەن ئۆزىنىڭ ئارقىسىدىكىنى سۆرەپ ئوت ئالدۇردى.

ھەممە ماشىنا ئوت ئېلىپ بولغاندىن كېيىن، يىگىتلەر ئىكىكى ماشىنىنى قاتار قىلىپ، كېچىدە ئېرىقتا ئۆچتۇرۇلۇپ كەتكەن ماشىنىنى سۆرىدى. بار ئادەمنىڭ ھەممىسى ماشىنىنى چوڭ يولغا ئىتتىرىشىپ بەردى. شاكىچىكمۇ ئادەملەرنىڭ ئارىسىغا قىسىلىپ ئىتتىرىشىپ بەردى. ئۇ ھامان بىرى، سەن نېمانداق قىستۇرۇلۇۋېلىپ پۇتىمىزغا پۇتلىشىسەن، ماڭ، نېرى تۇر، دەپ قالارمىكىن دەپ ئەندىشە قىلاتتى، لېكىن ھېچكىم ئۇنداق دېمىدى، ھېچكىم ئۇنى قوغلىمىدى. بۇ، ئېھتىمال، قۇلبېك ئۇنىڭ يارەملىشىپ بېرىشىگە ماقۇل بولغانلىقىدىن بولسا كېرەك. قۇلبېك بولسا، بۇ يەردە ھەممىدىن نوچى ئىدى، ھەممەيلەن ئۇنىڭغا ھۆرمەت قىلاتتى.

شوپۇرلار يەنە بىر قېتىم خوشلاشقاندىن كېيىن ماشىنىلار قوزغالدى، باشتا ئاستىراق مېڭىپ، كېيىن ئىتتىكلەپ كەتتى. ماشىنىلار قارلىق تاغدىكى يولدا ئۇزۇن سەپ تارتىپ كېتىۋاتاتتى. مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانىنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ ئوغۇللىرى يۇرۇپ كەتتى. بالىنىڭ خىيالىدا، ئۇلار مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانىنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئالدىدىكى يولدا غايىبانە يۇگۇرۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتى. بۇغا ئانا ماشىنا ئەتىرىتىنىڭ ئالدىدا ناھايىتى تېز سەكرەپ، چېپىپ كېتىپ باراتتى. جاپالىق يولدا، ئۇ ئۇلارنى بالا - قازا ۋە بەختسىزلىكتىن، تاغ يېرىلىپ، قار كۆچۈپ بېسىۋېلىشىتىن، شۇرغاندا، تۇماندا قېلىشتىن ۋە باشقا ئاپەتتىن قوغدايتى. ھالبۇكى، قانچىلىغان ئەسىرلەردىن بۇيان داۋام قىلىپ كەلگەن كۆچمەن چارۋىچىلىق تۇرمۇشى جەريانىدا، قىرغىزلار مۇشۇ ئاپەتلەر تۈپەيلىدىن قانداق كۈلپەتلەرنى تارتمىغان؟ مومىن بوۋاينىڭ تاڭ يورۇغان چاغدا مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانىغا ئاتاپ قارا

قوينى قۇربانلىق قىلغاندا ئۇنىڭدىن تىلىگەنلىرىمۇ دەل مۇشۇلار ئەمەسمىدى؟

ئۇلار مېڭىپ كەتتى. بالىمۇ ئۆز خىيالىدا ئۇلار بىلەن بىللە كەتتى. ئۇ قۇلبېيك بىلەن كابىنكىدا ئولتۇراتتى. «قۇلبېيك ئاكا، — دېدى بالا ئۇنىڭغا، — ئالدىمىزدىكى يولدا مۆڭگۈزلۈك بۇغا ئانا چېچىپ كېتىۋاتىدۇ.» «نېمە؟»، «راست، مەن راست گەپ قىلىۋاتىمەن. ئەنە، ئاۋۇ شۇ!»

— سەن نېمىنى ئويلاۋاتىسەن؟ نېمىشقا قېتىپلا تۇرىسەن؟ — مومىن بوۋاينىڭ گېپى ئۇنى هوشىغا كەلتۈردى، — ئاتقا مىنگىن، ئۆيگە قايتايلى ئەمدى، — ئۇ ئات ئۈستىدىن ئېڭىشىپ نەۋرىسىنى ئېگەرگە ئالدى، — توڭلاۋاتامسەن؟ — بوۋاي جۇۋىسىنىڭ پېشى بىلەن نەۋرىسىنى توڭلىمايدىغان قىلىپ يۆگىدى.

ئۇ چاغدا بالا تېخى مەكتەپكە بارمىغانىدى.

ئەمدىلىكتە بولسا، ئۇ هەربىر قاتتىق ئۈيقۇدىن ئويغانغاندا، ئەنسىزلىك بىلەن: «ئاغرىپ قالدىمۇ نېمە، نېمانچە بىئارام بولىمەن، ئەتىلىككە مەكتەپكە قانداق بارارمەن؟...» دەپ ئويلايتتى. ئارقىدىنلا ئۇ غۇۋا هالدا، ئۆزىنى ئايال مۇئەللىمى دوسكىغا يازغان «ئات، ئاتا، تاقا» دېگەن سۆزلەرنى دەپتىرىگە كۆچۈرۈپ يېزىۋاتقاندەك هېس قىلدى. ئۇ هازىر بىرىنچى سىنىپ ئوقۇغۇچىسى بولۇپ، بۇ خەتلەرنى دانە ـ دانە قىلىپ دەپتىرىگە تولدۇرۇپ يازاتتى. «ئات، ئاتا، تاقا، ئات، ئاتا، تاقا» ئۇ چارچاپ قالدى، كۆزلىرى ئىمىر ـ چىمىر بولۇپ كەتتى هەمدە ئۆزىنى قىزىپ كەتكەندەك، ئىنتايىن قىزىپ كەتكەندەك هېس قىلىپ، يوتقىنىنى تېپىپ ئېچىۋەتتى. ئۇ هېچنېمە يېپىنماي ئوچۇق يېتىپ توڭلاپ كەتكەن چېغىدا، يەنە هەر قىسما چۈشلەرنى كۆردى: بىر تۈرۈپ، مۆزدەك دەريادا بېلىققا ئوخشاش ئۈزەتتى، ئاق پاراخوتقا قاراپ ئۈزەتتى، لېكىن قانچە ئۈزۈپمۇ ئۇنىڭغا يېقىنلىشالمايتى؛ بىر تۈرۈپ، شۇرغاندا قالاتتى، قۇرۇق ئوت بېسىلغان ما-

www.uyghurkitap.com

شىنىلارنىڭ چاقلىرى قارلىق تۇمان قاپلىغان قۇيۇن ئىچىدە، تىك تاغ يولىدا قۇرۇق پىرقىرايتتى. ماشىنىلار گويا ئادەملەر ھۆڭگىرەك ئېتىپ يىغلىغاندەك ھۆركىرەيتتى، لېكىن چاقلىرى بولسا يەنىلا بىر ئىزىدا پىرقىرايتتى. ئەسەبىيلەرچە پىرقىراۋاتقان چاقلاردىن ئۇچقۇن چىقاتتى. چاق ئاخىر بولماي كۆيۈشكە باشلىدى، ئوت چاقنىڭ ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقاتتى. مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانا قۇرۇق ئوت بېسىلغان ماشىنىنى مۈڭگۈزى بىلەن ئىتتىرىپ تاغقا چىقىرىپ قوياتتى. بالا بولسا پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۇنىڭغا ياردەملەشكەچكە، ئۇ ئىسسىق تەرگە چۆمۈپ كەتتى. تۇيۇقسىز، ئوت بېسىلغان ماشىنا بوۋاق بالىنىڭ بۆشۈكىگە ئايلىنىپ قالدى. ئۇ مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ ئۆزىگە: «تېز بولايلى، بۆشۈكنى بېكەي ھامماڭ بىلەن ئاروزقۇل تاغاڭغا ئاپىرىپ بېرەيلى» دېگىنىنى ئاڭلىدى. ئۇلار يۈگۈرۈشكە باشلىدى. ئۇ يېتىشەلمىدى. بىراق ئۇنىڭ ئالدىدا، قاراڭغۇلۇقتا بۆشۈكتىكى كىچىك قوڭغۇراق توختىماي جىرىڭلايتتى. ئۇ شۇ ئاۋازنىڭ كەينىدىن يۈگۈرەيتتى.

ئۇ ئويغىنىپ كەتتى، پەلەمپەيدىكى ئاياغ تىۋىشىنى ۋە ئىشىكنى ئاچقان ئاۋازلارنى ئاڭلىدى. مومىن بوۋاي بىلەن مومىسى قايتىپ كەلگەنىدى، ئۇلار خېلىلا تىنچىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. يات ئادەملەرنىڭ ئورمان قاراۋۇلخانىسىغا كېلىشى بىلەن، ئاروزقۇل بىلەن بېكەي ھاممىسىمۇ جىمىپ قالغاندەك ئىدى. بىراق، ئاروزقۇلنىڭ ھاراقتىن ئاچچىقىنى چىقىرىپ، ھېرىپ ئۇخلىغان بولۇشىمۇ مۇمكىن ئىدى. ھويلىدا نە ۋايجان - ۋايەيلەر، نە تىل - ئاھانەتلەر ئاڭلانمايتتى.

تۈن يېرىمىغا ئاز قالغاندا، ئاي تاغدىن كۆتۈرۈلۈپ چىقتى. ئۇ خۇددى ئېگىز مۇزلۇق چوققىغا ئېسىپ قويغان سارغۇچ تەخسىگە ئوخشايتتى. ھېچقاچان ئېرىمەيدىغان مۇز بىلەن قاپلانغان تاغ چوققىلىرى قاراڭغۇدا چوقچىيىپ تۇراتتى، دولقۇن-

غا ئوخشاپ تۇرغان تاغ قىرلىرى ئاينىڭ نۇرىدا كۈمۈشتەك چاقنايتتى. ئەتراپتىكى تاغلار، تىك قىيالار ۋە قىمىر قىلماي تۇرغان قاپقارا ئورمانلارنى جىمجىتلىق قاپلىغانىدى. پەقەت تاغ ئاستىدىكى دەريا سۇيىلا قىرغاقتىكى تاشلارغا ئۇرۇلۇپ شارقىرايتتى.

ئاينىڭ خىرە نۇرى دېرىزىدىن قىيپاش چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ نۇر بالىغا كاشىلا قىلاتتى. ئۇ كۆزىنى قىسقان پېتى ئۇياقتىن - بۇياققا ئۆرۈلەتتى، بىرنەچچە قېتىم مومىسىغا پەردىنى تارتىپ قويۇۋىتىپ ئېيتماقچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئېغىز ئاچالمىدى، چۈنكى مومىسى بوۋىسىغا كايىۋاتاتتى.

— ئەخمەق، — دەيتتى مومىسى ئۇخلاشقا يېتىۋېتىپ پەس ئاۋازدا، — ئەگەر سەن خەقلەر بىلەن قانداق ئۆتۈشنى بىلمەسەڭ، ئەڭ ياخشىسى ئۇنچىقمايلا قوي، باشقىلارنىڭ گېپىنى ئاڭلا. سەن ئۆزۈڭنىڭ ئۇنىڭ قولىدىكى كىشى ئىكەنلىكىڭنى بىلىشىڭ كېرەك. سېنىڭ ماڭاشىڭنى شۇ بېرىۋاتىدۇ. ناھايىتى ئاز بولسىمۇ، ئۇنى ھەر ئايدا بېرىۋاتىدۇ. ماڭاشىڭ بولمىسا، سەن ئادەم بولغان بولامسەن؟ مۇشۇنچىلىك ياشقا كىرگەن بولساڭمۇ ساڭا ئەقىل كىرمەپتۇ...

بوۋاي جاۋاب بەرمىدى. مومايمۇ ئۇنچىقمىدى. كېيىن مومای توساتتىنلا يەنە:

— ئەگەر بىر ئادەم ماڭاشىدىن مەھرۇم قىلىنسا، ئۇ ئادەم ھېسابلانمايدۇ، باشقا بىر نەرسە بولۇپ قالىدۇ! — دەپ توۋلىدى.

بوۋاي يەنىلا ھېچنېمە دەپ جاۋاب قايتۇرمىدى.

بالا ئۇخلىيالمىدى، بېشى ئاغرىپ، ئوي - پىكرى چېچىلدى، مەكتەپنى يادىغا ئېلىپ ئەنسىرىگىلى تۇردى. ئۇ ئەسلا دەرستىن قېلىپ باقمىغانىدى، ناۋادا ئەتىلىككە جېلىسايدىكى مەكتەپكە بارالماي قالسا قانداق بولىدۇ؟ بالا يەنە، ئەگەر ئاروزقۇل بوۋامنى خىزمىتىدىن ھەيدىۋېتىپ قالسا، مومام بوۋامغا كۇن بەرمەيدۇ،

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇ چاغدا بىز قانداق قىلارمىز، دەپ ئويلايتتى.

نېمىشقا كىشىلەر مۇشۇنداق تۇرمۇش كەچۈرىدىغاندۇر؟ نېمىشقا بەزىلەر ۋەھشىي، بەزىلەر ئاق كۆڭۈل كېلىدۇ؟ نېمىشقا بەزىلەر بەختلىك، بەزىلەر بەختسىز بولىدۇ؟ نېمىشقا بەزىلەردىن ھەممە خەق قورقىدۇ، بەزىلەردىن ھېچكىم قورقمايدۇ؟ نېمىشقا بەزىلەرنىڭ بالىسى بولىدۇ، بەزىلەرنىڭ بالىسى بولمايدۇ؟ نېمىشقا بەزىلەر باشقا بىركىمنىڭ مائاشىنى بەرمەسمۇ بولۇۋېرىدۇ؟ ئېھتىمال، ئەڭ ياخشى ئادەملەر ئەڭ يۇقىرى مائاش ئالىدىغانلار بولسا كېرەك! بوۋامنىڭ مائاشى ئاز بولغاچقا، ھەممە ئادەم ئۇنى بوزەك تېپىۋاتىدۇ. ھەي، قانداق قىلغاندا بوۋامۇ كۆپ مائاش ئالىدىغان بولار؟ بەلكىم ئۇ چاغدا ئاروزقۇلمۇ بوۋامنى ھۆرمەتلەيدىغان بولۇپ قالار.

مۇشۇنداق خىياللار ئۇنىڭ كاللىسىنى قوچۇپ، بېشىنى تېخىمۇ ئاغرىتىۋەتتى. ئۇنىڭ كاللىسىغا يەنە كەچقۇرۇنلۇقى دەريانىڭ ئۇ قېتىمدىكى سايدا كۆرگەن بۇغلار كىرىۋالدى. ئۇلار ئۇ يەردە كېچىنى قانداق ئۆتكۈزىدىغاندۇر؟ ئۇلار تاشلىق سوغۇق تاغدا، قاپقاراڭغۇ ئورمان ئىچىدە تەنھا ياتامدىغاندۇر؟ ئۇ يەر بەكلا قورقۇنچلۇق ئەمەسمىدۇر؟ مۇبادا ئۇلارغا بۆرە ھۇجۇم قىلىپ قالسا، قانداق قىلىدىغاندۇر؟ كىم يەنە خىسلەتلىك بۆشۈكنى مۆڭگۈزى بىلەن كۆتۈرۈپ بېكەي ھاممامغا ئەكېلىپ بېرەر؟

بالا قورقۇنچ ۋە ئەنسىزلىك ئىچىدە ئۇخلاپ قالدى، ئۇخلاۋېتىپمۇ مۆڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ ئاروزقۇل بىلەن بېكەي ھاممىسىغا ئاق قېيىن ياغىچىدىن ياسالغان بىر بۆشۈك ئەكېلىپ بېرىشىنى تىلىدى، «ئۇلارغا پەرزەنت بەرگەيسەن، بالا ئاتا قىلغايسەن!» دەپ مۆڭگۈزلۈك بۇغا ئانىغا ئىلتىجا قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يىراق بىر يەردە بۆشۈكتىكى قوڭغۇراقنىڭ جىرىڭلاۋاتقان ئاۋازىنى ئاڭلىدى. مۆڭگۈزلۈك بۇغا ئانا مۆڭگۈزىگە خىسلەتلىك بۆشۈكنى ئېلىپ ئالدىراپ چېپىپ كېلىۋاتاتتى...

7

سەھەردىلا بالىنى بىر قول سىلاپ ئويغىتىۋەتتى. بوۋاي ھېلىلا كوچىدىن كىرگەن بولغاچقا، قولى مۇزدەك ئىدى. بالا ئىختىيارسىز ھالدا تۇگۇلۇۋالدى.

— يېتىۋەر، يېتىۋەر، — بوۋاي قولىنى ھورداپ نەۋرىسىنىڭ پېشانىسىنى سىلىدى، ئارقىدىن ئالقىنى بىلەن ئۇنىڭ مەيدىسىنى، قورسىقىنى تۇتتى ۋە، — ئاغرىپ قالدىڭمۇ، نېمە؟ — دېدى غەم قىلىپ، — سەن قىزىپ قاپسەن. مەن تېخى سېنى مەكتەپكە باردىغان ۋاق بولۇپ قالسىمۇ نېمىشقا يېتىۋېرىدىغاندۇر، دەپ ئويلاپتىمەن.

— مانا ھازىر قوپىمەن، — دەپ بالا بېشىنى كۆتۈردى، ئۇنىڭغا ئالدىدىكى ھەممە نەرسە پىرقىراۋاتقاندەك، قۇلاقلىرى غۇڭۇلداۋاتقاندەك تۇيۇلدى.

— قوپمىغىن، — بوۋاي نەۋرىسىنى ياستۇقىغا ياتقۇزۇپ قويدى، — سەندەك ئاغرىپ قالغان بالىنى كىم مەكتەپكە ئاپىرىدىكەن؟ قېنى، تىلىڭنى چىقارغىنا، كۆرۈپ باقاي.

بالا ئۆزىنىڭ پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋالدى:

— خانىم تىللايدۇ. خانىم دەرسكە كەلمەيدىغانلارنى بەك يامان كۆرىدۇ...

— تىللىمايدۇ. مەن بېرىپ ئېيتىپ قويىمەن. قېنى، تىلىڭنى چىقىرە.

بوۋاي بالىنىڭ تىلىغا ۋە كېكىردىكىگە سىنچىلاپ قارىدى، ئۇزاققىچە تومۇرىنى تۇتتى. بوۋاي ئېغىر ئىشلارنى قىلىپ قېتىپ كەتكەن بارماقلىرى بىلەن ئوتتەك قىزىپ، تەرلەپ تۇرغان نەۋرىسىنىڭ قول بىغىشىدىن ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ سوقۇشىنى ئۇستىلىق بىلەن پەملىدى ۋە ناھايىتى ئىشەنچلىك ھالدا نەۋرىسىگە تەسەللى بەردى:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— خۇدايىم رەھىم ـ شەپقەتلىك. ئازراقلا زۇكام بولۇپ قاپ-سەن، شامال تېگىپ قاپتۇ. ھېچقىسى يوق، بۇگۈن يوتقاندىن چىقماي ياتقىن. ئاخشاملىققا مەن قوي يېغىنى قىزىتىپ تاپ-شىگىنى ۋە مەيدەڭنى ياغلاپ قويسام، تازا بىر تەرلەيسەن. خۇدايىم بۇيرۇسا، ئەتە ئەتىگەندە تۇرۇپ كېتىسەن ـ دە، قۇلانغا ئوخشاش چاپىسەن!

مومىن ئۆزىنىڭ تۇنۇگۈنكى ئىشلىرىنى ۋە يۈز بېرىپ قېلىش ئېھتىمالى بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئويلاپ، تەرى يەنە تۇرۇلدى، نەۋرىسىنىڭ يوتقىنىنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويۇپ، چوڭقۇر خىيالغا چۆمدى.

— خالىغىنىڭنى قىل! — دېدى بوۋاي ئۇھ تارتىپ تۇرۇپ ئۆزىگە ئۆزى، — سەن قاچاندىن تارتىپ ئاغرىپ قالدىڭ؟ نېمىشقا بالدۇرراق گەپ قىلمايسەن؟ — دېدى ئۇ يەنە نەۋرىسىگە، — ئاخشام ئاغرىپ قالغانمىدىڭ يا؟

— كەچقۇرۇن ۋاقتى ئىدى. نېرىقى قىرغاقتىكى بۇغىلارنى كۆرگەندىن كېيىن مەن سېنىڭ يېنىڭغا يۈگۈرۈپ كەلدىم. شۇ-نىڭدىن كېيىن مۇزلاشقا باشلىدىم.

بوۋاي نېمىشقىدۇر بىر خىل ئەپۇ سورىغاندەك ئاھاڭ بىلەن سۆزلىدى:

— بوپتۇ... سەن يېتىۋەرگىن، مەن چىقىپ كەتتىم.

ئۇ ئورنىدىن تۇرۇۋىدى، نەۋرىسى ئۇنى قىچقاردى:

— بوۋا، بىزنىڭ ئۇ يەردە كۆرگىنىمىز ھېلىقى مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ ئۆزى شۇ ـ ھە؟ ھېلىقى ئېقى، سۇتتەك ئاپپىقى، كۆزلىرى مۇنداق قارايدىغىنى، بەئەينى ئادەمنىڭكىگە ئوخشايدىغىنى...

— بۇ بالىنىڭ ئەخمەقلىقىنى، — دەپ مومىن بوۋاي زورىغا كۈلۈمسىرىدى، — بوپتۇ، سەن دېگەندەكمۇ بولسۇن. بەلكىم شۇدۇر، — دېدى ئۇ پىچىرلاپ، — بۇغا ئانىنىڭ خىسلىتىنىڭ تېگىگە يەتكىلى بولمايدۇ، ئۇنى كىم بىلسۇن؟... بىراق مېنىڭ-

چە...

بوۋاي سۆزىنى تۈگەتمىدى. ئىشىك تۈۋىدە مومايى پەيدا بولۇپ ئالدىراپ كىرىپ كەلدى. ئۇ بەزى خەۋەرلەرنى ئاڭلىغانىدى.

— هوي، بوۋاي، ئاۋۇ ياققا بارغىن، — دېدى مومايى ئىشىكىتىن كىرىپلا. مومىن بوۋاي شۇ زامان بېشىنى سېلىپ، يەنە بىچارە قىياپەتكە، روھسىز هالەتكە چۈشۈپ قالدى، — ئۇ يەردە ئۇلار دەريادىكى ياغاچلارنى ماشىنا بىلەن سۆرەپ چىقارماقچى بولۇشۇۋاتىپتۇ، شۇڭا سەنمۇ بارغىن، نېمە قىل دېسە شۇنى قىلغىن... ۋاي خۇدايىمەي، سۈتنى پىشۇرماپتىمەنغۇ تېخى! — دەپ مومايى تۈيۈقسىزلا ئېسىگە ئالدى ـ دە، ئوچاققا ئوت قالاشقا باشلىدى، چىنە ـ قاچىلار جارانگ ـ جۇرۇڭ قىلىپ كەتتى.

بوۋاي قوشۇمىسىنى تۈردى، گەپ قايتۇرماقچى، بىر نەرسە دېمەكچى بولدى، لېكىن مومايى ئۇنى ئېغىز ئاچۇرمىدى.

— هوي ماڭا نېمانداق تىكىلىسەن؟ — دەپ كايىپ كەتتى مومايى، — نېمىشقا تېخىچىلا مۇنداق كاجلىق قىلىسەن؟ بىزدەك ئادەملەر كاجلىق قىلساق بولمايدۇ، هۇ شور پېشانە! سەن ئۇلارغا قارشىلىق قىلغۇدەك قانداق ئادەمتىمىز؟ قاراپ باق، ئاروزقۇلنى ئىزدەپ كېلىدىغانلار قانداق ئادەملەر؟ ئۇلارنىڭ ماشىنىلىرىچۇ تېخى؟ بۇنداق ماشىنا ئون تال ياغاچنى بېسىپ تاغدا ماڭالايدۇ! ئۇقامسەن؟ ئاروزقۇل بولسا هازىر هەتتا بىزنى كۆزىنىڭ قىرىغىمۇ ئىلىپ قويمايۋاتىدۇ. مەن قانچە نەسىھەت قىلساممۇ، يەتتە پۇكۇلۇپ، توققۇز تەزىم قىلساممۇ، قىزىڭنى ئىشىكىگە يېقىن يولاتمايۋاتىدۇ. سېنىڭ تۇغماس قىزىڭ هازىر سېيدەخمەتلەرنىڭ ئۆيىدە ئولتۇرىدۇ، يىغلاپ قاپاقلىرىمۇ ئىششىپ كېتىپتۇ. ئۇ سېنى — ئۆزىنىڭ كاللىسى يوق دادىسىنى قارغاۋاتىدۇ...

— بولدى قىل، بەس! — بوۋاي تاقەت قىلالمىدى، ئىشىككە قاراپ كېتىۋېتىپ، — بالا ئاغرىپ قاپتۇ، ئۇنىڭغا قىزىق سۈت ئىچكۈزۈپ قويغىن، — دېدى.

— ئىچكۈزۈپ قويىمەن، ئۇنىڭغا قىزىق سۈت ئىچكۈزۈپ

قويمەن، بولدى، كېتىۋەرگىن، خۇدايىمغا ئامانەت، — دەپ بوۋاينى يولغا سېلىۋەتكەندىن كېيىن ئۇ يەنە غودۇڭشىدى، — زادى ئۇنىڭغا قانداق جىن چاپلاشقاندۇر؟ ئۇ ھېچكىم بىلەن تاكاللاشمايدىغان، ھەرقانداق ۋاقىتتا نېمە دېسە ماقۇل دەيدىغان ئادەم ئىدى، ئەمدى ئۇشتۇمتۇتلا مۇنداق قىلىۋاتقىنىنى، يەنە كېلىپ ئاروزقۇلنىڭ ئېتىنى مىنىۋېلىپ، چېپىپ يۇرگىنىنى بۇنىڭ. بۇلارنىڭ ھەممىسى سېنىڭ كاساپىتىڭدىن بولۇۋاتىدۇ، — ئۇنىڭ يىرتقۇچلارنىڭكىدەك كۆزى بالا تەرەپكە خۇددى نەشتەردەك قادالدى، — مۇشۇنداق بىرنېمىنى دەپمۇ قارامليق قىلغان بارمۇ!...

ئانچە ئۆتمەي، ئۇ ئۇستىدە قايماق لەيلەپ تۇرغان قىزىق سۇتنى بالىغا تۇتتى. سۇت ئۇنىڭ ئاغزىنى كۆيدۈرۈۋەتتى، مومای بولسا ئۇنى ئىچىشكە قىستىدى:

— ئىچە، قورقماي قىزىقىدا ئىچ. زۇكامنى قىزىق نەرسە بىلەنلا چىقىرىۋەتكىلى بولىدۇ.

بالىنىڭ ئاغزى كۆيۈپ كەتكەچكە كۆزىدىن تارامليپ ياش ئېقىپ كەتتى. مومىسى بىردىنلا مۇلايىملىشىپ قالدى:

— ئەمىسە سۇۋسۇن، ئازراق سۇۋسۇن... ئەجەب ئىش بولدى، قېرىشقاندەك سېنىڭ مۇشۇنداق چاغدا ئاغرىپ قالغىنىڭنى قارا! — دەپ ئۇھ تارتىپ قويدى.

بالىنىڭ خېلى بۇرۇنلا تەرتىپى قىستاپ كەتكەنىدى. ئۇ سۆرەلىپ ئورنىدىن تۇردى - دە، پۇتۇن بەدىنى بىر قىسىملا بولۇپ، بوشىشىپ، ماغدۇرسىزلىنىپ كەتكەنلىكىنى سەزدى. مومىسى پەملىدى بولغاي:

— نېمە بولدۇڭ، سىيگۇڭ كەلدىمۇ؟ — دېدى.

— ھەئە، — دېدى بالا جاۋاب بېرىپ.

— توختاپ تۇر، مەن ساڭا ئەكېلىپ بېرەي، — مومای بالىغا گارشوكنى ئەكېلىپ بەردى.

بالا ئاستا ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ، گارشوكقا سىيدى. ئۇ ناھايى-

تى ھەيران قالدى: سۈيدۈكى شۇنچىلىك سېرىق، شۇنچىلىك ئىسسىق ئىدى.

ئەمدى ئۇ ئۆزىنى يەڭگىللەپ قالغاندەك ھېس قىلدى، بېشىنىڭ ئاغرىقىمۇ پەسەيدى.

ئۇ يوتقاندا جىمغىنا يېتىپ، مومىسىنىڭ ئۆزىنى كۈتكەنلىكىگە رەھمەت ئېيتتى. ئۇ ئەتە ئەتىگەندە جەزمەن ئوڭلىنىپ كېتىمەن، چوقۇم مەكتەپكە بارىمەن، دەپ ئويلىدى. ئۇ تېخى مەكتەپكە بارغاندا، ئورمانلىقتا كۆرگەن ئۇچ بۇغا توغرىسىدا بىلىرغا قانداق سۆزلەپ بېرىشنى، يەنى بۇ بۇغىلار ئىچىدىكى ئاق بىرىنىڭ مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئىكەنلىكىنى؛ ئۇنىڭ خېلى چوڭ بولۇپ قالغان، تىمەن بىر بۇغىچىقى بارلىقىنى؛ بۇلار بىلەن بىلە بۇلارنى بۆرىدىن قوغدايدىغان، ئۆزى قاۋۇل، مۇڭگۈزى يوغان، ناھايىتى كۈچلۈك بىر قوڭۇر رەڭ ئەركەك بۇغا بارلىقىنى سۆزلەپ بېرىشنى ئويلىدى. ئۇ يەنە كۆپچىلىككە، ئەگەر بۇغىلار بۇ يەردىن كېتىپلا قالمىسا، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا جەزمەن ئاروزقۇل تاغىسى بىلەن بېكەي ھاممىسىغا بىر خىسلەتلىك بۆشۈك ئەكىلىپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىشنىمۇ ئويلىدى.

* * *

ئەتىگەندە بۇغىلار سۇ بويىغا كەلدى. كۈزنىڭ قىسقا كۈنلىرىدىكى قۇياش چوققىلار ئۈستىدە ئەمدىلا يېرىم - يارتا كۆرۈنگەن چاغدا، ئۇلار ئورماندىن چىقىپ كەلگەندى. قۇياش بارغانسېرى ئېگىز كۆتۈرۈلدى، قۇياش ئاستىدىكى تاغلارنىڭ ئارىلىرىمۇ بارغانسېرى يورۇپ، ئىللىشقا باشلىدى. بىر كېچىلىك قاتتىق ئۇيقۇدىن كېيىن ئورمان قايتىدىن جانلىنىپ، رەڭگارەڭ بولۇپ كەتتى.

بۇغىلار دەرەخلەر ئارىسىدىن چىقىپ، ئالدىرىماي، تەمكىن ماڭاتتى، دەرەخلەر ئارىسىدىكى بوشلۇقتا توختاپ ئاپتاپسىناتتى،

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

شاخلاردىكى شەبنەم چۈشكەن يوپۇرماقلارنى تېتىپ كۆرەتتى. ئۇلار يەنىلا ئاشۇ تەرتىپ بىلەن ـــ ئالدىدا يوغان مۈڭگۈزلۈك ئەركەك بۇغا، ئوتتۇرىدا بۇغىچاق، ئەڭ ئارقىدا بەللىرى يوغان كەلگەن مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ماڭاتتى. بۇغىلار كېلىۋاتقان يالغۇز ئاياغ يول تۇنۇگۈن ئاروزقۇل بىلەن مومىن بوۋا نەس ياغاچنى دەريا‌غا چۈشۈرگەن يول ئىدى. ياغاچنى سۆرىگەندە تاغدىكى قارا توپىدا قالغان ئىزلار خۇددى يېڭىلا ھەيدەلگەن چىملىق يەرگە ئوخشاش تۇراتتى. بۇ يالغۇز ئاياغ يول سايغا باراتتى، ياغاچ ئاشۇ يەردە دەريا تېگىدىكى تاشلار ئارىسىغا قىسىلىپ قالغانىدى.

بۇ يەر تېيىز ساي بولۇپ، سۇ ئىچىشكە ئەپلىك بولغانلىقى ئۈچۈن بۇغىلار بۇ تەرەپكە كەلگەنىدى. ئاروزقۇل، سېيدەخمەتلەر بىلەن بىللە ياغاچ توشۇشقا كەلگەن ئىككىيلەنمۇ ياغاچنى ئارغامچا بىلەن دەريادىن تارتىپ چىقىرىش ئۈچۈن قانداق قىلغاندا ماشىنىنى يېقىنراق ھەيدەپ كەلگىلى بولىدىغانلىقىنى كۆرۈپ باقماقچى بولۇپ بۇ يەرگە كېلىۋاتاتتى. مومىن بوۋاي ئىككىلەنگەن ھالدا بېشىنى ساڭگىلىتىپ كۆپچىلىكنىڭ ئارقىسىدىن كېلىۋاتاتتى. ئۇ تۇنۇگۈنكى ماجرادىن كېيىن ئەمدى قانداق قىلارىنى، ئۆزىنى قانداق تۇتۇشىنى، نېمىلەرنى قىلىشىنى بىلەلمەيتتى. ئاروزقۇل ئۇنىڭ ئىشلىشىگە يول قويارمۇ؟ تۇنۇگۈنكىگە ئوخشاش، ياغاچنى ئاتقا سۆرەتمەكچى بولغان چاغدا ئۇنى قوغلىۋېتەرمۇ؟ ناۋادا ئۇ: «سەن بۇ يەرگە نېمىشقا كەلدىڭ؟ ساڭا دېمىدىممۇ، سەن ئاللىقاچان ئىشتىن بوشىتىلدىڭ!» دەپ قالسا، كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا راسا تىللاپ، ئۇنى ئۆيگە ھەيدىۋەتسىچۇ؟ بوۋاي قاتتىق ئەندىشىگە چۆمگەن ھالدا كېلىۋاتاتتى، ئېغىر مۇشكۈلچىلىككە ئۇچراش ئېھتىمالى بولسىمۇ، يەنىلا مېڭىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن موماي كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئەگىشىپ كېلىشىدە گويا قىزىقىشتىن باشقا سەۋەب يوقتەك كۆرۈنسىمۇ، ئەمەلىيەتتە بوۋاينى يالاپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ چېپىلغاق مومىننى ئاروزقۇل بىلەن ئەپ بولۇپ قېلىشقا زورلايتتى، ئۇنى

ئامال قىلىپ ئاروزقۇلنىڭ كەچىلىك قىلىشىنى قولغا كەلتۈ-
رۈشكە ئۇندەيتتى.

ئاروزقۇل خوجايىنلارچە تەكەببۇرلۇق بىلەن ناھايىتى كۆرەڭ-
لەپ ماڭاتتى، مېڭىپ كېتىۋېتىپ قاتتىق ھاسىرايتتى،
خىرىلدايتتى، ئىككى يېقىغا سۈرلۈك قارايتتى. ئۇ ھاراقنى كۆپ
ئىچىۋەتكەنلىكى ئۈچۈن بېشى ئاغرىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن
كەينىگە بۇرۇلۇپ، ئىگىسىدىن تاياق يېگەن سادىق ئىتتەك ئە-
گىشىپ كېلىۋاتقان مومىن بوۋاينى كۆرگەندە، ئىنتىقامىنى ئې-
لىۋالغاندەك ھېس قىلدى. «ھېچ گەپ يوق، ئىش بۇنىڭلىق بىلەن
تۈگىمەيدۇ تېخى. مەن ھازىر ساڭا قاراپمۇ قويمايمەن. مەن ھازىر
سېنى يوق دەپلا ھېسابلايمەن. سەن تېخى ئۆزۈڭ كېلىپ ئايە-
غىمغا باش ئۇرىسەن.» ئاروزقۇل تۇنۇگۈن كېچە خوتۇنى ئۆزىنىڭ
ئايىغى ئاستىدا جېنىنىڭ بارچە چىرقىرىغان چاغدىكى ئەھۋالنى
كۆرەڭلىگەن ھالدا ئويلىدى، ئۇ چاغدا، ئۇ خوتۇنىنى تەپكەن،
ئىشكىتىن تېپىپ چىقىرىۋەتكەندى. «ئۇلار بېرىۋەرسۇن. بۇلار-
غا ياغاچنى بېرىپ يولغا سالغاندىن كېيىن، ئاتا ـ بالا ئىككىڭنى
بىر يەرگە ئەكېلىپ سوقۇشتۇرىمەن. ھازىر قىزى دادىسىنىڭ
كۆزىنى ئويۇۋېتىشىمۇ مۇمكىن. ھازىر ئۇ بەئەينى بىر چىشى
بۆرىدەك ياۋايىلىشىپ كەتتى.» ئاروزقۇل كەلگەن كىشىلەر بىلەن
پاراڭلاشقاچ كېتىۋېتىپ، سۆز ئارىلىقىدا مانا مۇشۇنداق ئويلايت-
تى.

كەلگەن ئادەمنىڭ ئىسمى كۆكېتاي ئىدى. ئۇ تېنى ساق،
ئۆزى قارا كەلگەن بىر سەھرالىق ئادەم بولۇپ، كۆل بويى رايون-
دىكى كولخوزنىڭ بوغالتىرى ئىدى. ئۇ ئاروزقۇل بىلەن
ئۇزاقتىن بۇيان دوست ئىدى. ئون ئىككى يىل بۇرۇن كۆكېتاي
ئۆزىگە بىر ئۆي سالماقچى بولغاندا ياغاچنى ئاروزقۇل ھەل قە-
لىپ بەرگەن، يوغان توم ياغاچنى ئۇنىڭغا شال تىلىدىغانغا ئەرزان
باھادا سېتىپ بەرگەندى. كېيىن بۇ سەھرالىق ئادەم چوڭ ئوغ-
لىنى ئۆيلەمەكچى بولۇپ، ئوغلى بىلەن كېلىنگە ئۆي سېلىپ

www.uyghurkitap.com

بېرىدىغان چاغدىمۇ ئاروزقۇل ئۇنى ياغاچ بىلەن تەمىنلىگەنىدى. هازىر كۆكېتاي كىچىك ئوغلىغا ئۆي ئايرىپ بەرمەكچى بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۆي سېلىشقا ياغاچ كېرەك بولۇپ قالغانىدى. شۇڭا، يەنە كونا دوستى ئاروزقۇلنى ياردەمگە چاقىردى. تۇرمۇش نېمىدېگەن جاپالىق ـ هە! بىر ئىشنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئەمدى ياخشى بولدى، خاتىرجەم ياشايمەنغۇ دەپ ئويلايسەن. بىراق، تۇرمۇشتا ئۇشتۇمتۇت يەنە بىر يېڭى ئىش چىقىپ قالىدۇ. هازىر ئاروزقۇلدەك مۇشۇنداق ئادەم بولمىسا، قانداقلا قىلغان بىلەن ئىش ئەپلەشمەيتتى...

ـــ خۇدايىم بۇيرۇسا، بىز پات ئارىدىلا سېنى يېڭى ئۆينىڭ پۈتكەنلىكىنى مۇبارەكلەشكە چاقىرىمىز. سەن بارساڭ، پۇخادىن چىققۇچە ئىچىشىمىز، ـــ دېدى كۆكېتاي ئاروزقۇلغا.

ئاروزقۇل مەمنۇنلۇق بىلەن تاماكا چېكىپ تۇرۇپ سۆزلىدى:

ـــ رەهمەت. مېهمان بولۇشقا چىللىساڭ، چوقۇم بارىمەن، چىللىمىساڭمۇ، يۈزۈمنى قېلىن قىلىپ تۇرۇۋالمايمەن. ۋاقتى كەلگەندە چاقىرغىلى كەلسەڭلا، مەن بارىمەن. مەنمۇ سېنىڭكىگە تۇنجى قېتىم مېهمانغا بېرىۋاتمايمەنغۇ. مېنىڭچە بولغاندا، سەن ئازراق تەخىر قىلىپ تۇرۇپ، كەچقۇرۇن قاراڭغۇ چۈشكەندىرەك ئەكەتسەڭ، قانداق؟ ئاساسلىقى، سوۋخوزدىن ئۆتكۈچە سېزىلىپ قالمىسا دەيمەن. بولمىسا، ناۋادا سېزىلىپ قالسا...

ـــ دۇرۇس، ـــ دېدى كۆكېتاي ئىككىلىنىپ، ـــ بىراق كەچ كىرگۈچە يەنە خېلى ئۇزاق ساقلاش كېرەك. بىز تۇيدۇرماي مېڭىۋەرمەمدۇق. يولدىمۇ بەرىبىر بىزنى تەكشۈرۈپ يۈرىدىغان پوست بولمىغاندىكىن... بىراق، مۇبادا ساقچىغا ياكى باشقا بىرەر ئادەمگە يولۇقۇپ قالساق...

ـــ شۇ گەپ ئەمەسمۇ، ـــ دەپ غودۇڭشىدى ئاروزقۇل ئاشقازىنى بىئارام قىلغانلىقى ۋە بېشى ئاغرىغانلىقى ئۈچۈن قوشۇمىسىنى تۈرۈپ، ـــ ئومۇمنىڭ ئىشى بىلەن يولدا يۈز يىللاپ چاپساڭ، ساڭا بىرەر ئىتمۇ يولۇقمايدۇ، بۇ يۈز يىل ئىچىدە بىرەر

قېتىم ئۆزۈك ئۇچۇن ياغاچ بېسىپ ماڭدىكىمۇ، پېشكەللىك باسـ
قىنى باسقان. ھامان شۇنداق بولىدۇ...

ئۇلار جىمىپ قالدى، ھەرقايسىسى ئۆزىنىڭ ئىشىنى ئويلايتـ
تى. ئاروزقۇلنىڭ شۇ تاپتا ياغاچنى ئىلاجسىز دەرياغا تاشلىۋەتـ
كەن تۇنۇگۈنكى ئىشتىن سەپراسى ئىنتايىن ئۆرلىمەكتە ئىدى.
«ئۇنداق بولمىغان بولسا، ياغاچنى بۇرۇنلا تەييارلاپ تۇنۇگۈن كەـ
چىدىلا ماشىنىغا بېسىپ قويغان بولاتتۇق ـ دە، تاڭ سۈزۈلگەن
ھامان ماشىنىنى يولغا سېلىۋېتەتتۇق... ھەي، قېرىشقاندەك، تۇـ
نۈگۈنكى كۈندە شۇنداق ئىش بولغىنىنى! بۇنىڭ ھەممىسى ئاشۇ
مومىن دېگەن مۇناپىق قېرىنىڭ كاساپىتىدىن، ئۇنىڭ ئىسيان
كۆتۈرۈشكە، بويسۇنماسلىق پىكرىگە كەلگەنلىكىدىن بولدى.
خەپ! باشقىسىغۇ مەيلى، لېكىن بۇ ئىشتا سېنى ئۇنداق بولۇشىغا
قويۇۋەتمەيمەن...»

بۇلار دەريا بويىغا كەلگەندە، بۇغىلار نېرىقى قاتتا سۇ ئىچىۋا
تاتتى. بۇ كىشىلەر راستلا غەلىتە ئىدى، ئالدىرىشاتتى، ۋارقـ
رىشاتتى، ئۆز ئىشى ۋە ئۆز گېپى بىلەن بولۇپ كېتىپ، دەريانىڭ
ئۇ قېتىمدىكى بۇغىلارنى پەقەت كۆرمەيتتى.

بۇغىلار ئەتىگەنلىك شەپەق نۇرىدا قىپقىزىل بويالغان
چاتقاللار ئارىسىدا، پاك ـ پاكىز سايدا ئوشۇقىغچە سۇ كېچىپ
تۇراتتى. ئۇلار مۇزدەك سۇنى بىردەم ـ بىردەم، ئالدىرىماي،
توختاپ ـ توختاپ ئىچەتتى. قۇياش نۇرى بارغانسېرى ئىللىپ،
ئەتراپ يورۇپ كېلىۋاتاتتى. بۇغىلار سۇ ئىچكەچ قۇياشنىڭ
ئىللىق نۇرىدىن ھۇزۇرلىناتتى، تاغدىن چۈشكۈچە شاخلاردىن
دۇمبىلىرىگە چۈشكەن شەبنەم تامچىلىرى ئاستا ـ ئاستا قۇرۇپ،
دۇمبىلىرىدىن سۈس ھور كۆتۈرۈلەتتى. بۇ جىمجىت، ئىنتايىن
كۆڭۈللۈك بىر ئەتىگەن ئىدى.

كىشىلەر بۇغىلارنى مۇشۇ كەمگىچە بايقىمىدى. ئۇلاردىن بىرى
ماشىنىنىڭ يېنىغا كەتتى، قالغانلىرى قىرغاقتا قالدى. بۇغىلار
قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ ئاندا ـ ساندا ئاڭلىنىپ تۇرغان كىشـ

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

لەرنىڭ ئاۋازىغا سەزگۈرلۈك بىلەن قۇلاق سالاتتى، چاتما كوزۇپ سۆرىگەن ماشىنا قارشى تەرەپتىكى قىرغاقتا كۆرۈنگەندە، ئۇلار سىلكىنىپ قويدى. ماشىنىنىڭ گۈرۈلدىشى گاھ ئۆرلەپ، گاھ تۆۋەنلەپ تۇراتتى. بۇغىلار سىلكىنىپ قويدى ـ دە، بۇ يەردىن كەتمەكچى بولدى. لېكىن، ماشىنا ئۇشتۇمتۇتلا توختىدى، گۇر-كىرىگەن ئاۋازمۇ بېسىقتى. شۇنىڭ بىلەن، بۇغىلار قەدىمىنى ئاستىلىتىپ ئېھتىيات بىلەن مېڭىشقا باشلىدى. نېرىقى قاتتىكى كىشىلەر قاتتىق سۆزلەيتتى، ئاغزىغا كەلگەن بىرنېمىلەرنى دەيتتى.

بۇغىلار سايدىكى يالغۇز ئاياغ يولدا ئاستا كېتىۋاتاتتى، دۇمبىسى ۋە مۇڭگۈزلىرى چاتقاللار ئارىسىدىن پات ـ پات كۆرۈنۈپ قالاتتى. كىشىلەر ئۇلارنى تېخىچىلا بايقىمىدى. بۇغىلار سايدىكى دەرەخلىكتىن چىقىپ، كەڭ كەتكەن قۇرغاق ساينى كېسىپ ئۆتۈشكە باشلىغان چاغدا، قىزغۇچ قۇم ئۇستىدە، يوپيۇرۇق كۈن نۇرى ئاستىدىلا كىشىلەر ئۇلارنى ئوچۇق كۆردى. كىشىلەر تۇرغان يېرىدە ئېغىزلىرىنى ئاچقىنىچە تۇرۇپ قالدى.

ـــ قاراڭلار، قاراڭلار، ئاۋۇ نېمە؟ ـــ دەپ ھەممىدىن ئاۋۋال توۋلىدى سېيدەخمەت، ـــ كېيىك قەيەردىن كەلگەندۇر؟

ـــ نېمىگە ۋارقىرايسەن، نېمىدەپ سۇرەن سالىسەن! ئۇ كېيىك ئەمەس، مۇڭگۈزلۈك بۇغا. بىز تۇنۇگۈن كۆرگەن، ـــ دېدى ئاروزقۇل پىسەنت قىلمىغان ھالدا، ـــ ئۇلار نەدىن كېلەتتى؟ بەلكىم باشقا بىر يەردىن كەلگەندۇر.

ـــ ۋاي ـ ۋاي ـ ۋاي، نېمىدېگەن چىرايلىق! ـــ دېدى بەستىلىك كەلگەن ۋە ئىنتايىن خۇشال بولۇپ كېتىپ قىن ـ قىنىغا پاتماي قالغان كۆكېتاي ھاياجانلىنىپ كەتكەنلىكتىن كۆڭلىكىنىڭ ياقىسىنى ئېچىپ تۇرۇپ، ـــ تۇكلىرى نېمىدېگەن جۇلالىق، سەمرىپ كېتىپتۇ...

ـــ ئاۋۇ چىشى بۇغا نېمىدېگەن نوچى! قارا ئۇنىڭ مېڭىشلىرىنى، ـــ دېدى شوپۇر كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ، ئارقىدىنلا، ـــ

ياپىر، ئىككى ياشلىق بايتالدەك تۇرىدۇ. مېنىڭ تۇنجى قېتىم كۆرۈشۈم ـ دە.

ـــ ئەركىكنى دېمەيسەن تېخى! قارىغىنا، ئۇنىڭ مۇڭگۈزى نېمىدېگەن يوغان! پەقەت ئۇنىڭلا مۇشۇنداق مۇڭگۈزى بولىدۇ. ئۇلار ھېچنېمىدىن قورقمايدىكەن. ئۇلار نەدىن كەلگەندۇر، ھە، ئاروزقۇل؟ ـــ دەپ سورايتتى كۆكېتاي، ئۇنىڭ چوشقىنىڭ كۆزىدەك كىچىك كۆزلىرى ئاچ كۆزلۈك بىلەن پارقىرايتتى.

ـــ بەلكىم ئوۋ ئوۋلاش مەنئى قىلىنغان رايوندىن كەلگەندۇر، ـــ دەپ خوجايىنلىق غۇرۇرى بىلەن كۆرەڭلىگەن ھالدا جاۋاب بەردى ئاروزقۇل، ـــ تاغنىڭ نېرىقى يېقىدىن كەلگەن. نېمىشقا قورقمايدۇ؟ ھېچنېمىدىن ئۇركۈپ باقمىغانلىقى ئۈچۈن قورقمايدۇ.

ـــ ھەتتىگىنەي، مۇشۇ تاپتىزە بىر مىلتىق بولغان بولسا! ـــ دېدى سېيىدەخمەت ئۇشتۇمتۇتلا، ـــ ئۇلاردىن ئىككى سېنتنېر① دەك گۆش چىقار ـ ھە؟

ھېلىغىچە بىر چەتتە قورۇنۇپ تۇرغان مومىن بوۋاي بۇ چاغدا تاقەت قىلىپ تۇرالماي:

ـــ ساڭا نېمە بولدى، سېيىدەخمەت، بۇغىنى ئېتىش مەنئى قىلىنغان، ـــ دېدى پەس ئاۋازدا.

ئاروزقۇل خۇنۇك كۆزلىرى بىلەن بوۋايغا بىر ئالىيىپ قويدى. «سەن تېخى مېنىڭ ئالدىمدا ئاقساقاللىق قىلغۇدەك بولدۇڭ-ما!» دەپ ئويلىدى ئۇ زەردە بىلەن. ئۇ ئەڭ سېپىستىق سۆزلەر بىلەن بوۋاينى تىللىماقچى بولغان بولسىمۇ، ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. قانداقلا قىلمىسۇن بۇ يەردە يات خەق بار ـ دە.

ـــ يېتىم ئاقساقاللىق قىلماي قوي، ـــ دېدى ئۇ ئاچچىق بەلەن مومىن بوۋايغا قاراپمۇ قويماي، ـــ بۇغا ئېتىش بۇغا بېقىلمىدىغان يەردە مەنئى قىلىنىدۇ. بىزنىڭ بۇ يەردە بۇغا بېقىلمايدۇ. بىزنىڭ كارىمىز نېمە، بىلدىڭمۇ؟ ـــ ئۇ نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قالغان مومىن بوۋايغا قادىلىپ قاراپ قويدى. مومىن بوۋاي:

---

① سېنتنېر ـــ بىر سېنتنېر يۈز كىلوگرامغا تەڭ.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— بىلدىم، — دەپ ئىتائەتمەنلىك بىلەن جاۋاب بەردى ۋە بېشىنى ساڭگىلاتقىنىچە بىر چەتكە ماڭدى. بۇ چاغدا موماي يەنە ئاستا ئۇنىڭ يېڭىنى تارتىپ قويدى:

— سەن ئەڭ ياخشىسى ئۇندىمەي قوي، — دېدى ئۇ ئەيىبلەپ پەس ئاۋازدا. كۆپچىلىك ھەممىسى قانداقتۇر ئوڭايسىزلانغاندەك بېشىنى ساڭگىلىتىشتى.

كىشىلەر تېك يالغۇز ئاياغ يولدا كېتىۋاتقان ھايۋانلارنى يەنە قايتا كۆزىتىشكە باشلىدى. بۇغىلار بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى تېك قىرغاقتا چىقىشتى. قوڭۇر رەڭ ئەركەك بۇغا كۇچلۇك مۇڭگۈزلىرىنى مەغرۇر چايقاپ ئالدىدا كېتىپ باراتتى. ئۇنىڭ كەينىدە مۇڭگۈزى يوق بۇغىچاق كېتىۋاتاتتى. مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن كېتىۋاتاتتى. پاكىز، سېغىز توپلىق يار ئۈستىدە بۇغىلار ناھايىتى ئوچۇق ھەم چىرايلىق كۆرۈنەتتى. ئۇلارنىڭ ھەربىر ھەركىتى، ھەربىر قەدىمى كۆز ئالدىڭىزدا روشەن ئەكس ئېتەتتى.

— ھەي، نېمىدېگەن چىرايلىق! — دېدى شوپۇر قاتتىق ھەيران بولۇپ. ئۇ پالكۆز بىر يىگىت بولۇپ، تۇرقى ناھايىتى مۇلايىم كۆرۈنەتتى، — ئىسمىت، ئاپپاراتنى ئېلىۋالماپتىمەن، بولمىغان بولسا...

— بولدى قوي، چىرايلىق بولسىمۇ، — دېدى ئاروزقۇل نارازى بولغان ھالدا ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، — تۇرىۋەرمىگىن. چىرايلىق دەپ قاراپ تۇرۇش بىلەن قورساق تويمايدۇ. بول، ماشىناڭنى ئايلاندۇرۇپ، ئارقىسىنى قىرغاقتا توغرىلا، ئىمكان-قەدەر سۇغا كىرگۈزگىن. سېيدەخمەت، سەن ئۆتۈكۈڭنى سال! — ئۇ كۆڭلىدە ئۆزىنىڭ ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولغان ھالدا بۇيرۇق چۈشۈرەتتى، — سەن، — دېدى شوپۇرغا كۆرسىتىپ، — ئارغامچىنى ياغاچنىڭ ئۈچىغا باغلىغىن. تېزرەك بول، يەنە ئىش بار.

سېيدەخمەت ئۆتۈكنى پۇتىدىن كۇچەپ تارتتى. ئۇنىڭ ئۆتۈكى سەل كىچىك كېلىپ قالغانىدى.

— سەن نېمىگە قاراپ تۇرىسەن؟ بېرىپ ئۇنىڭغا يارەملەشكىن، — دېدى مومای بوۋاينى ئاستا نوقۇپ، — سەنمۇ ئۆتۈكۈڭنى سېلىپ سۇغا كىرگىن، — دەپ زەردە بىلەن بوۋايغا ئاگاھلاندۇرۇش بەردى پەس ئاۋازدا.

مومىن بوۋاي ئىتتىك بېرىپ سېيدەخمەتنىڭ ئۆتۈكىنى تارتىپ قويدى، ئۆزىمۇ ئۆتۈكىنى تېزلا يەشتى. بۇ چاغدا ئاروز-قۇل بىلەن كۆكېتاي ماشىنىغا قوماندانلىق قىلىۋاتاتتى.

— ماۋۇ ياققا ھەيدە، ماۋۇ ياققا.

— سەل سولغا، سەل سولغا. بولدى!

— يەنە سەل سولغىراق ماڭغۇز.

يالغۇز ئاياغ يولدا كېتىۋاتقان بۇغىلار تۆۋەندىكى ماشىنىنىڭ بىر قىسمىا گۇركىرىشىنى ئاڭلاپ قەدىمىنى تېزلەتتى. ئۇلار ئۇركۈپ ئارقىسىغا قاراپ قويدى - دە، تىك قىرغاقتا سەكرەپ چىقىپ، كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئاق قېيىنلار ئارىسىغا كىرىپ كەتتى.

— ھەي يوقىلىپ كەتتى! — كۆكېتاي گويا قولىغا كىرگەن نەرسە چىقىپ كەتكەندەك، ئەپسۇسلانغان ھالدا ئۇشتۇمتۇت ۋارقىرىۋەتتى.

— كېرەك يوق، ئۇلار قېچىپ كېتەلمەيدۇ! — دېدى ئاروزقۇل كۆكېتاينىڭ كۆڭلىدىكىنى پەملەپ ھەمدە ئۇنىڭدىن ناھايىتى مەمنۇن بولغان ھالدا لاپ ئۇرۇپ، — بۇگۈن كەچ كىرگۈچە كەتمە، مەن سېنى مېھمان قىلىمەن. بۇ خۇدانىڭ ئىرادىسى، مەن سېنى تازا ئوبدان مېھمان قىلاي، — ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ، دوستىنىڭ مۇرىسىنى قېقىپ قويدى. ئاروزقۇلمۇ كۆڭۈل ئېچىشنى بىلىدۇ.

— خوپ، ئۇنداق بولسا مەن سېنىڭ گېپىڭنى ئاڭلايمەن، سەن دېگەن ساھىبخانا، مەن بولسام مېھمان، — دېدى تېنى ساغلام كەلگەن كۆكېتاي بويسۇنۇپ، كۈلۈمسىرىگەن چاغدا ئۇنىڭ بىر قاتار يوغان سېرىق چىشلىرى كۆرۈندى.

ماشىنا قىرغاققا كېلىپ توختىدى، ئارقا چاقنىڭ يېرىمى سۇغا كىردى. شوپۇر قارامليق قىلىپ ماشىنىنى يەنە ئىچكىرى ھەيدەشتىن قورقتى. ئەمدى ياغاچنى ئارغامچا بىلەن باغلاشلا قالدى، ئارغامچا يېتىدىغانلا بولسا، ياغاچنى سۇدىكى تاشلار ئارد-سىدىن سۆرەپ چىقىرىش ئانچە تەسكە چۈشمەيتتى.

ئارغامچا سىمدىن ئېشىلگەن بولۇپ، ھەم ئۇزۇن، ھەم ئېغىر ئىدى. ئۇنى سۇنىڭ ئىچىدە سۆرەپ ياغاچقا يەتكۈزۈشكە توغرا كېلەتتى. شوپۇرغا ئۆتۈكىنى سېلىش ئانچە خۇشياقمىدى. ئۇ دەريانىڭ ئەندىشە بىلەن قارىدى، ئۆتۈكنى سېلىۋېتىپ سۇغا كىر-سەم ياخشىراق بولارمۇ ياكى ئۆتۈك بىلەنلا كىرسەم بولارمۇ، دەپ ئىككىلىنىپ قالدى. «بەلكىم يالاڭ ئاياغ كىرگىنىم ياخشىراق بولار، — دەپ ئويلىدى ئۇ، — سۇ يوتىغا كەلگۈدەك چوڭقۇر تۇرسا، ھامىنى ئۆتۈكنىڭ قونچىدىن كىرىپ كېتىدۇ. ھازىر سې-لىۋەتمىسەم، كېيىن كۇن بويى ھۆل ئۆتۈكنى كىيىپ يۈرىمەن.» لېكىن، ئۇ دەريا سۈيىنىڭ ھازىر ناھايىتى سوغۇق ئىكەنلىكىنە-مۇ ئويلاپ يەتتى. مومىن بوۋاي بۇ پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلدى ۋە:

— بالام، سىز ئۆتۈكىڭىزنى سالماڭ، — دەپ ئىتتىك شو-پۇرنىڭ يېنىغا باردى، — سېيدەخمەت بىلەن ئىككىمىز كىرد-مىز.

— تەكەللۇپ قىلماڭ، بوۋا، — دېدى شوپۇر خىجالەت بولغان ھالدا.

— سىز دېگەن مېھمان، بىز بولساق مۇشۇ يەرلىك، سىز بىرىپ كابىنكىدا ئولتۇرۇڭ! — دەپ مومىن بوۋاي ئۇنى كۆندۈردى.

ئۇ سېيدەخمەت بىلەن يۆگەكلىك سىم ئارغامچىغا كالتەكنى ئۆتكۈزۈپ، سۇغا كىرىپ سۆرەپ ماڭغاندا، سېيدەخمەت جېنىنىڭ بارىچە چىرقىرىۋەتتى:

— ۋايجان! بۇ سۇ ئەمەس، مۇز ئىكەن!

ئاروزقۇل بىلەن كۆكىتاي كەڭ قورساقلىق بىلەن كۈلۈپ تۇ-رۇپ، ئۇنى رىغبەتلەندۈردى:

— سەل چىدىغىن! بىزدە سېنى ئىسسىتىپ قويىدىغان نەرسە بار!

مومىن بوۋاي لام - جىم دېمىدى. ئۇ ھەتتا سوغۇقنىمۇ سەزمىدى، ئىمكانقەدەر باشقىلارنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلماسلىق ئۈچۈن، بېشىنى ئېچىگە تىقىپ، سۇ ئاستىدىكى سىلىق تاشلار ئۈستىدە يالاڭ ئاياغ مېڭىۋاتاتتى. ئۇ ئېچىدە خۇدادىن: ئاروز-قۇلنىڭ ئۆزىنى قايتۇرۇۋەتمەسلىكىنى، قوغلىۋەتمەسلىكىنى، خەقنىڭ ئالدىدا تىللىماسلىقىنى، ئۆزىدەك بىر نادان، بەختسىز بوۋاينى ئەپۇ قىلىشىنى تىلەيتتى...

ئاروزقۇل ھېچنېمە دېمىدى، گويا بوۋاينىڭ خۇشامىتىگە پەقەت دىققەت قىلمىغاندەك، ئۇنىڭغا كۆز قىرىنمۇ تاشلاپ قويمىدى، ئەمما كۆڭلىدە، بۇ ئىسيان كۆتۈرگەن قېرىنى ئاخىر باش ئەگدۈردۈمغۇ دەپ كۆرەڭلەيتتى. «مانا مۇشۇنداق، — دەپ ئويلايتتى ئاروزقۇل قىتمالىق بىلەن ئاستىرتىن كۈلۈپ قويۇپ، — ئۆمىلەپ كېلىپ ئايىغىمغا باش ئۇردى. ھەي، ئىسىت، مېنىڭ چوڭراق ھوقۇقۇم يوق بولۇپ قالدى، بولمايدىغان بولسا، ئۇنىڭدىن ياخشى ئادەملەرنىمۇ مۇتلەق بويسۇندۇرغان بولاتتىم. ئۇنىڭدىن ياخشى ئادەملەرنىمۇ يەردە ئۆمىلەتكەن بولاتتىم. ناۋادا ماڭا بىرەر كولخوزنى ياكى سوۋخوزنى بولسىمۇ بەرگەن بولسا، مەن ئۇنى جەزمەن ئوبدان باشقۇرغان بولاتتىم. ئۇلار ئادەملەرنى يامان ئۆگىتىپ قويدى، شۇنداق تۇرۇقلۇق، كولخوز رەئىسىگە ھۆرمەت قىلمىدى، سوۋخوز باشلىقىغا ھۆرمەت قىلمىدى، دەپ ئاغرىنىدۇ تېخى... ھازىر ئاددىي بىر پادىچىمۇ رەھبەرلەر بىلەن تەڭ تۇرۇپ سۆزلىشىشكە پېتىنىدىغان بولۇپ قالدى، بۇنداق رەھبەرلەر ھوقۇق تۇتقۇچىلىكى يوق ئەخمەقلەر! ئۇلارغا مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلىشقا بولامدۇ؟ بۇرۇن كىشىلەرنىڭ كاللىسى يەرگە تاۋۇزدەك دومىلاپ چۈشكەن، لېكىن ھېچكىم بىر

نەرسە دېيەلمىگەن زامانلار بولغانىدىغۇ. شۇنداق بولسىمۇ، ئەكسىچە، كىشىلەر سېنى تېخىمۇ ھۆرمەتلەيتتى، تېخىمۇ كۆپ مەدھىيەلەيتتى. مانا مۇشۇلار توغرا بولغان ـ دە! ئەمدى بۇگۈنكى كۈندىچۇ؟ ھەتتا يارامسىزلارنىڭ يارامسىزلىرىمۇ توساتتىن تاكاللىشىشقا پېتىنىدىغان بولۇپ قالدى. بوپتۇ، سەن مېنىڭ ئالدىمدا ئۆمىلەۋەر!» ئاروزقۇل تۇرۇپ ـ تۇرۇپ ئىچى قارىلىق بىلەن مومىن بوۋاي تەرەپكە قاراپ قويياتتى.

بوۋاي مۇزدەك سۇنى كېچىپ، ئېڭىشكەن ھالدا سېيدەخمەت بىلەن بىللە سىم ئارغامچىنى سۆرەيتتى. بوۋاي ئاروزقۇلنىڭ ئۆزىنى كەچۈرگەندەك تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولدى. «سەن مەندەك بىر بوۋاينى ئەپۇ قىلغىن، تۇنۇگۈن يۈز بەرگەن ئىشنى ئەپۇ قىلغىن، ـــ دەيتتى ئۇ ئىچىدە ئاروزقۇلغا، ـــ تۇنۇگۈن مەن زادى تاقەت قىلالمىغانلىقىم ئۈچۈن ئاتقا مىنىپ نەۋرەمنىڭ مەكتىپىگە بارغانىدىم. ئۇ يېتىم بالا بولغاچقا، ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتماي مۇمكىن ئەمەس. بۇگۈن بولسا ئۇ مەكتەپكە بارمىدى، نېمە ئۈچۈندۇر ئاغرىپ قاپتۇ. ئېسىڭدىن چىقىرىۋەتكىن، مېنى ئەپۇ قىلغىن، يەنە كېلىپ سەن بىلەن ئىككىمىز يات خەق ئەمەس. سېنىڭچە، مەنزە سەن بىلەن قىزىم ئىككىلارنىڭ بەختلىك بولۇشۇڭلارنى ئۈمىد قىلمايمەنمۇ؟ ئەگەر خۇدايىم رەھىم قىلىپ قالسا، مەن سېنىڭ خوتۇنۇڭنىڭ، يەنى مېنىڭ قىزىمنىڭ يېڭى بوۋىقىنىڭ يىغىسىنى ئاڭلايدىغان بولسام، جەزمەن خۇدايىمغا تەشەككۈر ئېيتىمەن، خۇدايىم مۇبادا مېنىڭ جېنىمنى دەرھال سۇغۇرۇپ ئەكېتىدىغان ئىش بولسىمۇ، مەن جەزمەن بەختلىك ھالدا يىغلايمەن، مەن قەسەم قىلىپ بېرىشتىن قورقمايمەن. پەقەت قىزىمنى بوزەك تاپمىساڭلا بولغىنى، مېنى ئەپۇ قىلغىن. خىزمەتكە كەلگەندە، پەقەت تېنىمدە جېنىم بولىدىكەن، تىنىماي ئىشلەۋېرىمەن. پەقەت سەن بىر ئېغىز گەپ قىلىپلا قويىدىغان بولساڭ، مەن ھەممىنى بەجا كەلتۇرىمەن...»

مومای قىرغاقتا تۇرۇپ: «كۆپرەك كۈچە، بوۋاي! قارا، ئۇ سې-

نى ئاللىقاچان ئەپۇ قىلدى. مېنىڭ دېگىنىم بويىچە ئىشلىسەڭلا، ھەممىۋا ئىش ئوڭۇشلىپ كېتىدۇ» دېگەندەك ھە دەپ بوۋايغا قاراپ قول ئىشارىتى ۋە غەلىتە قىلىقلارنى قىلاتتى.

*　　*　　*

بالا ئۇخلاپ قالدى. ئۇ پەقەت مەلۇم بىر يەردە مىلتىق ئاۋازى ئاڭلانغان چاغدىلا بىر قېتىم ئويغاندى، ئەمما بىردەمدىلا يەنە ئۇخلاپ قالدى، تۈنۈگۈن كېچىدىكى ئۈيقۇسىزلىق ۋە كېسەل ئازابىدىنمىكىن، بۇگۈن ناھايىتى تاتلىق، خاتىرجەم ئۇخلىدى، چۈشىدىمۇ كارىۋاتتا پۈت ـ قولىنى سوزۇپ، ئەركىن ـ ئازادە ياتقانلىقىنى، قىزىپمۇ كەتمەي، مۇزلاپمۇ كەتمەي ناھايىتى راھەت ياتقانلىقىنى ھېس قىلدى. ئەگەر مومىسى بىلەن بېكەي ھامما بولمىغان بولسا، ئۇ ئېھتىمال يەنە خېلى ئۇزاق ئۇخلىغان بولاتتى، بۇ ئىككىيلەن گەرچە شۇنچە پەس ئاۋازدا سۆزلەشكەن بولسىمۇ، چىنە ـ قاچىلارنى جاراڭلىتىۋەتكەچكە، ئۇ ئويغىنىپ كەتتى.

ـــ سەن ئاپقۇر بىلەن داسنى ئالغىن، ـــ دېدى مومای تاشقىرىقى ئۆيدە خۇشال ھالدا پەس ئاۋاز بىلەن، ـــ مەن چېلەك بىلەن غەلۋىرنى ئالاي. ۋايجان، بېلىمنى ھېرىپ كېتىپتىمەن، جىق ئىشلارنى قىلىپ كېتىپتىمەن ـ ھە! لېكىن خۇداغا شۈكۈر، مەن بەكلا خۇشال.

ـــ ۋايەي، دېمەيلا قويۇڭ، ئانا، مەنمۇ ناھايىتى خۇشال. تۈنۈگۈن ئۆلۈۋالمىغان يەرگە كەلگەنىدىم، گۈلجامال بولمىغان بولسا، ئاللىقاچان ئۆلۈۋالغان بولاتتىم.

ـــ يەنە گەپ قىلىپ تۇرغىنىڭنى، ـــ دېدى مومای ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ، ـــ قارىمۇچنى ئالدىڭمۇ؟ يۇر، خۇدايىم ئۆزى سوۋغات ئەۋەتىپ سىلەر ئىككىڭلارنى ئەپلەشتۈرۈپ قويدى. يۇر، يۇر!

www.uyghurkitap.com

ئىشىكتىن چىققۇچە بېكەي ئىشىك ئالدىدا مومايدىن بالىنى سورىدى:

— ئۇ ھېلىغىچە ئۇخلاۋاتامدۇ؟

— يەنە بىزە ئۇخلىۋالسۇن، — دېدى موماي جاۋاب بېرىپ، — تاماق پىشقاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا قىزىق بىر چىنە بېرەيلى.

بالا ئەمدى ئۇخلىيالمىدى. ھويلىدىن ئاياغ تىۋىشى ۋە گەپ قىلىشقان ئاۋازلار ئاڭلاندى. بېكەي ھاممىسى كۈلمەكتە ئىدى، گۈلجامال بىلەن مومايمۇ ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ كۈلەتتى. باشقا ناتونۇش ئاۋازلارمۇ بار ئىدى. «بۇلار ئېھتىمال كېچىسى كەلگەن كىشىلەر بولسا كېرەك، — دەپ پەرەز قىلدى ئۇ، — دېمەك، ئۇلار تېخى كەتمەپتۇ ـ دە.» مومىن بوۋاينىڭ ئاۋازى ئاڭلانمايتتى، ئۆزىمۇ كۆرۈنمەيتتى. ئۇ قەيەردىدۇر؟ نېمە قىلىۋاتىدىغاندۇر؟

بالا تاشقىرىدىكى ئاۋازلارغا قۇلاق سالاتتى، بوۋىسىنى كۈتەتتى. ئۇنىڭ بوۋىسىغا تۈنۈگۈن كۆرگەن بۇغىلار توغرۇلۇق سۆزلەپ بەرگۈسى كەلدى. ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە قىش كېلىپ قالىدۇ، ئورماندا بۇغىلار يەيدىغانغا كۆپرەك قۇرۇق ئوت تەييارلاپ قويۇش لازىم. ئۇلارغا ئادەمدىن پەقەت قورقماسلىقنى، ھەتتا دەريادىن ئۆتۈپ بۇ ھويلىغا كېلىشنى ئۆگىتىپ قويۇش كېرەك. بۇ يەرگە كەلسە، ئۇ ئۇلارغا ئۆزلىرى ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان نەرسىلەرنى بېرىدۇ. ئۇ ئۇلارنىڭ نېمىنى ئەڭ ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى بىلىشكە تەشنا ئىدى. ئەڭ ياخشىسى بۇغىچاقنى كۆندۈرۈۋالغان بولسا، نەگە بارسا ئۇنى ئارقىسىدىن ئەگەشتۈرۈپ يۈرگەن بولسا، قانداق ياخشى بولاتتى ـ ھە! بەلكىم ئۇ ئۆزىنىڭ ئارقىسىدىن مەكتەپكىمۇ ئەگىشىپ بارار؟...

بالا بوۋىسىنى كۈتەتتى، لېكىن ئۇ كەلمىدى. ئۇشتۇمتۇت سېيدەخمەت كەلدى، نېمىشقىدۇر ئۇ ناھايىتى مەمنۇن، خۇشال كۆرۈنەتتى. ئۇ ئىرغاڭلىغان ھالدا ئۆزىچە كۈلەتتى. ئۇ يېقىن كەلگەندە ئۇنىڭ تىنىقىدىن قويۇق ئىسپىرت پۇرىقى كەلدى. بالا

بۇنداق سېسىق، ئاچچىق پۇراقنى بەك يامان كۆرەتتى، بۇ پۇراق ئۇنىڭغا ئاروزقۇلنىڭ ئۆكتەملىكىنى ۋە بوۋىسى بىلەن بېكەي هاممىسىنىڭ قايغۇسىنى ئەسلىتەتتى. لېكىن، سېيدەخمەت ئا-روزقۇلغا ئوخشىمايتتى. ئۇ هاراق ئىچىپ مەست بولۇپ قالغاندا مۇلايىم، خۇشخۇي بولۇپ كېتەتتى، گەرچە مەستلىكى يېشىلگەن-دە ئەقىللىق بولۇپ كېتىشى ناتايىن بولسىمۇ، ياخشى مىجەز-لىك، دۆت چېلىش قىياپىتىگە قايتاتتى. مۇنداق چاغلاردا، ئۇ مو-مىن بوۋاي بىلەن تۆۋەندىكىدەك سۆزلىشىپ كېتەتتى:

— ساراڭدەك نېمىگە كۈلىسەن، سېيدەخمەت؟ سوقۇشۇپ پۇ-خادىن چىقتىڭمۇ؟

— ئاقساقال، مەن سېنى مۇشۇنداق ياخشى كۆرىمەن. راستتىنى ئېيتسام، ئاقساقال، مەن سېنى ئۆزۈمنىڭ دادىسىدەك ياخشى كۆرىمەن.

— هەي، بولدى قوي! باشقا ئادەم بولسا، سېنىڭدەك چېغىدا ئاللىبۇرۇنلا ماشىنا هەيدەشنى ئۆگىنىۋالغان بولاتتى، سەن بول-ساڭ تىلىڭنى يىغالمايسەن. مەن سېنىڭدەك ياشتا بولغان بول-سام، هېچبولمىغاندا تىراكتورغا بولسىمۇ چىقىپ ئولتۇرۇپ كۆرگەن بولاتتىم.

— ئاقساقال، هەربىيدىكى ۋاقتىمدا كوماندىر ماڭا سەن ئۇنداق ئىشقا يارىمايسەن دېگەنىدى. ئەمما، مەن پىيادە ئەسكەر ئىدىم، ئاقساقال، ئەگەر پىيادە ئەسكەر بولمايدىغان بولسا، نەگىلا بارغان بىلەنمۇ ئەپلەشتۇرگىلى بولمايدۇ...

— پىيادە ئەسكەر! سەن پىيادە ئەسكەر ئەمەس، هۇرۇنسەن! ئەمما سېنىڭ خوتۇنۇڭ... هەي، خۇدانىڭ كۆزى يوق ئىكەن! سېنىڭدەكتىن يۈزى بولسىمۇ بىر گۈلجامالغا تەڭ كېلەلمەيدۇ!

— لېكىن، بىزنىڭ بۇ يەردە بوۋا مەنمۇ بىرلا، ئۇمۇ بىرلا.

— هەي، ساڭا نېمە دېسە بولىدىكەنتاڭ... بەستىڭ كالىدەك، كاللاڭ بولسا... — مومىن بوۋاي ئۇمىدسىزلىنىپ قولىنى سىلكىيەتتى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— هى، هى، هى، — دەپ كۈلەتتى سېيدەخمەت خىگىلدىغان هالدا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ.

كېيىن ئۇ هويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇۋېلىپ قەيەردىندۇر بىر يەردىن ئاڭلىۋالغان غەلىتە بىر ناخشىنى ئېيتاتتى:

قىپقىزىل تاغدىن چۈشتۈم،
قىپقىزىل ئاتقا مىنىپ.
هەي قىپقىزىل سودىگەر، ئىشىكىنى ئاچ،
بەزمە قىلايلى قىپقىزىل شاراب ئىچىپ!

قوڭۇر رەڭ تاغدىن چۈشتۈم،
قوڭۇر رەڭ كالا مىنىپ.
هەي قوڭۇر رەڭ سودىگەر، ئىشىكىنى ئاچ،
بەزمە قىلايلى قوڭۇر رەڭ شاراب ئىچىپ...

ئۇ مانا مۇشۇنداق قىلىپ ئايىغىنى چىقارماي ئېيتىۋېرەتتى، ناخشىسىدا هەتتا تاغدىن چۈشكۈچە تۆگە، خوراز بولامدۇ، چاشقان، تاشپاقا بولامدۇ، ئەيتاۋۇر ماڭالايدىغان نەرسىلەرنىڭ هەممىسىنىلا مىنىپ چىقاتتى. مەست بولۇپ قالغان سېيدەخمەت بىلىنى، هەتتا ساق ۋاقتىدىكىدىنمۇ بەكرەك خۇش قىلاتتى.

شۇڭا، هاراق ئىچىۋالغان سېيدەخمەت پەيدا بولغاندا بالا ئۇنىڭغا قاراپ ناهايىتى سەمىمىي كۈلۈپ قويدى.

— هوي! — دەپ توۋلىۋەتتى سېيدەخمەت هەيران بولۇپ، — ئۇلار ماڭا سېنى ئاغرىپ قالدى دېگەنىدى، لېكىن سەن تامامەن ساق ئىكەنسەن. نېمىشقا هويلىغا چىقىپ يۈگۈرمەيسەن؟ ئۇنداق قىلساڭ بولمايدۇ، — ئۇ بالىنىڭ كارىۋىتىغا ئۆزىنى تاشلىدى، هاراق پۇرىقى بىلەن يېڭى سويۇلغان خام گۆشنىڭ پۇرىقى بالىنىڭ بۇرنىغا ئۇرۇلدى. ئۇ بالىنى سىلاشقا، سۆيۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭ يىرىك ساقاللىرى بالىنىڭ يۈزىنى ئاغرىتىۋەتتى.

— بولدى، بولدى، سېيدەخمەت ئاكا، — دەيتتى بالا ئۇنىڭغا يالۋۇرغاندەك، — بوۋام قەيەردە قالدى؟ سەن ئۇنى كۆرمىدىڭمۇ؟

— سېنىڭ بوۋاڭ ئاۋۇ يەردە، ئاۋۇ يەردە، — دېدى سېيدەخمەت نائېنىق ھالدا قولىنى پۇلاڭلىتىپ، — بىز... ياغاچنى سۇدىن سۆرەپ ئاچىقتۇق، شۇڭا ئىسسىنىش ئۈچۈن ئازراق ھاراق ئىچتۇق. ئەمدىچۇ، ئۇ گۆش پىشۇرۇۋاتىدۇ. سەن ئىلدام ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، كىيىمىڭنى كىيگىن، بىللە بوۋاڭنىڭ يېنىغا بارىمىز. سەن بۇنداق ياتساڭ قانداق بولىدۇ؟ بۇ قىلىقىڭ توغرا ئەمەس! ھەممە كىشى ئۇ يەردە تۇرسا، سەن يالغۇز ئۆزۈڭ بۇ يەردە ياتامسەن؟

— بوۋام مېنى ئورنۇڭدىن تۇرما دېگەنتى، — دېدى بالا.

— بولدى قوي، ئۇ ھەرگىز بۇنداق دېمىگەن! يۈر، بېرىپ كۆرۈپ باقايلى. بۇنداق ئىش كۈندە بولىۋەرمەيدۇ. بۈگۈن زىياپەت بولىدۇ. قاچىمۇ ماي، قوشۇقمۇ ماي، ئېغىزمۇ ماي بولىدۇ! ئىلدام ئورنۇڭدىن تۇرغىن!

ئۇ مەستلەرچە قوپال ھەرىكەت بىلەن بالىنى كىيىندۈرۈشكە باشلىدى.

— مەن ئۆزۈم كىيىمەن، — بالا بېشى سەل - پەل قېيىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ، ئۇنى رەت قىلماقچى بولدى. لېكىن، مەست بولۇپ قالغان سېيدەخمەت ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمىدى. ئۇ ئۆزىچە ياخشى ئىش قىلىۋاتىمەن، بولۇپمۇ بۈگۈنكىدەك كۈندە، قاچىمۇ ماي، قوشۇقمۇ ماي، ئېغىزمۇ ماي بولىدىغان بۈگۈنكىدەك كۈندە، ئۇلار بالىنى ئۆيدە يالغۇز تاشلاپ قويماسلىقى كېرەك ئىدى دەپ ئويلايتتى...

بالا سېيدەخمەتنىڭ كەينىدىن دەلدەڭشىگەن پېتى ئۆيدىن چىقتى. بۈگۈن تاغدا شامال چىقىپ، بۇلۇتلۇق كۈن بولغانىدى. بۇلۇتلار ئاسماندا تېز ئۈزەتتى. ئۇ پەلەمپەيدىن چۈشكىچىلىك بولغان ئەسنادا ھاۋا ئىككى قېتىم قاتتىق ئۆزگەردى، قۇياش نۇرى ئادەمنىڭ كۆزىنى چاقنىتىپ تۇرغان ئوچۇق ھاۋا ئادەمنىڭ

كەيپىنى قاچۇرۇپ تۇتۇلۇپ كەتتى. شۇڭا ئۇ بىر ئاز بېشى ئاغرىۋاتقاندەك ھېس قىلدى. بىرلا بوران چىقىپ، ئوت كۆيۈۋاتقان يەردىكى كۈلنى ئۇچۇرۇپ ئۇنىڭ يۈزىگە ئۇردى. ئۇنىڭ كۆزى ئېچىشىپ كەتتى. «بۇگۈن ئۇلار كىر يۇيىدىغان بولسا كېرەك» دەپ ئويلىدى ئۇ. چۈنكى ئادەتتە، جىق كىر يۇيىدىغان كۈنلەردىلا ھويلىغا ئوت يېقىپ، داش قازانىدا سۇ قاينىتىپ، ئۇچ ئائىلە ئىشلىتەتتى. بۇ قازاننى بىر ئادەم قوزغىيالمايتتى، ئۇنى بىكەي ھاماما بىلەن گۈلجامال ئىككىيلەن بىر بولۇپلا كۆتۈرەلەيتتى.

بالا كىر يۇيىدىغان كۈننى ناھايىتى ياخشى كۆرەتتى. بىرىنچىدىن، تالاغا ئوت يېقىلغاندا ئۇ ئوت ئوينىيالايتتى، بۇنداق قىلىش ئۆينىڭ ئىچىدە مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئىككىنچىدىن، يۇيۇلۇپ بولغان كىيىملەرنى بۆلۈپ ـ بۆلۈپ يېيىپ قويۇش ناھايىتى قىزىق بولاتتى. ئارغامچىغا يېيىلغان ئاق، كۆك، قىزىل كىيىملەر ھويلىنى بېزىۋېتەتتى. بالا يەنە ئارغامچىغا يېيىقلىق تۇرغان كىيىملەرنىڭ يېنىغا ئاستا بېرىپ، مەڭزىنى ھۆل كىيىملەرگە تەگكۈزۈشكە ئامراق ئىدى.

بۇ قېتىم ھويلىدا ھېچقانداق كىيىم كۆرۈنمەيتتى، ئەمما قازاننىڭ ئاستىدا كۆيۈۋاتقان ئوت ناھايىتى ئۇلۇغ ئىدى، لىق گۆش سېلىنغان، قاينىۋاتقان قازاندىن قويۇق ھور چىقىپ تۇراتتى. گۆش پىشقانىدى: گۆشنىڭ مەززىلىك پۇرىقى بىلەن كۆڭۈلنى دىماغقا ئۇرۇلۇپ، ئادەمنىڭ ئاغزىغا سېيۇۋاتقان ئوتنىڭ تۇتۇنى دىماغقا ئۇرۇلۇپ، ئادەمنىڭ ئاغزىغا سېرىقسۇ كەلتۈرەتتى. بىكەي ھاماما قىزىل كۆڭلەك، يېڭى ئۆتۈك كىيىپ، گۈللۈك كەمزۇلىنى يېپىنچاقلىغان ھالدا قازانغا ئېگىشىپ چۆمۈچ بىلەن كۆپۈكىنى ئېلىۋاتاتتى. مومىن بوۋاي ئۇنىڭ يېنىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئوت قالاۋاتاتتى.

ـــ ئەنە، سېنىڭ بوۋاڭ، بارە! ـــ دېدى سېيدەخمەت بالىغا، ئارقىدىن يەنە ناخشا باشلىدى:

قىپقىزىل تاغدىن چۈشتۈم،

بۇ چاغدا، بېشىنى پاكىز قىردۇرغان، قولىدا پالتا كۆتۈر-گەن، يەڭلىرىنى شۇمەيلىگەن ئاروزقۇل ياغاچ ئۆيدىن چىقىپ كەلدى.

— سەن نەگە كەتتىڭ؟ — دەپ قاتتىق توۋلىدى ئۇ سېيدەخ-مەتنى توختىتىپ، — مېھمان بۇ يەردە ئوتۇن يېرىۋاتسا، — ئۇ ئوتۇن يېرىۋاتقان شوپۇرغا بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ، — سەن ناخشا ئېيتىپ يۈرسەن.

— ماقۇل، مانا هازىر بارىمەن، — دېدى سېيدەخمەت شوپۇر تەرەپكە كېتىۋېتىپ، — قېنى، بۇرادەر، مەن ئۆزۈم ياراي.

بالا ئوتنىڭ يېنىدا تىزلىنىپ ئولتۇرغان بوۋىسىغا يېقىن كەلدى. ئۇ بوۋىسىنىڭ ئارقىسىدىن كەلگەندى.

— بوۋا!

بوۋىسى ئاڭلىمىدى.

— بوۋا! — دەپ يەنە بىر تەكرارلىدى ۋە بوۋىسىنىڭ مۈرە-سىنى نوقۇپ قويدى بالا. بوۋاي كەينىگە بۇرۇلدى. بالا ئۇنىڭ غەرق مەست چىرايىنى كۆرۈپ تونۇيالماي قالدى. بوۋىسىمۇ مەست بولۇپ قالغانىدى. ئۇ بوۋىسىنىڭ قاچانلاردا مەست بولغۇ-چە هاراق ئىچىپ باققانلىقىنى ئەسكە ئالالمايتتى، ئاندا ـ ساندا ئىچكەن تەقدىردىمۇ، ئىسسىقكۆل مويسىپىتلىرىنى دەپنە قىلغاندىن كېيىن ئۆتكۈزۈلىدىغان نەزىرلەردە ئىچەتتى، ئۇنداق چاغلاردا هەممە ئادەمگە هەتتا ئاياللارغىمۇ ژوتكا بېرىلەتتى. بۇگۈنكىدەك بۇنداق سەۋەبسىزلا هاراق ئىچىپ مەست بولۇپ قالىدىغان ئىشنى بوۋىسى ئەسلا قىلىپ باقمىغانىدى.

بوۋاي گويا بالىغا ناهايىتى يىراقتىن تىكىلىپ تۇرغانىدەك، غەلىتە هەم قوپال كۆزى بىلەن قارىغانىدەك قىلاتتى. ئۇنىڭ يۈزى هەم قىزىپ، هەم قىزىرىپ كەتكەنىدى، ئۇ بۇ بالىنىڭ ئۆزىنىڭ نەۋرىسى ئىكەنلىكىنى تونۇغاندا، ئۇنىڭ يۈزى تېخىمۇ بەك قىزە-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ربپ كەتتى، دەرھال پوكاندەك قىزاردى ـ يۇ، لېكىن شۇ زامان يەنە تاتىرىپ كەتتى.

ـــ نېمە بولدۇڭ؟ ـــ دەپ، بوۋاي بوغۇق ئاۋازى بىلەن سورىدى. ۋە نەۋرىسىنى قۇچىقىغا تارتتى، ـــ نېمە بولدۇڭ؟ ساڭا نېمە بولدى؟

گويا گەپ قىلىش ئىقتىدارىنى يوقىتىپ قويغاندەك، مۇشۇ ئىككى ئېغىز گەپتىن باشقا گەپ ئۇنىڭ ئاغزىغا كەلمىدى. ئۇنىڭدىكى ھاياجانلىق نەۋرىسىگىمۇ ئۆتتى.

ـــ ئاغرىپ قالدىڭمۇ، بوۋا؟ ـــ دەپ سوريدى نەۋرىسى ئەندىشە قىلىپ.

ـــ ياق، ياق، ھېچنېمە بولمىدىم! ـــ دېدى مومىن بوۋاي چۈشىنىكسىز قىلىپ، ـــ سەن نېرى كەت، ئازراق ئويناپ كەل. مەن بۇ يەردە ئوت قالاۋاتىمەن...

ئۇ گويا پۈتۈن دۇنيانى چۆرۈۋەتكەندەك، نەۋرىسىنى غاچىلا قىلىپ ئىتتىرىۋېتىشكە تاس قالدى، يەنە ئۆرۈلۈپ ئوتقا قارىۋالدى. ئۇ تىزلىنىپ ھېچ يەرگە قارىماي ئولتۇراتتى، كۆزلىرىنى ئالدىدىكى ئوتتىن ئالمايتتى. بوۋاي نەۋرىسىنىڭ ئەس ـ ھوشىنى يوقاتقان ئادەمدەك بىردەم ئايلىنىپ، ھويلىنى ياقىلاپ، ئۈتۈن يېرىۋاتقان سېيىدەخمەت تەرەپكە قاراپ كەتكەنلىكىنىمۇ كۆرمىدى.

بالا بوۋىسىنىڭ نېمە بولغانلىقىنىمۇ، ھويلىدا نېمە ئىش بولۇۋاتقانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى. ياغاچ ئۆيگە يېقىن بارغاندىلا، ئۇ بىرمۇنچە قېپقىزىل گۆشنىڭ يەرگە سېلىنغان بىر پارچە ھايۋان تېرىسىنىڭ ئۈستىدە تۇرغانلىقىغا دىققەت قىلدى. تېرىنىڭ چۆرىسىدىن ھېلىمۇ تارام ـ تارام قان تەپچىپ تۇراتتى. نېرىراقتا، يۇندى تۆكىدىغان يەردە بىر ئىت غىڭشىپ ئۇچەي ـ قېرىننى چىشلەپ تارتىۋاتاتتى. گۆشنىڭ يېنىدا بويى ئېگىز، يۈزى قارامتۇل كەلگەن بىر ناتونۇش ئادەم بىر پارچە تاشقا ئوخشاش زوڭزىيىپ ئولتۇراتتى. بۇ كۆكېتاي ئىدى. ئۇ ئاروزقۇل بىلەن بىللە

پىچاقتا گۆش بۆلۈۋاتاتتى. ئۇلار ھېچنېمىگە قارىماي، چوڭ - چوڭ قىلىپ پارچىلانغان ئۇستىخانلىق گۆشلەرنى بىرنەچچە ئۇلۇش قىلىپ تېرە ئۇستىگە ئالدىرىماي تاشلايتتى.

— بەكلا خۇشال بولۇپ كەتتىم! بۇ پۇراق نېمىدېگەن ئېسىل! — دەيتتى بۇ قارامتۇل، بەستلىك كەلگەن سەھرالىق بىر پارچە گۆشنى پۇراپ تۇرۇپ تۆۋەن بوم ئاۋاز بىلەن.

— ئېلىۋەر، ئېلىۋەر، ئۆزۈڭنىڭ ئۇلۇشىگە قوشۇپ قوي! — دېدى ئاروزقۇل ئۇنىڭغا مەردلەرچە تەكلىپ بېرىپ، — بۇنى سەن كەلگەن كۈنى خۇدايىم ئۆزىنىڭ پادىسىدىن ئاجرىتىپ بىزگە ئەكېلىپ بەردى. بۇنداق ئىش ھەر كۈنى بولىۋەرمەيدۇ.

ئاروزقۇل ھاسىرايتتى، پات - پات ئورنىدىن تۇرۇپ، چىڭقىلىپ كەتكەن قورسىقىنى سىلاپ قويىاتتى. ئۇ گويا بەك تويۇنۇپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى ھەمدە ئۇنىڭ پۇخادىن چىققۇچە ئىچىۋالغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئۇ قاتتىق ھاسىرايتتى، دېمىنى بېسىۋېلىش ئۈچۈن پات - پات بوينىنى سوزۇپ قويىاتتى. ئۇنىڭ گۆشلۈك، ئىنەكىنىڭ ئىششىپ قىزىرىپ كەتكەن ئەمچىكىدەك تۇرغان يۇزى قانائەتتىن ۋە مەستلىكتىن پارقىرايتتى.

بالا بىردىنلا تام تۈۋىدە تۇرغان مۈڭگۈزلۈك بۇغا بېشىنى كۆرۈپ قېتىپلا قالدى، پۇتۇن بەدىنى تىترەپ كەتتى. كېسىلگەن بۇغا بېشى توپىدا ياتاتتى. بۇغىنىڭ بېشىدىن ئاققان قان سىڭىپ كەتكەن توپىدا پارچە - پارچە قارا داغ پەيدا بولۇپ قالغانىدى. بۇ بۇغا بېشى يولدىن بىر تەرەپكە تېپىۋېتىلگەن پۇتاقلىق كۆتەككە ئوخشايتتى. باشنىڭ يېنىدا تىزىدىن كېسىۋېلىنغان تۇياقلىق تۆت پاچاق تۇراتتى.

بالا بۇ قورقۇنچلۇق مەنزىرىگە ئەنسىزلىك بىلەن قارىدى، ئۆزىنىڭ كۆزلىرىگە ئىشەنمىدى. ئۇنىڭ ئالدىدا مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بېشى ياتاتتى. ئۇ قېچىپ كەتمەكچى بولدى، لېكىن ئىككى پۇتى ئۇنىڭغا بويسۇنمايتتى. ئۇ ئاق بۇغىنىڭ سەتلىشىپ قالغان جانسىز بېشىغا ھاڭۋاقتىلارچە قاراپ تۇرۇپ قالدى. بۇ —

www.uyghurkitap.com

تۇنۇگۇنكى ھېلىقى مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانا، تۇنۇگۇن قارشى قىر-غاقتىن ئۇنىڭغا رەھىمدىللىك بىلەن تىكىلىپ قارىغان ئاق بۇغا ئىدى. بۇ ئۇنىڭ ئۆزى كۆڭلىدە سۆزلەشكەن، مۇڭگۇزى بىلەن، قوڭغۇرىقى بار بىر خىسلەتلىك بۆشۈك ئەكېلىپ بېرىشنى تىلە-گەن ھېلىقى ئاق بۇغا ئىدى، لېكىن ئەمدى بولسا بۇلارنىڭ ھەم-مىسى بىردىنلا ھېچنېمىگە ئوخشىمايدىغان بىر دۆۋە گۆشكە، سويۇۋېلىنىغان بىر پارچە تېرىگە، كېسىۋېتىلگەن پاچاق ۋە يىراققا چۆرۈۋېتىلگەن كاللىغا ئايلىنىپ قالغانىدى.

ئۇ كېتىشى لازىم ئىدى، لېكىن تېخىچىلا تاياقتەك قېتىپ تۇراتتى، بۇ ئىشلارنىڭ قانداق يۈز بەرگەنلىكىنى، نېمىشقا يۈز بەرگەنلىكىنى چۈشەنمەيتتى. قارامتۇل، بەستلىك كەلگەن سەھرالىق، ھېلىقى گۆش بۆلۈۋاتقان ئادەم پىچىقىنىڭ ئۇچى بە-لەن گۆش دۆۋىسى ئىچىدىن بىر بۇغا بۆرىكىنى سانجىپ ئېلىپ بالىغا ئۇزاتتى.

— ئالە شاكىچىك، كاۋاپ قىلىپ پىشۇرساڭ، شۇنداق تەملىك بولىدۇ، — دېدى ئۇ.

بالىدا ئىنكاس بولمىدى.

— ئالە! — دەپ بۇيرۇق بەردى ئاروزقۇل.

بالا ئىختىيارسىز ھالدا قولىنى سوزدى. ئۇ يەنىلا ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا تۇراتتى. ئۇ مۇزدەك قولىدا مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئانە-نىڭ ھېلىمۇ ئىسسىقى كەتمىگەن بۆرىكىنى چىڭ سىقىملىدى. بۇ چاغدا، ئاروزقۇل ئاق بۇغىنىڭ بېشىنى مۇڭگۇزىدىن تۇتۇپ كۆتۇردى.

— قالتىس ئېغىر ئىكەن، — دېدى ئۇ دەڭسەپ كۆرۈپ، — مۇڭگۇزلا بىرمۇنچە كەلگۈدەك.

ئۇ بۇغا بېشىنى دۆشىگە قىيسايتىپ قويۇپ، پالتىنى ئېلىپ چاپتى.

— نېمىدېگەن قالتىس مۇڭگۇز بۇ! — دەپ توۋلىدى ئۇ. قارس قىلىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ پالتىنىڭ بىسى مۇڭگۇزنىڭ

تۇڭگە قادالدى، — مەن بۇنى بوۋاڭغا بېرىمەن، — دېدى ئۇ بالىغا قاراپ كۆزىنى قىسىپ، — ئۇ ئۆلگەن ھامان بىز مۇشۇ مۇڭگۇزنى ئۇنىڭ قەبرىسى ئۈستىگە قويۇپ قويمىمىز. خەقنىڭ ئۇنى ھۆرمەت قىلمىدىڭلار دېگىنىنى كۆرىمىز. بۇنىڭدىن باشقا يەنە قانداق قىلاتتۇق! مۇنداق بىر جۇپ بۇغا مۇڭگۇزى تۇرغان يەردە، بۇگۇنلا ئۆلۈپ كەتسىمۇ گۇناھ بولمايدۇ! — ئۇ قاقاقلاپ كۈلدى پالتىنى كۆتۈرۈپ دەللەۋېتىپ.

ئۇ مۇڭگۇزنى چېپىپ ئاجرىتالمىدى. ئەسلىدە ئۇنى كېسىۋېلىش ئانچە ئوڭاي ئەمەس ئىدى. غەرق مەست بولۇۋالغان ئاروزقۇل پالتىنى پەقەت جايىدا ئۇرالمىدى، بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ساراڭلىقى تۇتتى. بۇغىنىڭ بېشى دۆشىدىن دومىلاپ چۈشۈپ كەتتى. ئاروزقۇل ئۇنى يەردە تۇرغۇزۇپ چاپتى. بۇغىنىڭ بېشى قاڭقىپ يانغا چۈشتى، ئۇ قوغلاپ يۇرۇپ پالتا بىلەن يەنە چاپتى.

بالا دىر ـ دىر تىترەيتتى، پالتا ھەربىر چۈشكىنىدە، ئىختىيارسىز ھالدا ئارقىسىغا بىر سەنتۇرۇلەتتى، لېكىن ئۇنىڭدا ئۆزىنى بۇ يەردىن ئەكەتكۈدەك دەرمان يوق ئىدى. خۇددى قورقۇنچلۇق چۈش كۆرگەندەكىدەك، بىر خىل قورقۇنچلۇق ۋە چۈشىنىكسىز كۈچ ئۇنى يەرگە مىخلاپ قويغاندى، ئۇ ۋەھىمە ئىچىدە قاراپ تۇراتتى. مۇڭگۇزلۇك بۇغا ئاننىڭ ئەينەك شارچىغا ئوخشايدىغان، ئەمدى چىمچىقلىمايدىغان كۆزى پالتىدىن بىزەمۇ قورقمايتتى، مىت قىلىپمۇ قويمايتتى، قورقۇپ يۇمۇلۇپمۇ قالمايتتى. ئۇنىڭ بېشى ئاللىبۇرۇنلا مەينەت بولۇپ كەتكەن ۋە تۇپىدا بۇلغانغان بولسىمۇ، لېكىن كۆزلىرى تېخىچىلا پاكىز ئىدى، يەنە كېلىپ ئۆلۈش ئالدىدىكى ھەيرانلىق بىلەن دۇنياغا قاراۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. بالا غەرق مەست بولۇۋالغان ئاروزقۇلنىڭ پالتىنى مۇشۇ بىر جۇپ كۆزگە ئۇرۇپ تاشلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. بۇغىنىڭ مۇڭگۇزى يەنىلا ئاجرالمىدى. ئاروزقۇل تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ، غالجىرلىشىپ كەتتى، پالتىنىڭ بىسى بىلەنلا ئەمەس، پالتىنىڭ چۈلدىسى بىلەنمۇ بۇغىنىڭ بېشىغا كەلسە ـ

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

كەلمەس ئۇرغىلى تۇردى.

— بۇنداق قىلساڭ، مۇڭگۈزنى كاردىن چىقىرىسەن. پالتىنى ماڭا بەرگىن! — دېدى سېيدەخمەت ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ.

— يوقال، ئۆزۈم چاپىمەن! كاردىن چىقىرىسەن دېگەن قانداق گەپ! — دەپ ۋارقىرىدى ئاروزقۇل پالتىنى كۆتۈرۈپ بوغۇق ئاۋاز بىلەن.

— بوپتۇ، خالىغىنىڭچە قىل! — دەپ چىرتتىدە تۇكۇرۈپ قويۇپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى سېيدەخمەت. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ھېلىقى قارامتۇل، بەستىلىك كەلگەن سەھرالىق ئۆزبىگە بۆلۈنگەن بىر خالتا گۆشنى يۇدۇپ كىرىپ كەتتى.

ئاروزقۇل ياغاچ ئۆينىڭ سىرتىدا مەستلەرچە جاھىللىق بىلەن مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بېشىنى چېپىۋەردى. ئۇ گويا ئۇزاقتىن بۇيان كۈتۈپ كەلگەن ئەنتىنى ئېلىۋاتقاندەك ئىدى.

«ۋۇ مۇتتەھەم! سەن تېخى بىشەملىك قىلغۇچىلىك بولدۇڭما! — دەيتتى ئۇ تۇكۇرۈكىنى چاچرىتىپ، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا گويا ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلايدىغاندەك، ئۇ ئۆتۈكى بىلەن بۇغىنىڭ بېشىنى تېپەتتى، — ياق، سېنىڭ كەپسىزلىك قىلىشىڭغا يول قويمايمەن! — دەپ پالتىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئۈستى - ئۈستىلەپ چاپاتتى ئۇ ، — سېنى ئەيۇبشكە كەلتۈرەلمىسەم، ئىسمىمنى يۆتكىۋېتىمەن. سېنىڭ ھەددىڭمۇ! سېنىڭ ھەددىڭمۇ!» دەپ پالتىسىنى ئايلاندۇراتتى. بۇغىنىڭ بېشى ئاجرىدى، ئۇششاق سۆڭەك پارچىلىرى چاچراپ كەتتى.

پالتا دەل بۇغىنىڭ كۆزىگە تەگكەندە بالا چىرقىرىۋەتتى. ئۇ بۇغىنىڭ تەتۈر ئۆرۈلۈپ قالغان كۆز قارىچۇقىدىن قاپقارا، قويۇق بىر سۇيۇقلۇق چاچراپ چىققانلىقىنى كۆردى. كۆز تۈگىدى، يوقىلىپ كەتتى، كاۋاك بولۇپ قالدى...

«سېنىڭكىدىن قاتتىق باشنىمۇ چېقىۋېتىمەن! سېنىڭكىدىن قاتتىق مۇڭگۈزنىمۇ سۇندۇرۇۋېتىمەن!» دەپ ھۆركىرەيتتى ئاقاتتىق مۇڭگۈزنىمۇ سۇندۇرۇۋېتىمەن!» دەپ ھۆركىرەيتتى ئا-روزقۇل بىگۇناھ بۇغىنىڭ بېشىغا ھە دەپ ئۆزىنىڭ نەپرىتى ۋە

ئۆچمەنلىكىنى تۆكۈپ.

ئاخىر ئۇ بۇغىنىڭ بېشىنى چوققىسىدىن چېكىسىگىچە يارىدى، شۇنىڭ بىلەن پالتىنى تاشلاپ، بۇغىنىڭ بېشىنى دەسسەپ تۇرۇپ، ئىككى قولى بىلەن مۈڭگۈزىنى تۇتۇپ، يىرتقۇچ ھايۋاندەك، جان ـ جەھلى بىلەن تارتىشقا باشلىدى. مۈڭگۈز خۇددى يىلتىزىدىن سۇندۇرۇلغان دەرەختەك قاراسلاپ ئاجرالدى. بۇ دەل بالا مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانىغا، ئاروزقۇل بىلەن بېكەي ھامىغا خىسلەتلىك بۆشۈكنى ئېسىپ ئەكېلىپ بەر دەپ قاتتىق يالۋۇرغان ھېلىقى بىر جۈپ مۈڭگۈز ئىدى.

بالىنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى. ئۇ كەينىگە بۇرۇلۇپ قولىدىكى بۆرەكنى يەرگە قويدى ـ دە، پۈتىنى سۆرەپ كېتىپ قالدى. ئۇ ئۆزىنىڭ يىقىلىپ چۈشۈشىدىن ياكى كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدىلا كۆڭلى ئاينىپ دەرھال ھۆ قىلىپ تاشلىشىدىن غەم قىلاتتى. ئۇ چىرايى تاتارغان، پېشانىسىدىن سوغۇق تەر چىققان ھالدا ئوتنىڭ يېنىدىن ئۆتتى. ئوت لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقاچقا، قازاندىن قويۇق قىزىق ھور كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى. ئوتنىڭ يېنىدا بەختسىز مومىن بوۋاي كۆپچىلىككە ئارقىسىنى قىلىپ، ئوتقا قارىغان پېتى ئولتۇراتتى. بالا بوۋىسىنى چۆچۈتمىدى. ئۇنىڭ تىزرەك بېرىپ يوتقانغا پۈركىنىپ يېتىۋالغۇسى كەلگەنىدى. ئۇ ھېچنېمىنى كۆرمەسلىكنى، ھېچنېمىنى ئاڭلىماسلىقنى، ھەممىنى ئۇنتۇشنى ئويلايتتى.

ئۇدۇلدىن بېكەي ھاممىسى چىقىپ كەلدى. ئۇ گەرچە قويۇق ئەڭلىك سۇرتۇۋالغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ يۈزىدىكى ئاروزقۇل ئۇرۇپ كۆكەرتىۋەتكەن يەرلەر ھېلىمۇ كۆرۈنۈپ تۇراتتى، ئۆزى ناھايىتى جۈدەپ كەتكەنىدى، لېكىن شۇنداق بولۇشىغا قارىماي ئۇ يەنە خۇشال كۆرۈنەتتى، بۇ خۇشاللىق ئۇنىڭ تۇرقىغا ئانچە ماس كەلمەيتتى. بۇگۈن ئۇ «چوڭ زىياپەت» ئۈچۈن پايپېتەك بولۇپ يۈرەتتى.

ـــ نېمە بولدۇڭ؟ ـــ دەپ بالىنى توختاتتى ئۇ.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— بېشىم ئاغرىۋاتىدۇ.

— ۋىيەي، سۆيۈملۈك ئامرىقىم، — دېدى ئۇ توساتتىنلا قاتتىق ھاياجانلىنىپ بالىنى چوكۇلدىتىپ سۆيۈپ تۇرۇپ.

ئۇمۇ مەست بولۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭدىن يىرگىنچلىك ھاراق پۇرىقى كەلدى.

— بېشىڭ ئاغرىۋاتامدۇ؟ — دېدى ئۇ يېقىملىق ۋە مۇجمەل ھالدا، — ۋاي جېنىم، بىر نەرسە يېگۈڭ كەلگەندۇر تايىنلىق.

— ياق، يېگۈم يوق، ئۇيقۇم كېلىۋاتىدۇ.

— ئەمىسە يۇر، مەن سېنى يۆلەپ ئاپىرىپ ياتقۇزۇپ قوياي، لېكىن سەن نېمىشقا ئۆزۈڭ يالغۇز بېرىپ ئۇخلىماقچى بولدۇڭ؟ مېھمانلار بىلەن ئۆزىمىزنىڭكىلەرنىڭ ھەممىسى بىزنىڭ ئۆيدە ئولتۇرۇشماقچى بولۇۋاتىدۇ. گۆش پىشىپ قالدى، — شۇنداق دەپلا ئۇ بالىنى سۆرەشتۇرۇپ ماڭدى. ئۇلار يەنە ئوتنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، ئاروزقۇل ياغاچ ئۆيدىن چىقتى، ئۇنىڭ تەرلەپ قىزىرىپ كەتكەن يۈزى ئىنەكنىڭ ئىششىپ قىزىرىپ كەتكەن ئەمچىكىگە ئوخشايتتى. ئۇ كۆرەڭلىگەن ھالدا، ئاجرىتىلغان بۇغا مۇڭگۈزىنى مومىن بوۋاينىڭ يېنىغا تاشلىدى. بوۋاي قورقۇنچىدىن چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

ئاروزقۇل ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماي، بىر چېلەك سۇنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ، سۇنى ئىچكەچ ئۆزىنىڭ ئۇستىبېشىنى چايقىدى.

— ئەمدى سەن ئۆلسەڭمۇ بولىدۇ! — ئۇ بوۋايغا شۇنداق دېدى ـ دە، چېلەكنى ئېلىش ئۈچۈن يەنە ئېڭىشتى. بالا بوۋىسىنىڭ پەس ئاۋازدا دېگەن گېپىنى ئاڭلىدى:

— رەھمەت، بالام، رەھمەت. ھازىر ئۆلۈپ قالساممۇ قورقۇنچلۇق يېرى قالمىدى. ئەلۋەتتە، بۇ مەن ئۈچۈن شەرەپ ۋە ھۆرمەت، شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى...

— مەن ئۆيگە كىرىپ كېتىمەن، — دېدى بالا چىداپ تۇرالماي، ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى بوشىشىپ كەتكەندەك بولدى.

بېكەي ھاممىسى ئۇنى قويۇپ بەرمەي:

— سەن ئۇ يەردە ئۆزۈڭ يالغۇز قالساڭ، مەززىسى بولمايدۇ، — دېدى — ده، بالىنى تارتىپ ئۆزىنىڭ ئۆيىگە ئەكىرىپ، بۇلۇڭدىكى بىر كارىۋاتقا ياتقۇزۇپ قويدى.

ئاروزقۇلنىڭ ئۆيىده هەممه نەرسه يېيىش - ئىچىشكه تەخ قىلىپ قويۇلغانىدى. پىشۇرىدىغاننى پىشۇرۇپ، قورۇيدىغاننى قورۇپ بولۇشقانىدى. بۇلارنىڭ هەممىسىنى موماي بىلەن گۈلجامال خۇشاللىق بىلەن هازىرلىغانىدى. بىرىكەي هاممىا بولسا ئۆي بىلەن هويلىغا قالانغان ئوت ئارىسىدا يۈگۈرۈپ يۈرەتتى. ئاروز-قۇل بىلەن قارامتۇل، بەستلىك كەلگەن كۆكېتاي رەڭلىك كۆرپه ئۈستىده تەكىيەگه يېنىچه يۆلىنىپ، گۆش كەلتۈرۈلگۈچه چاي ئىچىپ ئولتۇراتتى. نېمىشقىدۇر ئۇلار بىرەمدىلا تەكەببۇرلىشىپ، ئۆزلىرىنى بەگلەردەك تۇتۇشقا باشلىدى. سېيىدەخمەت ئۇلارغا چاي قۇيۇپ بېرىۋاتاتتى.

بالا هەم قورۇنغان، هەم جىددىيلەشكەن هالدا بۇلۇڭدا جىمجىت ياتاتتى. ئۇنىڭغا يەنه تىترەك ئولاشتى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ چىقىپ كېتىشنى ئويلىغان بولسىمۇ، لېكىن قويۇشىغىلا كۆڭلى ئايىنىپ يانىدۇرۇۋېتىشىدىن ئەندىشه قىلدى. شۇڭا ئۇ كېكىرەكىگه تىقىلغان بىر نەرسىنى زورىغا بېسىپ، قىمىرلاشماقمۇ جۇرئەت قىلالمىدى.

بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، ئاياللار سېيىدەخمەتنى هويلىغا قىچقاردى، ئارقىدىنلا ئۇ تاغدەك قىلىپ ئېگىز دۆۋىلەنگەن، ئىسسىق هور چىقىپ تۇرغان چوڭ بىر داس گۆشنى كۆتۈرگەن پېتى ئىشىكتە پەيدا بولدى. ئۇ بۇ بىر داس نەرسىنى ئاران كۆتۈرۈپ كىرىپ، ئاروزقۇل بىلەن كۆكېتاينىڭ ئوتتۇرىسىغا قويدى. ئۇنىڭ كەينىدىن ئاياللارمۇ باشقا هەر خىل يىمەكلىكلەرنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كەلدى.

كۆپچىلىك ئورۇنلىرىغا ئولتۇرۇپ، پىچاق ۋه تەخسىلەرنى تەخلىدى. سېيىدەخمەت بۇ چاغدا ئىستاكانلارغا ۋوتكا قۇيۇپ كۆپچىلىككه تۇتتى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

— مەن ۋوتكىغا قوماندان بولاي، — دېدى ئۇ بۇلۇڭدىكى هاراق بوتۇلكىلىرىغا قاراپ بېشىنى لىڭشىتىپ قاقاقلاپ كۈلۈپ تۇرۇپ.

مومىن بوۋاي هەممىدىن كېيىن كىردى. بوۋاينىڭ بۇگۈنكى تۇرقى ئادەتتىكىدىنمۇ غەلىتە ۋە مىسكىن كۆرۈنەتتى. ئۇ بەكلا بىچارە ئىدى. ئۇ ئۇدۇل كەلگەن بىر يانغىلا قىسىلماقچى بولغانىدى، لېكىن قارامتۇل، بەستىلىك كەلگەن كۆكېتاي ئۇنى سېخىيلىق بىلەن ئۆز يېنىدا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى:

— ماۋۇ ياققا كېلىڭ، ئاقساقال.

— رەھمەت. مەن مۇشۇ يەردىلا ئولتۇراي، بىز ئۆز ئۆيىمىزدە تۇرساق، — دېدى بوۋاي ئۇنىڭ تەكلىپىنى رەت قىلماقچى بولۇپ.

— لېكىن، هەر نېمە دېگەنبىلەن سىز هەممىمىزدىن چوڭ - دە، — دەپ كۆكېتاي گېپىنى چىڭ تۇردى ۋە ئۇنى ئۆزى بىلەن سېيىدەخمەتنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئولتۇرغۇزدى، — بىر رومكا ئىچىڭ، ئاقساقال. سىزنىڭ بۇ قېتىمقىدەك ئۇتۇقىڭىز ئۈچۈنمۇ سىز تۇنجى بولۇپ سۆز باشلىشىڭىز كېرەك.

مومىن بوۋاي تېڭىرقىغان هالدا بىرنەچچە قۇرۇق يۆتىلىپ قويدى.

— مۇشۇ ئۆينىڭ تىنچلىقى ئۈچۈن، — دېدى ئۇ ئارانلا، — نەدە تىنچلىق بولسا، شۇ يەردە بەخت بولىدۇ، بالىلىرىم.

— دۇرۇس! دۇرۇس! — دەپ كۆپچىلىك ئۇنىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلەشتى ۋە هاراقنى ئاغزىغا قۇيۇشتى.

— سىز نېمىشقا ئىچمەيسىز؟ ياق، بۇنداق قىلسىڭىز بولمايدۇ! كۈيۈئوغلىڭىز بىلەن قىزىڭىزنىڭ بەختىنى تىلەيسىزۇ، ئۇزىڭىز ئىچمەيسىز؟ — دەپ ئەيىبلىدى كۆكېتاي ئوڭايسىزلىنىپ تۇرغان مومىن بوۋاينى.

— ماقۇل، بەخت ئۈچۈن بولغاندىكىن، ماڭا نېمىتى، — دېدى بوۋاي ئالدىراپ. كۆپچىلىكنى هاڭ - تاڭ قالدۇرۇپ، لىپمۇلىپ

دېگۈدەك بىر ئىستاكان ۋوتكىنى ئۇ بىراقلا كۆتۈرۈۋەتتى. ئۇنىڭ بېشى قېيىپ، ئىرغاڭلاشقا باشلىدى.

— مانا بۇ جايدا بولدى!

— بىزنىڭ بوۋايغا باشقا بوۋايلار تەڭ كېلەلمەيدۇ.

— سىلەرنىڭ بۇ بوۋاي يارايدىكەن!

كۆپچىلىك ھەممىسى كۈلۈشۈپ كەتتى، ھەممە رازى بولدى، بوۋاينى ھەممە ماختاشتى.

ئۆي بەك ئىسسىپ كەتتى. بالا چىدىغۇسىز ئازاب ئىچىدە ياتاتتى، ھە دەپ ئۇنىڭ بېشى قايناتتى. ئۇ كۆزىنى يۇمۇپ ياتقان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭغا مەستلەرنىڭ مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ گۆشىنى مالاچلىتىپ يېيىشلىرى، چاپناشلىرى، ھاسىراشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى، ئۇلارنىڭ گۆشىنىڭ ئوبدانراق يەرلىرىنى بىر - بىرىگە ئۆتۈنۈشلىرى، ماي بولۇپ كەتكەن ئىستاكانلارنى سوقۇشتۇرغانلىرى، غاجىلاپ بولغان سۆڭەكلەرنى قاچىغا تاشلىغانلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

— بۇ گۆش ئەمەس، گۆشمۇ بۇنداق مەززىلىك بولمايدۇ! — دېدى كۆكېتاي تەرىپلەپ.

— نېمە، تاغ ئىچىدە ئولتۇرۇپمۇ مۇنداق گۆشنى يېمەيدىغان بىز ئەخمەقمىدۇق؟ — دېدى ئاروزقۇل.

— دۇرۇس، بىز مانا مۇشۇنىڭ ئۈچۈنلا تاغ ئىچىدە تۇرۇۋاتىمىز، — دېدى سېيدەخمەت قوشۇلۇپ.

ھەممەيلەن مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ گۆشىنى ماختىدى. مومىسى، بېكەي ھامىسى، گۈلجامال، ھەتتا مومىن بوۋايمۇ ماختىدى. ئۇلار بالىغىمۇ تەخسىدە گۆش ۋە باشقا يېمەكلىكلەرنى ئەكېلىپ بەردى، لېكىن ئۇ رەت قىلدى. مەست بولۇپ قالغان كىشىلەر ئۇنىڭ سالامەتلىكى ياخشى ئەمەسلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنى ئۆز مەيلىگە قويۇپ بەردى.

بالا چىشىنى چىڭ چىشلەپ ياتاتتى، مۇشۇنداق قىلسا، ئۇنىڭغا كۆڭلى ئاينىشنى ئاسانراق باسقىلى بولىدىغاندەك بىلە-

نەتتى، لېكىن ئۇنى ئۆزىنى يارامسىز ھېس قىلىش تۇيغۇسى، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنى ئۆلتۈرۈۋەتكەن بۇ كىشىلەرگە ھېچقانداق ئامال قىلالمىغانلىقى ھەممىدىن بەك ئازابلايتتى. ئۇ بالىلارغا خاس ھەققانىي غەزەپ ۋە ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە خىلمۇخىل قەسەس ئېلىش ئۇسۇللىرىنى — قانداق قىلغاندا ئۇلارنى جازالاپ، ئۇلارنىڭ نەقەدەر قورقۇنچلۇق جىنايەت ئۆتكۈزگەنلىكىنى ئۆزلىرىگە تونۇتۇپ قويغىلى بولىدىغانلىقىنى ئويلايتتى. لېكىن، ئۇ قۇلبېكنى يارەمگە چاقىرىشنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىن باشقا، ھېچقانداق ياخشى چارە تاپالمىدى. دۇرۇس، ماتروس كىيىمىنى كىيىۋالغان، ھېلىقى شۇنىڭغانلىق كېچىسى نۇرغۇن ياش شۇ پۇرلار بىلەن بىللە قۇرۇق ئوت بېسىشقا كەلگەن ئاشۇ يىگىتنى چاقىرىپ كېلىش كېرەك. ئۆزى تونۇيدىغان ئادەملەرنىڭ ئىچىدە ئاروزقۇلنى بويسۇندۇرالايدىغان ھەمدە ئۇنىڭغا قارىتىپ تۇرۇپ ھەننۇا ھەقىقەتنى ئېيتىپ بېرەلەيدىغان بىردىنبىر ئادەم ئاشۇ ئىدى.

قۇلبېك ئۇنىڭ چاقىرغىنىنى ئاڭلىسىلا جەزمەن ماشىنىغا ئولتۇرۇپ ئۇچقاندەك يېتىپ كېلىپ، ئاپتوماتنى توغرىسىغا ئاسقان پېتى كابىنكىدىن سەكرەپ چۈشۈپ: «قېنى ئۇلار؟» دەپ سورايدۇ. «ئاۋۇ يەردە!» دېگەن جاۋاب بىلەن تەڭ ئىككىسى ئاروز-قۇلنىڭ ئۆيىگە ئېتىلىپ بېرىپ، ئىشىكنى ئىتتىرىپ ئاچىدۇ. «مەدىرلىما! كۆتۈر قولۇڭنى!» دەپ قۇلبېك ئىشىك ئالدىدا ئاپتوماتنى تەڭلەپ تۇرۇپ ھەيۋەت بىلەن بۇيرۇق چۈشۈردى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ھەممىسى قورقۇنچتىن جان - پېنى چىقىپ، ئولتۇرغان يېرىدە داڭ قېتىپ قالدى. گۆش ئۇلارنىڭ گېلىغا تۇرۇپ قالدى. ئۇلار يەپ تويغان، ئىچىپ مەست بولغان، مايى يۇزلىرىمۇ، ئېغىزلىرىمۇ غىچ مايى بولۇپ كەتكەن ھالدا، مايى قوللىرىدا سۆڭەكلەرنى تۇتقان پېتى، قىمىر قىلالمايى تۇرۇپ قالدى.

«ئىلدام بول. تۇر ئورنۇڭدىن، ھايۋان!» دەپ قۇلبېك ئاپتوما-

تىنى ئاروزقۇلنىڭ چېكىسىگە تەڭلەيدۇ، ئاروزقۇل لاغلداپ تىترەپ، قۇلبېكنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، دۇدۇقلىغان هالدا: «مېنى كەچۈ... رۇخسەت بېرىڭ... مەڭلار!» دەيدۇ. لېكىن، قۇلبېك ئۇنىڭغا رەهىم قىلماي: «ماڭ، چىق، هايۋان! سېنىڭ ئىشىڭ تۈگىدى!» دەپ توۋلايدۇ هەمدە ئاروزقۇلنىڭ سېمىز كاسىسىغا كېلىشتۇرۇپ بىرنى تېپىپ، ئۇنى ئورنىدىن تۇرۇپ تالاغا چىقىشقا مەجبۇر قىلىدۇ. ئولتۇرغانلارنىڭ هەممىسى قورققىنىدىن زۇۋانىمۇ سۇرمەي، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ هويلىغا چىقىدۇ.

«ئىلدام بول، تامنىڭ تۈۋىگە بېرىپ تۇر! — دەپ ئاروزقۇلغا بۇيرۇق چۈشۈرىدۇ قۇلبېك، — سەن مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنى ئۆلتۈرگەنلىكىڭ، ئۇنىڭ بۆشۈك ئاسىدىغان مۇڭگۈزىنى چېپىۋەتكەنلىكىڭ ئۈچۈن، سېنى ئۆلۈم جازاسىغا هۆكۈم قىلىمەن!» ئاروزقۇل توپىغا يىقىلىدۇ: «مېنى ئۆلتۈرمەڭلار، مېنىڭ بالامۇ يوق. بۇ دۇنيادا ئۆزۈم يالغۇزلا بىر ئادەم. ئوغلۇمۇ يوق، قىزىممۇ يوق...» دەپ ئۆمىلەيدۇ، داد ـ پەريات سالىدۇ، ناله قىلىدۇ.

ئۇنىڭ ئادەتتىكى زالىملىق ئەپتى ئەمدى يوقمۇ؟ بىچارە، ئەرزىمەس توخۇ يۇرەك! بۇنداق ئادەم ئۆلتۈرۈشكىمۇ هەرگىز ئەرزىمەيدۇ.

«بوپتۇ، ئۇنى ئۆلتۈرمەيلى، — دەيدۇ قۇلبېككە بالا، — لېكىن ئۇ بۇ يەردىن كەتسۇن، ئىككىنچى قايتىپ كەلگۈچى بولمىسۇن. بۇ يەردە ئۇنىڭ لازىمى يوق. ئۇ يوقالسۇن!»

ئىنتايىن سېمىز، مەڭزىدىكى گۆشلىرى ساڭگىلاپ تۇرغان ئاروزقۇل ئورنىدىن تۇرۇپ، چۈشۈپ كەتكەن ئىشتىنىنى يۇقىرى تارتىپ، بېشىنى كۆتۈرۈشكىمۇ جۈرئەت قىلالماي بەدەر تىكىۋىتىدۇ، لېكىن قۇلبېك ئۇشتۇمتۇت ئۇنى قىچقىرىپ: «توختا! بىز ساڭا ئاخىرقى بىر ئېغىز گەپنى قىلىپ قويماقچىمىز. سەن مەڭگۈ پەرزەنت كۆرەلمەيسەن. سەن بىر ياۋۇز، يارامسىز ئادەم. بۇ يەردە سېنى هېچكىم ياخشى كۆرمەيدۇ. ئورمان سېنى ياخشى كۆرمەيدۇ، هەربىر تۇپ دەرەخ، هەتتا هەربىر تال گىياهمۇ سېنى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ياخشى كۆرمەيدۇ. سەن دېگەن فاشىست. ماڭ، مەڭگۈ قايتىپ كەلمە. يوقال، چاپسان يوقال!» دەيدۇ. ئاروزقۇل بۇرۇلۇپمۇ قويماي تىكىۋېتىدۇ. قۇلبېك: «پەخەس بول! پەخەس بول!» دەپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاقاقلاپ كۈلىدۇ، يەنە تېخى ئۇنى قورقۇتۇپ ئاسماڭغا قارىتىپ بىر پاي ئوقمۇ ئاتىدۇ.

بالا خۇشاللىقىدىن قىن ـ قىنىغا پاتماي كېتىدۇ. ئاروز-قۇلنىڭ قارىسى يېتكەندە، قۇلبېك خجىللىق ئىچىدە ئىشىك ئالدىدا تۇرغان باشقىلارغا: «سىلەر نېمىشقا مۇشۇنداق ئادەم بىلەن بىللە ياشايسىلەر؟ ئىزا تارتىشنى بىلمەيدىكەنسىلەر!» دەيدۇ.

بۇ چاغدا بالا خېلىلا يەڭگىللەپ قالغاندەك بولدى. ھەققانىي سوت ئاياغلاشتى. ئۇ ئۆزىنىڭ خىيالىغا شۇنچىلىك ئىشىنىدىكى، ھەتتا ئۆزىنىڭ قەيەردە ياتقانلىقىنىمۇ، كىشىلەرنىڭ ئاروزقۇلنىڭ ئۆيىدە ھاراق ئىچىشۋاتقانلىقىنىمۇ ئۇنتۇپ قالدى.

تۇيۇقسىز كۆتۈرۈلگەن كۈلكە ئۇنى بەختلىك مەنزىلدىن قايتۇرۇپ كەلدى. بالا كۆزىنى ئاچتى، تىكشاشقا باشلىدى. مومىن بوۋاي ئۆيدە يوق ئىدى. ئۇ ئېھتىمال قاياققىدۇر بىر ياققا كەتكەن بولسا كېرەك. ئاياللار قاچا ـ قۇچىلارنى يىغىشتۇرۇپ، چاي ئەكېلىشكە تەييارلىق قىلىۋاتاتتى. سېيدەخمەت يوغان ئاۋازى بىلەن نېمىنىدۇر سۆزلەۋاتاتتى. كىشىلەر ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ قاتتىق كۈلۈشمەكتە ئىدى.

— كېيىن قانداق بولدى؟

— ئېيتساڭچۇ!

— ياق، گېپىمنى ئاڭلا، ئېيتقىنا، يەنە بىر قېتىم ئېيتىپ بەرگىنە، — دەپ تەلەپ قىلدى ئاروزقۇل جېنىنىڭ بارچە كۈلۈپ تۇرۇپ، — سەن ئۇنىڭغا نېمە دېدىڭ؟ ئۇنى قانداق قورقۇتتۇڭ؟

ۋاي ـ ۋۇي، ئادەمنى ئەجەبمۇ كۈلدۈرۈۋەتتىڭ!

— خوش، شۇنداق قىلىپ، — دەپ سېيدەخمەت ئېيتىپ بولغان ھېكايىسىنى خۇشاللىق بىلەن يەنە بىر قېتىم ئېيتىپ

بەردى، — بىز بۇغلارغا يېقىن كەلسەك، ئۇلار ئورماننىڭ چېتىدە تۇرۇپتۇ، ئۇچىلىسى بار ئىكەن. بىز ئاتلارنى ئەمدىلا دەرەخكە باغلاپ تۇرساق، بوۋاي تۇيۇقسىز مېنىڭ قولۇمنى تارتىپ تۇرۇپ: «بۇغىنى ئاتساق بولمايدۇ. بىز ھەممىمىز بۇغا ئەۋلادلىرى، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانىنىڭ بالىلىرى!» دېدى. ئۇ تېخى كىچىك بالىدەك ماڭا تىكىلىپ، كۆزلىرى بىلەن مەندىن تىلىدى. مېنىڭچۇ، كۆلگۈم كېلىپ، دېمىم ئۇزۇلۇپ قېلىشقا تاس قالغان بولسىمۇ، كۈلمىدىم. ئەكسىچە، ئىنتايىن ئەستايىدىللىق بىلەن: «سەن نېمە قىلماقچى، تۇرمىگە چۈشكۈڭ كېلىپ قالدىمۇ؟» دېدىم. «ياق» دېدى ئۇ. «بىلىپ قوي، بۇ دېگەن باي ـ لويىلار زۇلمەتلىك زامانلاردا كەمبەغەللەرنى قورقۇتۇش ئۈچۈن ئويلاپ تاپقان ئەپسانە!» دېدىم. بۇ چاغدا ئۇ ئاغزىنى يوغان ئېچىپ: «نېمە دېدىڭ؟» دېدى. «مېنىڭ دەيدىغىنىم مانا شۇ، بۇنداق بىمەنە گېپىڭنى قوي، بولمىسا يېشىڭنىڭ چوڭىيىپ قالغانلىقىغا قارىماي، ئەرز يېزىپ ئۈستۈڭدىن شىكايەت قىلمەن» دېدىم.

— ھا ـ ھا ـ ھا، — ئولتۇرغانلار تەڭلا قاتتىق كۈلۈشۈپ كەتتى. ئاروزقۇل ھەممىدىن قاتتىق كۈلدى. ئۇنىڭ كۈلكىسىدىن ھەقىقەتەنمۇ كۆرەڭلىك چىقىپ تۇراتتى.

— شۇنداق قىلىپ، بىز تۇيدۇرماي بۇغلارغا يېقىنلاپ باردۇق. ئۇلارنىڭ ئورنىدا باشقا ھايۋان بولىدىغان بولسا، ئاللىقاچان قېچىپ كەتكەن بولۇپ، سايىسىنىمۇ كۆرەلمىگەن بولاتتۇق، دۆتلۈكتە تەڭدىشى يوق بۇ بۇغلار بولسا قاچمىدى، بىزدىن قورقمايدىغاندەك تۇراتتى. ئوبدان بولدى، بۇنداق بولسا تېخىمۇ ئوبدان بولىدۇ دەپ ئويلىدىم مەن، — دەپ سۆزلەيتتى تەڭشىلىپ قالغان سېيىدەخمەت پو ئېتىپ، — مەن مىلتىقنى ئېلىپ ئالدىدا ماڭدىم، بوۋاي كەينىمدىن ماڭدى، شۇ چاغدا مەن ئۇشتۇمتۇت ئىككىلىنىپ قالدىم. مەن ئۆمرۈمدە، ھەتتا بىرەر قۇشقاچنىمۇ ئېتىپ باقمىغانىدىم، شۇ تاپتا، ئەگەر بىر پاي ئوق بىلەن تەگكۈزەلمەي قالسام، ئۇلار شۇئان جاڭگالغا قېچىپ كە-

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـرىپ كېتەتتى، ئۇ چاغدا ئۇلارنى ئىزدەپ تاپالمىغان، قوغلاپ يې-
تەلمىگەن بولاتتۇق. ئۇلار تاغدىن ئارتىلىپ قېچىپ كېتەتتى،
بۇنداق ئوۋنى قولدىن چىقىرىپ قويۇشنى كىممۇ خالىسۇن؟ بىز-
نىڭ بوۋاي بولسا ئوۋچى ئىدى، ئېيىق ئوۋلىغان ئوۋچى ئىدى.
شۇڭا مەن ئۇنىڭغا: «بوۋاي، مىلتىقنى مە، سەن ئاتقىن» دېدىم.
ئۇ زادى ئۇنىماي: «ئۆزۈڭ ئات» دەپ تۇرۇۋالدى. مەن: «مېنىڭ
مەست بولۇپ قالغانلىقىمنى كۆرمىدىڭمۇ؟» دېدىم ـ دە، خۇددى
تۇرالماي قالغاندەك، دەلدۇگۇنۇشكە باشلىدىم. ئۇ مېنىڭ ياغاچنى
دەريادىن سۆرەپ چىقارغاندىن كېيىن سىلەر بىللە بىر بو-
تۇلكا هاراق ئىچكىنىمنى كۆرگەنىدى. شۇڭا مەن يالغانلاتىن ئا-
شۇنداق بولۇۋالدىم.

ـــ ها ـ ها ـ ها...

ـــ «تەگكۈزەلمەي قالسام، بۇغا قېچىپ كېتىدۇ، ئىككىنچى
كەلمەيدۇ. بىز قۇرۇق قول كەتسەك بولمايدۇ. بۇنى ئۆزۈڭمۇ
بىلىسەن. بولمىسا ئۆزۈڭ بىل. بىزنى بۇ يەرگە نېمىشقا ئەۋەت-
كەن؟» دېدىم. ئۇ ئۇنچىقمىدى، لېكىن مىلتىقنىمۇ ئالمىدى.
مەن: «بوپتۇ، خالىغىنىڭچە بولسۇن» دېدىم ـ دە، كېتىشكە
تەمشەلگەندەك قىلىپ مىلتىقنى تاشلاپ قويدۇم. ئۇ ماڭا ئەگە-
شىپ ماڭدى. مەن ئۇنىڭغا: «مەن ئۇچۇن هېچ ۋەقەسى يوق،
ئاروزقۇل مېنى هەيدەۋەتسە، سوۋخوزغا بېرىپ ئىشلەۋېرىمەن،
سەنچۇ، مۇشۇنچىۋالا ياشىنىپ قالغان ئادەم نەگە بارارسەن؟»
دېدىم. ئۇ گەپ قىلمىدى. شۇنداق قىلىپ مەن قەستەن ناخشا
ئېيتقىلى تۇردۇم:

قىپقىزىل تاغدىن چۈشتۇم،
قىپقىزىل ئاتقا مىنىپ،
هەي قىپقىزىل سودىگەر، ئىشىكنى ئاچ...

ـــ ها ـ ها ـ ها...

— ئۇ مېنى راستلا مەست بولۇپ قاپتۇ دەپ چىنپۇتتى - دە، مىلتىقنى ئېلىشقا ماڭدى. مەنمۇ ئارقىسىدىن ماڭدىم. بىز گەپ قىلىشۋاتقان چاغدا بۇغىلار سەل يىراقتا كېتىپ قاپتۇ. «ھە مانا قارا، ئۇلار يىراقلاپ كەتسە قوغلاپ يېتەلمەيسەن، ئۇلار ئۇركۇپ قاچمىغان چاغدا ئېتىۋالغىن» دېدىم. بوۋاي مىلتىقنى ئالدى، بىز تۈيدۇرماي ئارقىدىن باردۇق. ئۇ خۇددى مەتۇ بولۇپ قالغاندەك، ھە دەپ: «مېنى كەچۈرگىن، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا، مېنى كەچۈرگىن...» دەپ پىچىرلايتتى. مەن بولسام: «پەخەس بول، ئەگەر تەگكۈزەلمەي قالساڭ، سەنمۇ بۇغىلار بىلەن بىللە قېچىپ خالىغان يېرىڭگە كەتكىن، ئەڭ ياخشىسى قايتىپ كەلمىگىن» دېدىم.

— ھا - ھا - ھا...

بەتبۇي ھاراق پۈرىقى ۋە ئەسەبىيلەرچە كۈلكە ساداسى ئىچىدە، بالا ئۆزىنى بارغانسېرى قىزىپ، بارغانسېرى دېمى تۇتۇلۇپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلدى، ئۇنىڭ بېشى خۇددى يېرىلىپ كېتىدىغاندەك لوقۇلداپ ئاغرىيتتى. ئۇنىڭغا بىرى پۈتى بىلەن بېشىغا تېپىۋاتقاندەك، پالتا بىلەن بېشىنى چاناۋاتقاندەك، بىرى پالتا بىلەن ئۇنىڭ كۆزىنى چەللەۋاتقاندەك بىلىنەتتى. ئۇ بېشىنى سىلكىپ، كۈچىنىڭ بارچە ئۆزىنى قاچۇرماقچى بولاتتى. قىزىپ ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنىدە ماغدۇر قالمىغاندى، ئۇ تۈيۈقسىزلا مۇزدەك دەريانىڭ چۈشۈپ كەتكەندەك بولدى، ئۇ بېلىققا ئايلىنىپ قالدى. ئۇنىڭ قۇيرۇقى، بەدىنى، قاناتلىرى — ھەممىسى بېلىقىنىڭكىگە ئوخشايتتى، پەقەت بېشىلا ئۆزىنىڭ بولۇپ، يەنىلا ئاغرىپ تۇراتتى. ئۇ تىپتىنچ، قاراڭغۇ، سۇپسۇزۇك سۇ ئاستىدا ئۇزۇشكە باشلىدى ھەمدە مەڭگۈ بېلىق بولۇپ يۈرۈپېرىشنى، ئىككىنچىلەپ تاغ ئىچىگە قايتىپ بارماسلىقنى ئويلىدى. «مەن قايتىپ كەتمەيمەن، — دەيتتى ئۇ ئۆزىگە، — يەنىلا بېلىق بولغان ياخشى ئىكەن، بېلىق بولغان ياخشى ئىكەن...»

بالىنىڭ كارۋاتتىن چۈشۈپ، تالاغا چىقىپ كەتكەنلىكىگە

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

ھېچكىم دىققەت قىلمىدى. ئۇ بىر بۇلۇڭغا يېتىپ بېرىپ، ياندۇ-رۇشقا باشلىدى، تامنى تۇتۇپ ئىڭرىدى، يىغلىدى ھەمدە ئۆكسۈ-گەن ھالدا مۇجمەل قىلىپ:

«ياق، يەنىلا بېلىقنى ئايلىنىپ قالغىنىم تۇزۇك. مەن بۇ يەردىن ئۇزۇپ كېتىمەن. يەنىلا بېلىقنى ئايلىنىپ قالغىنىم ياخشى!» دېدى.

ئاروزقۇلنىڭ ئۆيىدە مەستلەر ئەسەبىيلەرچە كۈلۈشمەكتە، چىرقىراشماقتا ئىدى. بۇ ۋەھشىي كۈلكە ئاۋازى بالىنىڭ بېشى-نى تېخىمۇ ئايلاندۇرۇپ، چىدىغۇسىز دەرىجىدە ئاغرىتاتتى ۋە ئۇ-نى قىينايتتى. ئۇنىڭ ھېس قىلىشچە، ئۇ ئىنسانىيەتچىلىك قېلىپىدىن چىققان مانا مۇشۇ كۈلكە ئاۋازىنى ئاڭلىغانلىقى ئۈ-چۈن مەيۈسلەنمەكتە ئىدى. ئۇ ئازراق دېمىنى ئېلىۋېلىپ، ھوي-لىنى بويلاپ ماڭدى. ھويلىدا بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى، ئۇ ئۆچۈپ قالغان ئوتنىڭ يېنىدا ئۆلۈكتەك مەست بولۇپ ياتقان مومىن بوۋايغا پۈتلىشىپ كەتتى. بوۋاي توپىغا مىلىنىپ، مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئاننىڭ چېپىپ تاشلانغان مۈڭگۈزى بىلەن بىر يەردە ياتات-تى. يېنىدا بىر ئىت بۇغا بېشىنىڭ پارچىسىنى غاجىلىماقتا ئى-دى. ھويلىدا مۇشۇنىڭدىن باشقا ھېچكىم يوق ئىدى.

بالا ئالدىغا قاراپ مېڭىۋەردى، دەريا بويىغا بېرىپ سۇغا قەدەم تاشلاپ كىردى، تېيىلىپ يىقىلىپ كېتىشىگە قارىماي، تېيىز سايدا يۈگۈرۈپ ماڭدى، مۇزدەك سۇدا توڭلاپ تىترەپ كەتتى. سۇ چوڭقۇر، ئىتتىك ئاقىدىغان يەرگە كەلگەندە يىقىلىپ چۈشتى. ئۇ جىددىي ئېقىن ئىچىدە ئىلىشىپ ـ چىلىشىپ ئاخىر ئېقىپ كەتتى، ئاستا ـ ئاستا نەپىسى بوغۇلۇپ قېتىپ قالدى.

ئۇ دەريادا ئاقاتتى، ئۇنىڭ يۈزى بىردەم يۇقىرىغا، بىردەم تۆ-ۋەنگە بولاتتى. ئۇ بىردەم تاشلارغا تاقىشىپ تۇرۇپ قالاتتى، بىر-دەم جىددىي ئېقىندا ئوقتەك ئاقاتتى.

بالىنىڭ دەريادا بېلىققا ئوخشاش ئۇزۇپ كەتكەنلىكىنى ھېچ-كىم بىلمەيتتى. ھويلىدىن مەستنىڭ ناخشا ئاۋازى كېلەتتى:

دۇمچەك ـ دۇمچەك تاغدىن چۈشتۇم،
دۇمچەك بىر تۆگىگە مىنىپ.
ھەي دۇمچەك سودىگەر، ئىشىكىنى ئاچ،
بەزمە قىلايلى ئاچچىق شاراب ئىچىپ...

* * *

سەن بۇ ناخشىنى ئاڭلىيالمايسەن. سەن ئۇزۇپ كەتتىڭ، ئۇكا، سەن ئۆزۈڭنىڭ چۆچىكى ئىچىدە ئۇزۇپ كەتتىڭ. سەن ئۆزۈڭنىڭ مەڭگۈ بېلىققا ئايلىنالمايدىغانلىقىڭنى، مەڭگۈ ئىسسىقكۆلگە ئۇزۇپ بارالمايدىغانلىقىڭنى، ئاق پاراخوتنى كۆرەلمەيدىغانلىقىڭنى، ئۇنىڭغا: «سالام، ئاق پاراخوت، مانا مەن!» دېيەلمەيدىغانلىقىڭنى بىلەمسەن؟

سەن ئۇزۇپ كەتتىڭ.

مەن ھازىر مۇنداق بىرلا نەرسىنى ئېيتىپ قويالايمەن: سەن ئۆزۈڭنىڭ بالىلىق قەلبىڭ كېلىشەلمەيدىغان نەرسىنى ئىنكار قىلدىڭ. بۇ بولسا دەل مەن ئۇچۇن بىر تەسەللى. سېنىڭ ھاياتىڭ يالت قىلىپلا ئۆچۈپ قالغان چاقماقتەكلا ئۆتۈپ كەتتى. چاقماق ئاسمانىنى سىجاپ ئۆتۈپ كېتىدۇ، لېكىن ئاسمان مەڭگۈ شۇنداق تۇرىۋېرىدۇ. بۇمۇ مەن ئۇچۇن بىر تەسەللى. ماڭا تەسەللى بولىدىغان نەرسە يەنە شۇكى، خۇددى ئۇرۇق ئىچىدە تۆرەلمە بولغىنىغا ئوخشاش، ئىنسانىڭ ۋۇجۇدىدىمۇ بالىلىق ۋۇجدان بولىدۇ. تۆرەلمە بولمىسا، ئۇرۇق كۆكلىيەلمەيدۇ. دۇنيادا بىزنى نېمىلەرنىڭ كۈتۈپ تۇرغانلىقىدىن قەتئىينەزەر، ئىنسانلار تۇغۇلۇپ ۋە ئۆلۈپ تۇرىدىغانلا بولسا، ھەقىقەت مەڭگۈ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋېرىدۇ...

بالا، سەن بىلەن ۋىدالىشىدىغان چاغدا، سېنىڭ سۆزۈڭنى تەكرارلاپ قويماقچىمەن: «سالام، ئاق پاراخوت، مانا مەن!»

1970 ـ يىلى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بۇ كىتاب خەلق ئەدەبىياتى نەشرىياتىنىڭ 1999 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى، 1999 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

本书根据人民文学出版社1999年7月第1版，1999年7月第1次印刷本翻译出版。

بۇ كىتاب ئەلدار چىڭغىز ئايتماتوفنىڭ ئىجازىتى بويىچە چىقىرىلدى

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى — 3

(بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار ئالا ئىت قىياسى ئاق پاراخوت)

ئاپتورى: چىڭغىز ئايتماتوف (قىرغىزستان)
تەرجىمە قىلغۇچىلار: مۇنارجان توختاخۇن، پەرھات ئىلياس، دىلبەر ياقۇپ
ئەزىزجان مەخسۇت، ئىسمائىل ئىبراھىم
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئايگۈل سابىت
تەكلىپلىك كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس
مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
تېلېفون: 0991 – 2827472
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: بېيجىڭ شېڭتوڭ مەتبەئەچىلىك پاي چەكلىك شىركىتى
ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 1230×880 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 15
نەشرى: 2011 ـ يىلى 12 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى: 2011 ـ يىلى 12 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 1 — 3000
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 – 7 – 228 – 14838 – 7
باھاسى: 41.00 يۈەن

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار
ئالا ئىت قىياسى
ئاق پاراخوت

ISBN 978-7-228-14838-7
9 787228 148387 >
定价：41.00元